

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KONG
CHRISTIAN DEN FJERDES
EGENHÆNDIGE BREVE

VIII BIND
1584—1648

SUPPLEMENT TIL C. F. BRICKAS OG J. A. FRIDERICIAS UDGAVE

UDGIVNE VED
JOHANNE SKOVGAARD

AF
SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (M. SIMMELKJÆR)
1947

KONG
CHRISTIAN DEN FJERDES
EGENHÆNDIGE BREVE

VIII BIND
1584—1648

SUPPLEMENT TIL C. F. BRICKAS OG J. A. FRIDERICIAS UDGAVE

UDGIVNE VED
JOHANNE SKOVGAARD

AF
SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (M. SIMMELKIÆR)
1947

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har den 27. Februar 1928 besluttet at udgive et Supplementbind til C. F. Brickas og J. A. Fridericias Udgave af Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve ved Arkivar, cand. mag. *Johanne Skovgaard* under Tilsyn af Professor, dr. phil. *J. Brøndum-Nielsen* og Professor, dr. phil. *Knud Fabricius*.

Svend Aakjær.   *C. O. Bøggild Andersen.*
Emilie Andersen.   *Erik Arup.*   *Louis Bobé.*
J. O. Bro-Jørgensen.   *Johs. Brøndum-Nielsen.*
William Christensen.   *Knud Fabricius.*   *Astrid Friis.*
Georg Galster.   *Holger Hjelholt.*   *Stig Juul.*
Ellen Jørgensen.   *Bjørn Kornerup.*   *Alfr. Krarup.*
Erik Kroman.   *Axel Linvald.*   *M. Mackeprang.*
E. Marquard.   *Eiler Nystrøm.*   *Poul Nørlund.*
Albert Olsen.   *Carl S. Petersen.*   *Johanne Skovgaard.*

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie

stiftedes i Januar 1877 med det Formaal at fremme Studiet af Fædrelandets Historie ved Offentliggørelsen af nogle af de mange Aktstykker, Breve, Krøniker og andre Kilder, som endnu henligger utrykte eller er mindre tilfredsstillende udgivne. Planen for Selskabet er den at betro Udgivelsen af de enkelte Kilder til et eller flere Medlemmer af Selskabet eller til Udenforstaaende, saaledes at de almindelige Regler for Udgivelsesmaaden vedtages af Selskabet, og saaledes at Udgivelsen kontrolleres gennem et af Selskabet nedsat Udvalg.

Selskabet har hidtil udgivet:

- Kong Frederik den Førstes danske Registranter**, udgivne ved *Kr. Erslev* og *W. Møllerup*. 1879.
- Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve**, udgivne ved *C. F. Bricka* og *J. A. Fridericia*. 1.—7. Bind. 1878—91.
- Codex Esromensis**. Esrom Klosters Brevbog, udgivet ved *O. Nielsen*. 1880—81.
- Danske Kancelliregistranter 1535—1550**, udgivne ved *Kr. Erslev* og *W. Møllerup*. 1881—82.
- Libri memoriales capituli Lundensis**. Lunde Domkapitels Gavebøger, udgivne ved *C. Weeke*. 1884—89.
- Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV.s Tid**, udgivne ved *Kr. Erslev*. 1.—3. Bind. 1883—90.
- Corpus constitutionum Danlæ**. Forordninger, Recesser og andre kongelige Breve, Danmarks Lovgivning vedkommende, 1558—1660. udgivne ved *V. A. Secher*. 1.—6. Bind. 1887—1918.
- Aktstykker til Oplysning om Stavnsbaandets Historie**, udgivne ved *J. A. Fridericia*. 1888.
- Forarbejderne til Kong Kristian V.s Danske Lov**, udgivne ved *V. A. Secher* og *Chr. Stachel*. 1.—2. Bind. 1891—94.
- Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalls**. Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen med Udtog af de hidtil utrykte, udgivet ved *Kr. Erslev*, *William Christensen* og *Anna Hude*. 1.—4. Bind. 1894—1912.
- Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen**, udgivne ved *C. Nyrop*. 1.—2. Bind. 1895—1904.
- Aktstykker vedrørende Erik af Pommerns Afsættelse som Konge af Danmark**, udgivne ved *Anna Hude*. 1897.
- Breve til og fra Kristoffer Gøje og Birgitte Bølle**, udgivne ved *Gustav Bang*. 1898—99.
- Aktstykker og Oplysninger til Statskollegiets Historie 1660—1676**, udgivne ved *J. Lindbæk*. 1.—2. Bind. 1903—10.
- Vitæ Sanctorum Danorum**, udgivne ved *M. Cl. Gertz*. 1908—12.
- Missiver fra Kongerne Christiern I.s og Hans's Tid**, udgivne ved *William Christensen*. 1.—2. Bind. 1912—14.
- Luxdorps Dagbøger**, udgivne ved *Eiler Nystrøm*. 1.—2. Bind. 1915—30.
- Scriptores minores historiæ Danicæ mediæ ævi**, udgivne ved *M. Cl. Gertz*. 1.—2. Bind. 1917—22.
- Kongelige Kammerregnskaber fra Frederik III.s og Christian V.s Tid**, udgivne ved *Emil Marquard*. 1918.
- Annales Danici mediæ ævi**, udgivne ved *Ellen Jørgensen*. 1920.
- Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie i dets første 50 Aar 1877—1927**.
- Inkvistionskommissionen af 20. Januar 1772**, udgivet ved *Holger Hansen*. 1.—5. Bind. 1927—41.
- Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalls. Series secunda**. Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen med Udtog af de hidtil utrykte. 2. Række, udgivet ved *William Christensen*. 1.—9. Bind. 1928—39.
- Svaning-Hvitfeld**. Svanings Danmarks-kronike 1241—1282, sammenstillet med Hvitfeld og kildemæssigt oplyst, udgivet ved *Kr. Erslev*. 1928.
- Breve til og fra Mogens Gyldenstjerne og Anne Sparre**, udgivne ved *E. Marquard*. 1.—3. Bind. 1929—41.
- Reynold Junges Møntmesterregnskaber 1534—1540**, udgivne ved *Georg Galster*. 1934.
- Frederik II's Enke Dronning Sophies Koplbøger 1588—1617**, udgivne ved *Svend Thomsen*. 1937.
- De Hansborgske Registranter**, udgivne ved *Caroline Emilie Andersen*. 1. Bind. 1943.
- Danske middelalderlige Regnskaber 1. Række 1. Halvbind**, udgivet ved *Georg Galster*. 1944.
- Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve**, udgivne ved *Johanne Skovgaard*. 8. Bind. Supplementbind til *C. F. Brickas* og *J. A. Fridericias* Udgave. 1947.

Bestyrelsens Medlemmer er for Tiden:

Axel Linvald. Georg Galster. Holger Hjelholt.

INDHOLD.

	Side
Forord	VII
Liste over Forkortelser.....	XIV
Christian IV.s Breve	1
Fortegnelse over de Personer, til hvem Brevene er skrevne ...	431
Facsimiler	432 a
Fortegnelse over Uoverensstemmelser mellem Breve, trykt efter Afskrifter, og de tilsvarende Originaler	433
Fortegnelse over de af Grev Kálnoky købte Breve	442
Fortegnelse over de i Bind I—VII efter Afskrift trykte Breve, hvis Originaler (eller Fotografier af saadanne) nu kendes (bortset fra Kálnoky-Samlingen)	444
Register.....	445
Rettelser og Tilføjelser.....	468

FORORD

Hovedparten af nærværende Bind udgøres af *en Samling Breve* (med enkelte Undtagelser alle til Korfits Ulfeldt), som i Sommeren 1921 blev fundne af Direktøren for Frederiksborg Museet, Mag. art. O. Andrup, paa Slottet Csicso (paa Øen Schütt i Donau), beliggende ved den daværende Grænse mellem Ungarn og Tjekoslovakiet og *tilhørende Grev Alexander Kálnoky*. Her fandtes desuden en Del andre Arkivalier og Manuskripter, stammende fra de østrigske Ulfeldter, hvis sidste Mand, Korfits Ulfeldts Sønesøn Korfits Anton, ungarsk Hof- og Statskansler, døde i 1769 i Wien. Familiearkivet var derefter gennem hans Datter Marie Elisabeth, gift med Grev Georg Christian Waldstein, gaaet i Arv til Slægten Waldstein-Wartenberg og, efter at Marie Elisabeths Sønesøn, Grev Johan af Waldstein i 1876 var død uden mandlige Arvinger, til dennes Gemalindes Brodersøn Alexander Kálnoky. At Materiale til et nyt Bind af „Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve“ er kommet for Dagen, skyldes saaledes i første Række Museumsdirektør Andrups Sporsans, ligesom han med stor Energi og besjælet af en varm Interesse for Sagen førte de nødvendige Forhandlinger med Grev Kálnoky om Dokumenternes Erhvervelse. Samlingerne (blandt hvilke Kongens Breve) blev købt af den danske Stat og beror nu i Rigsarkivet; enkelte Stykker afgaves dog til andre videnskabelige Institutioner, navnlig det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg, der allerede tidligere havde købt Manuskriptet til Leonora Christinas Jammersminde af Greven.

En stor Del — 185 i Tallet — af de hos Grev Kálnoky fundne Breve var allerede kendte, idet de var trykt af Bricka og Fridericia efter Afskrifter paa det kongelige Bibliotek, tagne af Langebek 1770, og af Udgiverne konfererede med Afskrifter,

som Klevenfeldt havde ladet besørge (se Egenh. Breve IV S. IV). Brevene har altsaa været i Klevenfeldts Hænder, og de ulfeldtske Descendenter har udenfor al Tvivl købt dem ved Auktionen efter ham (1777). I en Skrivelse af 1778 (nu i Anton Korfits Ulfeldts Privatarkiv, R. A.) fra den østrigske Gesandt i København, Leopold v. Metzburg, omtales de efter Befaling af Anton Korfits Ulfeldts Enke ved Auktionen efter den danske Samler Klevenfeldt købte Bøger, Manuskripter og Malerier, og Kataloget over Auktionen nævner særskilt to Stykker — nemlig Christians IV.s Brev af 24. Marts 1629 til Kirstine Munk (Egenh. Breve II Nr. 180) og Rigsraadets Vidnesbyrd af 18. April 1648 om hendes og Kongens Ægteskab — som begge er opført i en (tidligst i Aaret 1788 forfattet) Fortegnelse over de hos Grev Waldstein beroende Arkivalier og Haandskrifter. Som Køber er i Kataloget vedføjet Wandall (Bogsamleren Peter Topp Wandal), der altsaa har været Grevinde Ulfeldts befuldmægtigede. Til yderligere Bekræftelse tjener en Efterretning i Suhms nye Saml. I, 191, hvor det om de to Aktstykker hedder, at de blev købt af den ulfeldtske Familie i Wien ved den klevenfeldtske Auktion. De øvrige Breve er ikke specificerede, men dækkes sikkert af Auktionskatalogets Nr. 116 og 117, som indeholdt originale Breve fra Christian IV; ved disse er Køberens Navn ikke vedføjet.

Disse — allerede tidligere trykte — Breve er ikke optrykt, da en Sammenligning har vist, at de af Bricka og Fridericia benyttede Afskrifter næsten alle har været omhyggelige Gengivelser af Originalerne, men man har indskrænket sig til at give en Liste over Uoverensstemmelser mellem Originaler og Afskrifter (S. 433—41). I denne Liste er kun medtaget Tilfælde, hvor Ord er udeladte eller andre Ord brugt, saavel som alle Afvigelser, der berører Tekstens Mening, desuden Paategninger af Modtageren, forsaavidt de er af Interesse; endelig er Originalens Læsemaade angivet, hvor Udgiverne i Noterne har anført Varianter mellem de benyttede Afskrifter. Derimod er der ikke taget Hensyn til de talrige Afvigelser i Stavemaaden.

Størst Interesse af de fra Grev Kálnoky erhvervede Breve har naturligvis de hidtil utrykte, 239 i Tallet, saa godt som alle mærkede med et Bogstav samt Dato i øverste venstre Hjørne¹⁾, skrevet med Rødkridt, og forsynede med tyske Oversættelser. De forekommer i den ovenfor omtalte (tidligst i 1788 forfattede) ulfeldtske Fortegnelse; denne opfører nemlig (foruden de to specificerede Aktstykker) to Samlinger egenhændige Breve fra Christian IV til Korfits Ulfeldt, af hvilke den ene, som hidrører fra Aarene 1640—48 og er forsynet med tyske Oversættelser, maa være identisk med de ovennævnte Breve, medens den anden, der stammer fra forskellige Aar, sikkert har indeholdt de tidligere trykte Kálnoky-Breve. De østrigske Ulfeldters Erhvervelse af de hidtil utrykte Breve oplyses gennem en i Anton Korfits Ulfeldts Privatarkiv bevaret Korrespondance fra Febr. til Oktbr. 1751 mellem Ulfeldt og østrigsk Resident i Stockholm (1741—63) Chrf. Theodor v. Antivari. Denne havde som befuldmægtiget for Ulfeldterne i 1750 erhvervet Brevene fra en Repræsentant for Slægtens skaanske Linie, Baron Stiernblad (Svigerson af Joachim Beck-Friis, hvis Forældre var Lave Beck og Korfits Ulfeldts Datter Leonora Sophie). Antivari ordnede Brevene kronologisk, idet han samtidigt, for at den oprindelige Ordning (der forøvrigt viste sig ikke at have nogen principiel Betydning) skulde kunne rekonstrueres, mærkede dem med de ovenfor omtalte Bogstaver i Rødkridt. Desuden lod han dem i Løbet af Aaret 1751 oversætte til Tysk af en Embedsmand i „den store Sètolds Kancelli“. Før Brevenes Afsendelse til Østrig havde den svenske Samler Bent Bergius faaet Lejlighed til at afskrive dem (Afskrifterne beror nu i Kgl. Vetenskapsakademiens bibl., Stockholm). Et Mindretal af de af Antivari mærkede Stykker, for største Delen stammende fra Aarene 1640 og 1641, synes at være havnede i Danmark (maaske under Medvirken af Langebek, se nedenfor) og først herfra at være overført til de ulfeldtske Descendenter i Østrig, formodentlig sammen med de efter Klevenfeldt erhvervede Breve; de forefindes nemlig i Klevenfeldtske

¹⁾ Se Facsimiler S. 432 a.

Afskrifter, efter hvilke de er trykte i Bd. IV—V. Muligvis er det disse, som Antivari viste Langebek, da denne besøgte ham i Juni 1754 (Langebekiana, udg. af R. Nyerup, S. 215)¹).

En særlig Omtale fortjener den lille *Samling* af Breve fra Christian IV, som findes i den bøhmiske *By Neuhaus*, i Bymuseet, der i forholdsvis ny Tid har erhvervet den fra en privat Giver (se den tjekkiske Professor A. Kraus's Artikel i Gads Danske Magasin 1909, S. 204). Dens Historie i den nærmeste Fortid taber sig i Mørke, men i det 18. Aarh. kan vi forfølge i det mindste et Par af Stykkernes Vandring. Til Samlingen hører nemlig Christian IV.s berømte Brev til Kirstine Munk af 24. Marts 1629, der, som vi har set (S. VIII), ved Klevenfeldts Auktion var blevet købt af de østrigske Ulfeldter. Ogsaa et Brev fra Kongen til Korfits Ulfeldt af 27. Novbr. 1645, som er opført i ovennævnte Fortegnelse (S. VIII) over de ulfeldtske Samlinger, har tilhørt Museet i Neuhaus, hvor nu kun Oversættelsen findes, medens Originalen er havnet i Prokurist T. Troensegaards Autografsamling. Man kan sikkert gaa ud fra, at de andre Breve i Neuhaus har delt de to nævnte Stykkers Skæbne, og at de, ligesom Kálnoky-Brevene, er blevet købt af Anton Korfits Ulfeldts Enke ved Auktionen efter Klevenfeldt. Anledningen til, at Neuhaus-Brevene senere er forsvundne fra Familiearkivet, er rimeligvis den, at de — som i særlig Grad belyste Christian IV.s Forhold til Kirstine Munk — er blevet brugt som Beviser for den ulfeldtske Slægts legitime Afstamning, af hvilken der i Anledning af Ægteskab og Optagelse i Frøenkløster blev foretaget Undersøgelser i 1760'erne og 1780'erne.

¹) Det her brugte Udtryk „en stor Samling Breve fra Christian IV“ kunde dog tyde paa, at Talen er om *alle* Brevene, og at deres Afsendelse fra Sverige til Østrig altsaa er blevet forsinket nogle Aar. Hermed stemmer det, at Bergius's Afskrifter findes i Bd. VI af hans Afskriftsamling, da Udarbejdelsen af dette Bind ifølge en Afhandling af A. Holmberg i *Lychnos* 1938, S. 219 henlægges til 1760—61. Afgørende er denne Omstændighed dog ikke, idet dr. Holmberg i en senere privat Meddelelse har udtalt, at Afskrivningen af de paagældende Breve meget vel kan være foretaget en halv Snes Aar før Sammenstillingen af Bindet. Antivaris Korrespondance med A. K. Ulfeldt oplyser intet, da den standser i Oktbr. 1751, paa hvilket Tidspunkt kun Oversættelserne var afsendt.

Af de øvrige her trykte Breve stammer Flertallet fra *udenlandske Arkiver*, som Udgiveren besøgte paa en Rejse til Hannover, Dresden, Berlin og Schwerin i 1928. Disse Breve er, saavel som de faa fra Arkiverne i Wien, München og Weimar hidrørende Breve og de ovenfor omtalte Neuhaus-Breve, trykt efter Fotografier. Det drejer sig ialt om Numrene 2—6, 8—9, 11, 13—25, 27—35, 37, 43—47, 49, 51—61, 63—67, 69, 71—73, 75—78, 81, 86, 96, 238 og 320. Arkiverne i Lübeck og Bremen er undersøgt uden Resultat, og Forespørgsler til en Del andre tyske, saavel som til svenske, engelske, franske og forskellige andre udenlandske Arkiver har heller ikke givet Udbytte. Et mindre Antal Breve er trykt efter Fotografier af Bent Bergius's Afskrifter (jvf. ovenfor), nemlig saadanne, til hvilke Originalen ikke har været til at finde hverken i Kálnoky-Samlingen eller andensteds. Udgiveren skylder Bibliotekar i Uppsala, fil. dr. Samuel E. Bring megen Tak, fordi han har henledt Opmærksomheden paa denne Samling, ligeledes Bibliotekar ved Vetenskapsakademiens bibliotek fil. dr. Arne Holmberg for Fremskaffelsen af Fotografierne. Alle de nævnte Fotografier findes i Rigsarkivet.

Endvidere rummer dette Bind nogle Stykker, hvormed *Rigsarkivets Samling* af Christian IV.s egenhændige Breve er blevet forøget siden Hovedudgaven; enkelte Breve er erhvervede ved Køb af private, saaledes Nr. 110. Numrene 91, 92, 94—95, 97—103 er i 1929 afgivne fra Riksarkivet i Stockholm; disse Breve er for Sammenhængens Skyld medtagne, skønt de er trykt tidligere, dog uden Noter, i Danske Magasin 5. R., V, S. 8—17. Ogsaa de to Breve, der findes som Supplement i Bd. VII, S. 143—45, er af praktiske Grunde genoptrykt. Endelig er forskellige af Rigsarkivets Fonds, navnlig Arkiver, efterladte af Regeringskancelliet i Glückstadt, visse Afdelinger af Danske Kancelli og af Tyske Kancelli, inden- og udenrigske Afdeling, samt Regnskaber og Afregninger, gennemgaaede, især for at finde Kongens egenhændige Paategninger og Rettelser. For Benyttelsen af to i Privateje beroende Breve Nr. 15 og 319 takker jeg Ejerne,

Hr. Amtsforsvalter Arthur Palsbo og Hr. Prokurist T. Troensegaard.

Angaaende de faa, ikke til Kálnoky-Samlingen hørende, tidligere efter Afskrifter trykte Breve, hvis Originaler er kommet til Stede efter Hovedudgaven, gælder samme Betragtning som for Kálnoky-Brevene (se S. VIII); de er altsaa ikke optrykt, men medtagne i Listen over Varianter (S. 433-41).

At der har eksisteret langt flere egenhændige Breve fra Christian IV end de nu bevarede, fremgaar af samtidige Udtalelser. Man kan end ikke gaa ud fra, at det, trods ihærdig Eftersøgning, er lykkedes at faa *alle* de bevarede med i nærværende Bind. Det er dog Ud giverens Haab, at Arbejdet i sin foreliggende Form maa være til Berigelse for Kendskabet til Kongens Personlighed og til Kongens og Landets Historie.

Angaaende Principperne for Udgivelsen henvises til Fortalen til Bd. III, S. V-VII, idet samme System er fulgt i dette Supplementbind; ogsaa den af de tidligere Udgivere anvendte Stavemaade for Egennavne er bibeholdt. Rækkefølgen er kronologisk. Desværre har fire Breve, som Ud giveren først for sent er blevet opmærksom paa, maattet anbringes i et Tillæg til sidst. Som Brevets nuværende Opbevaringssted er anført R. A. 3: Rigsarkivet (uden Tilkendegivelse af det paagældende Fond indenfor Arkivet), hvis Brevet findes i Samlingen af Christian IV.s egenhændige Breve, Kongehusets Arkiv. Indenfor denne udgør de fra Grev Kálnoky erhvervede Breve en Række for sig. Over alle Kálnoky-Brevene er der givet en Fortegnelse S. 442—43, da det foreliggende Bind blandt Teksterne kun medtager de ikke tidligere trykte Breve og i Listen over Varianter (S. 433—41) kun de tidligere trykte, forsaavidt der findes betydelige Afvigelser mellem Original og Afskrift (sml. S. VIII). Af samme Grund er der givet en Fortegnelse over de efter Afskrifter trykte Breve, hvis Originaler nu kendes, men som ikke tilhører Kálnoky-Samlingen (S. 444). Noterne er gennemgaaende mere kortfattede end i Hovedudgaven, navnlig hvad det personalhistoriske Stof angaar, fordi man i mange

XIII

Tilfælde har kunnet nøjes med Henvisninger dels til de i Mellemtiden udkomne, let tilgængelige Haandbøger, dels til de i de tidligere Bind givne Oplysninger. Alle Henvisninger til disse anfører kun Bindets Nummer og Sidetæl (uden Titel), saaledes at f. Eks V, 177 betyder Christian den Fjerdes egenhændige Breve, udgivne ved C. F. Bricka og J. A. Fridericia, Bd. V, Side 177.

For at give en Forestilling om Christian IV.s Haandskrift og dens Udvikling er medtaget 4 Facsimiler af Breve fra forskellige Tidspunkter.

Direktionen for Carlsbergfondet, som har bekostet Udgivelsen af dette Bind, bringer jeg herved en ærbødig Tak. De tilsynshavende ved Arbejdets Udførelse, Professorerne dr. phil. *J. Brøndum-Nielsen* og dr. phil. *Knud Fabricius* er jeg megen Tak skyldig for talrige nyttige Vink og for Bistand med Fortolkning af sproglige Udtryk. Endelig takker jeg mine Kolleger, Overarkivar dr. phil. *H. Hjelholt* og Arkivar *E. Kroman* for gode Raad og for Hjælp med Læsning af vanskelige Ord.

Registret er udarbejdet af fhv. Arkivregistrator *Elna Kringelbach*.

Naar det foreliggende Arbejde, hvis Udgivelse blev vedtaget i 1928, først udkommer nu, er den væsentlige Grund den, at jeg i en Aarrække maatte lægge det til Side paa Grund af Medarbejderskab ved „Sønderjyllands Historie“ Bd. II og III (1939—40).

København i Juli 1947.

JOHANNE SKOVGAARD

LISTE OVER FORKORTELSER

Erslev = Kr. Erslev, Rigsraad og Stændermøder II—III (1887—90).

Fridericia = J. A. Fridericia, Danmarks ydre politiske Historie i Tiden fra Freden i Prag til Freden i Brømsebro (1881).

Lind = H. D. Lind, Kong Kristian den Fjerde og hans Mænd paa Bremerholm (1889).

Opel = Jul. Otto Opel, Der niedersächsisch-dänische Krieg I—III (1872—94).

R. A. = Rigsarkivet.

Traktater = Danmark-Norges Traktater, udgivne af L. Laursen III—IV (1916—17).

1.

15. Maj 1584.

Til Hertuginde Elisabeth af Meklenborg.

Prinsen meddeler sin Bedstemoder, at han selv, hans Forældre og Søkende befinder sig vel. — *R. A.*

Meine freundtliche dienst vnd was Ich sonsten kindtlicher lieb, Ehr vnd gutten vermag zuor, hochgeborne Furstein, freundtliche vnd hertzvieliebte fraw gros Mutter, dieweil Ich weis, das E. L. aus gros Mutterligen hertzen mir alle gesundtheit und wolfahrt gonnen, als hab Ich nicht vnterlassenn wollen E. L. ein geringes grussbriefflin mit meiner eigen handt zuzuschreiben, daraus E. L. freundt vnd Mutterlich zu vernemen, das meine gnedigste vnd hertzliebste her vatter, Fraw Mutter, herrn Brudere vnd Freulin Schwestern nebst mir noch bei zimligen wollstandt bis dahero von dem getrewen got gafristet(!) worden, dem Ich darfur von hertzen danck sage, derselbige wolle E. L. vnd vns alle bey leibs vnd der sehlen wolfardt ein lange zeitt gnediglig erhalten, wie Ich dann E. L. in dessen gnedigen schutz vnd schirm hiermit aus kindelicher lieb getreulich thue empfehlenn. Datum Schanderburg 15 Maj Anno 1584.

Christian.

2.

9. Decbr. 1591.

Til Hertug Ulrik af Meklenborg.

Han sender Hertugen en sjælden, i Norge fanget Fisk. — *Geh. u. Haupt-Arch. i Schwerin.*

Auch freundlicher Hertzlieber Herr grossvatter, wollen wir E: L: freund und Sohnlich nicht verhalten, das wir ei-

nem seltzamen Fisch, so zu vnsern Reich Norwegen gefangen, bekommen vnd thun derselben seiner wunderbarn gestalt halben E: L: hiermit freu[n]d vnd Sohnlich vbersenden. *Datum ut in Literis.*

E: L: gehorsamer Sohn,
dieweil ich lebe,

Christian *manpp.*¹⁾

3.

2. Juni 1597.

Til Markgrev Joachim Frederik af Brandenburg.

Kongen undskylder, at de indbyrdes Forhandling er blevet forsinkede og lover snarest muligt at sende sine Gesandter til Brandenburg. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

Meinen freundlichen gruss vnd was ich der bruderlichen verwandtnus nach viel mehr Ehr, liebes vnd gutes vermach zuor. Freundlicher, hertzvielgeliebter bruder, ich habe es nicht wntherlassen chonnen E L mitt diesem schreiben zubesuchen. Freundlicher, hertzvielgeliebter bruder, was die sachen anbelangen thun, die noch schiischen E L [vnd] mir noch etc.(!), dieselbige haben sich ein zeitlang etwas furweilet, aber ich bitte, E L wolles in die beste meinung auffnemen, den die wrsache ist die, das ich die sachen allzumal nicht kan so balde zuwege bringen vnd bitte, E L wollen auff dissmaal zufriden sein, ich will mitt dem aller ersten, das muglig ist, meine gesanten bei E L haben²⁾. Bitte auch darneben, E L wollen mir zuwissen thun, an welchem ordt ess E L gelegen were, vnd will E L auff diss maal mitt

¹⁾ Er en Efterskrift til et ikke egenh. Brev af 9. Dec. 1591, tidligere trykt i Bd. VII, S. 143.

²⁾ Aftale om Christian IV.s Giftermaal med Joachim Frederiks Datter Anna Kathrine var truffet ved Kongens Besøg i Halle Jan.-Marts 1597. I August s. A. sendtes fire Rigsraader, blandt hvilke Kansler Chr. Friis, til Wolmerstedt, hvor Ægteskabs-traktaten undertegnedes d. 28. August (Traktater III, 86—92).

meinen schreiben nich lenger auffhalten. *Datum* kopenhagen den 2 *Iunij* Anno 1597.

E L getrewer bruder,
dieweil ich lebe,

Christian.

4.

22. Septbr. 1597.¹⁾

Til Markgrev Joachim Frederik af Brandenburg.

Kongen meddeler, at Bilageret først kan fejres 27. Novbr. Han har intet imod, at hans Gemalinde fører en Hofmesterinde og seks Jomfruer med sig til Danmark. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

Freundtlicher, hertzvielgeliebther her Vater. Es hatt mir mein Cantzler vnderdenig berichtet den abscheidt, so er den 29 *Augusti* zu Wolmerstadt mitt E L hatt genommen²⁾, als nemlich, dass E L samt dero hertzlieben gemal vnd frwelin tochter so zeitlich zu hadersleben vnss besuchen wolten, dass wir den 20 dag Nouembris vnser beilager halten mögten. Dieweil wir aber vber zuersicht sehr spat von diser vnser reise seindt zurucke kommen, Sehen wir vor gutt ahn, das der tag vnser beilagers eine woche *prorogiret* werde, als nemlich biss auff den 27 dag Nouembris³⁾.

Wir haben auch alberitz bestellet zu vnser hertzvielgeliebtes frewlin auffwartung eine hoffmestine(!) vnd elff Iunchfrawen hir im reiche angenehmen. Vnd dieweil wir vormercken, dass auch eine hoffmesterinne vnd sex Iunchfrawen eben zu derselbigen nottorfft von E L gemalle angenommen werden, So können I L nicht deste weniger die vorgedachten 6 Iunchfrawen vnd eine hoffmestrinne mitt ins reich bringen, Welche nach willen vnd gefallen hochgedachtes vnser hertzlieben freulin eine geraume zeitt bey I L alhie

¹⁾ Er formentlig P. S. til et ikke egenhændigt Brev af denne Dato ; se Brev af 17. Nov.

²⁾ Se det foregaaende Brev.

³⁾ Brylluppet stod 27. Novbr. paa Haderslevhus.

vorharren können¹⁾. Die schreiben, durch welche wir E L nach Segeberg vnd hadersleben einladen werden, sollen zu wundersch[ie]tlichen dagen in *Octo.* abgefertiget werden. Diss hab Ich nöttig erachtet E L zu zuschreiben, deren ich die zeitt meines leben zu allen sohnlichen diensten befele. *Datum ut in literis.*

E L gehorsamer Sohn,
dieweil ich lebe,

Christian.

5.

17. Novbr. 1597.

Til Markgrev Joachim Frederik af Brandenburg.

Kongen anmoder om Svar paa sin Indbydelse af 22. Septbr. til Bilageret i Haderslev den 27. Novbr., da han endnu ikke har modtaget noget saadant. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

Freundtlicher, hertzvielgeliebter her Vatter, dass ich endtlich endtslossen mein beilager alhier zu hadersleben den 27 dag Nouembris Mitt meines hertzalderliebstes Frewlin E. L. hertzvielgeliebte tochter In gottes namen zu vollenzien, Solches werden E. L. auss meinem schreiben *sub dato* Friderichsburg den 22 dag *Septembris* genugsan berichtet sein. Dieweil ich aber E. L. freundtliche erklerung bishero nicht bekommen, auch mein lackey noch nich widerkommen, vnd habe auss den wrsachen nicht wissen können, wornach ich mich richten konthe, vnd ist noch wie zuuor meine gantz sonliche vnd freundliche bitte, E L sich vnserent halben so weit bequemen wolten vnd so zeitlich alhier zu hadersleben ankommen, dass vnser beilager auff dem vorgemeldten 27 tag Nouembris alhier ohne weitere *prorogation* möchte fur sich ghen. Vnd wie

¹⁾ 28. Septbr. udgik der Missive angaaende Optagelse af elleve adelige Jomfruer i Anna Kathrines Jomfrukammer og 4. Oktbr. til Fru Beate Hvitfeldt om at være hendes Hofmesterinde (Kancelliets Brevbøger S. 209 og 211). I 1601 (smst. S. 625 og 636 f.) antoges paany seks Jomfruer, maaske til Aflesning af de brandenborgske.

E L mir dan an diesem eine grose freundschaft erzeigen, alss sein wir E L widerumb die zeit meines lebens alle Sohnliche dienste zu beweisen hertzlich gewogen vnd thu E L wnther dem schutz des allerhochsten befelen. *Datum* hadersleben den 17 *Nouembris Anno Dominj* 1597.

E L gehorsamer Sohn,
dieweil ich lebe,

Christian.

6.

April 1603.

Til Kurfyrst Joachim Frederik af Brandenburg.

Kongen anmoder ham om at mødes med sig i Wittstock til en fortrolig Samtale om vigtige Anliggender. — *Preussisches Geh. Staatsarchiv i Dahlem, Berlin.*

Freundlicher, hertzvielgeliebter vather vnd bruder, es ist an dem, das ich etzliche sachen mitt E L zu reden habe, woran viel gelegen, vnd derendthalben meine menung ist den negsten sonthag nach osteren¹⁾ mich nach Witzstoch zu begeben mitt freunliche bitt, E L wollen auff den tag alda er[s]cheinen. Vnd ist meine freundliche zuuersicht zu E L, E L werden wber zwe diener zur auffwartung nicht mitt nemen, vur meine person will ich auch nur zwene vom adell mit mich nemen. Vnd hoffe, E L werden nimans meinen anchomst vermelden, vnd bitte, E L wollen mir eilend zu wissen thu[n], ob die zeit E L auch gelegen. Vnd thu E L hie mitt gott dem almechtigen befahlen. *Datum ut in literis*²⁾.

E L getrewer sohn vnd bruder
allezeit

Christian.

¹⁾ 0: 1. Maj. Der er ikke fundet nogen Efterretning om, at Kongen har været i Wittstock paa dette Tidspunkt, og Kongebrevene før og efter denne Dato er alle daterede København. Men da der ikke er indført noget Brev i Ausländ. Registr. i Dagene 24. April til 5. Maj, er det ikke umuligt, at Sammenkomsten har fundet Sted.

²⁾ Denne Efterskrift til et Brev, som ikke er paastruffet, findes i Dahlem-Arkivet i et Hefte, betitlet „Acta betr. die Vermäh-

Til Hertuginde Sophie af Meklenborg¹⁾.

Kongen har efter Aftale beset Skytset i Schwerin. Da det imidlertid har forskellige Mangler, anmoder han om at faa overladt nogle flere Stykker, da Betalingen ellers bliver for høj. — *Geh. u. Haupt-Arch. i Schwerin.*

Meinen Freundtlichen gruss vnd was Ich der nahe verwandt nus nach viel mehr Ehren, liebess vnd gutess vermach zuoor. Freundliche, hertzuelgeliebte Schwester, vnserer abreede nach habe ich mich heitigess tages alhero begeben vnd got lob alhie glucklich angelanget vnd daneben dass geskiitz besheen²⁾ vnd finde nu, dass die laaden zum selbigen geskiitze

---

lung des Markgrafen Ernst mit der Grossfürstin Xenia 1603“. Den efterfølges i Heftet af en af Kurfyrst Joachim Frederik egenhændigt skreven Fuldmagt af 2. Maj 1603 for Christian IV til at forhandle med Storfyrsten i Moskva om Ægteskab mellem dennes Datter Xenia og Kurfyrstens Søn, Markgrev Ernst. Ifølge et Brev af Juni 1603 (T. Kanc. U. A. Rusland, Breve fra de russiske Zarer 1590—1616) fra Zar Boris til Christian IV havde denne foreslaaet som et passende Parti for Xenia en Søn af sin Fætter, Hertug „Johannes von Holstein“, sikkert Hans den Yngre; jvf. Kongens Skrivelse af 24. Maj s. A. (Ausländ. Reg.). En Forbindelse mellem Storfyrstinden og Markgrev Ernst er derimod ikke fundet omtalt, men muligvis har denne Plan været Emnet for de fortrolige Forhandlinger med Brandenburg, som førtes i de følgende Maaneder. (Skrivelse af 24. Juli i Ausländ. Reg., F. 267, Kreditiv af 1. August for den brandenborgske Gesandt, Chrf. v. Wallenfels og Re-kreditiv af 6. Sept. for den danske Gesandt Henrik Ramel, T. Kanc. U. A. Brandenburg, Akter vedr. det politiske Forhold til Danmark 1504—1625).

¹⁾ Sophie f. 1569, Datter af Hertug Adolf af Gottorp, g. m. Johan IV af Meklenborg, som døde 1592 og efterfulgtes af sin Søn Adolf Frederik (f. 1588).

²⁾ Kongen havde i Brev af 25. Febr. (Geh. u. Haupt-Arch. i Schwerin) anmodet Sophie om at sælge sig noget Skyts og havde sendt Ernst Normand til Schwerin for at besigtige det. Om Mængden og Beskaffenheden af Skytset udveksledes der i den

nicht die disputation werd sein, die wir daruber gehabdt haben, dass geskiitz auch, etzlich fuller löcher, etzlich noch nicht ausgeboret, worfur meine freundliche bitte, du wollest mir den freundlichen willen erzeigen, dass ich die anderen etzliche auch bekommen mochte, wie ich sie verschechenet habe, vnd dein diener Hartwich Bylow¹⁾ woll bescheit daruon weiss, Sonsten weren sie alzu deir bezaltdt. Habe es auch wngeferlig ubergeslagen, vnd wirdt ess sich woll etwass daruber laufen, aber man kan nichtz gewisses sagen, e sie gewogen werden, vnd bitte, du wollest mir mit dem ersten widerum mit ein egenem botten zuschreiben. Wo ich hinwiderum dir alle Ehre wnd freunschaff widerum erzeigen kan, will ich keinen fleiss sparen vnd bleibe allezeit dein getrewer bruder vnd fersehe mir dasselbige hinwiderum zu diir. Vnd befehle dich hiemit got dem almechtigen. *Datum Sverin den Iunij Anno 1605.*

Dein getrewer bruder
allezeit

Christian.

---

følgende Tid Breve, og Sophie gik ind paa at overlade Kongen i alt 16 Stykker (Brev fra Sophie (Konc.) 10. Marts og fra Christian 22. Juni (begge i Schwerin), fra Sophie 30. Juni (T. Kanc. U. A. Mecklenburg, Breve fra Hertug Johan Albrecht af Mecklenburg 1548—1624), fra Christian 1. Juli og 16. Juli, fra Sophie (Konc.) 9. August (alle i Schwerin)). I Brev fra Christian af 14. Sept. (Schwerin) siges Skytset at være ankommet, men da det er svagt, anmoder han om at faa sendt en Bøsseskytte til at prøve det, hvilket Sophie afslaar (T. Kanc. U. A., anf. Pakke). Ifølge Brev fra Christian af 7. Dec. (Auslænd. Reg.) overdrog han som Afdrag paa Betalingen Sophie sin Fordring paa Hertug Karl (Biskop af Ratzeburg) til et Beløb af 15000 Rdlr., som denne skyldte Kongen for de reinfeldske Godser. O. Blom, Kristian IV.s Artilleri, S. 180 omtaler blandt de af Kongen fra Udlandet erhvervede Kanoner ogsaa meklenborgske, som vandrede i Smelteovnen.

¹⁾ Hartwig Bülow af den meklenborgske Linie Wedendorf, d. 1647, nævnes som Kammerjunker hos Hertuginde Sophie 1628—29 (Bülowsches Familienbuch I, Anhang S. 83).

8.

10. April 1609.

Til Kurfyrst Johan Sigismund af Brandenburg.

Kongen har efter Kurfyrst Johan Sigismunds Anmodning befalet sin Raad Joachim Hübner at bistaa Kurfyrsten, til Kommissionen angaaende den preussiske Sag er forbi. — *Preussisches Geh. Staatsarchiv i Dahlem, Berlin.*

Freundtlicher, Lieber Schwager vnd Bruder. Ich habe auss deinem Schreiben So woll auch auss H: Ramelen *Relation* vernommen, welcher gestaltdt die Preissiske Sache¹⁾ numer gestaltdt vnd itzunder auff einer *Commission* berawet, worzu du meinen diner I: hiibener²⁾ gerne Lenger gebrauchten woltest, worzu du meinen *consens* begerest, welchess der

---

¹⁾ Da den sidste Hertug af Preussen, Albrecht Friedrich, var sindsygt og ikke havde mandlige Arvinger, havde Kurfyrst Joachim Friedrich af Brandenburg af den polske Krone faaet overdraget Formynderregeringen i Preussen. Efter hans Død i Juli 1608 søgte hans Søn og Efterfølger Johan Sigismund, der var gift med Albrecht Friedrichs Datter Anna, at opnaa samme Værdighed. Der afholdtes til Afgørelse af Sagen i Januar—Februar 1609 en Rigsdag i Warschau, til hvilken Christian IV, for at støtte sin Svoger, afsendte et Gesandtskab under Ledelse af Henrik Ramel (Instruks af Novbr. 1608, T. Kanc. U. A. Polen, Akter vedr. det politiske Forhold til Danm. 1598—1621). Ogsaa Joachim Hübner, der var Sekretær i Tyske Kancelli, men samtidigt (som fhv. Medlem af Brandenburgs Gehejmeraad) stadig i brandenburgsk Tjeneste (R. Koser, *Gesch. d. brandenburgisch-preussischen Politik I*, 340, 350), var til Stede ved Rigsdagen som Repræsentant for Kurfyrsten (se T. Kanc. U. A., samme Pakke). Ved Rigsdagen bestemtes det, at polske Kommissærer skulde komme til Preussen for at overdrage Johan Sigismund Formynderskabet. Dette skete ogsaa ved en Landdag i Königsberg i Slutningen af Maj (I. G. Droysen, *Preussische Politik II*, 2, S. 574 ff. H. Prutz, *Preussische Geschichte I*, 298 ff.).

²⁾ Hübner blev hjemkaldt af Kongen ved Brev af 28. Juni 1609 (Ausländ. Reg. F. 287) efter at have gjort Tjeneste baade i den preussiske og den jülichske Sag (se Brevet af 5. Maj 1610), men hjemsendtes ikke førend i August af Johan Sigismund (Brev af 14. August i T. Kanc. U. A. Brandenburg, Breve fra Johan Sigismund 1594—1610).

nahen verwandtnus nach ich dihr nicht habe ablagen können, Sondern in viel mehr dihr wilfharen. Vndt habe zu dem behuff deinem lakeien ein Schreiben an hiibener mitgethan, worihn ihm befholen wirdt dihr auffzuwarten, biss die *Commission* fullenzogen. Welchess ich nicht habe wnterlassen können in der Eill dihr zu freun[d]licher andtwordt zu wissen lassen vndt thu dihr hiemit Godt dem Almechtigen befahlen. *Datum* Engelholm den 10 *Aprilis* Anno *Dni* 1609.

Dein getrewer Bruder,
dieweil ich lebe,

Christian.

9.

5. Maj 1610.

Til Kurfyrst Johan Sigismund af Brandenburg.

Det paatænkte danske Gesandtskab til Dresden vil ogsaa komme til ham efter Kongens ved en Sammenkomst i Warnemünde for kort Tid siden afgivne Løfte. Kongen minder om forskellige Raad, som han ved samme Lejlighed har givet ham, og meddeler, at de lovede Penge skal afhentes i København. — *Preussisches Geh. Staatsarchiv i Dahlem, Berlin.*

Freundtlicher, lieber Schwager vndt Bruder. Nebenss meiner Schwager vnd Bruderlicher *Affections* erbitung benebendt alles liebess vndt gutess habe ich nicht wnterlassen können dihr mit diesssem Schreiben zubesuchen Vndt hieneben die zugesagte *Legation* nach Dressden mich Errinneren thu, worzu auch im kurdtzen zwene vom Aadell abgeferdiget werden Sollen, die auch nach ableegung derselbigen anbefholenden Sachen sich zu dihr begeben Sollen vndt auch Ein zeitlang bei dihr in deinen geschefften verharren, nach der zusage, ich dir vur weinich zeit zu warnemiinde gethan. Verhoffe, sie werden sich in Ihrer auffwartung also verhalten, wie sich dass gebiiren wirdt¹⁾.

---

¹⁾ Christian IV.s Gesandter var Jacob Rosenkrantz og Kjeld Krabbe, der ifølge Instruks af 10. Maj 1610 skulde begive sig til Sachsen og Brandenburg for at mægle mellem de to Kur-

Sonsten biin ich der Schwager vndt Bruderlicher zuuersicht, du werdest meinen getrewen Raat noch in frisker gedechtnuss haben vndt denselbigen nicht gaar fergessen, In-sunderheit mit deiner teglicher kammer auffwartung, darein viell treihertzig geredet wirdt, da dir zum hogsten an gelegen, dass nicht dasselbige zu andere Ohren kommen muchte, wuouon du inss kunfftig mechtigen nachteill bekommen kontest.

Du wissest dihr auch freuntlichen zu endsinnen, wass ich mit dihr zur Selbigen zeit von wegen deiness Elsten Shoness geredet habe, verhoffe, du werdest auch das noch Eingedenk sein, Aldieweill diess alss dem vather zum hogsten daran gelegen Vndt deinem gansem hause Brandenburg daran zum meisten gelegen. Wass sonsten Alda bei der letzten zusammenkumst¹⁾ verabscheidet, werdest du in keinem

---

fyrster i den Jülich-Kleveske Arvestrid, i hvilken begge tilligemed flere andre optraadte som Prætendenter. Striden var ganske vist naaet til en foreløbig Afslutning ved Forliget i Dortmund af 31. Maj 1609, ifølge hvilket samtlige Prætendentes Fordringer skulde afgøres ved Voldgift, men Landene indtil da besiddes og styres i Fællesskab af Brandenburg og Pfalz-Neuburg. Denne Overenskomst, som var rettet mod Kejseren og det katolske Parti, anerkendtes imidlertid ikke af Sachsen, der søgte Bistand hos Kejseren (Prutz, Preuss. Gesch. I, 301 ff.). Da Jacob Rosenkrantz og Kjeld Krabbe kom til Dresden, var Kurfyrsten i Prag (hvor han d. 7. Juli af Kejseren fik Forleining paa Jülich), og det Svar, som de danske delegerede modtog af Kurfyrstens Brødre paa deres Henvendelse til Gunst for Brandenburg, var følgelig afvisende. Derimod blev de venligt modtagne i Berlin af Johan Sigismund, som anmodede Kongen om at maatte beholde dem nogen Tid hos sig for at benytte deres Raad og Hjælp (de to Gesandters Relation af 17. August og Skrivelse til Kansleren af s. D., T. Kanc. U. A. Brandenburg, Akter vedr. det politiske Forhold til Danm. 1504—1625. Smst. Rekreditiver af 30. Sept. og 29. Dec. 1610 med Anerkendelse af deres gode Tjeneste).

¹⁾ Christian IV opholdt sig 23. og 24. April i Rostock, og ved denne Lejlighed har Sammenkomsten med Johan Sigismund sikkert fundet Sted. Kongens Advarsler og Formaninger gælder sandsynligvis Johan Sigismunds Forkærlighed for Kalvinismen, som var vel kendt, skønt han først i Decbr. 1613 offentlig bekendte sig hertil. Hans Gemalinde, Kurfyrstinde

vergessen Stellen, aldie weill am meisten dihr selbest daran gelegen. Mit freundtlicher Bit, du wollest mihr meine trewhertzige Errinnerung nicht wbell auff nemmen, Vndt thu dihr hiemit Godt dem Almechtigen Befhelen. *Datum* Raandersen den 5 *Maij Anno Dni* 1610.

Dein getrewer Swager vndt

Bruder, dieweill ich lebe,

Christian.

Die(!) dass zugesagte geldt Sollen abholen mussen zu kopenhagen Sein fiir tage for Phiingsten¹⁾.

10.

19. Decbr. 1611.

Spørgsmaal, angaaende hvilke der skal holdes Forhør over to fra Sverige komne, anholdte Skotter. — *R. A.*

Spørsmaal, huorpaa disse thuende Skotter, som aff Suerrig Er ankommen, Skall Punctuis atspørriiss, Enhuer Serdeliss²⁾.

Anna (der førte en livlig og fortrolig Brevveksling med den danske Konge, se nedenfor) var ivrig luthersk rettroende og misbilligede i høj Grad, at Kurprinsen, Georg Vilhelm, fik en kalvinistisk Opdragelse (jvf. R. Koser, *Gesch. d. brandenburg-preussischen Politik I*, 374 f.).

¹⁾ Talen er om et Laan paa 200 000 Rdl., hvormed Christian forstrakte Johan Sigismund (Droysen, *Preussische Politik II*, 2, S. 584 Anm. 1). Det trak ud med Afhentningen af Pengene, fordi Brandenburgs Stænder som Garanter for Laanet skulde medbesegle Obligationen, men i August kom det endelig i Stand (Christian IV.s Brev til Johan Sigismund af 16. Juli, *Ausländ. Reg.*, og Johan Sigismunds Breve af 7. Juli og 17. Aug., *T. Kanc. U. A. Brandenburg*, Breve fra Johan Sigismund 1594—1610). Tolden i Lenzen var anvist som Sikkerhed (Christian IV.s Brev af 7. Sept., *Ausländ. Reg.*). Laanet blev først helt afviklet ved Kieler Omslag 1623, da de til 4. og sidste Termin forfaldne 50 000 Rdl. blev betalt med Renter (R. A., *Omslagsregnskaberne 1622 og 1623*).

²⁾ I *T. Kanc. U. A. Sverige*, Akter vedk. det politiske Forhold til Danm. 1606—12 findes Afskrift af et Aktstykke, dateret Frederiksborg 19. Dec. 1611 og underskrevet af Georg Lund,

1. Huor die Erre kommen først y kundskab sammen, y huad for lossomente, ochsaa huad werten haffuer hiett.
2. Huorlediss die haffuer bekommit deriss forloff at drage aff landit.
3. Huor mange fremmede befhelichsheber Die Endnu haffuer y Suerrig, och huem aff die fremme[de] Er ude at verfue folck.
4. Till huem die haffuer skriffuelse med aff deris lansmend, thii ingen thuiffuel Er, at baade styuardt och die andre haffuer uyst skreffuit hiem till deriss wenner.
5. Huad styuardt haffuer giordt aff den Pass, som hand aff mig fick y Calmer.
6. Huor ted Er kommen, at alleman y Suerrig kaller stuu-ardt k: aff Engelandtz gesanter.

Joachim Bülow og Tobias Lauterbach, der foruden de ovenstaaende 7 Punkter (som Kongen ifølge en Paategning havde „forskrevet med egen Haand“) indeholder de under Forhøret afgivne Svar. Det fremgaar heraf, at de anholdte Skotter var Andrew Ramsay (Andreas Ramse) og Lieutenant Robert Douglas tilligemed en anden Lieutenant og to Tjenere, der alle var blevet taget til Fange ombord paa et Skib undervejs fra Sverige til Lübeck. Ramsay og Douglas, som var Søskenbørn, havde mødt hinanden i Stockholm i „Hertug Johans Lossement“. Ramsay havde faaet Pas af Statholderen i Stockholm. Hverken han eller Douglas medbragte nogen Breve. Som Svar paa Punkt 3 opgives en Række Navne paa fremmede Officerer i Sverige, blandt hvilke Monnichow (Mönnichhofen, som i 1612 førte en Deling Lejetropper gennem Norge til Undsætning for Sverige, se Th. Michell, *Hist. of the Scottish Expedition to Norway in 1612*, 1886). Den omtalte Stuart er sandsynligvis den samme, som ifølge Christian IV.s Brev af 16. Sept. 1611 (I Nr. 36) havde forsøgt at mægle mellem Danmark og Sverige, rimeligvis Robert Stuart (I, 63, Note 2; A. Larsen, *Kalmarkrigen* S. 249). Ifølge Paategning paa Aktstykket blev begge Skotter løsladt. Andrew Ramsay hvervede senere Tropper for Sverige i Skotland (Michell, *anf. Skr.* S. 34); en Deling af disse under hans Broder Alexander Ramsay blev nedhugget i Krigen 1612. I Record Office, London, findes en latinsk Oversættelse af Forhøret med Besvarelser (trykt i *anf. Skr.* S. 147—52).

7. Huad for *Conditiones* die haffuer bødit Stuardt till for syn betaling.

Denne Lutenandt skall Sønderligenss atspørrigs, huorlediss han Er skiltiss fraa Syn *Capiten*, och huem hanss Offuerster haffuer uerit.

Och Eptherdi man uell ued, att sligge Personer, som lenge haffuer tiend y Suerrig, icke vden Sønderlige pas kan komme aff landit, med huad wilkor hand Er kommen der ud.

Dette allsammen Skall dennom Salediss *proponeris*, och huad die der paa Suarer, skall Strax aff tobia *annoteris*, dog Enhuer y Seer, Som offuen Er formeldit.

11.

8. Juni 1612.

Til Kurfyrstinde Anna af Brandenburg.

Kongen udtaler sin Tilfredshed med Krigens Gang. Han staaer nu i Begreb med at gøre et Tog ind i Sverige. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

Freundtliche, hertzliebe Schuester, wan ess dihr noch woll erginge, wehre dasselbige mihr Eine sehr ahngenehme werck zu erfahren. Fur meine person kan ich nit genuncksam den lieben Godt dancken, besonderlichen fur gute *Victorie* vndt fordrtganck ihn dissem krigsuesendt¹⁾, welchess briffzeiger Christoffer von Gröben²⁾ zum besten dihr *Referiren* kan. Sonsten werden wihr heit³⁾ *Dato* mit Gottess hulff auffrucken vnd vnss nach Sueden ihness landt weither zu geben vermeinen⁴⁾, der Almechtiger Godt gebe darzu seine genade. Der feindt liget auff drey meilen bey vnss, wie die

¹⁾ D. 23. Maj 1612 var Elfsborg Slot blevet erobret af de danske og d. 1. Juni faldt Gullberg (ved Göteborg).

²⁾ Chr. v. d. Gröben var Hofjunker, se Meddel. fra Rentekammerarch. 1871—72, S. 138.

³⁾ ☉: heute.

⁴⁾ Det var Kongens Hensigt at rykke op langs Götaelven til Byen Brätte (i Nærheden af det nuværende Vänersborg) for saaledes at blive Herre over hele Elvens Løb (A. Larsen, Kalmar-krigen S. 209 f.).

kundtskab lauten, aber noch der zeit hatt Er sich nicht sehen lassen¹⁾. Wass weither darauss werden will, gibdt die zeit. Ich will dich nicht lenger auff halten, Sondern den lieben Godt befahlen. *Datum Baahuss den 8 Junij Anno Dni 1612.*

Dein getrewer Bruder
allezeit

Christian.

Udskrift: Ahn Meine Hertzliebe Schwester die Churfürstinne zu Brandenburg.

12.

Omtr. 27. Juni 1612.

Udkast til et Brev fra Jørgen Lunge til Clas Horn og til et aabent Brev til de svenske Befalingsmænd i Anledning af Clas Horns løgnagtige Ytringer om den danske Konge. — *R. A.*

Ein briff auss Jørgen lungen mund ahn Clauss horn.

Dass Er bey dem trummeter Ein seinen briff an herman wrangell gefunden, wehre in Er unther anderen ihm selbigen briffue fermeldett, das uber alle zuuersicht der k: von denemarck kein quartir nicht halten wolte, welchess ihm Clauss horn itz ihn die augen gesagdt wirdt, dass ers wie Ein verlogener kerll geskriben hatt, welches mit allen acten zu beueissen ist.

Ahn alle befheligsheber ihm leger.

Welcher gestaldt disser Claus horn mit Lygenhaftigem bericht I: k: M: zu dennemarck belogen, vnd das Sie sich fur Solchen der gleichen verlogenen kerls sich hutten sollen, daa och allezeit Nichtz anderss dan Quarter gemeinet

---

¹⁾ Den svenske Hovedstyrke var dog endnu langt borte, idet Gustav Adolf d. 7. Juni om Aftenen først var naaet til Mariestad ved Vänerens Østkyst (Sveriges Krig 1611—1632 I, 290).

ist¹⁾), allein das sie Erstlich Sollen das ienie nachkommen, wass Sie vonuegen Iohan frissen vndt Daniell wageners uexling zugesagdt²⁾).

13.

5. Juli 1612.

Til Kurfyrstinde Anna af Brandenburg.

Da Kongen kan anbefale hende et godt Parti, anmodes hun om snarest at meddele ham, hvilken af hendes Døtre der endnu ikke er forlovet, og at sende ham et Kontrafej af den paagældende. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

¹⁾ Anledningen til ovenstaaende var et til Herman Wrangel (Fører for den svenske Hoffane, dansk Krigsfange) af Clas Kristersson Horn (svensk Staldmester) under 25. Juni sendt Brev, i hvilket de danske (ikke den danske Konge i Særdeleshed) beskyldtes for at have afslaaet at give Kvarter, skønt Svenskerne var villige hertil (T. Kanc. U. A. Sverige, Akter vedr. Forholdet til Danm. 1606—12). Efter Christian IV.s Befaling imødegik den danske Feltherre Jørgen Lunge denne Beskyldning i et Brev af 27. Juni til Clas Horn, ligesom der i Jørgen Lunges Navn under 28. Juni udstødtes et aabent Brev til de svenske Befalingsmænd om Sagen (Koncepter i anf. Pakke); i begge Breve bruges de samme Vendinger som i Kongens ovenfor trykte Udkast. — Der var i flere Maaneder gennem Brevveksling mellem danske og svenske Officerer blevet forhandlet om „at give Kvarter“, d. v. s. om en mere human Krigsførelse og om Udveksling af Fanger; saaledes havde Gert Rantzau i Brev af 19. Marts foreslaaet, at Brænden og Hærgen skulde ophøre. Disse Forhandlinger, under hvilke man fra begge Sider havde vist Imødekommenhed, afsluttedes med to Grænsemøder i Knærød 20. Juli og 6. Sept., ved hvilke Principperne for Udveksling af Fanger fastsloges; derimod blev Christian IV.s af de danske Kommissærer forebragte Forslag om, at man fra begge Sider skulde ophøre med Brænden og Hærgen, ifølge Gustav Adolfs Instruks afvist af de svenske Kommissærer (anf. Pakke, jvf. Sveriges Krig 1611 - 1632 I, 306 Note 5).

²⁾ Johan Friis (Kanslerens Brodersøn) var blevet taget til Fange allerede i Juni 1611 (Axel Larsen, Kalmarkrigen S. 112) og den svenske Ritmester Daniel Wagner i August s. A. (smst. S. 148). Udvekslingen mellem disse to, som havde været paa Tale siden Februar (se ovenfor anf. Pakke), fandt Sted efter Mødet d. 20. Juli (Rørdam, Monumenta, 2. II, 749).

Freundtliche, hertzielie Schuester, Ich habe nicht vnterlassen können dihr ihn hogstem vertrauwen zu uerstendigen, dass ich woll Einen fornehmen ordt weiss, ahn welchen deine töchter eine mit Gottess hulff woll kunte ahnkommen. Weill mihr nuhn nicht bewust, welche von ihnen noch nicht verlobet, Bitte derendthalben, du wollest mihr Solchess mit dem ersten muglich zu wissen thun vndt darbei ihr *Conterfei* mir zuskicken vndt dasselbige nur nach kopenhagen zusenden. Es muste Ein brystbyld sein vnd ihr alter darbei. Willdtu Einer derselbigen ihr *conterfei* mihr zuskicken, So las Es der smucksten darunther ihress sein vndt nictes zu oder daruon genommen¹⁾. Io Eher Io besser das ichs bekomme. Las

¹⁾ I sit Svar paa Kongens Henvendelse, en egenhändig Skrivelse af 22. August paa 10 Foliosider, skildrede Anna de Forhandling, der førtes af hende og Johan Sigismund med Pfalzgreve Wolfgang Wilhelm om Brandenburgs og Pfalz-Neuburgs respektive Rettigheder til de jülichske Lande, hvormod der trods Overenskomsten i Dortmund (se Brevet af 5. Maj 1610) stadig var Uenighed. Et Forlig om en Deling af Landene, hvortil der skulde knyttes en Forbindelse mellem Pfalzgreven og Kurfyrsteparrets ældste Datter Anna Sophie (født 17. Marts 1598), var under Overvejelse (jvf. R. Koser, *Gesch. d. brandenburgisch-preussischen Politik I*, 362 ff.). Da der saaledes ikke kunde blive Tale om denne, tilbød Anna Kongen at sende Kontrafejer af de to yngste Døtre Maria Eleonora (f. 11. Novbr. 1599, senere Gustav Adolfs Dronning) og Catharina (f. 28. Maj 1602), saa hurtigt, som de kunde blive malede (T. Kanc. U. A. Brandenburg, Breve fra Johan Sigismund og hans Gemalinde 1606—25, jvf. H. Prutz, *Preussische Gesch. I*, 309 f. og Droyesen, *Preussische Politik II*, 2, S. 504). Partiet mellem Anna Sophie og Pfalzgreven blev dog ikke til Virkelighed, idet denne i Juli 1613 hemmeligt gik over til Katolicismen og 1. Novbr. ægtede en bajersk Hertugdatter. Anna Sophie formæledes 14. Septbr. 1614 med Frederik Ulrik af Braunschweig-Wolfenbüttel, og man kan formode, at Christian IV i ovenstaaende Brev har haft Tanken henvendt paa denne, der var hans Søstersøn og i de nærmest følgende Aar nød godt af hans Støtte (se I passim, jvf. ogsaa Brevene nedenfor af 14. Marts og 25. April 1614). I det anførte Brev af 22. August nævnes han for øvrigt af Anna som et ønskeligt Parti, dog ikke for hendes Døtre, men for en anden „brandenborgsk Frøken“. Om det uheldige Udfald af Frederik Ulriks og Anna Sophies Ægteskab se I, 400 Note 1.

deinem herren nichtz daruon wissen, Ehr ich dihr widerum vohm disse Sachen skreibe, vndt halte ess auch bey dich selbst. Wass ich thu, dass thu ich auss guter *Affection*, die ich zu dem hausse Brandenbruch trage, vndt will dich fur dismall nicht lenger auffhalten, Sondern dem Schutz dess Allerhogsten gans getrewlich befholen haben. *Datum* ihn vnserem feldtlager auff Gullborrig Enge¹⁾ den 5 *Iulij Anno* 1612.

Dein getrewer Bruder allezeit

Christian.

Udskrift: Ahn Meine Hertzliebe Schwester, die Churfürstinne zu Brandenburg.

14.

26. August 1612.

Til Kurfyrstinde Anna af Brandenburg.

Kongen beretter, at han, paa Grund af et Rygte om, at den svenske Flaade agtede at angribe Enkedronningens Livgeding, var sejlet ud med Flaaden, først til Kalmar og derfra til Danzig for at opsøge Svenskerne, som imidlertid for længst var borte. Han vil derfor sejle tilbage til Sverige for at træffe den svenske Flaade der. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

Freundtliche, Hertzliebe Schuester. Nachdem ich dissen gegenuertigen Euneren(!) diiner alhie gefunden, habe ich nicht wnterlassen konnen dihr meinen zustandt zu wissen zu thun, aldieweill ich nicht zueiffuele, dass du Sonder zueiffell denken werdest, wie vnser herre godt mich hieher gefuret hatt. Vndt ist Es ahn dem, dass Ein geskrei bey vnss ausgekommen, dass der suede gaar starck ihn die sehe sein solte vndt der frau Mutther leibgeding wolte ahnfallen, woruber die fraumuther gaar sehr verstürtzet, woruber ich bodt ihm feldtlager bekommen, vndt ich mich alsobaldt nach kopenhagen

¹⁾ Paa Gullbergs Enge (den østlige Del af det nuværende Göteborgs Byomraade) havde Kongen slaaet Lejr sidst i Juni. Efter at have ladet Borgen afbrænde fra d. 4. til d. 10. Juli drog han nærmere til Elfsborg (Axel Larsen, Kalmarmkrigen S. 214)

gemacht vndt strax den dritten tag darnach zu wasser mich begeben vndt nach kalmer geseggeldt, woher ich berichtet bin, Er solle fur dandtzig mit seinen skiffen ligen, worhin ich im gefolget, aber nicht gefunden. Dan wie ich alhie berichtet bin, so soll er fur firtzen tagen skon von hinnen weck sein nach sueden, worhin ich ihm itzundt, ob Godt will, gedencke zu folgen, So weit muglich ist¹⁾. Ich hette nicht anderss gehoffet, Sie solten vnser geartet haben, itz müssen wihr *Pasientia* haben vndt befhelens Godt dem Almechtigen.

¹⁾ Christian IV var efter det resultatløse Tog mod Jønkøping i Sommeren 1612 draget til København, hvortil han kom 8. Aug., for at overtage Befalingen over Flaaden og opsøge Svenskerne paa Søen. Ifølge en Skrivelse fra Kansleren af 31. August s. A. (T. Kanc. U. A., Kopibog over udgaaede Skrivelser fra de i København hjemmeladte Regeringsraader 1611—13, F. 236) lettede han d. 13. August fra Københavns Red med 33 Skibe og ankrede d. 15. ved Kalmar, hvor han tog 3000 Mand ombord. Derfra sejlede han videre til Hela ved Danzig, da han troede, at den svenske Flaade befandt sig her, men da Svenskerne for længst var borte, satte han atter Kursen mod Sverige og afsluttede Ekspeditionen med et Togt ind i Stockholms Skærgaard. Ifølge Kanslerens ovennævnte Skrivelse forlod han Hela d. 21. August, medens en anden samtidig Kilde (se Rørdam, Hist. Saml. og Studier I, 308 f., jvf. I. Wadén, Berättande Källor till Calmarkrigets Historia, S. 145 ff.) henlægger Afrejsen til d. 26. August. At den sidste Dato er den rigtige, fremgaar af ovenstaaende Brev. Rygtet om Svenskernes Angrebsplaner mod Enkedronningens Livgeding har maaske Sammenhæng med en Efterretning i et Brev af 1. Juli 1612 fra Chr. Friis og Breide Rantzau til hende (R. A., Dronning Sophies Arkiv, Koncepter til Breve til danske Rigsraader samt Breve fra samme), i hvilket det hedder, at en svensk Oberst Mønnichhofen skal have købt Skibe i Holland i den Hensigt at angribe Danmark, hvorfor Dronningen opfordres til at lade Undersaatterne i sine Lande bevogte Kysten. Mønnichhofens Togt gik imidlertid til Norge, hvorfra han gjorde Indfald i Sverige (se Th. Michell, Hist. of the Scottish Expedition to Norway in 1612, S. 23 ff.), og et Brev af 17. Juli fra Chr. Friis (Dronning Sophies Arkiv, ovennævnte Pakke) indeholdt da ogsaa Efterretninger, som beroligede Enkedronningen, hvis Svar af 19. Juli (Koncept smst.) ikke røber nogen Ængstelse. — Om den danske og svenske Flaades Bevægelser i Østersøen jvf. Sveriges Krig 1611—32 Bilagsband I, 115—19.

Sage meinem Suagern viell gudtz auff meinendt wegen, zich(!) hette ihm itz auch gerne geschriben, aber ich habe itz die weile nicht.

Vergiss der Iunckfrauen bildtnuss¹⁾ nicht, dass ichss mit dem Ersten bekomme. Ich will dich itz nicht lenger auffhalten, Sondern dem Almechtigen godt befhelen. *Datum* auff der Reyde fur Heyll auff dem skiffe *Victor* genandt den 26 *Agusti Anno* 1612.

Dein getrewer Bruder
allezeit.

Christian.

Udskrift: Ahn Meine Hertzliebe Schwester die Churfürstinne zu Brandenburch.

15.

11. Oktbr. 1613.

Til Kurfyrst Johan Sigismund af Brandenburg.

Kongen opfordrer sin Svoger til ikke at lade sig hindre af Markgrev Ernst's Død i at komme til den aftalte Sammenkomst. — *R. A. Fot. af Orig. i Amtsforvalter Palsbos Autografsamling, Holstebro.*

Freundtlicher, lieber Schuager vndt Bruder, Ich habe auss deinem Schreiben mit traurigem gemut vernommen, dass der Liebe Godt nuhmer Margraff Ersten²⁾ mit tode hatt abge-

¹⁾ se Brevet af 5. Juli.

²⁾ Udskriften mangler. Markgrev Ernst er utvivlsonst Christian IV.s Svoger Ernst af Brandenburg, som døde 19. Sept. 1613. Brevets Adressat er altsaa sikkert Markgrevens Broder, Kurfyrst Johan Sigismund. Kongen havde ved Brev af 3. Okt. 1613 (Auslænd. Reg. F. 520) opfordret ham til snarest at meddele, hvorvidt han vilde indfinde sig til den aftalte personlige Sammenkomst i Heiligenstedt, hvortil Christian var kommet omkring Mikkelsdag. At dømme efter nedenstaaende Brev af 21. Dec. synes det, at en Sammenkomst (ved hvilken Kurfyrstinde Anna ogsaa var til Stede, se Brevet af 14. Marts 1614) har fundet Sted i Hamborg i Begyndelsen af Novbr., og at man ved denne har aftalt et nyt Møde, som imidlertid ikke blev

fodert, vndt seine Leiche den 10 *huius* zur Erden soll bestetiget werden.

Worauss du deine endtskuldigung nimst, dass du ahnhero nicht kommen kanst, Wohrauff ich dihr freund Bruderlichen zur andtwordt nicht bergen soll, dass nuhmehr allen Leuthen zu ohren gekommen, dass ich deinen halben ihn dissen ordt gekommen bin. Solthe aber vber alle zuuersicht mirh der skimff widerfharen fuhr meinen guthen treuhertzi-gen willen, dass du gaar aussbleiben Sollest, wehre solchess mirh beschuerlich zu ertragen, dan der werk endweder so lanck oder besuerlich, ia auch nicht gefערlich, dass du io ihn wenich tagen denselbigen kontest ablegen. Thu dihr hie-mit Godt dem Almechtigen Befhelen. *Datum* Hylligestede den 11 *Stobris Anno Dni* 1613.

Dein getrewer Schuager vndt bruder allezeit

Christian.

16.

25. Oktbr. 1613.

Til Kurfyrstinde Anna af Brandenburg.

Kongen udtaler sig om den lidet tilfredsstillende Sagernes Tilstand i Brandenburg og lover, efter hendes Anmodning, at vente endnu nogen Tid (paa Johan Sigismunds Komme). — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

Freundtliche, hertzieliebe Schuester. Ich habe Sowoll auss deinem allss hubenerss¹⁾ Schreiben genuncksam Eueren itzigen zustandt vernommen, vndt wehre woll zu wunsken, dass ess dahmahl einss ihn ein anderen standt muchte gerahten, vndt duncket mirh, dass die lange ferhofftte kluckheit nuhmer ahn

---

til noget. I et Brev af 24. Nov. 1613 (T. Kanc. U. A. Brandenburg, Breve fra Johan Sigismund 1611 ff.) underretter Kurfyrsten Kongen om sin Hjemkomst fra den nævnte Sammenkomst, ved hvilken man havde forhandlet om de af Sachsen rejste Fordringer i den jülichske Arvefølgestrid.

¹⁾ Den 16. Juni 1613 var der udstedt Kreditiv for Mogens Ulfeldt og J. Hübner som Sendemænd til Brandenburg (Ausländ. Reg. F. 470).

den tag gekommen, vndt wenich dass werck dardurch gebessert¹⁾). Zuuorn hatt man vermeindt, wan nuhr h: adam²⁾) abkueme, alssdan Soll alles richtig werden. Wass will man sagen; man muss Es alles gott befhelen vndt *concludieren*, Es hat allezeit also zugegangen, vndt fuhr menslichen augen wenich verbesserung verhanden. Die zeit, woher uon du Schreibest, die will ich Eruarthen³⁾). Sonsten wirdt Morgen, willss Gott, meine zuester, die von holstein, alhie zu mihr kommen. Welchess ich dihr nicht habe bergen wollen vndt thu dihr hiemit gott dem almechtigen befhelen. *Datum* Hylligenstede den 25 *Octobris Anno* 1613.

Dein getrewer bruder allezeit

Christian.

Udskrift: Ahn meine Hertzliebe Schwester die Churfürstinne zu Brandenburg.

17.

21. Decbr. 1613.

Til Kurfyrstinde Anna af Brandenburg.

Da Kongen nu har ventet forgæves i syv Uger, og Skibet er i Orden, vil han rejse tilbage til Kongeriget. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

¹⁾ Stemningen i Brandenburg var i Efteraaret 1613 ophidset paa Grund af de ortodokse Lutheraneres heftige Uvilje over Johan Sigismunds Hældning i Retning af Calvinismen. I Decbr. gik han over til den reformerte Lære. Muligvis hentyder Kongens Ytringer ogsaa til den af den jülichske Arvestrid foranledigede ugunstige udenrigspolitiske Situation, jvf. Brevet af 31. Januar 1614.

²⁾ Gehejmerraad og Arvemarskalk Adam Gans Edler v. Putlitz, der hørte til Johan Sigismunds nærmeste Kredts af Raadgivere (*Acta Brandenburgica*, udg. af Klinkenberg IV, 1, S. 193 f.). Som Calvinist var han ilde set af Kurfyrstinden, og efterhaanden aftog ogsaa hans Indflydelse hos Kurfyrsten. Fra Jan. 1613 sendtes han bort fra Berlin i diplomatiske Ærinder (R. Koser, *Gesch. d. brandenburg-preuss. Politik I*, 364 f.).

³⁾ Hermed menes formodentlig, at Kongen vil afvente et Besøg af Johan Sigismund, se det foregaaende Brev.

Freundtliche, hertzliebe Schuester, weil ich meiner zu hamburch¹⁾ gethaner zuzaage nach ich nicht allein fiirtzen tage, Sondern Siiben wochen alhie verharret²⁾, vndt ich nuhn durch Godtlicher hulff dass Skiiff³⁾ alhie so weit wideruhm zu rechte gebracht, dass ess, ob godt woll, gudt bleibet.

Bin derohalben verursacht mich hinwiderum nach dem Reiche zu begeben, weil doch nach menschen gedanken nichtz darauss werden will, vndt ich fuhr meine persohn die sachen dem Lieben Godt befahlen thue vndt thu sonsten allezeit gerne, wass dihr Lieb vndt dinst mag sein. Befhell dich hie mit dem gewaltigen schutz Gotthess. *Datum Hylligenstede den 21. Decembris Anno Dni 1613.*

Dein getrewer Bruder
allezeit

Christian.

18.

31. Januar 1614.

Til Kurfyrstinde Anna af Brandenburg.

Kongen udtaler sig om de brandenborgske Underhandlinger med Sachsen, som næppe kan føre til noget Resultat, med mindre Kejsereis Medvirken tilstedes, og om Kurfyrstens hastige Religionsforandring, som sikkert vil faa uheldige Følger. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

Freundtliche, Hertzliebe Schuester. Ich habe auss deinem Schreiben mit freuden vernommen, dass du Godt lob noch woll auff bist, fuhr meine persohn kan ich nicht genuncksam

¹⁾ Om Sammenkomsten i Hamborg se Brevet af 11. Okt. Droysen, Preussische Politik II, 607 omtaler et Besøg af Johan Sigismund hos Christian IV i Hamborg i Novbr. 1613. Slanges Beretning (Christian den Fjerdes Hist. III, 355) om en Sammenkomst mellem Kongen og Kurfyrsten i Heiligenstedt fra omkring Mikkelsdag til efter 1. Nov., kan ikke være rigtig, idet de to Fyrster ikke kan have været sammen i Oktober Maaned.

²⁾ Kongen havde opholdt sig i Itzehoe eller Heiligenstedt siden 3. Okt.

³⁾ Jvf. I, 77, Nr. 48.

den Lieben Godt dancken, derselbige helffe hinfhuro mit genaden. Ich habe auch auss meiness Schuager vndt Brudern vnthersketliche Schreiben den itzigen zustandt zuischen Saxen vndt ihm vernommen, wohrauss ich nicht vernehmen kan, dass etwass fruchtbarlichess zuischen den beiden herren kan forgenommen werden, vndt wehre nicht weit auss dem wege, dass der keysser zu dem verdrack (nach dem erss Selbest begeret vnd sich so hoch erbotthen hat) zugelassen wurde, aldieweill die hogste *Authoritet* bei ihm¹⁾.

Du weist woll meine *Affection* kegen euch, aber dass ihn dissem oder anderen von mir eine *Nullitet*²⁾ Solthe begangen werden, dasselbige weiss ich gewislich, dass du ess mir nicht gunnest. Die gemutther seindt alzu wanckelmutig, vndt wenicht von den diinern gefunden, so zu einicheit raten. Die hastige *Religions* verenderung³⁾ ist genuncksam mir bewust, vndt zuar mit grossem verunderum(!), wo doch der guther herr ich(!)⁴⁾ dissem veruirrethem zustande darzu ge-

---

¹⁾ Om Modsætningsforholdet mellem Brandenburg og Sachsen i Anledning af den jülichske Arvestrid se Brevet af 5. Maj 1610. De sachsiske Fordringer paa de jülichske Lande rejstes paany i Efteraaret 1613, og fra September førtes der Underhandling, under hvilke Johan Georg af Sachsen optraadte meget stejlt, medens Johan Sigismund (mod sin Gemalindes Ønske) var beredt til at gøre Indrømmelser. Kejseren støttede ligesom tidligere Sachsen og erklærede i en Skrivelse af 10. Dec., at han til den kommende Paaske vilde tage Sagens Afgørelse i sin Haand, hvilket vilde betyde et fuldstændigt Nederlag for de brandenborgske Interesser. I Januar afholdtes i Dresden et Møde, som ikke førte til noget Resultat. Johan Sigismunds Stilling forværredes ogsaa ved det mere og mere vanskelige Forhold til hans Medregent i de jülichske Lande, Pfalzgreve Wolfgang Wilhelm (se Brevet af 5. Juli 1612), som støttedes af det katolske Parti (H. Prutz, Preussische Gesch. I, 310 ff., Droysen, Preussische Politik II, 2, S. 606 ff.).

²⁾ ∅: en ugyldig, lovstridig Handling.

³⁾ Midt under den spændte udenrigspolitiske Situation foretog Johan Sigismund i Decbr. 1613 den allerede i længere Tid overvejede Overgang til den reformerte Lære — et Skridt, der vakte en voldsom Bevægelse i hans Lande.

⁴⁾ Fejlskrift for in?

rathen. Ich fruchte, ess wirdt ablaufen, wie ess angefangen ist, dass ess mit einen Narren beslössen wirdt, dan ich vernommen, dass Aadrian¹⁾ der leztste gewesen, der die reige geschlossen hat, — — — (sic.) Ich habe eine enderung der *Religion* mit dem verstorbenen könig ihn franckreich erlebet, welche einen bedrubten auslag genommen, godt gebe, wass der Almechtiger hiemit ihm sinne hat. Vndt bitthe ganss freundlich, du wollest alles von mihr im besten auffnehmen. Ihn was massen ich dihr sonsten alle wilherige dinste bezeigen kan, darahn soll kein fleiss gespaeret werden, vndt thu dich hiemit dem Schutz Gottess ganss getrewlichen behelen. *Datum* kolding den 31 *Ianvarij* Anno 1614.

Dein getrewer Bruder
allezeit

Christian.

Udskrift: Ahn Meine Hertzliebe Schwester die Churfürstinne zu Brandenburg.

19.

4. Febr. 1614.

Til Kurfyrstinde Anna af Brandenburg.

Kongen henviser til den i hans sidste Brev givne Besked og anmoder om Joachim Hübners Hjemsendelse. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

Freundtliche, liebe Schuester, wan ess dihr Noch wol erginge, wehre dasselbige mihr angenehme zu erfahren. Fuhr meine person kan ich nicht genuncksam den lieben godt dancken, derselbige helffe hinfhuro mit genaden.

Ich habe dir ihn meinem lezsten Schreiben meine wnskiildigung versteen lassen²⁾, nicht zueiffuellende, du werdest

¹⁾ Det er tvivlsomt, hvem denne Adrian er, og en grundig Undersøgelse har man paa Grund af Forholdene ikke kunnet foretage. Maaske menes der den jülichske Adelsmand Adrian v. Flodorf, der er omtalt i H. Prutz, Preussische Gesch. I, 334.

²⁾ Se Brevet af 31. Jan. 1614.

diselbige ihn allen guthen auffgenommen haben, dan ich woll mercken kan, wohrhin ess gespiilet wirdt, der liebe Godt gebe, dass ess zum guthen Ende gereichen mag. Jochim huberenss persohn¹⁾ habe ich auff kunfftigem holsteinsken landtgericht zu gebrauchen, Bitthe derohalben, dass du ihm nuhmer erleuben wollest, dass er sich kegen die zeit alhie einstellen kan. Vndt thu sonst allezeit gerne wass dihr lieb vndt dinst ist. Thu dihr hiemit den gewaltigen Schutz Gotthess ganss getrewlich befahlen. *Datum* koldingen den 4 *Februarij* Anno 1614.

Dein getrewer Bruder
allezeit

Christian.

Udskrift: Ahn Meine Hertzliebe Schwester, die Churfürstinne zu Brandenburg.

20.

28. Febr. 1614.

Til Kurfyrstinde Anna af Brandenburg.

Kongen beder om nogle Vinstokke og spørger om Aarsagen til, at der, efter hvad Rygtet fortæller, antages mange nye Officerer ved det brandenburgske Hof. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

Freundtliche, liebe Schuester, wan ess dihr noch woll erginge, wehre dasselbige mihr eine hertzliche freude zuuernehmen. Fuhr meine persohn kan ich nicht genuncksam den Lieben Godt dancken, derselbige helffe hinfhuro mit genaden.

Hieneben kan ich dich nicht bergen, dass ich gerne etzliche weinstöcke von dem Merckisken weine, so bei witstock wechset, hette. Bitthe derohalben, du wollest mich mit etzlichen, so viel alss dihr gefellich, auss helffen vndt auch dissen gerdtner behulfflich sein, dass er dieselbige mit amdtzfuhr konne fordtbringen biss zu meinem Brudern²⁾.

¹⁾ Se Brevet af 25. Okt. 1613.

²⁾ Formodentlig Hertug Ulrik, Biskop af Schwerin, der residerede i Bützow.

Hieneben kan ich dihr auch nicht bergen, dass alhie dass geskrei gehet, dass ihr euch alle tage an Euerem hoffue verbessert mit ahnnemung Newehr *officirer*, besonderlich von herren standtz persohnen¹⁾. Ich bitthe, so uern ess nicht heimliche sachen seindt, du wollest mich doch vntherrichten, zu welchem ende ess geschicht, dan gewislich, ess mussen grosse verborgene *Rationes* darbei sein Oder auch ganss keine. Der liebe Godt gebe, dass ess meinem Schuageren vndt den seinigen zu gedeien mag gereichen.

Wan ichss kein bedencken hetthe, So wolthe ich meinem Schuagern seiness zu hamburch ausgegebenen briffuess²⁾ errinneren, Aaber du kanst lichtlich meine gedancken wissen, welchess alles ich ihn dissem Briffue nicht begreifen³⁾ kan. Vndt will dich nuhmehr nicht lenger auffhalthen, Sondern dem Schutz dess Allerhogsten dich ganss getrewlichen beholen haben. *Datum* Draage den 28 *Februarij Anno Dni* 1614.

Dein getrewer Bruder
allezeit

Christian.

Udskrift: Ahn Meine Hertzliebe Schwester die Churfürstinne zu Brandenburg.

21.

14. Marts 1614.

Til Kurfyrstinde Anna af Brandenburg.

Kongen minder om sin Samtale med hende i Hamborg angaaende hendes Datter. Han beder hende skaffe sig en Kok og ønsker at faa en Dreng anbragt i Lære hos hendes Apoteker. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

Freundtliche, hertzliebe Schuester, du werdest dich guethermassen wol zuendtsinnen wissen, wass ich mit dihr zu

¹⁾ Om Brandenburgs kritiske udenrigspolitiske Stilling jvf. Brevet af 31. Januar.

²⁾ Formodentlig ved Sammenkomsten mellem Kongen og Kurfyrsten i Hamborg i Novbr., se Brevet af 11. Okt. 1613.

³⁾ o: omfatte, indeslutte.

hamburch von wegen deines thochter¹⁾) gereedet habe, welches du nochmalss wollest ihn acht haben. Sonsten wolte ich dich freuntlichen gebethen haben, ob du mihr mit einen guthen koch kontest aushelffen. Ich habe bei mihr einen lungen, so ein zeitlanck bei meinem Aapotecker²⁾) gewesen, welchen ich innnerhalb wenich tagen will zu dihr skicken mit freuntlicher Bitthe, dass er Ein zeitlanck bei Eueren Apotecker³⁾) muchte lernen. Ihn wass massen ich dihr hinuiderum kan Einige gefallen thun, darahn sollestu keinen mangell spuhren, vndt thu dihr hiemit dem gewaltigen schutz gottess befhelen. *Datum* Hadersleben den 14 *Martij* Anno 1614.

Dein getrewer Bruder
allezeit

Christian.

Udskrift: Ahn Meine Hertzliebe Schwester die Churfürstinne zu Brandenburg.

22.

18. Marts 1614.

Til Kurfyrstinde Anna af Brandenburg.

Kongen svarer paa hendes Anmodning om et Pengelaan, at han ikke selv har Penge tilovers, men at et Laan kan rejses i Holsten, dog paa stramme Vilkaar. Hübner kan hun beholde, saa længe hun har Brug for ham. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv, Charlottenburg i Berlin.*

Freuntliche, Hertzlieber Schuester. Ich habe auss deinem Schreiben mit freuden vernommen, dass ihr semdtlich noch bei guther gesundtheit von dem almechtigen erhalten

¹⁾ Om Sammenkomsten i Hamborg se Brevet af 11. Okt. 1613. Om Kongens Planer med Kurfyrstindens Datter jvf. Brevet af 5. Juli 1612.

²⁾ Apotekeren hed Henrik Weber (Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872, S. 193).

³⁾ Christoff Menzschell havde 29. Septbr. 1608 faaet Bestalling som Hofapoteker og Konditor (Acta Brandenburgica udg. af Klinkenberg IV, 1, S. 192 f.).

werdet. Fuhr meine persohn kan ich nicht genuncksam den Lieben Godt dancken, derselbige helffe hinfhuro mit genaden.

Hieneben habe ich auss deinem schreiben vernommen, welcher gestaldt du von mihr eine ahnsehendtligh summa geldess begehrest zu Leien.

Wohrauff ich zur freundlicher andtwordt dihr nicht bergen soll, dass ich fuhr meine Persohn mit gelde itzo nicht versehen, dass ich deinem begeren nach dihr wilfheren kan, dan ich mit allerhandt wmkosten ihn vergangendem kriige seindt belaadten gewesen¹⁾).

Sonsten ist alhie ihm Landt zu holstein wol geldt zu bekommen, vngeferlich bei Sexig thaussendt thaler, aber darbei ihn acht zu haben, dass ess alhie die gelegenheit hat, dass dieselbigen, so geldt austhun, wollen von einwohner dess Landess versichert sein.

Darneben ist auch zu *consideriren*, dass ob skon einich geldt ausserhalb der rechten zeit dess wmslagss auffgenommen wirdt, vnangesehen wie weiss(!) ess auch ihness Iahr ist, So muss dennoch die fulle renthe negstfolgenden whmslage baar bezaalet werden.

Auss welchen vmstenden du bei dich selbest betrachten kanst, wass dihr ihn dem zu tun sei oder nicht, vndt dasselbige erstes tagess geskeen muste, Dan alhie mit den whmslagen gaar *stricte* vmgegangen wirdt, vndt die Burgen alhie *in continentj* bezalen müssen, wan einig mangel gespiiret wirdt²⁾.

¹⁾ Kongen laante 1614 210 000 Rdlr. af Enkedronning Sophie (Nyt Hist. Tidsskr. IV, 315).

²⁾ De holstenske adelige Godsejere anbragte deres Rigdom i omfattende Pengelaan. Forretningerne afgjordes ved Kieler Omslag, og Kreditorernes Rettigheder var omgærdede med strenge Bestemmelser, se f. Eks. Fr. Meidell, Bille-Ættens Hist. II, 1, S. 32 f. og flere Steder; jvf. Sønderjyllands Hist. III, 57. Christian IV havde selv tilligemed den gottorpske Hertug ved Haderslev-Konstitutionen af 1. Marts 1604 (Gemeinschaftl. Verordn., S. 407 ff.) indskærpet uordholdne Debitorers Forpligtelse til at gaa i Indlager (frivilligt Gældsfaengsel). Forpligtelsen gjaldt ogsaa Kautionisterne, selv fyrstelige Skyldneres (jvf. Jahrb. f. schl. holst. Gesch. III, 17; Neues Staatsbürg. Mag. IV, 333 f.).

Wass sonsten dein begeeren von wegen Hybenerss Lengere auffuartung¹⁾ biss auff kunfftigen Phingsten betreffen thudt, darauff thu ich mich freuntlich erkleren, dass er bei dihr so lange soll auffarten, biss die begerte zeit verflossen, mit freuntlicher bit, du wollest ihm alsdan nit lenger auffhalten. Ich thu hinuiderum allezeit gerne, wass dihr Lieb vndt dinst ist, vndt Befhele dich hiemit Gottess dess Almechtigen genedigen Schutz. *Datum* Haadersleben den 18 *Martij Anno* 1614.

Dein getrewer Bruder
allezeit

Christian.

Udskrift: Ahn Meine Hertzliebe Schwester die Churfürstinne zu Brandenburg.

23.

14. April 1614.

Til Kurfyrstinde Anna af Brandenburg.

Kongen meddeler, at han har haft Besøg af Hertugen af Brunsvig, Hertuginde Augusta og Greven af Schaumburg, og anmoder om, at Brevbæreren maa komme i Lære hos Kurfyrstindens Apoteker. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

Freuntliche, Liebe Schuester, wahn ess dihr nach wunsk deiness hertzen begihr noch wohl erginge, so wehre dasselbige mihr Lieb von hertzen zu vernehmen. Fuhr meine persohn dancke ich den Almechtigen godt, der helffe hinfhuro mit genaden.

Hieneben kan ich dihr nicht bergen, dass der hertzog von Braunschwich, Meine Schuester, die von holstein, vndt der Graff von Skouenborrig²⁾ seindt alhie bei mihr gewehssen vndt heut *Dato* von mihr gezogen. Ich wberskicke gegen wertigen Briffzeiger³⁾, vom welchem ich dihr zuuorn ge-

¹⁾ Jvf. Brevet af 4. Febr. 1614.

²⁾ Hertugen af Brunsvig og Greven af Schaumburg var komme til Haderslev 5. Apr. og Hertuginde Augusta 11. Apr. (Suhms nye Saml. II 3. og 4. H. S. 94).

³⁾ Se Brevet af 14. Marts.

skriben, vndt bitthe noch, dass derselbige ein zeitlanck mag bei Euerem *Apotecker* bleiben.

Sonsten ist ess alles alhie, Godt lob, noch gutt, vndt werde mich, ob Godt will, morgen den tag auff die reisse widerum nach dem Reich begeben. Der Almechtige gebe geluck darzu, wessen genedigem Schutz ich dich ganss getreulichen befahlen thu. *Datum* Haadersleben den 14 *Aprilis Anno* 1614.

Dein getrewer Bruder
allezeit

Christian.

Udskrift: Ahn Meine Hertzliebe Schwester die Churfürstinne zu Brandenburg.

24.

25. April 1614.

Til Kurfyrstinde Anna af Brandenburg.

Kongen meddeler, at han ikke kan efterkomme Kurfyrst Johan Sigismunds Indbydelse til at aflægge ham et Besøg, at Hertugen af Brunsvig med det første vil komme til Brandenburg, og at Apotekerlærlingen vil blive sendt af Sted om faa Dage. Det begærede Laan paa 60 000 Rdl. kan han ikke bringe i Stand, da han nu har forladt Hertugdømmerne, med mindre man vil give Tolden i Lenzen som Erstatning; i saa Tilfælde vil han skaffe Kurfyrstinden et Laan paa 100 000 Rdl. eller mere. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

Freundtliche, Liebe Schuester, wahn Es dihr noch wohl erginge, wehre dasselbige mihr Eine hertzliche freude zuuernemen. Hieneben kan ich dihr nicht bergen, dass ich gestern aabendt speet zue deiner Schreiben, so den 17. vndt 18. disses lauffenden Monadtz *Datiret*, zu meinen handen bekommen vndt darauss die lenge nach deine meinung vndt begeren vernommen. Wass nuhn ahnlanget meiness Schuagern vndt Brudern begerendt, dass ich zu ihm kommen wolthe, Solchess kan nuhmer nicht geskeen, dan ich mich nuhn alhero ihness Reich widerum begeben vndt alhie so viel ge-

skeffte fohrgefunden¹⁾), dass ich Ohne grossem Skaaden nicht Einen tag kunthe weck sein. Darhiemit weist du woll vndt fast Ein gross teill der wmligende orther, wiie lange ich vergangen herbst zu meinem nicht geringem beschuer da Liigen muste wiider allem genommenem abskeide²⁾). Der hertzog von Braunschich ist den 14 disses monadtz von mihr zu hadersleben gezogen vndt verhoffe mit Gotlicher hulffe, er wirdt nuhmer widerum zu hause sein, vndt habe woll so viil vernommen, dass er mit dem Ersten, wan er gelegenheit darzu haben wirdt, zu euch kommen wirdt, vndt hoffe, dass, ob godt will, alles woll gudt wirdt³⁾). Der *Apotecker* Iung⁴⁾) soll ihn wenich tagen abgefertiget werden. Er hatt sonsten ihn viill sachen Einen zimlichen ahnfanck, Sonsten mit dem Sucker backen weiss er keinen Sonderlichen beskeit. Wass nuhn dass geldt ahnlanget, alss nehmlich die Sexig thaussendt tahler, worfohn ich dich von haadersleben auss geskriben⁵⁾), dieselbige seindt nuhmer ihn der begerten zeit nicht muglich auffzubringen, dan ich wie obgemeldet nuhn mich alhero begeben vndt nuhn so weit von den orthen, dass nicht muglich so balde bodt darhiin zu bekommen. Wahn ichs selbest hette, so wehre ess eine sache (welchess nicht ist, dan ich noch etzliche hundert thaussendt taler auff kunfftigem wmslage Erlegen muss)⁶⁾). Darzu muss man sich

---

¹⁾ I Tiden efter Kongens Hjemkomst til hans Rejse til England d. 3. Juli var han stærkt optaget bl. a. af Udsendelsen af Skibe mod Sørovere, Modtagelse af russiske Gesandter, Afsendelse af danske Gesandter til Rusland, se Slange, Christian den Fjerdes Hist. III, 363.

²⁾ Se Brevene af 25. Okt. og 21. Dec. 1613.

³⁾ Frederik Ulrik af Brunsvigs Bryllup med Annas Datter Anna Sophie fejredes d. 4. Septbr. Jvf. Brevene af 5. Juli 1612 og 3. Okt. 1614.

⁴⁾ Se Brevene af 14. Marts og 14. Apr.

⁵⁾ Se Brevet af 18. Marts.

⁶⁾ Størrelsen af Kongens Udbetaling til Omslaget 1615 kendes ikke, da Omslagsregnskabet ikke er bevaret. Gennem Rentekammeret betalte han hertil 79 834 Rdl. (Rentemesterregnska-

der versicherung halben erstlich vergeleichen, endtwerder auff genuncksam burgeskaff vndt, ihn verseumung derselben, etzliche orther zum wnderphandt Oder auch gewisse Emther, woruon man alle Iahr die Renthen haben konte, vndt wolthe nicht raathen, dass du itziger zeit solthest etwass auffnehmen, dan, wie ich dihr zuuorn geskriben, die fulle Renthe doch auff dem kunfftigen wmslag muss erleget werden.

Wahn aber ess darhiin kunthe gebracht werden, dass der zoll zu lendtzen¹⁾ ihnen *pro qvota* vndt auch mihr *pro mea qvota* muchte Eingereimet werden, also dass wihr denselbigen ihn den henden hetthen vndt dass vnserige darauss hetten vndt dass wberige meinem Schuagern lissen, alsdan wolthe ich mich wmhören, ob auff kunfftigem wmslage hunderdt thaussendt thaler oder mehr kunthen ausgethant werden, vndt welchem theill ess zu foddern oder auszuzeeelen gelegen sein wurde, dasselbige muss nach Einem halben Iarss fohr dem wmslage losskundigung Einem Ihlichem frei steen zu thun, wohrauff ess auch richtig folgen muss nach dem gebrauch disser landen. Weil nuh disses nicht von ringen *importantien*, So will ess vernothen sein, dass vorher vhm disse Sachen weither gehandelt wirdt, auffdass man sich nicht in ein mehr weitleufftickeit bringe. Welchess alles ich fuhr eine Notthurfft erachtet habe dihr zur freundtlicher andwordt hinwiderum zu wissen lassen vndt dich nuhmer nicht lenger auffhalthen will, Sondern dem gewaltigen Schutz Gottess dich ganss getrewlichen befahlen thu vndt bleibe allezeit

dein getrewer Bruder

Christian.

Datum Frederichsburch den
25 Aprilis Anno 1614.

Udskrift: Ahn Meine Hertzliebe Schwester die Churfürstinne zu Brandenburch.

---

bet 1614/15, F. 351), men Udbetalingen er sandsynligvis sket gennem flere Kasser.

¹⁾ Om Tolden i Lenzen jvf. det følgende Brev.

25.

3. Oktbr. 1614.

Til Kurfyrstinde Anna af Brandenburg.

Kongen vil som Svar paa hendes Anmodning om et Pengelaan spørge sin Moder, om hun vil yde et saadant. I bekræftende Fald maa han have Sikkerhed i Lenzentolden. Han lykønsker til hendes Datters Bryllup med Hertugen af Brunsvig, udtaler sin Misbilligelse af Kurfyrstens Alliance med Nederlandene i den jülichske Strid og fremsætter forskellige Raad med Hensyn til Valget af Kurprinsens Opholdssted, Indskrænkning af Hofudgifter m. m. — *Brandenburg-Preussisches Hausarchiv i Charlottenburg, Berlin.*

Freundtliche, Hertzliebe Schuest[er]. Ich habe auss deinen vntherskidlichen Skreiben deine guthe gesundtheit vernommen, welchess mihr hertzlich lieb ist zu vernehmen. Fuhr meine persohn kan ich nicht genuncksam den lieben Godt dancken, derselbige helffe hinfhuro mit genaaden. Hieneben habe ich auss deinen vnthersketlichen Schreiben deiness forigen begeren dess geldess halber vernommen vndt will nuhn dihr zu gefallen ahn die fraw Mutther¹⁾ schreiben vndt Erfhaaren, ob sie solche gelder gesinnet ist auszuthun, vndt dasselbe dihr mit Erster gelegenheit wissen lassen. Vndt so verne sie ess auff mein wordt aussthun wirdt, Muss ich ihn dem zollen zu Lendtz versicherdt sein, dahn die ahngebotthene herskafft Schwett mihr nicht bekandt, auch weit abgelegen. Ich habe noch keine weile gehabdt nachzufragen, ob die zinzen auch diss iahr richtich seindt ausgekommen, ich wilss aber hoffen, ess sei geskeen²⁾.

Ich habe auch von dihr vernommen, dass Nuhmer gelucklich vndt wol die hochzeit zuisken dem hertzog von

¹⁾ Saavidt ses, har Enkedronning Sophie ikke ydet Kurfyrstinden det omtalte Laan, heller ikke med Kongen som Mellemand, idet denne ikke har udstedt nogen Obligation til sin Moder i Tiden Jan. 1614 til 1621 (Dronning Sophies Arkiv i R. A., Pakkerne: Dokum. vedr. Dr. Sophies Pengesager III og Koncepter til ... Obligationer; jvf. Schlegel, Samml. z. Dänischen Gesch. II, 2, S. 136 ff.).

²⁾ Tolden i Lenzen var ogsaa blevet anvist som Sikkerhed for det i 1610 ydede Laan, der endnu ikke var afviklet, se Brevet af 5. Maj 1610.

Braunsswich vndt deiner thochter¹⁾ gehalthen, der Almechtiger gebe ihnen darzu geluck vndt Seegen. Hieneben Skreibestu auch, wass fuhr Ein betrubther zustandt nuhmer ihm landt zu Gylich sich Erreiget²⁾, wohruon wihr alhie fuhr lengst zeittung gehabdt, vndt ist zu besorgen, ess wirdt Etwass darzu wrsache gegeben sein, ihn dem man den hochmodigen Staaden die festung Gylich ihn die hende gethan, vndt man sich Offendtlich vermercken liiss, man wuste dem Phalsgraffuen nichtz zu willen, Sondern wollen das ganske landt fuhr sich allein behalthen. Wie getrewlich Nuhn ich Solchess widerathen vndt die darauss zu befruchtende gefhaar genuncsam fuhr augen gestellet, geleich wie ess itz ihm zuange, dasselbige wirdt sich mein Schuager vndt Bruder noch wohl zu Errinneren wissen, Auch wass dahmalss mihr geandthorhet ist. Vndt mihr kammn alle *Consilia* damaal for, wie man Ein grosser vertrauen zu den Staaden alss zu godt vndt Einne gerechten sache truge, welchess aber ihn die lengde kein stich heldt. Weiss derohalben nicht, wass man deinem begeren nach Raathen soll, dan man folget niemand alss den Ienigen, so ihm vhm landt vndt Leuthe fexiren konnen vndt endtlich auch vhm dass bringen werden, so wnwiderbrincklich³⁾, wor zu bereitz guther ahnfanck gemacht.

Ich wolthe, dass man sich wol fuhrsehen wolthe, wohr vndt bei wehm man deinen eltisten Sohn⁴⁾ ihn dissem vn-

¹⁾ Se Brevet af 25. Apr. 1614.

²⁾ Om den jülichske Arvefølgestrid jvf. Brevene af 5. Maj 1610, 5. Juli 1612 og 31. Jan. 1614. Navnlig efter Pfalzgreven af Neuburgs Overgang til Katolicismen støttedes den brandenborgske Sag ivrigt af de frie Nederlande. I Efteraaret 1614 holdtes Fæstningen Jülich m. m. besat af Prins Moritz af Oranien, medens spanske Tropper havde besat andre Dele af Rhinlandene; ogsaa efter den mellem Brandenburg og Neuburg i Xanten sluttede Overenskomst af 10. Novbr. forblev begge Parters Okkupationstropper i Landene (K. Th. Wenzelburger, *Gesch. d. Niederlande* II, 856 ff., 865 ff.).

³⁾ o: uopretteligt.

⁴⁾ Kurprins Georg Vilhelm var Statholder i de jülichske Lande, hvor han støttede sig til Nederlændenes Hjælp mod Pfalzgreven (Prutz, *Preussische Gesch.* I, 319).

wehssen bleiben lisse, d[an]¹⁾ aldinck muglich so nicht ablauffen muchte, wie man woll gedencken. Mein Schuager vndt Bruder hatt mich durch sein schreiben freundt vettherlichen kegen den 18 *Octobris* eingeladen, Nuhn habe ich mich kegen ihm mich ihn meinem schreiben Endskuldigett, Bitthe darneben, du wollest meinendt halben ihm *Salutiren* vndt mich Entskiildigen, dan dass wetther vndt der weck²⁾ nuhmer bøss, darzu biin ich Ein zeitlanck heer nicht so gaar woll auffgewessen.

Meiness Erachtens nach Solthe man die vielen Iacht versamlung ihn dissen geferligen zeitthen abschaffen vndt ihn der haushaltung sich etwass besser fuhrsehen, auffdass ess etwass besser zustrecken konthe, dan obskón Es noch der zeit ein Libliches ahnsehen hatt, dass die hochmodigen Staden dass gelt verskissen³⁾, so wirdt doch einmahl der zaaldaag kommen, also dass man die lender langsam oder nimmer ihn die hende wirdt bekommen. Vndt wehre daruon viel zu skreiben, aber weil man der meinung ist, wie mihr [zu] hamburch⁴⁾ geandtworthe wardt (Es muste doch alles vber Einen hauffen gehen), So ist daruon nicht mehr zu schreiben. Vndt wil dich Nuhmehr nicht lenger auffhalthen, Sondern dem Almechtigen Godt dich beholen haben vndt bleibe allezeit

dein getrewer Bruder

Christian.

Datum kopenhagen den 3 *Octobris*

Anno Dni 1614.

26.

21. Juli 1615.

Til Hertug Johan Adolf af Gottorp.

Kongen anbefaler Brevbæreren, som han længe har haft i sin Tjeneste, til Hertugen, med Anmodning om at antage ham til Led-sager for sine Sønner paa deres Udenlandsreise. — *R. A.*

¹⁾ Ordet er delvis dækket af en Blækklat.

²⁾ o: Weg.

³⁾ o: vorschiessen, forstrække med.

⁴⁾ Hermed sigtes sikkert til Sammenkomsten i Hamborg i Novbr. 1613, se Brevet af 11. Okt. 1613.

Freundtlicher, Lieber Schuager vndt Bruder, Wahn ess dihr nach wunsk deiness hertzen noch wol Erginge, So wehre dasselbige mihr Eine hertzliche freude zuuernehmen. Fuhr meine persohn kan ich nicht genuncksam dem Almechtigen godt dancken, derselbige helffe hiinfhuro mit genaden.

Verner kan ich dihr nicht bergen, dass ich kegenwertigen briffzeiger¹⁾ eine geraume zeit bei mihr ihm dinst gehabdt vndt hiinfhuro auch gedeencke zu gebrauchen. Weil ich nuhn vernommen, dass du Nuhmer deine Sohne ihn fremde lande geskicket hast, vndt ich ihm gerne Ein zeitlank bei denselbige zur auffwartung Sehen muchte, zu dem Ende dass er ihness kunfftig bei meinen kindern geleich gestaldt auff warthen konthe, So versehe ich mich freundt Schuegerlichen zu dihr, du werdest mich ihn dem wilfheren vndt ihm deinen kinderen fuhr einen auffwerter *Recommandiren*. Ihn wess massen ich dihr hinwiderum Einige wilfherung thun kan, darahn Sollestu kein mangel Spiiren, vndt thu dich hiemit dem gewaltigen Schutz gotthes befheelen vndt bleibe allezeit dein getrewer Schwager

vndt Bruder

Christian.

Datum kopenhagen

den 21 Iulij Anno 1615.²⁾

Udskrift: Ahn Meinen Lieben Schwagern vndt Brudern, hertzog Aadolfen zu Sleswich holstein.

¹⁾ Nemlig Henrik Lange, der fulgte med de gottorpske Prinser Frederik (senere Hertug Frederik III) og Adolf paa deres Udenlandsrejse 1615—16 for at have Opsyn med deres Studier (Gottorper Ark. Cam. IV, 243, Conv. XVII). Ifølge [Olearius:] „Hoch Furstl. Leichbegängniss d. Herrn . . . Friederichs“ (1662), hvor han fejlagtigt kaldes Thomas Lange, stødte han til Rejse-selskabet i Paris. Hvis Henrik Lange har hørt til Adelslægten Lange — hvad der dog er tvivlsomt — kunde man gætte paa Henrik Lange til Oldager, der havde studeret i Padua 1601 og 1605—15 var Sekretær i D. Kanc. Den ovenfor anførte Pakke af Gottorper-Arkivet findes nu i Statsarkivet i Kiel, saa at det under de forhaanden værende Omstændigheder kun har været muligt at benytte den i et før Afleveringen til Statsarkivet taget Uddrag.

²⁾ Brevet er ifølge Paategning modtaget paa Gottorp d. 1. Aug.

27.

24. August 1615.

Til Kirstine Munk.

Hendes Moder skal undskylde Kongen hos Pernille Gyldenstjerne, fordi han, paa Grund af sit hastige Opbrud, ikke efter sit Løfte har besøgt hende. Han agter at drage over Flensborg og Rendsborg til Hamborg. — *Neuhaus Bymuseum.*

Hiertenss allerkeeriste hierte, gud y himmelen spaare och beuaare dig lenge och uell, ted ønsker ieg dig aff aldt mit hierte. Hiertenss allekeriste muss, ieg glemte att siige dyn moder y gaar, att hun paa myne uegne skulle vndskille mig ymod Pernille gillenstern¹⁾, att ieg paa denne gang icke er kommen till haagenskou, som ieg loffuede hinder, ty denne reisse²⁾ er kommen mig saa hastig paa, Menss naar gud uill, ieg kommer y landit ygen, daa uyll ieg begiffue mig der heen. Allerkeriste muss, ieg uenter mig ingen suaar paa detthe breff, ty ieg drager y dag herfra till flesborrig och y morgen till Rensborrig, Offuermorgen haabiss ieg att uerre ued hamborrig. Ieg sagde dig y gaar, att naar du uildt skriffue, daa sendt breffuen till Aane³⁾. Nu gud y himmelen befhaler ieg dig och mit hierte y dit med hundrede gang hundrede thussind gode netter och dage, och giffue, att uy snardt med helbred och karskhed maa fiindiss igen.

Datum Hadersleff den 24 *Agusti Anno* 1615.

Dyn Allerkeriste herre, saa lenge
ieg leffuer,

Christian.

28.

1. Septbr. 1615.

Til Kirstine Munk.

Kongen beretter om Forholdene i Brunsvig, hvor det gaar haardt til, og haaber snart at være hjemme igen. — *Neuhaus Bymuseum.*

¹⁾ Pernille Gyldenstjerne var gift med Lensmanden paa Hagenskov, Jacob Rosenkrantz.

²⁾ Kongen var paa Vej til Brunsvig for at støtte sin Søstersøn Hertug Frederik Ulrik under dennes Strid med Staden Brunsvig, se I, 96.

³⁾ Muligvis skal der læses: Anne.

Hiertenss allerkeriste hiertē, gud y himmelen beuaare dig fraa aldt wndt, ted Ønsker ieg dig aff aldt mit hie[r]te. Hiertenss allerkeeriste muss, ieg er, gud uere Ehrit, kommit Løckeligen och uell hiid och uille ønske, att ieg uiste nu, huor du Liidde, och haabiss ieg, att ieg snaardt faar bud fraa dig. Heer er alting full aff *Perlemendt*, Och dragiss stiiff om byen¹⁾, worriss folck er hardtad paa wollen, och Liider dii stor nød y byen, heer er alting epher den leilighed suarligenss uell. Gud y himmelen giffue, att alting uaar, som ted skulle, och ieg uaar heer fraa igen, saa haabiss ieg snardt att taale med dig igen. Nu den Alsommechtigste herre och gud befhaler ieg dig med hundrede gang hundrede thusind gode dage och netther Och bliffuer, saa lenge ieg leffuer,

din hierdtallerkeriste hierte

Christian.

Glem icke att sige diin moder gode natt paa myne uegne.

Datum wulffenbiittell den
1 *Septembris Anno* 1615.

Udskrift: Myn hiertenss allerkeeriste Iomfrue
Iomfru kiirsten Munck
till Egen hande.

29.

3. Novbr. 1615.

Til Hertuginde Elisabeth af Brunsvig.

Kongen beretter om sin Mægling i Striden mellem Brunsvig og Lyneborg og om Størrelsen af et nederlandsk Korps, der er undervejs. Hertug Frederik (af Gottorp)'s Forehavende, at kæmpe paa Stædernes Side, vil sikkert ikke blive virkeliggjort. — *Staats-archiv Hannover.*

Freundtliche, hertzliebe schuester, ich habe vnther ande-
rem die sache, so zuisken dem hausse braunswich vnd lune-

¹⁾ o: Brunsvig, se I, 96 og det foregaaende Brev.

burg nuhmer lange *disputiret*¹⁾ vnd einmahl zu meynertsen zu ende gebracht, mit disse herren²⁾ weitleufftig *Disputiret* vnd sie darhin gebracht, dass sie auff's Newe mihr zugesagdt sich zu allen forigen mitteln zu *Accommodiren*. Auch habe ich sie nicht derogestaldt *Disponiret* befunden, wie man von ihnen saget, Sondern wass geskicht, dass geskicht nicht auss Liibe. Der *Corperall*, wohruon ist geredet worden, ist nicht wnther Cordt plathe geelen³⁾, vndt ist alhie niemandt, der ihn kendt. Die reutheriie, so auss dem nyderlandt kommen soll, ist syben *Companien*, vngefehr dausendt pherde, wie man sagdt, darzu kommen 1500 knechte⁴⁾. Vnd ist also dasienige, wass ich von dissem krigswehsendt alhir habe vernehmen kennen, thu dihr hiemit dem schutz gotthes befahlen vndt bleibe die zeit meiness lebens

dein getrewer Bruder

Christian.

Datum zelle den 3 *Novembris* Anno 1615.

-
- ¹⁾ Hermed hentydes til Striden om Fyrstendømmet Grubenhagen mellem Brunsvig-Wolfenbüttel og de brunsvig-lyneborgske Linier (Celle, Harburg og Dannenberg). En til Fordel for Huset Lyneborg i 1609 fældet kejserlig Dom var ikke kommet til Udførelse paa Grund af Modstræben fra de wolfenbüttelske Hertugers Side. Da Christian IV i Efteraaret 1615 opholdt sig i Brunsvig, blev han af Hertug Christian af Celle opfordret til at mægle Forlig, og Hertug Frederik Ulrik af Wolfenbüttel (Hertuginde Elisabeths Søn) maatte da, under Tryk fra Nederlandenes og Hansestædernes Side, tage mod Kongens Forslag (v. d. Decken, Herzog Georg v. Braunschweig, S. 48 ff.; Slange, Christian den Fjerdes Hist. III, 380).
- ²⁾ Rimeligvis Hertug Christian af Celle og hans Brødre Hertug Georg (til hvem det følgende Brev er skrevet), August, Frederik og Johan.
- ³⁾ Curt Plato von Chalong, kaldet Gehlen, omtales senere som Feltherre paa Christian IV.s Side i Trediveaarskrigen (Opel II, 171 f., 282, 525). 1626 sendtes han af Hertug Christian af Brunsvig som Gesandt til Kongen (Kreditiv af 7. Apr. i T. Kanc. U. A. Brandenburg, Akter vedr. det politiske Forhold til Danmark 1626—40).
- ⁴⁾ Nederlandene sendte i Slutningen af Oktober et Korps til Hjælp for Staden Brunsvig, der blev belejret af Hertug Frederik Ulrik (Decken a. A. S. 47, jvf. I, 96).

Vnser vetther h: friiderich von holstein hatt zugesagdt beim thrunck, dass er nach der stette¹⁾ zeitthen reithen soll, vndt versehe ich mich, das er keinen skaden thun soll vndt zueiffle noch seher, das er fordtzien wirdt.

Die herren alhie sagens gaar hoch, dass ess kein von ihrem folck gewehsen, die bey euch haben Skaaden gethan.

Udskrift: Ahn Meine hertzliebe Schuester, die hertzogin zu Braunwich.

30.

6. Novbr. 1615.

Til Hertug Georg af Brunsvig-Lyneborg.

Kongen takker ham og hans Brødre for sit nylig aflagte Besøg og sender Penge til Hvervning. — *Staatsarchiv Hannover.*

Freundtlicher, lieber vetther. Ich bitte ganss freundtvettherlichen, du wolless deine Bruder semdtlichen²⁾ meinentwegen *Salutiren* vndt ihn fuhr die guthe *tractation* vndt geselskafft dancken. Ich will ess mit allen fleiss hinwideruhm zu verskulden mich ahngelegen sein lassen.

Hieneben sende ich dihr 125 Rossonobel zu vnserem Newen krigsman, wohrmit ehr verhoffendtlich den ahnfanck woll machen kan. Wass sein her father weitherss noch bei ihm thun will, dasselbige will ich mit dem Ersten dihr wissen lassen. Befhele dich hiemit dem gewaltigen schutz Gotthes vndt bleibe allezeit

dein getrewer vetther

Datum Reinebeck den
6 *9vembris* Anno 1615.

Christian.

Udskrift: Ahn Meinen lieben Vetthern, hertzog Jørgen zu Brauns: vndt Luneburch.

¹⁾ Nømlig Hansestæderne, hvortil Staden Brunsvig hørte.

²⁾ Om Hertug Georgs Brødre se det foregaaende Brev.

31.

14. Decbr. 1615.

Til Kirstine Munk.

Kongen vil holde Jul, ikke paa Antvorskov, men paa Frederiksberg, hvor hun skal komme til ham. — *Neuhaus Bymuseum.*

Hiertenss Allerkeeriste hierte, gud y himmelen beuare dig fraa aldt ted, dig kan uerre skaadeligdt baade till siell och Liiff. Herhuoss kan ieg dig icke forholle, att, siiden ieg skreff dig till, daa haffuer ieg faatt y synde, att ieg icke kommer till Anderskou ymod Iul, menss achter nest gudtz hielp att holle Iull till frederichsborrig, huorfor ieg uille, att y strax skulle giffue Eeder paa ueien till mig till frederichsborg, huorfor ieg nu udi den anden wge dagligens uill wenthe dig. Och uill nu paa denne gang icke lenger opholle dig, menss befhaale dig hermed den alsommechtigste gud med hundrede gang hundrede thussind gode netter och daage. Och bliffuer dii daage, ieg leffuer,

dyn Allerkeeriste hierte
och herre

Christian.

Datum københaffuen den
14 Decembris Anno 1615.

Udskrift: Myn hiertenss Allerkeeriste
Iomfru, Iomfru kyrsten
Munck till hande.

32.

27. Decbr. 1615.

Til Kirstine Munk¹⁾.

Kongen minder hende om den af ham til hende paa Lunde-gaard i August s. A. udstedte skriftlige Forpligtelse, som hun efter hans Hjemkomst fra Tyskland ved deres Sammenkomst i Haderslev har besvaret med en lignende Erklæring. Til Trods herfor og til Trods for den Imødekommenhed, som hun i Mellemtiden har vist ham, synes det dog nu, som om hun og hendes Moder vil trække Sagen i Langdrag, hvorfor Kongen i kraftige Udtryk paalægger hende at holde det givne Løfte om Ægteskab. — *Neuhaus Bymuseum.*

¹⁾ Dette Brev er kommenteret af Bering Liisberg i Gads Danske Magasin 1909 S. 301 f.

Hiertenss Allerkeeriste kyrsten Munck, Gud y himmelen Spaare och beuaare dig Lenge och uell fraa aldt ted, som dig skaadeligt kan uerre baade til Liiff [och] siell, ted Ønsker ieg dig aff aldt mit hierte. Och ephersom for nogle daage syden aff dig och dynn Moder mig er sked nogen wformodendis wydderuertighed, Saa haffuer ieg icke kund vnderlaade Eder derpaa myn mening att laade uyde Och Eder till gemuhtt att føre, huorlediss alting hiidintill (sig)¹⁾ er forløben, Och huad myn mening derom kan uerre.

Hiertenss allerkeeriste kyrsten Munck, du uest dig nock-som att Errindre, att der ieg den 21 *Agusti* udi Neeruere-diss Aar kam till Lundegaar²⁾ och med dig taalede udi dyn Moderss Smiickekammer sammestedtzt, huad ted nu uaar, ted setther ieg till dyn egen samuittighed³⁾, huorpaa du suaarede mig, att du med ingen uille leffue och dø uden med mig, huorpaa ieg sagde, att ieg uylle giffue dig mit breff, att ieg dig for alle uylle elske och Eehre och icke fraa dig skil-liss, førend gud alsommechtigste oss ued den tymelige død oss(!) adskilde, Och uaar udi Ligemaade sligdt et breff aff diig begerendiss, huortill du suaarede: Iaa, ret gerne.

Huorpaa ieg dig om anden daagen gaff mit breff, som vden thuiffuell uell tilsteede er, huilckit breff⁴⁾ ochsaa for sig sielff skall taale, naar ted framkommer. Huilckit breff du till dig annammede och mig adspurde, om du sligdt dyn moder motthe giffue tilkende, huortiill ieg suarede: Hun skall uiist uyde ted, och ted breff, ieg skall haffue aff dig, ted skall hun och⁵⁾ diin Morbroder⁶⁾ med vnderskriffue, huortill du sagde: Motthe ieg ickun uyde, huorlediss E: Mat: uylle haffue breffuit. Saa stillede ieg Ett breff, ephersom ieg helst uille haffue ted, och satte saa dyn moder och Otthe neden udi breffuit till uytterlighed att vnderskriffue.

Huorpaa du spurde mig att, om y skulle haffue bud ephther Otthe, huortiill ieg suaarede, att mig siintess ted icke

¹⁾ Dette Ord er overstrøget.

²⁾ Ellen Marsvins Gaard i N. Broby Sogn paa Fyn.

³⁾ Herefter staar Tegnet: ; ;

⁴⁾ Er Kongens Erklæring af 23. August 1615, trykt Bd. VII Nr. 4.

⁵⁾ Ordet er skrevet to Gange.

⁶⁾ Otte Marsvin.

uerre fornøden, ephtherdi ieg formente hannem dog uell en gang paa syn egen hand att komme till Eder, saa kunde ted dog skee, huad fornøden kunde uerre. En stackit tiid derepther kamstu till mig och sagde til mig, om ieg uaar icke till friidtz, att dyn moder allene motthe vnderskriffue samme breff, huor till ieg suaarede mig att uerre dermed ganske uell tillfriidtz, huormed ted saa henstod intill anden daagen. Der ieg daa spurde dig ephther samme breff, Suaarede du, att ieg ted om morgenen derepther skulle bekomme. Der wy nu om morgenen fultiiss till Assens, och samme stedtz ingen leilighed sig kunde giffue nogit om samme breff att taale, saa haffuer ieg ted saa paa den tiid laadit beroe.

Daa er sammesteds dyn Moder udi Assens kommen till mig och tackit mig for dy gode tilbud, ieg haffde tilstillit dig. Der ieg nu samme tiid vdaff landit drog och vden Riigit¹⁾ en temmelig tiid waar, daa er dig nocksom beuiist, huor mange gode och wenliige skriiffuelser oss er gangen ymellom, huilcke udi ord och baagstaffue sig sielffuer nocksom skall kunde tyde, naar dii framkommer. Der ieg nu er kommen hiem, Och dyn moder och du ephther myn begeering erre till mig kommen till haadersleff den 12 *Agustj*²⁾ udi Neeruerendis aar, daa haffuer du strax ephther moltiid samme affthen sagdt till mig, at du haffde ted breff huoss dig, Och togst saa till skørtit och uille faa mig ted, daa sagde ieg: Ieg troer dig saa uell, ieg faar ted uell altiit, naar diin leilighed Er, huorpaa du fickst mig ted; saa gick ieg hen och besaa ted y uynduit och stack ted saa huoss mig. Der uy nu nogle daage vaar sammen Och haffde allehande skemdt och god omgengelse med huerandre, stod ieg tydt och haffde

¹⁾ Nemlig i Brunsvig, jvf. I 96 og Brevet af 24. Aug.

²⁾ Sikkert Fejlskrift for November. Kongen, der den 30. August havde naaet Egnen ved Brunsvig (se Slange, Christian den Fjerdes Hist., oversat af Schlegel III, 41 f.) og derefter opholdt sig i Wolfenbüttel, tiltraadte i Begyndelsen af November Tilbagereisen og havde 12. Novbr. naaet Haderslev, hvor han vistnok blev til 2. Decbr. (efter Kongebrevenes Dateringssteder i Ausländ. Reg.).

dig y myn aarm Och sagdt till dyn moder: Denne er nu myn, huortiill hun suaarede: Iaa som mend, y skall haffue hiinder, lyge som y uyll sielffuer, huilkekit skedde tyer end Een gang. Iiblandt andit draagiss dyn moder uell til synde, att der ieg saad huoss hiinder, att hun sagde till mig: Ved y, huad folck syger? huortill ieg suaarede, at ted laa liidit macht paa, huad dii sagde. Daa sagde hun: Dii syger, att naar kyrsten haffuer faatt et baarn eller thu, daa skulle hun haffue forloff igen. Huortill ieg suaarede: Ted uestu uell bedre, att sliig forloff icke kan giffues. Och megen anden samtaale baade udi dy maader och anden oss ymellom till haadersleff fallen er, imidlertiid uy uar der til sammen, huilcke alsammen heer att opregne alfor lang uille bliffue, Och ickeheller fornøden er. Der uy nu tilsammen fultiiss till Lundegaar Och sammestedt tog affsked med eder, naar y till mig hiid offuer til landit skulle komme, daa haffuer dyn moder mig adspurdt, huad for piiger hun skulle faa dig med. Huortill ieg suaarede, at hun skulle faa dig dennom med, med huilcke dig best uaar tiendt, huorom ieg dig ochsaa syden sielffuer tilskreff, och ieg dit suar derpaa heer tilsteede haffuer. Der ieg nu myn dreng offuer tiill eder sende med skriffuelsse¹⁾, att myn begeering waar, att y tiill detthe steed till mig skulle komme, Och y derpaa hiid erre ahnkommen, Daa haffuer du med all uenliighed epher myn Møie indstillet dig, saa ieg Epher samme tiidtz leilighed nocksom uaar tiil friidtz. Der ted nu saa y nogle daage haffuer uaarit, Och der ieg ted saa framybedre att motthe hollis begeerit haffuer, Er mig aff dyn moder saauell som aff diig suaarit, At y haffde icke tenckt, att ted saalediss skulle uerre mendt.

Om Nu dyn Moder eller du sielffuer aff alle disse forberørthe Leiligheder icke haffuer myn fulkommen Meening och willie forstadt, Derpaa giffuer ieg en huer, som er Erliig, Macht att dømme paa(!), huilcken dom ieg heermed beplichter mig att uerre vndergiffuen.

---

¹⁾ Nømlig det foregaaende Brev af 14. Dec.

Och epherdi samme dit vdgiffne breff sauell som ochsaa mit huercken er imod Gud eller en god samuittighed, ickeheller fiindiss derudi nogen weerlig begering, Och Er nocksom uiist och faast, att ted Echteskab, som ymellom thuende heer paa iorden sluttis och beuilgiss udi hiertit och med oprichtighed syden hollis, io Er Gud y himmelen behaageliigdt, baag børren(!) saatt¹⁾ all Menniskelige skiick och ordning, ty den kan forandriss saa tiidt och paa saa mange manner, som Øffrigheden y huerdt herredom ted for gaadt ahnseer, Och Eptherdi ieg nu vdførligenss haffuer beuiist, at baade dyn moder och du sielffuer nocksom myn mening och uillie haffuer uiist, derhuoss ochsaa ahnmellit, att sligdt icke er ymod Gud och en god samuittighed, der-tiilmed haffuer ieg inted weerligdt begeerit, Daa formeener ieg dig, kyrsten Munck, plichtig att uerre att holle mig ted, du diig ymod mig forskreffuit haffuer, saalediss som samme breff udi syn meening, ord fraa ord, Lyder, huortill ieg mig ochsaa forlaader Och thuiffler inted paa diig, att naar du altiing betencker, at du daa uell gører ted, saa att mig ingen aarsag till nogen fortørnelse giffues.

Skulle ted sig tildraage offuer all myn forhaabning, at mig heerudinden skulle heende nogen spaat (eptherdi ted fast er y huer manss Munde), daa kan huer erlig menniske, som mig kender, uell tencke, att ted uaar mig vliideligdt Och ganske wumeligdt(!)²⁾ att taale, Och derudaff ymod all myn vyllie och tancke kunde komme allehande wleilighed, som kan skee motthe recke sig till mange, huilckit alfor witlefftig uille uerre heer paa denne gang att skriffue. Huorfor ieg endnu som tilforn forseer mig till dig, att du och diin moder alting y dett beste betencker³⁾. Och er ieg tilfridtz,

¹⁾ Børren er sikkert Fejlskrift for dørren, og Vendingen: „bag Døren sat“ betyder uanset, uden Hensyn til.

²⁾ o: umuligt.

³⁾ Kongens Opfordring til Kirstine Munk og hendes Moder til Fuldbgyrdelse af det ham givne Løfte blev kort efter opfyldt, idet han i sin nu tabte Skrivekalender har gjort følgende Optegnelse: „D. 31. Decembris 1615 komb Jomfrue Kirsten Munck

y huem y dette breff och denne myn meening uyll laade see.
 Huilckit alsammen ieg for høidtnødigdt haffuer achtit dig att
 laade forstaa, huorpaa ieg diin Skriffdig Erkleering foruen-
 tendiss Er Och bliiffuer, Som ieg loffuit haffuer,

Dyn hiertensallerkeeriste hierte
 och herre, Saa lenge ieg leffuer,

Actum Frederichsborrig triidie

Christian.

Iull daag *Anno* 1615.

33.

10. Juli 1616.

Til Ellen Marsvin.

Kongen udtaler sig angaaende forskellige i et Brev fra hende
 rejste Spørgsmaal, navnlig angaaende en Forstrækning paa 40 000
 Dlr. og angaaende Salget af Nørlund og Rudbjærggaard. Han lover
 altid at ville staa hende og Kirstine Munk bi. — *Neuhaus By-
 museum.*

Keere Ellene Marsuyn, Gud y himmelen spaare Och be-
 uaare dig lenge och vel fraa aldt vndt baade til liiff och
 siell.

Heerhuoss kan ieg dig myn Erkleeling[!] paa dyn
 skriiffuelse, som mig y gaar tilstillit er, icke forholle.

1.

Anlangendis dy 40 thusind daler, attu icke udi den mee-
 ning haffuer laadit mig ued Synckleer¹⁾ tiltaale, attu dennom
 ville haffue til giiffuens, huorom ieg ickeheller haffuer hørdt
 Synckler nogit taale om. Menss huad ieg tilforn loffuit haff-
 uer, ted draagis ieg nocksom tiil mynde, huilckit att holde
 ieg ingen aarsag haffuer att forbygaa. Och meener ieg, att
 sliigdt mit tilbud och løfte skall icke uerre tiil disse forre-

---

till mig vdi Egteskab“. Optegnelsen kendes gennem en af
 Hannibal Sehested tagen Afskrift (R. A., Kirstine Munk, Fasc.
 2, Nr. 3, a 2), der har tjent til Bevislighed for Christian IV.s
 Ægteskab med Kirstine Munk.

¹⁾ Se I, 12.

tagne køb¹⁾ wgaffnlig. Och meener ieg derhuoss, at fortro huerman sligdt gørriss inted fornøden, ty ted ingenman vedkommer.

2.

Anlangendis Nørlund och Ruberregaard at siellie²⁾, paa ted den vdloffuede Summa distebedre kunde bliiffue bethaalit.

Huad Nørlund anlanger, daa haffuer io Stadtholderen Gerdt Randtzou derpaa faalit³⁾ och begeerit myn beuilling, huilcken hand ochsaa skall bekomme. Menss huor høit hand samme gaard uyll antaage, ted er endnu wuyst, Saat paa den summa att slaa syn lyd er icke uell mueligdt. Derhuoss er detthe att betencke, att, om man formegit haaster med samme køb, daa kan ted giffue skaade, saat man icke bekommer syn verd derfor, huorfor ted er bedre att forrente pengen paa et aarss tyd end alformegit dermed att haaste. Huad Rubergaard anlanger, derom haffuer ieg laadit Corfitz Ruud uyde myn mening. Naar ieg hanss erkleering forfaarer, saa skall derudi vydere bliffue forordning giordt.

Huad penningen anlanger, som tiill wysse tyder erre vdloffuit, derom uil ieg forordne, naar gud uil, ieg kommer fraa Norrie ygen, saatt dy tiill retthe tyde skall bliffue erlagdt, Och alting skall gaa ret tiill paa alle Syder. Ymidlertiid ieg er borthe, daa kandtu gørre ted tiill ende med Staadtholderen gerdt Randtzou, saat den summa kan uyst komme fram.

3.

At du begeerer, att ieg uylle laade annamme kyrsten Munckis godtz, ted kan icke skee. Menss uyltdtu leffuere no-

¹⁾ Ellen Marsvin købte i 1616 Øster-Vallø, Lellinge og Ulfeldts-holm, som fik Navnet Ellensborg, nu Holckenhavn (Biografisk Leksikon, red. af P. Engelstoft).

²⁾ Ved ggl. aabent Brev af 16. Sept. 1616 (Kancelliets Brevbøger) bevilgedes det Ellen Marsvin at sælge sin Datter Kirstine Munks Gaarde Nørlund og Rudbjærggaard. Nørlund solgtes ikke til Gert Rantzau, men til Ellen Marsvins Svoger Gude Galde (Trap: Danmark, 4. Udg., V, 719). Pernille Gyldenstjerne fik Rudbjærggaard (smst. IV, 97).

³⁾ Fale paa o: byde paa.

git fraa dig, att ted daa leffueris kyrsten Munck sielffuer udi hiinders laauerriiss neerueerelse, dog icke førend altiing med disse køb och skiffter er til ende.

4.

Huad anlanger, atty altiid eder till mig motthe forlaade, Saa maa y eder fryliigen dertiill forlaade, att y huess billige maade ieg nogentyd eder befordre kan, derudi skall y altiid finde mig uillig. Befhaalendis dig hermed Gud alsommechtigste. *Datum Croneborrig den 10 Iulij Anno 1616.*

Christian.

Udskrift: Fru Ellene Marsuyn til hande.

34.

7. Septbr. 1617.

Til Kurfyrst Johan Sigismund af Brandenburg.

Kongen beklager den urolige Tilstand i Preussen og raader ham til at blive der nogen Tid. — *Preussisches Geh. Staatsarchiv i Dahlem, Berlin.*

Freundtlicher, Lieber Schuager vndt Bruder, Ich habe auss deiness gesanthen¹⁾ ahnbringen ganss vngerne den wnrauligen zustandt Ihn Preissen vernommen²⁾, wass nun mein bedencken ihn dehnen sachen gewehsen, dasselbige wirdt er *fideliter* zu *Referiren* wissen. Sonsten ist nicht vnradtzam, dass du mit deinem verreisend auss dem Landt zu Preissen nicht alzusehr Eiilest vndt woll zu ziiest, wehm du hiinther dich Lessest, wahn du dahmahll einss wiideruhm Nach der Marcke Brandenburch ziiest, dahn diihr dahrahn gross gelegen. Befhele dich hiemit dehm gewaltigen schutz gotthes vndt bleibe dii zeit meiness lebens

dein getrewer Schuager

vndt Bruder

Christian.

*Datum Cronenburch den**7. 7bris Anno 1617.*

¹⁾ Hieronymus Dieskau, se I, 121 f.

²⁾ I Preussen herskede stor Ophidselse paa Grund af Johan Sigismunds Overgang til den reformerte Lære (Prutz, Preussische Gesch. I, 320 f.).

35.

15. August 1618.

Til Ellen Marsvin.

Hun skal blive hos Kirstine Munk, til denne er blevet rask, og overvære Barnets forestaaende Daab. — *Neuhaus Bymuseum.*

Keere Ellen, Ieg uille, attu saa lenge skulle bliffue huoss kyrsten, intill gud uill, att hun bliffuer til pass igen, Och epherdi Barnit¹⁾ tilkommendiss Søndag, som Er den 30 *Hvius*, skall kristniss, attu dag²⁾ med andre ted forhielper till funthen. Befhaalendess dig hermed gud. *Datum* københaffuen den 15 *Agusti Anno* 1618.

Christian.

Udskrift: Ellen Marsuyn till
hande.

36.

Omtr. 8. August 1619.

Resolution paa en Memorial angaaende Bygningsarbejder paa Antvorskov samt Befaling til Afstraffelse af nogle Bønder. — *R. A.*

Memoriall. Anlanngennde dend Biugning paa Annduorschouff³⁾.

Suaar:

1. Om dennd side aff Beriderhussid, som schall muris emellum Stolper, schall were murid thill Støtterum att legge Korn paa Lofftet, eller Kong: May: will haffue Sperrenen⁴⁾ indbunden i Biellkerne offuen paa Muren.

1. Att sperrit⁴⁾ med bielckerne skall indfattes, och ingen lofft derpaa leggiss.

¹⁾ Anna Kathrine, født d. 10. August, død d. 20. August 1633.

²⁾ Maaske Sammenblanding af da (daa) og den dag.

³⁾ Vedlagt findes en Grundplan (stærkt beskadiget) af Bygningerne ved Antvorskov. Den har Paategning: Actum Andtorschow thend 30 Decembris Anno 1618. — Kongens Resolution er tidligere trykt i Bd. I S. 157 efter en Afskrift, som ikke har medtaget Memorialen. Med Hensyn til Kommentar henvises hertil.

⁴⁾ Spærre ∅: Spær.

2. Om der schall begønndis paa Beriderhussid att hugge, och huad hans Maytt: vill giffue for Binndingen.

3. Om der schall begønndis paa Stallenn att mure, Och huad Muremesterenn schall haffue for huer Weggerum att mure.

4. Huad thagsteenn der fattis, nar de gamle iche forstrecker sig¹⁾, enten de schall forschriffuis eller indkøbis.

5. Grunduallenn thill dennd ene Side aff dend stald, nu ophuggis, hurledis dermed schall forhollis, och huad derfor maa vdgiffuis, thj dennd kommer i en Sumpig Sted och vill bliffue offuer 3 Alle dyb.

2. Dy skall beginde att hugge paa beriiderhusset, Och skall giffues saa megit mere for bindingen¹⁾, som ted er høier end stallen.

3. For stallen att mure skall giffuiss for huer taffu-uell²⁾, ligesom ted vdi landit alleuegne brugeligdt Er.

4. Taagsten skall forskriffuiss fraa Emden, och skall till rentemeisterne gø-riss et breff, att dii saa mange forskriffuer att losse for korsør.

5. Grunduolden skall aff bønderne graffuiss och siiden paa dagløn formedelss murmeister leggiss, saatt den kan haffue bestand.

Ieg erfhaarer, att nogle herremensstiener haffuer offuerfallit myn smid och myn dreng, huilcke ridefogden till anderskou skall forfølge och laade ske *execution*.

Breff till borckardt Rudt och syuerdt Beck, att dii holder samme bønder tilsteede till rettens vdracht⁴⁾.

1) Binding o: Tømmerstokke i en Mur af Bindingsværk.

2) Tavt o: Murstykke mellem Tømmer.

3) o: strækker til.

4) Uddrag o: Afgørelse af en Retssag.

37.

25. Septbr. 1619.

Udkast til Svar paa det af Otto Schulte, Ærkebiskop Johan Frederik af Bremens Sendemand, stillede Forslag.

Kongen har læst Brevene fra Hertug Frederik af Gottorp og Hertuginde Augusta samt Gesandtens Proposition. Han maa stille sig afvisende overfor deres Forslag, da Ærkebiskoppen hidtil ikke har opfyldt den for en Udsoning stillede Betingelse, nemlig, at han skulde give Kongens Søn Frederik sin Støtte. Kongen vil under ingen Omstændigheder gaa ud over sit ved sidste Gesandtskab stillede Tilbud, skønt Ærkebiskoppen har tilkendegivet sin Utilfredshed hermed. — *Staatsarchiv Hannover.*

Andtwordt auff *D*: Otthe Schultess ahnbringen¹⁾).

Ich habe dissenn Morgen meiness vettern, des regirenden herren ihn holstein, auch meiner Schuester handtschreiben,

---

¹⁾ Christian IV havde i længere Tid staaet i et spændt Forhold til Ærkebiskop Johan Frederik af Bremen, hvem han beskyldte for at have støttet Svenskerne under Kalmarkrigen. Johan Frederik søgte med Domherre i Bremen Jørgen Schulte som Mellemand i Juni 1617 at opnaa en Udsoning, men Forsøget mislykkedes, da han ikke vilde gaa ind paa den af Kongen stillede Betingelse, at han skulde støtte Valget af dennes Søn, Hertug Frederik, til Koadjutor i Bremen, men henviste til, at han havde forpligtet sig overfor sin Broder, Hertug Johan Adolf af Gottorp, der søgte at opnaa samme Værdighed for sin Søn Adolf. Efter at det var lykkedes Kongen at formaa Kapitlet i Bremen til en foreløbig Udsættelse af Koadjutorvalget, forhandlede han 1618—19 (med Jonas Carisius som Sendemand) med Johan Frederik om Ydelse af en Kompensation til Adolf for Bremen Stift. Den gottorpske Fordring om Schwerin Stift, senere Svabsted Amt, afvistes, men da Carisius's Relation i Danmark havde foranlediget den Opfattelse, at man vilde nøjes med en Affindelse i Penge, tilbød Kongen i Juli 1619 gennem Ditlev Rantzau og Martin v. Meden en aarlig Pension paa 2 til 4000 Dlr. Ærkebiskoppen afviste imidlertid dette Tilbud, idet han nægtede at have givet Carisius Grund til at tro, at han vilde være tilfreds med en saadan Løsning. Han sendte derefter Otto Schulte, Domdekan i Hamborg, i en hemmelig Sendelse til Christian IV. Schulte medbragte samtidig Skrivelser fra Hertug Frederik af Gottorp og hans Moder, Hertuginde Augusta (Christian IV.s Søster), i

wiauch den *extract* der *proposition* dess herren gesanten mit fleiss durchgelesen. Vndt wan ich nuhn allen verlauff zuisken mihr vndt dehm Erdtzbiskop zu Brehmen betrachte, so befinde ich, dass man mit solchen vndt dergeleichen ahn-muthen fiill zu friie ahnkommet, Aldieweill dii *correspondens* zuisken vnss bishero nuhr zimlich, wahn man den forigen verlauff ahnsehen will, vndt wass sidder dehm, dass disse stiftzsachen *tractiret*, geskeen, dasselbige ist *eventualiter* geskeen, welchess man auss her Iørgen Schuldtz anbringen genuncksam erfhaaren kan, Alss nemlich dass souern der Erdtzbiskop meinem Sohne befuhrderlich sein wolthe, alsdan solthe alles, wass forhiin verlauffen, vergessen sein. Weill man aber biss *Dato* nichtz anderss dan nuhr wordt vernommen, So lest man ess dahrbei bewenden.

Auff dass nuhn dii wngeleiche meinung, so auss *D: Charisii Relation* endstanden, ganss muge abgescuffet werden, So ist disse meine endtliche *Resolution*, *D: Charisiuss* habe solchess *in mandatis* gehabdt oder nicht, So bin ich doch ein weiterss, dahn ich mich bei ledtzster *Legation* erbotthen, zu thun mit nichtem gemeinet, Dahn ich meinem vetthern nichtess zu thun skuldich auch *illo modo* mit dehm stiftte zu verfahren nicht vermeine.

Wass geskeen ist, dass ist auss anderen wrsachen geskeen, dii alhie ahnzuzeigen nich nõtich. Dahn wan ich landt vndt leuthe oder solche *Recompans* herauss geben wolthe, woruon Ein furst seinem stande Nach sich halthen konthe (wie ess vom Erdtzbeskop bei ledtzster Relolution(!) stadtlich forgegeben ist), So hetthe ich godtlob woll disselbige, dii ein *grad* neger dahrzu wehren. Vndt obskon der gethaaner fohrslaag etwass vngeleich auffgenommen, ihndehm dass

---

hvilke disse synes at have opfordret Kongen til at lade sin Uvilje mod Ærkebiskoppen fare. Ovenstaaende er et Udkast til Kongens Svar herpaa. Efter endnu flere Aars Forhandlinger opnaaede Christian IV endelig ved Traktat af 3. Sept. 1621 Johan Frederiks Samtykke til Valget af Frederik til Koadjutor i Bremen (Traktater III, 435—505).

der Erdtzbiskoff kegen meiner diiner einen Erwehnet, dass sodaaness geldt man leichtlich einem guthen gesellen skencken konthe, So wolthe ich ess doch zu grossen vndt hohen danck ahnnehmen, wahn Einer so kostfrei kegen meine kiinder sich Erzeigen wolthe.

Welchess alles Ihr *bona fide*, doch formlicher dahn ess alhie geskriben, werdet zu *Referiren* wissen.

Actum gluckstadt den 25 7tembris Anno 1619.

Christian.

38.

24. September 1621.

Der skal skaffes Tønder til Brug paa den store Ladegaard. — R. A.

Skriffueren udi ted Nye Briggers¹⁾ till københaffuen skall tilstille Wogenmeisteren En Lest nye tønders, huilcke skall leggiss Paa dy Rustuogne, som Erre henne ephther huggen Steen. Samme tønders skall heer brugiss y den Store laadgard.

Actum frede: den 24 Septembris Anno 1621.

Christian.

Udskrift: Huorephther Skriffuere y ted
Nye briggers sig skall retthe.

39.

20. Decbr. 1621.

Paategning paa Steffen Rodes Regnskab for Kramvarer, levere de den kgl. Hofholdning 22. Juli 1620—18. Nov. 1621. — R. A., D. Kanc. Rentekammerafdeling, Diverse Akter og Dokum. vedk. Afregning og Kvittance III, Steffen Rode.

Beslutningen aff Staffen Rodiss²⁾ regenskab. Anno 1621 den 20: De:

¹⁾ Se I, 170 Note 1.

²⁾ Om Steffen Rode se Hist. Tidsskr. 9 R. I, 257 ff.

Til menige praktiserende Medici i København.

Kongens Randbemærkninger til et Missive, hvorved det paalægges Lægerne at visitere Apotekerne og at besøge de fattige. — R. A., D. Kanc. Uindførte Koncepter til aabne Breve og Missiver¹⁾.

Christian den fjerde med gudz Naade Danmarchis, Norgis, Wendis och gottis Koning.

Wor synderlig gunst tilforn. Wider, at efftersom wy Naadigst nogen tid forleden eder samtlig paalagt och befahlitt haffuer Apotekerne her vdi wor Kiøbsted Kiøbenhaffn nogle gangge Aarligen at s[c]hulle besøge o[c]h forfare, huorlediss de wnderholdis²⁾, huilchet wy forfarer iche at efterkommiss, Daa wille wy o[c]h hermed Naadigst befahler, Attjsaadant endelig fremdelisepterkommer... Haffuendistillige Jndseende, at Aarligen Ny Taxt bliffuer giort o[c]h Trycht, Synderlig epterdj wy Naadigst forfarer i den førige Taxt een deel saaledis at were Anslagen, at det halffparten beder Kiøb i det Ringgeste kand haffuis til hamborg . . .

och andenstedtz³⁾

Dernest efftersom Oss wnderdannigst tilkiende giffuis, at een deel aff Eder sigh Schulle weigre Fattige folch at besøge for den Bettalling, vdi woris Forordning formel-diss, Och som i ellers som rette *Medici* billigen plichtig ere, Daa Bede wy Eder i lige maader o[c]h endeligen wille, (Attjsaadant som billigt effterkommer⁴⁾), Paa det wy frem-

attsaa mange, *Medicinam* bruger, skall uerre for Plichtid

¹⁾ Trykt (med Christian IV.s Rettelser) i Kjøbenhavns Diplomatarium V Nr. 80 efter Sjæll. Tegn. XXII, Fol. 22 f.

²⁾ Mansa, Folkesygdommenes Hist. i Danmark S. 354 anfører en Forordning af lignende Indhold af 10. Jan. 1619.

³⁾ Indføjtes efter hamborg.

⁴⁾ Parentesen er overstreget og erstattet med Kongens Randbemærkning.

delis woris wndersaatters Klage dennom att besøge, som ted
 (dem belangende icke skulle høre begerendis Er
 o[c]h der offuer foraarsagis med med tilbørlig straff ymod Eder
 saadant Indseende att haffue¹⁾. icke skulle *corrigere*.
 Dermed scheer wor willie. Befahlendis Eder Gud. Skreffuit Paa
 wort Slott Kiøbenhaffn den 25 *Fe-*
bruarij Anno 1622. Wnder wort
 Zignett.

41.

1. Juli 1623.

Til Skriveren og Fogeden paa Antvorskov.²⁾

Om noget fra Oldenborg ankommet Kvæg, som foreløbig skal
 blive paa Antvorskov og der passes. — *R. A., Bilag til Antvorskov
 Lens Regnskab 1623—24.*

Dette fehe skall bliffue til Anderskou, indtill Slodtz-
 herren Ernst Norman kommer hiem, Saa ued hand all be-
 sked. Ymidlertyd skall Samme fehe skaffis gaatt høy gress
 och foringen dell steedis att komme y Skouen. Der skall
 antaagiss strax kuyndfolck, som skall ordinari malcke samme
 fehe. Och skall Den kaarll, som nu huoss fehed Er, som
 er kommen med aff Oldenborch, bliffue huos fehed Paa En
 manidtztiid fraa dagss *Dato* och haffue opseend dermed³⁾.
 Hannem skall herepther betalis for hanss wmag, ymidlertid
 skall hand haffue hanss kost paa Slottid.

Actum Nyborrig den 1 Iulij Anno 1623.

Udskrift: Huorepther Skriffueren⁴⁾ Och fogden⁵⁾ Paa
 Anderskou Dennem Skall retthe.

¹⁾ Parentesen er overstreget og erstattet med Kongens Rand-
 bemærkning. I denne har der i Stedet for: *corrigere* først
 staaet: *forfahre*.

²⁾ Dette Brev med Kommentar er tidligere trykt i Bd. VII
 S. 143 f.

³⁾ Ifølge Lensregnskabet hed denne Person Løbe Oyen.

⁴⁾ Hans Lavritsen.

⁵⁾ Niels Knudsen.

42.

10. Febr. 1624.

Kongens Rettelser i Udkast til et Brev til Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig angaaende dennes Broder Hertug Christian. Kongen kan ikke give ham Sysselsættelse hos sig, men vil betale ham de lovede Penge, hvis Sagen med Halberstadt Stift gaar i Orden. — *R. A., T. Kanc. U. A., Koncepter til Ausländ. Registr.*

Christian der Vierdte von Gottes gnaden zu Dennemarcken, Norwegen, der Wenden vnd Gotten König, hertzog zu Schlesswig, Holstein, Stormarn vnd der Dithmarschenn, Graff zu Oldenburg vnd Delmenhorst etc.

Vnsere freundschaft vnd was wir der Verwandtnuss nach mehr Liebs vnd guts vermugen zuvor, Hochgeborner Furst, freundlicher Lieber Vetter vnd Sohn, vns ist E. Ld: schreiben vnterm *Dato wulffenbuttell* den 18 *Ianuarij* Iunsthin benebenst der beylage gesteriges tages alhier wollzuhanden kommen¹⁾, vnd wass dieselbe wegen dero Bruders Hertzogk Christian des Iungern zu Braunschweig vnd Luneburg Ld: vmbständtlich berichtet vnd darneben freuntvetterlich gebetten, der Lenge nach eingenommen vnd verstanden. Wollen nun E. Ld: hinviedervmb zur freuntvetterlichen beandtwortung wollmeintlich nicht vorenthalten, dass wir anfenglich nach reiffer erwegung des eingenommenen berichts Hertzogk Chri-

¹⁾ I dette Brev (T. Kanc. U. A. Braunschweig-Lüneburg, Breve fra Hertug Frederik Ulrik af Wolfenbüttel) meddeler Frederik Ulrik, at hans Broder Christian i en Skrivelse har bedt om Laan af Penge til Aftakkelse af sine Tropper og samtidig lovet at afstaa fra alt Krigsvæsen, udsone sig med Kejseren og begive sig til Danmark. Frederik Ulrik kan ikke laane ham Penge, men beder Kongen for at forebygge videre Ulykker ved en Sendemand lade Christian formane til at komme til sig.

stians des Iungern nunmehr beständigen vnd guten Vorsatz sich des Kriegswesens gantzlich abzuthun vndd Ihrer Keyss: Maytt: vnd Ld: sich gebührlich zu *accommodiren* belangendt zwar mit erfrewtem gemute vernommen haben, wie wir auch vor diesem von dem wollgebornen vnserm besonder lieben vettern hern Anthoni Gunthern, Graffn zu O[l]denborg etc. tot. tit. vnd vnserm daselbst damahlss *Residirendem* Gesandten, von welchem mit vnser gnedigsten beliebung der ahngezogener *Contract*²⁾ gemacht, dessen *avisiret* worden. Ess wehre aber wol zu wunschenn gewesen, dass man solche *consilia* vnd vorhaben vorlengst zu sicheren *effect* abgerichtet hette. So viell betreffen thuet, dass wir hertzog Christians Ld: nicht allein zu vnss auffnehmben, sondern auch durch mundtliche werbung mit fleiss ermahnen möchten, dass Sie sich erstes tags ahn vns zu verhutung weitem Vnglucks verfugen möchten, wissen wir dieses Ordts vor Ihre Ld., als deren *humor* genugsamb bekandt, iedtzo nichts zu (bestellen)³⁾. Wir verharren aber annoch darbey, im fall die Sache im Stiftt Halberstadt vnserer ge-

wie wihr auch fuhr dissem von dem graffuen v: Ol: vndt vnseren daselbst damahlss *residirenden* gesanthen, von welchen mit vnserer belibung derselbige contract gemacht, vernommen¹⁾

auff vnser vielfeltig begehren⁵⁾

uerrichten können, aldiweill alhie alles friidtllich vndt stille⁴⁾.

1) Disse Ord er overstregede og af Skriveren indføjede i Teksten efter: vernommen haben.

2) Den af Hertug Christian med Kongens Gesandt Henrik Rantzau og Grev Anton Günther af Oldenburg sluttede Overenskomst af 3. Jan. (vedlagt ovennævnte Brev i Afskrift) gik ud paa, at Christian skulde aftakke sine Tropper straks uden Besvær for Oldenburg eller andre Nabolande samt søge Udsoning med Kejseren mod at faa udbetalt 9000 Rdl. til Udgifterne ved Aftakkelsen. Jvf. I, 363, Note 1.

3) Indføjes efter: vorlengst.

4) Indføjes efter: zu.

5) Det indklamrede Ord er overstreget.

schöpfften hoffnung zu Folge ausschlagen wirt, dass wir alsdan Ihrer Ld: die versprochene gelder auff den einmahll Verabscheideten terminen¹⁾, (doferne dieselbe²⁾ ihres gefallens dero *Officirer* vnd andre bezahlen können, in vnser Stadt Hamburg erlegen lassen wollen. - -³⁾ woheuen Sie

43.

20. Marts 1625.

Til Kurfyrst Georg Vilhelm af Brandenburg.

Kongen har af den engelske Gesandt erfaret den svenske Konges Tilbud til den engelske Konge. Da han selv har samlet en stor Troppestykke, beder han Kurfyrsten om Raad i den foreliggende Situation. Han vil søge at paavirke Stemningen ved Kredsningen i Lauenborg i gunstig Retning. — *Preussisches Geh. Staatsarchiv i Dahlem, Berlin.*

Freundtlicher vielgeliebter vetter vnd Schuager. Zu *Continvirung* guter *correspondens* habe ich nicht vntherlassen können E: L: zuuerstendigen, wii dass mihr von dem Engelsken gesanten dess königss in Schueden L: *offerta*, So si kegen meinem Schuageren in gross Britannien L: dess gemeinen wehsendt zum besten gethan, zugesicket ist⁴⁾. Weill nuhn mir von Seiner, dess kön: in Schueden L:, *intention* fohrhiin nichtess bewust, vndt diiselbige also befchaffen(!) befunden,

¹⁾ Efter terminen har Kongen indføjjet, men atter overstreget: Erlegen wollen, woheuen.

²⁾ De indklamrede Ord er erstattet med Kongens Randbemærkning. — Christian IV havde lovet Christian af Brunsvig en Pengesum mod, at han gav Afkald paa Halberstadt Stift, som Kongen vilde erhverve for sin Søn Hertug Frederik, se I, 362 Note 1.

³⁾ Brevet slutter med at opfordre Hertugen til at raade sin Broder til at forlige sig med Kejseren, hvortil Kongen vil medvirke med mundtlige og skriftlige Formaninger. — Skrivelser i Auslænd. Registr. er udfærdiget i Overensstemmelse med dette Udkast og de af Christian IV foretagne Ændringer.

⁴⁾ Herom se I, 421 Note 1.

Dass keiner ess lyctlich verbessern wiirdt, vndt weill ich mich mit mehr folck zu ross vndt fuss belaaen, dan Ich zuhalten zugesaget, Alss bitte ich freundt vetter vndt Schuegerlich, E: L: wollen mihr deroselben guten raadt mitteylen, wii ich ess zum besten ahnslaage. Ich befinde bei dissem kreystage sii fast alle sehr Schuyhrich, Ich will allen muglichen fleiiss ahnuenden sii souill muglich dem gemeinem wehsendt zum besten zu *Disponiren*¹⁾. Befhell E: L: hiemit dem Schudtz dess allerhögsten, verbleibe auch dii zeit meiness lebenss

E: L: getrewer vetther vndt Schuager

Christian.

Datum Laaenburch den
20 *Martij* Anno 1625.

44.

22. *Marts* 1625.

Til Kurfyrst Georg Vilhelm af Brandenburg.

Kreditiv for den kgl. Afsending Gabriel v. Donop. — *Preussisches Geh. Staatsarchiv i Dahlem, Berlin.*

Freundtlicher vielgeliebter vetter vndt Schuaager, gegenwertigen gabriell von Donap habe ich mit werbung an E: L: abgefertiiget²⁾, welchen E: L: *audiens* geben wollen vndt dem, wass er ahnbringen wirdt, gelauben beimessen. Ich thue hinwiderum allezeit gerne, wass Deroselben Lieb vndt diinst sein mack. Befhele hiirmit E: L: dem Schudtz dess Allerhögsten, verbleibe auch dii zeit meiness lebenss

E: L: getrewer vetther vndt Schuager

Christian.

Datum Laaenburch den 22 *Martij* Anno 1625.

¹⁾ Om den s. D. i Lauenborg sammentraadte Fyrstedag se I, 409 Note 3.

²⁾ v. Donop skulde opfordre Kurfyrsten til en personlig Sammenkomst (Opel, II, 133).

45.

2. April 1625.

Til Kurfyrst Georg Vilhelm af Brandenburg.

Kongen foretrækker Perleberg eller Lenzen som Sted for en Sammenkomst i Stedet for det af Kurfyrsten foreslaaede Zechlin. — *Preussisches Geh. Staatsarchiv i Dahlem, Berlin.*

Freundtlicher vielgeliebter vetther vndt Schuager. E: L: Schreiben habe ich disse Stunde bekommen vndt daraus dero-selben freundt vetther vndt Schuegerliches begeeren vernommen, das ich zu E: L: nach zechelyn kommen wolthe. Nuhn wolthe ich E: L: nicht allein in dehm, Sondern ihn vielen höherem wiilfheren, Allein weill ich nach dem Reiche Denne-marck zu Eilen habe, auch meine gesanten Nach dem graff-uenhaagen abfertigen muss¹⁾, alss bitte ich freundt vetther vndt Suegerlichen, E: L: wollen endtwedder nach Perleberch Odder Lendtzen kommen²⁾. Ich will mich Mit gandtzem geringem *Committat* in der negde darbei auffhalthen, biss ich E: L: ahnkomst vernehmen werde. Befhele E: L: hiemit dem Schudtz dess Allerhogsten, verbleibe auch dii zeit meiness lebenss

E: L: getrewer vetther vndt Schuager

Christian.

Datum Segeberrig den 2. *Aprilis* Anno 1625.

46.

ca. 12. April 1625.

**Til Markgrev Christian Vilhelm,
Administrator i Magdeborg.³⁾**

Kongen har efter Løfte talt om Markgrev Christian med Kurfyrsten af Brandenburg. Denne er den fælles Sag hengiven, men

¹⁾ Om et til d. 20. April i Haag aftalt Møde, hvortil de forbundne Magter skulde sende Gesandter, se I, 419 Note 3. Mødet kom dog ikke i Stand.

²⁾ Sammenkomsten afholdtes dog i Zechlin, se I, 420 Note 1.

³⁾ Brevet har til Overskrift: „Copia Königs aus Denmahrks mitt eigen Handen gescribben ahn Administrator zu Halle.“ Hermed menes sikkert Administratoren i Magdeborg, som ogsaa i en sachsisk Arkivregistratur er opført som Brevets Adressat.

hans og Kongens Anskuelse stemmer ikke overens med Hensyn til Sveriges Deltagelse i Krigen. Christian Vilhelm bør sørge for at have Pengemidler, af hvilke han kan yde de gejstlige Laan, saa at de ikke kan undskyldes sig med Pengemangel. — *Afskrift i Sächsisches Hauptstaatsarchiv, Dresden.*

Freundtlicher vielgeliebter Vetter vnd Schwager, meiner Zuesage nach habe ich mit dem Churfürstenn zu Brandenburg¹⁾ Marggraf Christians²⁾ wegenn geredet, der auch zuegesaget hat die Sache inn guter obacht zu habenn, auch seine abgeordente mit ihne darumb zu redenn befohlen. Ich befinde diesem Churfürstenn zu der Sache sehr affectioniret, allein das Sie grosse Hofnung auf den König in Schwedenn sich machen. Gott gebe, das es nicht vil saget. Meine meinung ist, wann sie vnser Armee zue Hulf kehme, so konte man destobesser resistenz thunn, der Churfürst meinet aber, durch vnterschiedtliche armeen könnte man grossen schaden thun, die Zeit wird es gebenn. Sonstenn wolte ich eure Ld. rathenn, das Sie ihre Haushaltung vnd sonsten in allen was muglich einzögen, vnd das E. Lieb. etwas von gelde köntenn vf allen notfall in Handen habenn. Were es so gar viel nicht, so were es dennoch etwas, dann wann die Pfaffen sich entschuldigen wolten, Sie köntenn kein geldt vfbringen, So könte man ihnen geldt anpraesentiren, welches man optimo cum titulo ohne allenn schaden wiederumb vonn ihnen zue fordern hette³⁾. Euere Ld. müssen seine gedan-

¹⁾ Kongen havde 10. April en Sammenkomst i Zechlin med Kurfyrst Georg Vilhelm, hvem han i en Memorial stillede det Forslag, at han skulde søge at formaa Gustav Adolf til at overtage Kongens Hær mod Erstatning til denne for de Udgifter, han havde paadraget sig. Kurfyrsten foreslog i sit Svar, at Christian IV og Gustav Adolf skulde enes om at have Anførselen hver over sin Hær (I, 420—24).

²⁾ Formodentlig Administratorens Farbroder, Markgreve af Kulmbach (Baireuth).

³⁾ Kongens Ytring om „die Pfaffen“ er rimeligvis møttet paa det magdeborgske Domkapitels Utilfredshed med Administratorens Politik, især med hans nære Forhold til Christian IV, og paa Stændernes Uvilje mod at udrede Udgifterne til den nedersachsiske Kredsrustning (Opel II, 260 ff.).

ckenn nur ganz vf einen andern schlagk richtenn. Bitte E. Ld. wollen mich in diesem nicht verdencken, sondern alzeit mein getreuer vetter vnd Schwager verbleiben. Befehl E. Ld. hirmit dem Schuez des allerhöchsten, verbleibe auch die zeit meines lebens

E. Ld. getreuer vetter
vnd Schwager

Cristian.

Datum Schelin

den 13. Aprilis¹⁾ Anno 1625.

47.

14. Juni 1625.

Til Hertug Johan Albrecht af Meklenborg.

Meddelelse om, hvilken Stilling Fyrsterne under og efter Kredsdagen i Brunsvig har indtaget til Spørgsmaalet om den nedersachsiske Kreds's Defension. Beretningerne om Tillys Planer er indbyrdes modstridende. Et Krigsforetagende fra svensk Side vilde aflaste Kongens Hær, men den svenske Konges endelige Resolution foreligger endnu ikke. — *Afskrift i Geh.- u. Haupt-Archiv i Schwerin.*

Freundlicher vielgeliebter Vetter vnd Sohn, E. L. schreiben²⁾ zu Gustrow *datirt* in diesem itzlaufenden Monat ist mir diesen morgen wol zu handen gebracht, vnd daraus E. L. gute Leibs *disposition* mit erfreutem gemüth vernommen. Für mein Person kan ich nicht dem lieben Gott genugsam dancken, derselbige helff hinfüro mit gnaden. Den verlauff dieses *defensionwercks*, siderdem ich E. L. gesprochen, ist vngefehrlich dieser, dass zwar die Braunschweig: Lünenburg: vnd Lauenburgische Gesanten auf nechstem gehaltenem Craisstag³⁾ sich den andern *opponirt*, die Braunschweigische

¹⁾ Da Kongen forlod Zechlin 12. April (Nyerup, Mag. for Reise-
lagttagelser IV, 523), maa Brevet være galt dateret; d. 13. var
han i Bützow. Om hans Ophold i Zechlin se I, 420.

²⁾ Kongen har i et Brev af s. D. (Ausländ. Registr.) besvaret tre
Skrivelser fra Johan Albrecht, alle af 8. Juni og omhandlende
militære Spørgsmaal.

³⁾ Ved den i Begyndelsen af Maj afholdte Kredsdag i Brunsvig
vedtoges det at udskrive den tredobbelte Tripelhjælp og at

aber hernacher ihr *votum corrigirt*, auch der hertzog in schriften sich erclärt, dass er dem Lauenburgischen *Reces*¹⁾ zuwider nichts zuthun vermeinte. An Lünenburg²⁾ hab ich geschickt, welcher sich erclärt, dass er sich nicht absondern wolte. Was Lauenburg betrifft, so ist an ihn geschrieben³⁾,

rejse Tropper til Forsvar af den nedersachsiske Kreds. Til Minoriteten, som stemte imod denne Beslutning, hørte Lyneborg, Brunsvig, Lauenborg og Lybek. Dog lykkedes det at formaa Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig til ved den gentagne Afstemning at slutte sig til Krigspartiet (Opel II, 138).

¹⁾ Den lauenborgske *Reces* blev enstemmigt vedtaget d. 4. April af den af Kongen til Lauenborg sammenkaldte Fyrstedag, ved hvilken alle den nedersachsiske Kreds' Fyrster, undtagen Hertug August af Lauenborg og Hertugen af Celle, havde givet Møde. *Recessen* indeholdt de samme Bestemmelser som de senere ved den brunsvigske Kreds dag vedtagne (se ovenfor). Christian IV skulde som Kredsøverst anføre Hæren (Opel II, 125 ff.).

²⁾ Kongens Gesandt i Lyneborg var Dr. Johan Schønbach (Rekredativ af 29. Maj, T. Kanc. U. A. Braunschweig-Lüneburg, Akter vedr. det politiske Forhold til Danm. 1616—25). Desuden udstedte han 11. Juni 1625 en Skrivelse til Hertug Christian af Lyneborg og *mutatis mutandis* til Hertugen af Lauenborg, Staden Lybek og flere til Oppositionen hørende Fyrster og Stæder med Opfordring til ikke at gøre Modstand mod Flertallets ved den brunsvigske Kreds dag fattede Beslutning, men levere, hvad man i Henhold hertil var skyldig (Ausländ. Registr.). Hertugen af Lyneborg stillede sig til at begynde med ret imødekomende; i et Brev af 29. Maj (T. Kanc. U. A. Braunschweig-Lüneburg, Breve fra Hertug Christian 1624—32) lovede han saaledes at træffe alle Forsvarsforanstaltninger i sine Lande. Men kort efter foretog han et Tilbagetog, idet tre af ham til Christian IV afsendte Gesandter (Julius v. Bülow, Didrik Behr og Georg v. d. Weuse) d. 20. Juni afgav den Erklæring, at Hertugen, efter Raadslagning med Raader og Stænder, ser sig nødsaget til at afsondre sig fra de Fyrster, som har bevilget Tripelhjælpen, og til at bede sig fritaget for Rekvisioner og Indkvartering (smst., Akter vedr. det politiske Forhold til Danm. 1616—25).

³⁾ Næmlig under 11. Juni, se ovenfor. Om den regerende Hertug August af Lauenborgs gennemførte Stræben efter at holde sit Land udenfor al Deltagelse i Krigen se P. v. Kobbe, *Gesch. d. Herzogth. Lauenburg III*, 5. En anden Holdning indtog derimod hans Broder Hertug Frands Carl (jvf. I, 409). Det be-

welcher sich darin nicht wird weigern können. Lübeck hat sich biss *dato* zimlich widerig gestellt, Hamburg aber gar wol erclärt, welches von Bremen ich auch vermute. Dass der von Braunschweig sich anfänglich etwas widerig gestellt, ist auss forcht für Tilly geschehen, welches ich auch gern gesehen, auf dass er desto besser gegen Tilly sich entschuldigen könnte. Jetzo aber hatt er vnd der von Lünenburg mit zufuhr vnd *contribuiren* sich gutwillig vermercken lassen, wass weiter erfolgt, gibt die Zeit. Die Päss an der Weser, wie mir berichtet, seind besetzt, auch das Braunschwiägische Landvolck in guter *ordre* gestellet¹). Tilly[s] aufbruchs oder *marchiren* halber hatt man gantz vngleichen bericht, etliche vermeinen, er werd sich hieher kehren, andere aber vermeinen, dass er sich nach dem Mansfelder wenden wird, welcher vber Rhein gezogen vnd bej Rees vnd Emmerich sich aufhalten soll vnd so gar starck nicht sein soll. Vielleicht mag Tilly sich besorgen, dass der Mannsfelder sich zu dieser *Armée* möcht verfügen, welches zu verhindern er sich wird angelegen sein lassen²). Innerhalb wenige tagen werde ich,

---

mærkes, at et Brev fra ham til Christian IV af 16. Maj 1625 med Anmodning til denne om at give ham et Patent til at hverve Tropper (T. Kanc. U. A. Sachsen-Lauenburg, Breve fra Hertugerne 1614—84) bærer Kongens egenhændige Paategning: „dass man ihm darin nicht wilfheren kan, aldiweill man noch Selbst in der werbung steet.“

- ¹) Skønt Frederik Ulrik i Henhold til Kredsens Beslutning havde sat sine Lande i Forsvarsstand, indtog han dog i Virkeligheden en tvetydig Holdning og forsikrede gentagne Gange Tilly om sin Neutralitet (Opel II, 237 f.).
- ²) Mansfeld laa i Begyndelsen af Juni, efter at være gaaet over Rhinen, i Lejr mellem Rees og Wesel (begge ved Rhinen i Hertugdømmet Kleve). Der herskede paa Grund af Mangel paa det nødvendigeste en forfærdelig Nød blandt hans Tropper (Opel II, 290 f.). Tilly havde samtidig Planer om at forhindre Mansfelds Forening med Christian IV og udbad sig i denne Anledning (6. Juni n. St.) Forstærkninger af Ligaen. Ikke Tilly selv, men den bajerske General Anholt gik derefter mod Mansfeld, medens Tilly rykkede ind i Stiftet Paderborn for endelig d. 18. Juli, efter længe at have ventet paa Kejserens Ordre, at overskride Weseren (smst. S. 235 ff.).

ob Gott will, das lager *formiren* vnd mit Gottlicher verleihung weiter vor die hand nemmen, wass die Zeit leiden wird¹⁾. Von des Konigs in Schweden L. endliche Resolution ist mir noch der Zeit eigentlich nichts bewust, weil des Churfursten von Brandenburgs Ldn Gesanten²⁾ durch *contrari* wind in Schweden lange aufgehalten. Da Seine L. der Konig von Schweden diess Jahr etwas thun wollen, so were es hohe Zeit, auf dass das gegentheil an anderen ortern auch etwas zu thun krigte, auf dass die gantze last dieser *Armée* nicht allein möchte anhangen. Der weg nach dantzig wird vnserer *Intention* wenig dienen. Der Allmächtige weiss zum besten, wass seinem nahmen zu ehren gereichen kann, Wessen Almacht ich E. L. hiemit will beholen haben, darnebenst freund Vetter vnd Vatterlich bitten, da[s] E. L. wollen deroselben brudern meinetwegen *salutiren* vnd ihm dieses schreibens *contenta communiciren*, Vnd verbleibe die Zeit meines lebens
E. L. getreuer Vetter

Datum Rodenborch vnd Vater
den 14 Junij 1625.

Christian.

¹⁾ Kongen drog 17. Juni til Verden, hvor Johan Philip Fuchs udnævntes til General (Nyerup, Mag. for Rejseiagtt. IV, 532).

²⁾ Næmlig von Götze, der var draget til Sverige sammen med den danske Gesandt Chr. Thomesen Sehested (I, 424). I en Skrivelse af 10. Maj, som overbragtes Christian IV 20. Maj af Chr. Thomesen ved dennes Tilbagekomst fra Sverige (I, 433), erklærede Gustav Adolf, efter at have gennemgaaet de forskellige Veje, ad hvilke „den fælles Sags“ Fjender kunde bekæmpes, at han for sin Del, af Hensyn til sin Krig med Polen, vilde foretrække den østlige Vej gennem „Kassuben“ (=: Nordøst-Tyskland), medens Christian med Fordel kunde vælge Weserlinien (T. Kanc. U. A. Sverige, Akter vedr. det politiske Forhold til Danm. 1624—25). Allerede tidligere havde Gustav Adolf overfor den nederlandske Gesandt hævdet Nødvendigheden af Danzigs Erobring og af den svenske Hærs Fremrykning gennem Preussen (Schybergson, Underhandlingarna om en Evangelisk Allians 1624—25, S. 89 ff.). Samme Synspunkt kommer frem i en Memorial af 10. Juni (se I, 450) til den danske Konge, hvilken denne ved Brevets Affattelse imidlertid ikke kan have modtaget.

48.

18. August 1625.

Til Hertug Johan Ernst af Sachsen-Weimar.¹⁾

Kongen ønsker at erfare Tilstanden i Fæstningen Stolzenau, som er blevet opfordret til at overgive sig. En Bøssesemester kan undværes, men maa ikke rejse bort, før han har udstedt en Forpligtelse. Den spanske Gesandt skal der holdes Øje med. — Trykt hos G. E. Heermann, *Beytrag zur ... Lebensgeschichte Johan Ernsts des Jüngern, Herzogs zu Sachsen-Weimar, 1785, S. 67 f.*

E. L. Schreiben zu Nienburg den 17 *hujus* habe ich diese Stunde empfangen und aus dem beygefügtten Schreiben die Auffoderung des Hauses Stolthenov vernommen und erachte, dass man es eine Zeit lang ansehen muss. E. L. können mir wol mit Erster Gelegenheit den Zustand derselbigen Festung in möglicher Eile wissen lassen²⁾. Den Büxenmeister betreffend halte ich es dafür, dass es ohne ihm wol kan bestellet werden, den unter den Soldaten wol Lütthe vorhanden, die Stücke feuren können, allein dass der Büxenmeister, so weg begehret, nach den Herzogen von Braunschweig sich zu begeben verpflichten muss, ehe er ausgelassen. Den Gesandten aus Hyspania³⁾ soll in acht genommen werden. E. L. werden, ob Godt will, alles in gute Obacht nehmen. Der Allmächtige kann alles seinem heiligen Nahmen zu Ehren *disponiren* wissen. Almacht(!) ich E. L. hiemit befahlen thue.

E. L. allezeit
getrewer Vetther

Christian.

Datum Ferden den 18 *Augusti Anno* 1625.

So balde möglich So soll Ein Büxenmeister abfertigt werden.

¹⁾ Dette Brev med Kommentar er tidligere trykt i Bd. VII, S. 144 f.

²⁾ Fæstningen Stolzenau i Grevskabet Hoya overgav sig til Tilly allerede 20. August. Den øverstbefalende blev derfor dømt fra Livet (Nyerup, *Mag. for Rejseagtt.* IV, 538. Slange S. 555). Naar andetsteds Overgivelsen henføres til 15. August (Opel II, 281), taler Brevet mod Rigtigheden af denne Dato.

³⁾ Johan Carl v. Schönburg, se I, 456.

49.

17. Septbr. 1625.

Til Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig.

Da Tilly har forladt Nienburg og sikkert vender sig mod Brunsvig, bør han vise megen Agtpaagivenhed. Kongen vil efter Evne hjælpe ham med sin Hær. — *Staatsarchiv Hannover.*

Freundtlicher, vielgeliebther vetther vndt Sohn. Weiill tillj dissen Plaadtz itzo kuythyren mussen vndt allem ahnsehen nach sich nach dem landtzu Braunsuich wenden thudt, alss wiill hochnötig sein, dass alles ihn guther acht genommen wirdt¹⁾. Wass ich mit meiner *Armeie* thun kan, dasselbige soll, ob godt wiill, ihn acht genommen werden. Befhele Dich hiemit dem lieben godt vndt verbleibe alleheit(!)

Dein getrewer vetther vndt vather

Datum Nyenburch den

Christian.

17 septem: Anno 1625.

Udskrift: Meinem vielgelibthen vetthern vndt Sohn hr: friiederich wlderich zu handen.

50.

19. Septbr. 1625.

Til Hertuginde Elisabeth af Brunsvig.

Kongen har paany taget Kvarter i Fæstningen Nienburg, som Tilly har maattet opgive. — *Facsimile i Oncken, Allg. Geschichte, 3. Hauptabth. III-2, S. 296²⁾.*

¹⁾ Christian IV undsatte Nienburg Natten mellem den 11. og 12. Sept., hvorefter Tilly d. 14. Sept. ophævede Belejringen og drog bort efter at have ligget foran Byen i tre Uger. Den 16. forlagde Kongen sit Hovedkvarter til Nienburg (Nyerup, Mag. for Rejseiagtt. IV, 541 f.). Skönt Tilly, efter i Juli at have overskredet Weser, under frygtelige Hærgninger havde besat flere brunsvigske Byer og Amter, kunde Frederik Ulrik ikke bevæbne sig til at efterkomme Kongens gentagne Opfordringer til at sætte sig kraftigt til Modværge, efter at have forenet sine Styrker med den kongelige Hær (Opel II, 250—59).

²⁾ Det oplyses smst. S. 664, at Originalen ejes af Forlaget G. Grottesche Verlagsbuchhandlung, Berlin. Ifølge Meddelelse af 20. Nov. 1944 er den imidlertid ikke mere i dette Forlags Besiddelse.

Freundtliche, herdtzliebe Schuester, bei disser gelegenheit habe ich nicht vntherlassen können dich mit dissem schreiiben zu bezuchen, zu erfhaaren, wii es diihr geheet, dan ess dihr nimmer so woll ergehen kan, ich wunske ess dihr io besser. Fuhr meine Persohn kan ich nicht genuncksam den lieben Godt dancken, derselbige helffe hiinfuhro mit genaaden. Nach dem wyllen dess Allerhogsten habe ich mein kuartiihr in disser hochberiihmthe festung¹⁾ wiideruhm genommen, nachdem tillj dissen ordt verlauffen, der liebe godt helffe hiinfuhro, das alles geraaden miige seiinem heiligen Nahmen zuu Ehren. Derselbiger tillj waar ihm ahnfange trefflich hydtzig, aber godtlob nachgeraade²⁾ naam ab, Er vntherstandt diss hundenest ihn dreien Stunden³⁾ Eiinzunehmen, Daa er aber ihn drey wochen daaruoehr geleeegen, lyff er daaroon. Befheele dich hiemit den lieben Godt vndt verbleiibe dii zeit meiiness lebens

Deiin getrewer Bruder

Christian.

Datum Nyenburch den
19 septem: Anno 1625.

51.

1. Decbr. 1625.

Til Sivert Pogwisch og Joachim v. Mitzlaf.

Kongen instruerer dem angaaende den Fremstilling, der skal gives Forsamlingen i Brunsvig af Forhandlingerne i Haag. — *Afskrift (af „Königl. Mayt. eigen Handschreiben“) i Sächsisches Hauptstaatsarchiv, Dresden.*

Mein abgeordente diener, so iezo binnen Braunschweig seindt⁴⁾, sollen die Chur Sächssischen, Brandenburgischen

¹⁾ Nienburg i Brunsvig-Lyneborg, se det foregaaende Brev.

²⁾ o: efterhaanden.

³⁾ Kongen har rettet det oprindelige: taagen til: Stunden.

⁴⁾ Sivert Pogwisch og Joachim v. Mitzlaf var Christian IV.s Afsendinge ved en Forsamling i Brunsvig, ved hvilken der under brandenburgsk og kursachsisk Mægling underhandlede om

vndt Andere Anwesende Gesandten versichern, dass in dem Haag¹⁾ bey den Iiezigen(!) tractaten nichts soll vorgenommen werden, dann das in Teuzschlandt wir sämbtlich den einmahl vnss versprochenen Religion vnndt prophanfrieden wureklich geniessen mögen. Do aber etwass anders demselben nicht gemess von einem oder anderen theill doselbst solke(!) tractiret werdenn, So gedencke ich nicht solcher tractation beyzuewohnen, sondern vielmehr solche tractaten helfen dempffen. Da auch inter alia muchte gefragt werden, wass mir zue solchen tractaten bewogenn, soll geandtwortt werdenn, dass die vnumbgengliche Notturfft mich darzue gebracht, weil Ich von dem gegentheill gantz vnuerwarnet vnuermuthlich gegen alle Kriegesgewohnheit vndt Constitutiones Imperii vberfallenn. Da nun dass gegentheill mit warheit darthuen kann, dass Ich vor dieser Zeitt mit Jemanden, er sey auch, wer er wolle, etwas kegen S. Ld. den Römischen Kaysser tractiret habe, Alssdann sollen meine reden nichtigk sein. Valete. Datum Rodenburck, denn 1. Decembr. 1625.

Christian.

Udskrift: Ahn Siuerdt von Perrisch(!) vndt Jochim Mitzlach zu handen.

52.

30. Decbr. 1625.

Til Kurfyrst Georg Vilhelm af Brandenburg.

Lykønskning i Anledning af det nye Aar og Kreditiv for Kongens Afsending Christen Thomesen Sehested. — *Preussisches Geh. Staatsarchiv i Dahlem, Berlin.*

Freundtlicher, viilgeliibter vetter, Schuager vnd Bruder,
Da es E: L: an allem wolergeen nach dero selben eiigenem

Fred med Kejseren Nov. 1625—Marts 1626 (I, 468). Repræsentanter for næsten alle Fyrsterne i den nedersachsiske Kreds var til Stede (Opel II, 371).

¹⁾ Om Mødet i Haag, ved hvilket der d. 28. Nov. sluttedes et Forbund mellem Danmark, England og Generalstaterne, se I, 464 f.

wunsk ergiinge, so weere solches mir gans angenehm zu vernehmen, fuhr meine person hab ich den liiben godt höchlich zu dancken, derselbige helffe hinfihro mit genaden. Vnd weil wiir numehr das althe Jahr zum ende gebracht vnd ein Newes anfangen werden, So wunske ich E: L: von herdtzen ein gluckseliiges freudenreiches Newes iahr, vnd das sii nich allein dasselbige, sondern noch viilmehr folgende iahr mit freuden ableben mugen. Wass kegenwerttiiger mein Raadt vnd diiner¹⁾ bei E: L: zuerrichten anbeholen, das werden E: L: mit mehrem von ihm erfha[ren] [vn]d über dem allem sich dergestaldt erkleeren, wii mein vertrauen zu E: L: ist, vnd deroselben *posteritet* zum högsten angelegen ist. Befhele E: L: hiimit dem Schudtz des Allerhogsten vnd verbleiibe

E: L: getrewer vetther, Schuager vnd bruder

Christian.

Datum Rodenbu[r]ch den 30 *Decembris Anno* 1625.

53.

6. Febr. 1626.

Til Hertuginde Elisabeth af Brunsvig-Wolfenbüttel.

Kongen svarer paa hendes Anmodning til ham om at slutte Fred, at han ikke vil lade det mangle paa Fredsvilje, hvis Kejseren vil give tilstrækkelig Sikkerhed, og den oversachsiske Kreds vil staa ham bi. — *Afskrift i Sächsisches Hauptstaatsarchiv, Dresden.*

Freundtliche, herzliebe Schwester, Nachdem du mich angesprochen, Ich sollte helfen, dass der Friede wiederumb möchte gestiftet werden²⁾, worauff Ich zue Freundt-bruder-

¹⁾ Næmlig Christen Thomesen Sehested (Christian IV.s Kreditiv af 29. Dec. 1625, Auslând. Reg. F. 667 f. Kurfyrstens Re kreditiv af 10. Jan. 1626, T. Kanc. U. A. Brandenburg, Akter vedr. Forholdet til Danm. 1626—69). I en Relation (fra Slutningen af Januar 1626, smst., Gesandtskabsrelationer) beretter han, at Kurfyrsten har erklæret ikke at kunne hjælpe Kongen med Tropper eller Penge.

²⁾ Under Mødet i Brunsvig (jvf. Brevet af 1. Dec.) begav Enkehertuginde Elisabeth sig i Slutningen af Januar til Roten-

licher Andwortt dieses nicht verhaltenn kann, Dass Ich meines wissens Niemals ettwas *tractiret*, so dem Keysser zuewideren sein köntte, weiss auch nicht, dass iezo vom Creyss etwass vnbilliges begerett sein.

Daa nun der Keysser Vnss vff gutt Teuzsch versichern will, Vnndt der Ober Sächssische Creyss in einen absonderlichen schreiben vnss *assecuriren* wirdt, Alssdann soll die ganze weltt spuren, das es an mir nicht mangelln soll.

Datum Rodenburgk den 6. Febr. Anno 1626,

Dein allezeit getreuer
Bruder

Christian.

54.

10. Febr. 1626.

Til Hertug Adolf Frederik af Meklenborg.

Kongen har medgivet Hertugens Gesandt sit Svar paa hans Andragende. Han omtaler Christian af Brunsvigs Angreb paa Wallensteins Tropper og meddeler, at han vil begive sig til Wolfenbüttel. — *Geh. u. Haupt.-Arch. i Schwerin.*

Freundtlicher, viilgeliibter vetther und Sohn, da ess E: L: noch wol erginge, so wehre solches mir gans erfreulich zuuernehmen, fuhr meine person habe ich den liiben godt höchlich zu dancken. Was E: L: abgesanter bei miir angebracht, das habe ich vernommen vndt im mit solcher *resolution* wiiderum abgefertiget, dass E: L: verhoffendlich darmit werden *content* sein¹⁾. Alhii ist wehnich Newess,

---

burg for personligt at overbringe sin Broder de nedersachsiske Kredsständers Ønsker om, at Kongen vilde vise sig imødekommende overfor de kejserlige Fordringer, saa at Forhandlingerne kunde føre til Fred. Kongen gav 5. Febr. et afvisende Svar, som han Dagen efter supplerede med den ovenfor aftrykte, mere personlige Henvendelse, hvorefter Hertuginde 8. Febr. vendte tilbage til Brunsvig og 10. Febr. meddelte Kredsstænderne Kongens Beslutning (Opel II, 387).

¹⁾ Kongen modtog 7. Febr. de to meklenborgske Gesandter Moritz Marwitz og Bartold Bülow og medgav dem Svar paa Her-

h: Christian¹⁾ ist an dess wallenstenske folck gewesen, weil ich aber keine *particularia* habe, so ist daruon nicht zu schreiiben. Sonsten krichte ich gesteren Schreiben, dass der wallenstein nach der altemark *marsire*, ob dem nun also, gibdt dii zeit, daa wiirdt er nicht viil fiinden. Auff künfftigen Montag, ob godt wiil, werde ich mich nach wulffenbiittell²⁾ machen vnd versuchen, wass daar zu thun ist, dass fusfolck ist skon im *marsiren*. Befhele E: L: hiimit den liiben godt vnd verbleiibe

E: L: getrewer vetther vnd vather

Christian.

Datum Rodenburg den 10 *Februarij* Anno 1626³⁾.

55.

19. Febr. 1626.

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.

Kongen har anmodet de sachsiske Gesandter om at faa meddelt Kurfyrstens endelige Resolution, for at man kan komme til Ende med Forhandlingerne i Brunsvig. — *Sächsisches Hauptstaatsarchiv, Dresden.*

Freundtlicher, viilgeliibter vetther, Schwager vndt bruder, da ess E: L: nach wunsk deroselben herttzen noch wol ergiinge, So wehre solches miir ganss liib zuuernehmen, fiühr meine persohn habe ich den liiben godt höchlich zu dancken, derselbige helffe hiinfiihro mit genaden vnd verleiee, dass alles ihm zur Ehren vnd vnss zu erhaltung einess guthen gewissens muge *tractiret* werden. Vndt weil wiir vnser

---

tugerne Adolf Frederiks og Hans Albrechts Andragende (T. Kanc. U. A. Mecklenburg, Akter vedr. Forholdet til Danm.; Ausländ. Reg. 1626 F. 89 f.).

¹⁾ Hertug Christian af Brunsvig overrumplede et kejserligt Regiment i Landsbyen Sallern i Øvre Pfalz (Opel II, 397).

²⁾ Kongen kom til Wolfenbüttel 16. Febr. (Danske Saml. 2. R. III, 375).

³⁾ Hertugen modtog ifølge Paategning 15. Febr. Brevet i Schwerin.

ledtzste erklerung¹⁾ wbergeeben vndt den rest dehm, so vnss allen *Commandiret*, heimstellen müssen, So habe ich von E: L: ahnitzo ahnwehsenden gesanten begeeret E: L: endtliche *resolution* zu vernehmen, wass sii beii dissem werck weither thun wollen, wohrauff E: L: ihnen mit dem forderlichsten ihre meinung wollen wissen lassen, auffdass man damahlleinss ein ende disser *tractation* mit dem ersten haben mugen. Ich thue allezeit hiinwideruhm gerne, wass E: L: liib vndt diinst sein mach, vndt verbleiibe allezeit

E: L: getrewer vetther, schuager vnd bruder

Christian.

Datum wulffenbittel den
19 *Febrvarij* Anno 1626.

56.

4. Marts 1626.

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.

Da han nu sikkert af sine Gesandter har faaet Besked om, hvordan det er gaaet med Forhandlingerne i Brunsvig, og det er

---

¹⁾ Hermed menes sikkert Kredsgesandternes Erklæring af 15. Febr. (Opel II, 391 f.), som betegnede den yderste Indrømmelse fra protestantisk Side under Forhandlingerne i Brunsvig (om disse jvf. Brevene af 1. Dec. 1625 og 6. Febr. 1626). Begge Hære skulde rømme den nedersachsiske Kreds, Fordring paa Skadeserstatning skulde opgives fra begge Sider, Religionsfreden skulde udvides og befæstes, med Hensyn til de gejstlige Fyrstendømmer skulde status quo herske. Christian IV, der opholdt sig i Wolfenbüttel (Danske Saml. 2. R. III. 375) var Dagen før (18. Febr.) draget til Brunsvig for at forhandle med de kursachsiske Gesandter (Georg v. Werthern, Karl Goldstein og Joachim Goldstein, Opel S. 373), der optraadte som Mæglere paa deres Herres Vegne. Forhandlingerne fortsattes den 19. Febr. gennem Kongens Sendemand, Sivert Pogwisch (Opel S. 393 f.). I sit Svar af 25. Febr. paa ovenstaaende Brev (T. Kanc. U. A. Sachsen, Breve fra Kurfyrst Johan Georg, jvf. Opel S. 395) erklærede Johan Georg, at hans Mægling ikke kunde strække sig videre end til Fjendtlighedernes Ophør i Kredsen, og at de andre, vigtige Punkter hørte hjemme for en større Forsamling ☉: en tysk Rigsdag.

blevet klart, hvad Ligaen har i Sinde, opfordrer Kongen ham til at støtte den gode Sag i Kampen for Guds Kirke og de betrængte kristne. — *Sächsisches Hauptstaatsarchiv, Dresden.*

Freundtlicher, viigelibter vetter, schuager, Bruder vnd gefatter, da ess E: L: noch wol erginge, were solches miir ganss liib zuuernehmen, der Almechtiger erhalthe E: L: lange dabeii, fuhr meine persohn dancke ich den liiben godt, der helffe hiinfiihro.

E: L: schreiben *sub Dato* Dressden den 25 *Febru*¹⁾: habe ich den 1. *Huius* emphanen vnd darauss E: L: meii-
nung vernommen, vnd werden E: L: nuhmehr von dero Rehten vnd diiner verstanden haben, wii ess mit den *tractaten* zu Braunschwich abgelauffen, Vnd weil am tage, wass dii *Catholische Liga* mit vnss im sinne²⁾, so ist hoe zeii dii augen auff zu thun vnd fihr eiinen man zu steen, vnd zueiffle nicht, E: L: werden dii sache reiiifflich erwegen vnd ohne meiiine errinnerung ihr Eiigeness vndt der liiben *posteritet* grosses *Interesse* in acht haben vnd alles *dirigiren* helffen, dass ess zufohderst Godt zum Ehren, seiiner kiirchen zu Schudtz vnd den bedrengethen Christen zu hiilffe, trost vnd errettung gereiichen muge. Dan da sii es dahiin bringen können, dass ein kreiidtz den anderen stecken læst, vnd sii ihres gefallenss eiinen nach den anderen *ruiniren* mugen ohne eiinige gegebene wrsache vnd dennoch iiberlich recht haben, So haben sii den so lange gesuchethen zueck getroffen, vnd wiir vns selbst vnd nitt dem liiben godt skuldt geben können, welchess damahleins zuuerandtworten sehr schuer fallenn wiirdt, welches E: L: wol werden in acht nehmen vndt diss Schreiben in besten auffnehmen vndt nicht glauben, dass ich mich etwass annehmen werde, so

¹⁾ Se det foregaaende Brev. Ovenstaaende Brev er altsaa ikke, som fejlagtigt anført af Opel II, 396, et Svar paa Johan Georgs Brev af 20/30 Jan.

²⁾ Tillys Svar af 25. Febr. paa Kredsgesandternes Forslag af 15. Febr. (se det foregaaende Brev) var afvisende paa væsentlige Punkter (Opel S. 392 f.).

E: L: zu wiideren sein muchte, wii ohne zueiffuel E: L: fohrgebracht, Sondern ess vilmehr darfiir halthten vnd dar-auff versicherdt sein. Daa ich E: L: einige dinste thun kan, So sol es an miir nicht mangelen. E: L: wollen auch dass vertrauen zu miir setzen, dass von miir nichtz anderss gesuchet wiirdt dan gottes Ehre, welcher ich mich *obligiret* erkenne, mit darstreckung alles dessen, so er miir geskencket, dass meine zu thun. Befhele E: L: hiimit dem, der alles in seinen henden hatt, vnd versehe mich genslich, E: L: werden ess bei dem althen *Credo* bleiiben lassen. An miir sol keiin mangel gespiiret werden, vnd verbleiibe dii zeiiit meiness lebenss

E: L: getrewer vetter, Schuager, Bruder
und gefatter

Christian.

Datum wulffenbittel den
4 *Martij* Anno 1626.

57.

8. *Marts* 1626¹⁾.

Til Hertug Georg af Lyneborg.

Kongen bebrejder ham skarpt hans Frafald. — *Staatsarchiv Hannover.*

Freundtlicher, liiber vetter, Auss deiiinem ledtstem schreiben habe ich vernommen, das du vermeinest grosse vrsache zu haben dich in des kaysers bestallung zu begeben, welches ich dahin will gestellet sein lassen. Das du dem kayser liiber dan mich gedenckest zu diinen, ist ganss keiin wunder, wolte godt, es wehre schon fuhr fiilen Jahren geschehen, Dii auffkundigung aber der bestallung solte billich etwas zeitlicher gewesen sein, ehr vnd beuor du mit dem kegentheil so

---

¹⁾ Brevet er trykt efter Langebeks Afskrift i Bd. II, 8 f. under Dato 7. *Marts*, men er optrykt her, da Afskriftens Tekst paa adskillige Punkter afviger fra Originalens. — Ang. Kommentar henvises til II, 5 f. og 8.

vertrawliche *communication* gehalten. Ich wiil fihr dismahl vnser *discurse*, so zu der zeitt, alss du bey miir vom damahligem könig in Boheimben gesandtz weise warest, von *Religion* vnd andere sachen fohrgelauffen, nicht gedencken, Sondern alles dem Almechtigen godt befehlen, der vnss beide kennet vnd zum besten vnserer *Intentiones* weiss, auch alles zu seinen ehren wol hinaus fuhren wirdt vnd kan. Der teuffel durffte vnserem Erlösser vnd selichmacher dii ganze welt weisen vnd versprechen, da er ihn anbethen wolthe, warumb solte er es nicht annoch einem Mensken ahn *præsentiren* durffen. Befhele dich hiimit dem Rechten Riichter vber vnss allen. *Datum* wulffenbuttelt den 8 *Martij Anno* 1626.

Dein vetter allezeit

Christian.

58.

9. *Marts* 1626.

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.

Kongen opfordrer ham paany til at støtte den evangeliske Sag, da det skyldes Modparten, at Forhandlingerne er strandede. — *Sächsisches Hauptstaatsarchiv, Dresden.*

Freundtlicher, viilgeliibter vetther, Schuager, Bruder vnd gefatter, da ess E: L: an allem wolergeen noch wol erginge, were solches miir gans erfreulich zuernehen, Fuhr meine persohn dancke ich den liiben godt, der helffe hiinfihiro mit genaden.

Weil nun E: L: ahnsehendliche Rehte vnd diiner sich wiider zu E: L: verfiihgen, So habe ich nicht vntherlassen konnen E: L: mit dissem schreiben zu besuchen, vnd werden E: L: nun von ihnen allen bericht haben, wii ess alhii abgelauffen, vnd ahn wehm der mangel gewehsen, dass dii *tractation* zerslagen¹⁾. Zueiffle nun gans nicht, E: L: werden

¹⁾ Om Fredsunderhandlingerne i Brunsvig se Brevene af 1. Dec. 1625 og 19. Feb. 1626.

dem Nodtleidenem Euangeliiskem wehsendt dii handt biithen vnd alles *Dirigiren* helffen, dass ess damall einss fuhr dem Allershögsten godt kan verandtwordtlich bleiiben. Befhele E: L: hiimit demselbigen vnd verbleibe dii zeitt meiines lebens

E: L: getrewer vetther, Schuager,
bruder vnd gefatther

Christian.

Datum wulffenbittel den
9 *Martij* Anno 1626.

59.

9. Maj 1626.

Til Kurfyrst Georg Vilhelm af Brandenburg.

Kreditiv for Kongens Sendemand Sivert Pogwisch. — *Preussisches Geh. Staatsarchiv i Dahlem, Berlin.*

Freundtlicher, viigelibther Schuager vnd Bruder, da ess E: L: an allem wolergeen noch wol erginge, wehre solchess miir ganss liib zu vernehmen, Fuhr meine persohn dancke ich den liiben Godt, der helffe hiinfuhro genedichlich. Disen meinen Radt vnd diiner sygfriidt Paawysk¹⁾ habe ich an E: L: anitzo abgefertiget beii deroselben etwass, woran miir vndt dem gemeiinehm wehsendt hochangelegen, E: L: anzubringen befohlen, Freundt vetter Schuager vnd Bruderlich bittende, E: L: wollen in nicht allein persohnliche geheime *Audiens* erteiligen, sondern auch miit guther *resolution*, wii meiin vertrauwen zu E: L: Steet, wiideruhm *dimittiren*. Ich thu hin wiiderum allezeit gerne, wass E: L: liib vnd diinst sein mach vnd verbleiibe dii zeit meiness lebens

E: L: getrewer Schuager vndt Bruder

Christian.

Datum Wulffenbittell den 9 *Maij* Anno 1626.

---

¹⁾ Sivert Pogwisch drog d. 8. Maj som Kongens Sendemand til Sachsen og Brandenburg (Danske Saml. 2. R. III, 376) for at anmode Kurfyrsterne om at slutte sig til Forbundet (Opel II, 522).

Til Kurfyrst Georg Vilhelm af Brandenburg.

Kongen er villig til efter hans Anmodning at lade sine Soldater rømme Tangermünde, hvis han faar Sikkerhed for, at Modparten ikke vil benytte sig heraf til Angreb. Kreditiv til Kongens Sendemand til Brandenburg. — *Preussisches Geh. Staatsarchiv i Dahlem, Berlin.*

Freundtlicher, viilgeliibther vetther, Schuager vnd Bruder, daa ess E: L: noch woll erginge, wehre solches miir ganss lieb zuuernemen, Fuhr meine persohn dancke ich den lieben Godt, der hellfe hiinfuhro mit gnaden.

E: L: begeren, dass meine Soldateskau, so itzo in tangermunde¹⁾ verhanden, darauss muchte genommen werden, welchen ordt E: L: mit den Ihrigen wiideruhm wolthen besetzen lassen, haabe ich mit mehrem, so E: L: in dero schreiben freundt vetther vndt Schuagerlich auch Bruderlich erwehnung gethan, gaar woll verstanden.

Nun weiiss Godt, dass ich E: L: nicht allein ihn dehm, sondern in viilen hogeren sachen wiilfheren wolthe, daa ich nuhr versicherdt sein muchte, dass dass kegentheill an den ordt nichtess *tentiren* Solthe. Daa nun E: L: miir dessen versiche[r]n wollen, wiill ich alsdan E: L: denselbigen ordt einreiimen, Dan ich mit dem Obersexigem kreiidtz nichtess zu thun habe, wan ich vndt der Niidersexiger kreiidtz können versiicherdt seiin. Habe auch dessend wegen kegenwertigen meiinen diiner vndt Obersten²⁾ zu E: L: abgefertiget,

¹⁾ Christian IV.s Feltherrer Johan Philip Fuchs og Grev Ernst af Mansfeld havde i Vinteren 1626 okkuperet store Dele af Brandenburg, skønt Kurfyrsten var besluttet paa at holde sig neutral og afslog Kongens gentagne Forslag om Forbund. Tangermünde blev besat af Fuchs 17. Febr. (n. St.) og først opgivet af denne i den første Uge af Juli (Opel II, 435, 528).

²⁾ Næmlig Bernt Hagen v. d. Geist, om hvem se I 303, II 15 og III 317. 1619, da han var Kongens Afsending til Magdeburg (T. Kanc. U. A. Magdeburg, Akter vedr. det politiske Forhold til Danm. 1546—1639, Rekreditiv af 3. Maj 1619), kaldes han

E: L: dasselbige weitleufftiger mundtlich fohrzubringen be-
fholen, mit freundt vetther Schueger vnd Bruderliche bitte,
E: L: wollen in nicht allein gutwillich *Audiens* geben, son-
dern in mit gewiriger¹⁾ andtwordt wiiderum *dimittiren*. Ich
thu hinwiiderum allezeit gerne, wass E: L: lieb vndt diinst
sein mach. Befehle E: L: hiimit dem liiben godt vnd ver-
bleibe

E: L: getrewer vetther, Schuager vndt Bruder
Christian.

Datum kaabbe den 17 *Maij* Anno 1926.

61.

24. Maj 1626.

Til Kurfyrst Georg Vilhelm af Brandenburg.

Kongen misbilliger Mansfelds Adfærd og agter at give Hæren
andre Anførere. — *Preussisches Geh. Staatsarchiv i Dahlem, Berlin.*

Freundtlicher, viigelibbther vetther, Schuager vnd Bru-
der, da Es E: L: ahn allem wolergeen noch woll erginge,
So wehre solches mihr ganss liib zuuernemen, fuhr meine
persohn habe ich den liiben godt zu dancken. E: L: schrei-
ben habe ich heuthe von meinem Obersten Berndt geist²⁾
emphangen vnd auss seiner *Relation* dess Mansfelderss³⁾ *pro-*

Overskænk, 1624 (Instruks af 19. August 1624 smst.) Oberst-
lieutenant og Cammersecretarius.

¹⁾ o: samtykkende.

²⁾ Se Brevet af 17. Maj.

³⁾ Christian IV var paa dette Tidspunkt uvillig stemt overfor
Mansfeld, der, trods Kurfyrst Georg Vilhelms Klager over
Indkvarteringsens Byrder og Soldaternes Overgreb, stadig holdt
Brandenburg besat. Da Greven ved Skrivelse af 18. Maj
udbad sig Kongens Ordre, om han skulde blive i Brandenburg
eller ikke, svarede denne gennem Georg Pöplitz (Kreditiv af
24. Maj i *Ausländ Reg.*, F. 237) med at forlange, at Mansfeld
skulde overgive Hæren til ham (Kongen) og selv drage til
England og Frankrig for at rejse Penge til Betaling af Trop-
perne. Dette Forslag afviste Mansfeld ved Skrivelse af 27. Maj,
hvorefter Christian IV i Skrivelse af 30. Maj opfordrede ham

sedere ganss wngerne vernommen vnd weiss gewislich, E: L: werden dii gedancken wm mich nicht haben, dass ich darahn gefallen trage. Wan nun E: L: so lange geduldt haben wolthen, biss dass ich dii *Armeii* zu mich nehmen konthe vndt diselbe mit andere *commandörs* besetzen konthe, so hoffete ich solches mit dem ersten inss werck zu stellen, verhoffe darauff E: L: *Resolution*. Ich thu hinwiderum allezeit gerne, wass deroselben liib vnd dinst sein mach. Befhele E: L: hii mit dem liiben godt vndt verbleiibe

E: L: getrewer vetther, Schuager vndt
Bruder

Christian.

Datum wulffenbittel den 24 *Maij*¹⁾
Anno 1626.

62.

Efter 26. Maj 1626.

Kongens Paategning (med Blyant) paa en Skrivelse fra Hertug Johan Ernst af Sachsen-Weimar angaaende Kaptajn Conrad v. Posern. — *T. Kanc. I. A., Indkomne Breve til Christian IV, ordnede efter Afsenderne.*

Dass regimentt ist dem landtgraffuen zugesagdt, wan er ankumdt, so kan mihr daruon geredet werden, wie disser kan *continueret* bleiiben.²⁾

---

til at opfylde Kurfyrstens Forlangende og rømme Brandenburg, for, hvis hans Troppers Tilstand tillod det, at vende sig andendsteds hen. I Brev af 3. Juni fremsatte Mansfeld derpaa sit Forslag (saavidt ses, foranlediget af Kongens sidste Brev) om at gøre et Tog til Schlesien og forene sig med Bethlen Gabor. Herpaa gav Kongen et imødekommende Svar af 5. Juni, idet han samtidig forlangte en Betænkning om Sagen af sine to Generaler over Kavalleriet og Infanteriet, se næste Brev. Kongens Breve findes i Ausländ. Reg., Mansfelds i *T. Kanc. I. A., Indkomne Breve til Christian IV, ordnede efter Afsenderne.* Jvf. Opel, II, 518 fl.).

¹⁾ Brevet er ifølge Paategning modtaget 27. Maj.

²⁾ I sin Skrivelse, dateret 26. Maj 1626, anbefaler Hertug Johan Ernst Conrad v. Posern til Avancement som Ritmester ved

63.

5. Juni 1626.

Til Johan Philip Fuchs.¹⁾

Meddelelse om, hvilke Regimenter Greven af Mansfelds Hær muligvis burde forstærkes med. — *Geh. Staatsarchiv, München.*

Wahn dem Mansfelder etwass folck zugegeben werden solthe, so meine ich, dass Riissen vndt Randtzou Regimentt²⁾ darzu dinlich, darbei dess *generall* von weiimeren regimentt zu Pherd, der auch mitfolgen muss, woezu er sich Soll erbotthen haben. Lasset miir ewehre meinung strax wissen, wass euch duncket.

64.

6. Juni 1626.

Til Hertug Johan Albrecht af Meklenborg.

Kongen beretter om Ærkebiskoppen af Bremens upaalidelige Adfærd. Da han, til Trods for givne Løfter, ikke har truffet de nødvendige Forholdsregler til Forsvar, har Kongen set sig nødsaget til at besætte Fæstninger og Pas i Bremen Stift. — *Afskrift i Geh. und Haupt-Archiv i Schwerin.*

Mansfelds Tropper, da han ellers vil forlade Kongens Tjeneste. Med Landgreven menes rimeligvis Landgrev Philip af Hessen-Kassel (se II, 15), der 22. Juni 1626 fik Bestalling som Oberst over 800 beredne Arkebuserer (T. Kanc. I. A., Militære Bestallinger og Reverser 1610—59). En Bestalling for Conrad v. Posern er det ikke lykkedes at finde. Han havde ifølge ovennævnte Skrivelse været Kaptajn-Lieutenant i Hertug Frederik af Sachsens [Sachsen-Altenburgs] Livkompagni og er muligvis identisk med den Conrad von Posern, der døde 1660 som kursachsisk Oberstlieutenant.

¹⁾ Kongens egenhændige Bemærkninger er en Efterskrift til en Skrivelse fra ham til Fuchs, dateret Wolfenbüttel 5. Juni 1626, i hvilken han opfordrer denne til sammen med Hertug Johan Ernst af Sachsen-Weimar at overveje, om Greven af Mansfelds Forehavende er formaalstjenstligt, og om der kan sendes ham Hjælp dertil, se Brevet af 24. Maj. Begge Generaler tilraadede indtrængende Ekspeditionen i Brev af s. D. (T. Kanc. I. A., Indkomne Breve til Christian IV, ordnede efter Afsenderne, under Johan Ernst).

²⁾ Baade Rieses og Rantzaus Regimenter blev saavel som Hertug Johan Ernst af Weimars forenede med Ekspeditionskorpsset (Opel II, 527). Om Marquard Rantzau se II, 16, Note 11.

Freundtlicher, vielgeliebter Vetter und Sohn, da es E. L. an allem wolergehen noch wol erginge, so wehre solches mir gantz lieb zuvornehmen, fur meine Person dancke ich dem lieben Got. Hieneben kan ich E. L. nicht bergen, das ich in erfahrung gekommen, wie das allerlei bericht von wegen der heuser im Stifft Bremen, so mit des Niedersachsichen kreises volck besetzt, E. L. sol furgekommen sein, woran aber gantz nictes ist, dan da ich mich von S. L. des Erzbischoffen hendel hette wollen *perturbiren* lassen, so hette ich darzu vorlengst grosse ursache gehabt, von welchen ich nunmer gedencken wil. Da wir zusammen auff dem tagh zu Lawenburgh wahren, werden E. L. sich S. L. *voti* wol zuerinnern wissen, welches er mit hand und siegel daselbst *confirmirt*.¹⁾ Nichts destoweniger schrieb er dem keiser, was dar geschlossen, darin hette er nicht *consentiret*, was aber geschehen, darzu wehre er genotigt vnd gezwungen. Wessen allen vngeachtet ich allemahl mit S. L. gutte vetterliche *correspondenz* gepflogen, S. L. auch nicht sagen kan, das ich mit meinem willen ihm etwas zuwiedern iehmals gethan habe. Da er nun vor etzlichen wochen bei mir zur Rotenburgh wahr,²⁾ sagte S. L. mir zu, das er das volck, so im Stifft vorhanden, mir wolte zukommen lassen, welchs er aber stracks, da der Manssfelder die stosse bekam,³⁾ von einander lauffen liess vnd die Pässe ganz bloss stahn liess.

---

¹⁾ Ærkebiskop Johan Frederik havde tiltraadt den lauenborgske Reces af Marts 1625 (I, 409 f. Opel II, 125 ff.), saavel som den brunsvigske Kredsdagsbeslutning af Maj s. A. (smst. S. 138).

²⁾ Næmlig 8. Febr. (Danske Saml. 2. R. III, 375). Kongen sendte derefter Caspar Schulte til Johan Frederik. Ifølge Schultes Relation (T. Kanc. U. A. Bremen Stift, Akter vedr. det politiske Forhold til Danmark 1622—29) erklærede Ærkebiskoppen, at han var villig til at opfylde sine Forpligtelser i Henhold til den lauenborgske Reces, men at han ikke vilde tiltræde den almindelige evangeliske Konføderation. Hermed menes formodentligt det af Christian IV i Haag indgaaede Forbund med England og Nederlandene (I, 465. Opel II, 338 ff.).

³⁾ Næmlig Nederlaget ved Rosslau d. 15. April 1626.

Worauf ich ihm stracks geschrieben vnd erinnern lassen, das solches sich also nicht thun liesse, wessen vngeachtet S. L. doch einen weck als den andern¹⁾ die heuser liess liihr stehn.

Da ich nun sah, das solches diesem kreisse ein gefehrliches werck wahr, Ich auch von vnterschiedlichen ortern gewarnet wart, ich solte mich wol vorsehen, Als habe ich keinen vmbgang haben können die heuser vnd passe zu besetzen, Jedoch mir erbotten, das die besetzungen S. L. im geringsten nicht solten *molest* sein, Sondern S. L. gehorsamb [s]ein vnd alle *reverentz* erzeigen, doch dass sie dem kreiss mit Eid vnd pflicht vorwand vorpleiben, womit S. L. anfangs friedlich, aber stracks darnach dauon gezogen.²⁾ Vnd weil der ganzer vorlauff etwas weitleuffig vnd nicht vor diesmahl der noturfft nach kan ausgefuhret werden, So habe ich E. L. vor diesmahl damit nicht *graviren* wollen, Sondern wil es mit erster gelegenheit nebenst andern sachen mehr, so darzu gehören, aufsetzen lassen vnd E. L., geliebts Got, zuschicken. Stelle E. L. anheimb, ob sie es deroselben vielgeliebten hern Brudern zuwissen thun wollen, auff das S. L. den grund erfahren mugen, das ubrige sol S. L. doch auch zugeschicket werden. Beuehle E. L. hiemit dem lieben Got vnd vorpleibe allezeit

E. L. getrewer Vetter
vnd Vather

Christian.

Datum Wolfenbüttel den 6. Junii

Anno 1626.

Udskrift: Meinem vielgeliebten Vettern vnd Sohn,
Herzog Hans Albrecht zu handen.³⁾

¹⁾ Einen weg als den andern ∅: overallt.

²⁾ Christian IV lod 6. Juni Ærkebiskoppens Residensslot Bremer-vørde og Stiftets Grænsebefæstninger besætte. Johan Frederik begav sig til Eutin, hvorfra han sendte Kejseren Forsikringer om sin Troskab (II, 27 Note 2. Opel III, 36).

³⁾ Ifølge Paaskrift paa Brevet har Hertug Johan Albrecht sendt dette Brev videre til Broderen Hertug Adolf Frederik.

65.

17. Juni 1626.

**Til Markgrev Christian Vilhelm,
Administrator i Magdeburg.**

Han bør give Agt paa Forholdene i Magdeburg og om muligt personlig indfinde sig i Byen. — *Geh. Staatsarchiv, München.*

Freundtlicher, viilgeliibter vetther, Schuager vnd Sohn, E: L: Schreiben *sub Dato* den 15 *Huius* ist mihr gesteren zu handen kommen vnd daraus vernommen das, wass in Magdeburch¹⁾ fohrgelauffen, welchess E: L: wol werden in acht haben vnd dessen itzigen zustandt woll gebrauchen, also das E: L: in der persohn darin kommen könthen, welches dem itzigem wehsendt sehr dinlich sein wiirde.

Dii gefangen betreffende, Daa E: L: eine wissen, so ahn einem oder anderem orthe verhanden, biin ich mit der ausuexelung friidttlich. Befhele E: L: hiimit Dem Almechtigen vndt verbleibe

E: L: getrewer vetther, Schuager
vndt vather

Christian.

Datum Wulffenbittell den 17 *Junij*

Anno 1626.

---

¹⁾ Administrator i Magdeburg Christian Vilhelm var i Oktbr. 1625 traadt i Christian IV.s Tjeneste og havde i April 1626 faaet Udnævnelse til Generallieutenant. Dette Skridt vakte Modstand baade i Stiftet (jvf. I, 448) og Staden Magdeburg, hvor man ønskede at holde sig udenfor Krigen. Stiftet blev i Efteraaret 1625 besat af Wallenstein, medens det lykkedes Byen at indtage en fuldstændig neutral Stilling, skønt baade Wallenstein og Christian Vilhelm bestræbte sig for at vinde den ved forskellige Indrømmelser. Den sidste gjorde i Tiden Marts—Juni 1626 flere forgæves Forsøg paa at faa Adgang til Byen, hvor han havde Flertal blandt Borgerskabet, medens Stemmerne i Raadet var ham imod. (Opel II, 268, 361, 463—69). Maaske hentydes der med Christian IV.s Ytringer til den Frygt, der fra kongelig Side næredes for, at Raadet i Magdeburg skulde give Wallensteins Skibe, som skulde bruges til en Skibbro over Elben, fri Passage (Brev af 2. Juni fra Christian Wilhelm til Fuchs, T. Kanc. U. A. Brandenburg. Breve fra Administrator Christian Vilhelm 1609—51).

66.

18. August 1626.

**Til Markgrev Christian Vilhelm,
Administrator i Magdeburg.¹⁾**

Faren er, trods Nederlaget, ikke overhængende. Da adskillige Meklenborgere har begaaet mod Kongen fjendtlige Handlinger, skal de skyldige ikke skaanes af Soldatesken. — *Geh. Staatsarchiv, München.*

De skaad ist so gross nicht, als man ausgibdt, vndt hoffe mit dem ersten wiiderum so starck zu werden, dass ich dem feiindt kan wiiderstandt thun. Der feiindt hatt zimlich eingeibisset, tillj ist gebliben²⁾ nehenst viilen *officirer*, So dass ich hoffe, dass er(!) so grosse gefhaar nicht haben Soll.

E: L: getrewer vetther,
Schuager vndt Sohn

Christian.

Postscriptum.

Freundtlicher, viilgeliibther vetther, Schuager vndt Sohn, weil dii Meckelenburgiiske Riitherskab So wngestewm kegen miir sich vermerchen lassen, wohrun[ter] Ein landtraadt mit nahmen hindrich Lewidtz³⁾ der fohrnemster Reedelffihrer ist, Daa nun von der *Soldatescha* Etwass in der Eiill ihm zum *dispect* konthe fohrgenommen werden, Daa Sii skon im dass haus wber den kopffe anstycckethen, wiill ich sii darfuhr *defendiren*.

¹⁾ Det følgende er Kongens egenhændige Paategning paa og Efterskrift til hans gennem Kancelliet udfærdigede Skrivelse, dateret Wolfenbüttel 18. August 1626, til Administratoren, i hvilken han underretter denne om Nederlaget ved Lutter am Barenberge den foregaaende Dag og opfordrer ham til at komme til sig med Tropper. Kongen kom Slagdagens Aften, 17. Aug., til Wolfenbüttel og blev der til 20. Aug. (Danske Saml. 2 R. III, 378, jvf. Opel II, 567 f., 573). Om Christian Vilhelms militære Operationer se Opel II, 575.

²⁾ 3: faldet.

³⁾ Rimeligvis Hinrich v. Levetzow til Mistorf m. m., f. 1597, d. 1665 (Danm. Adels Aarb. VII, 315).

Dar ist ein haubdtman auff dehm hause Beudtzenburch mit Nahmen herman Clamar von Mandelsloh,¹⁾ So von tillj durch Eienen Sneider, welchen ich in handen habe, Eienen briiff ahn dii dennemarckiske Riitterskab hatt abgefertiiget, welchen sich zu bemechtigen alle meine *officirer* befleissigen Sollen, vnd daa sii ihn mechtig werden, zum negstem holsteinischen amtman liiffueren.

Daa auch Jemandt lust hatt dess *D: Husanj*²⁾ giither, So auff vntherskedtlichen örthern ihm furstenthum Meckelenburch gelegen, zu Plunderen lust haben, Soll Solches ihnen Erlaubet sein, Doch das sii andere Erliige leuthe Skonen.³⁾
*Datum ut in literis.*⁴⁾

67.

14. Novbr. 1626.

Til Enkekurfyrstinde Hedevig af Sachsen.

Kongen har erobret Hoya og er under Kampen blevet saaret i Armen. Hertugen af Gottorp vil, efter hvad Ægidius v. d. Lancken har meddelt, søge at formaa Kurfyrsten af Sachsen til at mægle Fred. Denne bør snarest muligt tage fat paa Arbejdet herfor, da det gunstige Øjeblik ellers let kan blive forspildt. — *Afskrift i Sächsisches Hauptstaatsarchiv, Dresden.*

¹⁾ En Clamor v. Mandelsloh nævnes 1617 som Kaptajn i Schönberg.

²⁾ Heinrich Husan, fd. meklenborgsk Raad, var traadt i Tjeneste hos Kejseren, af hvem han sendtes som Gesandt til den nedersachsiske Kreds, hvor hans Virksomhed for at bevæge Kredens Fyrster til Frafald fra Christian IV efter Slaget ved Lutter ikke blev uden Frugt (Opel II, 570 f.). Jfv. T. Kanc. I. A., Indkomne Breve 1627 15. Febr.

³⁾ Meklenborg blev ilde medhandlet af de kgl. og ikke mindst af Administratorens Tropper; især gik det ud over Beutzenburg Amt og By (Breve fra Hertug Adolf Frederik af 1626 28. Aug., 10. Sept. og 28. Dec., fra Hertug Johan Albrecht af 1626 22. Nov. i T. Kanc. U. A. Mecklenburg; i Pakken: Akter vedr. det politiske Forhold til Danm. 1625—99 findes Afskrift af en Supplik af 27. Aug. 1626 fra Beutzenburg By i Anledning af Soldaternes Voldsgerninger.

⁴⁾ Brevet er ifølge Paategning modtaget d. 21. Aug.

Freundliche, hertzielbe Schwester, Weil Ich kegenwerttigen Boten alhier für mich gefunden, hab ich nicht vnderlassen können dich mit diesem schreiben zubesuchen.

Ich bin gestern speet alhier widerumb angelangt, sieder dem Ich *Martini* tag den Tyllischen die Hoya abgejagt,¹⁾ im welchem huddelwerck²⁾ ich einen Skuss in den rechten Arm bekommen, waruon Ich aber, Gottlob, keinen mangel gehabt. Durch selbigen schuss seind viel tausent Lügener geworden, die gar gewiss sagten, ich wehre hartt oder Skuss-frey, der Teuffel hole den, der es kan, vnd den, der es zugebrauchen begert.

Egidius von der Lancken ist hier gewesen von wegen des h. v. holstein vnd vorgegeben, sein herr wolte den Churfürsten zu Sachssen darzu *disponiren*, er solte vns den frieden widerumb einführen.³⁾ Da es E. L.⁴⁾ ernst ist, kan S. L. viel darbey thun, vnd ist die hohe zeit, dass es Seine L. thut, was Sie immer thun können vnd das bey zeitten, dann muglich es soviel wie itzo bey Sr. L. hinfuhro nicht stehen möchte. Der Keyser wirdt von diesem vnwesen wenig gebessert sein, vnd wann der Türcke fortgangk gewinnen, würden wol wenig Fürsten gefunden werden, die viel hülffe thun könnten, wann sie schon wolten, denn einer fein nach dem andern mitgenommen werden. Der Allmechtige gebe, dass alles seinem

¹⁾ Kongen foretog et Strejftog fra sit Kvarter i Stade og erobrede efter fem Dages Belejring d. 11. Novbr. Slottet og Byen Hoya. Skuddet fik han d. 8. Novbr. Han vendte derefter tilbage til Stade, hvorefter Hoya blev tilbageerobret af Tilly. (Opel II, 577 f. Danske Saml. 2. R. III, 378).

²⁾ ∴ Slagsmaal.

³⁾ Hertug Frederik af Gottorp havde i Oktober sendt sin fornemste Raadgiver Ægidius v. d. Lancken til Christian IV i Stade for at anmode denne om at tage mod Mægling af Kurfyrsten af Sachsen, og ved Erklæring af 27. Okt. havde Kongen taget imod Forslaget (Traktater IV, 44). Kurfyrstinde Hedevig, der forøvrigt ikke troede paa Oprigtigheden af sin Broders Fredsvilje, videresendte straks efter Modtagelsen (d. 7. Decbr.) ovenstaaende Brev til Kurfyrst Johan Georg. Denne havde allerede et Par Dage tidligere henvendt sig til Kejseren angaaende Fredsmæglingen (Opel III, 71 f.).

⁴⁾ ∴ Ægidius v. d. Lancken.

heiligen nähmen zu lob, preiss vnd ehren gerathen mag, So
bleibet alles guth, wessen Allmacht Ich dich hiermit wil
beuolen haben vnd verbleibe die zeit meines Lebens
dein getreuer Bruder

Christian.

Datum Staade den 14 *Novembris*

Anno 1626.

Udskrift: Meiner hertzielieben Schwester der Churfiirstin
zu Saxen zu handen.

68.

1626?

Kongens Paategning paa et udateret Brev fra Greven af
Thurn.¹⁾ — *R. A., T. Kanc. I. A., Indkomne Breve til Christian IV.,
ordnede efter Afsenderne.*

Hiiruhm soll mit dem Graffuen²⁾ *tractiret* werden durch
den densken Chanseler Her Christian friis, den Stadthalther
franss Randtzou vndt den [te]judtsken³⁾ Chanseler Leuyn
Marskarck.

69.

19. Januar 1627.

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.

Kongen anbefaler Ægidius v. d. Lancken, der drager til Sachsen
i Hertug Frederik af Gottorps Ærinde, til Kurfyrsten og opfordrer
indtrængende denne til at hjælpe med til at gøre en Ende paa
Krigens Ulykker. — *Sächsisches Hauptstaatsarchiv, Dresden.*

Freundtlicher, viilgelibther vetther, Schuager vndt Bruder,
Daa ess E: L: an allem erwunskethem wolergeen Noch wol

¹⁾ Om denne se II, 103.

²⁾ ☉: Grev Philip Reinhard af Solms, hvem Greven af Thurn i
Brevet til Christian IV varmt anbefaler til denne. Det er
rimeligst at antage, at Brevet skal dateres til Tiden omkring
Greven af Solms's Tiltrædelse af dansk Tjeneste ved Bestal-
ling som Oberst 11. Marts 1626 (II, 15). 1. April 1627 fik han
Bestalling som Statholder i Wolfenbüttel (T. Kanc. I. A., Mili-
tære Bestallinger og Reverser 1610—59), og endnu i 1628 var
han i Kongens Tjeneste (se Breve fra ham af 22. Maj og 9. Okt.
smst., Indkomne Breve til Christian IV, ordnede efter Afsenderne).

³⁾ Ordet er delvis dækket af en Blækklat.

erginge, wehre Solches miir herdtzlich liib zu vernehmen, vndt weiill Egidius von der lancken anitzo von meinem viilgeliebthen vetthern vnd Sohne h: friderich ahn E: L: zu reiissen abgefertiget ist,¹⁾ habe ich nit wntherlassen können E: L: durch dis Schreiben zu besuchen vndt seiine Persohn, dii ohne dass E: L: genuncksam bekindt, zu *Recommendiren*, darneben wissen lassen, dass ich ihm meine gemiidtz meinung dess friidenss halber Endtdecket.

Weil miir nun genucksam bewust, das E: L: an der *Rutn* des vatherlandtz kein gefallen tragen, auch woll wissen, wii Schwer es beii der liiben *posteritet* zu verandtwordthen dahmal eins fallen wiirdt, zweiffle derohalben nicht, E: L: werden das itzo brennende fewer Ehe leesken helfen dan weiither einzureissen verstatthen, Ihn betrachtung, das von miir vnd meinen *Confederirten* Nichtes begehret ist, dan wass Erlich, Redlich vnd dem *Religions* friiden *totaliter* gemeess ist, welches alles E: L: ohne meiine Erinnerung woll werden in acht haaben. Befhele hiimit E: L: dehm Schudtz dess Allerhögsten vndt verbleiibe dii zeitt meiiness lebenss

E: L: getrewer vetther, Schuager
vndt Bruder

Christian.

Datum Renderssburch den
19 *Janvarij* Anno 1627.

70.

Omkr. 20.—22. April 1627.

Om Lønning, Mønstring, Kommandosager og andre militære og finansielle Anliggender. Skrevet med Blyant. — R. A.

Andtwordt auff windelsteins ahnbringen.²⁾

1. Dii zuehne *Companien* von dem holsteinsken ausschus Sollen vnther Einne *companie* gebracht werden, vndt der

¹⁾ Se Brevet af 14. Nov. 1626.

²⁾ Georg Wulff v. Wildenstein indgav under 19. Apr. 1627 (T. Kanc. I. A., Indkomne Breve) en Forespørgsel angaaende de Forholdsregler, der skulde træffes med Hensyn til Garnisonen i Wolfenbüttel. Det følgende er Kongens egenhændige Koncept til Besvarelse af hvert af Forespørgselens Punkter. Wildenstein fik under 13. Dec. 1628 Bestalling som Oberstlieutenant (smst., Militære Bestallinger og Reverser 1610—59).

Capitein, So dem Obersten zum diinligsten zu sein geduncket, darbei behalthen.

2. Wahn geldt kommet, soll mit ihnen vhm *Recritten* gehandelt werden.
3. Soll beskeidt gegeben werden, wohe all dii beuthe gebliben, auch alle auffgegebene lehnung.¹⁾ Wii Starck dii Soldadeska ist, dasselbige muss der Oberster wissen, wii starck Sii auff di wacht zii. Wan Eldt²⁾ komdt, sollen sii gemunsterit werden.
4. Wan ich Erfhaaren werde, wass Es seii, dass gebawet werden Solthe, so hoch nötich, Soll weither ordnung geskeen.
5. Wan ich erfhare, wass nötich von *Munition*, soll solches von Braunsswich geschaffet werden.
NB. Wohe dii *Mu*: gebliben, so darein wahr, weill kein feindt dahföhr gewessen.
6. Dii wochendtliche lehnung ist vom *zaalcommissario* ahngeordnet, der ihm desswegen beskeidt geben kan.
7. *vnum et idem est.* Ich muss auch wissen, wohe dass korn, gerauthes fii³⁾ vndt anderss gebliben.
8. Nichtes⁴⁾ soll aussgestatted werden, Es seii auch, wass ess wolle.
9. Dass feldt whmher soll bestellet werden.
10. Wass mihr kan besteldt werden, dass soll geskeen, mit wass fuhrardt⁵⁾ von Saamen verhanden ist.
11. Wehm ich dii festung zu *commandiren* befahlen wiill, dass Steet bei loen⁶⁾ nit. Ich hab ihn zum Oberster

¹⁾ o: Löhnung.

²⁾ o: Johan Eltz (Eberhards Søn), der i kgl. Resolution af 27. Apr. 1627 (Indk. Breve 22. Apr. 1627, Bilag), betegnes som Kongens Kansler. Jvf. Breve fra ham Juni—Okt. (smst.). Han havde 21. Maj 1625 faaet Bestalling som kgl. Raad (T. Kanc. I. A., Militære Bestallinger og Reverser 1610—59) og kaldes da braunschweigsk Vicekansler.

³⁾ o: Vieh.

⁴⁾ Nømlig af det til Fæstningen bragte Korn.

⁵⁾ o: Vorrat.

⁶⁾ Oberstlieutenant Johan v. Loo (Lohe), se II. 139.

vndt Pithan¹⁾ zum Obersten leuthenandt besteldt vndt itzo den graffuen von Solmss²⁾ zum Stadthalther vndt gedencke nit anderss zu machen, dan ich ess skon befholen habe.

12. Wan geldt ahnkomdt, soll geskeen, wass geskeen kan. Die *contributiones* gehören mihr.
13. Ein gerichtskuldtz ist daa, welchen er behalthen kan biss auff weitherem beskeit.³⁾

71.

1. Maj 1627.

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.

Kongen takker for hans Brev og oversender samtidigt sine Fredsbetingelser med Ønsket om, at Kurfyrstens Bestræbelser for Fred snarligt maa lykkes, inden den fuldstændige Ødelæggelse vinder Overhaand. — *Sächsisches Hauptstaatsarchiv, Dresden.*

Freundtlicher, viilgelibter vetther, Schuager vndt Bruder, E: L: Schreiben⁴⁾ habe ich von Egiidio von der Lancken emphanen vndt daraus E: L: Sorrigfeltigkeit den werden friiden wiideruhm in fohrigem Stande zu setzen ganss gerne vernommen. Auff das nun E: L: meine mehnung *totaliter* mugen vernehmen, So vberskicke ich E: L: hiibe dii *puncta* nehbenst meinem Schreiben,⁵⁾ wohrauss Sii erfahren werden,

¹⁾ D. 15. Dec. 1626 fik Fr. Günther Befaling til at udfærdige en Bestalling for Edvard Pithan som Oberstlieutenant under Oberst Loo i Wolfenbüttel (ovennevnte Pakke).

²⁾ Grev Philip Reinhard af Solms fik 1. Apr. 1627 Bestalling som Statholder i Wolfenbüttel (ovennevnte Pakke). I Wildensteins Forespørgsel omtales v. Loo's Modvilje mod at overlade den øverste Myndighed over Fæstningen til en anden.

³⁾ Wildensteins Svar af 22. Apr. og Kongers Gensvar af 27. s. M. findes i samme Pakke indkomne Breve, se S. 89, Note 2.

⁴⁾ Af 13. April (se nedenfor).

⁵⁾ Christian IV havde ved et Brev af 4. Marts, overbragt af Ægidius v. d. Lancken, anmodet Kurfyrsten om at overtage Fredsmæglingen (jvf. Brevene af 14. Nov. 1626 og 19. Jan. 1627). Brevet er trykt i „Der kgl. Mayest. zu Dennemarck etc. Declaration Nebenst angehengten Wrkunden . . .“ 1628,

dass ganss keiine wnbilligkeit gesuchet wiirdt. Ich wunske
 E: L: von dem Almechtigen, das sii mugen etwas Nutzt-
 liches mit dem forderlichsten verrichten, Ehe dii fiühr augen
 Schuebende *total Ruin* wberhandt nimdt. Zu E: L: trage ich
 dass vetther Schuager vndt bruderlich vertrawen, Sii werden
 Ihr eiigen vndt vnser allen *Interesse* in acht haben. Befhele
 E: L: hiimit dem Schudtz dess Allerhögstens vndt verbleibe

E: L: getrewer vetther, Schuager
 vndt Bruder

Christian.

Datum Staade den 1 *Maij*

Anno 1627.

72.

1. Maj 1627.

Til Enkekurfyrstinde Hedevig af Sachsen.

Kongen henviser til sine, Kurfyrsten oversendte, Fredsbetin-
 gelser, som Kejseren ikke vil kunne indvende noget imod, og ud-
 taler Haabet om at kunne naa til en Afgørelse med Ligaen.
 — *Afskrift i Sächsisches Hauptstaatsarchiv, Dresden.*

Freundliche, hertzliebe Schwester, dein Schreiben habe
 ich alhie von Egidio von der Lancken emphanen vnd daraus
 mit erfrewethen gemüthe deinen guten zustandt vernommen,
 der Allmechtiger erhalte dich lange dabey. Für meine Person

Dii. Kurfyrsten svarede i Skrivelse af 13. April (T. Kanc.
 U. A. Sachsen, Breve fra Kurfyrst Johan Georg 1596—1633,
 trykt smst.) med at opfordre Kongen til nærmere at angive
 sine Fredsbetingelser. Disse meddeltes derpaa af Christian IV
 under 30. April med vedføjjet Kancelliskrivelse af s. D. (smst.
 Eij — iij) og ovenstaaende Haandbrev. Betingelserne gik bl. a.
 ud paa, at begge Parter indenfor en vis Frist skulde føre
 deres Hære ud af den nedersachsiske Kreds og aftakke dem,
 og at Stifterne skulde forblive ved den augsburgske Konfes-
 sion. Kongens Forslag blev af Johan Georg videresendt til
 Kejseren, som inden Afgørelsen vilde forhandle med nogle af
 Kurfyrsterne, og Sagen stod derefter hen til Juli, da hele
 Situationen forandrede ved Tillys Overgang over Elben og
 hans og Wallensteins paafølgende Besættelse af Hertug-
 dømmerne (Traktater IV, 45 f.).

dancke ich billich dem lieben Gott, derselbige helffe hinfuro mit genaden.

Dess Fridens halber habe ich S. L. den Churfürst meinem Brudern meine gantzliche meinung zugeskicket,¹⁾ woraus er erfahren wirdt, dass ich nichtes vnbilligs begere, vnd da es dem Keysser ernst ist Fried zu machen, ehe es gantz vber ein hauffen gehet, So hat er kegen meine vberskicthe *puncta* nichtes einzuwenden. Mir düncket, dass der Beyer Fürst mehr Keysser *agirt* dann der Keyser selbst. Der Keyser nehme seinen Nahmen nur davon vnd lasse mich mit der *Liga* nur ricken, So will ich sehen, wie ich mit sie zu rechte komme. Befehle dich hiemit den lieben Gott vnd verbleibe die zeit meines Lebens

dein getrewer Bruder

Christian.

Datum Staade den 1. *Maij*

Anno 1627.

Udskrift: An die Churfürstliche wittwe zu Lichtenburgk.

73.

7. Juli 1627.

Til Feldmarskalken.²⁾

Om Hvervning af Greuens Kompagni og om Forholdsregler til at afværge Fjendens Fremrykning. — *Wien Haus-, Hof- und Staatsarchiv.*

Ich wberskicke euch hiibei das begerthe *Patent* ahn alle *officirer* zu Pherdt des *graffuen companie*³⁾ zu *fermiren*.

¹⁾ Se ovenstaaende Brev af s. D. til Kurfyrst Johan Georg.

²⁾ Feltmarskalken er muligvis Grev Heinrich Mathias af Thurn (se II, 103), hvis Bestalling som saadan dog først blev udstedt 12. August (T. Kanc. I. A., Militære Bestallinger og Reverser 1610—59).

³⁾ Er maaske Greven af Thurns Livkompagni, som denne omtaler i et Brev af 10. August (T. Kanc. I. A., Indkomne Breve til Chr. IV, ordnede efter Afsenderne).

Man wiil sagen, der feindt wende sich naher Lybeck Eein theill meinen, er habe skon kuartiir genommen in dii Lybske dörffer, wohnach ihr mit fleiiss forsken Sollet vndt mit den holstenisken *commissariis* reden, ob man ihm daa nit fohrbiigen konthe. Befhele den graffuen hiimit dem liiben godt. *Da: kreppe den 7 Julij Anno 1627.*

Christian.

Udskrift: Dem Feldtmarskalck zu handen.

74.

Omr. 5. August 1627.

Til Gunde Lange.

Kongens Efterskrift til en Kancelliskrivelse, dateret Kreppe 5. August 1627, til Gunde Lange om at skaffe hans Søster Enkehertuginde Augusta, hvøm han har tilladt at logere paa Koldinghus, Vildbrad m. m. — *R. A., Koncepter til Jydske Tegn.* (Afskrift.)

Naar min syster vill ud paa jacht, da skall du det bestille.¹⁾

75.

9. Decbr. 1627.

Ordre angaaende Kirstine Munks Afrejse til København og angaaende, hvilke Ledsagere hun skal tage med sig. — *Neuhaus Bymuseum.*

Ordinandtz, huorepther folckit sig skall retthe.

Fru kyrsten skal med god leilighed sig til køben: forføie imod den 17 *Huius* Och med sig taage

---

¹⁾ Det er sikkert paa Grund af Krigsbegivenhederne ikke blevet til Virkelighed med Hertuginde Augustas Ophold paa Koldinghus. I Lensregnskabet for 1627—28 omtales Forraad af Proviant, som var samlet med hendes Komme for Øje, og som fandtes der indtil Fjendens Erobring af Koldinghus (i Oktbr. s. A.).

1. Riingreffuen¹⁾.
2. Knud wlfeldt.
3. Pross knudtsøn²⁾.
4. *M*: kaain.
5. Dii thuende Jomfruer och den kuiinde, thuende piiger, Marckus Skredder och kyrstens dreng.
6. Ernst skredder³⁾, myne dreng, fiirbøderen och mit tøy.
7. *M*: Adolff⁴⁾ med en dreng.
8. En aff sølfuerkammerid och en aff kelderen.
9. Dii thuende ttrummeter, som heer er.

Tiil korssør møder hanss kratzbørste med en aff Stallen, som skall paa ueien fohrere och vddele wognen.

Den wogen med ded Segerwerck skall med, och huor werckit slaar, skal hand holle stille och mercke steeden, huor at lenssmenden skall laade legge en Stor steen eller laade sette et tree øffuerende.

Actum daalum den 9. *De: Anno* 1627.

76.

Decbr. 1627(?)

Ang. Lønning til Rhingreve Otto Ludvig og Anvisning af et Kammer til^ham paa Slottet. — *Neuhaus Bymuseum*.

¹⁾ Kirstine Munk opholdt sig paa dette Tidspunkt vistnok paa Dalum sammen med Kongen, der Dagen efter rejste over Lolland til København. Birket-Smiths Formodning, at hun snart efter ligeledes kom til København og i Følgeskab med Rhingreven, bekræftes af ovenstaaende (Birket-Smith, Leonora Christina I, S. XV). Kongen har altsaa dengang endnu ikke næret nogen Mistanke til Rhingreven, Otto Ludvig af Salm, senere kendt som Kirstine Munks Elsker; jvf. Molbechs Ud-gave af Brevene I, 308.

²⁾ Sekretær i D. Kanc., se III, 69.

³⁾ Hofskrædder Ernst Møller, ogsaa kaldet Ernst Jørgensen (Kjøbenhavns Diplomatarium V, 174 og VI, 168).

⁴⁾ Rimeligvis Kongens Sadelmager Christian Adolf (Klædekammer-regnsk. over Indtægt og Udgift 1627—28).

Er Riingreffuen¹⁾ med nogit aff ded sylckiiitøy eller kleede, heer forhanden Er, saoch med 400 eller 500 dl. tiendt er(!), daa skall hand tøyet och pengene bekomme y dag.

Slodtzfogden skall skaffe Riingreffuen et kammer opad trappen offuer børnens²⁾ kammer.

77.

18. Febr. 1629.

Til Hertug Vilhelm af Sachsen-Weimar(?)³⁾

Kreditiv for en kgl. Afsending, som skal berette Hertugen om Tilstanden, da Kongen haaber, at han, tilligemed Rigets andre Fyrster og Stænder, belært af Erfaringen vil blive mere virksom for Guðs Sag. — *Thüringisches Staatsarchiv, Weimar.*

Freundtlicher, lieber vetter, E: L: viil von dissem leiiderlichen zustande⁴⁾ zu schreiben ist gans vnnötig, aldii weil mir bewust, das derselbe E: L: mehr dan zuuil bekandt. Weill mir aber di hoffnung noch bleiibet, das wan, E: L:

¹⁾ Jvf. det foregaaende Brev. Dette Brev tilhører rimeligvis samme Tidspunkt. En Opgørelse over Rhingrevens og Kirstine Munks Ophold i Slutningen af 1627 og Begyndelsen af 1628 dels paa Dalum Kloster, dels paa Københavns Slot, er givet af Birket-Smith i Leonora Christinas Hist. I, S. XIV f.

²⁾ Næmlig Christian IV.s og Kirstine Munks Børn, af hvilke de fleste i Slutningen af 1627 og Begyndelsen af 1628 opholdt sig paa Københavns Slot (smst. S. 15).

³⁾ Brevet har ingen Udskrift, men er sikkert rettet til den regerende Hertug af Sachsen-Weimar, Vilhelm. Denne havde i Marts 1627 tilbudt at træde i Christian IV.s Tjeneste, en Plan, som dog ikke blev virkeliggjort (se II, 65), hvorimod han baade før og efter kæmpede mod Kejseren, saaledes under Kurfyrsten af Pfalz, Hertug Christian af Brunsvig m. fl. og senere under Gustav Adolf.

⁴⁾ Brevet er skrevet efter Aabningen af Fredsunderhandlingerne i Lübeck (13. Januar). De danske Kommissærer havde indgivet deres Fredsforslag, som 2. Febr. var sendt til Wallenstein, men Underhandlingerne laa herefter stille, og Kongen kendte endnu ikke de kejserlige Betingelser, som først blev overrakt 2. Marts (Traktater IV, 58 ff.).

samdt den anderen fiirsten vndt stenden im Reich durch gottes gnad damahleins dii augen eröffnet werden, das sii alsdan ihren *statum*, der *in agone* liiget, *consideriren* werden vndt alsdan etwas mehr, dan biss *Dato* geskeen, sich kegen godt vndt sein wordt erzeiigen muchten. Habe derohalben briiffzeiigere, so E: L: bekandt, abgefertiget E: L: zu berichten, wii er ess bei mihr beschaffen findet.

Meiiner person halber sol, ob godt wiil, nimandt zuiffen, dan ich *Resoluiret* wii ein Christ zu leben vnd sterben, wii ich ess gedencke zu v[er]andtworthen, da anklager vndt richter eiinerlei sein wiirdt, an welchem ordt ich hoffe *execution* zu erlangen uber di, so *Demas*¹⁾ person so fleisich *agiret*. Befhele E: L: himit dem liiben godt. *Datum* kopenhagen den 18 *Febru: Anno* 1629.

Christian.

78.

1. Oktb. 1629.

Til Ellen Marsvin.

Kongen beretter om Branden paa Kronborg, om Børnenes Flugt derfra til Frederiksborg og om det yngste Barns Daab. Han har ladet hende kalde Dorothea Elisabeth, til stor Utilfredshed for Kirstine Munk, som sikkert i den Anledning vil blive meget umedgørlig. — *Neuhaus Bymuseum*.

Keere Ellen, der ieg kam Søndag Nat til Roskii[1]d, saa spurde ieg den store wlicke, som uar sked paa *Croneborg*²⁾, huorfor ieg hastede och kam hiid om morgenen ved fire slett³⁾. Ieg uille strax haffue dragid til *Croneborg*, menss ieg fandt børnen heer for mig, som uaar heell nappe och kaal derfra⁴⁾, aldt derris tøy bleff y lobbid. Anne ka-

¹⁾ Demas var en af Apostlen Paulus's Ledsagere, som forlod ham af „Kærlighed til denne Verden“ (2. Timot. 4.).

²⁾ Kronborg brændte Natten mellem den 24. og 25. Septbr. 1629.

³⁾ D. 27. Septbr. (Danske Saml. V, 69).

⁴⁾ Kongens og Kirstine Munks Børn, af hvilke Anna Kathrine (f. 1618) var den ældste, var flygtet fra Kronborg paa Grund af Branden (se smst.). Nappe o: knebne, næsten blottede for alt. Kaal (eller kal) o: nøgen.

triniss guld haffde en borthē, mens ded kam tilstede ygen aff Sluppelycke. Tyssdagen¹⁾ derepther kam kyrsten hiid Och begierte strax at uille uyde, huad barnid²⁾ Skulle hedde, om ded for Suaghedtz skiild Skulle udi myn frauerrølse døbiss, huorpaa ieg suarede, at ded uar tyd nock, naar ieg uille bordt, at lade hinder ded uyde. I gaar kam hun til mig och berettede, at barnid uaar megid suagdt, huad mig siintiss, om man icke skulle lade døbe ded, huortil ieg suarede: Io før io bedre, och at hun strax skulle sende epher hoffpredikanten³⁾. Sa spurde hun strax, huad ded skulle hedde, huorpaa ieg suarede: Hun skall hedde dorretea och y en hast glemte at sige Eliissbet tiil. Saa gick ieg Strax hen til boriid och skreff *M*: Christen til, at barnid skulle hedde dorretea Eliisabet. Strax derepther som ieg saad och skreff, kam hun hastig til mig och spurde mig, om barnid Skulle hedde uyer end dorretea. Sa suarede ieg: Jaa Skall hun saa, hun skall hedde dorretea Eliisabet. Sa sagde hun: Ieg habiss icke, at y uyl sa forderffue ded gude barn, ded haffuer Io inted vndt giordt. Skal hun neffniss op epher karren Anderssdatters barn?⁴⁾ huortill ieg suarede mig inted att haffue tenck paa karren Anderssdatters barn y mange aar, mens dette lod ieg neffne epher myn farmoder och mormoder, hun fyck uel at laade ded bliffue derued. Saa gyck hun da Ilde tilfriidt fra mig Och haffuer siiden ynted uerrid huoss mig. Ieg motte uel uyde, om hun eller nogen, som uys er, kan bylle sig ind, at om keysseren och Bøddelen haffde et naffn, om dy derfor uaar lyge høist achtid. Ded er uell, at hundredagen haffuer ende, och att ded er yeke mehre heedt. Der er ganske ingen thuiffuel paa, at

---

¹⁾ D. 28. Septbr. (smst.).

²⁾ Nemlig Datteren Dorothea Elisabeth, som Christian IV ikke vilde anerkende som sit Barn. Hun var født paa Kronborg d. 1. Septbr. (II, 225) og blev døbt d. 30. Septbr. (Danske Saml. V, 70).

³⁾ Mag. Christen Jensen.

⁴⁾ Dorothea Elisabeth f. 1613, d. 1615 (N. Danske Mag. II, 3).

Naar hun er gangen y kyrcke, saa faar uy en krie sammen, førend hun Skall uylle ga tilbordtz med børnen, menss ded skall inted gaa hinder an. Børnen, herremenden, børnens oparter och piigerne maa alle faa mad inde udi Ridderstuen, huorhen hun inted gerne Skall uille laade gaa siine Piiger. Hun haffuer fat en hollandtske piige, som siigiss at uerre heel kunstig och temmelig smuck, kan Skee man maa inted see paa den. Ded siigiss, at hinderss Alriinecken¹⁾ med goliardt uyl fraa hinder. Huad nu skeer, der(!) giffuer oss tyden. Befalendiss dig hermed gud y himmelen. Aff frede: den 1 Octobris Anno 1629.

Christian.

Udskrift: Frue Ellen Marsuyn tillhande.

79.

1629?

Optegnelse om en svensk Gesandts Audiens. — R. A.

(Gesanter aff Suerrig sa ded gode haab)²⁾. Gesanter aff Suerrig haffde *audiens* y gaar, och y dage talede ieg med hannem, sa ded gode haab, hand haffde førend hand kan conventus. Engeland formedelst NB død er mesten bleffuen til inted³⁾.

80.

4. Novbr. (?) 1630.

Til Frederik Günther.

Udkast til en Skrivelse til Hertugen af Gottorp angaaende den ved en Oversvømmelse i Svabsted Amt lidte Skade og den af Kongen indførte Øksentold. — R. A.

¹⁾ Allrüneken ∅: Heks, Kælling. Goliat er brugt som ironisk Betegnelse ligesom i V Nr. 397.

²⁾ De indklamrede Ord er skrevet øverst i en Linie for sig.

³⁾ Maaske er Teksten forskrevet og skulde lyde: . . . han kam, conventus i Engeland formedelst NB, ded er mesten bleffuen til inted. — Optegnelsen er ved en Paategning med en senere Haand (vistnok N. M. Petersens) henlagt til Aar 1629. Den er skrevet paa et Stykke Papir, der rimeligvis er en Del af et ældre Brev. Det bærer Rosenkrantzernes Segl i sort Lak og er paategnet „Au Roy“.

Ahn den her: v: holstein.

Weill etzliche meiner vnthertanen ihm ambthe Suabested durch Stawung etzlicher Seen ihn grossen Skaden gekommen, ihndem das ihnen dass wasser auff den halss gestaawet, vndt anderen leuthen ihm selbigen ambthe mechtigen Skaaden geskeen durch verwarlossung der friiderichstadtske Slesse, Alss versiiet man sich zu ihm, er werde mihr denselben Skaaden steen¹⁾.

NB. Er hatt eben So wehnich mach[t] newe wasse[r]-stawung mihr vnwissendt zu machen, als ich den zollen habe zu erhöhen. Den zollen genisset er mit, Aber den Skaaden gedencket er mihr allein auff den halss zu skiiben²⁾.

Daa ess dem fohrigen Schreiben dess zollen halber kan *annectiret* werde, So Soll ess geskeen.

Udskrift: frederich giinther zw handen.

81.

20. April 1631.

Til Enkekurfyrstinde Hedevig af Sachsen.

Kongen beder hende fremskynde Prins Christians Hjemkomst, da Tiderne er farlige. — *Afskrift i Sächsisches Hauptstaatsarchiv, Dresden.*

Freundliche, hertzliebe Schwester. Do es dir noch wol gieng, so wehre solches mir eine grosse Freud zu vernehmen. Für meine person hab ich dem lieben Gott höchlich zu dancken, Derselbe helffe hinfuro mit gnaden vnd gebe vns beiderseits, was vns an Seel vnd Leib dienlich sein kan.

¹⁾ Om Oversvømmelsen i Svabsted Amt se Brevet af 17. Dec. 1630 II, 307; jvf. R. A., Regeringskanc. i Glückstadt, „Gesamthaus Holstein“ Nr. 8. — Steen (Stehen) ∴: betale, godtgøre.

²⁾ Kongen havde ved aabent Brev af 26. Sept. 1630 indført en Øksentold i Hertugdømmerne (II, 295). Da Hertugen beklagede sig over den, tilbød Christian IV ham ved Brev af 4. Nov. at oppebære Halvdelen af Tolden (II, 300) og erklærede sig ved Brevet af 17. Dec. villig til at ophæve den (II, 307). Nærværende Brev er muligvis en Tilføjelse til Brevet af 4. Nov.

Dass du schreibest, dass mein Sohn des Churfürsten Ankunfft erwartten würde, das hat seine Wege. Sonsten hoffe ich, du werdest meinem vertrauen nach alles helfen dohin dirigiren, dass mein Sohn erstes tags zu mir komme. Die itzigen leuffte seind zum spatziren nicht gar bequem¹⁾. Der Almechtige schaffe alles seinem allerheiligsten Nahmen zu lob, preiss vnd ehren.

Ich liege hier vnd exercire mich mit Schauffeln vnd Spathen²⁾, ich will von weiten zusehen, wie es diesen Sommer ablaufft, ob ich von meinen Nachbarn etwas guts lernen kan. Beuele dich hirmit dem lieben Gott vnd verbleibe die Zeit meines lebens

Dein getreuer Bruder

Christian.

Datum Glückstadt den 20. Aprilis

Anno 1631.

Udskrift: An die Churf. Witwe zu Lichtenburgk.

82.

Omtr. 3. Oktbr. 1632.

Kongens Paategning paa et af den engelske Gesandt Robert Sidney, Greve af Leicester, forebragt Forslag af 3. Oktbr. 1632. — *R. A., T. Kanc. U. A. England, Akter vedr. det politiske Forhold til Danm. 1631—40.*

Propositio

Som den Engelske gesanter *proponerede*, der hand haffde *priuatam Audientiam*³⁾.

¹⁾ Prins Christian befandt sig hos Kurfyrstinde Hedevig paa Lichtenberg (i Sachsen), hvor han siden Midten af Marts afventede Kurfyrst Johan Georgs Komme for at anholde om hans Datter Magdalena Sibyllas Haand. Først d. 24. April indfandt Kurfyrsten sig (Fridericia I, 187 f; jvf. Egenh. Breve II, 324 ff.).

²⁾ 1630 ff. arbejdede Christian IV paa Udvidelsen af Glückstadt, navnlig paa Jord- og Befæstningsanlæg om den planlagte ny Bydel paa Øen Rethöwel (V. Lorenzen, Christian IV.s Byanlæg S. 346 ff.).

³⁾ Om Sendelse af Robert Sidney, Greve af Leicester, som overordentlig Gesandt til Danmark se Fridericia I, 207—09. Ifølge

83.

28. Marts 1633.

Kongens Tilføjelser til Konzept til en Skrivelse til Kejseren angaaende Aabning af Fredsunderhandlinger. — R. A., T. Kanc., *Konc. til Ausländ. Reg.*

. . . .¹⁾ So ist vnndt gelangt $\neq$ die³⁾ *conditiones Pacis*
 ahn E: Kayss: Maytt: vndt L:d: (aber)⁴⁾ bedreffende So wyssen
 vnser freund Ohmbliche bitte, Sie wiir vnserss theiills keine
 wollen dero bestendige vndt gewierige³⁾ gemuets meinung Vnss bessere vndt diinliicher for-
 mit dem furderlichsten hiervber zuzslaagen dan, dass Alles im Römiskem Reiiiche⁵⁾ auff
 entdecken, damit wir die vnser vmb soviell desto schleuniger dazu den althen Slaag⁶⁾, wie ess
 vmb soviell desto schleuniger dazu gnedigst abordnen vnndt *informiren* können vnndt muegen $\neq$ vohr dissem Ledtzsten kriige
 Wie nun solches einzig vndt (nach anleittungh dero Reichs-
 allein zue dem allgemeinen wohll- constitwtionen vnd publicirten
 standt der ganzden Christenheit abschieden gewesen, wieder-
 ahngesehen, Allso sedzen wir zu umb muge gesetzet vndt ge-
 E: Kayss: Maytt: vndt L:d: dass bracht werden)⁷⁾.
 feste vertrauen, Sie werden sich

---

hans paa denne Rejse førte Dagbog (D. Magazin 3 R. I, 23 ff.) blev han modtaget i privat Audiens paa Slottet i Rendsborg. Han overrakte Kongen sin skriftlige Proposition, hvorpaa denne lod sig ved Tolken, at han senere vilde læse og besvare den. I Propositionen anmodede den engelske Konge om Christian IV.s Raad og Bistand i den vanskelige udenrigspolitiske Situation, saaledes at hans Svoger og Søster, Kurfyrsteparret af Pfalz, kunde genvinde deres Lande.

- ¹⁾ I det foregaaende takker Kongen Kejseren for dennes imødekommande Svar paa hans Forslag om at begynde Fredsforhandlinger og udbeder sig Oplysning om, paa hvilket Sted og til hvilken Tid Forhandlingerne skal føres. Se Fridericia I, 260.
- ²⁾ $\circ$: samtykkende, imødekommande.
- ³⁾ Foran *conditiones* har der først staaet: *andere*, hvilket er rettet til: *die*.
- ⁴⁾ *aber* er tilføjet med en anden Haand (Chr. Thomesen Sehesteds), men ikke medtaget i Indførslen i *Ausländ. Reg.* Bl. 351.
- ⁵⁾ Efter *Reiiche* har staaet: *wiiderum*, men det er overstreget.
- ⁶⁾ Efter „Slaag“ har staaet: „*wiiderum Muge gebracht werden*“, men det er overstreget.
- ⁷⁾ De indklamrede Ord er tilføjede med en anden Haand (Chr. Thomesen Sehesteds).

hierin nach wie vor guetwillig vndt gewierig erfinden lassen... Von dissem Skreiben Soll den anderen auch *Copia* zugeskickett werden¹⁾.
Datum auff vnserm Koniglichen Schloss zu friederichsburg den 28 Martij Anno 1633. In dii deudtske Chansseleij²⁾.

84.

Omr. 6. Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Kongens Paategning paa Missive af 6. Decbr. 1633 til Rentemestrene angaaende Levering af Materiale til Sadelmageren paa Frederiksborg. — R. A., *Missiver til Rentemestrene*.

Sadelmageren Paa frederixborrig³⁾ skall forskaffis *karduan*, fløiell och anden Nodturfft till thuende Sadeler, som hand med det første forferdige skall.

85.

20. Juli 1636.

Til Christian Pentz.

Kongens Svar paa Kejserens gennem Pentz overbragte Forslag om en nærmere Alliance, for hvilket han udtaler sin Taknemlighed og sin Vilje til et fortsat godt Forhold. Han kan dog, af Hensyn til sine Naboer og Forbundsfæller, specielt Sverige, ikke gaa ind paa en saadan, men maa fastholde sit hidtil hævdede Standpunkt. Han beklager, at de under hans Mægling førte Underhandlinger er bragt til Standsning af Kurfyrsten af Sachsen. R. A., *Regeringskanc. i Glückstadt, „Elbstroh“ Nr. 5, Undernr. 142*.

Ich habe dasienige, was I: kei: M: vndt L: Einer naher *coniunction* halber durch deine Person suchen lassen⁴⁾ ver-

¹⁾ Foran denne Tilføjelse har staaet: „disses soll den andern“, men det er overstreget.

²⁾ Er paategnet paa Bagsiden.

³⁾ Anders Døring (ell. Dyring), se III Nr. 213. Korduan er fint Læder af Gedeskind.

⁴⁾ Chr. Pentz var sammen med Gottlieb v. Hagen i Jan. blevet sendt til Dresden og Wien, hvorfra han først kom tilbage i Juni (Fridericia II, 15 og 18). Kejseren var til en vis Grad gaaet ind paa Christian IV.s Mæglingforslag (jvf. det følgende

standen. Wii nun I: k: M: vndt L: Iederzeit begiirich nit allein fohriige guthe *correspondens* zu vntherhalten, Sondern Selbe Io mehr vndt mehr in guthem vertrawen, auffriichtige liibe zu vermehren nichtes ermangelen lassen, Als bedancke Ich mich des verspiirthen freuntlichem vertrawen vndt anerbiithen gans hoch vndt freuntlich vnd biin dakegen des Erbiithens Niichtes zu vntherlassen, wordurch I: k: M: vndt L: meine bestendige wngeferbethe kegen *Affection* bezeuget werden kan.

Souil das heubdtwerck betriiff, das Ich mich auff dii wiirckliiche fordtsetzung der friidens *tractation* mit solchem Eiiffuer vndt bemiihung wii begehret, Damit man verhoffet den zueck des giildenen friidens wiiderum zu Erreiichen, vbernehmen Solthe, wordurch man in grosse weiitleufftigkeit mit den benachbarthen vndt Bundtzgenossen gerathen konthe, Solches ist ein hochbedenckeliges werck, zumahlen weil man mit der kron Sueden nit allein etzliiche hunderdt Meil grenzett, Sondern auch solcher Nachbarskafft halber gewisse *Pacta* vndt *fœdera* verhanden, Also das man gewiissens halber sich in keine wiiderige *tractaten*¹⁾ einlassen kan. Al-diiweil aber Ich bei den deudtsken kriigen theiils wegen der Nachbarskafft, theiils Eiigener *interesse* halber *Inte[re]ssiret* gewesen, Als habe ich der hofnung Bestendigen durchgeenden friiden zu Stiiffthen durch fohrgehabthe *tractaten* bei mir nichtes erwiinden lassen. Bethauret mich aber nit wehnich, das Ich den zueck nit Erreichen können, Nachdem Chur saxens L: aus mangel Nötiger Reethe bewuste friidenss

---

Brev), men søgte desuden at formaa ham til at opgive sin Neutralitet og at indgaa et nærmere, mod Sverige rettet Forbund, og Pentz instrueredes af Kejseren til efter sin Hjemkomst til Danmark at fremlægge disse Planer for Kongen. Denne afviste, som det ses af ovenstaaende, foreløbig Forslaget, men stillede sig allerede i August—Septbr. mere imødekommende, se Fridericia II, 17 ff., 27 f., 29 f. Jvf. Egh. Breve IV Nr. 80 og 86.

¹⁾ Hermed menes sikkert Tiltrædelse af Pragfreden, jvf. Fridericia 27 f.

tractaten abermal in Stecken gebracht¹⁾, vndt kan nit absehen, wii ich fohrige *Intention* anders, wii bishero geskeen, Erreichen, viil wehniger mich Erkleeren kan, Sondern muss, biis Ich I: k: M: vndt L: wiiderwertigen *obstinales* gemiithe in *eontinuirung* des kriiges *Informiret*, dii engere *coniunction* verskiiben.

Vnther dissem aber versiichere ich I: k: M: vndt L: aller getrewer Nachbarlicher *Affection* vndt verhoffen, I: k: M: vndt L: werden hiirunther mich nit verdencken, Noch deswegen in Miir Eynigen zueiiffuel setzen, Sondern siich versiicheren, das ich alles das, was Immer thunlich Ist, I: k: M: vndt L: thun vndt leiisten will.

Rendersburch haus den 20 *Iulij*

Anno 1636.

Christian.

Udskrift: A: M: M: *gubernör.*

86.

27. Juli 1636.

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.

Da Kurfyrsten har bragt i Erfaring, at Christian IV har Planer om et Ægteskab mellem Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen, og Dronningen af Sverige, erklærer Kongen, at der virkelig er sket Henvendelse herom til Oxenstierna, men at han ikke, af Hensyn til et saa usikkert Forehavende, vil unde Sverige at faa fast Fod i Tyskland. Hvis Kurfyrsten genoptager Fredsunderhandlingerne, vil den svenske Regering rimeligvis stille sig mere imødekommende end Oxenstierna. — *Sächsisches Hauptstaatsarchiv, Dresden.*

Freundtlicher, viilgeliibther vetter, Schuager, bruder vndt gefatter. Da ess E: L: an leibes gesundtheit vndt allem wologeen noch wol erginge, So wehre solches miir gans

¹⁾ Kurfyrst Johan Georg havde i Skrivelse af 29. Maj 1636 som Svar paa Christian IV.s Opfordring til ham til at deltage i Mæglingen undskyldt sig med, at hans Raader var optagne af Kurfyrstedagen i Regensburg (T. Kanc. U. A. Sachsen, Breve fra Johan Georg I 1634—37).

liib vndt angemem zu vernemmen. Hiineben kan ich E: L: freundt vetter Schuager vndt bruderlich nit bergen, Das Ich von meinen diiner H: Christian Pentzen¹⁾ verstanden, Das E: L: sich kegen im haben vernemmen lassen, Sii wehren in erfahrung gekommen, das ich eiine heuradt zuisken der Iunge könniginne in Sueden vndt meinem Sohne H: friderich, den itzigen Biiskop zu brehmen, zu stifften im wercke wehre. So ist es nit ohne, das desswegen beii dem Chanseler Oxenstern in geheim erwehung geskeen²⁾. Das ich aber desswegen, So auff Suachen fiissen steed vndt zu vermuthen, das es nihmals auff gesunden fiissen zu Steen komdt, der kron Sueden Eiinen fasten fus in deudtzlandt giinnen solthe, das haben sich E: L: gewislich nit Einzubilden, Aldiweil dii kron Dennemarck der kron Sueden Niimal Eiinen fus breiidt in der Ostsee gestendich gewessen. Das man ein zeitlanck zugesehen, das dariinnen aller handt *exes* begangen, Solches ist gediildet, weil man sich in anderer leuthe hendel nit miisken wollen. Meine meinung Ist, Souern dii friidens *tractaten* aff zeiithen E: L: *Reassumiret* werden, dii kron Sueden wiirdt sich besser, dan der Chanseler Oxenstern, mugelich aus Eiigener *capritzii*, gethan, Erkleeren³⁾. Befhele

¹⁾ Om Chr. Pentz's Sendelse til Kurfyrsten af Sachsen og Kejseren Jan.—Juni 1636 se det foregaaende Brev.

²⁾ Se IV, 34 med Note 3. Ifølge Beretning af den franske Gesandt St. Chaumont havde denne benyttet Ægteskabsplanen til at vække Uvilje mod Christian IV hos Kejseren og Kurfyrst Johan Georg for derved at hindre den danske Fredsmægling (Fridericia II, 25).

³⁾ Christian IV arbejdede efter Pragfreden (1635) for at stifte Fred mellem Sverige og dets Fjender i Tyskland (Fridericia II, 15—24). Chr. Pentz sendtes som ovenfor anført til Dresden og Wien, og det lykkedes at formaa Kejseren til at antage Christian IV.s Mægling og til at befuldmægtige Kurfyrsten af Sachsen til paa Kejserens Vegne at forhandle med Sverige om Fred (i April 1636). Der kom dog intet Resultat ud af disse Fredsbestræbelser. I Sverige havde ganske vist en Tilbøjelighed til at gøre Indrømmelser begyndt at gøre sig gældende, men denne standsedes, efter at Oxenstierna i Juli var vendt tilbage til Sverige, Kejseren var lidet tilbøjelig til at

E: L: hiimit Dem skudtz des Allerhogsten vndt verbleiibe
deroselben

getrewer freundt, vetth[e]r, Schuager, Bruder
vndt gefatther

Christian.

Gliickstadt den 27 *Iulij*

Anno 1636.

87.

26. Novbr. 1636.

Til Jørgen Ahlefeldt.

Han skal lade nogle Strømper og Handsker til Kongen og
Børnene forfærdige i Haderslev. — R. A.

Du sollest miir Etzliiche Striimppe vndt hendsken in
hadersleben machen lassen, zue Paar strumppe fuhr miich
vndt zue paar hendtsken, *Item* fihre paar Striimppe fuhr
dii kinder¹⁾ von Siiben vndt fihr Iahr.

Friderigsburch den 26 *Nouembris*

Anno 1636.

Christian.

Udskrift: Jörgen van Anesteldt(!) zu handen.

88.

24. Febr. 1637.

Til Christian Pentz.

Paategning paa en kgl. Ordre, dateret Antvorskov d. 24. Febr.
1637, til Chr. Pentz til at lade Hans Leonhard Klein²⁾ tilsende

---

gaa ind paa Christian IV.s Fordringer, og Kurfyrsten, som
paa dette Tidspunkt var optaget af at bekæmpe de i Sachsen
staaende svenske Tropper, besvarede Kongens Forslag med
en Opfordring til sammen med den nedersachsiske Kreds at
ruste sig mod den fælles Fjende (Breve af 29. Maj, 21. Juni
og 5. Juli i T. Kanc. U. A. Sachsen, Breve fra Johan Georg I
1634—37; den sachsiske Gesandt W. H. Baudissins Memorial
u. D. [Juli 1636] smst., Akter vedr. det politiske Forhold til
Danmark 1634—47; jvf. det foregaaende Brev af 20. Juli).

¹⁾ Kongens Børn med Vibeke Kruse, Ulrik Christian og Elisabeth
Sophie Gyldenløve.

²⁾ Klein var Christian IV.s Afsending ved Kurfyrstedagen i Re-
gensburg, se Fridericia II, 29 og 33.

vedlagte Pakke Breve og tilstille 900 Rdl. — *R. A., Regeringskancelliet i Glückstadt, „Elbstroh“ Nr. 5, Undernr. 148.*

So balde Ich zustelle komme, So Sollen dii 900 daler wyderum Erleget werden.

89.

3. Maj 1637.

Der skal indsendes en Afskrift af medfølgende Bilag. — *R. A.*

Hiiuon Ist keyne *Copia*, vndt mus Erstes tages daruon Eine Eingeskycket werden¹⁾.

Hadersleben den 3 Maj

Anno 1637.

Christian.

90.

Omtr. 1. Juni 1637.

Kongens Paategning paa Renteskriver Jørgen Carstensen's Regning for Varer, leverede af Børnehuset. — *R. A. Afregninger III 12 (Jørgen Carstensen).*

Renthemeisteren skall denne Seddell besee først och vnderskriffue²⁾.

¹⁾ Denne Optegnelse fandtes blandt Hertugdømmernes Landdagsakter for 1637. Det Aktstykke, hvortil der sigtes, er rimeligvis Kongens og Hertugens Resolution af 27. April 1637 paa Stændernes Besværinger.

²⁾ Regningen er udateret. Efter Kongens Paategning følger en Erklæring af 1. Juni 1637 af Kancellisekretær Jørgen Rosenkrantz, ifølge hvilken Beløbet, 500 Rdlr. og 5 Sk., indtil videre skal afkortes Jørgen Carstensen i hans Tilgodehavende, fordi Regningen ikke efter Kongens Befaling er underskrevet af Rentemestrene. Ifølge en senere Paategning er Beløbet indført i Jørgen Carstensen's Afregning, dat. Septbr. 1668, og godtgjort ham.

91.

25. August 1637.

Til Korfits Ulfeldt.

Ordrer angaaende Silke, som skal forarbejdes og farves paa Børnehuset, Garn, der skal sendes til Holland for at væves, og en Sekstant, der skal støbes om. Forleningsbreve for Niels Krabbe og Christen Bülow medsendes. Emdrup Sluse skal repareres. En Stendæmning ved Vejen ad Roskilde til skal gøres færdig. Et af Johan Braem leveret Parti Krydderi og Konfekt skal opbevares paa Slottet. Der skal sendes Proviant og Skibe til Glückstadt. Kongen vil ikke afskaffe Elbtolden. Der er Strid i Hamborg mellem Magistraten og de fremmede. Et Brev til Kongen af Polen angaaende toldfri Gennemfart i Sundet vedlægges. — R. A.

Wdaff dyn skriiffuelse fornemmer Ieg, att den Sylcky er ankommen, Ieg sende derhen, och att densamme Er foruarid pa Slottiid. Ded uyl haffuis y acht med samme Sylcky, at den Eptherhanden bliiffuer Brered(!), som ded siig bør, saatt den kan y børnehussiid forarbeiidis. Ded priisgarn¹⁾ skall forskyckis henad holland Och der weffuis y lerryd och sendis wbleegiid tiilbage Igen.

Den Sextant kan M: Felix²⁾ støbe om Igen, mens den uyll dog hammeris, Om den skall styckis och fliies tiil gaffns, Skulle man End lade gørrer Ett egiid Skuur dertiil med En Esse udi. Iohan Bliicher³⁾ kan forløffuis att drage herud och lede siine penge op, som vden thuiffel ycke erre mange.

Der skal faaruys saa megiid sylkii Staalgra tiil att gørrer Ett støcke fløiuel aff y børnehussid med sma hiiertes, aff huilckid munster der Er allerede giordt vndersketlige Støcker. Dy forlehningsbreffue paa Niels krabbe och Christian Bulow haffuer du herhuos att Emphange⁴⁾. Emmen-

¹⁾ Garn, der er taget som Prise? eller prys (prysk) = preussisk?

²⁾ Om Metalstøber Felix Fuchs se III, 111. Han var død 1639 (Kjøbenhavns Diplomatarium III, 79 f). Paa Rentemesterregnskabet 1639/40 F. 117 er opført en Udbetaling paa 150 Rdl. til Alexander Trægaard for at forfærdige en Sekstant til Kongens eget Behov.

³⁾ Forstander paa Børnehuset.

⁴⁾ Forleningsbrev udstedtes under 24. August for Niels Krabbe paa Halmstadgaard og for Christen Bülow paa Laholm.

dopper Slusse¹⁾ skall *Repareris*, saatt den kan haffue bestand. At densamme sauel som andre saa hastiig forgaar, ded wulder, att dy gørris aff wundt tømmer. Den stendam henad Roskiil[1]d, som saa lenge haffuer uerrid y gerre, Skall Niels trolle Engang laade gørrer ferdig, Saaoch laade broelegge ded tømmer ymellom huer faag, som ligger lang weien ued den uey henad Roskiild²⁾.

Der er En stor party Spedtzerii och konfeckt bestiildt huos Iohan Braam, som Er ankommen y køben:, huilckid aff Essayas fleiisker skall annammis Och kuytheris, dog foruaris oppe paa Slottid.

Ieg fornemmer Endnu Inted tiil den Prouyandt, der skulle komme hiid, Den heer Er, uyl inted strecke langdt. Att købe megiiid heer, ded uyl pungen inted taale. Du skaldt taale med Riigens *Admirall*, att der skall forskyckis thuende aff Orloff skyben hiid med 4 gaaleiier Och dy thuende Smacker, huoraff den Ene er heer, hiid Paa Elffuen med En, som kan *commandere* dysamme med dy skiib, som bliiffuer heer. Der skall Ingen y wynther aff Orloff skyben holde siig op vnder Norrie, ty dy, som ligger heer, kan komme saa tylig henad Norrie, som behoff gørris.

Ded uyl haffuis y acht, att affregningen Paa folcken, som kommer hiid, tilstillis hannem, som skall *commandere*, paded man kan uerre uys paa, huad dy haffuer att kreffue. Y morgen Er den keysserlige *concession* offuer tollen heer paa Elffuen *expirerit*, gud giiffue, huorledis uy forliigis derom. Ieg skaffer inted denne aff, førend dy hamborger skaffer derris tolle aff, huorpaa dy ingen keysserlige *concens*

¹⁾ Om Emdrup Sluse se Hist. Meddel. om København 2. R. III, 484.

²⁾ Hermed menes rimeligvis den opdæmmede Vej ved Langvadsdam (=: Damhussøen). Jvf. O. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. IV, 134 f., 404 f., Sjæll. Tegn. 10. Marts 1638, F. 283 og Hist. Meddel. om København 2. R. III, 318 f. — Y gerre =: under Forberedelse.

haffuer, Som skall komme dem Suurer an End mig¹⁾. Der Er y byen Ett stordt Parlemend ymellom *Magistraten* och den fremmede *Nation*, dy y byen wiil, at dii fremmede skall skatte och skylde liige ued ynduaaneren y Staaen, mens dii fremmede uyll Inted forstaa siig dertiil²⁾. Dy haffuer uell tydt uerrid pa weiie, att dy uylle drage derfraa, mens ded haffuer Ingentyd uerrid saa Neer, vden thuiffuell Eptherdi tyden, som dy haffuer *contraherit* udi, nu er vde.

Vale. Aff Glykxborg den 25 Augustj Anno 1637.

Christian.

Der findis ochsaa her huos Ett Breff tiil konningen y Pohlen, Som Er suar paa ded, att hand begehrede, att hans skiib motte gaa tolfrii ygenom Sundid, huilekiid med tilfallende leiilighed kan sendis hen tiil dandtzig. Och paded tollerne y Sundid kan uyde, huad Suarid Er, daa sendis *copien* deraff der huos.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtз wllefeldt tiill hande.

92.

1. Septbr. 1637.

Til Korfits Ulfeldt.

Hans Steenwinkel skal sendes til Flækkerø for at syne Fæstningsværkerne. Kongen er utilfreds med den derværende hol-

¹⁾ Christian IV havde under 13. Juli 1633 opnaaet et kejslerligt Privilegium paa Elbtolden, gældende for fire Aar, og vedblev ogsaa efter Privilegiets Udløb at opkræve Tolden. I Slutningen af August 1637 sendtes Chr. Pentz og Fr. Günther som Gesandter til Wien for at opnaa Privilegiets Fornyelse, hvilket dog ikke lykkedes. (Fridericia S. 33—48). Jvf. Brevet af 5. Sept.

²⁾ Det engelske Købmandssocietet i Hamborg (Merchant Adventurers) havde med Hensyn til Told af Ind- og Udførsel samme Rettigheder som Borgerne, medens de var fritagne for Skat og andre offentlige Byrder. Der herskede megen Uvilje blandt Borgerskabet over de fremmedes privilegerede Stilling (American Hist. Review IX, 271 f.).

landske Bygmester, hvorfor en anden skal udføre det paatænkte Arbejde. — R. A.

Du skaldt forskycke *M*: Hans Stenuynckell med En aff Iachterne hennad fleckerøen, Att hand sammestedtzt skall besehe der paa Skandtzen, huorledis dy Buer Skall slaas offuer fraa den høie muhr henad klyppen¹. Och Endog Ieg tydt och offte haffuer laadiid den hollender²), som der waar, derom wyde min mehning, Saa kunde ieg dog Ingen weii komme med hannem, Huorfor Ieg Saa heldtzt, at man kunde faa En anden dertiill, och sender Ieg herhuos affridtzen aff lensmandens lossomenthe y samme Skandtze, Saoch affridtzingen vngeferlig aff Buerne. Naar hand kommer hen paa pladtzen, Saa mercker hand well, huad meninghen Er derpaa. *Vale*.

Glyckxborg den 1. *Septem. Anno* 1637.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtzt wllfeldt tiil hande.

93.

Omtr. 4. Septbr. 1637.

Til Rentemestrene.

Kongens Paategning paa Missive til Rentemestrene af 4. Septbr. 1637³) om Udbetaling af Penge til Borgmester paa Christianshavn Jacob Madsen. — R. A., *Missiver til Rentemestrene*.

Jacob Madtøn haffuer heer Emphangid 1000 dl.

¹) Om Opførelsen af Fæstningsværkerne paa Flækkerøen 1635 ff. se III, 390, Note 1 og Breve i Norske Rigsregistranter, VII efter Registret (under Christiansø). Muren omtales i Breve til Lensmanden Palle Rosenkrantz af 7. Juni og 17. August 1637, smst. S. 348 og 355.

²) Nemlig Bygmester Gisbert Schwitt af Delft, med hvem Kongen havde akkorderet om Arbejdet paa Fæstningen paa Christiansø, se Brev af 6. Juli 1635 smst. S. 83.

³) Missivet indeholder en Befaling til at akkordere med Jacob Madsen om at modtage Korn som Betaling for en Del af den Leverance, han har ydet. Jvf. IV Nr. 199.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har beordret et Antal Skibe til Glückstadt for at holde Hamburgerne i Aye og bevare Freden paa Søen. I Hamborg er der Uenighed mellem Borgmester og Raad og Borgerskabet angaaende Hævdelsen af Højheden over Elben. Der er sluttet Overenskomst med det engelske Kompagni i Hamborg om Tolden. Forskellige Ordre angaaende Klokkestolen til den store Klokke paa Kronborg. Krigsudsigterne tegner ikke gunstigt for Svenskerne, som burde have sluttet Fred i Tide. Hvis den svenske Enkedronning vil tage sin Tilflugt til sin Broder, Kurfyrsten af Brandenburg, vil hun sikkert blive skuffet. Hamburgerne overvejer endnu deres Svar paa Marquard Rantzaus Skrivelse. — R. A.

Wdaff dyn Syste skriiffuelsse fornemmer Ieg dig inted at haffue bekommen myn Skriiffuelsse om dy skiib, som med ded første siig heer pa Elffuen skulle Indstille¹⁾, Paded dy, som nu wde erre, kan komme hiiem ygen, Aldenstund Ieg, gud werre loffuid, haffuer bracht ded saa wiidt, att ieg Nocksom med dy, Som hiid y samme skriiffuelsse *commanderit* Erre, achter att holde tucht pa dy Erliige hamborger, Saoch pa forarid at holde Søen Reiin med, Indtil der kan komme andere fraa københaffuen. Dy udi hamborg Riider Nu y thu habe. Borgemeiister och Raad staar paa derris *Priivilegium*, dy haffuer Erlangid, Den gemene mand siiger, att dy haffuer bedre aff at giiffue toll end att *Hasardere* skiib och godtz, den høiihed, derris herrer søger offuer Elffuen, deraff haffuer dy inted gaadt aff²⁾.

Med ded Engelske *companj* y hamborg er *Accorderit* om En wiis Summa penning att giiffue for tollen, Och att dy y steeden for pengene skall leffuere heer saa mange støcker Packlacken, Som man kan giiffue holmmens folck och andre

¹⁾ Se Brevet af 25. Aug.

²⁾ Om Striden om Elbtolden se samme Brev. Om det i disse Aar herskende Modsætningsforhold mellem Magistrat og Borgerskab i Hamborg jvf. Gallois, Gesch. d. Stadt H. I, 428—38.

y bethaling¹⁾. Paa *M*: hans Stenuynckell och *M*: Andressis affriidtzninger²⁾ haffuer Ieg tegnid myn mening. At *M*: hans Ohnemøller inted tømmer kan fynde til den klockestoll³⁾ vden ded, Som tyl Lyndormens *Reparation* forordnid Er, ded kommer mig Spansk⁴⁾ for. Ty lofftiid, som klockestolen kommer att staa paa, skal werre aff fyrre tømmer, Som kommer paa vnderslag att liigge, saat derpaa kan settis sa stor En tyngge, som man begherer, y sønderlighed naar vnderslaagen begindis fra vnden op, Som ieg haffuer uyst *M*: hans Sneddecker⁵⁾ pa *Croneborg*.

Naar nu ded Egii tømmer, som hand uylle legge lofftiid med, brugis tiil klockestolen, daa mehner Ieg, at hand haffuer tømmer noch tiil En klockestoll. Dog kan ded med samme klockestoll uel haffue En anstand, Indtil gud uyl, Ieg kommer tilstede. Mens vnderslaagen med lofftiid, som klockestolen kommer att staa paa, skall leggis, Och skall ded Øffuerste lofft leggis saa høiidt, att Regenuandyd kan løbe vd offuer Neederkanthen aff klokkeuynduerne.

H: Christian Pens Skriiffuer, att hertug Bernhardt⁶⁾ er gangen tilbage offuer Riin ygen, saat dy Suenske lyden *Diursion* aff hannem haffuer at foruenthe. Ieg formener

¹⁾ Den med det engelske Købmandssocietet i Hamborg nogle Dage senere (11. Septbr.) sluttede Overenskomst gik ud paa, at der af de londonske, med Klæde ladede Skibe skulde betales til Kongen 800 Rdl. af det første, 600 af det næste og saaledes videre skiftevis; Skibene fra Hull, som var mindre, skulde paa samme Maade betale 200 og 150 Rdl. (T. Kanc. U. A. England. Akter vedr. det politiske Forhold til Danm. 1631—40).

²⁾ Jvf. Brevet af 1. Sept. Andres er Smeden paa Bremerholm Anders Bentzvinger.

³⁾ Om den store Klokke med Klokkestol, som blev støbt paa Kronborg, se IV, 46, 115, 118, 150, 199 f. og 361.

⁴⁾ d. v. s. urimeligt, forvirret.

⁵⁾ o: Hans Barchmann.

⁶⁾ Bernhard af Weimar, som var i fransk Tjeneste, var trængt over Rhinen, men blev i Aug.—Septbr. standset af den bajerske Feltherre Johann v. Werth og maatte i Oktober atter gaa tilbage.

uyt, att *generall Lessele*¹⁾ Erlanger huercken folck eller penning y Suerrig, Saat dy skulle Ønske, att dy haffde giioridt friid, dentid dy kunde haffue faat friid. Der uyl nu neppeliigen bliiffue nogiid aff den Store *Recompans*, dy talede y dy dage om, man skulle giiffue dem, at dy haffde forderffuid tysland. At Enckedronningen y Suerrig²⁾ Endeliigen uyl hen tiil Churfursten aff Brandenburg, ded fortryder hiinder uist, ynden stackyd tiid gaar tiil Ende. Hand haffuer Inted tiil siig Sielffuer Och mynder tiil hinder. Dy Erlige ham: haffuer Endnu inted suariid paa *generall Maior Randtzous skriiffuelsse*³⁾, mens gaar fliitig tiil Raadtz deroffuer, huilckid er heell wyseliigen giioridt, Isønderlighed om dy kan hytte paa Ett suar, som man Inted kan *Replicere* paa, som ieg inted habis att skulle Skee. *Vale. Glyckxborg Den 5 Septem: Anno 1637.*

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtzwillefeldt tiil hande.

---

¹⁾ Den svenske Feltmarskal Alexander Lesley (Skotte) havde i Juni deltaget i Banérs Tilbagetog fra Torgau til Pommern, hvor Stillingen var meget vanskelig for Svenskerne. I September befandt han sig i Stockholm for at drøfte Krigssituationen med Oxenstierna. Allerede 19. Sept. fik han Instruks til at genoptage Felittoget i Pommern (Ch. S. Terry, *Life of Alexander Leslie*, S. 38 f.).

²⁾ Enkedronning Maria Eleonora nærrede i en Aarrække Planer om at forlade Sverige, se IV, 349 Note 1.

³⁾ Raadet i Hamborg anmodede 25. Aug. efter Toldprivilegiets Udlob Kommandanten i Glückstadt Marquard Rantzau om at indstille Toldoppebørslen, hvad denne afslog 26. Aug. med Henvisning til, at Hamborgerne først maatte afskaffe deres nye Toldpaalæg. Raadets fornyede Henvendelse af 21. Sept. blev afslaaet af Rantzau d. 27. Sept. (H. Freudenberger, *Hamburgs Streit mit Christian IV*, S. 65).

95.

2. Oktbr. 1637.

Til Korfits Ulfeldt.

Skibskaptajn Markus White, som uden lovlig Anledning har skudt efter et svensk Orlogsskib, skal stilles for Retten og, hvis han ikke kan svare for sig, sættes i Blaataarn en Uge. — R. A.

Epthersom denne *Capitein* Marckus wiitt¹⁾ vdi Sundiid haffuer Skudt Epthet ett Suensk Orloff Skiib, saat folckiid derpaa haffuer madt tage flaggen Ind, som dy lod flie pa toppen, Och sliigdt ingenstedtz brugeliigdt Er att anmode En herris Orlob skiib, Som man leffuer y god tiilstand med, att Stryge syn flaag, Ded ochsaa løber ymod den affskeen, Riigerne Imellom giordt Er²⁾, Daa skall samme *Capitein* Stellis for Retthen Och adspørris, huem hannem sliigdt att gørrer befahliid haffuer, Och om hand siig Icke med god maanehr kan *defendere*, daa skall hand paa Otthe dags tiid lossaris y ded Blaa tarn. *Vale.* Aff Glyckxborg

Den 2 *Stobris* Anno 1637.

Christian.

Dette folck paa Skybid haffuer faat forstreckning aff penning Och kleede, Som wiil haffuis y achtt.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlefeldt tiil hande.

96.

Januar 1638.

Til Kurfyrst Georg Vilhelm af Brandenburg.

Kreditiv for Kongens Afsendinge Hofmarskalk Christian Ulrik Gyldenløve og Kammersekretær Fr. Günther. — *Preussisches Geh. Staatsarchiv i Dahlem, Berlin.*

¹⁾ Om Markus White se IV, 336 og Lind S. 272.

²⁾ Ved den mellem Danmark og Sverige 12. Okt. 1580 i Ulfsbæk afsluttede Traktat (Traktater II, 508, jvf. 503) bestemtes, at svenske Skibe, der bliver nødt til at søge danske Strømme og møder danske Orlogsskibe, skal skyde det svenske Løsen og dermed være fri.

Freundtlicher, viilgeliibter vetter, Suager, Bruder vndt gefatter, da es E: L: annoch an leiibes vermugenheit vndt anderem wolergeen Nach dehro eiigenem wunsk Noch wol Erginge, So wehre solches miir gans liib vndt angenehm zu vernehmen.

Sonsten verhalthe ich E: L: freundt vetter sueger vndt bruderlich Niit, das ich meinen Hoff Marskalck neben meinem kammer Sekretarium an E: L: in meine *Afferren* abgefertiget¹⁾ Miit freundt vetther Sueger vndt Bruderlichem gesiinnen, Sii wolle selbiigen meinen diineren Niit allein geheim *Audiens* geben vnd ihnen gleich miir glauben beii-messen, Sondern auch sii mit solcher freundt vetter Suager vndt Bruderlicher *Resolution*, wii mein feestes vertrauwen zu E: L: Steed, *Dimittiren*. E: L: werder(!) dadurch Sich meiner persohn versiicheren, das ich Niichtes, was deroselben zu freundt vetther Suager vndt Bruderlichem *Contento* gereiichen kan, Beii miir werde Erwi[n]den lassen. Befehle E: L: hiemit dem Skudtz des Allerhögsten vndt verbleiibe

Alle zeitt E: L: getrewer vetter,
Suager, bruder vndt gefatther

Christian.

In der festung Christianspriis
den . . . *Janua: Anno* 1638.

¹⁾ 1638 d. 13. Jan. udstedtes gennem Kancelliet et Kreditiv (Ausländ. Reg. F. 7) for de to Afsendinge og d. 22. Jan. (T. Kanc. U. A. Brandenburg, Akter vedr. Forholdet til Danm. 1626—69) en Instruks. I denne hedder det, at Kurfyrsten har modtaget Kongens Tilbud om at medvirke ved Fredsunderhandlingerne (som er blevet overdraget Georg Vilhelm paa Kurfyrstedagen i Regensburg) paa Betingelse af, at Brandenburgs Aftaler med Sverige skal blive ved Magt. Gesandterne skal derfor udbede sig Besked om, hvad disse gaar ud paa. Kongen vil understøtte Kurfyrstens Successionsret til Pommern i det Haab, at denne vil støtte hans Krav paa Forlængelse af Elbtolden. I sit Svar af 19. Febr. (smst.) takkede Georg Vilhelm for Løftet med Hensyn til Pommern, men erklærede ikke at kunne støtte Kongens Fordring paa Tolden (jvf. Fridericia II, 31 f., 64 f.).

Til Korfits Ulfeldt.

Ordrer angaaende Skibet „Rytteren“ og angaaende Levering af Uldlister. Kongen har opsat sin Rejse til København for at bruge Læge. Den polske Affære giver ikke Anledning til Ængstelse. Ordrer angaaende Udrustning af Skibe til Bekæmpelse af Fribytteri og Smugleri i Farvandene ved Fladstrand, Norge og Als. — R. A.

Dyn skriffuelse *sub dato* den 15 *Huius* er mig y aftis til hande kommen och deraf *contenta* forstanden, Huorpa ieg diig inted forholder, Att den stragkølle¹⁾ under Riiteren for lethed skiild kan uerre aff fuur. Dy lyster aff wuld uyl uerre mange tussynd allen, huorpa du skaldt faa Order, Naar gud uyl, ieg kommer tiil steede. Pa mandag først kommendis drager ieg, om gud uyl, henad glyckstad och habis med gudtz hiielp att uerre y samme ygge heer ygen och beginde myn reiise offuer til køben:²⁾

Ieg haffde uel før begiind samme Reiiise, haffde ieg icke saat mig for først at bruge *Docteren*. For Pohlen³⁾ haffuer ded ingen Nød med gudtz hiielp, Om man gaar den weii, som begiindt er, och tager ingen Snaack derfor.

Der skall strax Riistis en galley ud, som med ded første skal henad flaadstrand u[n]der Iudtlandtz kost och uare sammestedtzt pa dynkerkerne, at dy aff samme pladtz inted gør den søefarende mand skaade, som nu en tydlang skeed Er.

Dy fleeste gaaleier och sma skiib, forhanden Er, skal Rystiis tiil att bruge y Sommer lans Norrie⁴⁾ Och der (!)

¹⁾ Stragkølle ∴ lige Køl. Her ud for samt ud for de i Brevets sidste Halvdel skrevne Ordre er der sat et Kryds i Marginen.

²⁾ Kongen kom d. 9. Marts fra Holsten til København (Danske Saml. 2 R. III, 387).

³⁾ Angaaende Striden mellem Christian IV og Kongen af Polen 1637—38 om Herredømmet over Østersøen og sidstnævntes Optrædelse af Told ved Danzig se Fridericia II, 51—54.

⁴⁾ Kaptajn Adrianssøn beordredes 23. Marts 1638 til at ligge under Norge med Samsons Galej og gaa ad Fladstrand mod Dynkerkerne indtil tre Uger efter Mikkelsdag (Lind S. 278; jvf. Norske Rigsregistr. VII, 390).

thuende hen y beldt, ty ded meyste, der skeer, ded skeer aff uorrig (!) Egne. Der skal ochsa en Iacht med 4 eller 5 mand forskyckis henad fyn thuerdt offuer fraa Alssen, huor dy sniiger adskyllig waare offuer uden toll¹⁾. Paa dy andre skyb, som skal uester pa, Nemblig Lyndormen, dy thu løffuer, Stockfysken, Lammid och gabriiel, uyl ieg gørrer anordning, Naar gud uyl, ieg kommer tiilstede.

Vale. Aff Hadersløff den 22. *Februarij Anno 1638.*

Christian.

Dy Lyster aff wuld uyl halffparten uerre Ett fyngerbredt smaler, End dysse Er, Och skal uys offuerslaag gørris, huad samme lyster kan koste ymod sadanne lyster, bliiffuer Skarren aff wadmæl eller gemen kleede.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidt wlefeldt tiil hande.

98.

13. April 1638.

Til Korfits Ulfeldt.

Instrukser og Pas til Brug for Flaaden er Dagen før sendt ham til Itzeho. Kongen haaber paa et godt Udfald af sit Gesandtskab hos Gallas. I Bremen Stift er der foreløbig Stilstand. — R. A.

Dyn Skriiffuelse *sub Dato* kolding²⁾ den 10 *Huius* Er mig y dag til hande kommen, Huorpaa Ieg diig Inted forholder, att all fornødenhed til floden bade aff *Instruction* Och Passer y gaar fraa Itzehou erre dig tilskyckid³⁾.

¹⁾ Om Smughandel mellem Fyn og Sønderjylland se L. Maaløe, Assens S. 132.

²⁾ Raadet var forsamlet til Herredag i Kolding. Ulfeldt har ikke underskrevet de af Raadet under 2. og 11. April afgivne Besvarelser af Kongens Proposition (IV, 180 f., Erslev II, 459 ff.).

³⁾ Under 11. Apr. 1638 (Sjæll. Reg.) udstedtes der Ordre og Pas for Skibe, der skulde gaa til Femern, Neustadt, langs Norge og til Island.

Myne gesanter, som bleff Sendt hen tiil *gallas*¹⁾, Er Inted endnu kommen tilbage ygen, Mens ded hoger mig uell, att hand lader beuage²⁾ sytt folck for dennom, som werber for mig til heest och til fodtz.

Wdi ded styfft Brehmen haffuer dy giordt stillestand, indtil dy Erfahrer, huad for En *Resolution* myne gesanter faar huos *gallas*. Ieg habis, att gud y himmelen Skycker well aldting saledis, som ded hans gudommelige Maiestad gefellig Er. *Vale*. Glyxborch udi glyckstad den 13 *Aprilis* Anno 1638. Christian.

Udskrift: Stadtholderen H. Corfiidt wlfefeldt tiil hande.

99.

23. Oktbr. 1638.

Til Korffts Ulfeldt.

Kongen sender sin Genealogi, som skal udhugges paa en Pyramide efter Tegning af Hans Steenwinkel. Kongen har overladt et Parti spansk Uld til Portugiserne, af hvem han havde faaet det. Nogle Skibe med engelske Tropper, lejede af en engelsk Greve til Støtte for Pfalzgreven, er kommet paa Weseren. Greven selv er tilligemed Prins Ruprecht o. fl. taget til Fange af de kejserlige. Svenskerne ligger i Nærheden, men maa sikkert snart trække sig tilbage. — *R. A.*

Herhuos fyndis udi Ett foder Indpackiid Myn *genealogij*, Som Ieg med stor wmag haffuer bracht tiil weye, Huilcken

¹⁾ Da Gallas i Foraaret 1638 vilde skaffe sine Tropper Underhold ved at indkvartere dem i Holsten, traf Christian IV energiske Modforholdsregler, medens det i Kolding forsamlede Rigsraad raadete til Eftergivenhed. Gallas opgav derfor sine Planer, og ved en Overenskomst, sluttet midt i April med Kongens Gesandter Kaj Ahlefeldt og Marquard Rantzau, fritoges Holsten for Indkvartering mod at betale 160000 Rdlr. Bremen Stift, som samtidigt var blevet belagt med Indkvartering, opnaaede først et Par Maaneder senere Befrielse herfor (Fridericia II, 66 f.; jvf. Egh. Breve IV, 176 f., 181).

²⁾ Beuage ∅: bevogte (tysk bewachen). Meningen er, at Gallas ønsker at holde sine Folk borte fra Christian IV.s Hververe.

du skaldt tylstille *M*: hans stenuynckel, att hand dertiil gør ett affriidtz paa En Pyramij, huorpaa densamme kan vdhugges saledis, att man uel kan see och lesse alting¹⁾. Den *catalogus*, som fyndis paa dy keysser, och andiid, som man kan haffue vnderretning aff, Skall komme y pettiestaliyt aff samme *pyramij*.

Ieg haffde achtiid att sette samme *pyramij* paa ded *fundament*, Som Er lagdt mydt for gangen op tiil Børsen, Mens ieg frychter, att dedsamme er for Ringe dertiil.

Der kam En Party Spansk wuld for nogen tyd syden herfra henad køben:, huilcken ieg nu ygen haffuer offuerladt tiil dy Portugiisser, som ieg den fyck aff, Sauydt som deraff endnu er beholden. Paa wesseren Er otte eller Ny skiib med Engelske Soldater ankommen, Som En Engelske greffue haffuer paa syn Egen pung bracht paa benen, Paldtsgreffuen tiil tyeniste, huilcke numehr er kommen for siildig y laauyd. Mens samme greffue kam tylig nock, aldenstund hand med Priindtz Rubberdt, *generall* feehrens och andre *caualirer* Erre fangen førdt tiil keysseren²⁾. Dy suenske ligger disse kuarter numer heel Neer, dog Er ded att formode, att ded uarer Inted lenge, aldenstund dy erre inted rett stercke Och nylligen faat hug aff dy keysserlige ued Bøydztzenborg, saat dy haffuer myst 500 heste³⁾. Skyller wor herre mig Engang

¹⁾ I et senere Brev (af 10. Maj 1643) omtales en Genealogi, som skal udhugges paa en Statue (V, 338).

²⁾ Pfalzgreu Karl Ludvigs Tropper, som havde forenet sig med den svenske Hærstyrke i Westfalen, blev d. 17. Oktbr. slaæet af de kejserlige ved Vlotho (ved Weser). Pfalzgreuens Broder Prins Ruprecht, den pfalziske Feltmarskalk Ferentz og Lord William Craven (som havde skænket 30000 l. til Ekspeditionen) blev taget til Fange (Pufendorf, *Commentariorum de rebus Suecicis libri XXVI* (1686) S. 330; *Dictionary of National Biography*, Craven).

³⁾ I sidste Halvdel af 1638 stod den svensk-tyske Hær under Banér i Pommern, medens den kejserlige under Gallas rykkede frem fra Møklenborg. Banérs Hær var en Del svækket, navnlig Rytteriet, af hvilket den største Del paa Grund af Sygdom mellem Hestene ikke var beredent. En Fægtning ved

wed dem, daa skal ieg inted glemme att besette Radtzeborg, Som er nøggelen tiil disse kuarther. *Vale.* Aff Glyckxborrig y glyck:

Den 23 *Octobris Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtzwilfeldt tiil hande.

100.

10. Novbr. 1638.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal tale med Johan Braem om et af den nederlandske Resident v. Cracau stillet Forslag angaaende Ordningen af Hvalfangsten ved Spitzbergen og Forhandlingen af Tran. For at skaffe bedre Orden i Hofholdningen paatænker Kongen at ansætte Johan Blücher som Køgemester. Under den stærke Storm er mange Skibe forlist eller har lidt Skade. Hvis de kejslerlige Lejdebrev blot var i Orden, vilde Kongen i Tilfælde af fortsat Modstand fra Svenskernes Side give Fredsunderhandlingerne en god Dag. — R. A.

Epthersom den Hollandtske Resident kraakau haffuer verrid heer Och taliid med mig om hualfangid under Spydztberg¹⁾ Och slagen for, at paded der kunde uerre En god

---

Boitzenburg (i det sydlige Møklenborg) d. 19. Oktbr. var til Fordel for de kejslerlige, som tog en Del Fanger. Som Helhed havde Baner dog Overhaanden, og Gallas trak sig tilbage uden at turde inlade sig paa Slag (A. Cronholm, Trettioåriga Kriget I, S. 207 ff.; jvf. Pufendorf anf. Skrift, S. 330).

¹⁾ Johan Braem havde 1635 som Direktør for det grønlandske Kompagni faaet Monopol paa Hvalfangsten ved Grønland og Spitzbergen (Norske Rigsregistr. IV, 41 og 135), efter at han allerede 1630 paa Spitzbergen havde annekteret en Kyststrækning, som han kaldte Københavns Bay. Det kom herved til Stridigheder med det nordiske nederlandske Kompagni, der ogsaa hævdede at have Ret til Hvalfangst og Fiskeri i disse Egne, og fra Nederlandenes Side klagedes der idelig herover saavel som over Christian IV.s Sundtoldforhøjelser og Elbtold (Fridericia II, 217; Traktater IV, 476 f.; jvf. Egh. Breve IV, 226). Under Forhandlingerne med Nederlandene i Stade afgav Kongen 23. Septbr. 1641 en Resolution, ved hvilken han indvilligede i, at baade Nederlænderne og hans egne Under-saatter maatte drive Fiskeri ved Spitzbergen (Traktater IV, 498).

fortroen ymellem *Nationerne*, Att daa Enhuer bleff y syn Bay och bruchte den, ded beste Skee kunde, Och paded den Ene Ingen forfang giiorde den anden y traanen att forhandle, daa skulle Johan Brahm *et consortes* bliiffue med derris traan y Østersøen Och paa Elffuen Och wessenren, Som synis *practicabile* att uerre, Daa ska[1]dtu taale med Iohan Brahm derom och fornemme hans mening derom. Haffde dy kaluenister bleffuen y derris gammel *postur*, dy haffde slett inted giiorde diisse forslag¹⁾.

Och ephtherdi ded gaar nogiid bragiid tiil med vdspiisningen heer til hoffue, ysønderlighed heer ude, huor altyng Er dyrdt, och man aldrig kan faa at uyde, huad der fattis, førend den samme tyme, man skall haffue ded, Och ded fordi att der Er ingen køgemeister, for huem køckenkriiffueren haffuer nogen frycht, Lensmenden yckeheller achter køckenskriffueren, om dy endskøndt begehreer nogiid aff bønderne y leehnid for penge, Daa haffuer Ieg tæncktt pa Iohan Blycher²⁾, som Er y Børnehussyd, at bruge dertyl, om man ellers kan komme tilrette med hannem Om besoldingen, Huo[r]for du skaldt tale med hannem derom Och fornemme hans mening derom.

Ded haffuer heer uerrid Ett farligdt weer, gud giiffue, att uy spør gode tyding Om myne skyb y Østersøen. Der er skeed saa star(!) skade y Søen y denne Storm, som der icke sked Er y 40 Aar. Der Er bleffuen³⁾ 30 skyb y tessel⁴⁾, huoryblandt haffuer uerrid skyb, som ephther derris Egen bekendelsse haffde godtz inde for Syu tønder guld.

¹⁾ Af de to religiøse Partier i Nederlandene, Arminianerne og de strenge Calvinister, var de sidste siden 1618—19 de sejrende, men deres Stilling svækkedes i 1630erne paa Grund af den voksende Indflydelse for Staten Holland og Amsterdam, hvor Arminianerne havde Overvægten (Wenzelburger, Gesch. d. Niederlande II, 949).

²⁾ Johan Blücher fik Bestalling som Køgemester 24. Apr. 1639. (Meddel. fra Rentekammerarch. 1872, S. 127).

³⁾ ∅: gaaet under.

⁴⁾ ∅: Texel i Holland, hvorfra mange Skibe gik gennem Sundet.

Aff dy 160 skyb, som løb syst udaff Sundryd, Saunis der mehre end halffparten, Och, ded mehre er, dy 15, som aff dysamme kam her pa Elfuen, som enda haffde beholdt derris master, ancker och tou, dy uaar saledis kaast aff Søen, att godtziid uaar kommen y En aff syderne, att dy kan inted faa dem Rett pa køllen ygen. Der uaar yblandt samme skyb En dynkercker med 26 støcker, huoryblandt uaar 4 halffue kartauer, med fuuld godtz och haffde 160 mand inde och haffde myst fem Mand, begge master, saoch thuende Ancker uaar borthē.

Der er kommen et skyb ind y Syld med thu Raad støcker, huorpaa Icke Er Ett leffuendis menniske, huylckid pa andre steeder ochsaa Er skeed.

Med frydtz *tractationen*¹⁾ staaer ded y forrige *terminis*, gud gyffue, man haffde dy *Saluos Conductos* aff keysseren *in debita forma*. Uylle syden suensken inted fordt, daa uylle ieg laade Pocker och Pestylentz gørere siig uyder wmag Och bekostning att *tractere* frydden. *Vale*. Aff

Glyckxborg y glyckstadt den 10 *Nouem: Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

101.

15. Novbr. 1638.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Køb og Afhentning af en Skibsladning Skifersten gennem den engelske Agent i Hamborg Avery og om Køb af Zobelskind. Svenskerne tager fejl, naar de tror, at Kongen og Hertug Georg af Brunsvig-Lyneborg har truffet Aftale om gensidig Hjælp. Holmens Kirkes Midler skal ikke bruges til Byens fattige, saa lidt

¹⁾ Om Christian IV.s Virksomhed som Mægler mellem de krigsførende Magter se Fridericia II, 75 ff. Et af Stridspunkterne var Formen for de Lejdebrevne til at deltage i Fredsforhandlingerne, som Kejseren skulde udstede til de tyske Fyrster, smst. S. 76 f.

som Pengene i Blokken paa Slottet. Kongen vil ikke give det ost-indiske Kompagni de lovede Penge, før der er Brug derfor. Svenskerne er begyndt at genopføre Warnemünde Skanse. — R. A.

Wdaff dyn skriiffuelse haffuer ieg forstanden dyn mehing Om den Skeffuersten att hente, Huilcken dy[n] mening ieg *Approberer*. Naar Ieg Erfahrer, huad huer Riiss aff samme Steen koster, och huor mange Riiss skybid kan føre, daa uyl ieg gørrer den anordning huoss *Mon*: Haauerj y hamborrig, att samme skiib kan strax faa syn lading ind, naar hand der kommer. Den vngeryske kyortel er heer ankommen. Købiid pa zaabeleren¹⁾ er saa, at man siig deroffuer inted haffuer att *grauere*. Naar gud uyl, Ieg kommer tilstede, daa skal dy *contandt* bliiffue betalyd, Huilckiid med gudtz hiielp ieg habis att skulde skeep, ded første den ryngiste *Aparens* er tiil att erlange En Roeliig wiinter. Dy suenske lader dem allerede mercke, att dette *defension* werck Er dem inted med, vden thuiffuel fordi att dy inted ephther derris gode tycke kan *Ruinere* disse kuarther med Brunsuid(!) och Lyneborg. Dy Erre fuld och faast y den mening, att Ieg och Hertug Iørgen haffuer *Accorderit* med hynanden, att uy skal *secundere* hinander, der dog y al sandhed derom Icke bleff taliid Ett Ord²⁾.

¹⁾ 7. Maj 1639 betaltes der 360 Rdl. for Zobelværk, købt ved Korfits Ulfeldt til Kongens Behov (Rentemesterregnskab 1638—39).

²⁾ Hertug Georg af Brunsvig-Lyneborgs Lande var fra Sommeren 1638 truede med Indmarch baade af de kejserlige Tropper og især af den svensk-tyske i Pommern staaende Hær under Banér. Ved et Møde i Glückstadt i September mellem ham, Christian IV og Ærkebiskop Frederik af Bremen forhandlede der om Forsvaret af den nedersachsiske Kreds. Hvor vidt Aftalerne gik, er ikke klart, da Efterretningerne er modsigende (Fridericia II, 92 ff., jvf. Pufendorf, Commentariorum de rebus Suecicis libri XXVI, S. 330 og Slange, Christian den Fjerdes Hist. IV, 917). I Oktober førtes der paany Forhandling i Glückstadt med Gesandter fra Hertug Georg, som anmodede om Kongens diplomatiske Mellekomst og om Tilsendelse af en Styrke paa 1 à 2000 Mand. Christian IV

Den forrad, der Er huos holmens kyrcke, kommer byen inted ued. Naar derom gørris uyder anfoddering, daa skall suaris, Att byens Arme skal vnderhollis aff dy middel, som dy er vnderholdt mange Aar, førend holmens kyrcke uaar *in Rerum natura*¹⁾. Blocken paa slottid Er lyge saa lydt saat derhen, som den staar, fordi att ded, som derudi samliis, skulle komme byens fattige til beste, som holmens kyrckis Indkomst. Ded er best, at huer betler bliffuer Epher dy gamle Mandater y siit Sogen.

Den *Summa* penge, ieg loffuede tiil den Ostindianske vdredning, Er diig nocksom bekendt, huileken ochsa skal uerre tilstede, naar behoff gørris. Mens epherdi *Crapey* nylligen haffuer uerrid heer och wedderrad²⁾ att Riiste ud y Aar, Daa seer ieg inted, huortyl ieg skulle nu faa pengen fraa mig³⁾.

---

lovede (Resolution af 19. Okt., afgivet til Gesandterne, Brev til Georg af 26. Okt.) at anmode begge de krigsførende Magter om Skaansel for de brunsvig-lyneborgske Lande, medens han foreløbig afslog Andragendet om Hjælpetropper og henviste til Sammenkaldelse af en nedersachsisk Kreds dag. (T. Kanc. U. A. Koncepter til Breve og Kancelliekspeditioner vedr. udenlandske Sager, som ikke er indførte i Registranterne 1567—1639). I Løbet af de følgende Uger blev hans Politik imidlertid mere direkte rettet mod Sverige. I et Brev af 23. Nov. til Georg (T. Kanc. smst.) forsikrede han denne om sit Samarbejde til hans Landes Konservation overfor Banérs forestaaende Fremrykning over Elben, og allerede 11. Novbr. havde han sammenkaldt en Del Rigsraader til et Møde i Kolding, hvor Kongen vilde foreslaa at yde Støtte til Kreds dagen og til et nedersachsisk Forsvars- og Neutralitetsforbund, som under de givne Omstændigheder nærmest maatte blive rettet mod Sverige (IV, 198; Erslev II, 495).

¹⁾ Holmens Sogns Fattigvæsen, hvis Midler kom ind gennem Kirkeblokken og Bøsser paa Skibene, var uafhængigt af Byens almindelige Fattigforsørgelse (L. Bobé, Bremerholms Kirke S. 31).

²⁾ ∴ fraraadet.

³⁾ Om de Penge, Kongen havde lovet det ostindiske Kompagni, jvf. IV, 175. Roland Crappé, Præsident for det danske Kompagni i Ostindien, var kommet hjem fra Ostindien i Novbr. 1637.

Warnemynde skandtze angaendis¹⁾ daa haffuer dii suenske aldt begii[n]dt at bigge den ygen Och fodderer Skyttid, som uar y samme ska[n]dtze, aff dy Rostocker, saframdt dy skall yeke stycke byen y Brand med andiid sliigdt mehrē. *Vale.* Aff Glyckxborg y glyckstadt den 15 *Nouem: Anno* 1638.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfioltz wlfeldt tiil hande.

102.

21. Novbr. 1638.

Til Korfits Ulfeldt.

Sagen angaaende Warnemünde Skanse skal opsættes til Forelæggelse for Raadsmødet i Kolding. Banérs Hær er i en slet Tilstand. Om Prisen paa Salpeter og Krudt. De bremiske Gesandter er i Glückstadt, og Pfalzgreven ventes dertil. Forskellige Meddelelser angaaende Salvius, angaaende det forestaaende Rigsraadmøde og angaaende Bryggerkedlen i det store Bryggers. — *R. A.*

Dyn skriffuelse *sub dato* den 14 *Huius* er mig disse dage til hande kommen Och deraff *Contenta* forstanden, Huorpa ieg dig inted forholder: Angaende den warnemynder Skandtze²⁾ och dii suenskis underskedtlige Optog, ded uyl ieg spare, indtil gud uyl, att Radiid kommer sammen y kolding. Wiil man gørre nogid, da er ded best paa foraryd. Med Bannirs *Armej* er ded slett bestyidt³⁾, Saat hand inted lenge kan bliiffue der, som hand nu er, Mens maa ga henad hynder Pommeren. Hans ryterii gaar meyst tiil fodtz. For en tre eller fyre ugger syden, dentyd dy keysserlige faaldt

¹⁾ Warnemünde Skanse var i Marts 1638 blevet erobret fra Svenskerne af de kejserslige, som gik ind paa i Slutningen af Oktober at lade Garnisonen føre bort paa rostockske Skibe og Skansen demolere. Umiddelbart efter blev W. erobret af Svenskerne og Skansen genopført (Fridericia S. 90 f.).

²⁾ Herom se det foregaaende Brev. Rigsraadet advarede i en Betænkning af 4. Jan. 1639 mod at foretage videre i Anledning af Warnemünde Skanse (Erslev II, 507).

³⁾ Se Brevet af 23. Okt., Note 3.

ham ind ued beudtzenborg, da myste hand offuer 2000 *Bagaisi* heste. Nu for sex dage siiden myste hand samme-stedt En *companj* til hest och en tiil fodtz.

Ded affridtz pa den flaag, som siist bleff glemdt, den sender ieg nu herhuos. Den Salpeiiter angaendis Daa er den paa den wiis, som ieg fornemmer, alfor diir att røre megid derued, mens er best, att deraff giiffuis tol, huorom herhuos Er giirdt befahling til tollereren y Sundid¹). Siiden at ieg heer lod mig mercke, att ieg y køben: kunde fa ett zentener krud for 26 daler²), da haffuer en købmand loffuid mig tussind zentener, huerdt zentener for samme køb.

Hoffpredikanten skal begiffue siig henad hadersleff, gud giffue, att ieg kunde verre der, huilckid inted kan ske, før-end denne kreysdag³) haffuer Ende. Man er saa plagiid med fremmid, Sa snardt den Ene drager bordt, sa haffuer ieg en anden paa halssen igen. Dii Bremske gesanter er nu heer, offuermorgen kommer den Elste Paldtzgreffue⁴) med den Engelske gesanther hiid.

Naar radiid nu kommer sammen y kolding, daa er ingen thuiffuel pa, at der uyl fyndis dy, som uyl holde ded derfor, att man inted skal *offendere* Suensken.

Denne kreiidtzdag er *Salvio* och hans partii heel hardtymod⁵),

¹) Ved Missive af 20. Nov. 1638 befaledes det Tolderne i Øresund at tage 14 Rdlr. i Told af hvert Centner raa Salpeter (R. A., Kgl. Missiver til Tolderne ved Øresund 1554—1660). Om Salpeteretolden jvf. iøvrigt Fridericia II, 218 f.

²) Hermed stemmer den ifølge Rentemesterregnskaberne betalte Pris for Krudt overens.

³) Om Kredsdagen, som var udskrevet til 30. Novbr. i Lyneborg, se Fridericia II, 94 f.; jvf. det foregaaende Brev, Note 2.

⁴) Pfalzgrev Karl Ludvig kom til Glückstadt 2. Decbr. for at anmode om Hjælp efter sit Nederlag (Danske Saml. 2 R. III, 387. Jvf. Brevet af 23. Okt.).

⁵) Om Raadmødet i Kolding og Kongens der forelagte Forslag angaaende Samvirken med den nedersachsiske Kreds, Forholdsregler til Forsvar overfor Svenskerne og Bevilling af Skat hertil se IV 198 og 200 ff.; Erslev II, 495—509; Fridericia II, 95—97. Den nedersachsiske Kredsdag, som traadte sammen i

heer siigis, at Bannyr haffuer laad Opfoddere¹⁾ Rostock, och her er faa, som troer Lowhussen²⁾ ret uell.

Huad saluius disse dage haffuer skreffuid tollereren her tiil, och huad derpa suarid Er, deraff sender ieg dig *copiam*. Man kan deraff erfahre derris store beskeidenhed. Du skaldt tage ded med dig henad kolding. Ieg haffuer ingen anden *proposition* sendt Chanseleren pa ded, hand Raadid skall lade uyde, uden ded, som ieg *pro tempore* haffuer skreffuid hannem tiil.

Riigens Raad tør inted tencke, att den pabøden skaat kan strecke tiil, at ieg kan faa myne forstrackede penge ygen, Och den derforuden skulle kunde strecke tiil att *contefnte]re* Soldatesken med tiil Paske. Den heggelede hør, som Anne Iacob Myckelsøns³⁾ skriffuer om att uerre faat breffuissier med, derom uyl hand inted uyde, mens giiffuer for dig att haffue sagdt, att samme hør skulle bliiffue med En anden sendt epher. Paa den manehr Skulle wogenleien komme saa megiid att staa, som hørren faast er weerdt.

Vale. Aff Glyckxborg y glyckstadt den 21 Nouem:
Anno 1638. Christian.

Ded som y den Store Briiggerkedel, som syst bleff saatt y ded store briggers, inted med ded kobberhyul kan bringis derud, ded kan lettelygen Øssiis ud med øsser, som dertiil bliiffuer giordt smuck flaade, huormed man kan

---

Lyneborg i Begyndelsen af Decbr. til Drøftelse af Kredsens Forsvar, var ilde set baade hos Svenskerne og de kejserlige (Slange, Christian den Fjerdes Hist. IV, 920 ff.).

¹⁾ o: kræve Underkastelse af.

²⁾ Lohausen se I, 415. Han var, efter først at have været i dansk og senere i svensk Krigstjeneste, i 1636 gaaet i meklenborgsk Tjeneste. Som Kommandant i Rostock forstod han ved Forhandlinger at skaffe Byen en vis Sikkerhed baade hos de svenske Feltherrer og hos Gallas (Allg. Deutsche Biogr. XIX, 114). Baade Gallas og Banér stod paa dette Tidspunkt i Meklenborg.

³⁾ Om Anne Jakob Mikkelsens se III, 83 f.

øsse Loen¹⁾ eller wrthen y baller och siiden att Øsse ded y Maskekarrid.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfioltz wlfeldt tiil hande.

103.

4. Decbr. 1638.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen udtaler sin Glæde over, at Flaaden er kommet vel hjem fra Østersøen. Meddelelse om Reparation af Skibene, om den svenske Told ved Warnemünde og om Fribytterne i Østersøen. Kæderne og Kontrafejerne er ankommet. Hannibal Sehested har sendt gode Efterretninger om Valdemar Christian. Rentemestrene har faaet Befaling til at skaffe Dækning af de daglige Udgifter. Raadsmødet i Kolding er vigtigt, hvorfor Ulfeldts Nærværelse er ønskelig. Kongen udtaler sig rosende om Pfalzgreve Karl Ludvig og beretter nogle Udtalelser af den sachsen-lauenborgske Gesandt om Banér. Arnim, som er flygtet fra Sverige til Hamborg, er forbitret paa Svenskerne. — R. A.

Dyn skriffuelse haffuer ieg aff welbyrdig *capitein* kock emphanngen Och deraff meningen forstanden, Huorpa ieg dig inted forholder, At ieg med stor *contanto* haffuer fornommen, att myne skiib, gud uerre loffuid, er kommen hiiem igen aff Østersøen²⁾.

Den *reparation*, der skal skee y uynter paa skiiben, Er hel siildig ansagdt, ty *matherialia* dertil burde y sommer at haffue uerrid bestiild. Kommer dy y skoffuen ued køben: at iaage, daa kommer ded alle dy skoutyue om køben: uel tylpas. Dog ded, som inted kan enderis, ded faar at skee. Man kan inted *fundamentaliter* suare tiil den *Reparation*, ty man ued inted, huad skiiben mangeler. Ieg kender ded selskab uel pa Bremmerholmen. Dentiid *Pasientia* skulle fliies, haffde dy daa madt rade, da haffde man for mangel aff kneer³⁾

¹⁾ Lov 2: Vand til Brygning.

²⁾ Jvf. Kongens Beretning om den stærke Storm i Brevet af 10. Nov.

³⁾ Knæ 2: Træstykke til Styrkelse af Sammenføjninger.

mat slett lade skybid liigge. Der er endnu en heel hab kneer y *Recompans*¹⁾, som kan bruges tiil at *Reparere* dy andre med.

At lade nu siig nogid mercke om tollen, dii presser dii danske aff ued warnemynde²⁾, ded er inted radeligdt, mens ded er best, att man tiier style og tager y sunndid sa megen toll aff dy suenske, som dy tyd epther anden haffuer tagen aff dy danske. Saa følger derepther Ett mode paa grendtzen.

Om dy frybiither y Østersøen och derris affgang haffuer man lenge *discurreret* pa børsen om(!) y hamborg. Naar gud uyl, at wandiid bliiffuer Abiid, da staar der gode raad tiil at komme til rette med dem.

Dii keeder och konterfeier haffuer ieg annammid. Gud giiffue, at di samme kunde gørere sagen klaar. Ieg uylle gerne *spendere* dem och fengange sa mange tiil.

Wdaff hanibal Sestedtzt breff haffuer ieg fornommen, at graff woldemar Christian³⁾, gud uerre loffuid, liider uel. Ieg haffuer skreffuid hannem beskeen derpaa ygen. Rentemeisternis dondt haffuer ieg siiet igennem och fornommen den gammel snack, att naar der fattes, daa skall sunndid eller *contributionen* holder(!) heer, som slett inted med rette hører deren, Som ingen bestand kan haffue, Huorfor dem er nu strengeliigen befahliid saledis att Sette kronens leehn och indkomst, som ded kan naa tiil den dagelige vdgiift⁴⁾. Ieg passer packer paa, huem ded er med eller ymod. Ded er sa tydt *proponeret* Riigens Raad, och man Ingen tyd haffuer

1) Skibet *Recompens* var bestemt til Ophugning, se IV, 101.

2) Om den svenske Told ved Warnemünde se Fridericia 90 f. En Eskadre under Sivert Gabrielsen Akeleje var sendt til Østersøen paa Grund af Toldopkrævningen (smst.).

3) Valdemar Christian befandt sig siden 1637 paa en Udenlandsrejse med Hannibal Sehested som Hofmester.

4) Se herom IV, 210, Note 1. Om Planen om Forandring af Forleningsvilkaarene se ogsaa S. 213 Brevet Nr. 261.

uyldt rade bod derpaa¹⁾. Lensmenden bliiffuer hiiolppen, folck Och konningen En Betler. Ded, som nu siist y køben: bleff lagdt tiil Prindtzens vnderholding²⁾, ded uyl yckehelder formyndere vdgiiftten. Nu y aar faar ieg med den uys Icke En skylling aff all *contributionen* tyl att legge renthen aff med aff dy penning, Raded er mig sielffuer skyldig³⁾.

Angaendis att du begerer att maa bliiffue fraa den *conuent* y kolding⁴⁾, Saa kunde ded uel skeep, Om yblandt Riigens Raad fantiis fleere Sunde folck, End som der Er, Och der uyl mueliigdt falde allehande for, som uyll bade haffue stunder Och uel betenckis, ty uy haffuer behoff at see os for.

Den Engelske gesanter med den Elste Paldtzgreffue⁵⁾ er heer med andre gesanter fleere. Denne Paldtzgreffue er En smuck vng herre, hand haffuer tygange mehre *habilitet* y sig, som faderen haffde. Hertug frans Albrechts gesanter⁶⁾ sagde yblendt andiid, att hand stackiid siiden haffde uerrid huos Banniir och haffde hørdt ded aff hans Mund, Att bleff der friid aff, daa uylle hand, att deffuelen tog ham heen. Samme gesanter sagde ochsa, att ded uaar rett gudtz straff, att dii Banniirske Riiter kunde bestaa⁷⁾ dy keysserlige, ty *Offiserene* sauel som dy andre saad pa bønderheste, Och dii fleeste Saadeler och gewehr laa Paa Riistuognen. Eptherhanden som di kunde steele heste, saa bleff dy bereden⁸⁾.

¹⁾ Om Kongens tidligere Forslag om en Lensreform se Brevet af 11. Dec. 1636, IV, 91 f. med Note 2 og de hos Erslev III, 493 anførte Steder.

²⁾ Se det følgende Brev.

³⁾ Om Kongens Laan til Riget jvf. IV, 203.

⁴⁾ Ved Raadsmødet i Kolding, som traadte sammen i Begyndelsen af Decbr., synes Korfits Ulfeldt ikke at have været til Stede (Erslev II, 495).

⁵⁾ Jvf. Brevet af 21. Nov., Note 6.

⁶⁾ Den sachsen-lauenborgske Gesandt var Ritmester Frants Hennin, hvis Kreditiv overraktes i Glückstadt 2. Decbr. (T. Kanc. U. A., Akter vedr. det politiske Forhold til Sachsen-Lauenburg 1554—1699).

⁷⁾ o: holde Stand mod.

⁸⁾ Om Banérs Rytteri jvf. Brevet af 23. Okt.

*Munsør Arnem*¹⁾ er sluppen ud aff Suerrig och er nu y hamborrig. Hand taler heel *honorifice* om Regeringen samme-stedtzt. Hand siiger, at aldt derris *Regimen* staar y løiien att fylde folck fuld aff. Kand hand rydtze dem ett Pudtz, hand ladder ded ynted, dy haffuer forskyldt aldt vndt aff hannem.

Vale. Aff glyckxborrig y glyckstadt den 4 *Decembris*
Anno 1638. Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidt wlfeldt til hande.

104.

1638.

Kongens Randbemærkninger til forskellige Lister og Beregninger over Udgifter til Kost og Tæring ved Prins Christian (V.)s Hofholdning²⁾. — R. A. *Overslag og Beregninger vedk. Prins Christian den 5tes Hofholdning.*

Kortt Extragt Paa huis Betsolding och Koestpenne, Som hans F: Naade Prindtzens Och hennedes f: N: Prindzesindens Adeliche

1 amme franss uyn 2 dl.
112 ammer Riinsk wyn
om Arid koster 3136 d.

¹⁾ Hans Georg v. Arnim, Feltherre i svensk, senere i kejserlig og kursachsisk Tjeneste, var Marts 1637 paa Boitzenburg blevet overfaldet og tilfangetaget af Svenskerne. I Novbr. 1638 flygtede han fra sit Fængsel i Stockholm til Hamborg (Friederica II, 95).

²⁾ De aarlige Udgifter ved Prins Christians Hofholdning beløb sig ifølge en Beregning fra ca. 1637—38 til 54000 Rdlr., medens Indtægterne af hans Livgeding, Lolland-Falster, kun udgjorde 31000 Rdlr. Efter flere Andragender fra hans Side til Kongen og Rigsraadet (Erslev II, 420, 436 og 465 f.) blev hans Deputat ved kgl. Anordning i Aaret 1638 forhøjet til ca. 16000 Rdlr., der aarlig skulde leveres af Vordingborg Lens Indtægt og af Sundtolden, hvortil kom mindre Leveringer i Varer fra Materialsriveren paa Bremerholm og fra Klædekammeret (se den ovenfor anførte Pakke „Overslag og Beregninger . . .“; jvf. Vordingborg Lensregnskaber 1638—47). De her trykte Lister er udarbejdede i Anledning af Deputatets Fastsættelse.

officerer och *hofftiennere* Resterer 114 ammer fransk uyn
till Paasche Anno 1638   koster 1444 dl¹⁾.

Disse Epterschreffne Hans F:
Naade Prindtzen och hendis f: N:
Prindtzesindens Adelig *officerer*,
fruenthimmeret Och Andre dag-
lige opwarters schall Spiesses paa
Nyekiøbing Slott och Icke Ander-
ledes, Som epter følger.

Hoffmarschalchs thuende drenge.
Hoffmesters drenng.
To Cammer Iunchers drenge.
Staldmesters dreng.
Renssbergers dreng.
Harstalds drenng.
Plattes drenng.
Rosenkrandtzes dreng.

} disse skall Inted spissis²⁾.

Wed dett thriedie Boer Ehr
epterschr.:

Hoff Marschalchs Staldrenng.
Hoffmesters Stalddrenng.
2 Cammer Iunchers Stalddrenge.
Staldmesters Stalddrenng.
Prindtzens Skredersuende.
Prindtzesindens schredersuende.
Fodermarschalchs Staldreng.

} skall Inted spissis.

} skall Inted spiissis, mens naar
der Er nogid att sy, daa gar
skreddersuenden til bordtz y
borrestuen och faar 1 M. om
wgen, Ellers bruger skredde-
ren suennen til andre folckis
arbeiid³⁾.

¹⁾ „Kort Extragt . . .“ er Sidens Overskrift, hvorefter følger en Fortegnelse over de resterende Kostpenge for hver enkelt af Hofstaten. Derefter følger nederst paa Siden Kongens Notitser, hvoraf den første er skrevet med Blyant, de andre med Blæk oven paa den oprindelige Blyantskrift.

²⁾ Dionysius v. Pudewels var Hofmarskalk, Henrik Taube Hofmester, Chrf. Bilde Kammerjunker, Volrath Lampe Staldmester. Gabriel v. Rensberg (eller Regensberger), v. Harstall, v. Platen og Erik Rosenkrantz var Hofjunkere.

³⁾ Frands Hogendorf og Christian Schier var Livskræddere og Hans Bertram Fodermarskalk.

Offuer Slaug Paa Wgelig Wd-
spisning Aff hans f: N: Prindtzens
Wiinkielder paa Nyekybing Slott
epter thilfeldig Fremmet Och des
Tractament, Som Saaledes kunde Skall saledis Regnis Om vggem.
Medgaae etc.

— — —
Offuerslag Paa første: Naade
Printzens, hinds første: N: Prin-
cessindens samt deris gandsche
hoffstatts vdspisning paa 1 Aarstid.

— — —
Specerie,
Som thill forschrevne vdspisning Skall settis Epther derriss
will giøris fornøden. Egen Indleg¹⁾.

105.

1638—40(?)

Til Korfits Ulfeldt.²⁾

En Pumpe til en Fiskedam skal forfærdiges og føres til Broen
over den ny Vej, der gaar til Blovstrød. Om Reparation af Teg-
laden ved Frederiksborg, af Sangværket paa Frederiksborg Slot og
af Plankeværket om Dyrehaven. De paa Frederiksborg Ladegaard
nedlagde Huse skal føres til Christianspris. — R. A.

Memoriall.

1. M. hans Ohnemøller skal forferdige En Pumpe tiil
at bruge y En fyskedam aff den størrelse, som den Siiste
uar, som bleff huggen Paa holmen, tiil huilcken der ochsa
skal gørris En Rende Och aldtsammen aff Eeg.

Naar samme pumppe med syn Rende Er ferdig, daa
skal den føris hen tiil den broe, som Nylligen Er giordt
pa den Nii weii hen ymod Blasterrød, huor Renden skal
leggis myt vnder broen Och Pumpen settis miit for broen,
saat naar man uyl slaa sammestedz En dam ymellom dy
thuende Backer, som Broen ligger Imellom, Saat broen siiden

¹⁾ Denne Notits er tilføjet efter en specificeret Fortegnelse over
Krydderierne.

²⁾ Udskrift mangler, men Brevet har Ulfeldts egenhændige Paa-
tegnning.

kommer aff ueien, Och Peelene vnder broen kommer y demningen at staa¹⁾).

2. Tegellaaden ued frederigsborg skall *Repareris* aff ded tømmer, som der kam aff ded tørre hus, som stod ued den Mosse ued Hiirsholm.

3. Miin Segermager skal holdis tiil att *Reparere* ded uerck pa frederigsborrig, som leeger Saalmer²⁾).

4. Dii lange lyster, som Er skaaren pa holmen aff Egiiplancker, skall føris hen til frede: Och der befestiigis pa Planckeuerckit om dyrehaffuen, Huortiil skall diidhen sendis sa mange aff dii Spegger, som Er bestil huos Smid-den pa holmen, som behoff gørris, Och ded med ded første.

5. At Erfahre, huor dii husse Erre bleffuen, som bleff Nedertagen pa frede: ladgard Och wnhuggen, at man dem tiil Christianpriis kunde bruge³⁾).

Item huor den Rebberbane Er bleffuen, som skulle henad glyckstadt.

106.

14. Januar 1639.

Til Iver Vind.

Ordre til Reparation af Skibet Lykkepotten. — R. A.

En befahling tiil *Officerene* paa floden, som fyndis paa Elffuen.

¹⁾ Anlæg af en Vej over Blovstrød blev befalet i Brevet af 15. Marts 1638, IV Nr. 223. Brevet skal da formentlig henlægges til et af de nærmest følgende Aar. Ganske vist omtales der en ny Fiskedam ved Blovstrød i Brevet af 18. Juli 1647, VI Nr. 339, men den faste Haandskrift, hvormed ovenstaaende Brev er skrevet, gør det vanskeligt at henlægge det til et saa sent Tidspunkt. Ogsaa den under Punkt 5 omtalte Flytning af Huse til Christianspris taler for Brevets Henlæggelse til et tidligere Aar, idet der i 1647 næppe kan have været Tale om en Udvidelse af Christianspris.

²⁾ Om Sangværket i Taarnet paa Frederiksborg se III, 79 Note 2. Kongens Sejermager var formodentlig Josias Schytte, se V, 213.

³⁾ Jvf. IV, 421.

1. Att Naar der Er En dychtig pladtz vledt paa Reedthøffuelen¹⁾ tiil att Offuerhale²⁾ Lyckepotten, att man derunder kan brynge En dychtig køl Och tage den derfraa, som ued Bremmerholmen derunder bracht Er,

Daa skall kaabysen med alle indbygninger y laasten vdriiffuis, Och ycke allene den løsse ballast, mens ochsa den, som ymellom bonden och fohringen³⁾ fyndis, vdtagiis.

2. Dy skall med ded første laade mig uyde, Om touerckyd, som fyndis pa Skybid, Er Nock tiil att haale skybiid offuer med Och gørrø vdlyggerne⁴⁾ ochsaa fast, som ded siig bør. Paa Reysse tackell haffuer dy sig inted att bekømmere.
3. Tiil wdliigger Och Skaarstytter⁵⁾ skall tagiis aff ded fir tømmer, som ligger y haffuen. Kan Raer Och stenger gørrø nogiid dertiil, Daa skall dy brugis dertyl.

Hadersleffhus den 14 *Ianu*: *Anno* 1639.

Udskrift: Iffuer wiind til hande.

107.

Omtr. 28. Maj 1639.

Kongens Rettelse af en Artikel (vedrørende Reduktion af Soldaterkompagnierne) i den kgl. Resolution af 28. Maj 1639 paa en fra den gottorpske Hertug oversendt Betænkning angaaende forskellige Fællesanliggender. — *R. A., Regeringskans. i Glückstadt, Gesammthaus Holstein Nr. 9, Pakke I 1637—40, Undernr. 128.*

¹⁾ Rethöwel, Ø ved Glückstadt.

²⁾ o: overkrænge for at foretage Reparation.

³⁾ Foring o: indenbords Plankekødning over Spanterne.

⁴⁾ Udliggere o: Bomme (her til Overkrængning).

⁵⁾ Formentlig Skraastøtter, Forstøtning for Bommene.

Jhr: Kön: Maytt: lassen sich auch gnedigst gefallen, das Zu diesser Zeit die (Compagnien auf 300 Mann redigirt, die Soldaten dergestalt vntergestecket vnd alle Officerir von den beeden Compagnien auch Chargeanten, Tambour etc. werden abgedanckett)¹⁾. Companien dergestaldt. *Reduciret* werden, das sie miit *officirett*, gros vndt klein, nebenst den Soldaten 300 kopphe verbleiiben.

108.

1. Marts 1640.

Til Christian Rantzau(?).²⁾

Der skal holdes Kontrol med den af Skovfogeden paa Rendsborghus foretagne Skovhugst. — R. A.

Weill ich vernommen, das der waldtfogit das befehl, so fiühr Iahren ausgegeben, Das man Iehrlich souyl holdtz soll hawen lassen, das man 500 daler Ins Regiister daruon haben konthe, Dahiin versteen wiil, Als stiinde es Ihm frey gesundt holdtz nach seiinem gefallen hawen lassen, auffdas Er dii fohrgesagte Summa konthe zuwegebringen, Daa es doch dii meiniung Nii gehabt, Sondern das, was dergestaldt wii gesaget Solthe gehawen werden, das solthe aus versohretem³⁾ holdtze geskeen.

Alss sollestu das holdtz, so hiin vndt wiider gefellet lyget, auffzeiichmen(!) lassen, das Es nit weckkomdt, vndt Erfahren, zu wehm Es gefellet, vndt was dii, so ess haben sollen, dafiühr geben sollen.

Auff dem hause Rendsburg den 1 *Martij Anno 1640.*

Christian.

¹⁾ De indklamrøde Ord er erstattede med Kongens Randbemærkning. — Reduktionen af Officerer og Kompagnier var begæret af Landdagen (Regeringskanc. i Glückstadt, ovenanførte Pakke og Nr.), samtidig med at ogsaa Rigsraadet foreslog Aftakkelse af en Del af de hvervede Folk (IV, 232, Note 3).

²⁾ Chr. Rantzau var Amtmand i Rendsborg.

³⁾ ∩: vissen.

109.

9. Maj 1640.

Til Korfits Ulfeldt.

Murmester Isak Rasmussen skal begive sig til Glückstadt for at mure en Bagerovn. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm.*

Iissack Murmeister skall med En Suend begiiffue siig henad glyckstadt Och sammestødts muhre En Bagoffuen pa ded steed, den forrige Stod, aff den Størrelsse den Er, som myn bager paa Slottiid baager udi, Huilcken skall gørris pa den manehr, som dii siiste Bagoffuen y Prouyandgarden bleff giordt. Der skall *tracteris* med hannem, huad hand skall haffue for siin Reïisse, *item* til dagløn, ymens hand Er deer. *Matherialia* skall hand kreffue huos Prouiandt-skriiffueren. Rossenborg den 9 *May Anno* 1640.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidt wlfeldt till hande.

110.

April 1641.

Kongens Udkast til en Fremstilling af Kirstine Munks Forhold til ham og til hans heraf foranledigede Anklage mod Ellen Marsvin¹⁾. — *R. A.*

Epterdi uy Erre uys pa, at fru Ellen herepther som hydindtil legger alle Arer for borde, Nar hun seer sit hold

¹⁾ Forlægget er en af Rigsarkivet i 1899 erhvervet Original; den er omtalt som „Deduction A“ i Suhms nye Saml. I, 123. — Af denne Fremstilling findes to andre Eksemplarer, ligeledes Kongens egenhændige Udkast. De er trykt i Bd. V Nr. 46 a og b. (Desuden findes et tredje Eksemplar, som er trykt i Bd. VII S. 127 ff. efter en Afskrift af Kongens renskrevne Fremstilling). Nærværende Eksemplar frembyder imidlertid en Del Forskelligheder fra de tidligere trykte, hvorfor man har anset det for rigtigst at optage det i dette Bind med Gengivelse af alle Rettelser og Tilføjelser. Det er det eneste daterede og beviser saaledes Rigtigheden af den hypotetiske Datering, som Udgiverne har givet de to tidligere trykte Udkast. Indholdet er det samme som i disse, dog har det her

dertil At indbilde børnen, som uy ved hinders datter Aulid haffuer, At uy derris moder gør stor wrett¹⁾,

(Da)²⁾ paded³⁾ dy kan komme y den rette Erfaring om alting, hurledis ded haffuer En beskaffenhed om uorris och fru kyrstens skylsmal, Da haffuer uy nu y børnens⁴⁾, (Och)⁵⁾ fru Ellens och disse godt folckis⁶⁾ pahør wyllid *deducere* sagsens rette tilstand etc.

Dentyd fru kyrsten y Ehteskab haffde fød oss Nii smucke Børn, Da lod hun sig aff deffuelen ued Riingreffuen forføre y Et løsachtig leffnid, Som fru Ellen och andre bekendt Er, Hurledis ded først pa daalum och siiden pa andre steeder tylgiick⁷⁾, huilckid om Endskøndt fru Ellen inted med Øiien siiet haffuer, som hun uden thuyffuel uyll suare, Da kan hun dog inted nechte siig io at haffue uyst

aftrykte en noget vidtløftigere Affattelse af visse Episoder, medens det mangler Fremstillingens sidste Del (V, 62 ff. og 74 ff.), der behandler Kirstine Munks Færd efter Dorothea Elisabeths Fødsel 1. Septbr. 1629; det slutter (ligesom Nr. 46 b) med Kongens Skildring af, hvorledes Forholdet mellem ham og Vibeke Kruse er opstaaet. Ovenstaaende Fremstilling har, ligesom Nr. 46 a, en Del Rettelser, Udstregninger og Tilføjelser i Marginen, medens Nr. 46 b kun har faa Rettelser. Paa flere Punkter er 46 b enslydende med det her trykte Udkast og afvigende fra 46 a, medens 46 a og b paa andre Punkter stemmer overens og afviger fra det her foreliggende. Antagelig er da Forholdet mellem de tre Udkast saaledes, at Nr. 46 b, som viser Slægtskab med saavel den ene som den anden af de to andre Affattelser, er udarbejdet paa Grundlag af dem begge. — Angaaende Oplysninger henvises til V Nr. 46 a, S. 53 ff.

¹⁾ Herefter følger et Tegn, som rimeligvis henviser til en tilsigtet Tilføjelse, der dog ikke er gjort.

²⁾ Det indklamrede er overstreget.

³⁾ Efter: paded er senere indføjet i Marginen: „all werden kan Erfahre“, hvoraf de to sidste Ord er udstregede.

⁴⁾ I Stedet for: børnens har der først staaet: derris.

⁵⁾ Det indklamrede er overstreget.

⁶⁾ De fire sidste Ord er senere tilføjede.

⁷⁾ Herefter har staaet: „ded er bekendt“, men Ordene er overstregede.

aff datterens letferdighed, som hun offentlig for den Allerhøiestis Øien och ansiicht dreff, Och dog inted, som¹⁾ (hun burde)²⁾ Och En Erliig *dame* anstod, uylle giiffue os ded ringiiste³⁾ wiinck deraff⁴⁾.

Tii haffde hun uarid os ad⁵⁾ y tyde⁶⁾, da Erre uy uys pa, At fru kyrsten med al siin konst inted skulle haffue sat ded y werck, som skeed Er, y sønderlighed den tyd Iens Bolmeister fyck den store forgyldte kande, huylcked (ded)⁷⁾ saledis tylgiick⁸⁾.

Den tyd uy y forleidden krieg haffde mangel pa høie *offiserer*, da slog Riin: hans vetter Riin: Otte for, som var en gammel Soldat, Huys tyeniste hand dog os inted kunde foruyssere, vden at hand kunde komme hannem til ordtz, Huorfor hand fyck befahling at begiiffue sig ud til hannem. Ymidlertyd hand nu uar wde, da droge uy offuer til siieland och fru kyrsten henad daalum och forlod Epther siig huos Iens Bolmeyster, at hand strax skulle lade hynder uyde, nar Riin: kam tilbage, hun uille uel forskylde hans wmage derfor. Dentyd Riin: nu kam tiil Stade Igen, da forsømmede Iens inted at begiiffue siig offuer tyl daalum. Der hand nu om morgenen tylig kam for pordten, da la fru kyrsten och Moderen Enda begge, dog huer y syn seng. Der nu Iens banckede pa pordte, da kam der En aff piigerne til pordten, huys trenne Iens kende. Sa sagde Iens: snardt lucker op, Ieg haffuer breff fra Riin:, huorfor piigen strax løb op och sagde fru kyrsten ded, huorudoffuer hun bleff Sa glad, at hun slog henderne sammen, Huilckid fru Ellen Merckede der, som hun laa, och sagde: kyrsten, huorledis

1) Efter: som følger et Tegn, som henviser til en tilsigtet Tilføjelse, der dog ikke er gjort.

2) Det indklamrede er overstreget.

3) For de to sidste Ord har der først staaet: Et.

4) Efter: deraff følger et Tegn som ovenfor Note 1.

5) For de tre sidste Ord har der først staaet: ded skeed.

6) Efter: tyde følger et Tegn som ovenfor Note 1.

7) Det indklamrede er overstreget.

8) Herfor har først staaet: sidder sammen.

Er ded faatt, huy estu sa glaad? Da suarede hun: O moder, tyrcken uyl komme kongen tilhielp ymod keysseren, huorfor fru Ellen gaff siig ud pa gullid och tog datteren ued handen och gjorde en vending eller tu sammen pa gulliid. Siiden fyck Iens bolmeister En stor forgyldt kande och huer aff Iomfruerne en demandtz Riing, den Hardenberg, som uar huos fru kyrsten, En sylky klenning och huer aff piigerne Et stoecke guld¹⁾.

Huilkyd tyl den Ende her føriis pa banen til at lade gadt folck forsta, At om fru Ellen pa dy tyder²⁾, den tyd datteren saledis dreff pudtz med hinder, haffde uarit oss ad, da haffde hun uel inted faat stunder tiil at komme sa langdt y texsten.

Och om Endskøndt fru Ellen uyl siige sig inted vundt at haffue siiet aff dem, da uyste fru Ellen dog, at ingen Erlig kuynde løbber ind til En fremmed kaarl y syn Natkyortell, nar hand ligger³⁾ y syn seng, som datteren giiorde ued Riin: pa daalum, Som alle drauanterne fast dageligen Sa, Aff huilcke der leffuer Endnu 8 eller 10, som Sa, huorledis Rii[n]⁴⁾ drenge kan(!) løbendis ud fra Riin: med buxerne pa hoffuediid, nar fru kyrsten⁵⁾ kam ind til Riin: At fru Ellen uyl siige sig inted at haffue uerrid pa dalum, mens andenstedtz, imens dette passerede, Da er ded sauuydt sanden, at fru Ellen inted uar den heele tyd ud der, ymens uy uar pa dalum, Mens ded skal fru Ellen med Sandhed⁶⁾ inted Suerge, at der løb Io En haab letferdig omgengelse for ymellom datteren och Riin:, førend hun drog fra dalum, ty haffde hun och datteren icke bleffuen wens om sliigdt⁶⁾, da haffde datteren Icke skiildt hinder ued lehnid.

¹⁾ Efter: guld følger et Tegn som S. 141 Note 1.

²⁾ Efter: tyder følger et Tegn som S. 141 Note 1.

³⁾ For de tolv sidste Ord, som er tilføjede i Marginen, har der først staaet: besøger nogen uden hinders Mand.

⁴⁾ Papiret er beskadiget.

⁵⁾ Hele Stykket fra „Da suarede“, Linie 1, til „fru kyrsten“ er overstreget.

⁶⁾ De to sidste Ord er tilføjede i Marginen.

Huylcke thuende Pudtz, som datteren giiorde hinder stackiit pa hin anden¹⁾, (dy kun[de]²⁾ Enda³⁾ inthed bewege hinder tyl at uare os ad, mens stack alting vnder med hinder⁴⁾.

At fru kyrsten la en rom tyd pa *Crone*: med Riingreffuen Och (at hun⁵⁾) inted uylle henad køben:, Om (hun ded⁶⁾) skøndt fru Ellen ded⁶⁾ tyer End engang aff hynder begerede, ded kan Inted Nechtis. Der hun da Endeligen motte henad køben:, da drog Riin: En dag tylforn (for)⁷⁾ bordt fra *Crone*:⁸⁾ Och møtte hinder sa En Myl fra køben: ygen. Dentyd dii nu møttis, da stod dy aff derris uogen och ginge med hinanden Ehne ind y skouen, huor dii bleff sammen En rom tyd. Iomfruerne Och piigerne lod dy ued uognen, *item general Maior Priis* (bleff ochsa huos wognen)⁹⁾, Och kiorde¹⁰⁾ hans kudtsker, som fru Ellen uel kender, och¹¹⁾ (som nu uarer wogenhussid tiil frede:)¹²⁾ pa dy tyder for fru kyrsten(s kudtz)¹²⁾ och skall uel sige, huorledis tilgiick¹³⁾.

Der dy nu haffde uerrid lenge nock y skouen, da kom dy til wognen Igen och satte siig (fo)¹⁴⁾ pa fru kyrstens kudtz och kyorde sa fod for fod henad køben: Och kyssedis *continuerlig* pa weien och lod alle Iomfruerne Och piiger see derpa.

Den tyd ded barn, som y dy dage stod liig pa køben:, war begraffuen, Och folcken, som haffde fuldt lygid, skulle

¹⁾ Herefter følger et Tegn, som henviser til en tilsigtet Tilføjeelse, der dog ikke er gjort.

²⁾ Papiret er beskadiget.

³⁾ Det indklamrede er overstreget.

⁴⁾ De seks sidste Ord synes at være en senere Tilføjeelse.

⁵⁾ Det indklamrede er overstreget.

⁶⁾ De tre sidste Ord er tilføjede i Marginen.

⁷⁾ Det indklamrede er overstreget.

⁸⁾ De to sidste Ord er tilføjede i Marginen.

⁹⁾ Det indklamrede er overstreget.

¹⁰⁾ Der har først staaet: uar.

¹¹⁾ De seks sidste Ord er tilføjede i Marginen.

¹²⁾ Det indklamrede er overstreget.

¹³⁾ De seks sidste Ord er tilføjede i Marginen.

¹⁴⁾ Det indklamrede er overstreget.

tiil bordtz, da løb fru kyrsten bag neder aff slotted och satte sig med Riin: pa syn wogen och kyrorde ud y haffuen, huor dii bleff sammen langt vd pa Natten, huilekid fru Ellen hel uel bekendt Er. Y dy dage lod fru kyrsten hendte En Badtsker her aff byen ued Naffen *M*: anders til siig, som matte slaa hiinder Aaren pa begge fødder, som ingen vden lettferdige kuindfolck pleiier att gøre. Samme badtsker boer ued stranden, icke lengdt fra høybro¹⁾.

Der fru Ellen nu merckede, at ded bleff sa Plumdt, at drengene och kerlyngerne pa gaderne pegede fynger aff dat-teren, Da gaff hun sig til at grede immer fordt och fordt, mens uy motte aldrig faa ded at uyde huorfor²⁾.

En dag som uy ginge bag neder aff Slottid henad tøy-hussid, da toge uy fru kyrsten med os Paa ueyen, som uy giick, da sagde uy tyl hinder:³⁾ Huy tussind Syger gredder diin moder sa altid, huorpa hun svarede: Myn moder er gaal, hun kan inted Liide, at ieg taler med dy tydtske, ty hun kan ingen tydtz liide. Hun kan Ickeheller ued siin død lyde dy Iomfruer, ieg haffuer huos mig. Huortill uy suarede: ded ma uerre derom, huorledis ded kan, Ded ma inted sydde saledis sammen, waar dig, huad du gør. Wii sa endnu aldrig nogen tryuiis, som med wyllie giiorde⁴⁾ syne forelder ymod. Syden den dag da tog *crediten* Imellom os och fru kyrsten dag Epther anden aff, Isønderlighed den tyd, hun begindte at Spaa, at uy leffuede inted tyl Paaske. Dii tydtske Iomfruer och alle piigerne befohll hun at beede tiil gud y himmelen, at hand uylle giiffue hinder Syn hiiertens begeh-ring. Naar hun hørde oss lee och uerre lystig, daa sagde hun til Iomfru Marii: Marii, hördt doch, hördt, Ich werde

¹⁾ De sidste Linier (fra „Y dy dage“) er tilføjede i Marginen. — Aareladning paa Fødderne betragtedes som Middel til at forhindre Svangerskab.

²⁾ I Stedet for de seks sidste Ord har først staaet: „inted fa at uyde *arsagen* huorfor“.

³⁾ For det sidste Ord har først staaet: fru kyrsten.

⁴⁾ For: giiorde har der først staaet: *gør*.

in mein tage nit los. En dag y uggen, som der holdtis predicken pa Slottid, da bleff wii nogid Ilde tilpas y kyrcken, saat uy motte ga hen och legge os, huorudoffuer hun bleff sa glaad, at der hun kam udaff kyrcken, da tog hun Iomfru Marii ued handen Och dandtzede med hinder Om bordiid och kuaad: Laadt tahlerken frii gaan, ladt thalerken frii gaan.

I dy samme dage begehrede hun at drage hen tyl frummoder Saliig och søge om Raad for hinders skrøbelighed. Dentid uy Nu forløffuede hinder at drage diid, da fuldtis H: Christoffer wrne med hinder derhen. Der hun nu *mall contant* begaff siig pa hiemreyssen igen, da tog hun weien henad kyppinge kyrcke, y huilcken hun gyck Ind¹⁾ med En piige, Mens H: Christoffer wrne bleff der vdenfor. Der hun nu haffde uerrit nogid derinde, da gyck hun hen til Althariid och lagde nogle Støcker guld y alther bagen Och nogle y Blocken Och giick sa hen y en aff stolen och uyssede piigen y en anden Och befohll hinder att bede ded, som før om sagdt Er. Den tyd ded uar forrettid, da gaff hun deynen nogiid och drog sa syn kaas, huilckid aff presten Er att Erfahre²⁾.

Nar piigerne om morgenen skulle gøre uarmdt Øl til os, da vylle hun, at Nar uy haffde bud derepther, at dy da først skulle berre ded ind til hinder, at hun kunde komme sucker dery. Der pigerne nu ded inted torde gøre, ymens dy uyste, at uy ingen Sucker uylle haffue derudi, da bleff hun byster och gaal pa piigerne. Att piigerne nu inted gjorde hinders wyllie derudy, dertil gaff Prindtzen arsag, yded att hand sagde til piigerne: Seer til, huad y gør, At bade y och Eders frue faar icke skaam tilsammen. Kommer konningen Nogid till, y skall faa skam med Eders frue³⁾.

¹⁾ Det sidste Ord er tilføjet i Marginen. Kippinge Kirke var et kendt Valfartssted.

²⁾ De seks sidste Ord er skrevet med en anden Farve Blæk og er sikkert en senere Tilføjelse.

³⁾ De 11 sidste Ord er tilføjede i Marginen. I Stedet har først staaet: om konningen wederfahris (?) Nogid.

En morgen hel tylig kam hun for Rundelen Och klappepe på dørræn. Der uy Nu uylle uyde, huem der war, da suarede hun: Ded er mig. Der hun nu kam Ind, da begerede hun at drage henad frede: sammestedtzt at ga tyl alters, huilckid uy hinder forløffuede. Mens ded uar inted hinders Erynde, Tii hun giick inted til Alters, Som *D*: Christen salig os sagdt haffuer, Mens hun drog henad *Crone*: och packede ded tøy ind, som hun siiden med En drabanter, som Endnu Er ued handen, Hans kørsener, sende henad Suerrig, Huilckid uy ued et aff uorris Orloff skiibe ued naffn *Spes* lod hendte tylbage Igen. Der fru kyrsten nu haffde uerrid En stund inde huos os, da fyck hun et guld-kousken¹⁾ herfor med huiidt puluer y som Sucker, huylckid hun *præsenterede* os sygendis: wylle *E: M*: bruge dette puluer, da skull[e] *E: M*: befynde sig uel derepther²⁾. Huortil uy suarede: huad tussind pocker skal uy med ded skaarn, oss skader Io, gud uerre loffuiid, Inted. Huorpa hun sagde: *D*: Peter Pay haffuer giiffuid mig ded, Ded kan på En stackiid tyd betage lysten til kuyndfolck. Huorudoffuer uy kam y En ladder(!) och bad hinder sette ded på bordiid. Der ded nu uar *passerit*, da giick hun ud fra os och satte siig på syn wogen.

Der hun nu uar Neden Slotzbroen, da sende uy epher *D*: Peter Pay. Der hand nu kam, da lod uy hannem See samme puluer och spurde hannem ad, om fru kyrsten haffde faat dedsamme aff hannem. Da suarede hand: Iaa. Dentiid uy uylle uyde huortil, da suarede hand: ded skall brugis tiil dii fiinder³⁾, hun haffuer vnder Oiinen. Dentyd uy uylle uyde, Om man wden fahre kunde bruge ded Induordtiis, daa suarede hand: gud beuare os, Ded er forgiift.

Faa dage førend hun *præsenterede* oss samme puluer, da kam hun ind til oss y sengekammeriid och sagde siig

¹⁾ Kousken o: lille Skaal.

²⁾ De tre sidste Ord er tilføiede i Marginen. I Stedet har først staaet: at ded skal gøre gaadt.

³⁾ o: Filipenser.

nuhmer at uerre En afflex kuynde, huorfor hun uylle Rade os, at uy sa os om En s[m]uck piige, som kunde wardte os op. Anne Iacob Myckelsøns¹⁾ uar nu y stuen, som kende dii Smuckyste y byen, Om uy Icke uylle befahle hinder at leede En vd. Huorpa uy stod lenge och saa hinder an och sagde Saa til hinder: Du haffuer io selffuer smucke piiger, som kan forrette ded, som fornøden Er. Huorfor skulle man gørrer siig wmag for andre. Huorledis dii thuende *discurs* yblandt Echte folck²⁾ Riihmer siig sammen, ded gaar offuer worris forstand³⁾.

Anno 1628 ymod S: Mortens afften beføl uy Prindtzen, at hand skulle tage H: wldriich saliiig och den gammel greffue af Tuurn med sig henad frede:, huordthen fru kyrsten for frøcken Annis saligs skiild ochsa bleff befahliid at komme (diidhen)⁴⁾. Tii uy holdte megiid aff ded saliiige barn, som hun inted kunde fordrage, fordi at (hun datteren)⁴⁾ hun Saa os liig, huorfor uy Icke uylle tage ded med os allene derhen, paded hun inted hiemmeligen skulle gørrer barnid wundt. Tii haffde uy Icke Engang Reddyd samme barn, da uylle hun haffue⁵⁾ slaagid hinder med En Iernstang for En Siinal skyld, lylle tyre klagede hinder for at uerre bordtkast.

Der uy nu samme S: Mortens afften kam til bordtz, da sad fru kyrsten och Suurmuliid och uylle huercken See eller tale til Prindtzen eller H: wldriich saliiig, huorudoffuer ded lau bleff Spiildt.

Der ded nu war tyd at ga y seng, Da luckede hun dørren ymellem os och siig Och lagde dy thuende tydtske Iomfruer med Nogle fleere kuyndfolck tuerdt for dørren, Huorfor uy tyl En Ewiig gedechtnus om Morgenen lod legge En temmelig kampesten pa weyen, nar man gar bag vd

¹⁾ Se III, 83—84.

²⁾ De tre sidste Ord er tilføjede i Marginen.

³⁾ Herefter følger et Tegn, der henviser til en tilsigtet Tilføjelse, som dog ikke er gjort.

⁴⁾ Det indklamrede er overstreget.

⁵⁾ For de to sidste Ord har først staaet: fru kyrsten.

aff Slottid henad den liiden ladgard pa frede: 1), huyleken Steen Endnu findis der med Arstallid pahuggen och Ett Seede huggen y Steenen. At hun tilforn luckede dørren ymellom Os och siig och inted uylle Ligge ind y kammerid huos oss, ded Er fru Ellen nocksom bekendt.

Anno 1629²⁾ Egidij dag fødde fru kyrsten ded *casserede* frøcken, huos h[u]is ankomst tiil verden fru Ellen inted uylle lade sig fynde, der hun dog haffde uerrid y alle dy forrige barselsengii, datteren laa y.

Naar fru Ellen och hiinders party uyl besmycke fru kyrstens Horery, da ladder dy siig mercke, at Ringreffuen Inted uar y Riigit, dentyd fru kyrsten fyck denne wnge, Huyleckiid om ded sa Er eller Icke, da³⁾ (ded)⁴⁾ kommer ded⁵⁾ os inted weed, Mens derpa uyl ded staa, Huor fru kyrsten uar, dentyd⁶⁾ hun bleff med ded syste Baarn⁷⁾. Wy for uorris person haffuer aldrig Neffndt Riin: Naffn anderledis End som Pondtij Pylatij Naffn neffnis y *Credo*, som ingen Christen kan lesse uden hans Naffns yhukommelse, Saa kand Ickeheller taliis om fru kyrstens Horeriis begindelelse, Myddel eller Ende, wdenad Riingreffuens Naffn skall Neffnis. Huem fru kyrsten och Moderen⁸⁾ Ellers kan lede herfor tyl Barnefader, der ladder uy dem⁹⁾ sørge for, huem den Er.

1) De to sidste Ord er tilføjede i Marginen.

2) For 1629 har først staaet 1639. Egidii Dag er 1. Septbr.

3) Det sidste Ord er tilføjet i Marginen.

4) Det indklamrede er overstreget.

5) Det sidste Ord er tilføjet over Linien.

6) Teksten er blevet forvirret ved to (formentlig senere) Tilføjelser, idet „inted“ er tilføjet over Linien efter „kyrsten“ og „huos os“ efter „uar“. Ordene „huos os“ har oprindelig staaet samme Sted i Linien, men er overstreget.

7) Herefter følger et Tegn, der rimeligvis henviser til en tilstøttet Tilføjelset, som dog ikke er gjort.

8) De to sidste Ord er tilføjet under Linien.

9) For „dem“, der er tilføjet under Linien, har først staaet: hinder. Herefter har først staaet „Raad for“ og tilføjet under Linien „sa(?)“ och fru Ellen“, men disse Ord er overstregede.

NB.

Saframdt nu fru Ellen inted kan Riigge uorris tegnebøger och derymod¹⁾ beuyse, at datteren war huos os pa ded lau, hun bleff med hinders syste barn, Da skall hun Inted thuyffle derpa, Att hun Io skal staa oss Ett glaas tyl Roers²⁾ Bade for den Reiisse, hun gjorde offuer tyl Anderskou til att Offuertale os, at hinders datters wnge uar os liiger End nogen aff hiinders datterbørn³⁾, Saoch att hun haffuer tordt tyer end En gang⁴⁾ begehre at haffue horungen huos siig, Oss och uorris børn tyl Større spodt, End os aff datteren kan uerre tilføiied⁵⁾, y ded at uy⁶⁾ dageliigen skulle høre och spørre, huor horungen⁷⁾ uar att uerre (!) och (!) ved ded middell bringe⁸⁾ (Huorudoffuer)⁹⁾ Børnen en Epher anden, somme med Søde ord och somme med¹⁰⁾ Surseend, (kunde bringis)¹¹⁾ tiil at omgaas horungen Och dermed med tyden¹²⁾ (søge leilighed tyl at bringe bade)¹³⁾ sytt och datterens løsøhre y (horungens gewaltdt hender)¹⁴⁾.

1) Det sidste Ord er tilføjet over Linien.

2) Staa et Glas til Rors, tage en Tørn ved Roret o: komme til at undgælde for.

3) Herefter følger et Tegn, der henviser til en tilsigtet Tilføjeelse, som dog ikke er gjort.

4) De fire sidste Ord er tilføjede i Marginen. Ordene: „tør vndersta siig oss att anmode“ (ligeledes i Marginen) er rimeligvis en tilsigtet Rettelse til dette Sted.

5) For de tre sidste Ord har først staaet: er tilføiied.

6) For: uy har først staaet: man.

7) Dette Ord er tilføjet i Marginen i Stedet for „hun“, som er overstreget.

8) De fem sidste Ord er tilføjede i Marginen. For „ded“ har først staaet „huilckid“ og for „bringe“ har først staaet „fru Ellen kunde faa“.

9) Det indklamrede er overstreget.

10) I Stedet for de tre sidste Ord, som er tilføjede i Marginen, har der først staaet: Eller.

11) Det indklamrede er overstreget.

12) De tre sidste Ord er tilføjede i Marginen. For „dermed“ har først staaet „deroffuer“.

13) Det indklamrede er overstreget, hvorved Teksten er blevet forvirret.

Tii kunde ded lyckis fru Ellen, at hun motte haffue horungen huos siig, hun skulle Icke skøtte (ded for Ett haar at Ruinere)¹⁾ om alle dy andre for Ett haar²⁾.

I sønderlighed Achter uy at søge vorris wdlagde penge huos fru Ellen, Som uy haffuer Spenderit pa horungen³⁾ fra den dag, hun gaff os Arsag tiil at tage den⁴⁾ aff dalum kloster⁵⁾, Indtil dagen uy kan mage ded Saa, at wy och børnen kan werre uys pa, at hun inted⁶⁾ skall Staa oss y weiien.

Wybecke krusse angaendis, som fru Ellen med hynders *confædererede* uyl giiffue skyld for fru kyrstens *cassation*⁷⁾, Da Endog arsagen dertyl Er Numer⁸⁾ nocksom vdførdt⁹⁾, Da uylle uy dog tyl beslut lade børnen forsta, huorledis uorris och wybickes wenskab Er kommen tiil biies. Fru Ellen ued siig nocksom at Errindre, at dentyd fru kyrsten Iagede wiibecke med den Eene Iomfrue och tre piiger Needer aff køben: Slott, Och uy Iagede Reesten needer aff Slottyd, Da kam fru Ellen om Morgenen for dag til os uden københaffuens¹⁰⁾ Slotzport(en)¹¹⁾. Der uy nu bleff hinder waar, da sagde uy tyl hinder: huad tussind pocker gør du heer sa tylig, huortill hun suarede: Ieg uylle gerne tale Ett ord med E: Ma:, huorpa uy suarede: wiilddt du oss¹²⁾ nogiid, da kandtu siige os ded, ymens uy Erre pa weiien henad Prouyandt garden. Der uy nu En Rom tyd haffde gangen omkriung

1) Det indklamrede er overstreget.

2) „om alle“ og „for Ett haar“ er tilføjet i Marginen.

3) Ordstillingen er rettet ved Hjælp af Tal. Der har først staaet: penge Som uy haffuer Spenderit pa horungen huos fru Ellen.

4) For „den“ har først staaet „hynder fraa sig“.

5) De tre sidste Ord er tilføjede under Linien.

6) Herfor har først staaet: ingen.

7) Herefter følger et overstreget Ord (f . . . s), som ikke kan læses.

8) Det sidste Ord er senere tilføjet.

9) Herfor har først staaet: beuyst.

10) Dette Ord er senere tilføjet.

11) Det indklamrede er overstreget.

12) Herfor har først staaet: mig.

fra Et sted pa ded andiid, Da sagde hun tyl os: Er E: M: tylfrydt, at Ieg ma beholde wybecke huos mig, huortil uy suarede¹⁾: Huad kommer ded oss ued, huor hun och dii andre bliiffuer, dy Erre wuforaldriid²⁾, dii faar well tiieniste huos andre³⁾. Der fru Ellen nu Endellig uylle viide worris mening derom, da sagde uy: Wiil hun werre huos diig, huad kommer ded oss ued, uy kan sachte lyde ded⁴⁾, Huorfor hun tackede os och giick siin kaas.

Nogle ugger der Epthet, den tyd uy uylle med *Armeien* henad Øen⁵⁾, och uy haffde ingen Nermer weii derhen End ygenom fyn, Huorfor uy tog uorris weii henad Ellensborg och derfra henad Suynborg, huor Skyben och Skuderne fandtis, som skulle føre *Munitioen* och folckiid offuer. Der ded nu forhalede siig nogiid med folckens Indskybning, Da begehrede fru Ellen, at wii, ymidlertyd uy matte ligge y Suynborg, uylle lossere pa hinders gaard keerstrup, som ligger der strax huos, Huyleckid ochsa skedde. Imidlertyd uy nu uar der, da bleffue uy kendt med uybecke, saat hun bleff med Baarn. Der uy nu formedelst den Allerhøyestis nadige biistand haffde fulendt samme tog, Och friidden Imellom keysseren och Os sluttiid uaar, Da toge uy uorris uey tilbage Igen Igenom fyn och kam diid, som fru Ellen war pa dii tyder, huor wiibecke ochsa fandtis. Der uy nu haffde uerrid Nogiid y hussyd, da ginge uy hen tyl uybecke och talede med hinder, huordthen fru Ellen ochsa kam Och Spurde os ad, huorledis wiibecke hogede oss Nu, Tii hun war kendelig triind, Huortil uy suarede, Epthersom ded pa dy tyder faldt os y synde. Nogiit derepther da begerede

¹⁾ De tre sidste Ord er tilføjede i Marginen.

²⁾ o: endnu unge.

³⁾ Herfor har først staaet: gaadt folk.

⁴⁾ De ti sidste Ord er tilføjede i Marginen og hører rimeligvis til her i Stedet for Tekstens Ord: „Ieg seer ded gerne“, der er overstregede.

⁵⁾ Ø, Gods i Angel ved Slien. Christian IV landede her med en Troppestyrke d. 20. Maj for at angribe Gottorp, men afbrød Ekspeditionen ved Efterretningen om Fredslutningen i Lybek.

hun, At wiibecke motte liigge y Barsselseng pa En aff hinders gaarde, huortil uy Inted Suarede, mens lod ded saa Staa hen.

NB.

Haffde fru Ellen Icke uyst datterrens leilighed Sa uel, som hun wiiste, Hun haffde inted werrid saa Ererbødig ymod wybecke, som hun waar.

Actum københaffuen Slott den Aprilis Anno 1641.

Christian.

111.

August—Septbr. 1641.

Kgl. Resolution paa et Tilbud, dateret Glückstadt 5. Aug. 1641, af Albert Baltser Berns om Opførelse af et Tøjhus og Levering af Vaaben dertil i Glückstadt¹⁾. — *Regeringskanc. i Glückstadt*, „*Militaria*“, *Diverse militære Sager 1631—47, 1660, 1752 og u. Aar.*

¹⁾ Albert Baltser Berns's Tilbud gik ud paa Opførelse af et Tøjhus og et Krudttaarn samt Levering af Gevær til 12000 Mand, nemlig 8000 Musketter, 2000 Piker og 2000 Arkebuservaaben. Kontrakten skulde gælde i 10 Aar, hvorefter han skulde have Ret til at afhænde Vaabensamlingen. For dens Vedligeholdelse skulde Kongen betale ham en vis aarlig Sum (hvis Beløb stod in blanco); desuden skulde Kongen give en bestemt Pris for hvert Vaaben ved Udleveringen af dette. Berns skulde, med indhentet kongeligt Samtykke, nu og da kunne sælge af Arsenalet, forudsat at det manglende i Løbet af kort Tid suppleredes, saa at der stadig var Forraad til de 12000 Mand. I et Tilbud af 11. Sept. (samme Pakke) er den aarlige Betaling sat til 3500 Rdl., medens det iøvrigt har omtrent samme Indhold som det tidligere af 5. August, saa at der ikke er taget Hensyn til Kongens Indvendinger. Muligvis er Kongens Resolution derfor først falden efter det senere Tilbud, skønt den er paategnet det tidligere. I en tredje Affattelse — som rimeligvis er den endelige — af 16. Sept. (samme Pakke) er Antallet af Musketter og Piker sat til henholdsvis 9000 og 3000, medens Arkebuservaabnene efter Kongens Forslag er udeladte. Den aarlige Betaling er nedsat til 3000 Rdl., og ogsaa Prisen for de enkelte Vaaben er paa visse Punkter nedsat. Tøjhuset blev drevet i Forbindelse med et Stykkestøberi, hvorpaa Berns havde faaet Bevilling 1. Juni (samme Pakke). Om dette se O. Blom, Kristian IV.s Artilleri S. 176 f.

Hiir auff ist meine *Resolution*:

Auff 12000 Man zu fus gehören 8000 Piikenirer vndt 4000 Muskatyrer mit guthe deegen an der Seiithen.

Archibusir wapen¹⁾ vndt zugehörigen Rören vndt piistolen begehret man nit, dan ich dii *Caracollen*²⁾ nihmals geliibet.

Dy gelder, so wegen wartung des gewehrs alle umblage begeret wiirdt, das sol in der zahl, so hiriin begriffen, Erleget werden.

Man muchte gerne wissen, warum man itzo ein mehres auff 12000 man gewehr bekostigen solthe, dan man biis *Dato* auff viil Ein mehres *sepdiret*³⁾ hatt.

Das Etwas daruon muge verkaufft werden mit dem beskeiit wii hiierin begriiffen, das verstee ich dahin, Das wan *Albret* Balsersens geldt mangeltdt, So kan Er ume wrlaub anhalthen So vndt Souil gewehr zu verkauffen, vndt wan ich mich desse[l]bigen nit gerne Endtblössen wolthe, So wiirdt Er mich woll Christlich zu andwordten wissen, Das wan ich im das geldt dafihr Erlege, so wiil Er dasselbe gerne hii (!) lassen.

112.

2. Januar 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har straffet Brevbæreren for en Pligtforsømmelse. Ham-borgerne har anmodet om Forhandlingernes Genoptagelse, hvorfor de tilstedeværende Rigsraader maa blive et Par Dage endnu. — R. A.

---

og 229 f. Krudttaarnet, som laa paa Øen Rethøwel, blev ned-revet 1648 (T. Kanc. I. A. Akter vedr. Anlægget af Glückstadt By og Fæstning I 1627—52). Efter Berns's Død tilbød Arvingerne at sælge Kongen Tøj- og Gethuset, som da havde Gøvær til 10 000 Mand, for 40 000 Rdl. (R. A., Afregninger IX. 8, XLVI).

¹⁾ Arkebuser eller Rør var Rytteriets Skydevaaben (Blom, S. 86 og 89). Ifølge Krigsartiklerne 1625 medbragte de hvervede Ryttere selv Arkebuser, medens Pikenerer og Musketterer forsynedes med Vaaben af Kongen (smst. S. 86).

²⁾ Caracoller ∴ Rytterangreb med Pistolskydning fra Hesten.

³⁾ Rimeligvis Føjskrivning for spendiret.

Den tiid tenne breffuissers for denne gang passerede heer Igennem, Da uylle hand Inted tage breffue med siig herfra henad danmarck, Huorfor Ieg lod passe pa hannem, dentyd hand nu kam fraa danmarck Igen, Och lod hannem siidde sa lenge y hulliit, Indtiil breffuen kam tilbage, huor-med hand Nu gaar fram. Riigens Raad, som heer findis¹⁾, war forløffuit at drage hiem y Morgen. Mens Eptherdi dii Hamborger skreff y gaar Chanseler Rewendtlow tiil, att hand wylle holde an huos mig, Att *tractationen* ymellom mig Och dem motte *Reassumeris*²⁾, Daa bliiffuer dy heer Endnu En dag, thu Eller tree, gud giiffue, huad ded tager for En Ende. *Vale.* Aff Glyckxborg den 2 *Ianuarij Anno* 1642.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfitz wlfeldt tiil hande.

113.

13. Januar 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Kost og Logi i Sorø for Hertugerne af Glücksborg og Nordborg og Ulrik Chr. Gyldenløve. Kongen vil ikke have Jacob Sperling til Biskop. Det af Rigsraadet tilstaaede Pengelaan er ikke tilstrækkeligt. For at afhjælpe Kronens Finansnød vil det være nødvendigt at afskaffe Lensmændenes Rostjeneste. Kongen kan ikke vente med at faa Hjælp, til de hvervede Soldater er aftakkede. — R. A.

Wdaff dyn skriffuelse erfahrer ieg med forundring, at lossomenterne pa Soer til dy vnge herrer och wldrich Chri-

¹⁾ Næmlig Jørgen Urne, Just Høg og Gregers Krabbe, se V, 159—61.

²⁾ I Skrivelse af 29. Dec. 1641 anmodede Raadet i Hamborg om at faa Svar paa deres Brev af 10. Dec., i hvilket de havde hævdet, at Spørgsmaalet om Elbtolden burde medtages under Forhandlingerne (jvf. V, 160 Note 1). Kongen fastholdt imidlertid (i Skrivelse fra Ditlev Reventlow til Hamborg af 1. Jan.) sit Standpunkt, at Elbtolden skulde holdes udenfor Underhandlingen, og man kom saaledes ikke til Enighed. (R. A., Regeringskanc. i Glückstadt, Stadt Hamburg Nr. 4, 45 og 49).

stian¹⁾ Endnu inted er ferdig, der ieg dog lunge siiden haffuer hafft Biiggemeisteren derhen Och taliit selfuer med hoffmeisteren²⁾ saoch ladt tale med hannem ued Chanseleren H: Christian tommissøn, hurledis ded med alting skulle holliis, Ia, ded mehre Er, der bleff taldt om, huad skolen skulle giiffuis om Ariit, fordi dy losserede der, *item* hur(!) dy skulle fa med, Och huad Iegermeisteren³⁾ och wendtzell Rodtkyrche⁴⁾ skulle skaffe derhen om uggen aff wyldbradt och andiit, som der inted uar att bekomme. Ieg uyllø hafft dem udenfor klosterit huos En aff Professoren, Sa slog hoffmeisteren siieffuer for, at dy la bedre pa klosterit. Ded er høy tyd, at ded gørris skriiffelig, hurledis ded skal ga tiil. Lynkleder och sengi⁵⁾ er altid sendt fra Anderskou derhen, ty ded er inted Niit, at Ieg haffuer hafft nogen der pa myn Pung.

M. Jacob Sperling⁶⁾ angaendis, Da uille ieg y dy dage, dentid hand bleff slagen mig for til en hoffpredikandt, inted haffue en lam hoffpredikandt, megiit mynder uyl ieg haffue En hiinckende Byskop, ty man skal uare siig for dem, som Naturen tegner.

Ded breff, Riigens Raad haffuer giiffuen ud pa dy penge at lane⁷⁾, Er tylstede, Mens Endnu ingen penge op-

¹⁾ Nømlig Hertugerne Frands Philip af Glücksborg og Hans Bugislav af Nordborg samt Ulrik Christian Gyldenløve. Se V 34, 136—37, 169 og 229 samt Sorø I, 445 ff.

²⁾ Henrik Rammel.

³⁾ Joachim v. Bredow.

⁴⁾ Lensmand paa Antvorskov.

⁵⁾ Jvf. Missive af 19. Okt. 1641 til Wenzel Rothkirch (Sjæll. Tegn., F. 223) om Forsendelse af Bohave og Sengeklæder til Sorø.

⁶⁾ Hermed sigtes formentlig til Jacob Sperling, Præst ved St. Knuds Kirke i Odense (Bloch, Fyenske Gejstlighed, S. 368 ff.). Af Bispeembederne var paa dette Tidspunkt det i Viborg ledigt siden Hans Wandals Død 16. Decbr. 1641 (se V, 189). Hans Efterfølger blev ifølge Kongens Ønske Wichman Hasebard (Ny kirkehist. Saml. VI, 79).

⁷⁾ Hermed sigtes formodentlig til den af Rigsraadet udstedte Obligation paa 220 000 Rdl., se Erslev II, 636 f.

tagen uden nogle faa, som Endnu inted er annammit. Mens om ieg skøndt faar den heele summa, da kand ded dog inted forsla sauyt, at Ieg kan holde myg och myn Standt, Indtil skyben gaar, Saat Ieg seer Inted, huorfra pengen skal komme, som folckiit der hiiemme skal haffue til Paske først kommendis.

Skall *Cronen* ingen anden hiielp haffue, End som Ieg Endnu seer, da uyl lenssmendens heste affskaffis¹⁾ och derris vnderholding, som dy haffuer aff *Cronen*, forringnis, ty ellers seer ieg ingen middel. Skall Ieg faste, da skal dy uist faste med.

Taler man om Nogiit til att komme *Cronen* til hiielp med, da far man til suar, Att naar man bliiffuer aff med ded geworben folck, da uyl dy gerne gørere, huad dy kan, huorepter ieg inted kan bye. Jeg haffuer nu holdt ded ud y ded siiette och firretyuende Aar Och icke hafft En daler for all myn møye Och wmag, ieg haffuer hafft. Ded ieg skulle haffue til mig och myne at leffue aff, ded gaar tyl holmens vnderholding med ded och dem, som deraff *dependerer*, Och andiit sliigdt, saatt Ieg haffuer klangen aff pengen och andre gaffnid. *Vale*. Aff Christianpriis den 13 *Janu: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

114.

3. Febr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal hverves Søfolk til Skibene. Afskaffelse af Lensmændenes Rostjeneste vil forbedre Finanserne og ikke skade Forsvaret. Kongen har forstrakt Enkedronningen af Sverige med 6000 Daler siden hendes Komme til Danmark. Han beklager sig over Kronens slette finansielle Stilling, hvorpaa der bør raades Bod ved en fast Ordning. Paa Grund af de svenske Troppebevægelser i Nordtyskland har han maattet udsætte sin Afrejse fra Hertugdømmerne. — *R. A.*

¹⁾ Jvf. Noten til nedenstaaende Brev af 3. Dec. 1644.

Wdaff dyn skriiffuelse haffuer ieg forstanden, At dy unge herrer med Wldrich Christian¹⁾ erre kommen hen tiil Soer. Angaendis Søefolckit, som y ar skulle werbiis, Da haffuer du lenge siiden Erfahrit myn mening derom, Att der skulle uerre 22 lømpelige skiib ferdig²⁾, huortil folcken skulle werbiis, sauuydt myne egne inted kunde ded forrette. Saframdt nu dertiil findis penning, som du skriiffuer, da kan werbingen anstillis, nar den skal. Naar gud uyl, ieg kommer tilstede, da uyl ieg Erkleere mig bade om lehnens heeste³⁾ Och andiit sliigdt, som Nu y En hast inted kan skee. Ded er ieg uys pa, at nar Ieg Arliigen ded Nyder, som ieg myster for samme hestiis skiild, da haffuer ieg mehre at leffue aff, End ieg nu haffuer, Och nar nogiit pa kommer, da kan ieg skaffe Riiget tregange sa mange heste, som dy heste kan uerre. Ty worris hiidziighed er mig uel bekendt, wii snacker och tracterer uel En par gange med hinanden, førend uy sydder tiil hest.

Nar ieg skal hiilppis, da er ded inted giordt med lehnens forpachting, Mens *Cronens* Indkomst, med huad naffn den ochsa neffnis kan, wiil stødis sammen y en dei, Och siiden derfra tage *Cronens ordinarij* vdgiift, som inted kan forbygaes, *item* myne handtpenge, Och siiden deele resten, som den best kan Na tiil, yblandt dem, som mig Och disse Riiger kan gøre størst tyeniste⁴⁾. Sa lenge ded inted skeer, mens ieg tager snack derfor, som hiidindtil skeed Er, Da bliiffuer ieg uel *Johannes in eodem*⁵⁾ och slemmer huer dag.

Enkedronningen aff Suerrig⁶⁾ vndte ieg gerne nogle penning, Om Ieg haffde dem siilff, hun haffuer faat 6000

¹⁾ Se det foregaaende Brev.

²⁾ Jvf. Brevet af 18. Jan. V, 169, hvor 20 angives som det fornødne Antal Skibe.

³⁾ Angaaende Lensmændenes Rostjeneste jvf. Noten til Brevet af 3. Dec. 1644.

⁴⁾ Jvf. Brevet til Jørgen Vind af s. D. V, 173 f.

⁵⁾ o: en Stakkel, en Stodder.

⁶⁾ Om Enkedronning Maria Eleonoras Ophold i Danmark se *Fridericia*, II, 282.

daler aff mig, siiden ieg beuylgede, at hun motte komme ind y Riigit. Naar dy 30000 daler, som kam aff tolkysten ued *S: Anne* broe¹⁾, kommer dery Igen, Och Soldaterne til fodtz bekommer dii thu manidtz sold, man dem skyldig Er, Och den Manidtz sol, som tiil Riitheriit landt er, bliiffuer kordtiid y den store Summa, du formener at uerre for handen, Sa uyl Erfahris, huad man beholder tiil offuers til at werbe badtzmen for, *item* til at affbetale holmens folck, *item* dy y Smiddien, dii y *Archeliit*, Briggers Och bagers med tiil førstkommende Paske, Och man Sa skall haffue skiiben pa gang, huorhen enhuer skall. Naar disse Maneders soldt, som sagdt er, giiffues Soldadesken, Sa gaar dii y En anden Maanit, førend pengen ankommer, Och førend dy Naar derris gamel kuarter, Och uden betaling kan man inted lade dem *Marsere* nogenstedtz. Ded er inted ded første, at man haffuer forblendit myne Øien med En handful aff penge Och offuer taliit mig at lange huer skylling her(!), ieg haffde.

Commissarius willefeldt²⁾ Er denne tyme myne vnder-sater y fyrstendommen 30000 daler skyldig fraa y fyor och lenger siiden, huorom ieg dageligen offuerløbis.

Ieg haffde uel forhabtis, at ieg nu haffde kundt begiiffue mig henad Riigiit Igen, ded uar ochsaa aldt befahliit, at *Vnionens* hielp³⁾ skulle begiiffue siig Enhuer y siit gammel kuarter ygen. Mens nu Erre dy *contramanderit* aff arsag, at dy Suenske, som inted er dy keysserlige *Bastant*, tager derris *Mars* langs Elffuen henad Hiitziger⁴⁾, Som Er den rette weii ygenom Meckelenborg ind att Pommeren. *Vale*. Glyckxborg Den 3 *Februarij* Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

1) Københavns Toldbod var af Christian IV blevet flyttet til St. Anne Bro, ved den nuværende St. Anne Plads (O. Nielsen, Københavns Hist. I, 190; jvf. Egenh. Breve III, 101 Note 1).

2) Krigskommissær Knud Christoffersen Ulfeldt.

3) Ifølge den den 1. Maj 1637 bekræftede og udvidede Union (Traktater IV, 169 ff.) skulde Kongeriget og Hertugdømmerne til gensidig Hjælp stille et vist Antal Tropper.

4) = Hitzacker.

115.

17. Febr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen kan endnu ikke forlade Hertugdømmerne, da de hvervede Tropper stadig maa holdes samlede. Gottorperne søger at unddrage sig Indkvarteringen, hvorved Grænsen vilde blive blottet. De kejserlige vil sandsynligvis angribe Wismar og Stettin. Der var intet at svare paa Peder Vibes Brev. Der skal sendes 50 Ankre til Glückstadt. — R. A.

Endog ieg uell haffde tenckt, at man inted sa snart haffde hafft behoff at tilsammenkalde ded geworben folck, aldenstund den *Lamboiske Armej* war slagen¹⁾, Och den keiisserlige laa den Suenske sa Nar, Saa haffuer sliigt dog slagiit mig feil, Saat ieg y mueliger Iill haffuer madt kalle folckiit herud igen Och stille myn reysse ind, som ieg haffde for att gørrer ind y danmarck. Tii ieg sa den Store *disorder*, dy gottorpsiske sauel som dy andre haffde saat werckit y, Om ieg haffde begiiffuen mig herfra. Tii dii gottorpeske uylle gerne haffue triittou och Stenhorst frii for Indkuartering, huorudoffuer Enhuer haffde kund komme ind y landit, huem der uylle. Ieg uil dog inted habis, att dii keysserlige begehre inted(!) fleere fiender pa halssen, End dy haffuer, Isønderlighed mens dii Suenske Er dem Endnu sa neer ued handen.

Ded ladder sig ansee, at dii keysserlige uil *tentere* derris lycke pa Wysmar, Stetin och dy steeder, aldenstund *garnisonen* y dem Er faast ringe, Och Suensken ingen Skyb kan faa til att gaa heroffuer Igen.

Paa peder wybis breff uar inted at suare, aldenstund *propositionen* uar uel der, mens der uar inted derhuos, huad dy haffde Erkleerit siig derpa, ty io flere udskriifuinger der følger pa hiin anden, Io minder bliiffuer der tiilbage. Dii 50 Ancker med derris tilbehør skall sendis henad glyckstadt pa En aff dii Smacker, som siist bleff biigt, och strax

---

¹⁾ Den kejserlige Hær under Lamboy blev 17. Jan. 1642 ved Kempen slaaet af de franske.

løbe tilbage igen. *Vale*. Aff Rensborrig den 17 febr.: Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

116.

18. Febr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender gennem Ulfeldt Peder Vibe Kopi af et Brev fra Kejseren, i hvilket denne gaar ind paa alle Kongens Forslag ang. Fredsunderhandlingerne. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskaps-akademiens bibliotek, Stockholm.*

Herhuos haffuer du Ett breff tiil Peder wybe¹⁾ at Emphange, som du yligen Skaldt lade hannem bekomme. Hannem sendis *Copi* aff Keysserens breff, mig tiilskyckiit aff greffuen aff Owersberg, som Er til Ham: ankommen, huorudi Keysseren siig y alle myne forslag friidtz *tractationen* angendis haffuer *Accommoderit*. Ieg tencker, att ded lau, *Lamboi*²⁾ waar y, haffuer suardt hiielppen tiil sagen. *Vale*. Renssborg den 18 febr.: Anno 1642.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

117.

25. Febr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.³⁾

Kongen udtaler sig om Rygtet om, at de kejserslige skulde have besat Warnemünde Skanse. Der skal sendes Soldatervaaninger m. m. til Christianspris. Nikkel Kock kan faa Bevilling paa Falkefangsten paa Island. — *R. A.*

Dyn skriiffuelse Er mig ydag tilhande kommen Och deraff forstanden, at Man formener, att dy keysserlige haffuer

¹⁾ Se V, 182 f.

²⁾ Se det foregaaende Brev.

³⁾ Brevet mangler Udskrift, da et Stykke af Papiret er bortklippet.

occupavit warneminde skandtze¹⁾. Huilckit om sa Er, da er ded en stor trøst for alle kerlingerne y køben:, som herepther faar beder køb paa tystøl. Dy waniger, som Erre forferdigit tiil Soldaterne y Christianpriis²⁾, skall med ded første sendis derhen. Ded uar heel gaadt, at ded *Commis* hus, som bleff for nogen tiid siiden huggen til rette paa ladgarden ued frede:, ochsa kam henad Christianpriis, Paded at samme festing diste snaarer kan komme y *Commissariernis* hender at holde den *in esse*³⁾. Festningen haffuer Ieg loffuit at bigge, mens *Munitionen* dertil faar *commissarierne* skaffe⁴⁾.

Huorledis ded skal hollis med Rebberbanen, som skall hen til glyckstadt, derpa uil ieg mig Erkleere, Naar gud uyl, ieg kommer tyl stede. Ded falckefangeri pa Issland, som Nyckel kock begherer, ded kan hand bekomme for afgift, som Iens Bolmeister⁵⁾ ded haffde. Ieg biier her

1) Warnemünde var ligesom næsten hele Meklenborg besat af Svenskerne, der havde indrettet et Toldsted her (Mecklenburgische Jahrbücher 1907, S. 8 ff.). Jvf. Brevene af 15. Nov. og 4. Dec. 1638. I Begyndelsen af Februar 1642 forsøgte de kejserlige at trænge ind i Meklenborg, men trak sig inden Maanedens Udgang atter tilbage (Se Pufendorf, Commentariorum de rebus Suecicis libri XXVI, S. XIV § 4 ff.).

2) Jvf. V, 11, 16, 49.

3) *in esse* d. e. i god Stand.

4) Allerede i sin Erklæring af 24. Apr. 1632 hævdede Kongen, at Raadet skulde paatage sig at forsyne den paa hans Bekostning opførte Fæstning Christianspris med Folk og Ammunition (III, 17, se ogsaa Erslev II, 318 og 328).

5) Med Jens Boldmester maa her menes Sølvpoppen Jens Andersen, der havde Bevilling paa Falkefangst paa Island (se Norske Rigsregistranter VII 286, 3. Nov. 1636, hvor han kaldes „Jens Boldmester, vor Sølvpop“, og 734, 15. Juni 1640). Det er rimeligvis ogsaa ham, der er nævnt ved Overleveringen af Københavns Slots Inventar til Slotsfogeden i 1638 (F. R. Friis, Saml. t. dansk Bygn. og Kunsthist. S. 60), og i Brevet af 6. April 1634 (III, 255 f.). Ogsaa Jean (Jens, Johan) Dajon, der var Boldmester, gik under Navnet „Jens Boldmester“ (se om ham III, 256, Note 1), og i Almindelighed anses han for identisk med førstnævnte. Dog er det paafaldende, at baade „Sølvpop Jens Andersen“ og „Johan Daion Boldmester“ i en Aarrække er

epther nogle breffue fra hamborg, som med gudtz hiielp kommer y morgen. Naar dy erre ygen *expedierit*, da uil ieg, Om gud uyl, begiiffue mig paa reissen henad køben: *Vale*. Hadersleffhus den 28 *Februarij Anno 1642*.

Christian.

118.

7. Marts 1642.

Til Korffits Ulfeldt.

Der skal sendes et Skib til Øsel for at meddele Anders Bille de indkomne Klager, angaaende hvilke han skal afgive sin Erklæring. — R. A.

Ieg Er, gud werre loffuit, weel her ankommen Och achter, Om gud wiil, Om Otte slet formiddag at *presentere* mig pa Slottit. Imidlertid skaldu bestille, att En aff Pii-nasserne¹⁾ gørris ferdig, som kan gaa henad Øssel med huys klachter²⁾, der Er indkommen Offuer Anders Bylle, at hand siig derpa Erkleerer, aldenstund tyden Er forløbben, som hans wedderpardt skulle haffuen tagen Steffning³⁾. *Vale*. Aff Rossenborg den 7 *Martij Anno 1642*.

Christian.

Udskrift: A: M: M: Corffidtz wl:

---

opført i Rentemesterregnskaberne, hver paa sit Sted. Fra 1643 forsvinder de begge herfra, og en anden (Dirich Bruus) opføres som Sølvpop. „Jean Ageon“ fik 14. Febr. 1649 fornyet Bestalling som Boldmester (D. Kanc. Bestallingsprotokol 1, 1633—52, F. 98). — Der synes ikke at være blevet udstedt nogen Bevilling for Nikkel Kok, sandsynligvis fordi Johan Markussen Momme og hans Sønner, hvem Sølvpop Jens Andersen havde overladt sit Privilegium, allerede ved kgl. Bevilling af 30. Okt. 1641 havde faaet Falkefangsten i de paa-gældende islandske Sysler (Norske Rigsregistr. VIII, 129).

¹⁾ o: Smaaskibe.

²⁾ klagt, klacht o: Klage.

³⁾ 30. Maj 1642 (Sj. Tegn., F. 323) fik Chr. Thomesen Sehested og Korffits Ulfeldt Befaling til at forhøre nogle Bønder fra Øsel og indhente Anders Billes Betænkning om Sagen. Denne havde som Lensmand paa Øsel en Strid om Ejendomsret til

119.

7. Marts 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver Ordre angaaende Ulrik Christian Gyldenløves og de unge holstenske Herrers Ophold i Sorø. Johan Braem skal adspørges om Prisen paa Fløjl. — R. A.

Du skaldt befahle *fyolisten*¹⁾, som kam Siist, at hand dragen(!) tiil Soer Och leerer Herren Och wldrich Christian at dandtze och lege y Bolhuss, huortil hannem uyl giiffuis Nogle bolle med. *Ante omnia* uyl der gørris Riichtighed med Chanseleren Och Hoffmeisteren paa Soer Om Herrenis kost och wldrich Christian Och derris folckis kost, Ildebrand Och lys²⁾. Ellers wiil ded giiffue allehande *disputater* y dag eller y morgen, Naar dy skal derfra Igen.

Et aff dy tyng, ieg uille ydag haffue taldt med dig y dag(!) och glemde ded, war, at du skulle fornemme huos Iohan Braam, for huad priis hand wylle leffuere mig allen Suordt Sleett treharige fløiuel *Item* allen aff Suordt blommit kaaff³⁾ fløiuel.

Rossenborg den 7 Martij Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt till hande.

Jord med Otto von Vietinghoff og hans Bønder (T. Kanc. U. A. Lifland, Indkomne Breve fra Myndigheder paa Øsel); muligvis er det denne Sag, der skulde undersøges. 13. Marts 1642 (Sk. Tegn., F. 481) fik han to Maaneders Orlov fra Øsel, rimeligvis i Anledning af denne Undersøgeise. Samme Foraar udnævntes han til Rigsmarsk (Erslev II, 598 Note 5, jvf. Dansk Biogr. Leks.).

¹⁾ François de Francour, fhv. Violinist i det kgl. Kapel, blev 12. Juli 1643 ansat som Danse- og Boldmester ved Sorø Akademi, hvor han dog kun blev et halvt Aar (Sorø I, 401). Om Boldspillet jvf. V, 229 Note 2.

²⁾ Om Ulrik Christian Gyldenløves, Frands Philip af Glücksborgs og Hans Bugislav af Nordborgs Underhold i Sorø se V, 229 Note 2.

³⁾ kaaff = Kaabe?

120.

10. Marts 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

En Æske med Diamanter skal forskrives fra Hamborg. — *R. A.*

Iohan Bram skall forskriiffue fra Hamborg En Eske med demanter [s]tyckit paa fem Riixdaler.

Aff københaffuen Slott den 10. *Martij Anno 1642.*

Christian.

Udskrift: *A: M: M: Stadtholderen.*

121.

27. Marts 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen udtaler sig om Værdien af indkøbte Diamanter og om Forberedelse af et Foretagende i Nordsøen. — *R. A.*

Dyn Skriiffuelse med dy Offuerskiickede demanter haffuer Ieg denne morgen aff Ebbe wlfeldt Emphanen, Huorpa ieg dig inted forholder, Att demanterne erre dii penning weerdt, nar man regner dem ygenom banken¹⁾, den Ene den anden tiil hielp, ty dii erre flux²⁾ wliige.

Hanibal Seested kommer y morgen henad køben: Och haffuer befahling at tale med dig om greff woldemar Christians dondt³⁾.

Saframdt der skall y Sommer skee nogiit y Norsøen⁴⁾, som Ieg haffuer taliit med dig Om, Da Er ded høy tiid, att man tager ded for, som dertil uys(!) fornøden gørris. *Vale.* Aff frede: den 27 *Martij Anno 1642.*

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidt wlfeldt tiil hande.

¹⁾ o: i Gennømsnit.

²⁾ o: meget.

³⁾ Se Brevet af 25. Maj 1642.

⁴⁾ Hermed menes rimeligvis Planen om Oprettelse af et Militærdepot i Lapland (se Nr. 122), idet Betegnelsen „Nordsøen“ er brugt i udvidet Forstand (saaledes ogsaa Norske Rigsregistr. VI, 546).

122.

29. Marts 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Grundlæggelse af en Militærstation i Lapland med det Formaal at standse Russernes Fremtrængen paa Kola og lægge Told paa Skibsfarten til Arkangelsk. Der skal sendes Klæde til Frøkenernes Kudske. — R. A.

Wdaff dyn skriiffuelse, for nogle dage siiden mig tilskreffuen, haffuer ieg forstanden dig at haffue leest En *Authorem*, som beskriiffuer dii lappelandiske koster, som inted formelder om den Riigdom, som der formenis at uerre y ded kloster¹⁾, som ligger pa den Øe y den huiide søe. Saa haffuer ded aldrig uerrit myn mening, at man skulle gørrer sig stor wmag for den Riigdom, som sammestedtzt uar at hendte, Mens for den *commoditet* skiild, som man aff Pladtzen haffue kunde, tii med den Pladtziis *occupering* setter man En faast fod y lappeland, huorfra Muskouyterne med al siin macht inted kan driiffue os fraa.

---

¹⁾ Klostret er sikkert det russiske Kloster Petschinga paa Halvøen Kola mellem det hvide Hav og Ishavet, idet dette paa Simon van Salinghens Kort over det nordligste Europa (se Bjørnbo og Petersen, *Anecdota cartographica septentrionalia* Facs. X) er angivet som liggende paa en Ø, og der er overvejende Sandsynlighed for, at Simon van Salinghen, der stod i det nøjeste Forhold til den danske Regering (se smst. S. 11), er Kongens Hjemmelsmand, naar det gælder disse Egne. Kola hørte oprindeligt som en Del af Lapland under Norge, og Russernes Indtrængen her og deres Grundlæggelse af Klostret i første Halvdel af 16. Aarh. havde givet Anledning til Grænsestridigheder med deraf følgende Forhandlinger, navnlig i Begyndelsen af Christian IV.s Regering (se Traktater III, 122 ff.) og 1631—32 (Fridericia I, 196 ff.), uden at man havde naaet en Afgørelse. Paa Baggrund heraf maa Kongens Plan om at lægge et Militærdepot i disse Egne ses, men Tidspunktet synes forøvrigt mærkeligt valgt, idet der fra Begyndelsen af 1641 førtes Forhandlinger, der endnu var uafgjorte, angaaende et Ægteskab mellem Zarens Datter Irene og Valdemar Christian (Fridericia II, 317 f.).

Och kan man thuiinge alle dem, som søger *Archangelo*, at giiffue sammestedtzt en anseendtlig toll, som kan betale ded, som derpa *spenderis*.

Der uyl Ett skiib eller thu med, ful aff tømmer tiil at *fortificere* siig med, ty der Er ingen Iord at bekomme sammestedtzt.

Naar der *in loco* bliiffuer 100 mand med dychtiige *offiserer* Och Et ars prouiantt och anden fornødenhed, Da Er ded nock.

Tiil dii 100 Mand wiil sendis med aldt ded, som neffnis kan, aff kleeder Och skou, *item* aff Spansk uyn och brende-uyn, *item* Meel och Maalddt, tellig och Ollie tiil lampper, *item* Briiggerkeedel, Steen och kaalck tiil at gørrer Bagoffuen aff och andiit sliigdt mehre, som y En hast inted kan falde mig Ind. Der skall Strax sendis Suordt kleede hiid tyl thuende frøckernis¹⁾ kudtsker och En løbber. *Vale*. Aff frederichsborg den 29 *Martij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

123.

30. Marts 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Forsendelse af Saakorn til Godserne i Møklenborg m. m.
— R. A.

Der skal imod Satyden sendis offuer tiil landte Mecklenborg 100 tønder Biig och 30 tønder Erther, Bønderne till ziibyll Och gallentyn²⁾ tiil vndsetning.

¹⁾ Kongens Døtre Christiane og Hedvig.

²⁾ Zibühl og Gallentin var to meklenborgske Herregaarde, som Kongen havde skænket Ulrik Chr. Gyldenløve (se IV, 375 Note 6). Som overalt i Møklenborg var her Nødstilstand paa Grund af de svenske Soldaters Ødelæggelser, jvf. Skrivelser desangaaende fra Zibühl og Gallentin i R. A. Regeringskanc. i Glückstadt I, „Staaten und Regenten“ Nr. 31.

Der skall gørris 8 eller 10 laaue stole tiil fruentømmer at sidde paa. Kan man faa dem tiil købs, da Er ded destebedre. Der skall hiid forskyckis halffanden allen sleet¹⁾ eller Blommit Rødt fløiiell. *Vale.* Aff frede: den 30 *Mar: Anno* 1642. Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiill hande.

124.

31. Marts 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Han kan komme naarsomhelst for at tale med Kongen om den laplandske Ekspedition. — *R. A.*

Vdaff dyn skriiffuelse Erfahrer Ieg, at du haffuer at tale med mig Om den Lappelandtzske Reiiise²⁾, Huorpa Ieg diig inted forholder, Att du kandt komme hiid, naar du wiildt.

Vale. Aff Badstuen ued frede: den 31 *Martij Anno* 1642. Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt til hande.

125.

4. April 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal sørge for, at der ikke bliver alt for mange Tafler, naar den svenske Enkedronning, Kongens Børn, de unge Herrer fra Sorø og Prinsen alle kommer til København. Dæmningen ved den Mølle, som ligger ved Gammel Vartov, skal gennembrydes for at skaffe Lørsøen Afløb. — *R. A.*

Epthersom den Suenske dronning, greff woldemar Christian med frækkerne³⁾ Nu kommer hēnad køben:, tiil huilcke

¹⁾ o: glat.

²⁾ Jvf. ovenstaaende Brev af 29. Marts.

³⁾ Kongens Døtre Christiane og Hedvig.

dy vnge herrer¹⁾ fraa Soer ochsa kommer, Da skaldtu med Offuerskencken²⁾ gorre den *disposition*, at ded kan Naa tiil, Saat uy faar Icke alfor mange taffeler *A part*. Tii man skall ellers wmueligdt faa ded, man dertil haffuer fornøden, Naar Prindtzen kommer dertil. *Vale*. Aff frede: den 4 *Aprilis Anno* 1642.

Christian.

Der findis En mølle ued ded gamle wartou³⁾, som gaar aff ded wand, som kommer aff Leersøe, som den gammel hanrey *imaginerer* siig att uylle lade løbe aff Och achter Icke, den demning *impedierer* sliigdt. Huorfor du skaldt *ordinere* folck dertyl, som icke allene hugger hans demning ygenom, Mens ochsaa Rømmer grøfften op indtil Søen, som skall affladis⁴⁾, Tii Ieg holdte mig ded for, den tyd Ieg tiillod, att den mølle der motte settis, att Naar samme søe skulle affladis, daa skulle hans dam opkastis, Sauydt fornøden waar.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtzwilfeldt till hande.

¹⁾ Hertugerne Frands Philip og Hans Bugislav, se V, 229.

²⁾ Henrik Blome.

³⁾ Gaarden Vartov — kaldet Gammel Vartov, efter at Hospitalet, som i 1607 var blevet flyttet hertil fra Helligaandshuset, atter i 1630 havde faaet sit Hjemsted i Byen — laa ved Strandvejen, hvor Lersøen gennem Rosbæk havde Afløb til Sundet. Til Gaarden hørte fra gammel Tid en Vandmølle — Ejendommens oprindelige Navn var da ogsaa Rosbæk Mølle — som, efter i lang Tid at have ligget øde (omtalt sidste Gang i 1536, se Kjøbenhavns Diplom. II, 239, I, 393, jvf. O. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. I, 101 ff. og E. Nystrøm, Gentoftesogn, S. 266 ff.), efter dette Brev at dømme er blevet fornyet under Christian IV. Kongen ejede paa denne Tid iøvrigt hverken Gl. Vartov (som stadig tilhørte Hospitalet) eller de tilliggende tre Damme, som han i 1619 havde overladt Magistraten, se Kjøbenhavns Diplom. I, 595, jvf. Hist. Meddel. om København 2. R. III, 478). Naar der her gives Ordre til at gennembyde Mølledæmningen, er det vel af Hensyn til Fiskeriet i Lersøen, som tilhørte Kronen (se Kjøbenhavns Diplom. I, 595).

⁴⁾ Aflade o: lade løbe ud (Kalkør, Ordbog V, 14 og I, Tillæg S. 5).

126.

8. April 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Befaling til, at tyve af Holmens Folk næste Morgen skal møde Kongen ved Gammel Vartov. Ulfeldt skal komme til ham om Aftenen. — R. A.

I morgen tylig Skal 20 aff holmens folck med En *offiserer* møde mig ued gammel waartou Och tage med siig 4 Iernstenger, 6 Spiidtz hacker och 10 Iernskouler¹⁾. Vale. Aff Rossen: den 8 *Aprilis Anno* 1642.

Christian.

Naar du haffuer faatt mad y affthen, da skaldtu komme herud.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

127.

16. April 1642.

Til Korfits Ulfeldt.²⁾

Kongen paalægger ham skriftlig at tilkendegive sin Mening om, hvem der bør være Rigsmarsk i den afdøde Jørgen Urnes Sted. — R. A.

Epthersom gud y himmelen haffuer heeden kalliit H: Jørgen wrne fordom Danmarckis Riigis Maars, Och uy y denne besuerlige tiid Inted lenge Sliiggen *Offiserer* kan uerre foruden, Da skaldtu Epther den Eed, du os med foruandt Est, Lade oss dyn mening Skriifftlig forsta, Huem diig synis tiil samme Bestilling at uerre *Capabile*, Oss och dette konnigrige tiil Ehre och tiieniste. Vale. Aff køben: Slot den 16 *Aprilis Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

¹⁾ Jvf. Befalingen i det foregaaende Brev af 4. April til at sløjfe Mølledæmningen ved Gammel Vartov.

²⁾ Kongen sendte samme Dag et enslydende Brev til Christen Thomesen Sehested, V, 194 f. Se ogsaa Erslev II, 598 Note 5.

Til Korfits Ulfeldt.

Det skal beregnes, om man kan begynde at lægge Fundament til de Huse, som skal bygges paa den udfyldte Plads ved Kongens Stald. Løngangen skal brolægges med de Sten, som ligger ved Havnen. Brolæggere skal sendes af Lensmanden paa Kronborg og Frederiksborg Hans Ulrik Gyldenløve. — R. A.

Ephther som Ieg y disse dage haffuer besiiet den vdfildte pladtz ued myn stal¹⁾, och densamme mig kommer til stor *contento* tiil at bruge dertiil, som den *destinerit* Er, Paded nu dermed kunde gørris En begiindelse, sa uyt skee kan, Da skaldtu lade gørris En offuerslag offuer ded, som y Sommer uyl med tiil S: Anne kyrckiis²⁾ Biignig, saat man deraff kan gørris siit *facit*³⁾, om pa samme fyldtte pladtz kan skee nogiit med at legge *fundamenterne*, som hussen skal sta. Och Ephtherdi man formedelst den Store Støu, som ded smyddye gruss, som findis paa løngangen⁴⁾, forarsager, Naar man kører deroffuer, ysønderlighed Naar drenge och folck følgis med, Saat man faar Nesse och mund fuld aff den Sunde(!) materie, Huorfor samme gang skall beleggis med Broesteen, Ephthersom ded dennom wiist bliiffuer. Huortil dy steene, som ligger offuer fra slottid ud med haffnen, skal brugiis, y huiis steed dii steene, som lensmenden paa Malmø, Lanskrone och helsingborre Er befahliid att skaffe, kan brugis.

¹⁾ Antagelig menes den udfyldte Plads ved den kgl. Stald paa Slotsholmen (jvf. V, 42), hvor der i den følgende Tid opførtes en Del Smaahuse, „Boder“, se Brevet af 12. August 1643, Note 11.

²⁾ Se III, 101 og IV, 360.

³⁾ o: beregne.

⁴⁾ Løngangen gik fra Kongens Stald ved Slottet (omtrent ved nuværende Prinsens Bro) over til Byen ved Vandkunsten og beskrives som en paa murede Hvælvinger opført Kørevej, i 1628 forsynet med Tag (Carl Bruun, København I, 456 og 565). I Rentemesterregnskabet 1642/43 er opført forskellige Summer, udbetalt til Slotsfogeden for Brolæggearbejde.

Och eptherdi her er mangel pa Broelegger, da skal Hans wldrich befahliis at skaffe dem aff *Croneborg* och frede: lehn hiid. *Vale. Rossenborg den 19 Apri: Anno 1642.*
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

129.

Omtr. 20. April 1642.

Biskoppen og det theologiske Fakultet skal afgive Erklæring om et Andragende fra de tyske Borgere i Helsingør. — *R. A., D. Kanc., Indlæg til Reg. og Tegn. 19. Apr. 1642.*

Herpa skal ycke allene Byspen, mens alle theologi Erklære siig, Om man med En god samuittighed kan Slaa dy tyske y helsingør derris begehring aff¹⁾.

130.

27. April 1642.

Til Korffits Ulfeldt.

Opgørelsen af, hvad Riget skylder Kongen, skal fremskyndes. Kongen vil ikke modtage Stædernes Gesandter eller andre i Audiens, førend dette er sket. — *R. A.*

Ded kunde y gaar y en hast inted falde mig Ind at suare dig derpa, at du mente, at Riigens Indkomst nocksom

¹⁾ Er skrevet paa en Seddel, vedlagt en Skrivelse, dateret Helsingør 19. Apr. 1642, i hvilken den tyske Menighed i Helsingør andrager om igen at maatte nyde det i 1592 ophævede Privilegium paa at betjenes af den tyske Præst ved Vielse, Begravelse og Daab. Skrivelsen er forsynet med anbefalende Paategning af 20. Apr. af Lensmanden Hans Ulrik Gyldenløve. Vedlagt er det theologiske Fakultets Betænkning (uden Dato), som tilraader Afslag. Ved kgl. aabent Brev af 24. Maj bestemtes det, at det vel skulde være de tyske Borgere tilladt at bruge den tyske Præst ved de kirkelige Handlinger, men at de tillige skulde yde den danske Præst Betaling herfor (Diplomatarium Helsingoranum, S. 113 f. Om Sagens videre Forløb se smst.).

kunde Naa tyl, Naar geelden uar betaliit. Paded Ieg nu sliigdt mich ochsaa kunde inbylde, at sliigdt skee kan, Da faar Ieg att uyde, *quo Anno* Riigens Indkomst haffuer kund Naa tiil, Saat Renteriit aff kammerit inted Er vndsaaat. Naar *Lyquidationen*¹⁾, som y werck Er, kommer herfor, daa skall alting well skycke siig, Pa huilcken der wiil driiffuis. Tii der tør ingen tencke, at ieg giffuer Steedernis gesandter²⁾ Eller andre *Audiens*, megit minder *Expedition*, førend Ieg Er klaar med samme *Lyquidation*. Forhalis den Nu, Indtill tyden kommer heran, at Ieg faar henad Holsten, daa uyl ieg ingen skiild haffue, om Stedernis abgesanter wforretter Sache kommer herfraa. *Vale*. Aff køben: Slot den 27 *Apri: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

131.

17. Maj 1642.

Til Korflts Ulfeldt.

Bartholomæus Haagensen skal anmodes om at skaffe Kalk.
— *R. A.*

Ieg behøffuer Nogen kaalck heer pa steeden, Huilcken ieg Endomstund inted haffuer kund Erlange aff Bartholomeus hogensøn³⁾, Huorfor du skaldt Erfahre, huorfor hand Er saa streng ymod mig. *Vale*. Frede: den 17 *Maj Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

¹⁾ Se Brevet af 10. Maj til Chr. Thomesen Sehested V, 208 ff. — Rigsraadets Erklæring af 13. Maj (anført S. 209 f. Note 3) er trykt hos Erslev II, 609 ff. Jvf. smst. S. 599 f.

²⁾ Om Forhandlingerne med Hansestædernes Gesandter se V, 203 og de der anførte Breve samt Erslev II, 600 med Note 6.

³⁾ Jvf. III, 65 Note 1.

132.

17. Maj 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver Befaling angaaende Flaadens Bemanding med Officerer og udtaler sin Utilfredshed med den sidste Aftakkelse. Agenterne i Udlandet burde betaales af Landkommissærerne. Der skal sørges for Kanoner til Fæstningerne. De bestilte Enebærstager til den store Dyrehave er ikke komne. — *Frederiksborg Museum (Fotografi i Rigsarkivet).*

Epthersom Man nu Er geraden y dy tancker, at man inted behøffuer fleere Orloff skiib at haffue ferdig vden 18, da behøffuer man Ickeheller fleere *Capiteiner* End tiil sa mange skiib. Pa dy sma skiib som trost och Markatten och ded slags skiib Pleiiede man udi dy forrige tyder ingen Luthenandtter at bruge. Der bleff en Lythenandt Nu siist aftackiit, som er aff Malmø¹⁾, den samme skal igen antagis och En anden derymod afftackiis. Dentyd den siiste afftackning skedde, da uyste Enhuer att siige, dentiid ded uar skeed, Att man haffde skiildt siig ued dy beste Och beholdt dy uerste, der man dog med fiid bespurde siig Om Enhuers *Valitet*²⁾.

M: hans Ohnemøller skal komme hiid och tage maliit med siig aff ded støcke Eegii tre, som ieg for nogen tyd siiden lod slebe ud pa pladtzen, som Baaden pleiier at staa under dy huelfffuingerne³⁾.

M: *Tanche*⁴⁾ y Nedderland plager mig *continuerlig* om forbedering pa hans besolding, der hand dog haffuer 1000

¹⁾ Sikkert Samuel Kristensen Malmø, som, efter at have været forløvet en Tid, atter kom i Tjenesten d. 10. Juni 1642 (Lind, S. 303).

²⁾ Jvf. Brevet af 19. Maj.

³⁾ Hvælvingerne laa ved Provanthuset, se Brevet af 4. Jan. 1648.

⁴⁾ Om Martin Tancke, dansk Resident i Haag, se V, 17 Note 3. Foruden sin Aarsløn paa 1000 Rdl. (opført i Kieler Omslags Regnskab og betalt af Kongens egen Kasse) fik han i 1642 og 1643 aarlig 500 Rdl. som Tillæg udbetalt gennem Joh. Braem, hvis Udlæg blev refunderet dels gennem Rentekammeret, dels af Københavnstolden (se Rentek. Afregn. VIII 17,

daler aff mig om ariit. Sligge personer burde bylligen at betalís aff *commissarierne*¹⁾.

Ieg tencker, at Støckerne tiil Chriistianoppell, Christianstad och Chriistianpriis bilfuer(!) uel dennegang gleemdt Och icke uden faahre. Att gørere siit fadziit²⁾ paa *Arsenalit*, ded gaar inted an, ty nar flaaden skall wd for aluor, Och køben:, som den Nu foruydis, skal besettis, som ded behøffuis, da uyl der inted bliiffue mange tiilbage.

Der bleff forgangen Aar nogle tussind lechtir och Enneber stager bestiildt til den store diirehaffue, huoraff der Endnu icke Er kommen En, udaff huad arsag, ded motte Ieg uel uyde. *Vale*. Frederigsborrig den 17 *May Anno* 1642.

Christian.

133.

19. Maj 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

De hos Simon de Pas bestilte Malerier til Kronborg Slot er ikke komne. Kongen udtaler sig om Afskedigelsen af Officerer til Flaaden og om Lønningen af Residenter og Agenter i Udlandet. — *R. A.*

Ieg haffde uel mendt, at maluerckit her tiil Sallen, som huos *Simon d. pass* bestyldt Er, Skulle uerre kommen med den flade, som nu her y sundit fyndis, ephtersom loffuit uar, Mens ded slog feiil, Huorfor du huos samme *de pass* skaldt laade fornemme, huorfra sliig *manchement* kommer³⁾.

Nr. 54 og 72). Lønnen til Agenterne i Wien opføres paa Omlagsregnskabet, medens Residenter og Agenter i Spanien fik deres Aarsløn gennem Braem. I Rentemesterregnskabet opføres ikke Løn til nogen anden fast Resident end Peder Vibe i Stockholm.

¹⁾ ∅: Landkommissærerne, der siden 1638 forvaltede de af Stænder- eller Adelsmøder bevilgede, til de provinsielle Landekister henlagte Skatter (Erslev II, 468 ff.).

²⁾ Gøre sit Facit paa ∅: stole paa, regne med.

³⁾ Se herom Note til Brevet af 22. Maj.

Ded Blockhus, som forgangen Sommer bleff lagdt her y sundit, Saoch Broekarren¹⁾ her om hussiit uyl med Peele forbedris.

Nar ieg Erfahrer, huilcke *capiteiner* och Luthenandter best kan mystis, da skal dy inted lenge bye epther derris affskeen. Den siiste afftackning skedde epther skiipper Rassmussis²⁾ beretning om derris Erfahrenhed, Tii Eriick Otten-son³⁾ uar pa dii tyden eller giiorde sig siig. Naar *M: Tancke* y Nedderland och *M: wiibe* y Suerrig Och dii andre Enhuer pa sit sted bliffuer betalit aff *commissarierne*, da skal dii megit bedre uerre at *contentere* end nu, ieg betaler dem, huos mig formener dy altid at Erlange nogiit ued *intercessionales*. Ieg Er liige saledis plagit med Raask⁴⁾ y hamborg som med Tancke y Nedderland om hans besolding. Vale. Aff *Croneborg* den 19 Maj Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

134.

20. Maj 1642.

Til Korffts Ulfeldt.

Om Vandværket paa Kronborg. — *R. A.*

Wdi myn siiste bleff 700 Render glemdt, som gørris fornøden heer at flii wanuerckiit med, som uyl bestillis, paded man kan faa wandiit herop Igen⁵⁾. Der skall ochsaa

¹⁾ Brokar o: Forbygning for at tage af for Strøm og Isgang.

²⁾ Overskipper Rasmus Tygesen Samsing (Lind, S. 330).

³⁾ Erik Ottesen Orning, Chef paa Holmen.

⁴⁾ Martin Rasch, dansk Resident i den nedersachsiske Kreds. Om Lønning af Residenter og Agenter i Udlandet se S. 173 Note 4.

⁵⁾ I Rentemesterregnskabet 1643/44 F. 223 er opført Arbejds-løn til en Tømrer, som næstforleden Aar har forfærdiget Render til at føre Vandet op til Kronborg fra „den Dam uden for Helsingør“.

sendis 110 tølter aff dii deeler, som Erre oplagdt paa Reeberbanen, hiid, uyder End dy, som Ieg skreff om ygar¹⁾.
Vale. Crone: den 20 Maj Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtzwlfeldt tiil hande.

135.

21. Maj 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Arbejde paa Frederiksborg Slot. — *R. A.*

Siiden at ieg skreff dig tyl om dii Plancker, som skulle brugis til den wand kumme, da haffuer Ieg hafft En aff dii skiibss tømmermend, som Er heer fraa køben:, huos samme kumme, Som formener, der Skulle 40 tylther Blegiings Bord dertill, huorfor sadan Bor skall sendis hiid, ded første mueligdt Er. *Vale. Frede: den 21 Maj Anno 1642.*

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtzwlfeldt tiil hande.

136.

22. Maj 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Simon de Pas skal have Betaling for Malerierne til Kronborg. Det er en Selvfølge, at Pinneberg Amtsregnskab skal revideres af Rentemestrene. Der skal indsendes Kalk fra Fakse. Om en Stenkulsgarbe, som Kongen vilde have beset, da han var paa Kronborg, og som han ønsker at købe af Frederik Rantzau. — *R. A.*

Dy penning, som skal giiffues for ded Maluerck²⁾, som fattis pa *Croneborg* saal, haffde lenge siiden uerrit Erlagdt,

¹⁾ se V, 213.

²⁾ Angaaende de Malerier til Kronborg Slot, som Kongen med Kobberstikkeren Simon de Pas som Mellemand lod udføre i Holland, se F. R. Friis, Saml. t. dansk Bygn.- og Kunsthist. S. 364. Ved Afregning 14. Juni 1642 (Rentemesterregnsk. 1642/43

haffde ieg uyst *Summen*. Nu skall dy bliiffue Erlagdt, Naar gud uyl, ieg kommer tiil stede, Och Syman *de Paas* giiffuer syn *Reuers* fraa siig at skaffe mig med ded første Epther *contractens* indhold Sa megiit Skylderii, som den *Summa*, hand Emphanger, kan vddrage.

At Rentemeisterne spørrer siig for, om dii skal høre ded ambdt Piinnenbergs¹⁾ Regenskab Eller Eii, Ded kommer mig fremmit for, Aldenstund dii hører alle dii andre Holstenske lens Regenskab, Iaa tollernes Regenskab y glyckstadt²⁾, som dii for nogle Aar siiden inted hørdtte, Och ded ambdt Piinnenberg Er En *pærtinens* aff ded huss holstein.

Der skal sendis bud henad faxe, At derfra hiidsendis 4 tønder wleeskit kalck, som uel skal foruaris for lufften Och for alting for weede, naar ded Regner.

Nu Jeg uar pa *Croneborg*, da haffde ieg y sinde at uylle haffue beseet den grube, som dii stenkul graffuis

Fol. 190) fik de Pas Betaling for Skilderier til Kronborg, som var komne i Tiden 22. Sept. til 26. Nov. 1641. I Tidsrummet 27. Maj 1642 til 13. Juni 1643 fik han, ligeledes for Billeder til Kronborg, 8353 Rdl. udbetalt gennem Johan Braem (Rentek. Afregn. VIII, 16 a, Nr. 34). — Om Simon de Pas se iøvrigt III, 206 Note 2.

- ¹⁾ Grevskabet Pinneberg havde Kongen og den gottorpske Hertug efter den sidste schaumburgske Greves Død i Novbr. 1640 erhvervet og delt imellem sig (se Traktater IV, 223 ff.). Med Hensyn til Landskabets statsretlige Stilling var forskellige Opfattelser gjort gældende, idet man snart havde hævdet, at dette Grevskab som Del af Holsten-Stormarn var et Len, og snart, at det var et Allodium. Efter at den afdøde Greves Moder ved Traktat af 10. Marts 1641 havde overladt sin Ret til Kongen og Hertugen, syntes — trods Christian IV.s Ytring i ovenstaaende Brev — den sidste Opfattelse den overvejende, og de slesvig-holstenske Stænders Forslag om de pinnebergske Landes Inkorporering i Hertugdømmerne blev ikke taget til Følge (anf. Skr. S. 236).
- ²⁾ Medens Regnskabet for Elbtolden i Glückstadt for 1635/36 er revideret af „Kgl. Majestæts Secreterere“ Jørgen Rosenkrantz og Melchior Oldeland, er det for 1637/38 og følgende Aar revideret af en Renteskriver.

udi¹⁾, mens ded bleff Epther, fordi at den, som Er Meiiſter der-offuer, inted uar ued handen. Ded uar En landskade, om ded werck ſkulle bliiffue Liiggendis, aldenſtund Hammermøllen ued hellingør(!) for 39 Aar ſiiden y Nogle Aar brugtis med Ingen anden kull End dy, ſom kam derfra. War Pladtzen førſt kronens, Saa uar der hundriid gode Raad til att driiffue ded werck med ſtor Niitte. Heer findis Steller²⁾ och tyue nock, ſom der for madden uel motte arbeide, Naar der uar god opſiicht paa dem, Och der uar ſaat En trunck³⁾ ued gruben, ſom dy kunde foruaris y. Du kandt forhøre huos frederich Randtzou, huad for wedderleg hand begehrer for ſamme Pladtz, ſom Er heel ringe. Wiil hand ſelfuer bruge Pladtzen, da begehrer Ieg den inted. Vale. Frederigsborg den 22 May Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wifeldt til hande.

137.

25. Maj 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Grev Valdemar Christians Rejſe til Øſel ſkal fremſkyndes.
— R. A.

Chanseleren H: Christian Tommiſſen var En dag ſiiden huos mig pa frede:, huor uy *inter Alia* kam y *Discurs* om greffuens³⁾ Reiiſſe henad Øſſel, huilcken ieg formendte at

¹⁾ Hermed ſigtes ſikkert til Stenkulſgruber i Helsingborg Len, hvor Frederik Rantzau ejede Krapperup. Allerede i det 16. Aarh. havde Kulbrydning fundet Sted i Skaane (jvf. Højer, Sverige II, 618). I Rentemesterregnskaberne 1641/43 opføres Løn for at opgrave Stenkul i Helsingborg Len.

²⁾ Steller ∅: Stjælere. Trunck ∅: Fængſel.

³⁾ Nemlig Valdemar Christian, ſom paa denne Tid nylig var vendt hjem fra Ruſland (ſe V, 211, Note 2). Maaske var hans Sendeſe til Øſel foranlediget af Klagerne over Anders Bille (ſe Brevet af 7. Marts). Jvf. Brevet af 6. Juli. I Maj 1643 udnævntes han til Statholder paa Øſel (Fridericia II, 319).

kunde faa siin fremgang strax Epther Piindtze helligdage, huorymod hand mendte, at greffuen inted kunde bliiffue saa snardt ferdig med ded, hand skulle haffue med siig. Huorfor ieg gerne motte uyde, huad ded Er for tøy, som samme Reiisse kan forhaale. Io snarer hand kan komme derhen och komme hiid Igen, Io snarer kan han faa alting y En god Order. Tii huad hand faar inted med siig heerfra, ded kommer uel langsom Epther. Huad hand skall haffue herfraa, ded uyl gaa derhen, ymens ded kan skee uden faahre. Skulle ded inted komme herfra førend frøckernis Briillup¹⁾ Er forby, Daa uyl ded uerre Ewentyrligdt²⁾. *Vale.* Rossenborg den 25 Maj Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt til hande.

138.

29. Maj 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Den Herremand, der har været i Enkedronning Sophies Tjeneste, skal ansættes som Fiskemester i Stedet for den gamle Hanrej, der nu er det. — *R. A.*

Den herremand³⁾, som før haffuer tiendt frummoder Salig, haffuer Ieg Siiet ydag y kyrcken Och kender ham

¹⁾ Christian IV.s Døtre Christianes og Hedevids Bryllupper fandt Sted den 6. Novbr.

²⁾ forbundet med Fare.

³⁾ Carl Joachim v. Karberg, der havde været Kammerjunker hos Enkedronning Sophie (se Liste over Udbetalinger i Pakken: Protokol og Dok. vedr. Skiftet efter Dronning Sophie, R. A.), fik 29. Maj 1642 Bestalling som Fiskemester paa Københavns, Kronborg og Frøderiksborg Len (D. Kanc. Bestallingsbog 1.), men hans Funktion synes at have været kortvarig, da der i Rentemesterregnskaberne kun eet Sted (1643/44) opføres Udbetaling af Løn til ham. Hans Forgænger var Johan Bøgvad, der dog først afskedigedes fra 1. Aug. 1643 (Rentemesterregnsk. 1643/44, jvf. Grundtvig, Meddel. fra Rentek. Arch. 1872, S. 128).

heel well. Hand war wel Liid af frummoder Saliig Och tiienliger for En fyskmeister. End den gammel haanreii, som nu *Agerer* fyskemeister *offitium*, Huorfor den samme, som haffuer tiienendt frummoder saliiig, skall bestiillis for fyskmeiister tiil frederigsgorrig(!) Och giiffuis den Besolding, som altyd dy andre giiffuen Er. *Vale*. Aff københaffuen Slott den 29 *Maj* Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

139.

5. Juni 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Frands Albrecht af Sachsen-Lauenborg er saaret. Der skal sendes Pander til Mølleakser i Glückstadt Fæstning. Det mellem Kongen og Frederik Parsberg planlagte Mageskifte er ikke antageligt, hvorfor enhver skal beholde sit, og Jørgen Seefeld skal lade rejse et Gærde som Skel. Mejersken paa Frederiksborg skal tilholdes at lave Ost. — *R. A.*

Ded star, gud uerre loffuid, heer uel tiil, den Allerhøieste hielppe framybedre Nadeligen. Ieg er kommen hid pa Post och achter, om gud uil, herfra henad Rensborg y morgen. Aff *Auiserne*¹⁾, som denne post medbringer, Er at fornemme, At herdtzog frans Albrecht²⁾ haffuer faat thuende skud, Mens der taliis Inted om, Om dy suenske haffuer faat nogit med. Der er bestiildt huos Smidden pa holmen Nogle Pander³⁾ med dertil behørige tapper tiil nogle Mylle axeler her y festingen, Huilcke tiil landtz skal hiid sendis, Eptherhanden som dy blyffuer ferdig. Der ieg nu pa reissen uar pa Anderskou⁴⁾, da fornam Ieg, at ded

1) Aviser o: skrevne, udenrigske Nyhedsberetninger.

2) Frands Albrecht af Sachsen-Lauenborg, se V, 226, Note 1.

3) Pande = et Akslen omsluttende Metalhylster.

4) Lensmand paa Antvorskov var Wenzel Rothkirch, der ved Missive 23. Maj 1642 (Sjæll. Tegn., F. 315) havde faaet Befaling til at undersøge, om Sæbygaard kunde undværes fra Lenet.

Skiiffte¹⁾, som Er under henderne med frederich Passberg, inted gaar for siig, aldenstund ded er Ickun Otte garde, som begeris aff frederich Passberg, Och hand uyl haffue derudi med forstanden En haab garde, som liigger heer och der y landit, som mig inted tiener, Tiil den Ende, at hand formedelst ded skiiffte kunde Erlange Sebygard med syn tilbehør, huortil fyskeriit allene Er bedre End aldt hans godtz. Huorfor ded er best, at Enhuer beholder siit, Och att der gørris Ett gerde ymellom oss, som landtzdommer uar befahlitt at lade forferdige²⁾, førend H: Mogens kaas³⁾ brachte samme skyffte pa banen. Samme gerde at forferdige y En hast skall Iørgen Seefeldt hiielppis med Nogiit folck aff Bremmerhollmen med Skoule och Spader, Naar du uyder derom faar Order. Hans wldrich gyldenløffue Skal befahliis, at hand tylholder Meiiersken, at hun gør Ost aff den Sure melck, Och siiden skal hoffmeistrinden befahliis pa frederigsborg at haffue opsiicht med Meiiersken, att ded ochsa skeer. Vale. Aff Glyckxborg den 5 Iunij Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt til hande.

140.

7. Juni 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har modtaget en skreven Bog og en Sølvæske. De Svenske har ikke haft Fordel af Frands Albrecht af Sachsen-Lauen-

¹⁾ Kongen begærede til Mageskifte af Frederik Parsberg til Vognserup Kastrup Hovedgaard i Flakkebjærg Herred og otte Gaarde i Ortved, Vigerslev Sogn, beliggende i Kongens Vildtbane, hvorhos Frederik Parsberg mod til Vederlag at faa Sæbygaard yderligere tilbød at afstaa forskellige andre Gaarde (Sjæll. Tegn. smst.). Nogen Tid efter forhandlede der paany om Godset i Vildtbanen (Sjæll. Tegn. 22. Nov. 1642, F. 386, jvf. Brev fra Jørgen Seefeld 9. Juli 1642 i D. Kanc. Indlæg til Reg. og Tegn.), men heller ikke denne Gang kom det til et Mageskifte.

²⁾ Ved Missive af 1. Apr. 1642 (Sjæll. Tegn.) til Jørgen Seefeld.

³⁾ For kaas har først staaet gøiie.

borgs Nederlag. Rygtet om Richelieus Død synes at være sandt. De kejserlige Hververe, som forgæves har søgt at faa deres Samlingsplads i Holsten, har ikke faaet een Mand af Grev Pentz's af-takkede Regiment. Isak Föckler har vist sig at være Photinianer. — R. A.

Den skreffuen bag med den liiden sølf Eske haffuer ieg Emphanen Och Nu, gud uerre loffuit, hiid ankommen y den forhabning, at ded med gudtz hielp inted skal waare lenge heer. Ded *continuerer* med H: frans Albrechtz Nedderlag och dødelige affgang¹⁾, mens dii Suenske haffuer ingen Sylcki spunden derued. Haffuer keysseren myst En god *Offiserer*, da haffuer dy Suenske myst En god wen y *Cardinall Riit-zely*²⁾, som siigis uyst død at uerre, huilckiit ieg troer, fordi at *M. Dauaus* haffuer ladt mig siin *abitum* fra hamborg ued *M. sintroman*³⁾ *notificare*.

Dii keysserlige werbers y hamborg lader siig forlyde att uille haffue derris loffpladtz y ded greffskafft holstein, Huorfor ieg haffuer skreffuit dem tiil, At, om ded skeer, daa⁴⁾ dy En wroelig sammelpladtz⁵⁾.

Dentiid ded folck aff greff Pentziis *Regimentt* bleff aftackiit, daa haffde dy keysserlige giordt derris fadtziit⁶⁾ pa samme folck, Mens dii fyck Icke En mand, ty dy uare meist danske och holsteiner. *Vale*. Rensborrig den 7 *Iunij* Anno 1642.

Christian.

Ded Er gangen greff Pens Ilde med hans fornemme *Theologo fochelero*⁷⁾, y ded at hoffpredikandten y glyckstadt haffuer befunden hannem at uerre En *fortinianer*, som huos ingen bør at *tollereris*.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

¹⁾ Se Brevet af 5. Juni.

²⁾ Richelieu, om hvis Død der ofte havde gaaet Rygter, døde 4. Dec. 1642.

³⁾ Melchior de Saint-Romain, fransk Gesandt, se IV, 303.

⁴⁾ Her mangler Ordet: faar eller lign.

⁵⁾ Se V, 223 Note 1 og 231 Note 3.

⁶⁾ gøre Facit paa d: regne med.

⁷⁾ Om Isak Föckler se V, 290, Note 5.

141.

8. Juni 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Da Købmændene, som har bygget det ny Skib i Neustadt, hævder, at det er bygget efter Modellen, har Bygmesteren faaet Ordre til at begive sig til København og demonstrere, at dette er Tilfældet. Hvis Modellen ikke er fulgt, skal Fejlen rettes. Der skal bestilles forgyldt Læder til Prinsen. — R. A.

Epthersom dig bekendt Er, At ieg Anckede paa den fortyning¹⁾, som er paa ded Nii skiib²⁾, som kam fra Niienstadt, stackit førend ieg drog fra køben:, Da haffuer Nu En pardt af købmenden³⁾, som samme skiib biigdt haffuer, werrit heer huos mig y den acht och mening at *Imaginere* mig, at samme skiib ganske Er fortynit Epther Skabelunen⁴⁾.

Huorfor Nu er befahliit, at Biggemeisteren med købmendens fornemste Raad skall begiiffue siig henat køben: Och tage skabelunen med siig Och ded *demonstrere* for dem, som aff diig dertil forordnit bliiffuer, at Skabelunen y alle made fuldt Er, sauydt fortyningen angar. Ded vnder wandiit ded *disputerer* Ieg Inted, ty ded kunde dy inted forandre.

Saframdt nu den skabelun, som dennom tilskyckit Er, inted er fuldt, som ded siig bør, Da skall den Engelske

---

¹⁾ Skibssiden over øverste Dæk.

²⁾ Hermed menes Skibet Trefoldighed, saaledes som det fremgaar af Brevet af 18. Juli, idet de to Breve, ifølge Meddelelse af Orlogskaptajn P. Holck, paa Grund af Overensstemmelse med Hensyn til de deri omtalte bygningstekniske Detailler, maa omhandle samme Skib. „Trefoldighed“ var bygget i Neustadt (se Afregninger IX, 8, XLVIII) og var sikkert identisk med det store Skib, som var paabegyndt i Neustadt allerede i Jan. 1641 (V, 10). Det fik ifølge Glückstadt Fæstnings Proviantregnskaber i Marts 1642 Rejsefetaille for 3 Maaneder (Meddelelse af Kaptajn Holck) og er saaledes rimeligvis kommet til København omkring 1. Juni, hvilket stemmer med ovenstaaende.

³⁾ Nemlig Albert Baltser Berns og Leonhard Marselis, se det følgende Brev.

⁴⁾ Skabelon o: Model.

biggemeister¹⁾ Riiffue den fortyning deraff, som nu derpa Er, Och gørere skiibiit Epther Skabelunen, som Ieg dertil ordnit haffuer, *non obstante*, huad dii andre siiger, Och haffue ded y acht, at man aff fordeckiit affter Masten²⁾ kan skiide offuer Raaholdttit langs Anckerstocken³⁾ Och fraa lussebonen⁴⁾ Eller forkasteliit⁵⁾ Skyde affter skiibiit forby offuer galleriit⁶⁾, saoch fortiil offuer galliionen. Tii kan man ded inted gørere, da Er den Rundiing for och bag tiil inted nyttig.

Herhuos sender ieg dig en fortignelse pa ded forgyldt Leehr, som der skall forskriiffuis tiil myn søn Prindtzen, Allen til En riixdaler. *Vale*. Aff Rensborre huss den 8 Junij Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

142.

8. Juni 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Da det sikkert er Skibsbygger Villads Christensen, som har for sømt at vaage over, at det ny Skib fra Neustadt blev bygget efter Modellen, skal han forhøres om dets Længde. — *R. A.*

Epthersom dig bekendt er, at ded Nii skiib, som kam fra Niinstadt⁷⁾ stackiit før, end ieg drog fraa køben:, Inted behagede mig y mange made Besønderliigen Offuentil, Och

¹⁾ James Rubbens, Englænder, var 1641 antaget som Skibsbygmester paa Holmen (Lind S. 374).

²⁾ Agterhalvdækket agten for Stormasten.

³⁾ Raaholt ∅: den svære øverste Planke i Skibssiden. Ankerstok ∅: Ankerets Tværstang, som, naar Ankeret er paa Plads, ses som en lodret Bjælke lidt udenfor Skibssiden. Hensigten var at man under Afværgelse af Entringsforsøg skulde kunne give flankerende Ild for- og agterefter.

⁴⁾ Lussebonen ∅: Lusepligten, Dæk mellem Stevnen og Gallionen (Meddelelse af Orlogskaptajn P. Holck).

⁵⁾ Forkastel ∅: Skibets lukkede Bak.

⁶⁾ Udbygning paa Siderne af Agterskibet.

⁷⁾ Se det foregaaende Brev.

ieg stackiit siiden paa den wnge Marsiilij¹⁾ begehring skreff dig till (huilckiit du dog Endomstund inted haffuer bekommen), Att skiibbiggerne och Søefaren folck skulle *Iudicere* derpa, Om samme Nii skiib Er fortynit²⁾ Epther den Skabelun, som dertiil giiorde Er, Da Eptherdi ded er siiden falden mig Ind, at Eptherdi den Erliige fuel³⁾ ued naffn wylladtz⁴⁾, som skulle haffue Opsicht pa samme skiibs biigning, haffuer mig waduarit tylsted, att skiibit Er anderledis fortynit, End Skabelunen vduyssel, Da Er der ingen thuiiffuel paa, att hand io haffuer ladt dem gorre skiibit saa stackiit, som ded Meiisteren haffuer gaadt siindtis. Huorfor samme wylladtz icke allene Skarp om samme skiibs lengde skall adspørris, Mens ochsa lade skiibit Strax kølhale, at man kan Rett Erfahre lengden deraff. *Vale.* Aff Rendessborrig huss den 8 *Junij Anno 1642.*

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

143.

13. Juni 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Pfuel har maattet opgive at hverve Tropper i Hamborg. Peder Vibe skal søge oplyst, hvor mange Folk der i Aar sendes fra Sverige til Tyskland. Den unge Marselis mener, at han ved det ny Skibs Bygning har ydet mere, end Kontrakten forpligtede ham til. — R. A.

Huad for Ett geskrey der uar y danmarck och her y landit Om den keysserlige werbing y hamborg⁵⁾, ded kan

¹⁾ o: Leonhard Marselis, der var i Kompagni med sin Svoger Albert Baltser Berns om Skibsbyggeriet i Neustadt, se IV, 422 Note 1.

²⁾ fortyne = forsyne et Skib med Overbygning.

³⁾ Fugl o: Dagdriver, Skælm.

⁴⁾ Villads Christensen, se IV, 422 og VII, 77.

⁵⁾ Om Pfuels Hvervninger af Tropper for Kejseren se V, 228 Note 1 og Brevet af 7. Juni.

ingen troe, Mens werckiit Er Nu forsunden¹⁾, Som aff huosføiede *copia Commissarij* Phuls suar tiil mig kan Erfahriis. Wyllen uar uel deer, mens wor herre lader icke alle anslag gerade.

Du skaldt med første leilighed skriiffue Peder wybe tiil, At hand skal lade siig werre angelegen at Erfahre, huor mange folck der kommer y Aar vd aff Suerrig henad tyssland.

Den vnge Marselius Myndte mig pa y dag, at Ieg wylle skriiffue dig tiil, at ded inted bleff glemdt, at der kam Skybbigger och andre tiil at See, om ded Nii skiib²⁾ Er biigdt Epther Skabelunen, Och om hand Icke haffde giordt wiider, End hans *Contract* hannem tilholder, huortiil Ieg suarede, Att tyden ded uylle vduysse, huad skeed Er. Huad hand siig heer haffuer forobligerit Byggemeisteren angaendis, ded haffuer du herhuos at Emphange. *Vale*. Rensborger huss den 13 *Junij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidt wlfeldt tiil hande.

144.

13. Juni 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Ulfeldt skal give Brevbærereren Penge til hans Rejse. — *R. A.*

Denne Breffuissers Erriinde Er diig bekendt, Huorfor du hannem skaldt werre befodderlig, at hand kommer fordt, Huortiil hannem skall giiffuis Nogen penning, Epthersom man kan tencke, att hand tiil samme reiise behøffuer. *Vale*. Aff Rensborre huss den 13 *Junij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidt wlfeldt tiil hande.

¹⁾ o: forsvunden.

²⁾ Nemlig Skibet Trefoldighed, se Brevene af 8. Juni.

145.

13. Juni 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal sendes et Skib til Glückstadt for at føre d'Avaux til Frankrig. — R. A.

Epthersom den fransøsiiske gesandtter *M: Dauaus* haffuer laadt anholde huos mig Om Ett aff myne skiib, som hannem kunde offuerføre henad franckerige, Och ieg hannem sliigdt beuylgit haffuer, Daa skaldtu lade gørere Ett aff skiiben, som haffuer nogen anseende, ferdig, Saat ded siig paa Elffuen Om fem wgger ymod kan lade fynde¹). Med folck och *officerer* uyl ded foruden mad och driicke uel forsørgis. *Vale.* Aff Rensborger Huss den 13 *Iunij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

146.

17. Juni 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen ønsker Besked om, hvad der mangler i Valdemar Christians Udstyr¹. Der skal sendes Kvæg og Stude til Zibühl. Der skal sørges for Liberi til Hoffolkene til Døtrene Christianes og Hedevisg Bryllup. Bræmerne har bemægtiget sig en Bro i Delmenhorst. Kongen drager nu hen at bese Listerdyb. Hertugen og Stænderne er villige til at forlænge Unionen paa fem Aar. — R. A.

Dyn skriiffuelse *sub dato* den 11 *Huius* haffuer ieg Emphanen Och deraff forstanden, At der fattis En haab tøy tiil greffuens hussgeradt²), som tiil hannem bestiidt Er, huortiil inted Er at bekomme y køben:, Huorfor du begerer at uyde, om sligdt huos Iohan Brahm skal bestillis. Huorpa Ieg dig inted forholder, at derpa inted kan suaris, førend

¹) Om den franske Gesandt d'Avaux's Hjemrejse se V, 247 Note 1.

²) Næmlig Valdemar Christians Udstyr til hans Rejse til Øsel se Brevet af 25. Maj.

ieg ued, huorudi mangelen bestaar. Ieg haffuer Endnu allehande y myn werge, som dertiil kan tiene, nar ieg Erfahrer mangelen. Eptherdii den gaard ziibyl y Meckelenborg Inted kan komme siig Igen, wdenat dydhen sendis 12 Melcke kør och 12 Ploustude, Da skaldtu pa myne uegne lade købe sadant fehe och tilskycke ded med ded første Hans klaussen, som Er forualdter sammestedtz¹⁾).

Eptherdi Sorgen for myn Søster²⁾ Saliig med frøckernis Bryllup³⁾ *Expirerer*, da uyl der gørris *Lyberii More solito* tiil drauandterne och Eddelknaberne med lakeiier och fyrbøder. Tiil Eddelknaberne Och Lakeiierne skall gørris Ehrekleeder aff Suordt Sylketø.

Den første Proba dy Brehmer⁴⁾ giiorde, siiden derris gesandter kam fraa køben:, uar, Att dy *Armata manu inpatronerede* siig halffpardten aff En Broe y ded greffskafft delmenhorst dermed at sette siig udi *possession* aff halff Strømmen, som Broen gaar offuer, wansiet at greffuen altyd haffuer haft den ganske Broe y Roelig *possession*. Ieg haffuer skreffuit dem tiil och Errindrit dem derris tiilsaun y køben:. Huad dy nu uyl suare dertiil, ded giiffuer tyden.

Jeg drager nu hen at besee lyster dyb⁵⁾, Eptherdi heer Er ingen saager, som requirerer myn *præcensiam*, førend

¹⁾ Jvf. Brevet af 30. Marts. I Regeringskanc. i Glückstadt „Staaten und Regenten“ Nr. 31, R. A., findes flere Skrivelser fra Hans Clausen.

²⁾ ☉: Kurfyrstinde Hedevig af Sachsen, som var død 26. Novbr. 1641.

³⁾ Se V, 210.

⁴⁾ Om Gesandtskabet fra Bremen jvf. V, 210 ff. og 220 ff. — Baade Bremen Stad og Greven af Delmenhorst paastod at have Rettighed til Broen over Floden Vahlgraben, hvor Grænsen gik, og Broen var med Vaabenmagt blevet afbrudt af Bremerne, der derefter havde befæstet deres Halvdel deraf. Chr. IV kommitterede d. 28. August Gottl. v. Hagen og Dietr. Reinking til at mægle i Striden, der synes at være endt uafgjort, men til Grevens faktiske Fordel (T. Kanc. U. A. Bremen, Akter vedr. d. polit. Forhold til Danm. ca. 1532—1759).

⁵⁾ Kongen paatænkte at anlægge en Handelsstad ved Listerdyb, jvf. V, 249 Note 2.

Criminal gericht¹⁾ angar, Imod huilekid ieg med gudtz hiielp mig heer igen uyl lade fynde. *Vale.* Aff Rensborger hus den 17 *Iunij Anno* 1642.

Christian.

Ieg glemde y myn siiste Skriiffuelse tiil Chanseleren at lade hannem forsta, Att hertugen aff Holstein med Stenderne Erre wyllie tiil at *prolongere Vnionen* pa fem Aars tyd²⁾.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

147.

20. Juni 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal gøres fire store Egekister. Skrædderen skal sende Kongen hans Gyldenstyckes Klæder. — *R. A.*

Du skaldt lade gørere fihre store kyster, beslagen, aff gaadt wogenskod³⁾, tiil at gemme Boeskab y, *item* Ett beslagen skriin, saaledis som myt lynkleder skriin Er. Skredderen⁴⁾ skal med første Post sende mig wel Indpackiit hiid dy gyldenstyckis kleeder och kapper, hand haffuer aff myne y foruaring. *Vale.* Rensborger huuss den 20 *Iunij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt til hande.

148.

23. Juni 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Et Skærmbret og nogle Tapeter fra Frederiksborg m. m. skal tilligemed det hellige Vand sendes til Glückstadt. — *R. A.*

¹⁾ Der afholdtes en Kriminalret 25. Juni i Rendsborg (Lackmann, Einleitung zur Schleswig-Holst. Historie VII, 294).

²⁾ Om Fornyselsen af den i 1637 sluttede Union med Hertugdømmerne se Traktater IV, 357 ff.

³⁾ ∅: ren Egeplanke.

⁴⁾ Jvf. Brevet af 24. Juni.

Ded store bragit Skermbreddt, du forehrede mig, *item* ded tapedtzerii, som findis pa frederigsborrig ladgard, Med ded tapett offuer bordiit, som findis y ded gemach offuer pordten¹⁾, som man gaar henad Sparpenning, Skal sendis til wandtz henad glyckstadt med ded helliige wand. Nøggelen tiil at komme Ind pa dii steeder, som tappedtzeriit findis, Sendis med herhuos, Huilcken du kandt beholde, Om der skall tagiis Nogit ud aff ded Røde kammer²⁾. *Vale. Aff Rendorsborrig Slot den 23 Junij Anno 1642.* Christian.

Der ligger Nogiit Rødt fløiel med nogle guld knypling y En aff stuerne, huilckit med god leilighed skall sendis herud.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

149.

23. Juni 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Det Skib, der skal føre d'Avaux til Frankrig, skal forsynes med Saltmad og Øl. Der skal sendes seks Par Pander til Glückstadt. Kongens Apoteker skal sættes i Blaataarn, hvis den Svagthed, som han har angivet som Grunden til, at han ikke er kommet til Glückstadt, viser sig at være foregivent. Kongen ønsker Besked i Anledning af Rygtet om, at Opsynsmanden ved Rosenborg har slaaet Portneren ihjel. Naar han er kommet tilbage til Glückstadt, vil han sende Pentz til Hamborg til den af Auersperg begærede Sammenkomst. Pentz drikker fra Morgen til Aften. — *R. A.*

Epthersom du y dyn siiste skriiffuelse begerer at uyde, Om *M: dauaus*³⁾ och hans medfølgere skall skaffis *Viueres* pa mit skiib, som skall føre hannem henad fran:, Da forholder ieg dig Icke, At ieg seer inted, At man kan ga ded

¹⁾ Hermed maa formodentlig menes Portbygningen med Audienssalen i Audienshuset (Mønten) paa Frederiksborg.

²⁾ Jfv. Brevet af 24. Juni.

³⁾ Se Brevet af 13. Juni.

forby, at man Io skaffer hannem Notturfft aff Saalddt mad Och Øl, sagadt som ded brugis paa skiiben. Wiil hand Ellers haffue nogiit *A part*, da haffuer hand Ham: for siig. Ieg troer Inted, at hand kommer Nogenstedtz, dog bør man at Eptherkomme ded, man loffuer. Tiil offuerflod daa skal den hollandtzske *fragatte* følge med hannem henad franckerige.

Ieg haffuer Emphangen ded Iernuerck tiil Møllen, Och habis Ieg, att dii andre Erre y werck. Dysamme Pander skal uerre sex paar¹⁾.

Den danneman Myn *Apoteker*²⁾ Er Endnu inted kommen herud, forregiiffuendis siin Suaghed ded att haffue forhindrit, Huorfor du derom skalddt *Inquirere*, Och saframdt ded saledis siig Inted befindis, Da skalddtu lade sette hannem y ded Blaa tarn Indtil wiider beskeen. Och Epthersom heer siigis, att Johan y haffuen³⁾ skall haffue slaagen Porteneret ued Rossenborg yhiel, Daa skalddtu lade mig uyde, huorledis tilgangen Er.

Ieg habiis, att ded faar heer snardt Ende, saat ieg paa Mandag, Om gud uyl, kan komme herfra. Imorgen skal *Criminal* gerichtiit⁴⁾ holdis. Naar Ieg kommer y glyckstadt, Daa uyl Ieg sende greff Pentdz henad Ham: tiil att Erfahre, huad greffuen aff Auersberg haffuer hannem at forte⁵⁾ til att siige mig pa keysserens wegne, Epthersom hand selfuer haffuer skreffuit mig til och begerdt, at greff Pentdz til den Ende motte komme hen tiil hannem⁶⁾.

Graff Pentdz driicker nu Inted ymellom Maltiiden, Mens hand holder Maaltiit fraa ty om formiddag, Indtil klokken Er siiu om aftnenen. *Vale*. Aff Rensborre Huss den 23 *Iunij* Anno 1642. Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

¹⁾ Se Brevet af 5. Juni.

²⁾ Kongens Apoteker var Samuel Meyer, se V, 352 Note 5.

³⁾ o: Opsynsmanden paa Rosenborg Johan Funcke, se IV, 178 Note 1.

⁴⁾ Se Brevet af 17. Juni.

⁵⁾ Rimeligvis Fejlskrift for: fortro.

⁶⁾ Auersperg skulde anmode om, at de kejslerlige Officerer maatte faa Hverveplads i Holsten, se Brevene af 7. Juni, 13. Juni Nr. 143 og 2. Juli og V, 231, Note 3.

150.

24. Juni 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver Besked om, hvorledes de russiske Gesandter, hvis Ankomst er forestaaende, skal behandles. Han ønsker at faa at vide, hvor meget Silketøj der mangler til Valdemar Christians Udstyr, da han vil købe det manglende i Hamborg, hvor der er bedre Køb paa sligt end hos Johan Braem. — R. A.

Epthersom Ieg Erfahrer aff dyn skriffuelse, som Biigge-meistern haffde med Siig, At der Er En *Ambassade*¹⁾ fra grodtfiirsten forhanden, huorfor du begerer at uyde, huorledis ded skal holdis med dem, nar dii ankommer, Huorpa ieg dig inted forholder, At naar dii kommer an for køben:, da skaldtu lade dem bliiffue pa derris skiib, Indtil du lader mig derris ankomst wyde. *Interim* skaldtu lade gørrer kuarter ferdig til dem y byen Och wndsette dem med *Viueres*, sauidt dii behøffuer. Gud giiffue, dy uaar ankommen Och bordte Igen. Der wiil hollis Ett aff Skiiben ferdig tyl att føre dy Beester bordt Igen. Man wed Nu, huorledis myne bleff *tracterit* y Muskou²⁾, huorepther man haffuer siig heer att *Regulere*. Du lodtz mig stackit siiden forsta, at der uar mangel pa Siilckytøi tiil at forferdige ded, som greffuen skall haffue. Huo[r]pa dig bleff suarit, at naar ieg Erfohr mangelen, huorudi den bestod, da uylle ieg see, om ieg kunde finde middel dertiil³⁾, Huorfor du den mig med ded første skaldt lade uyde. Och Eptherdi Nøggelen, som gaar til ded Røde kammer, dig ygar ued hans wyldfang⁴⁾ bleff tilskiickit, Daa skaldtu med *M: Ernst Skredder*⁵⁾ gaa ind y samme kammer Och Erfahre, huad derudi findis, som dertil

¹⁾ Om det russiske Gesandtskab se V, 233, Note 1.

²⁾ Valdemar Christian og Gregers Krabbe havde den foregaaende Sommer været i Moskva (Fridericia, 318).

³⁾ Se Brevet af 17. Juni.

⁴⁾ Hans Wildfang var Postbud til Glückstadt (Meddel. fra Rentek. Arch. 1872, S. 207). — Jvf. Brevet af 23. Juni Nr. 148.

⁵⁾ Hofskrædder Ernst Jørgensen Møller (O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. V, 174 o. fl. Steder).

kan tiene, paded Ieg diste bedre kan Erfahre mangelen Och den heer Erstatte, aldenstund sliigdt Er y Hamborrig wliige beder køb, En Iohan Brahm ded, som han haffuer leffuerit, anslaar, Saat ded skeller nogle mark danske pa huer allen, wansiit at allen, som bekendt Er, Er megit sterker, End worris Er¹). *Vale.* Aff Rensborger hus den 24 Iunij Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

151.

27. Juni 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Den hollandske Fregat, der har bragt Prins Christian til Hertugdømmerne, var provianteret med uspiseligt Brød. Der skal tages streng Straf over dem, der er Skyld heri. — R. A.

Epthersom Prindtzen igar, gud werre loffuit, wel her Er anlangit Och mig yblandt andiit ladiit forsta, Huorledis folckit pa den hollandtske *fragat*²) uaar *providerit* med En haab forbrendt Brød, som ingen kunde Eede aff, Da skaldtu derom *inquirere* och deroffuer *Exemplariter* lade straffe, ysonderlighed offuer dem, som derudi haffuer skiild, at ded samme Er kommen til skiibs, Tii sliigdt brød hører y Suynen, och Baageren sliigdt y hans besolding at affkortis Och selffuer med hans suenne at fortere En haab deraff y ded Blaa tarn.

¹) Kongen tænker formodentlig paa den „lange hamborgske“ eller den brabantiske Alen, der var noget længere end den sjællandske, medens den „korte hamborgske“ Alen var noget kortere. For øvrigt var det netop den sidste, der, i det mindste i senere Tider, brugtes til Silketøj (se Bauer, Haandbog i Mønt-, Maal- og Vægtforhold S. 136. Arent Berntsen, Danmarckis og Norgis Fructbar Herlighed IV, 1, S. 545).

²) Den hollandske Fregat skulde føre d'Avaux til Frankrig, se Brevet af 23. Juni Nr. 149.

Den keldersuend, som haffuer Emphanen samme brød, hand bør at faa skam derfor, at hand haffuer annammit sliigdt, ty der ligger andet Brød nock, som hand kunde haffue faat. Ded er høy tiid, at dette bliiffuer straffit, Tii ellers Er all myn wmag Om sonst, Om dii saledis ma ferris. Der maa uerre En ganske haab aff sliigdt Brød forhanden, aldenstund dii tordte pa sadandt et Ringe skiib faa dem En lest forbrendt brød Ind, Der dy dog uyste, at ded inted kund bliiffue tyed, aldenstund Printtzen med hans folck skulle segle pa samme skiib. *Vale.* Aff Renssborger huus den 27 *Junij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

152.

2. Juli 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen billiger Hans Jacobsens Tegning af det nye Vold-anlæg ved København, dog burde han hellere arbejde paa Christianopol. Kongen deler ikke Peder Vibes Forventning om, at den svenske Regering vil støtte Enkedronningen. Han sender en Prøve af det daarlige Brød. Auersperg har forgæves søgt at faa Tilladelse til kejserlige Hvervninger i Holsten. Isak Föckler har maattet forlade Glückstadt. Det russiske Gesandtskabs Ophold i København bør gøres saa kortvarigt som muligt. — *R. A.*

Dyn skriiffuelse med ded, som breffuissier haffde med siig, haffuer Ieg Emphan[gen]¹⁾ och aff dyn skriiffuelse forstanden, Att hans Iacobson²⁾ Epther huos føiiede forteg[nel]se¹⁾ uil forferdige ded Nii anlagde werck om køben:. Saframdt nu samme werck, saledis som ded fortegnit findis aff hannem, bliiffuer forferdigt, da kan ded uel *passere.* Ieg

¹⁾ Hul i Papiret.

²⁾ Ingeniøren Hans Jacobsen Schørt arbejdede i Løbet af 1642 paa den nye Voldlinie, hvorved Rosenborg blev indlemmet i Staden (Lassen, Doc. og Actstykker t. Kjøbenhavns Befæstnings Hist. S. 55 f.; se iøvrigt om ham Personalhist. Tidsskr. II, 117).

menkte, att samme hans Jacobsøn uar befahliit at See pa bigningen pa Christianopol¹⁾, som inted bør forsømmis. Man faar letter folck, som tager siig bigningen ued køben: an End den til Christianopol.

Peder wiibe²⁾ gør Enckedronningen god fortroetning pa hinders vnderholdning, huilckit Ieg dog inted troer, førend Ieg seer Ett breff derpa med Reg[e]ringens hender vnder.

Aff ded forbrendte brød³⁾, ieg siist skreff om, sender ieg dig herhuos En *Proba*, som Ieg haffuer faat aff Prindtzen. Man seer ded med forundring an, at dy haffuer toridt giffue sadandt brød ud tiil Badtzmenden, ty hand bringer ingen hund dertil, att hand Edder ded.

Greffuen aff Auersberg⁴⁾ begerede stackit siiden at tale med greff Pens, forregiffuendis, at hand haffde nogit at siige hannem, som hand inted kunde siige nogen anden. Der dii nu kam sammen, Da uar ded inted andit End at, Eptherdi Suensken haffde stor *progres* y tysland, da skulle ieg tilstede. keysserens *offiserer* at werbe heer y landit, *item* at greff woldemar Christian motte med ded geworben folck, som forhanden Er, begiffue sig y keysserens tiieniste. Huad Nu derpa wanckede for suar, ded Er lett at gette. Greff Pentztis *fockeleus*⁵⁾ bleff inted gammel heer y byen, dentiid hand merckede, at ieg uyste at siige om hans dondt. Naar du mercker dii Muskouyters⁶⁾ ankomst, da skaldu lade mig strax ded uyde. Tii gud giiffue, huorledis man kan mage ded med dem, da uy inted⁷⁾ holde dem lenge op y Riigit, dy

¹⁾ Om Christianopels Befæstning var udstedt Befaling af 10. April 1641 (Skaanske Reg., F. 446). Hans Jacobsen Schørt arbejdede ogsaa her, se Vilh. Lorenzen, Christian IV.s Byanlæg S. 156.

²⁾ Se Brevet til Peder Vibe af s. D. V, 226.

³⁾ Se Brevet af 27. Juni.

⁴⁾ Se Brevet af 23. Juni Nr. 149 og V, 231 med Note 3.

⁵⁾ Se Brevet af 7. Juni.

⁶⁾ Se Brevet af 24. Juni.

⁷⁾ Her mangler Ordet: vil eller lign.

faar inted at bliiffue gammel y køben:. *Vale. Aff glyckx-borg den 2 Julij Anno 1642*¹⁾.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wifeldt til hande.

153.

6. Juli 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har modtaget Fløjl og Kæde m. m. Tapeterne skal ogsaa tilsendes ham, da Grev Valdemar Christian ikke har Brug derfor, saa længe Forholdene ikke er anderledes paa Øsel. Proviantskriveren burde have kasseret det brændte Brød og sat Bageren i Blaataarn. Kongen har faaet Breve fra Peter Marselis. Han har paalagt Peder Vibe at meddele den svenske Røgering, at han fremdeles vil underholde Enkedronningen af Sverige. Auerspergs Rejse hertil vil sikkert blive uden Resultat. Hvor de unge Landgrever faar Logi i Sorø, er Kongen uden Forskel, men han ønsker Besked om, hvad Udgiften vil blive for de holstenske Grever. Kopi af Prinsens Skrivelse til Borgerskabet i Hamborg er vedlagt. De russiske Gesandter skal foreløbig blive ombord paa Skibene. — *R. A.*

Ded Røde fløiel med den knypling Er mig tilhande kommen saoch ued lakeyen dii guld snør maller och dertil behørige keede. Angaendis ded tapetzerii, du skreffues ued samme lakey om²⁾, ded skall sendis hiid, ty greffuen kan inted gorre dermeed, førend Arensborrig kommer y En anden *postur*, som Anders bylde³⁾ best bekendt Er. Ieg haffuer, siiden Ieg førstegang skreff dig tiil Om ded forbrendte Brød⁴⁾, sendt dig En Prøffue deraff, Och bør bade dy, som ded annammit haffuer, och dy, som dermed saa lenge haffuer tiiet, *Exemplariter* Straffis. Tii haffde Prouyantskriiffueren dragiit Bageren och hans selskab ded aff y derris besolding och

¹⁾ Modtaget 7. Juli (ifølge Korfits Ulfeldts Paaskrift).

²⁾ Se Brevene af 23. (Nr. 148) og 24. Juni.

³⁾ Anders Bille var Lensmand paa Øsel. Om Valdemar Christians Sendelse hertil jvf. Brevet af 25. Maj.

⁴⁾ Herom se Brevene af 27. Juni og 2. Juli. Proviantskriver var Morten Mikkelsen (Lind S. 114).

ladit dem Eedt En pardt deraff op y ded blaa tarn och giiffuit Resten Suynen at Eede, Da haffde ded inted kund bleffuen dem pafexerit¹⁾ eller patrengdt, som uden thuiffuel skeed Er. Ded Er stor skam, at man haffuer sliig folck y tiienisten, som tør vndersta sig sliigdt.

At du y dyn skriiffuelse formener, at fra *M*: Paudessen²⁾ uar kommen Skriiffuelse tiil mig, derudi Irrer du diig, ty alle Breffuen uar fra Petter Marselio, som Er y Muskou. Den Erkleering, dronningen aff Suerrig haffuer giordt frummoderen angaendis, Er rett pa Suensk *stilerit*, Huorfor ieg haffuer befahliit Peder wiibe, at hand Regeringen skall lade forsta, at ieg achtir at vnderholde Enckedronningen y myt och hinders søsters den aff Brunsuigs Huus. Huad som Riigerne ymellom ganger³⁾ Er Om dennom, som wiiger udaff ded Ene rige y ded andit, deraff haffuer Ieg sendt Peder wiibe *copiam*⁴⁾.

Greffuen aff Auuersberg Er hiid ankommen⁵⁾. Haffuer hand inted andiit heer at forrette End ded, som ieg skreff dig siist til om, Da bliiffuer hand inted lenge Heer opholdt.

Eptherdi Ieg haffuer forstanden aff Chanseleren, at den herremand, som haffuer fuldt dii vnge Paldtzgreffuer tiil Soer, befager(!) wldrich Christians forrige *lossomendte* bedre End *M*: Byorn[s] kuarter, da lader ieg mig sliigdt well gefalle. Mens aldenstund ded wiil følge, att dii holstenske herrer, som Er der paa myn pung, wden thuyffuel skal søge taffel med samme Paldtzgreffuer och andre, som mig ganske inted wedkommer, Daa wiil ieg uyde, huorhøit ded uyl beløbe siig paa dem, Ieg haffuer forpflichtet mig tiil at betale for⁶⁾.

¹⁾ fexere o: narre.

²⁾ o: Baudissin, se V, 238.

³⁾ Fejlskrift for gangen.

⁴⁾ Se Brevet til Peder Vibe V, 227 f.

⁵⁾ Om Auerspørgs Sendelse se Brevet af 2. Juli.

⁶⁾ Om Landgreverne af Hessens og Hertugerne af Glücksborgs og Nordborgs Ophold i Sorø se Brevet af s. D. til Christen Thomesen Sehested V, 228 f.

Hvad dii Erlige Hamborger Nilligen haffuer hafft for ymod mig, ded er udaff herhuosføiiede *Copia*, som Prindtzen haffuer skreffuen gemenden y hamborg tiil¹⁾.

Dem Paa Prammen, som ligger ued Amag, saoch *commandanten* Paa Croneborg skall befahliis att wysse dii Musko-uytterske gesandter²⁾ henad køben:, paded man skall inted haffue wmag at Sleebe dem henad køben:, Mens at dy bliiffuer paa skiiben, indtil der kommer bud hiid. *Vale.* Aff Glyckxborg den 6 *Julij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

154.

10. Juli 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Hans Bøjesen skal indfinde sig til Aflæggelsen af Kontributionsregnskabet for Kongen og Hertugen. Simon de Pas skal holdes til rigtig Levering af Malerierne til Kronborg. Der skal sendes Nikkel Kok en Jagt. Auersperg har gentaget sin Anmodning om, at Kongen vil tillade Kejseren at hverve i sine Lande. — *R. A.*

¹⁾ Her mangler Ordene: at se eller lign. Gemende o: Gemeinde, menige Borgerskab. — Prins Christian (V) foreholdt i Skrivelse af 4. Juli Borgerskabet i Hamborg, at saavel dette som Stadens Øvrighed havde støttet Greverne v. d. Lippe, der gjorde Fordring paa Grevskabet Pinneberg; hvis Borgerne ikke kunde fralægge sig denne Beskyldning, var Kongens højeste Unaade og Straf dem vis (Kopi i R. A., Regeringekanc. i Glückstadt, „Stadt Hamburg“, Nr. 35, Undernr. 28). Grev Filip v. d. Lippe, som var Broder til Enkegrevinde Elisabeth af Pinneberg, førte, efter at den pinnebergske Arvestrid var afgjort ved Forliget af 10. Marts 1641 mellem Christian IV og den gottorpske Hertug og den herpaa følgende Deling, en mangeaarig Proces med den danske Konge, uden at opnaa noget Resultat (Traktater IV, 233). — Iøvrigt havde Hamborg ogsaa nærret andre Planer om med Pinneberg som Udgangspunkt at tilføje Christian IV et Nederlag i den standende Strid mellem Staden og Kongen, se Nordelbingen IV, 22 f.

²⁾ Om de russiske Gesandter se V, 233, Note 1.

Epthardi ieg och Hertugen aff Holstein haffuer *destinerit* den 6 *Au*: først kommendis tiil at lade forhøre Regenskab offuer dii penning aff *contributionen*¹⁾, som nu En rom tiid vdgiiffuen Er, Och ieg dertiil achter iblandt andre at bruge Hans Boiiesen²⁾, Da skaldtu hannem lade forsta, at hand siig ymod samme tiid forføier Och heer tage skriifftlig Order, huorepther hand med dy andre siig skal Rette. Den *provision*, ieg befohll at skulle haffuis ved handen til at forskycke diidhen, som wynterkuarterit bliffuer, skal inted Røris ued, førend gud uyl, Ieg kommer til steede.

Der uyl giiffuis acht pa Siiman de Paass³⁾, at ieg far icke snack for myne Penge y steden for ded Maluerck, hand skal leffuere pa *Crone*:

Nyckel kock⁴⁾ skal tilskiickiss en lyden Iacht, som hand kan bruge Indenskeers.

Greffuen aff Auuersberg⁵⁾ haffde *Audiens* ygar. Hans anbringen war inted andit End dedsamme, som hand tilforn haffde bracht pa banne, dentiid hand talede med greffue Penttz, Nemblig at man uylle forunde keysseren werbing her y disse kuarter paa fem eller Sex tussind mand, Aldenstund *Cron* Suerrig sig till ingen friidtz tractation wille forsta, Och at greffue woldemar Christian med samme folck sig motte begiiffue y keysserens tiieniste. Der Er uel ingen thuiiffuel pa, At hand Io haffuer andre sager y hans hoffuit, gud giffue, Naar ded kommer for En dag. *Vale*. Aff Glyckxborg den 10 *Iulij* Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfitz wlfeldt till hande.

¹⁾ Kontributionen var den af Stænderne i Hertugdømmerne bevilgede Skat, som flød i den fælles Landkasse.

²⁾ Se III, 178 Note 1.

³⁾ Se Brevet af 22. Maj.

⁴⁾ Se V, 237 f.

⁵⁾ Se V, 231 og Brevet af 2. Juli.

155.

13. Juli 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Mandskabet paa den hollandske Fregat har sikkert ikke uden Grund klaget over at have faaet brændt Brød. Om Modtagelsen af de russiske Gesandter. Kongen vil begive sig til København for snarest muligt at hemsende dem. — R. A.

Dyn skriiffuelse Er mig tilhande kommen och deraff forstanden, at der forregiffuis, at der inted haffuer uerrit meere forbrendt Brød pa den hollandske *fragat*¹⁾ End halffanden fiering. Sa Er ded hell wmueligdt, at folckiit, saledis som sked Er, sig imod Prindtzen haffde beklagit, om dii Ickun *per interualla* haffde fat aff ded forbrendte brød. Huoraff er at Erfahre, huor meiisterlig dii kan *excusere* En skelmstyck. Badtzmeden, som war med, bør ued derris Eed Examineris, ty ded kunde komme mig paa halssen, Naar Ieg kunde inted *corrigere* ded.

Dii Riisser²⁾ angaendis, Da kandtu sliippe dem y land och tractere dem pa den manehr, som myne bleff tracterit huos dem.

Ieg Er, Gud uerre loffuit, aff med den keysserlige gesandter Och achter, om gud wiil, med ded første at begiiffue mig henad køben: och skylle mig ued dii Bernhiitter³⁾, som der ankommen Er. *Vale*. Glyckxborg den 13 *Iulij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt til hande.

156.

18. Juli 1642.

Til Korfits Ulfeldt (?).

Forskellige Ordrer om Indretningen af Skibet Trefoldighed. — R. A.

¹⁾ Se Brevet af 27. Juni.

²⁾ Om det russiske Gesandtskab se V, 233, Note 1 og Brevet af 6. Juli.

³⁾ 3: Dagdrivere.

*Memorial*¹⁾ paa ded skiib, som kallis trefoldighed²⁾.

1. Ded skal forferdigis sauel med fortyningen³⁾ Epther Skabelunen, som ded Er giordt y Bonden och indtil fortyningen.
2. Naar Raaholdterne⁴⁾ senckis, Och fordeckit achter Maasten⁴⁾ Rundis epther Skabelunen, da kan man letteligen dermed komme til Rette.
3. Naar forkasteliit⁴⁾ Rundis bade ymod store Maast och ymod galiionen, daa haffuer ded syn Riichtighed.
4. Paa Offuerlobit⁵⁾ skall alle Pordte uerre aff den størrelse, at derudi kan brugis tree kvarter kartauer⁶⁾ Och y fordeckit for och bag halffue kartawer.

Arsagen huorfor Ieg achter inted mange støcker, mens at man kan bruge dii beste støcker, Naar man kan føre Merssegelen, Er denne, Att man y disse kvarter selden Eller aldrig faar saa stor stylling, at man kan griibe sadandt Et skiib an med galeyen Eller smaa skyb⁷⁾.

Dette alsammen skall hollis den Engelske Skiib bigger⁸⁾ for, Om hand sig derepther kan Rette.

Køben: den 18 *Iulij Anno* 1642.

Christian.

157.

27. Juli 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Da Kongen for nylig har fundet mange af Portene paa Vejen fra København til Frederiksborg oplukkede og Laasene borttagne,

¹⁾ Brevet har ingen Udskrift, men fandtes mellem Brevene til Korfits Ulfeldt.

²⁾ Jvf. Brevet Nr. 141.

³⁾ Se Nr. 141, S. 183.

⁴⁾ Se Nr. 141, S. 184.

⁵⁾ o: Underste Batteridæk.

⁶⁾ Tre Kvarter Kartover var Flaadens største Skytskaliber (O. Blom, Kristian IV.s Artilleri S. 195).

⁷⁾ Stylling o: ringe Vind. Smaa skyb o: saadanne, der ogsaa kan benytte Aarer.

⁸⁾ o: James Rubbens, der blev antaget som Skibsbygmester fra 30. Juli 1641 (Lind S. 374).

skal det befales Lensmændene paa København og Kronborg at undersøge Portenes og Laasenes Beskaffenhed og at forbyde Bønderne lignende Overgreb i Fremtiden. — R. A.

Forleden Søndag der Ieg drog herfra henad frede:, da fandt ieg mange laasse ganske fra Portene¹⁾ och mange Pordte Aaben och opstiittit, som ded haffde uerrit med fiid bestiildt. Den tiid ieg nu kam tiil frede:, och Hans wldrich²⁾ kam Epther, daa berettede ieg hannem, huorledis tilgangen waar, Huorpa hand sagde, at hand sammetiid haffde mød En wagenmandtz dreng pa den Nii uey, som hand uel kende. Den-tiid ieg begehrede at uyde, huorfor hand tog samme dreng inted med sig, Da suarede hand, att ded uar pa køben: lehen, huormed hand inted haffuer at skaffe.

Huorfor hand Nu skal lade lede samme dreng Op och hannem lade komme op pa slottiit, huor hannem for syn wmag y køckenit skall giffuis *Deo gratias*³⁾. Och nar sliigdt passerit Er, Da Sall (!) Niels wiind⁴⁾ och hans wldrich tage drengen tiil siig, At hand dennom wiisser, pa huilcke steeder man kan køre pordtene forby, saatt dy inted behøffuer at skamfehre lassen, Och huylcke Pordte dy inted kan⁵⁾ forbi, wdenat dy briider laasen.

Naar Nu sliigdt skeed Er, daa skall dii thuende forbenendte lenssmend werre derom, at man dem sliig Modtuyllie kan forbyde. Om Bønderne for nogle skouueie skiild ma køre nogiit Omkring, Der ligger ingen macht paa. *Vale*. Rossenborg den 27 *Iulij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfditz wlfeldt tiil hande.

¹⁾ Vejene mellem de kongelige Slotte var lukkede, og kun i Undtagelsestilfælde fik Bønderne Nøgle til de Porte og Døre, hvormed de var forsynede. (R. A. Designationer og Saml. til Vejvæsenets Hist. 1764—1823 S. 44. Jvf. Kanc. Brevbøger 1637—39. S. 229 og 741).

²⁾ ☉: Hans Ulrik Gyldenløve, Lensmand paa Kronborg.

³⁾ Rimeligvis oprindelig: Tak for Mad, derefter selve Maaltidet. Her maaske brugt ironisk om Belønning i Form af Prygl.

⁴⁾ Lensmand i Københavns Len.

⁵⁾ Her mangler Ordet: køre eller lign.

158.

7. August 1642.

Kongens Paategning paa Hans Ahnemøllers Omslag af 4. August 1642 over Tømmer til at bygge Dæmningen mellem den store Ladegaard og Blegehuset¹⁾ fra ny. — R. A. Christian (V).s Breve til Korfits Ulfeldt.

Dette tømmer skall forskaffis tiill dette offuentegnede arbed. Køben: den 7 Au: Anno 1642.

Christian.

159.

21. August 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen er træt af Bryderierne med Enkedronningen af Sverige. Han ønsker at faa tilsendt en Bryggersvend. Om Forhandlingerne med Salvius og d'Avaux, som tøver med at svare. Kongen vil ikke overlade d'Avaux Skibe til hans Hjemrejse. — R. A.

Ded som du mig pa Enkedronningen aff Suerrigs²⁾ uegne haffuer tilskiickit, ded haffuer ieg Emphanen. Gud giffue, at den gode *damme* uar der, som om 100 Aar skulle werre.

I Peder wiibis breff³⁾ uar icke et ord om hinders dondt, Mens allene om datterens gifftermal med Churfirsten aff Brandenburg⁴⁾. Gud giiffue, huilcken aff Parterne der bliffuer bedragen. Ieg holder y dii made pa Suenskens siide. Albrecht Baldtzer Berns⁵⁾ Er selffuer heer til steede, gud giffue, huorledis uy forliigis om uorris Skiibssbiigning.

¹⁾ Jvf. Oluf Nielsen IV, 135, hvor denne Dæmning omtales, idet der 1656 holdtes Syn over den af en Kommission til Besigtelse af Vandet i Byens Grave m. m.

²⁾ Om Enkedronningen af Sverige se IV, 386, Note 4 og V passim. Hun opholdt sig i Kiel.

³⁾ Kongen havde modtaget to Breve af 10. og 13. Aug. fra Peder Vibe (V, 245).

⁴⁾ Om Brandenburgs Forhandlinger med Sverige se V, 246 Note 1.

⁵⁾ Om Albert Baltzer Bernts's Skibsværf i Neustadt se Lind S. 378 f.

Epthersom ieg inted lenger kan komme tiil rette med Briiggeren, som heer brigger for hoffuit Och Skyben, Da skaldtu sende mig den beste Briiggersuend hiid, som der hiiemme er at finde, Och hannem palegge, Att hand huercken der hiiemme eller pa Reiissen herud lader siig mercke, huad hanns Erinde Er heer wde. Naar hand hiid ankommer, da skal hand huos ingen wden huos mig siig lade angiiffue.

Myn hoff fohrerer sende Ieg y dag otte dage tiil *M: dauaus* och *Salvium* och lod dem forsta ded, som greffuen aff Auuersberg huos mig haffde anbracht, Mens Endomstund haffuer ieg inted faat hannem tilbage igen. Som ieg forstaar aff andre, da giiffuer *dauau* for, at arsagen skal uerre, at hand faar først uyde, huad posten aff franckerige bringer hannem. En dag eller thu uyl ieg holde hannem ded tiil gode, mens gør hand mig ded for grofft, da uyl Ieg kalde myn tyener tilbage wden beskeen. *M: dauaus* Er heel *perplex* y sagen, Tii hand seer, at keysseren med siin Erklering om Lydtzous forretning gør aldt ded tiil Løien, som hand haffuer laadt trycke¹⁾.

Samme *dauaus* skreff *M: kleiin*²⁾ for faa dage tiil, Att Epthardi hand haffde købdt nogle heste, som hand uylde haffue med siig y franckerige, da uille hand ga tiil skiibs tiil Emden, huorpa Ieg suarede, at myne skiib inted haffde at bestille pa dy steder, som myt *territorium* siig inted streckede. Dertiilmed da uaar myne skyb biigdt tiil Orlach och inted til att føre heste nogenstedtz, Saat ieg habis, at Oldenborg med *fragatten* inted kommer nogenstedtz uden

¹⁾ Om Forhandlingerne med d'Avaux og Salvius og Auerspergs Sendelse se V, 246 med Noté 3. Talen er om den i Hamborg i Decbr. 1641 afsluttede Fredspræliminærtraktat om Udveksling af Lejdebreve og Aabning af en Fredskongres i Münster og Osnabrück (Fridericia II, 176 f.). Kejseren, som til at begynde med ikke vilde godkende sin Gesandt Lützows Virksomhed herfor, ratificerede endelig Traktaten i Juli 1642. Ratifikationen overrakte Kongen af Lützows Efterfølger Auersperg (smst. S. 307).

²⁾ Hans Leonhard Klein, Sekretær i Tyske Kanc.

liige herfra henad køben:¹⁾ En mand y hamborg skriiffuer mig tiil, at bade *dauaus* och *Saluius* Erre sa *perplex*, at huermand forundrer siig derpa. Ded Er mueligdt En stor arsaag, at begge derris *Armeiier* star inted rett well. *Vale*. Aff Glyckxborg den 21 *Augustj* Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfditz wlfeldt til hande.

160.

1. Septbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal udnævnes en Præst ved Børnehuset. Det er ikke muligt at skaffe en Guldkæde eller et Kontrafej til Marselis. Kongen deler ikke den svenske Enkedronnings Haab om et godt Resultat af den brandenborgske Sendefærd til Sverige. Peter Vibe ønsker at faa en Kopi af Kejsereis Ratifikation af Fredspræliminærerne til at fremlægge for Svenskerne. Kongen har ladet Knud Ulfeldt undersøge det til det gottorpske Inddigningsarbejde knyttede katolske Kapel. De Friheder, der er indrømmet Katolikkerne, kan blive farlige for Riget. Der bør kræves Told i Listerdyb af Katolikkernes Ind- og Udførsel. Da der skal males et Billede af Kongen til Hest og støbes en Rytterstatue derefter, skal Ulfeldt forhøre sig om Omkostningerne herved. — *R. A.*

Wdaff dyn skriiffuelse haffuer ieg fornommen, at Presten y Børnehussit Er kallis (!) tiil *capellan* udi wor fruiis sogen, Huorfor du skaldt tage En anden dertil y hans sted²⁾. Heer er ingen keeder eller konterfeiiier forhanden, som Marselis kan faa³⁾, ty man kan slett ingen guld faa her tilkøbss.

¹⁾ Om d'Avaux's Hjemrejse se V, 246—47 med Note 1.

²⁾ Præst ved Børnehuset Søren Lauridsen Bergendal blev 2. Septbr. 1642 kaldet til Kapellan ved Frue Kirke. Hans Efterfølger ved Børnehuset blev Christen Nielsen Skrem.

³⁾ Peter Marselis, Resident i Moskva, forhandlede om et Giftermaal mellem Valdemar Christian og en russisk Prinsesse. De Gaver, som han i denne Anledning skulde overrække, et Kontrafej af Kongen og en Guldkæde, omtales ogsaa i to Breve til Korfits Ulfeldt af 10. April 1643, se dette Bind Nr. 195 og V, 325.

Enckedronningen haffuer god forhabning, at dii Brandenborgeske gesandter skal rette nogit godt ud for hinder y Suerrig¹⁾, huilckit ieg inted troer, førend ieg²⁾, at ded Er sluttit och vnderskreffuen. Peder wiibe formener sich inted at kunde udrette, uden hand haffde *Copiam* aff keysserens *Ratification* offuer lydtzous werck³⁾, Der ieg dog haffuer ladiit dennom wiide, att Ieg den haffuer siiet och leest Och funden densamme *in optima forma* at uerre giordt. Dyn broder knud haffde Ieg Nylligen wformerckt hen pa dy steder, som dii *Catholicher* dyger ded land ynd paa H: aff holsteins grund, At Erfahre, om dysamme haffuer derris *Lyberum Exersitium Religionis*, aldenstund dii *gottorpiences* inted uil uerre sliigdt gestendig for mig⁴⁾.

Dentiid hand nu kam tilbage Igen, da *Refererede* hand, at dy icke allene haffde derris *Exersitium Religionis* frii, Mens dii haffde Ett *Capell*, som 200 personer kunde fa rom udi, huilckit saledis *fræquenterit*, at der stod fleere wdenfor End der inde. Dii haffuer ochsa biigdt En skole derhuos, Saat ded werck er Riigit och disse fyrstendom tiil stor fahre, om ded skulle faa siin fremgang. Dii tiil gottorp Er y den mening, At sliigdt aff dennom uden nogen modsigelse aff mig kan bliiffue, aldenstund samme Pladtz inted uar tiil, dentyd den *transaction* ymellom Riigit och dennom om Religionen Er giordt, Huorfor du skaldt strax sende thuende sma skiib med dychtige *offiserer* och folck henad Lyster dyb,

¹⁾ Om den svenske Enkedronning se V, 246 Note 1.

²⁾ Her mangler Ordet: ser.

³⁾ Om Kejsereens Ratifikation af Fredspræliminærene se Fridericia II, 310; jvf. det foregaaende Brev.

⁴⁾ Om det katolske Kapel ved Botslot (i Fartoft Sogn) se det omtrent enslydende Brev af s. D. til Christen Thomesen Sehested V, 248 f. Omkostningerne ved de gottorpske Digearbejder ved Botslot, der fra 1635 lededes af Jesuiterpateren Filster, opgøres for Aarene 1635—42 til 5—600000 Rdl. 1648 maatte Arbejdet opgives uden at være fuldført (Eckermann i Zeitschr. f. schlesw.-holst.-laueb. Gesch. XXVI, 3—14 og XXI, 221 f.). Om Toldoprævningen i Listerdyb se V, 253.

huor dy skal faa Order pa tollen, som der skal tagis aff ded, som førri ind och ud huos samme *Catholicher Ex eodem capiti*, at dy Endnu ingen forloff haffuer at besøge Riigens strømme, som andre hertugens vndersater haffuer. Ieg achter nest gudtz hielp med ded første derhen, Om werligen saledis wiil bliiffue, som ded sig nu anlader, ty Riigit och disse kuarter ligger stor macht pa samme dondt, Aldenstund ingen tør thuiffle, at dy *Catholicher* inted *spenderede* saa mange tønder guld paa den Pladtz, om dii icke haffde stor *Assistens* aff andre. Naar Ieg, om gud uyl, kommer der y Eiinen, da uyl ieg Erfahre, huor man best kan y wynter lossere folckiit, Saoch, huor man best pa forarit kan faa Øl och brød tiil samme skiib.

Herhuos haffuer du En *Designation* pa Et Plaaster at Emphange, som skal tilstillis *D: Peter Pay*, som hand skall lade gørre til mig selffuer.

Eptherdi Ieg haffuer y sinde, Om gud uyl, at lade mig leffnid Størrelse affmale tiil hest¹⁾ Och dertil *Requireris* Stordt lerrid, huorpa ded kan malis, Da skall dertil gørris lerrit y Børnehussit pa ded Store getou²⁾, som staar paa ded lofft, der som Segel duggen gørris.

Och Eptherdi ieg aff dig haffuer forstanden, at du wyste En meiister, som Sadandt kunde³⁾ Podtzere⁴⁾ och Støbe aff kobber, Da skaldtu Erfahre huos samme meiister, huad hand begherer for [s]liggen⁵⁾ *Statuam* at gørre och den at skaffe ferdig ind y danmarck.

Imidlertiid at samme lerrid bliiffuer giirdt, da skaldtu Erphare huos *Carll* von Manderen Och Morten Stenuynckel,

1) Karl v. Mander malede et Billede af Kongen til Hest (nu paa Frederiksborg), for hvilket han 1643 sendte en Regning paa 400 Rdl. (Dansk biogr. Leksikon). Jvf. Brevet af 30. Dec. 1644.

2) o: Væv.

3) er skrevet to Gange.

4) bossere o: forme. Angaaende Rytterstatuen jvf. Brevet af 21. Maj 1643.

5) o: slig en.

huad dy begerer for att male mig aff tiil hest, som sagdt Er.
Vale. Aff Glyckxborg den 1 Septem: Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfildtz wlfeldt tiil hande.

161.

10. Septbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har under sit Ophold i Ballum beset List Havn, som skal udstyres med Sætønder m. m. De til Listerdyb udkommanderede Skibe skal overvintre ved Rømø. Kongen har her fundet en fortræffelig Plads til Anlæg af en befæstet By. Marsken i samme Egn skal inddiges. Hans Lindenovs Len skal ikke bortgives for det første. Der skal sendes en Muffe til Nykøbing til Jomfru Lisbeth.
 — B. A.

Ieg haffuer Nu y nogle dage holdt mig op y en biie, som kallis Ballum¹⁾, Och deromkring besiet leiligheden Och befunden, at lyster haffuen kan bliiffue *Redumerit* offuer alle haffner, som deromkring wiidt och bredt fyndis, y-sønderlighed, Naar den med 4 Sætønder och ²⁾ til landuerdtz bliiffuer hyolppen, Huorfor der skal y wyndter gørris 4 Sætønder med Iern keeder, som erre 5 faune lang, aff den Størrelsse, som dy erre, som der brugis ued køben: och anden stedtz pa strømmen. Saframd nu 2 Eller fleere aff dem kan bliiffue ferdig for uynter, da skal dy sendis dyd tiil manden, som boer paa Lyster.

Myne skyb, som Erre befahliid at komme diid³⁾, dy

¹⁾ Kongen paatænkte at anlægge en By — der paa een Gang skulde være Handelsstad og Fæstning — paa Sønderjyllands Vestkyst ved Ballum, ved den inderste Ende af Listerdyb, se V, 249 Note 2, Sønderjydske Aarb. 3. R. II, 263 og Vilh. Lorenzen, Christian IV.s Byanlæg S. 370—72.

²⁾ Herefter følger Ordene 3 *Bacher* overstreget.

³⁾ Nemlig for at opkræve Told se V, 253.

kan ligge y uynter y En haffuen under Rømme, som kallis konstmarck laa¹⁾).

At ingen søger samme haffuen y Lyster, Naar dy den behøffuer, dertil er ingen anden arsag vden, at dem fattis kending at løbe Epther, Huorfor Ieg uylle *ordinere* nogle Baaker²⁾ med Lys udi, Om Ieg kunde faa nogle Spegelglas sa store som En halff Aarck papiir och dobbeldt sa tycke aff glaas, som dy andre Erre. Om huycke glaas du skaldt tale med Iohan Braam, at hand for ded første lader gørere sex, som man kan begiinde med.

Ieg haffuer ochsa siiet en Pladtz ud, huor vndersaterne y landiit bade Eddel och weddel y kriigs tiid bedre kan *Retirere* End udi den fort ued Snaghøy, udi huilcken Enhuer aff Adelen y Iudtland skulle bigge Ett huss. Samme Pladtz formener Ieg at kunde gørere Riigit stor tiieniste bade y friidtz och feidis tiid. Tii siiden danmarck Er bleffuen tiil nogiit, da Er der inted funden sliggen Pladtz, som wor herre haffuer giiffuen mig lycke tiil att finde. Pladtzzen kan görriis sa faest som Glyckstadt, och der Er strax derhuos den *Braueste* haffuen, som der kan findis pa mange myl omkring. Derfra Er Stackit offuer til franckrige, Engeland och holland, Ieg uil inted tale om Elffuen och wesseren. Naar densamme Pladtz kommer Rett y siin *esse*³⁾, daa findis uel dy, som skall haffue Ett skeeldt Øiie derpa.

Dii forrige lensmend pa Riibe haffuer ickun Passelig⁴⁾ haft myn saag y acht y ded, at dy aldrig haffuer uerrit derom, at den Maaske⁵⁾ y den Egen Er bleffuen Inddiigit, der ded dog letteligen kan skee, Mens altiit førdt tiil affkordtning, huis korn och høe at (!) wandiit Er bleffuen

¹⁾ Kongsmark paa Røme. Laa ∴ Rende ved Kysten (Ordb. o. d. danske Spr.)

²⁾ ∴ Sømærker.

³⁾ god Tilstand.

⁴⁾ i ringe Grad.

⁵⁾ Marsk.

skeendt. Der kan paa En sommer bliiffue 14000 dremeedt (!)¹⁾ land yndigit med Ryngge bekostning, Der hertugen aff holsten nu y syu ar haffuer uerrit om att dyge et støcke land Ind, som icke Er 4000 dremmdt (!) laand stordt²⁾. Der skal tenckis paa, huor man best y mengden kan faa Sparre treer Och danmarcks deeler³⁾ for En byllig Priis. Mengden uyl ieg med ded første lade dig uyde. *Vale.* Aff Hadersleff hus den 10. *Septem: Anno* 1642.

Christian.

Ded lehn, som H: hans lyndenou Saliig haffuer ued døden kuyterit⁴⁾, ded bliiffuer inted sa snaardt forlendt bordt.

Tiil Jomfru Liissebet⁵⁾ skall gørris En Muffe och sendis henad Nykøbing.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wifeldt tiil hande.

162.

12. Septbr. 1642.

Til Korflts Ulfeldt.

Der skal sendes et Skib til Christianspris til at overføre de unge sachsiske Fyrster til Lolland. Ordrer angaaende Forsendelse af Hør, Levnedsmidler og Hamp til Haderslev og Glückstadt. Kongen ønsker en Afskrift af, hvad Fiskemesteren paa Frederiksborg har i Løn. — *R. A.*

Ephtherdi ieg Ehrfahrer, at dy vnge herrer aff Saxen⁶⁾ erre y Ham: ankommen och med ded første achter henad

¹⁾ En Demat, lig 1½ Hektar, var det gængse Maal for Jord i Marsken.

²⁾ Hermed menes Inddigningsarbejdet ved Botslot, se Brevet af 1. Sept.

³⁾ o: en særlig Slags Brædder.

⁴⁾ Hans Lindenov havde ved sin Død 1642 Hindsgavl Løn, hvorpaa Claus Sehested fik Lønsbrev 25. April 1643 (V, 326 Note 1).

⁵⁾ o: Elisabeth Sophie Gyldenløve, Kongens Datter med Vibeke Kruse.

⁶⁾ Hermed sigtes rimeligvis til Kurfyrst Johan Georg I af Sachsens Sønner, som var Brødre til den gottorpske Hertuginde Marie Elisabeth og til Prins Christians Gemalinde Magdalene Sibylle.

gøttorp (!) och derfra hen ad Nykøbing, Daa skaldtu med ded første lade løbe Ett aff dii sma skiib hen tiil Christianpriis, som dem derfra kan føre offuer tiil Laland.

Miig fattis bade heer och pa Glyckxborg Lynkleeder, Och ieg achter, om gud uyl, heer paa Lehnen att lade Spiinde garn dertiil, Och ieg formener, at der Er hør y forrad pa holmen, huorfor du med ded første med En Iacht skaldt sende Otte skyppund hiid, Och saframdt der Er ingen hør y forrad, da skall den købis.

Herhuos haffuer du en *designation* pa adskillige *Victualier* at Emphange, Som for wiindter skall uerre y glyckstadt, paded man icke derpa skal haffue mangell pa forariit, naar man indted kan faa bud derymellom.

Med sligge *Victualier* skal sendis fihre skiippund hamp med (!) tiil fyskemeisteren sammestedtz, som ded tiil fyskeredskab skall bruge. *Vale*. Aff Hadersleben den 12. *Septem*: Anno 1642.

Christian.

(Efterskrift paa en vedlagt Seddel:) Miig skall med ded første tilskikis *Copien* aff fyskmeisterens besolding paa frederigsborg¹⁾.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

163.

13. Septbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal sørges for Klædninger til de unge holstenske Hertuger, som er paa Sorø, og for sort Tøj til Lakejerne. Markus Whitte bør snarest komme til Listerdyb for at opkræve Told; en Del Skibe, som ligger ved Højer og derfra skal sejle til Holland med Øksne, bør ligesaavel give Kongen som Hertugen Told. Svenskerne vil ikke tro paa Kejserens Ratifikation af Fredspræliminærene, uden de ser en Afskrift deraf. — *R. A.*

¹⁾ Carl Joachim v. Karberg havde 29. Maj 1642 faaet Bestalling som Fiskemester i Frederiksborg og Københavns Len (R. A., D. Kanc. Bestallingsprotokol 1, F. 24 f.).

Dyn skriiffuelse haffuer Ieg ued Posten y dag bekommen, Huorpa Ieg diig inted forholder, At tiil dii vnge herrer aff Holstein¹⁾, som Erre paa Soer, skall gørris thuende klenninger aff ded, som gørris y Børnehussiit, Den Ene til at bruge y uinter och den anden tiil at gaa tiil Brillup med. Der uyl nogiit Suordt tøy tiil myne drenge och lakeiier.

Ieg haffuer yblandt andiit forstanden aff dyn skriiffuelse, att Marckus wiit²⁾ kommer med En anden henad Lyster. Io før dii kommer der, Io heller Ieg seer ded. Tii der ligger ued høiier³⁾, som er en lansby, som hører hertugen tiil, En haab skiib, som uil offuer med Øxen henad holland, huoraff hertugen tager toll, och ieg meener, at dy bør ochsa giiffue mig toll, aldenstund dii skal offuer myne Strømme. Den Plaadtz derhen uil herepther beder, End som hiidindtil skeed Er, haffuis y acht, Som du uel aff myn syste skriiffuelsse⁴⁾ haffuer fornommen.

At dii svenske inted skøtter keysserens *Ratification*, vden at dy seer *Copiam* deraff, ded haffuer Ieg lenge siiden forstanden. Mens ieg haffuer ladiit Peder wybe forsta, Att uyl dii icke troe mig, som haffuer ladit dem forsta, at ieg haffuer siiet samme *Ratification in Aftentica forma*, da troer dii ickeheller *Copien*, Naar dii den Seer⁵⁾. Heer huos findis Ett breff tiil Peder wybe⁶⁾, Som du med første leilighed hannem skaldt lade tilkomme. *Vale*. Aff Haderssleffhus den 13 *Sep*: Anno 1642.

Christian.

U dskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wifeldt tiil hande.

¹⁾ Om de to unge Hertuger Frands Philip af Glücksborg og Hans Bugislav af Nordborg se V, 34, Note 1.

²⁾ Om Skibskaptajn Markus Whittle (eller Whittle), se V, 253, IV, 336 og Militært Tidsskrift XL, 234.

³⁾ Om Udførselen af Øksne over Højer se L. Andresen, Zur Gesch. d. Viehhandels im Amte Tondern (1927), S. 12 og 16.

⁴⁾ I Brevet af 12. Sept. findes intet herom, derimod i Brevene af 1. og 9. Sept.

⁵⁾ Talen er om Kejsserens Ratifikation af Fredspræliminærtraktaten i Hamborg, se Fridericia II, 310. Jvf. Nr. 159 og 160.

⁶⁾ Et Brev til Peder Vibe af 13. Sept. er trykt V, 252.

164.

18. Septbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Det paatænkte Byanlæg og Digearbejde ved Ballum kan ikke blot tjene til Forsvar af Riget og Hertugdømmerne, men ogsaa til økonomisk Fordel for Kongen. Der skal derfor med første aabent Vand bringes Tømmer dertil fra Norge paa de to største Koffardiskibe. — R. A.

Epthersom ieg lod dig siist forsta den *Commoditet*, ieg fandt y Riiber lehn ued En Bye, som kallis Ballum, Sa haffuer ieg siiden werrit der y Eiinen Och besiiet Leiligheden Och befunden, At uden den forseckering, Iudtland Och begge fiirstendom kan haffue deraff, Om der y Egnen kommer En *fortificerit* bye at ligge, Daa kan Ieg for myn *particuliiir* haffue Aarliigen 25000 daler aff dii lande, som Ieg kan Inddyge med 50000 dl.¹⁾

Huorfor Ieg achter, Om ded gud saa behager, tilkommendis Sommer at lade En deell deraff at Inddyge, huortil wiil behøffuis En temmelig *quantitet* aff Sparretreer och deeler, Huortil thuende aff dy største kobfardi skiib, som forhanden Er, skall *continuerlig* brugis, som stackiit for wynter skal løbe op tiil ladstederne Och der forbliiffue, paaded dy med første Aben wand kan uerre ued Lyster.

Tømmerit uyl y tyde bestiillis huos lenssmenden²⁾ Och dennom penge tilskyckis, paaded dii ded y tyde kan for En byllig Priis Indkøbe.

Stadtholderen y Norrie uyl ded siigis, at samme skiib, som bliiffuer brug[t] tiil samme tømmer, skall bliiffue y Norrie, och at hand skall forlegge Badtzmenden der omkring, som skiiben skall laade, paded dii diste tyliiger kan uerre y lyster diib pa forariit. Dii Breeder, som skall brugis, skall

¹⁾ Om Kongens Planer om Anlæg af en befæstet By ved Ballum og om Inddigning af Marsken se Brevet af 10. Sept. med Note 1.

²⁾ Om Bestilling af norsk Tømmer til Arbejdet i Ballum se V, 363 og 437.

alle uerre Snorhuggen¹⁾, Och uyl der bestillis breeder *a part*, som kan brugis tiil att løbe pa med hylbarer, saat dii, som bliiffuer traahuggen, allene kan brugiis tiil ded werck, som kommer y foden aff dygiit. *Vale.* Aff Hadersleffhus den 18. *Septem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

165.

5. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil ikke give en højere Pris for Bly end 10 Rdl. Skip-pundet. — *R. A.*

Ieg kan faa Bly nock Skippundit for 10 R: daler, naar²⁾ uil betale ded med *contant* penning, Huorfor Ieg achter inted at giiffue mehre derfor End som Saagdt. Saframdt der fyndis Nu nogen, som man tror, som uyll leffuere mig 400 skip-pund heer Inden En Maanid, daa uyl Ieg giiffue hannem Pengen forud.

Paa køben: Slott den 5 *Octo: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

166.

8. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Ingeniørøns Anmodning om Grund til at bygge sig et Hus indenfor det ny Befæstningsværk skal afslaas, da Huset kan blive afhændet til fremmede, som ikke er under Holmens Jurisdiktion. — *R. A.*

¹⁾ Snorhugge o: hugge lige.

²⁾ Her mangler Ordet: ieg.

Dentiid Ieg uaar Nu siist huos ded Nii werck¹⁾, da begindte *Ingenieren* att baagstauere derpaa, at hannem motte En pladtz der Inde wduyssis, huorpa hand kunde bigge Ett huss, paded hand desto Neermer kunde uerre ued handen. Huorfor om Endten hand Eller andre om sliigdt huos dig [*sollisiterer*²⁾], daa skaldtu dennom ded afslage, tii [d]er³⁾ tiiien[er] . . .⁴⁾ at Boe, som inted Er vnder holmens *Iurisdiction*. Tii om Endskøndt samme *Ingeniør* Nu er y myn tiiieneste och bør att uerre under, huad for *Iurisdix* mig best siinis, Saa kan dog gaarden komme y dag eller⁴⁾ y fremmede folckis hender, som inted Er y hanns tiiieneste. Skall der biggis nogitt, daa bør ded werre hanns, Naar dii, som ded biigdt haffuer, Endten dør eller for geld maa affsta, dog for En wiiss Priis.

Køben: Slodt den 8 *Octo: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt till hande.

167.

8. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil have Besked om en Baad, som ikke er paa sin Plads paa Holmen. — *R. A.*

Ieg uar stackiit siiden pa Holmen Och spurde Epther En Espiing⁵⁾, som forgangen Sommer seglede med mig Op

¹⁾ Herved forstaas antagelig den ny Befæstningslinie, hvorved Rosenborg og det tilstødende Kvarter indlemmedes i Byen, anlagt af Ingeniør Hans Jacobsen Schørt, se Brevet af 17. Jan. 1644.

²⁾ Delvis afrevet.

³⁾ Afrevet. Der mangler to Ord, maaske: Inted den.

⁴⁾ Her mangler Ordene: y morgen.

⁵⁾ o: en Baad.

ad Bergen¹⁾, huorpa bleff suarit, att den . . .²⁾ stod der, som Baaden pleiier at Staa y, Huor ieg den y gaar inted Saa, dentyd Ieg waar y samme Pladtz tiil hest, Huorfor Ieg uill uyde, huortil³⁾ samme Essping Er brugdt, siiden at den haffuer uerrit aff hussit, och paa huiis befahling den Er tagen derud. Med den wiis skulle man haffue liidit gaadt aff samme hus for den Store bekostning, derpa anuendt Er.

Ded werck haffuer aldrig behagiit dem, aldenstund dy der skall gørre Baaden ferdig om forariid, førend dy kommer y wandiit.

Rossenborg den 8 *Octo: Anno* 1642.

Christian³⁾.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

168.

9. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal sendes en Jagt til Heiligenhafen for at vente paa Ærkebiskoppen af Bremen. — *R. A.*

Der skal En Iacht henad Hellighaffuen Och ware Paa myn søn Bisskoppen aff Brehmen.

Aff køben: Slott den 9 *Octo: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt til hande.

169.

10. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har været paa Ibstrup, hvor der skal træffes forskellige Forholdsregler i Anledning af den svenske Enkedronnings Ophold her. — *R. A.*

¹⁾ Christian IV sejlede 14. Juni 1641 til Bergen med tre Krigsskibe og to Galejer og kom 14. Juli tilbage til Kronborg igen (H. G. Garde, *Den dansk-norske Sømagts Hist.* I, 139).

²⁾ Efter „den“ følger et Tostavelsesord (nu?), som er dækket af en Blækklæt.

³⁾ Ordet er delvis afrevet.

Ieg haffuer werreit heer Paa hussit Och befunden alting at uerre y temmelig order, Mens der uill anden kløede om weggene, ty dette Er giiorde suorde Imod myn befahling. Der uil ochsaa skaffis En anden Mynder seng hiid til dronningen¹⁾ selffuer, *item* En kureseng tiil kammerpiigen. *Vale.* Ibstrup den 10 *Octo: Anno* 1642.

Christian.

Smidden skall herud och filii lassen.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt till hande.

170.

17. Oktbr. 1642.

Forskrift for Affattelsen af de af Toldskriverne skrevne Sedler, som hver Dag skal sendes op paa Slottet. Saadanne bør ogsaa indføres i Norge. — *R. A.*

Dy seddeler, Som huerdag Skal sendis Op pa Slottiid, skal pa Epther følgende Maner Styleriit (!)

Anno 1642 den 00 *Octo:* haffuer der uerreit Skiib.....

1. kam fraa *N:*, uyl tiil *N:*, haffde inde *N:*, gaff tiil toll....
2. kam fra *N:*, uyl tiil *N:*, haffde inde ded eller ded och gaff til toll.....

Summa .....

Huoraff Er udgiffuen til *garnisonen* pa *Crone:* .....

Disse penge Er Epther k: *Ma:* nadige befahling giffuen den Eller den for.....

Eptherdi Pengene aff Tollerne annammis Och styckes y kysten, Da bør dii ochsa sette derris hender under seddelerne, wansiit dy aff tolskriiffuerne skriffuis och vnderskriiffuis.

Dy dannemend Burde bylligen for mehre Riichtighed skiild haffue hafft sliigdt y acht vden myn Errinding.

¹⁾ Enkedronning Maria Eleonora havde Ophold paa Ibstrup rimeligvis fra sidst i Maj 1641 og i det mindste til Decbr. 1642 (V, 91, Note 1, og 273; jvf. E. Nystrøm, Gentoftø Sogn, S. 88).

Der uyl tenckis pa middel, huorledis ded med sadan Seddeler Ochsa kan bliiffue *practicerit* y Norrie.

Mig sinis, at Stadtholderen der y landit kunde tage Eed aff En Prest, fogiit eller anden, som boer nest ued toldereren, til huilcken tollereren skulle leffue[re] dageliigen syne seddel, saledis stylerit som dy y Sundit, och dem legge y En Eske eller ledдықe, som dertil giordt Er, Och dem siiden Stadt-holderen tilskicke, som dem med siit Regenskab y Renteriit kan framskycke.

Wiil man giiffue samme personer Nogiit derfor, da formener Ieg, att ded uel skall briinge ded Ind igen inden stackit tyd.

Huad tol der kan folde (!) y Christiania eller drammen, der aff kan Stadtholderen tage Seddelerne tiil sig, Som ochsa pa andre steeder skee kan, huor lensmenden Er Saa Neer ued handen.

Køben: slott den 17 Octo: Anno 1642.

Christian¹⁾.

171.

18. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal læse medfølgende Instruks og meddele, hvad han maatte have at indvende derimod. Marekatten er ifærd med at blive ladet. — R. A.

Herhuos haffuer du dyn *Instruction*²⁾ att Emphange, Huilcken du haffuer at lesse, Och om du derhuos haffuer nogiit at Errindre, da kandt du mig ded lade uyde.

Markatten³⁾ haffuer siine støcker Inde och leggis Nu

¹⁾ Udskriften mangler. Brevet er opbevaret mellem Brevene til Korfits Ulfeldt.

²⁾ Ulfeldts Instruks til hans Sendelse til England er trykt V, 256—58.

³⁾ Se S. 222, Note 5.

til kraanen der at indtage, huiissom hand uyder skall Indtage. *Vale.*

Aff køben: den 18 *Octo: Anno* 1642.

Christian.

172.

19. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kreditiv for Ulfeldt til hans Sendelse til Karl I af England. — Han skal forestille den engelske Konge, at Christian IV.s Tilbud om Hjælp er ærligt ment, og minde om, at der til Gengæld af Oberst Cochran er lovet ham en fast Plads i England. — *R. A.*

Serenissime princeps, Nepos et frater Charissime. Exposit quidem nobis Vester Legatus, Colonellus Iohannes Cochoron¹⁾, in quam pærplexo et turbulento statu V: Se: cum suo parlamento Versetur. Cum uero eorum omnium, que scire discupiebamus, ab eo noticiam et informationem adipissi²⁾ nequiuimus, Operæ pretium duximus præsentium exhibitorem Nobilem et generosum Regni nostri Senatorem Vicarium Nostrum Equitem Auratum fidelem nobis dilectumque Corneficium Wlfeldt tam huius turbæ Veram causam indagandi quam Eandem de nostro fraterno Auxilio et ope certiolem faciendi gratia ad S: V: ablegare. Pærsuasissimum nobis est Eandem non modo præmemorato nostro Legato fidem adhibiturum, Sed et sese, prout Eiusdem Salus id requirit, in omnibus accommodaturum, Cui Valetudinem prosperrimam necnon Votorum Consiliorumque salutare euentus a Deo optimo Maximo Animitus præcamur.

E. Regia nostra Hafniæ 20 Octobris Anno 1642.

¹⁾ Om Oberst John Cochrans Sendelse til Christian IV i Efteraaret 1642 se Fridericia II, 314.

²⁾ adipisci (opnaa).

Dette Er *Copia* aff ded *Creditif*¹⁾, dig tilstillit Er, Huorhuos uil haffuis y acht, At om kon: y Enge: *in discursu* aff andriis indskidelsse uil gøre sig dy tancker, at sliig tilbud, som hannem ued dig Skeer, Skulle uerre anderledis mendt, End som ded En wen och saa Neer foruandt uel anstod, Da skal hannem *demonstreris*, at ieg lenge kunde see werckit an, førend Ieg deraff kunde haffue mig nogen besuehring at for uendte, Och at hand inted haffuer med fransosser eller Suenske, mens med en *potentat*, som Er hans Neer foruandte, Och, gud uerre loffuit, med ingen handliit *fraudenter*. Ded uyl ochsa haffuis y acht, At Oberste *Cocheran* Haffuer loffuit mig pa kon: aff Engelandtz uegne At Indrømme mig En Pladtz²⁾ y Engeland Epther mit *Contento* tiil myn forsiickering for ded, som den *Assistens*, hand bekommer aff mig, kan koste, Och skaldtu om samme leilighed tale med *Cocheran*, Saat Ieg kan faa *in illo passu* nogit skriftlig aff hannem. Aff køben: Slott den 19 *Octo*: Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

173.

20. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Ulfeldt skal meddele Kongen Oberst Cochrans Svar og give Besked om, hvor meget Guld han behøver til Hjemreisen fra England. — R. A.

Epthersom Ieg inted thuiffler, at du Io haffuer Erfahrit *M: Cochersons Resolution* pa ded, som ieg begehrrer at uyde³⁾,

¹⁾ Det her gengivne, af Christian IV egenhændigt skrevne *Kreditiv* er, med ubetydelige Afvigelser i Stavemaade og Ordstilling, indført i T. Kanc. U. A., Latina, F. 234; kun staar der her i Stedet for „cum suo parlamento“ (S. 219, L. 13 f.) „cum sui regni proceribus statibus et ordinibus“. — Ulfeldts Sendelse til England førte ikke til noget Resultat (se *Fridericia*, II, 315).

²⁾ Se Brevet af 22. Okt.

³⁾ Hermed menes rimeligvis Kongens Ønske om en fast Plads i England, se det foregaaende Brev.

da skald du lade mig den samme wiide. Och eptherdi du gaar nu offuer til wandtz, da faar du at gørere den *provision* pa dig och *M: Cocheron*, som y kan komme tiil med, Och lade mig uyde nu strax, huor megit guld du kandt behøffe tyl diin reisse tiil landtz tilbage Igen¹⁾. *Vale. Aff Frede: den 20 Octo: Anno 1642.*

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H Corfidtz wlfeldt tiil hande.

174.

21. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen begærer hans skriftlige Udtalelse om sin vedlagte Proposition til Rigsraadet, som vil blive forelagt under hans Sendelse til England. — *R. A.*

Eptherdi du med gudtz hielp med ded første begiiffuer dig henad Engeland, Och ieg achter, om gud uyl, at *propone*re Riigens Raad dette herhuosføiiede²⁾, Daa uylle ieg for dyn forreiissen wiide dyn mening skriifftlig derom. Om dii andriis *Vota* bleffue *imparia*, som mueligdt skeer, kunde du *informere* Iorgen wynd, Hanibal Och hans lyndenou derudi, daa skall ded uel gaa. Ieg habis, om gud uil, at uerre y morgen y køben: *Vale. Aff frede: den 21 Octo: Anno 1642.*

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

175.

22. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender 1500 Dlr. Oberst Cochran bør give Sikkerhed for sit Løfte om, at Kongen skal faa Newcastle som Pant for sin Hjælp til den engelske Konge. — *R. A.*

¹⁾ Ulfeldts Hjemrejse gik gennem Nederlandene og Nordtyskland, se O. Sperlings Selvbiografi ved Birket-Smith, S. 110 f.

²⁾ Kongens Proposition til det i November i København forsamlede Raadmøde gik ud paa Bevilling af Skatter og Anlæggelse af en By ved Ballum, se V, 265 ff. og Erslev II, 618—23.

Dii femten hundrit daler y Rossonobel haffuer¹⁾ heer,
Som du kandt bekomme, Naar och huordt du wiiltdt.

Eptherdi *M: Cochoran*²⁾ Erriindrer sig, at hand paa siin herris wegne haffuer loffuit mig Niikastel y Pandt for myn *securs*, som Nu skeer, Daa bør hand ochsaa gørrer ded *Realiteter*, at Ieg y dag eller y morgen haffuer nogiit att legge hans herre for, huormed Ieg kan bewysse myn foddering. *Vale. Aff køben: Slot den 22 Octobris Anno 1642.*

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

176.

24. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil beholde og betale for Hampen. Ulfeldt kan medtage Marekatten til England. — *R. A.*

Den Hamp, som Er kommen y Sundit³⁾, uyl Ieg beholde och betale den med guld, Om ded skøndt⁴⁾ inted uar gaat til andit End att forhindre derris fladis vdriistning. Du kandt afferdige En Epther hamppen.

Tiil ded øffuerlig godtz, som wlfuen inted kan føre, kan tagis Markatten⁵⁾. Køben: Slott den 24 *Octo: Anno 1642.*

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Cor: wlfeldt till hande.

¹⁾ Her er glemt et Ord, vel: ieg. Pengene var bestemt til Ulfeldts Hjemrejse, se Brevet af 20. Okt.

²⁾ Jvf. Brevene af 19. og 20. Okt.

³⁾ Jvf. Brevet af s. D. V, 259.

⁴⁾ skønt ∴ end.

⁵⁾ Skibene Marekatten og den graa Ulv førte Ulfeldt til England (V, 258), medførende en Del Vaabenforraad til den engelske Konge.

177.

26. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Da hans Ophold i England rimeligvis vil trække i Langdrag, bør der eftersendes et Skib med Proviant. — R. A.

Saframdt ded skiib, som dig fører offuer til Engeland, skulle bliiffue y wynter der y landit, som wden thuiffuel skeer, Da uyl der sendis Ett skiib med fetalliie Epther, y betrachtning At, om Endtskøndt du dig, sa uyt skee kan, sagen lader uerre angelegen, Da Er dog den *distantia Locorum* ymellom kon: och *parlamendtit* sa lang, at der skal inted kunde gørris mange Reiisser ymellom dem y uindter, saframdt ded skall skee med bestand, ty man ued uel, huad ded Er at bringe saa mange hoffueder sammen y Ett.

Ded kan Ickeheller skaade, at sagen *Ventileris* langsam, Om dii *parlamendtz* herrer inted uyl den Rette weii ud. Tii diste bedre kunde man pa begge siider bliiffue ferdig, aldenstund der tør ingen tencke, at dii tencker paa Nogen *Armatuur* tiil waanss, salenge som inted uyst bliiffuer *Concluderit. Vale.*

Køben: Slot den 26 *Octo: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt till hande.

178.

26. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal afgive sin Betænkning om medfølgende Skrivelse, for Kongen renskriver den. — B. Bergius's *Afskrift, Vetenskapsakademien's bibliotek, Stockholm.*

Dette herhuoss føiiede¹⁾ skaldu lesse, førend Ieg ded Renskriiffuer, Och lade mig dytt betenckende deroffuer Endten

¹⁾ Muligvis Instruksen for hans Sendefærd til England, se V, 256 ff.; jvf. dette Bind, Brevet af 18. Okt. og S. 224, Note 1.

for eller Epther Predicken wiide. Aff Køben: Slott den 26
Octo: Anno 1642.

Udskrift: Stadtholderen H: Cor: Wlfeldt till hande.

179.

28. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil have Besked om Grunden til, at Materialskriver
Gotfred Mikkelsens Dreng sidder i Taarnet. — *R. A.*

Ieg haffuer y disse dage glemdt at tale med dig Om
godtfred Myckelsons dreng, som sydder y taaniit, at Ieg
kunde Erfahre arsagen, huorfor hand Er anhalden, aldenstund
Ieg vden thuiiffuel paa hans uegne bliiffuer besøgd, Och mig
derom inted Er beuyst. *Vale.*

Køben: Slott den 28 *Octo: Anno 1642*¹⁾.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt till hande.

180.

28. Oktbr. 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Den købte Humle skal betales af Rentemestrene. — *R. A.*

Ded køb, som der Er giordt med *N:* om den Hummel,
dermed Er [ieg]²⁾ uel tilfriidtz, om hand skall søge siine
penge huos Rentemeister[ne]²⁾, mens aff *Cammeret*³⁾ faar hand
inted. Den forrad, der findis aff humle paa Prouiandt garden,
den Er mig bekendt. *Vale.* Aff køben: Slott den 28 *Octo:*
Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt till hande.

¹⁾ Paa Arkets tredie Side, som iøvrigt er ubeskreven, staar skrevet
af Christian IV egenhændigt: „*Instruction*, Huorepther worris
Stadtholder“..... Resten er bortrevet.

²⁾ Afrevet.

³⁾ Vel Kongens Kammer. — Jvf. Brevet af 29. Okt., V, 259.

181.

Januar 1643(?).

Til Korfits Ulfeldt.

Kongens Afskrift af Paragraf 5 af den i Knærød 20. Januar 1613 afsluttede Fredstraktat. — *B. Bergius's Afskr., Vetenskaps-akademiens bibliotek, Stockholm.*

Anlangende den Irring och *disputation* om Tolden, derom Er uy saledis forliigdt, At ded skal uerre alle worris vnder-sather udi danmarck och Norrjis Riiger och lande Och Køb-steder y Suerrig Och dessen vnderliggende *prouintier* [frit fore och wforboden at handle och købsla]¹⁾, Saa at Ingen Tol eller besuehring skall leggis pa derris Persohner eller godtz, som der endten Købis eller selgis, y nogen made, som nu eller y framtiden Kunde optenckis eller pafindis. Vdi ligemade skal ded uerre alle Suerrigis Rigis och dess vnderliggende *prouintzers* Indwoner och Indbigger friit och wforboden at handle eller Købsla y danmarckis och Norriis Riiger, Sa som och føre derris godtz Igenom Øresund frem och tilbage, saat ingen toll eller besuehring skall leggis paa derris Personer eller godtz y nogen made, som nu Kan were eller y framtiden optenckis. Dog haffuer uy oss paa bade siider forbeholdt, att aldt fremmede dryck, som føris y Riigerne, deraff skal giiffuis *Accise*, som andre Riigens Indbyggere gøre²⁾.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfditz wlfeldt till hande.

¹⁾ Disse Ord i Traktaten er oversprungne i Afskriften.

²⁾ Denne Afskrift er muligvis foranlediget af Klager af norske Undersaatter over Indgreb fra Sveriges Side i den frie Handel og Trafik, som hidtil havde været raadende mellem begge Lande (T. Kanc. U. A. Sverige, Akter vedr. det politiske Forhold til Danm. 1635—42, Koncept af 7. Jan. 1643 til Skrivelse til Peder Vibe).

182.

6. Febr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Hofmesterinden skal begraves i den tyske Kirke. — R. A.

Eptherdi Ieg Erfarer, at Hoffmeistrinden¹⁾ Er død, da skaldtu uere derom, at hun med ded første kan bliiffue begraaffuen y den tydske kyrcke, huor Ieg formener best Rom at werre. *Vale.*

Croneborg den 6 Febru: Anno 1643²⁾.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtzwlfeldt tiil hande.

183.

12. Febr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.³⁾

Kongen giver Befaling til Udrustning af en Eskadre til Expeditionen mod Hamborg. — R. A.

Tiil dette Eptherfølgende skal *Ordineris* skiib⁴⁾, Som ieg Endeliigen skal haffue med mig, Och dog kan haffue ded Naffn, at dy skal føre Soldater.

1. Skiib tiil allehande fetalliie *item* Øl och andit pa fire Maneders tyl⁵⁾ til myn hofstادت.

2. Skyb tiil 6 trekvarter kartauer, 6 halffue kartauer och 20 Regiimendt stycker⁶⁾ med derris forstillinger⁷⁾ Och

¹⁾ Fru Sophie Hedevig v. Blixen, Hofmesterinde for Christian IV.s Døtre, døde 3. Febr. 1643 og blev begravet i St. Petri Kirkes Kor (L. Bobé, St. Petri Gemeinde zu Kopenhagen S. 362).

²⁾ Underskrift mangler.

³⁾ Brevet har ingen Udskrift, men fandtes mellem Brevene til Korfits Ulfeldt.

⁴⁾ Nemlig til Expeditionen mod Hamborg, se V, 299 f. og 303 ff.

⁵⁾ Fejlskrift for tyd.

⁶⁾ Trekvarter Kartover var Flaadens største Skyts. Den næststørste og mere almindeligt anvendte Kaliber var Halve Kartover (O. Blom, Kristian IV.s Artilleri S. 194 ff.). Regimentsstykker var meget korte og lette Kanoner, der især var bestemt til Feltskyts (smst. S. 220 ff.).

⁷⁾ o: Forvogn til en Feltkanon.

Blockuogen, *item* krud och kugel uogen, *Item* 4 Meetallen Mørsel¹⁾ och 12 aff Iern Med dertil behørige krud, lod och lundter, *Item* teldt, store och smaa, med Hacker, Skoffuel, spader och skuffkarrer, *item* tiil Pallisader, Humeyer²⁾ och friissyske Riitter³⁾.

3. Skiib tiil tømmer at gøre Brigger⁴⁾ aff tyl Støckerne store och sma, *item* til fyrmørsel¹⁾, *Item* krudkammer och anden sliigdt. Derforuden uyl der En stor *quantitet* aff deeler, Lechter och Sparrer med tyl hiitter⁵⁾, saa och tiil at *pallisadere* kuarteren med. Huilckit aldsammen kan tagis Ind y Norrie⁶⁾ paa ladstederne och bringis henad fleckerøen och der abuardte fladen.

4. Skiib tiil Maliid Maaldt och Meel tiil at Bage och Briigge tiil Soldaterne, huor yblandt skal werre Sycted mel tiil dy, som inted uil haffue ded growe brød.

Huortiil disse skiib kan Brugis 1. tyl *Munitionen* dii thuende Engelske, som forbrudt Er, *item* den forlaren søn och *Archen*. Tiil tømmer, stordt och smadt, den hollandske Bysse⁷⁾ och dy thuende Bøiieter⁸⁾. Tiil *Viueres* Den Hadersleffske skude och andre skiib, som *Confischerit* Er, *item* stumpiit dorrethe och fladlussen, Naar dy først haffuer giioordt En Reisse eller thu Epther wed tiil Abrahamstrup, som snart skee kan.

Paa køben: Slott den 12 febru: Anno 1643.

Christian.

¹⁾ Metal er en Blanding af Kobber med andre Metaller, hvoraf der støbtes Kanoner (Vidensk. Selsk. Ordbog). Mørsel eller Fyrmørsel ∴ Mørser, et svært Stykke Skyts med kort Løb. Som Projektiler brugtes dels Kugler, dels Bomber.

²⁾ Hofmeje ∴ Forskansning foran Porten i et Fæstningsværk.

³⁾ Frisiske Ryttere ∴ Spærring, bestaaende af en Bom med hinanden krydsende Tværstykker.

⁴⁾ ∴ Brikker, Underlag af Træ?

⁵⁾ ∴ Hytter.

⁶⁾ Jvf. Befaling af 17. Febr. til Lensmændene i Norge til at skaffe Tømmer, der vilde blive afhentet af Kongens Skibe (Norske Rigsregistr. VIII, 261 f.).

⁷⁾ ∴ mindre Fartøj til Sildefiskeri.

⁸⁾ Bøjert ∴ et lille Skib med een Mast.

184.¹⁾

16. Febr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har henvist den nederlandske Resident til ham angaaende nogle Skippere, som ikke har villet lade sig visitere af Nikkel Kock. Residenten er villig til at betale en Godtgørelse, men ikke saa meget, som Kongen forlanger. — R. A.

Den Hollandtske Residentis Ehriinde heer Er inted andiit End, at hand uyl tale for dii skypper, som undløb *Capitein* Nyckel och inted uylle lade siig *Visitere*. Och formener Resiidenten, at samme skipper ingen wret haffuer, Aldenstund dy uar fortolliit och *Visiterit* tilforn, Huilckit hand dog uel mercker, at ded gar hannem Inted an, Huorfor hand nu gerne uylle tyngge aff. Sa haffuer Ieg uyst hannem hen tiil dig. Naar hand nu kommer tiil dig, da skaltdu tale med hannem om samme leilighed, Och Erfahrer du uel, at hand Er langdt y En anden mening, End som Ieg Er, ty hand mener, at hand uylle spiisse mig aff med Et tussind eller thu aff(!), Mens myn mening Er, at Ieg uyl haffue ty tussind daler. *Vale*. Aff køben: slot den 16 febru: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt till hande.

¹⁾ Den første Del af dette Brev (indtil „Naar hand nu kommer“) er trykt V, 327 f. under Datoen 15. April efter Langebeks Afskrift, som er taget efter en Original hos Klevenfeldt. Denne Original havde ikke blot anden Dato end den her aftrykte, men ogsaa andet Segl, nemlig (ifølge Paategning) et sort Laksegl, medens ovenstaaende Brev har et rødt Laksegl; Indholdet af Brevenes anden Halvdel er ligeledes forskelligt. Der findes ogsaa et andet Eksempel (nemlig Brevene nedenfor af 14. og 25. Januar 1644) paa, at Christian IV med et Mellemrum har afsendt to delvis enslydende Breve. Forklaringen er antagelig den, at Kongen til eget Brug lejlighedsvis har taget Afskrifter af sine Breve, hvilket har ført til, at han i visse Tilfælde har gentaget sine Meddelelser og Ordre, ikke blot hvad Indholdet, men ogsaa hvad Ordlyden angaar. — Da Sagen med de nederlandske Skippere (se V, 327, Note 3) endnu ikke var afviklet d. 15. April, havde Brevet af 16. Febr. stadig Gyldighed, bortset fra Nævnelser af den hollandske Resident (se smst. Note 2).

185.

18. Febr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om et Brev, som Kongen har sendt Kansleren, og som skal tilbagesendes ham. — R. A.

Ded breff, ieg talede om y dag, som ieg mente at haffue sendt Chanseleren, ded fandt ieg inde y myt Rundel, den-tiid ieg giick fraa dig, huilckit Ieg siiden sende Chanseleren. Naar y nu haffuer leest samme breff, da skal ded stillis mig tiil ygen. Vale. Køben: slott den 18 febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt till hande.

186.

20. Febr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Udmøntning af et Sølvservice, arvet efter Kurfyrstinde Hedeveg af Sachsen. — R. A.

Epthersom M: Lyttikou¹⁾ Nu haffuer fra sig leffuerit Myn Søsters Saligs Sølfuergeskiir, som mig inted med tyendt Er, Huorfor du skaldt Erfahre huos Pether grynn²⁾, om

¹⁾ Hans Siegfried von Lüttichau, tidligere Hofmarskalk hos Kurfyrstinde Hedeveg, se V, 195, Note 4. Angaaende Ordningen af Boet efter Kurfyrstinde Hedeveg, som var død 26. Novbr. 1641, førtes en Række Forhandlinger, ved hvilke Kongen repræsenteredes dels af Lüttichau, der var traadt i dansk Tjeneste, dels af Chr. Rantzau. Ved en Overenskomst 10. Juni 1642 overlodes Livgedinget Kurfyrst Johan Georg I (Hedevegs Ægtefælles, Christian II.s, Broder og Efterfølger), og han anerkendtes som Arving imod, at han som Erstatning for den Hedeveg i sin Tid medgivne Brudeskat paa 75000 Rdlr. overdrog Kongen de ham af Kejseren assignerede Romertogspenge af Bremen Stift og af Holsten (R. A., T. Kanc. U. A. Sachsen, Akter vedr. Arven efter Kurfyrstinde Hedeveg etc. Jvf. Traktater, IV, 324 ff.

²⁾ Møntmester Peter Grüner, se III, 287, Note 4.

hand ued rad tiil at formyndte samme Sølf, och huor snart ded kan skeep. Ded kan uerre fem eller sex tussind daler paa at gøre. Hand ma myndte, huad for slags myndt hand uyl, Naar Ieg faar pengen til førstkommende Paske. *Vale.*
Køben: Slott den 20 febru: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt til hande.

187.

20. Febr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt(?).¹⁾

Hans Ulrik Gyldenløve kan af forskellige Grunde ikke bruges som Kommandant over Artilleriet under den paatænkte Ekspedition mod Hamborg. Karen Andersdatter, der har maattet opgive sit Giftermaal, skal have Hveen igen. — *R. A.*

Epthersom dig bekendt Er, huad man haffuer for med dy Ham:²⁾, Om ded³⁾ gud sa behager, Och dedsamme skal settis y werck, som ded siig Bør, Da uyl der Endeligen werre En *Commendant* offuer *Artholoriit*, Tii ellers kommer Ieg ingen wey med ded Selskab. Nu haffuer Ieg selfuer ladt *Informere* Hans wldrich gyldenløffue⁴⁾ y samme Dondt, Saat Ieg nocksom kunde bruge hannem dertiil, Mens ded staaar mig y weien. 1. Saframdt man taler med hannem derom, Da mercker ded Endten den Ene eller den anden. 2. Huem der skall y hans frauerrølse haffue opsicht bade paa lehnit⁵⁾ och paa hussiit, aldenstund at *Capiteinen* kommer

¹⁾ Brevet har ingen Udskrift, men fandtes mellem Brevene til Korfits Ulfeldt.

²⁾ Jvf. Brevet af 12. Febr.

³⁾ Ordet er skrevet to Gange.

⁴⁾ Om Hans Ulrik Gyldenløves Uddannelse ved Holmen og Tøjhuset se Lind S. 300. Kommandant over Artilleriet blev Chr. Didrik v. Czernichow, i hvis Bestalling som Felttøjmaster af 15. Juni 1646 (D. Kanc. Bestallingsbog Nr. 1, F. 49) det hedder, at han i den sidste Krig har haft Ledelsen af Feltartilleriet.

⁵⁾ Hans Ulrik Gyldenløve havde Frederiksborg, Kronborg og Abrahamstrup Len.

med mig at *Commandere garden*¹⁾. At tencke pa Ett andit lehn til hannem ded Er inted werdt at tale om, ty da war hand ganske forderffuit, fordi att hand skulle bliiffue saa laad, att hand y En stackiid tyd tyl inted skulle due.

Och Eptherdi Ieg haffuer nu saat En Pind for Moderens²⁾ giifftermal, da skall hand trede Moderen Huen aff ygen, Och hun skal Nyde ded ygen, som hun tilforn haffde aff Renthertiit³⁾, Huilckid du hinder ochsa skaldt lade wyde. Tii bade Iunckeren⁴⁾ selfuer Och moderen haffuer giiffuen derris forpliicht ud, at saframdt at hand ladder sig finde huoss hinder, daa skall hand liide derfor. *Vale. Køben: Slot den 20 febru: Anno 1643.*

Christian.

188.

26. Febr. 1643.

Til Korffits Ulfeldt.

Pladsen ved Børsen, hvor det ny Boldhus skal opføres, skal ryddes. Der skal sendes to Pramme til Abrahamstrup efter Ved.
— R. A.

¹⁾ En blivende Chef for Drabantgarden synes der ikke at have været i disse Aar, siden Chr. Ulr. Gyldenløve i 1637 gik af som „Capitain over Livgarden og Drabanterne“ (Grundtvig, Meddel. fra Rentek. Arch. 1872, S. 196). I Rentemesterregnskabet 1642/43 kvitterer Hofmarskalk Knud Ulfeldt for Drabanternes Besolding.

²⁾ Kongen havde frataget Karen Andersdatter Forleningen med Hveen paa Grund af hendes paatænkte Giftermaal med Niels Nelausen (se IV, 316 f., 321, Note 2 og V, 36, Note 3) og overdraget den til Sønnen Hans Ulrik Gyldenløve. Efter dennes Død i 1645 blev Hveen overdraget hans Enke Regitse Grubbe (Sjæll. Reg. 25. Aug. 1645), medens Karen Andersdatter, der fra 1643 havde faaes 150 Rdl. gennem Rentekammeret (Rentemesterregnsk. 1643/44), 4. Nov. s. A. (Sjæll. Reg.) fik Brev paa 600 Rdl. aarlig af Kongens eget Kammer.

³⁾ se V, 316, Note 3.

⁴⁾ o: Niels Nelausen.

Eptherdi tyden Er nu Om til førstkommende Paske, att Bolmeisteren¹⁾ ma bliiffue lenger y boldhussit²⁾, Och ded Er *M: Lønnerdt*³⁾ befahliit at legge ded Ny an wed Børssen, som inted kan settis y werck, førend dy sten, som pa samme pladtz ligger, kommer aff weien, Huorfor du skaldt befahle, at derpa gørris y morgen En begindelse.

Dy thuende Pramme tiil wed at føre skal, sa snardt skee kan, gaa henad Abrahamstrup⁴⁾, paded man kan lade legge sa megiiit Stued pa En Siide, som man behøffuer tiil dy første skiib, som skal ga udad søen.

Vale. Aff køben: Slott den 26 febru: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt til hande.

189.

12. Marts 1643.

Til Korfits Ulfeldt(?).⁵⁾

Ordrer angaaende Opførelsen af en Bro ved Laholm Slot.
— *R. A.*

Meiister Hans Ohnemøller skal med ded første begifue siig henad Laholm Slott Och samme stedtz Erfahre, Huorledis Broen offuer fossen⁶⁾ sammestedtz Nest ued Slottiid

¹⁾ ∅: Jean Dajon, se III, 256, Note 1.

²⁾ Det gamle Boldhus, som laa i nuværende Boldhusgade, havde allerede længe været bestemt til Nedlæggelse. Det afløstes af det ny Boldhus, som Henr. Müller 1648 fik Privilegium paa at opføre paa den senere Kancellibygnings Grund (O. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. IV, 93). Maaske har det allerede været planlagt paa dette Tidspunkt.

³⁾ ∅: Bygmester Leonhard Blasius.

⁴⁾ Ifølge Abrahamstrup Lens Regnskab 1644/45 var der efter Kongens Ordre hugget og efterhaanden ført paa Kongens Skibe til Proviandhuset 5000 Læs Bøgeved.

⁵⁾ Brevet har ingen Udskrift, men fandtes mellem Brevene til Korfits Ulfeldt.

⁶⁾ Bygning af en ny Bro over Fossen ved Laholm Slot havde allerede i nogen Tid været bestemt, se D. Kanc. Indlæg til Registre og Tegnelser 29. Septbr. og 19. Decbr. 1642 og Skaanske Tegn. 7. Maj 1641 og 22. Decbr. 1642. Allerede Dagen efter ovenstaaende Brevs Dato, 13. Marts (smst.), fik Lens-

aff Egiitømmer med boldtter uel foruariit kan leggis, dog wden togbroe¹⁾.

Samme Broe skal leggis festingen saa Neer, som skee kan, Och foruaris med Humeyer²⁾ och Pordter ded sterckiste mueligdt Er. Io nærmer samme broe kommer optiil Slottit, Io letter Er den aff dem, der inde ligger, med *granater* Och handsten at *defendere*, Isønderlighed om *Conterscharppen* der wdenfor saledis bliiffuer giirdt, som derom for mange Aar siiden Er gangen befahling Om(!) y myn tyd.

Køben: Slott den 12 *Martij Anno* 1643.

Christian.

190.

25. Marts 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal forfærdiges en Kobberpande, hvis Blypanden ikke er tilfredsstillende. De, der har Vagten paa Flaaden, forsømmer deres Pligt. — R. A.

Ieg drager Nu henad frede:, Om gud wiil, Och kommer hiid ygen tilkommende vgge. Imidlertyd kan den Blye Pande forsøgiis, Huilcken om den siig inted uyl skiicke, Da haffuer man best strax at beginde pa En kobberpande³⁾ liige sa giirdt y alle made, som den er giirdt, som nu brugis. Du madt ymidlertiid inted forglemme at Leede leddeckerne offuer med den Muskouyterske gesandther⁴⁾.

Dii dannemend, som haffuer wachten pa fladen, wiil holdis til, att dy gyffuer acht pa, huad dy klocker heer inde Slaar, Tii dy følger huercken dag eller Natt nogen aff klockerne. Att dy uyl giiffue for, att wynden den Er arsa-

manden Chr. Bülow imidlertid Befaling til at opføre Broen paa den gamle Bros Sted, da det vilde koste for meget at flytte den.

¹⁾ o: Vindebro.

²⁾ Hofmeje o: Forskansning foran Porten i et Fæstningsværk.

³⁾ Næmlig til Brygning, jvf. Brevet af 31. Maj.

⁴⁾ Ifølge Rentemesterregnskabet 1643/44 fik Balthasar Condevin 5. Maj 1643 Betaling for Traktement af Zarens Gesandt Peter Marselis med Følge i syv Uger.

derudi, aldenstund den betager dem klangen, Mens ded Er inted saa, ty dy tager En Søffn derfor. *Vale.* Aff køben: slott den 25 Martij *Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H. Corfitz wlfeldt tiil hande.

191.

2. April 1643.

Korfits Ulfeldts, af Kongen skrevne, edelige Revers som Righofmester. — *R. A.*

Aller Nadigste Herre Och konning. Epthersom E. k. M. Nadigst haffuer Betroid mig Corfildtz wlfeldt tiil at werre Riigens Hoffmeister¹⁾, Da loffuer och tilsyger Ieg E: k: M: offuer ded, ieg tilforn E: k: M: loffuit haffuer, At ieg uyl haffue god och fliitig opsiicht pa E: k: M: Indtecht och udgiift, saat derudi E: k: M: inted skal skee forkordt y Nogen made.

Rendtemeisterne och dem, aff dem *dependerer*, med alle lensmend, toller och Syssemeister, *item* dem, som tiil Holmen, Briggers och Baggers, Prouyandthus och *Artholoriit* Regnis, med alle dem, som nogiit vnder henderne haffuer, wiil ieg vden persons *Respect* Indseend haffue, at dy Inted forkommer aff ded, dy under henderne haffuer, tiil derris Egiit Nytte och E: k: M: til skade. Ieg uyl med al fiid och *Authoritet* holde Enhuer y syt sted, At dy derris betroede Embede troeligen och uel forrestaar, Och at dy gør Arlygen Regenskab for derris *Administration* Och ingen *Respitt* giiffue dem, som skildig bliiffuer, at dy io betaler ded, dy skildig bliiffuer, mens strax lade dem forfølge med Retten, saat E: k: M: ingen skade deroffuer lyder.

Tiil ingen Indlender eller vdlender wiil ieg mig y nogen made forbinde wden E: k: M: *expres* befahling, Och uyl ieg

¹⁾ Ulfeldt udnævntes til Righofmester d. 2. Apr. (Birket-Smith, Leonora Christina I, S. CXVIII), ifølge en anden Efterretning dog d. 4. (Fridericia II, 292). Hans Bestalling synes ikke bevaret.

med all Oprichtighed och troeskab, Sauydt gud y himmelen dertil uyl giiffue mig syn Nade, Eptherkomme¹⁾ E: k: M: Order, som mig *protempore* giiffuis, Och Eptherkomme aldt ded, ieg heroffuenfor E: k: M: loffuit och tilsagdt haffuer. Saa sandt hiilppe mig gud y himmelen ued Iesum Christum. *Amen.*

Paa københaffuen Slott den 2 *Apri: Anno* 1643.

Christian.²⁾

192.

3. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Det tillades Niels Nelausen at opholde sig i København, imod at hans Moder gaar i Borgen for, at han ikke har noget at gøre med Karen Andersdatter. — *R. A.*

Du skaldt lade Marren H: Nyllaus³⁾ komme tiil dig Och aff hynder fornemme, Eptherdi hun haffuer ladit mig ued Iffuer wynd tyltale, At hinders Søn motte⁴⁾ ygen lade sig fynde her y Byen, Och ieg ded haffuer tylladt, Da skall hun Nu vnder syn hand siig Erkleere, At om Sønnen ymod hunders hand och segell sig vnderstar at haffue nogen gemenskap med karren Andersdatter Endten hiemmelig eller Abenbarlig, vnder huilcken Reet du hannem da Paa myne uegne hannem(!) skaldt Søge. *Vale. Aff køben: Slot den 3 Apri: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Hoffmeisteren tiil hande.

¹⁾ Her er Ordet: død overstreget.

²⁾ Er skrevet med andet Blæk, men med samme Haand.

³⁾ Maren Jensdatter, g. m. Slotspræst Nelaus Povlsen, var Moder til Niels Nelausen, med hvem Karen Andersdatter havde villet gifte sig, se S. 231 Note 2. En af hende for Sønnen indgaaet Forpligtelse (i samme Udtryk som i Brevet ovenfor), dateret allerede 13. Febr. 1643, findes D. Kanc., Indlæg t. Reg. og Tegn. som Bilag til Brev af 2. Febr. 1643 (trykt i Personalhist. Tidsskr. II, 302 f.).

⁴⁾ Ordet er skrevet to Gange.

Til Korfits Ulfeldt.

Ordrer om Udrustning og Transport af Kongens Mandskab og Følge til Glückstadt. Sangværket paa Frederiksborg Slot skal gøres i Stand. Det skal paalægges Johan Brockenhuus at stille Valdemar Christian tilfreds i Anledning af den Fornærmelse, han har tilføjet ham. Der skal føres Brændsel fra den store Dyrehave til Krudtmøllen. Hofmarskalken skal holde Orden paa Slottet under Kongens Fraværelse, navnlig hvis Prinsens Folk ogsaa er der. Leonhard Blasius skal indfinde sig, ligeledes Kansleren med Jørgen Vind.

Der skal gørris Røde tecker offuer Rustuognen Och bebremmis med guldt bade til dy, som her ued handen er, och dem, der wde Er. Der uil ochsa gørris kleder til folcken, som er huos Rustuognen och dy andre wogne, som folcken agger pa, Och kan wogenmeisteren, som er y købing:, gørrer dig vnderretning pa folckiit, som heer och hiisset Er.

Der skal gørris en uys Rulle pa alle dem, som skal bruge myne wogne, och beginde pa docterne och Ende ded pa kockedrengen.

Tiil *D*: haffuer ieg En wogen tyl 4 heste. Kammer-tiener, kammerskriffuer Och køckenskriffuer med andre aff ded slags skal age pa Postuogne huer med 2 heste, Ded andit gesindecken kommer at age pa dii Store wogne. Dra-uantterne kan best ga tiil wandtz fra køben: henad glyckstadt. Herremenden, som tiil hoffue Erre, uyl ansiigis at skaffe derris tøy selfuer fram, Naar Enhuer faar *gaisi* pa 2 *Bagaisi* heste¹⁾, liige ued *offisererne* offuer Soldadesken far.

Tree degger²⁾ Barckiit leer³⁾ skal sendis hiid tiil Sadelmageren. Der skal Erfahris, Om man kan y køben: bekomme sa megiit gadt frans glaas, som man kan gørrer sa mange wynduer aff y En stor *Carrosse* til mig.

Heer er mangel pa Stenkul, Huorfor der skal trende Rustuogen med Stenkul med ded første sendis hiid.

¹⁾ Jvf. herom Brevet af 11. April V, 326.

²⁾ Degger er Antal af 10.

³⁾ Læder, garvet med Bark.

Den Segermager¹⁾ y køben:, som kan omgaas med Sangklocker, Skal komme hiid og briinge werckit²⁾ her pa hussiiit tiil rette ygen.

Greff woldemar Christian kam hiid y afftis och lod mig see ded, som Er gangen ymellom hannem Och Iohan Brockenhus³⁾ for Marskalcken Och dii herremend, Marskalcken haffuer tagiit til siig, Huorfor du med Chanseleren Och Iørgen wiind skal tage samme Brockenhus for Eder och *demonstrere* hannem, at saframdt hand icke y myndelighed stiiller greffuen tilfriidtz, Da skal Marskalcken foruyssse hannem Hoffuit. Tii om hand skøndt nu siiger siig inted at skelde pa greffuen, da kan hand Inted dermed *contentere* greffuen for ded, som *passerit* Er.

Lenssmanden pa køben: skal holde dy bønder, som Er lagdt vnder krudmøllen⁴⁾, tiil, at dy hendter ded Elletømmer, som fyndis huggen Och Barcken afskaffuit⁵⁾ y den store dyrhaffue ymellom dette och køben:, Och fører ded tyl krudmøllen, saat deraff kan gørris kuul, huortiil ded Er huggen.

Marskalcken skaldtu pa myne uegne befahle, at hand y myn *Absens* om myddag och affthen under Maltyd skal tage Nøggelen til pordten til siig Och forehne siig med Slotzherren, Naar pordthen om affthenen skal uerre luckt. Dy gadtfolck, uy haffuer tiil hoffue, kan driicke huer ugge En Rustuogen med uyn aff Och slaaes med keppe paa Slottiit, Och Naar dy skal waare pa, da Er der icke mange tiilstede aff dem. Faar dy nu Prindtzen[s] folck tiil hiielp, daa skall ded gaa uel tiil. Prindtzens folck Er nock uandt tiil att komme Op och gaa Needer, naar tyd Er, Naar dy Erre

¹⁾ Rimeligvis Hans Steenbuch, se V, 97.

²⁾ Om Sangværket i Kirketaarnet paa Frederiksborg se F. R. Friis, Saml. til dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 251 f.

³⁾ Talen er rimeligvis om Johan B. til Sebberkloster, Hofjunker 1639—43, d. 1673. Hofmarskalk var Knud Christoffersen Ulfeldt.

⁴⁾ Kongens Krudtmølle i Københavns Len laa ved Lyngby, se O. Blom, Kristian IV.s Artilleri S. 45. Om Brænding af Trækul til Krudtfabrikation smst. S. 50.

⁵⁾ Afskave o: skrabe bort.

tiil Nykøbing, Och Er ded Numehr inted Saa Niit med Prindtzen *præsens*, at man derfor behøffuer at holde *continuerlig* Briillup. Ded Er Ett forferdeligdt haab folck, hand sleber med siig. Hand haffuer begerdt at wardte mig op y Sommer¹⁾. Ieg haffuer suaarit, at om hand med faa folck wiil werre der wde, da kunde ded skee, mens med sliggen *commitat* tyen hand Inted der. *Vale*. Aff frede: den 6 *Apri*: *Anno* 1643.

Christian.

Biggemeisteren *M*: Lennerdt skall begiiffue siig hiid. Chanseleren skal komme hiid y den anden wgge Och tage Iørgen wyndt med siig, paded hand siig kan gøre ferdig til den bestemdte dag att gaa pa weien henad Elffuen.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

194.

7. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal fastsættes en Dag, paa hvilken Adelen med sin Rostjeneste skal møde i Kolding. Om de Sager, Fr. Günther skal lade trykke. — *R. A.*

Eptherdi dig bekendt Er, At Ieg wiil bruge Adelen med derris Rosttjeneste tiil myn Opuardting, Och dennom Endnu ingen tyd Er forrelagdt at møde y kolding, Da skaldtu tale med Chanseleren, at hand lader gøre breffuen ferdig Och sette En dag derudi, paa huycken y formener dem at kunde werre y kolding²⁾. Friderich giinther skal befahlis at lade mig wiide, huor Neer ded Er med ded, som hand

¹⁾ Jvf. Brevet af 9. April V, 322.

²⁾ Om Opbudet af Rosttjenesten til Ekspeditionen mod Hamborg, se V, 331, Note 1.

befahlid er at lade trycke¹⁾. *Vale.* Frede: den 7 *Apri:*
Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

195.

10. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Befaling til at lade udfærdige en Bestalling for Nikkel Kocks Medhjælper og til at skaffe et Kontrafej af Kongen til Peter Marselis. — *R. A.*

Dyn skriiffuelse Om Nyckel kockis *Adiutant*²⁾ och myt *Conterfei* tiil Peter *Marselio*³⁾ haffuer Ieg denne Morgen Emphangen, Huorpa Ieg dig inted forholder, att du kandt lade samme kockis *Adiutant* smørre En Bestalling sammen och den til att vnderskriiffue hiid sende, och kan ded gørre liigemegit, huad for En tyttel hannem dery giiffuis.

Ded konterfeii haffuer ieg y sandhed y guld indfattit inted, Mens kunde du laane Ett, daa uylle ieg skaffe den Ett bedre Igen, som ded myster, End ded andit war. *Vale.* Aff frede: den 10 *Apri:* *Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

196.

11. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kurfyrstens Gesandt kan faa Audiens i København, hvor ogsaa Enkedronningen af Sverige vil indfinde sig. — *R. A.*

¹⁾ Hermed menes Patenterne vedrørende Opbudet af Ridderskabet i Hertugdømmerne m. m., se V, 324, Nr. 268.

²⁾ Muligvis er her Tale om Simon Jonassen, der under 13. Juli 1643 fik Bestalling som Visitør i Øresund og tillige som Nikkel Kocks Fuldmægtig (D. Kanc. Bestallingsbog Nr. 1, F. 44 f.). Som Nikkel Kocks Medhjælper ved Toldvæsenet nævnes iøvrigt Daniel de Rees (V, 423).

³⁾ Herom se Brevet af samme Dag til Korfits Ulfeldt V, Nr. 269 og Brevet af 1. Sept. 1642 i dette Bind.

Wdaff dyn skriiffuelsse fornemmer Ieg, at du uylle [vide], om den gesandter¹⁾ fraa Churfursten skal komme hiid eller bliiffue y køben:, Da Eptherdi at Ieg med gudtzhiid kommer tiil køben: Offuermorgen, Sa kan hand faa *Audiens* pa fredag. Enckedronningen kommer diid pa løffuerdag, saat man kan faa Ende pa den sag med ded første. *Vale*. Aff frede: den 11 *Aprilis Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

197.

23. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Rigens Profos skal holde sig rede til at følge med paa Expeditionen mod Hamborg. — *R. A.*

Aldenstund Riigens *profos*²⁾ altid haffuer fuld mig pa sliigge tog, daa uyl hand aduaris, at hand holder sig ferdig med, huiis hans dondt angar, som med myndtz besuehring kan bringis fordt tiil skiibs. Samme gewaldiger bør att siige, huor dy Iern Erre bleffuen, som hannem leffuerit bleff, dentyd hand kam y tyenisten. *Vale*. Pa køben: Slot den 23 *Apri: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

198.

29. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Befaling til at forhandle med Major Kretz om Antagelse af en Ordonnans. — *R. A.*

¹⁾ Hans Siegfried v. Lüttichau, om hvem se Brevet af 20. Febr. Nr. 186.

²⁾ Sebastian Heussler, se V, 427 og 493. Han var 26. Sept. 1641 blevet antaget som Generalgevaldiger (Regeringskanc. i Glückstadt Nr. 144 („Militaria“, Div. militære Sager 1631—1752)).

Med *Maior Cresse*¹⁾ skaldtu tale, huad hand begehret till besolding om maneden for En Opuardther tiil at forskycke, huor behoff gørris.

Rossenborg den 29 *Apri*: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

199.

7. Maj 1643.

Til Korffits Ulfeldt.

Kongen har ladet den hamborgske Syndikus Broderus Paulli arrestere. Hamborgerne vil rimeligvis slutte Forlig. Der er endnu ikke kommet Bud fra Rigsadmiralen. — *R. A.*

Ieg Er, gud uerre loffuit, wel hiid ankommen och pa Reiissen fadt den hamborger *Syndicum Broderum paulj* wed hoffuedit och ladt hannem uel foruarit Epther mig paa Rensborg²⁾).

Sauydt ieg heer kan Erfahre, da uyl dy *accommodere* siig. Huad der nu skeer, ded giiffuer tyden, dy riider suardt y thuende partiier³⁾. Heer Er Endnu ingen bud kommen fra Riigens Admirall⁴⁾. *Vale*. Aff glyxborg den 7 *Maj* Anno 1643.

Christian.

Dy biigger Nu *umolesterit* pa broen wed Althenau⁵⁾.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹⁾ o: Bendix Kretz, se V, 286, Note 2.

²⁾ Se V, 337, Note 3.

³⁾ Der var Utilfredshed hos Borgerskabet i Hamborg med Raadets Styrelse, navnlig af Finanserne. Christian IV søgte i et Manifest af 1. Maj til Borgerskabet at benytte denne Mod-sætning til at ophidse Borgerne mod Raadet, dog uden Resultat (Nordelbingen IV, 24 f.). — Suardt^o: i temmelig høj Grad.

⁴⁾ Jørgen Vind. Se V, 337, Note 1.

⁵⁾ De kongelige Tropper opførte en Pælebro over Elben ved Altona.

Til Korfits Ulfeldt.

Beretning om det gunstige Forlig med Hamborg. Befaling angaaende Betalingen for Kongens Rytterstatue og angaaende det konfiskerede Salt. Der skal forfærdiges Vogn, Seng og andet Udstyr til Hertug Frederik og hans Brud. Peter Paynck skal undervise den unge Destillator og skal sørge for Ingredienser til Aquavitæ. Ordre angaaende Udsmykning af Glücksborg Slot m. m. Kongen har selv maattet lønne Rytteriet uden Forstrækning af Krigskommissær Ulfeldt. — R. A.

Alting star, gud uerre loffuit, Heer uel, Den Allerhøieste hielppe frændelis med Nade. Dy hamborger uar fuld og fast y den mening, at fladen uar henad Engeland, indtil dy sa den heer pa Elffuen, Huorudoffuer derris *consilia* bleff mechtig *Althererit*, Saat dy dannemend giiffuer mig 280000 daler Och Erkender mig for derris herre, lade tollen sta, som den staar, Och inted *prætendere* nogen høyhed pa Elffuen¹⁾.

Med den Meiister, som skal støbe mit konterfey til hest²⁾, kandtu *Accordere*, som du kandtz best. Ded *confiscerede* Saaldt³⁾ kan købmenden, som ieg skiildig Er, giiffuis y betaling.

Der skal gørris En wogen til H: frederich aff liige størrelse och *Valør*, som den Er, som Prindtzen fick til hans Bylager, Med liige sadan Sex hestetø y med Sølf beslagen⁴⁾. Der skal ochsa gørris til hannem Ett sengisted aff Ibenholdt, bemengit med Elffenben och Sølf, ligesom frøckernis Brudeseng Er.

¹⁾ Om Forliget af 25. Maj med Hamborg se Traktater IV, 350 f.

²⁾ Jvf. Brevet af 1. Sept. 1642.

³⁾ Hermed sigtes rimeligvis til Salt, konfiskeret af Toldvisitør Nikkel Kock, jvf. Fridericia II, 290.

⁴⁾ Ifølge Rentemesterregnskabet 1643/44 (Fol. 97 og 99) betaltes der 22. Marts 150 Dlr. for forgyldt Messingbeslag paa Hertug Frederiks Brudevogn, 19. Juni 660 Dlr. for seks Hestetøj til Hertug Frederiks Bilager, 2. Aug. 344 Dlr. til at forgyldte Hestetøjet og 16. Nov. 100 Dlr. til Brudevognen.

Epthet herhuosføiiede Munster skal der styckis en Nattrøie, et par toffel och en Nathue til H: frederich, Och kommer der med Neste Post anden Munster til frøckens Nattrøie, toffel och Nathue, huilcke begge slags skal styckis pa Et slags Atlask.

Doctor Peter pay bleff nu syst befahliit at vnderuyse den unge *distilator*¹⁾, som kam fra lychtenborg, at hand kan pa den maner kan(!) omgass med alting, som hiidindtil huos mig brugeligdt werrit haffuer, Huorfor du skaldt lade giiffue ach[t] derpa, Och ded ochsa skeer. Isønderlighed skal *D:* Peter werre derom, at hand kan faa Sanckiit sa mange *speties* aff alle slags sammen, at hand kan *infunde[r]e* den Bru[n]e *Aquauitæ* pa den maner, som hand Er wandt at gørrer.

Du skaldt tilholde kobbersmidten y køben: och *M:* hans²⁾ pa holmen, at dy med ded første forferdiger dy kroner, som kommer her pa Spiidtzen offuer Pordten³⁾.

Du skaldt gørrer dyt beste, at du kandt bekomme sa mange Iernplader, som man kan bruge forudi y den Blypande⁴⁾, sauydt den største heede tager.

Du uest dig nocksom at Errindrre, huor tiidt ded bleff sagdt y købn, at *Com:* wllefeldt⁵⁾ waar saledis med penge forsiit, at ded geworben folck kunde komme diidhen, som dy skulle, Mens ieg Sa Endnu icke samme *Com:* heer. Riitheriit motte Ieg forstrecke med 17000 dl. aff kammerit, Om ieg uylle haffue tyeniste aff dem. *Vale.* Glyckxborg den 21 *Maj* Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

¹⁾ Kan hermed menes Kaspar Herbach? (V, 364).

²⁾ Mestersmed Hans Ulriksen Svitser (Lind S. 360).

³⁾ Ifølge Rentemesterregnskabet 1643/44 (Fol. 233) fik Smed Hans Wulf 8. Juni Betaling for Arbejde til Slottet i Glückstadt.

⁴⁾ Jvf. Brevet af 25. Marts.

⁵⁾ o: Krigskommissær Knud Ulfeldt. Om Dækningen af Omkostningerne ved Ekspeditionen mod Hamborg jvf. V, 305—08.

201.

26. Maj 1643.

Til Korfits Ulfeldt¹⁾.

Om Forholdet til Sverige. — R. A.

Wdi Peder wybis siiste skriiffuelse fandtis der mange kuindter²⁾, som Inted megiit haffde pa sig, Och³⁾ wden stor fahre bliiffue, som ded Er. Haffde dy nogiit at besuerge sig offuer, som kunde løbe ymod fordragiit, daa glemde dy inted at tale om Et Møde pa grendtzen.

Bliiffuer Regeringen y Suerrig sa lystig, Nar dy Erfahrer, at ieg och dy Ham: Erre forliigdt, som *Saluius* bleff, der hand gyck tiil seng, dentyd hand Erfohr, at sagen uar klaar ymellom mig och dii Ham:⁴⁾

Fladen Er pa weiiien Hiienad(!) igen, Och Er ingen thuiffuel pa, At nar densamme med Lycke kommer tylstede igen, at dy Suenske Io lader thuga ued Plowen.⁵⁾ Vale. Glyckx-borg den 26 Maj Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

202.

31. Maj 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Forholdet til Hamborgerne er i Bedring. Ulfeldt har antagelig modtaget Patenterne mod Brug af falske Certifikater. Ordre an-gaaende Arbejder paa Kronborg og Glücksborg. Simon de Pas skal betales for Malerierne til Kronborg. Salthandlerne kan faa overladt Hvælvingen for Enden af Provianthuset til Oplagsplads for deres Salt, som kan føres derind direkte fra Skibene. Et Pas for Skibet til England er vedlagt. — R. A.

¹⁾ Jvf. Brevet af samme Indhold til Peder Vibe V, 343 f. og den her givne Kommentar.

²⁾ Griller, Rænker.

³⁾ Her mangler Ordene: det kan eller lign.

⁴⁾ Her mangler en Eftersætning.

⁵⁾ „Thuga ued Plowen“ er sikkert en ironisk anvendt svensk Vending. „Lade“ er her = anbringe og „thuga“ et Substantiv (Dialektord), brugt om en Jernkrog, i hvilken Skåglerne fæstes; Betydningen af den anvendte Talemaade skulde da være at sætte i Gang, at træffe Forberedelser (her Krigsforberedelser).

Dyn skriiffuelsse Er mig ydag aff den *Ordinari Post*¹⁾ tilhande kommen. Dy Hamborger angaendis, som hiidindtil haffuer werret En haab Skelmer, dy tør uel bliiffue dy beste. Dii *patenta*, du begerede, ymod dem, som bruger falske *certificatzer*,²⁾ dem haffuer du uden thuiffuel numehr bekommen.

Paa fløiistangen pa ded store tarn pa *Cróneborg* skal brugis En *Armerit Riither*, lyge som den forrige uar.

Dy tree kroner, som her offuer Pordten skal brugis³⁾, dy kommer tylig Nock om 12 vgger, Naar dy ickun Er wel giordt.

At Syman de paas⁴⁾ bekommer siin betaling for ded Maluerck, som leffuerit Er, derpa haffuer tolleren y Sundit fat befahling, som herhuos fiindis.

Med den *summa* penning, *Symon de pas* begerer for dy Stycker, som kommer offuer uynduerne pa den Store Saal, er ieg tilfriidtz, Naar dy samme salediis bliiffuer giordt, at Ieg Nøies⁵⁾ dermed.

Epthardi briggepanden, som uar aff Bly, er ferdig aff kobber, da behøffuis dy Iern plader inted⁶⁾.

Dy Saaldthandeler⁷⁾ kan inted faa dy thuende Huelff-

¹⁾ Den ordinære Postrute fra København til Hamborg, som gik regelmæssigt en Gang om Ugen, kom over Glückstadt (Hjorth-Nielsen, Post- og Telegrafvæsenets Hist. S. 26 f.).

²⁾ En Forordning, hvorefter de, der benytter falske Certifikater, skal have forbrudt Skib og Gods, var udstedt 7. Maj 1643 (Forordn. og Recesser ved U. A. Secher V Nr. 151). Den var rettet mod Svenskerne (Erslev II, 639; jvf. Egenh. Breve V, 356).

³⁾ Se Brevet af 21. Maj.

⁴⁾ Kongen lod med Simon de Pas som Mellemand Kronborg smykke med Malerier ved nederlandske Malere. Udbetalinger til ham for Rejsen til Holland og for „Skilderierne“ er anført i Rentemesterregnskaberne 1641 og 1642 (F. R. Friis, Bidrag til dansk Kunsthist. S. 199. Fr. Beckett, Kristian IV og Malerkunsten S. 113).

⁵⁾ Nøjes o: er fornøjet.

⁶⁾ Se Brevene af 25. Marts og 21. Maj.

⁷⁾ Christian IV havde ved Konvention af 31. Jan. 1641 med Spanien faaet overdraget Salt for 100 000 Rdlr., udført toldfrit, som Erstatning for de spanske og dúnkerckenske Kaperes

uinger, som Badene y biiggis¹⁾, Mens den anden ued Enden aff Prouyandthussiit, som ieg *præsenterede* den *Marsilio*, som ochsa holdt an Om en pladtz at legge siit saald udi, kan dy Naa²⁾, om du kandt *accordere* med dem om ded, dy skall giiffue derfor.

Den samme huelffuing er megit bekuemmer End dy andre, Isønderlighed Nar der bliiffuer myt for hussiit giordt En Styllingbro³⁾ fra dybet optil dy øffuerste wynduer pa samme Huelwing, Saat man kan med hyllebørrer trylle Saldttit fraa skybit inad wynduit, som sagdt er, Och lade ded falde neder, Indtil huelffuingen fiillis aff siig selfuer aff Saldtens mangfoldighed.

Mens ded uyl haffuis y acht, at En aff Pordtene paa gaulen settis tyl siide, Och pordten igen med Byelcke pa Byelcke luckis, saat deraff ingen Staaltd⁴⁾ kan komme, tyl den Ende at naar man uyl haffue Saldtiid derud igen, at man da kan tage en Byelcke epher anden derud ygen. Bliiffuer ded Rett giordt, som forskreffuen staar, da bliiffuer ded uden thuiffuel et *extraordinarj* werck, sauvt samme huelffuing kan tage.

Ded paas paa ded skiib tiil Engeland findis herhuos *in duplo. Vale.* Glyckxburch den 31 Maj Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Beslaglæggelse af danske Skibe (Traktater IV, 258 ff.). Kongen tilbød derefter Borgerskabet i de danske Byer at overtage Saltets Afhentning og Forhandling og sluttede senere en Kontrakt med Albert Baltser Bernts og Gabriel Marselis om Afhentning af 2000 Lst. Salt (se VII, 79, Note 1). I Foraaret 1642 afgik en Handelsflaade, konvoyeret af fire Orlogsskibe, til Spanien (Sjæll. Reg., F. 122 ff.) og under 18. Okt. 1642 (Sjæll. Tegn.) sendtes der Pas til en Del Lensmænd til Brug for dem, der vilde sejle til Spanien.

¹⁾ De Hvælvinger, i hvilke Baadeene byggedes, laa ogsaa ved Provianthuset, se Brevet af 4. Jan. 1648.

²⁾ Rimeligvis Fejlskrift for „Faa“.

³⁾ o: Stilladsbro.

⁴⁾ o: Tyveri.

203.

4. Juni 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Den franske Gesandt Saint-Romain er hos Kongen. Mandaterne om Hestetolden kommer med næste Post. Naar Flaaden er kommet tilbage fra Elben, skal der aflægges Røgnskab for de affyrede Skud, da der er sket Misbrug med Anvendelsen af Skytset. — R. A.

Dronningen aff franckerigis gesandter *M: sintromein* Er her at *notificare* mig konningens død. Hand giiffuer god fortrøsting tyl friid, huad nu skeer, ded giiffuer tiiden.

Dii *mandata* hesten angaendis, som habuys¹⁾ udføris, skal komme med neste post, ty heer er ickun faa, som man kan bruge til att skriiffue dem. Naar dy giiffuer 1 m. for dem, der selgiis indenlandtz och kommer offuer fergestederne, Och at dy gyffuer den store tol, naar dy gaar henad tyssland fra Laaland offuer, Huor dennom uyl neffnis thuende steder, som dy maa skybe dem pa²⁾.

Fladen ligger Endnu børløs her pa Elffuen. Naar den kommer hiiem, da uyl ded haffuis y acht, at Arckeliimeisterne pa Skyben strax uysser derris tegnebøgger herfor paa mengden aff skudden, och *in quem finem* skudt er³⁾. Tii ieg formener at uiide den *capitein* y fladen, som haffuer skudt mere krud bordt, som⁴⁾ *Admiralen* med al fladen forskudt haffuer. Dy halffue *canos* kan inted naa til for en gesundthed⁵⁾, saframdt tre kuarter kartauer⁶⁾ findis y skybit. At ieg skriffuer, at der skal spørris strax ephther derris ankom til køben: om mengden aff skudden, och huortil dy anvendt Er, ded er

¹⁾ ∅: hobevis, i Hobe.

²⁾ Her mangler en Eftersætning. Jvf. to aabne Breve af 3. Juni 1643 om Hestetolden, V. A. Sechers Forordninger Nr. 154 og 155.

³⁾ Jvf. § 67 i Christian IV.s Krigsartikler af 1625 (H. G. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. I, 113), at Skibschefen skal lade hvert Skud optegne tilligemed Aarsagen og ved sin Hjemkomst levere Fortegnelsen til Arsenalet.

⁴⁾ D. v. s. end.

⁵⁾ D. e. Skaal.

⁶⁾ Trekvarters Kartover (paa 30 Pd.) var Flaadens største Skyts (O. Blom, Christian IV.s Artilleri S. 194 f.).

inted uden arsag, ty naar der findis En yblandt *capiteinerne*, som gerne tørrer krudtit, och hans *connestabel* faar nogit med aff Skalerne, dy skydder for, da seer dy til, hurledis dy kan mage ded saa, at dy skud, som saledis gangen er, kan bliiffue deeldt yblandt den ganske flaade, saat dy kan faa Ett *Lyquidum*¹⁾ derud. *Vale*. Glyckxborg Den 4 *Iunij* Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Til Korfits Ulfeldt.

Ordre angaaende Forfærdigelsen af en Vandledning til Sølvbrønden paa Frederiksborg Slot. Kongen vil fra det røde Kammer paa Københavns Slot have tilsendt nogle Smykker, som skal foræres Hertug Frederik og hans Brud. — *R. A.*

Denne Breffuisser giiffuer for, At hand kan bringe wand op sa høiit, som man ded begerer, Hurfor du skaldt drage med hannem henad frede: och lade hannem see den dam, som uandit kommer fra ind y Badtstuen, Och aff hannem Erfahre, om hand med hans konst uyl skaffe wandiit y den sølffbrønd²⁾ y myn Stue. Saframdt hand nu sig understar³⁾ sliig at gøre, Da skaldtu aff hannem fornemme, Huad hand for sliigdt at gøre begerer. Och Eptherdi der findis thuende Messings waldtzer til lyge sadandt Ett werck huos Rodtgetteren y køben:, da kandtu lade hannem dysamme bekomme, aldenstund den heele konst stycker derudi, Och man ued, huormed ded lettist kan driffuis, Endten med folck eller heste.

¹⁾ D. e. rimeligvis Likvidering, Rigtighed i Regnskabet.

²⁾ Om Sølvbrønden i Sommergemakket paa Frederiksborg se de Bd. V, 440, Note 1 anførte Kilder; jvf. Beckett, Frederiksborg Slot S. 136.

³⁾ Understaa sig ∴ paatage sig.

Nøggelen tiil ded Røde kammer fyndis herhuoss, huor-med ded Røde kammer skall abnis och derud tagis Et foder med et demandtz halssband och smykke, giordt y myn søns H: frederich och hans frøckens Naffn, *item* alle dy løsse demanter, som der fyndis, Och dem mig tilskicke med Ett wyst bud. *Vale.* Aff Glyckxborg den 4 *Iunij Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

205.

14. Juni 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

De tre konfiskerede Skibe skal sælges. Til Fart paa Spanien kan Kongens egne Skibe bruges. Nogle Trompeter, der findes paa Københavns Slot, skal monteres og sendes Kongen. — *R. A.*

Dyn skriffuelse *sub Dato* den 10 *Huius* Er mig ydag aff Posten leffuerit, Och deraff forstanden, At der Er *Confischerit* trende skiib¹⁾, som med thuende aff myne skiib begeris tiil fracht at ga pa Spannien, Huorpa Ieg dig inted forholder, At ieg seer heeldtz, at samme *Confischerede* skiib selgis for derris werdt tiil dem, ieg skyldig Er, Sa ma dy gørrer aff dem, huad dem gaadt siinis. Myne skiib, som begeris tiil fracht pa Spannien²⁾, dem kan dy faa Och fleere dertil, som dertyl tyenlig Erre.

Der fyndis 24 trommeter med thuende heerpucker³⁾ aff Sølf pa: køben: Slott, huoraff 12 skal udtagis och Indbindis med dy beste faaner, kuaster Och Snorer, som der findis, Huortil skall gørris Et fohder, huorudi dy kan foruaris, naar dy skal hiidsendis. Heerpuckerne kan packis y thuende

¹⁾ Rimeligvis svenske Skibe, hvoraf tre var blevet konfiskerede af Toldvisitørerne i Sundet (N. Slønge, Christian den Fjerdes Hist. IV, 1187). Jvf. Brevet til Peder Vibe af 18. Juni V, 354 f.

²⁾ Om Farten paa Spanien jvf. Nr. 202.

³⁾ Hærpauker, Slaginstrument.

halffue Piiber eller faade. *Vale.* Glyckxborg den 14 *Junij*
Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

206.

22. Juni 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Ordrer angaaende Klæder til Hoffolkene m. m. i Anledning af Hertug Frederiks Bryllup. Kongen vil i Kolding tale med Ulfeldt om Valdemar Christians Rejse til Moskau. Der bør skaffes Penge til at betale Udgifterne ved Gesandtskabet til Osnabrück. — *R. A.*

Der skal bestillis Øl fra Rostock, som bliiffuer brygdt y Myckelmis Neiie¹⁾ och kan uerre til Christianpriis fiorten dage for *S:* Myckels dag. Musiikandterne, som bliiffuer kleed med den, som kan gørrer Orreuerck²⁾, Skal uerre y kolding tre vgger for *S:* Myckelssdag, Huorfor lensmanden samme-stedtz skal lade dem føre tiil Hadersleben, huorfra myne wogne skal føre dem hiid.

Du skaldt med ded første sende mig aldt ded Suordte fløiuel och *Caffa*³⁾, som fyndis y ded Røde kammer, *item* huos knud Christensen⁴⁾ Och y børnehussit. Der uyl gørris Et party gule Snorer tiil ded gemene gesyndeckens kleeder Och sendis hiid, Naar dy Erre ferdig. Och Eptherdi Ieg achter, Om gud uyl, at uerre y kolding ymod den 10 *Julij*, da skaldtu møde mig der, Paded ieg kan lade dig uyde myn mening om greff woldemar Christians Reiiisse henad Muskov.

Ded seer vd tiil En Mechtig stor wdgiift, som sa snardt inted uyl tage Ende, y Osnabriig⁵⁾. Och ieg seer inted,

¹⁾ o: Næ ved Mikkelsdag.

²⁾ Orgeværk o: Orgel.

³⁾ Kaffa, se Brevet af 14. Jan. 1644.

⁴⁾ Knud Christensen var Klædekammerskriver.

⁵⁾ Om Betalingen af Omkostningerne ved Gesandtskabet til Osnabrück se V, 409, Note 2.

huor pengene uyl komme fraa. Huorfor der uyl tenckis pa myddel y tyde, ty Ieg Er keed aff at gørrer lenger forstreckning. *Vale.* Glyckxborg den 22 *Junij Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

207.

23. Juli 1643.

Til Korffits Ulfeldt.

Opførelsen af Huse udenfor Østerport skal udsættes, indtil Kongen har afstukket Gaderne. — *R. A.*

Der Ieg y gar drog aff haffuen ud pa Holmen, Da saa ieg, at dy y haffuerne vdenfor Østerpordt¹⁾ begiinder at tømmere pa Stadtlige husse, Wden thuiffuel fordi at samme waninger kommer herepther alle Inden Pordten.

Huorfor ded uyl haffuis y acht, at Ingen biigning forretagis y haffuerne, førend gaderne, som kommer pa vnder-skedtlige steder ygenom wollen och siiden igenom grawerne, bliiffuer affstucken.

Ded første werliigen saledis bliiffuer, at man kan Røre siig, da uyl ieg stycke samme gader aff, Tii skal byen gørris wyder, som begindt Er, da er ded best, att den bliiffuer saledis anlagdt, at man haffuer ingen Spodt derfor. *Vale.* Køben: Slotd den 23 *Julij Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

---

¹⁾ Østerport laa omtrent midt paa det nuværende Kongens Nytorv, hvortil den (fra dens tidligere Plads for Enden af Østergade) var flyttet ved 1607; i de følgende Aar var den med Volde og Grave blevet forbundet med Holmens Ankersmedie (nu Holmens Kirke) til den ene og Kongens Lysthave (Rosenborg) til den anden Side. Af Brevet fremgaar, at dens Flytning, som antagelig fandt Sted i Sommeren 1647, til Kvarteret paa den anden Side af Nyboder, allerede nu var planlagt (Meddelelser om København 2 R. II, 234 ff.).

208.

Omkr. Juli 1643.

Kongens Paategning paa Zarens Resolution (i Oversættelse) af 9. Juli 1643¹⁾ vedrørende Ægteskabet mellem Valdemar Christian og Irene. — *T. Kanc. U. A. Rusland, Akter vedr. det paatænkte Ægteskab mellem Grev Valdemar Christian og Prinsesse Irene 1642—45.*

A M: M: Reventlou. Disses mus copiret werden, aber Ohn[e] *Summarie.*

209.

12. August 1643.

Til Korfits Ulfeldt (?).²⁾

Ordrer angaaende en Vogn og Heste, som skal sendes Kongen af Polen, angaaende en Vogn til Hertug Frederik, Afsendelse af hans Seng og af Musikanter til Glückstadt, Besigtelse af en Bro i Frederiksborg Dyrehave, Afsendelse af en Stald og forskelligt Inventar til Skinnerup, Afhentning af gullandske Rønder til Kronborg og Frederiksborg og af Enebærstager til den store Dyrehave, Opførelse af et Vandtaarn ved Frederiksborg, Levering af Sten til Portene i Rosenborg Have, Samling af Urter til Brygning, Bestilling af glasserede Sten til Skinnerup, Anbringelse af Krudt paa Taarnene ved Nørre Port. Endvidere Ordrer vedrørende Farveriet ved Vandkunsten, Løngangen og Boderne ved Stalden. Rentemestrene skal meddele, hvad Riget skylder Kongen. Jens Bielke kan faa Foretræde naarsomhelst. — *R. A.*

Memorial pa ded, som y myn frauerrelse skal haffuis y acht.

1. Tiil Anderskou star thuende Riideheste och En uogenhest, som konningen y Pohlen med ded første skal tilskyckis³⁾. Tiil dy thuende Riideheste fyndis Sader(!) och tøy. Tiil den triidie Er En liiden uogen bestiltdt, som skal bekledis indeny med grøndt fløiiel.

¹⁾ Zarens Resolution indeholdt en Besvarelse af de fra Kongens Side stillede Betingelser (ang. fri Religionsøvelse, Underhold m. m. for Valdemar Christian) for Ægteskabets Indgaaelse.

²⁾ Brevet har ingen Udskrift, men findes mellem Brevene til Ulfeldt.

³⁾ Med Skrivelse af 13. Aug. 1643 (*R. A. Latina*) sendtes til Kongen af Polen (ved Baudissin) en Enspændervogn med Hest og to Militærheste.

2. Der skal ylis med den wogen, som er bestyldt til myn søn H: frederig, paded den samme y tiide kan werre ued handen.

3. H: frederigs seng¹⁾ med hans Och fröckenens Natkleeder skal, ded første mueligdt er, sendis henad glyckstادت.

4. Musiikandterne¹⁾ skal sa tylig sendis fordt, At dy kan uerre y glyckstادت fiirten dage for S: Myckels dag.

5. Lensmendene skal tylholdis at holde myn uey ferdig, At huerman inted kommer derpa, Och at dy inted briider Porten och lassen y sønder²⁾.

6. Tømmermanden pa frede: skal inted Niit arbeiid sig patage, udenat ded med hannem bliiffuer fortyngit. NB. Samme tømmermand haffuer giordt en Broe y diirehaffuen ued frede:, som aff andre skal besiichtigis, om densamme kan koste 400 daler, som hand derfor begehret.

7. Her pa holmen skal huggis aff gullandtz tømmer En fehstal med en Riidestal pa Enden och siiden föris tyl wandtz henad Skynderop.

8. Der skal gørris sa megit Boeskab aff fade, talercken, Saldtserckeler³⁾, Saldtfad och kander, som der kan gørris aff tre skiippund Engelsk tyn.

9. Der skal gørris sa mange wynduis karme och dørre aff Eg och wogenskod⁴⁾, som M: hans Ohnemøller befinder at uerre fornøden tiil dy thuende husse, Som pa Skynderup skal opmuris.

10. Der skal gørris En briggikedel aff den størrelse, som Adelen y danmarck dem bruger pa derris garde, Som skal sendis henad samme gard.

11. Der skal hendtis sa mange Render fra gulland, som der behøffuis tiil wanduerkit pa Croneborg och frede:⁵⁾.

1) Jvf. Brevene af 26. og 27. Aug. V, 381 f. og dette Bind Nr. 200 og 206. — Numrene 3, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 18, 19 og 20 er mærkede med et Kryds i Marginen, skrevet med samme Blæk.

2) Jvf. Brevet af 27. Juli 1642.

3) Salsirken, Saueskaal.

4) 3: Gavntømmer af Egeplanker.

5) Om Vandværket og Vandtaarnet paa Frederiksborg se V, 375. I Kronborg Lensregnskab 1643/44 omtales Forfærdigelsen af

12. Dy Enneber stager, som ligger huggen y Syllisborger lehn, skall hendtis, at man dermed kan gøre den store dyrehaffue teedt med(!), huor behoff gørris.

13. Ded tarn, som skal opmuris til frede: tyl at bringe wandit op pa myt gemack¹⁾, skal fortyngis med Muremeisteren, epthersom dertil bliiffuer forbrugdt mange tussind steene y samme taarn.

14. Der skal opsøgis sa mange kampesten aff den lengde, at man deraff kan gøre Sperstene offuer dy pordter, som findis y haffuen heer och der y kuartheren²⁾.

15. Der skal sanckis sa mange Brune Byncker och Maalurdther, som man y wiindter kan haffue fornøden tiil at brigge med.

16. Fra holland skal bestillis sa mange glassiirede Steene, som pa Skynderup fornøden gørris. Huormange dy nu skal uerre, Derom skal *M*: hans Ohnemøller gøre *Relation*, nar hand kommer tilbage.

17. Kruddit och huad der findis y ded gammel taarn, som Nu Øster pordt gaar ygenom, Skal leggis pa dy thuende taarn, som Nørre Pordt gaar igennem. Paa tarnit y Iermer skandtze skal ochsa leggis krud, Naar taggit derpa gørris tedt for Reegen³⁾.

18. Dy Recker⁴⁾ pa wollen ued wandkonsten, som kleedit y Spendis, Naar ded Er faruyt, skal hiielpis, huor behoff gørris.

„det ny Værk“ og Tilførsel af en stor Mængde gullandsk Tømmer.

¹⁾ Jvf. Brevet af 4. Juni Nr. 204.

²⁾ I Rosenborg Have fandtes et stort Antal Porte som Indgange til de forskellige „Kvarterer“, hvori Haven var delt (Bering Liisberg, Rosenborg S. 27).

³⁾ Om Østerport jvf. Brevet af 23. Juli. Om Nørreports to Taarne se Lassen, Docum. til Kiøbenhavns Befæstnings Historie S. 43. Taarnet paa Jarmers Skanse (mellem Vester- og Nørreport) var bygget 1617 (smst. S. 38 f.).

⁴⁾ o: Stillads, Rammer. Farveriet laa i nuværende Løngangsstræde. Ordet: faruit er rettet med andet Blæk og rimeligvis anden Haand til: færgyt.

19. Wynduerne paa løngangen skal fliies, huor dy ded behøffuer, Och skall dy wynduer, som gaar ud tyl Boerne¹⁾, foruaris med Iernstenger, at der kan ingen komme derygennem.

20. Der uyl gørris Ett sterckt Egii Planckeuerck ymelom Boerne och Stallen, aldenstund ded uylle forhiindre megiit biigningen paa Boerne, om man skulle skylle Boerne och Stalden ad med En Mur.

21. Eptherdi at ded er befahliit Hans Boiisen at *communicere* med Rendtemeiisterne, huad Riigens Raad mig skyldig Er²⁾ for den forstrecking, Ieg giioardt haffuer paa wnderskedtlige tyder ued samme Boiiesen, Da skal Rendtemeiisterne tilholdis sadandt at forrette, paded ieg kan Nu tiil Omslag faa Rendten aff dy penge, som dy mig skyldig bliiffuer, Tii ieg kan icke uden myn store skade myste bade hoffuidstolen och Rendten.

Rossenborg den 12 Au: Anno 1643.

Christian.

Chanseleren Iens Bielcke³⁾ maa ware paa, Naar han wiil.

210.

15. August 1643.

Til Korffits Ulfeldt.

Der er kommet Efterretning om, at Svenskerne er slaaede. Der skal opsættes en ny Bagerovn i Provianthuset. Slotsskriveren maa ikke overtræde sin Beføjelse og ikke have noget at gøre med Køkkenskriveren eller Udspisningen paa Slottet, endnu mindre med

¹⁾ Boderne maa have ligget ved Kongens Stald paa Slotsholmen i Nærheden af Løngangen, der herfra førte over til Kvarteret ved Vandkunsten. I Henrik Møllers Regnskab for Indtægt og Udgift af Kontributionstold 1641—46 (R. A.) findes 1642/43 opført Udgifter til Arbejdsløn for Opførelsen af „de Boder bag Slottet“ eller „de nye Boder bag Tøjhuset“. Jvf. Brevet af 19. April 1642.

²⁾ Om Kongens Tilgodehavende hos Riget jvf. Brevet af 22. Okt. V, 408 og Erslev II, 634.

³⁾ Om den norske Kansler Jens Bielke, som paa dette Tidspunkt opholdt sig i Danmark, jvf. Brevet af 8. Aug. V, 377.

Udspisningen paa Rosenborg; denne kan varetages af En af Folkene i Renteriet. Der skal væves i Børnehuset til Underdyner og til Bagklædning paa flamske Tapeter. Hans Ulrik Gyldenløve skal spørges, om han vil have Christiansstad Len. Der skal aftales en Pris paa Brændsel med de Skippere, som kommer til Norge. — R. A.

Ieg er, gud uerre loffuit, ydag hiid uel ankommen. Huad Posten haffuer bracht, ded haffuer y uel fornommen. Aff dy Auiser¹⁾, mig tilhande kommen er, Erfahrer ieg, at dy skuenske (!) haffuer faat nogen hug²⁾. Ieg habis, at dy faar snardt fleere.

Ded uyl haffuis y acht, at der blyffuer opsat En Bagoffuen y Prouyandthussit pa dy steeder, som ieg y fiord haffuer uyst bade Bygmeisteren Och Prouyandtskriiffueren, tiil at bage til den dageliige wdspiisning om wiindteren, Eptherdi man nu faar at gørre alle Offuen waarm tiil En Bagning, Aldenstund En offuen allene inted kan gørris waarm. Naar denne, som skall gørris, bliiffuer ferdig, da kan dermed Skanis megiit weed och folck, indtil fastelauen Er gangen. Ieg haffuer Nock merckit ded, at ded behager inted dem alle, at den Bagoffuen skal anleggis pa ded sted. Dy uyl mueligdt bruge samme Pladtz til nogit andiit, som dem beder behager End ded Baagen.

Skriiffueren pa slottit³⁾ skal befahlis, at hand indted haffuer at skaffe med vdspiisningen pa Slottiit och megit mynder y haffuen, paded køckenskriiffueren och hand haffuer Ingen gemenskab med hiinanden, som dy Ellers gerne haffuer.

Tii aldt ded, køckenskriiffueren haffuer behoff bade aff prouyandt och andiit, ded kan hand erlange huos Prouiandt-skriiffueren, Och Øllid kan hand faa aff Briggersiit, Ded ferske kan hand faa y Byen y Boderne, fiisk och wyldbradt wed hand well, huos huem ded Er at hendte Eller kreffue.

¹⁾ o: Nyhedsberetninger.

²⁾ Herved sigtes maaske til Efterretningen om, at Torstenson efter Erobringen af Olmütz d. 5. Juni foretog en (paa Skrømt) tilbagegaaende Bevægelse til Schlesien.

³⁾ Slotsskriver var Frederik Frederiksen og Køkkenskriver Fester Walter, jvf. Brevet af 14. Dec.

Och formener ieg, At En aff Rentheriit nocksom kunde uare vdspiisningen y haffuen och dog ware hans pldtz y Renteriit, Al denstund der skeer ingen vdspiisning i haffuen, nar ieg inted Er tiil stede, Och nar ieg Er tiilstede, da haffuer hand inted at skaffe mer End tiil Ett maltiid om dagen.

Skriiffueren pa Briegersiit skal Indrømmis En Ende aff Stallen Nest optil Briggersit, huor hand kan haffue Laam och geess udi. Tiil hons haffuer hand rom nock y hønsehussiit, som siist giordt bleff.

Saat alting vden Slodtzskriiffuerens anordning kan forrettis. Naar hand behøffuer penge tyl Brø och anden sma redtzal, da haffuer hand mig at søge.

Der skal blegis sa megiit gaarn, som der kan behøffuis tiil 12 wnderdyner at weffue aff y Børnehussit. Der skal ochsa weffuis y Børnehus[sit] fem tussind allen band, 1^{1/2} finger bred, tyl at bruge bag pa flamske tappetter.

Epthersom Hans wldrig dageligen ligger mig y Ørrene¹⁾, at hand motte komme Et andenstedtz hen, Och du nu uest, at der skeer forandring pa Øssel, da kandtu Erfahre, om hand mener, at hand beder kan uerre pa Christianstad och der forrette ded, som hand bør at gøre²⁾. Vale. Aff Haderssleffhus den 15 Augusti Anno 1643.

Christian.

Ieg haffuer forstanden aff Stadtholderen y Norrie, att dy skyffer³⁾, som kommer derop, inted Er at fornøiie med

¹⁾ o: beder om.

²⁾ Meningen hermed er rimeligvis den, at Øsel Len, som var blevet ledigt ved Anders Billes Udnævnelse til Rigsmarsk 1642, skulde overdrages Ebbe Ulfeldt, og at Hans Ulrik skulde være dennes Efterfølger paa Christiansstad. Ebbe Ulfeldt fik ganske rigtig ogsaa Øsel, men først 1644, og Hans Ulrik blev paa Kronborg som Lensmand til sin Død 1645.

³⁾ o: Skippere.

brændeuyd, huorfor ded uyl haffuis y acht, at dennom gorris
En uys taxst pa wedden, dy skal haffue.¹⁾

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

211.

20. August 1643.

Til Korflts Ulfeldt.

Alt staar vel til. Der skal hentes Tømmer fra Norge til Glückstadt. Musikanterne skal indøve tyske Danse (til Hertug Frederiks Bryllup) uden vidtløftige Koloraturer. Der er kommet en württembergsk Hertug og en italiensk Greve. Kongens Gesandter (til Osnabrück) var rejst inden hans Ankomst. — R. A.

Alting staar Her, gud werre loffuit, wel, Den Allerhøieste giiffue framdelis siin Nade til aldt ded, oss tienligdt kan werre.

Den tyd Ieg kam hiid, da fandt ieg Et aff skiiben med tømmer her for mig. Mens ded Er Ickun Et Rynge skiib tyl den mengde aff Peell, som heer behøffuis, Huorfor der uyl forordineris fleere henad Norrie, som for uyndter kan føre tømmer hiid tyl Peele²⁾. Hanibal Sested skriiffuer, at skiiben skall inted biie ephther tømmer, nar dy kommer. *Capelmeisterne* skal befahlis³⁾ at holde *Musicanterne*, som bruger blessende *Instrumenter* och *Phyoler*, derhen, at dy *exerserer* siig pa tydske dandtze uden wydtløftige *collaturer*, huormed dy gemenlig forderffuer *Cadantzen*. Vale. Aff Glyckxborg den 20 *Augusti Anno* 1643.

Christian.

¹⁾ Under 24. Aug. udgik Befaling til Hannibal Sehested til ikke at udlevere Brændeved til de kgl. Skibe, der kom til norske Havne, da Skibene hjemmefra var forsynede hermed (Norske Rigsreg. VIII, 292).

²⁾ Jvf. Brevet Nr. 336, V, 398.

³⁾ Ordet er skrevet to Gange.

Her Er En herre aff wiirdtenberg¹⁾ Och En *italiansker* greffue, som giiffuer sig ud for gesandter; huad dy nu bringer for, ded giiffuer tyden. Myne gesandter war aldt bordte, dentiid ieg kam hiid.

Der ligger vnderskedtlige Støcker Smeldtit guld y ded Rundel²⁾, som ieg pleiier at skriiffue udi, huoraff du skaldt sende mig Ett stackiit støcke, som Er beder guld End ded andiit.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

212.

29. August 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender 1000 Rosenobler samt et Mandat til Tolderne i Sundet om Beslaglæggelse af Varer, der skal til England. Det skal foreholdes Peter Marselis, at hans private Anliggender i Hamborg ikke maa blive til Hindring for Valdemar Christians Rejse til Rusland. — R. A.

Herhuos offuerskiickis Et tussind Rossonobel tiil at *complere* dy udloffuede 15 000 daler³⁾, aldenstund Riixdaler Er mere gengse tyl kyl End Rosonobel.

Eptherdi heer er giiorde en god begindelse pa at kreffue myt Igen aff dy Engelender, da findis herhuos en befahling til tollerne y Sundit, at dy ingen ware lader passere ygen-

¹⁾ Sikkert Hertug Ulrik af Würtemberg, som i et Brev til Christian IV af 22. Sept. 1643 omtaler et nylig aflagt Besøg i Danmark (R. A., T. Kanc. U. A. Würtemberg, Brevveksling mellem Fyrstehusene).

²⁾ Maaske det nordøstre Taarnkammer paa Rosenborg, som kaldtes Kongens Skrivekammer (Bering Liisberg, Rosenborg S. 60). De sidste Linier er skrevet paa en vedlagt Seddel.

³⁾ Rimeligvis de 15 000 Rdl. til Valdemar Christians Rejse, se V, 378 og 389. En Rosenobel var lig 4 Rdl.

nom Sundit, som uyl pa Engeland¹⁾, huoraff *Copia* findis herhuos, Huilckit at *effectuere* du dem med tiienlige middel skaldt *Secundere*.

Her formenis, at Peter Marsiilius Er kommen Eller snardt kommer til københaffuen, Huorfor du skaldt tale med hannem, nar ded skee kan, At hand haffuer y acht, at greffuens Reysse for hans *priuat* sager skiild y Ham:, hans faderlige Aarff angaende, Icke forhindris, Imens windteren Er y henderne²⁾.

Dy kroner³⁾, som skal Her pa Spiidzen Offuer pordten, haabis Ieg Numer at werre ferdig och pa weien hiidad. *Vale*. Glyckxborg den 29 *Au*: *Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

213.

4. Septbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen er tilfreds med det fra Zaren overbragte Tilbud. Valdemar Christians Afrejse skal fremskyndes. Der vil udkræves rummelig Skibsplads til Overførelse af ham og hans Følge. De bestilte Baadsmandsklæder maa ikke glemmes. — *R. A.*

Huad suar den Muskouyske abgesandter haffuer bracht med fra siin herre, ded er Chanseleren tylskiickit⁴⁾, Huorudi

¹⁾ Om Anholdelsen af engelske Skibe paa Elben og i Sundet til Gængæld for det engelske Parlaments Beslaglæggelse af et kgl. dansk Skib se V, 399 Note 1 og 425 Note 2.

²⁾ Peter Marselis, der førte Forhandlingerne med den russiske Zar om Valdemar Christians Ægteskab, var Søn af den danske Resident i Hamborg, Gabriel M., død d. 20. Juli 1643.

³⁾ Herom se Brevet af 21. Maj.

⁴⁾ Se Brevet af 3. Septbr. V, 385.

der findis anseendtlige *promissa*¹⁾, som *meriterer* stor tack, nar dy Eptherkommis, som ded sig bør.

Greffuen lader sig fornemme, at hand inden 8 eller 10 dage uyl begiffue siig herfra henad danmarck, huor du skaldt skynde pa hannem. Ty ded er fornøden, y betrachting, at uy haffuer inted lang til S: Myckelsdag, Och gesandten heer haffuer sendt En fraa Lybeck henad Muskou at lade grodtfiirsten uyde, at greffuen uyl gaa ud fra køben: Om fem vgger fra denne dag regnit.

Ieg habis, at man med gudtz hiielp kommer med alting uel tilrette, wden med dii mange heste och store wogne, greffuen Skraber sammen, Tii dertiil uyl flux²⁾ mange skiib tiil(!).

Tiil gesandthen och hans folck uyl Ett Seer³⁾ skiib for Rommid skiild, ty greffuen haffuer selfuer megit folck.

Af herhuos føiide zeddel haffuer du at Erfahre, huad som Endnu der hiiemme skal gørris. *Vale*. Glyckxburg den 4. Sep: Anno 1643.

Christian.

Dy 100 Badtzmentz kleeder, som er bestiildt, ma inted glemmiss⁴⁾).

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

214.

11. Septbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har modtaget Brev og Tintøj fra Ulfeldt. Det gaar langsomt med Valdemar Christians Afrejse. I Stedet for Laurits

¹⁾ Ved Skrivelsen af 9. Juli, overrakt Christian IV af Peter Marselis, tilbød Zaren bl. a. at indrømme Valdemar Christian og hans Følge egen Gudstjeneste og Kirke og at overlade ham Byerne Susdal og Jaroslav med tilliggende Distrikter, desuden 300 000 Rubler som Medgift for Irene (T. Kanc. U. A. Rusland, Akter vedr. det paatænkte Ægteskab mellem Valdemar Christian og Prinsesse Irene 1642—45).

²⁾ o: Alt for.

³⁾ o: særskilt.

⁴⁾ Se Brevet af 19. Juni V, 355.

Ulfeldt kunde Sivert Urne ledsage ham. Ordre angaaende Ladning og Mandskab paa de konfiskerede engelske Skibe. — R. A.

Dyn Skriffuelse ued wyldkatten framskyckiit Er mig tilhande kommen, Saoch dy tyfnad och talercken¹⁾.

Greff woldemar Christians Reiiise herfra gar Endomstund langsam fordt, Wor herre giiffue, at hand uylle Saledis Slaa syn sag An, at den kunde haffue bestand. Skulle ded ga til Epther hans hoffuit, da uylle der mange tussind daler fleere tiil, End heer Er myddel tiil²⁾. Epthersom ieg Erfahrer aff dig, at dyn broder Lawers inted kan komme med greffuen, Daa uyl der y tyde tenckis pa En anden, Som ieg for myn Person ingen rad ued tyl, wden at man kunde bruge Syuerdt wrne dertil, Mens³⁾ hand Er Riitmeister⁴⁾. Iblandt lensmenden ued ieg Ellers ingen. Tiiden Er flux⁵⁾ y henderne, huad der skal Skee, ded uyl uerre Snardt.

Dy Engelske skiib⁶⁾ angaendis, Da skal ded, dy Inde haffuer, vdskiibis och henleggis pa dy steeder, som ded Er foruarit, y besønderlighed krudtit, huoraff dy uden thuiffuel haffuer en god *quantitet* aff(!).

Folckit skal Eptherhanden styckis y dy hollandske skiib, som kommer y Sundit. *Vale.* Glyckxborg den 11 *Sep: Anno* 1643. Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeiister tiil hande.

215.

18. Septbr. 1643.

Toldrulle⁷⁾.

Aff Eptherskreffuen ware, Som y den forrige tolrulle *sub dato* køben: den 26 *Aprilis Anno* 1643⁸⁾ Icke Er be-

¹⁾ Jvf. Brevet af 12. Aug.

²⁾ Om Valdemar Christians Ødselhed jvf. V, 388 og 392.

³⁾ Mens er her brugt i Betydningen da.

⁴⁾ Om Laurits Ulfeldt og Sivert Urne se V, 357 Note 3 og 388 Note 1.

⁵⁾ o: Snart, næsten.

⁶⁾ Om de konfiskerede engelske Skibe se Brevet af 29. Aug. og V, 425 Note 2.

⁷⁾ Trykt i Forordn. og Recesser udg. ved V. A. Secher V, 389—93, efter samtidigt Tryk. — Toldrullen er sendt Korfits Ulfeldt med en Følgeskrivelse af s. D., trykt Egh. Breve V, 396.

⁸⁾ Trykt i Sechers Forordn. V, 355—57.

neffnit, Skal tollerne y uorre Riiger danmarck och Norrie, Endten de gar aff Riigerne eller Indføris Eller och y Riigerne och dessen vnderliggende Øer och købsteder ved Søekandten ymellom føris, ydermehre oppeberge til kronen aff

	Indlendske		wdlendske		
En tønde..	Huedekauring ¹⁾	8 ß dan:	10 ß dan:		
	Hørssen griin ²⁾	10 ß	14 ß		
	Bønner	3 ß	4 ß		
	Nødder	12 ß	16 ß		
	Walnødder	6 ß	8 ß		
	Ebbel och Perer	8 ß	10 ß		
	Synnip saat ³⁾ ..	3 Mark dan:	4 Mark dan:		
	kysseber	1 Ry:ort	2 Mark dan:		
En skock ..	kaal	6 ß	8 ß		
100	Lymonien ⁴⁾	12 ß	16 ß		
100	Pommerandtzer	8 [ß]	12 ß		
	Sporder ⁵⁾ och	}	}		
	Nacker ⁶⁾				
	Saldtiit och tørre			aff huer 100	aff huer 100
	Aal			da[lers uerdt]	dalers uerdt
	Stør			tre Riixdaler	4 rix daler
	Raaff ⁷⁾			och 1 ort ..	och 1 ort
	Ister ⁸⁾			. . . . .	
	Makrel			. . . . .	
	Aff al Saldt och				
	tør fysk skall				
	giiffuis aff huer				
	100 dalers werd	3 Riixdaler 1	4 Riix daler 1		
		ort	ort		

¹⁾ o: Tvebak.

²⁾ o: Hirsegryn.

³⁾ o: Sennepssæd.

⁴⁾ o: Citroner.

⁵⁾ o: Stykker Tørfisk.

⁶⁾ o: Nakker (og andre Stykker) af Tørfisk.

⁷⁾ o: Finner af Helleflynder, som bruges til Spise.

⁸⁾ o: Indvoldsfedt af Fisk.

Indlendske		wdlendske		
1 Skyp: Dunfeeder	1 ¹ / ₂ rixdaler..	2 Riixdaler		
1 tønde Eiiderdun.....	8 ß	10 ß		
1 Pund fyn wlld	2 ß	3 ß		
1 dussyn Rorder(!) ¹⁾ ..	4 ß	5 ß		
1 Skip: Potaske	1 riixordt....	2 Mark dan:		
1 Skyp: wed aske	10 ß	14 ß		
1 Tønde danske aske ..	2 ß	3 ß		
1 kurre fransk glaas ..	1 Riixort	2 Mark		
1 kyste dandtziiger glaas	1 Mark	20 ß		
1 kyste Lybsk, holstein-				
ske, Pommersk och Me-				
ckelborgiisk glas....	1 Riixordt ...	2 Mark		
100 allen Block Steene	3 Mark	4 Mark		
100 allen fodsteen	3 Mark	4 Mark		
100 allen fliisser	3 Mark	4 Mark		
En Lygsten	1 Mark	20 ß		
To Sliibstene	4 ß	6 ß		
Sengekleder aff huer				
100 dalers uerdt ..	3 rixdl. 1 ordt	4 Riixdl. 1 ordt		
1 Skyp: Hørgarn.....	2 ¹ / ₂ ²⁾ rixdaler	3 Riixdl.		
1 Skip: Blaargarn.....	¹ / ₂ Riixdaler ³⁾	1 rixdl.		
En tønde Hørfro	12 ß	1 Mark		
En tønde Hampe frø ..	5 ß	7 ß		
Et skiip:	{	Messing	2 rixdl.....	2 ¹ / ₂ rixdl.
		Blech	¹ / ₂ rixdl. ⁴⁾ ..	2 ¹ / ₂ rixordt
		Ossmund	1 Mark	20 ß
		Iern kackeloffuen	2 Mark	2 ¹ / ₂ Mark
		gijordt tyn	3 rixdl.....	3 ¹ / ₂ rixdl.
		Jernplader	1 ¹ / ₂ Mark	2 Mark
		kugeler	1 rix Ordtd ...	2 Mark

¹⁾ Hos Secher: Karter (o: Uldkarter).

²⁾ Hos Secher: 2.

³⁾ Hos Secher: 3 Ort (1 Ort er ¹/₄ Rdlr.).

⁴⁾ Hos Secher: 3 Mark.

	Indlendske		wdlendske
Et skiip:	Iernstøcker	1 rix Ordt . . .	2 Mark
	Spiiger Och Søm	1 ¹ / ₂ rix dl. . . .	1 rixdl. 3 Ordt
	Staaltra	1 rixdl. 1 ordt	1 rixdl. 2 ordt ¹⁾
	wgiioordt tyn . . .	1 ¹ / ₂ rixdl.	1 rixdl. ¹⁾ 3 ordt
	Harnisker, Mu- sketter, Sydtge- wehr, Pycker, Py- stoler och huiis andit, som hører til kriigen, Aff huer 100 dl. werdt	3 rixdl. 1 Ordt	4 rixdl. 1 ordt
1 Centner Salpeiiter . . .	2 rixordt	2 ¹ / ₂ rix Ordt	
1 cn: Skoule ²⁾	8 ß dan:	10 ß	
1 Riis Skiffuersten	4 ß	5 ß	
Ett tu- sind ⁴⁾	Store Mursten . .	1 rixordt	2 Mark
	Astrag ³⁾	2 Mark.	3 Mark
	glassiirede Astrag	3 Mark.	4 Mark
	tagsten	2 Mark.	3 Mark
	glassiirid tagsten	3 Mark.	4 Mark
	Et feedt suyn . .	6 ß	8 ß
	Ett Magerdt Suyn	4 ß	5 ß
	Weder, Beder, faar eller lamb	2 ß	3 ß
	En faun Bøgewed	4 ß	5 ß
	En faun Byrckeued	4 ß	5 ß
langfiirbrendeuyd	4 ß ⁵⁾	5 ⁶⁾ ß	
Stackit fiir bren- deued	4 ß	5 ß	

¹⁾ Hos Secher: 1¹/₂ Rdlr.

²⁾ o: Svovl. I Marginen er med en anden Haand skrevet suovel.

³⁾ o: Gulvfiser.

⁴⁾ Skrevet med en anden Haand.

⁵⁾ Rettet fra 8 til 4.

⁶⁾ Hos Secher: 10.

	Indlendtzt	wdlensk	
Master och Spiirer	.....	} aff huer 100 dl. werdt 4 rixdaler och 1 Ordtt	
Adskillig Egiitømmer	.....		
Adskillig fiirtømmer och grantømmer ...	aff huer 100		
wogenskud	deler (!) werd		
klapholdt ¹⁾ och piipenholdt ²⁾	3 rixdl. 1 Ordtt		
fadtholdt, Plancker, Bondstager ³⁾	.....		
Aske tømmer och hiioletømmer ⁴⁾	.....		
fiir och graan deeler ⁵⁾	} Aff huer 100 dl. werdt 3 rixdl. ⁶⁾		
Suenske deeler, lechter och alle andre fynske treuare och tømmer, huad naffn ded haffue kan			.....
			.....
Et paar zabeller...	1 rix ordt	2 Mark dan.	
Et paar Maarskiind	6 ß	8 ß	
Et Beffueskiind ...	1/2 rix ordt ⁷⁾	1 Mark	
Et Reffueskiind ...	4 ß	5 ß	
Et Biørne skiind ..	1 Mark	20 ß	
Et wlskiind	12 ß	1 Mark	
Et skynd aff En fel- fras ⁸⁾	10 ß	14 ß	
Et losseskynd	3 Mark	4 Mark	
Et Odderskiind ⁹⁾ ...	4 ß	5 ß	

¹⁾ o: Tilhugget Træ, der bruges til Staver til Vinfæde o.l.

²⁾ o: Træ til Render.

³⁾ o: Pæle til Fastgøring af Bundgarn.

⁴⁾ Ordet er skrevet to Gange.

⁵⁾ Dæler o: Brædder, Planker.

⁶⁾ Hos Secher: 3 Rdlr. 1 Ort.

⁷⁾ Hos Secher: 12 Sk.

⁸⁾ Fjældfras o: Jærv.

⁹⁾ Herved er i Marginen med en anden Haand tilføjet: En Mantel (o: et Antal af 15).

	Indlendske	wdlendske
Et hermelyn ¹⁾	1 Rixd. ³⁾	1 ¹ / ₂ Rixd. ³⁾
Et Zabelbugge ²⁾	2 Rixd. ³⁾	3 Rixd. ³⁾
Et mantel grauerck	2 Mark	2 ¹ / ₂ Mark
Et lamskiind	1 ß	1 ¹ / ₂ ß
Et støcke Suorte eller wylde katte	2 ß	3 ß
Aff andit foderuerck, som her inted Neff- nis, giiffuis aff 100 [dl.] uerdt	3 rixdl. ⁴⁾	4 Rixdl. ⁵⁾
En Elendtzhud ⁶⁾	1 rixdl. 1 Ordt.	1 rixdl. 2 ordt ⁷⁾
En hiortehud	8 ß	10 ß
En degger ⁸⁾ Oxehuder	2 Mark	2 ¹ / ₂ Mark
En degger koe eller hestehuder	2 Mark	2 ¹ / ₂ Mark
En degger kalffskind	8 ß	10 ß
En degger Bucke- skynd	1 Mark ⁹⁾	20 ß
En degger gedde- skiind	20 ß	1 rixordt
Et degger farskynd	4 ß	5 ß
Et degger klippit faarskynd	2 ß	3 ß
Et degger karde- uan ¹⁰⁾	2 Mark	3 Mark

¹⁾ Herved samme Tilføjelse som S. 266, Note 9.

²⁾ o: Zobelbug.

³⁾ Tilføjet med en anden Haand.

⁴⁾ Hos Secher: 3 Rdlr. 1 Ort.

⁵⁾ Hos Secher: 4 Rdlr. 1 Ort.

⁶⁾ o: Elsdyrhud.

⁷⁾ Hos Secher: 1¹/₂ Rdlr.

⁸⁾ o: Antal af 10.

⁹⁾ Hos Secher: 1 Sk. (l).

¹⁰⁾ o: fint Læder af Bukke- eller Gedeskind.

	Indlendske	wdlendske
tow Rydscheleder ..	12 ß	.... 1 Mark
En degge Seemsk ler ¹⁾	2 Mark	.... 2 ¹ / ₂ Mark
Et skip: Baland- skiind ²⁾	} aff huer 100 } dl. uerd 3 } rixda: 1 ordt	} aff huer 100 dl. } uerd 4 rixd. } 1 Ordt
Et skip: huiidt leder		
Et Skip: Solleleder		
Et skip: affsol		
En tønde Most	8 ß	.... 12 ß
Et dusin toback pii- ber	3 ß	.... 4 ß

Allehande slags tøy aff kabber, Iern och andit sliigdt kram-
uahre, *item Matherialia* och huad som hører tiil krud krem-
meri³⁾, faaue⁴⁾, dryckeglas, Suordte Potter, och huad hellers
y denne och de forrige Ruller icke benefnit Er, deraff giiffuis
aff huer 100 d. uerd 3 rixdl. 1 ordt. .... 4 rixda: 1 Ordt

Glyckxborg den 18 Sep: Anno 1643.

Christian.

216.

24. Septbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender Kvittering for de fra Tolderne i Sundet mod-
tagne Penge. De engelske Indløsningspenge kommer ham i høj Grad
tilpas; dog vil det blive vanskeligt at bestride denne Sommers
mange Udgifter. — R. A.

Ret som Ieg haffde luctt myn forrige skriiffuelse, da
kam Renteskriiffueren med dii 120 000 daler fra tollerne y
Sundit, Pa huilcken Summa kuytandtzen vnderskreffuen
fii[n]dis herhuos. Samme penge kam uel til pas for Hof-

¹⁾ o: blødt Læder.

²⁾ Muligvis Skind af Hajarten *squalus zygaena*, der i flere Sprog
har balans som første Del af dens Navn (Kalkars Ordbog).

³⁾ Krud o: Krydderi.

⁴⁾ o: Farve.

folckit. Haffde worherre icke send mig dii Engelder y henderne, da haffde Ieg ingen Rad uyst. Dii gadt folck faar att giiffue mig 150 000 Riixdaler for derris godtz, ieg haffuer y henderne, Pengen skal y tre termynen Erleggis, Och ephther samme termynen skall dem godtziit ochsa bliiffue fuld¹⁾. Den Ene Aff samme termynen er om Otte dage forfallen. Huilcken Summa dog Neppeligen skal kunde forslatyl att betale handtuercksfolcken, som her arbeidit haffuer. Naar Nu Skredder Och skomager Och derris anhang, som inted kan abuardte omslagit, kommer for En dag, da uyl ded først drage²⁾ tiil Maaliit. Haffde pengen icke altiit uerriit y myne hender, da haffde [ieg] uel Suoren, at der haffde icke y En Sommer kund ga sa mange penge tiil, som der gangen Er. Ieg tog 90 000 daler med mig herud, som med tollen pa Elffuen indtil *Dato* er medgangen, *item* dy hamborger motte giiffue 40 000 dl. Och nu dy Engeler(!) 50 000 daler och saa dii 120 000 daler, som kam aff danmarck. Tiil kyl Er mig opskreffuen³⁾ 200 000 daler, saat ded uyl haffue stor wmag at Rede siig derfra. *Vale*. Glyckxborg den 24 *Septem*: Anno 1643. Christian.

Postscriptum. Riigens Hoffmeister till hande.

217.

28. Septbr. [1643]*).

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen udtaler sig om forskellige i Korfits Ulfeldts Breve omtalte Anliggender, bl. a. om Træhesten til den lille gottorpske

¹⁾ fuld o: fulgt, overleveret. — Om de konfiskerede engelske Varer og Skibe se V, 387 og 389. Omslagsregnskabet 1644 (R. A.) opfører som Indtægt 150 000 Rdlr., modtaget af det engelske Kompagni i Hamborg til Indløsning af dets i Glückstadt arresterede Gods. Af samme Regnskab fremgaar, at de af Kongen omtalte Udgifter væsentlig var opstaaede af Forberedelserne til Hertug Frederiks Bryllup paa Glücksborg d. 1. Oktbr., desuden af Valdemar Christians Rejse.

²⁾ Drage i Betydning „beløbe sig til“ (Kalkars Ordb.).

³⁾ o: opsagt.

⁴⁾ Dateringen 1642 maa være Fejlskrivning for 1643, bl. a. paa Grund af Omtalen af de 150 000 Rdl. engelske Indløsningspenge og Tituleringen af Korfits Ulfeldt som Rigshofmester.

Hertug, om Forleningen af Laholm Slot og om det af Englænderne frigivne Skib, „Arken“. — R. A.

Pa dyne vnderskedtliche Skriiffuelser: 1. Om den trehest til den wnge herre tiil gødttorp¹⁾(!), 2. Om dii tryckte tolruller²⁾, 3. At hendrick Lyndenou³⁾ begerer Laholms Slot y forlening, 4. At Arcken⁴⁾ Er kommen hiiem Igen, forhalder Ieg diig inted, At den trehest skal købis och hiiid sendis. Naar dy tryckte tolruller ankommer, da skal dii snardt bliiffue forsegliit Och forskiickit til lensmenden. Den lydenou uar aldrig aff en dør for mig Och Er den mand, Ieg aldrig taledede med. Den wlfeld⁵⁾, som uaar til hoffue och boer derhen y Eiinen, Er *capabile* nock till En lensmand. At dy *parlamentister* haffuer ladt *Archen* komme hiiem igen och beholdt *Capiteinen* och godtziit der, Derudi haffuer dy ladt werden see derris forstand, Ty sa lenge dii haffuer En knappenals uerdt aff myt uden mynde⁶⁾, da Er ded lige sa megit, som dy haffde Et land bordte. I *Capiteins* Sted kandtu behalde thuende aff dii fornemste, der Er forhanden.

For ded første haffuer dy fat straff nock y dy 150 tussind daler⁷⁾, dy punger ud, aff huilcken Summa der Er Erlagdt 50 tussind daler som den trydie pardt. *Vale*.

Glyckxborg den 28 *Septem*: Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

¹⁾ Se V, 365 med Note 3.

²⁾ Næmlig Toldrullen af 18. Sept., se Nr. 215.

³⁾ Rimeligvis Henrik Lindenov til Øveds Kloster i Skaane.

⁴⁾ Arken maa være Navnet paa det af Englænderne konfiskerede kgl. danske Skib, se V, 399, Note 1. Jvf. Skibsfortegnelsen, H. G. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. I, 148.

⁵⁾ Sikkert Bjørn Ulfeldt til Raabelev m. m., Lieutenant ved det hallandske Kompagni, Hofjunker 1635—38. Laholm Len indehaves af Christen Bülow, der nævnes som Lensmand her i Aug. 1643 (Skaanske Tegnelser F. 26). Ifølge Erslev, Danmarks Len og Lensmænd 1596—1660 havde han Lenet til sin Død i 1644, da han efterfulgtes af Bjørn Ulfeldt.

⁶⁾ o: Samtykke.

⁷⁾ Jvf. det foregaaende Brev.

218.

Efter 28. Septbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Den anklagede Præst bør straffes med Døden og ikke slippe med Landsforvisning. — *B. Bergius's Afskr., Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm.*

Ieg sender diig herhuos Biispernis dom Offuer den Skeelm¹⁾, Som sidder y ded Blaa tarn, Huoraff du haffuer *information* Nock tiil at lade hannem anklage paa hans liiff, Aldenstund Bysperne inted haffde at dømme Offuer hans Liiff. Mens Nu skall hand anklagis paa Lyffuiit, saat Bøddelen skall skeere hans tunge baag aff halss, som hand haffuer saa tiid och Offte forargiit syne tilhører med. Ieg fornemmer uel, at der fyndis dii, som mener, at man *bona cum consientia* inted kunde tage liiffuit aff hannem, mens at hand skulle forsuer²⁾ landiit. Mens myn mening Er langdt anderledis, Tii ieg formener fuld och fast, At om hand inted *Exemplariter* bliiffuer straffiit, da uyll wor herre straffe bade herr Och knecht. Skulle hand forsuer²⁾ landiit och komme andenstedtz hen Och forføre mer folck med hans wgudelige lerdøm, Huem uar arsag derudi uden den, som haffde slupen ham løss. *Vale. Frederigsborg den . . . . . Ann. 164..*

Udskrift: Riigens Hoffmeister tyl hande.

219.

3. Oktbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Udsendelse af den ny Toldrulle og om Forsinkelse af Fredsunderhandlingerne i Osnabrück, fordi Gesandterne lader vente paa sig. Statholderen i Norge kan begive sig til Danmark. — *R. A.*

Dy tolruller³⁾, som breffuysser førde hiid, Sendis nu med den samme forsegliit tiilbage igen. Dy, som pa denne

¹⁾ Bispernes Dom over den for Kætteri anklagede Præst Jørgen Lauritsen Friis afgaves 28. Septbr. (Pontoppidan, *Annales eccles. Dan. IV, 338*). Et Kongebrev af 24. Okt. (Sjæll. Tegn. XXVIII, F. 104) befalede hans Hensættelse i Blaataarn. Se om ham iøvrigt V, 400 f.

²⁾ ∅: Sværge at ville holde sig borte fra.

³⁾ ∅: Toldrullen af 18. Septbr., se Nr. 215 og 217.

kandt skal brugis, dy Er lensmenden, som heer tilstede Er, tylstillit. Dy y fiin Er H: Mogens kaas tilskyckit, dy andre kandt du sende pa dy steder, som dy henhører. Ded haffuer heer, gud uerre loffuit, Sa Neer En Ende, At dy fremmede drager herfra tilkommende Mandag. Der Er Riinge *Apparans*, at friidtz *tractaterne* skulle faa nogen fremgang, Mens Er at befriichte, at myne gesandter faar pa En tydlang drage hiiem, Indtil Pauens, kon: af Hyspanniens och dii fransøsiske gesandter ankommer, som inted sa snardt skeer¹⁾.

Stadtholderen y Norrie²⁾ skaldt du lade uyde, at hand siist y Ariit ma begiiffue siig Neder til danmarck, Dog at hand pa førit³⁾ begiiffuer siig op Igen. Ieg haffuer tiilforn ladt hannem uyde ded, at Ieg uar tilfriidtz, at hand motte begiiffue siig Neder til danmarck, Mens Ieg mercker aff hans syste skriiffuelse, at hand inted haffuer faat myn uyllie at uyde. *Vale. Glyckxborg den 3 Octo: Anno 1643.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

220.

8. Oktbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om de Heste, der skal foræres Storfyrsten af Rusland, om medicinsk Vand fra Greven af Oldenborg og om Prinsens Ansøgning om Forøgelse af hans Underhold. — *R. A.*

Epthersom du lodtz mig siist forsta, at der fattedis nogle tecker til dy heste, som grodtfiirsten skulle forehriis⁴⁾,

¹⁾ De spanske Gesandter kom til Münster 16. Oktbr. 1643 (Slange, Christian den Fjerdes Hist. IV, 1178), den franske Gesandt først 7. Marts og den pavelige Gesandt 9. Marts 1644 (B. P. v. Chemnitz: Schwedischer, in Teutschland geführter Krieg IV, 4).

²⁾ Hannibal Sehesteds Afrejse blev udsat paa Grund af Krigen, se V, 436.

³⁾ Rimeligvis: forarit.

⁴⁾ Se V, 402.

da haffuer ieg siiden funden 7 skønne tecker pa Hadersleben, som ieg for nogen tyd siiden haffde ladt forferdige tiil nogle wogenheste, som keysseren skulle haffue, Huilcke tecker er allerede paa ueien henad køben: Der er ochsa sendt thuende ganger herfra diidhen, Och haffuer Stalmeisteren fat befahling at skaffe sa mange heste ued handen, som teckerne fiindis.

Ded wand fra *D*: kneffuel haffuer Nu En ende. Greffuen aff Oldenborg haffuer loffuit at skaffe *docteren* hiid, Och Eptherdi ieg kommer icke andit yhue, End at du haffuer Endnu nogiit aff samme wand, huorfor du skaldt sende mig ded, om ded endnu er forhanden¹⁾.

Printtzen haffuer nu pa Nii holdt an om hans Indkomstiis forbedering, huorpa der er suarit, At ieg haffuer giiorde derudi, huiis mig mueligdt uerrit haffuer, huorfor hand ochsa haffuer tackiit mig, som dig bekendt Er. Kunde hand Ellers Erlange nogen *extraordinari* hiiehp huos Riigens Raad Nu y Ottense, da saa Ieg ded heel gerne²⁾. *Vale*. Glyckxborg den 8 *Octobris Anno* 1643.

Herhuos fyndis Churfiirsten
aff Brandenburg Paas Paa
Memelen³⁾.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

221.

12. Oktbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Valdemar Christian bør tiltræde sin Rejse til Rusland snarest muligt. Spørgsmaalet om det konfiskerede engelske Gods skal drøftes

¹⁾ Om Dr. Kneffuels Vand jvf. Brevet af 23. Apr. 1644 og V, 365.

²⁾ Prinsen forelagde med Kongens Billigelse ved Skrivelse af 7. Okt. til Korfits Ulfeldt sin Sag for Rigsraadet, der var samlet til Møde i Odense (Erslev II, 633).

³⁾ Kurfyrst Frederik Vilhelm sendte med Skrivelse af 24. Sept. (T. Kanc. U. A. Brandenburg, Kurfyrst Frederik Vilhelms Breve 1639—60) et Pas til Valdemar Christian.

i Odense. Kongen kan ikke betale Gesandtskabet til Osnabrück eller Restancerne af Christianspris. — R. A.

Aff dyn skriiffuelse Erfahrer ieg, At greff woldemar Christian begerer at ma bekomme nogle aff myne sølff trommeter, om hans inted sa tylig ankommer. Huorpa ieg dig inted forholder, At ded inted Er radeligdt, at Reiissen forhalis for den skiild, Huorfor du skaldt lade hannem myne uerre følgachtig, om dy andre inted kommer, paded greffuen kan komme siin kaas y denne fuldmane.

Pa ded Engelske godtz, som y køben: fyndis och Er *Confischerit*¹⁾, haffuer Ieg inted kund mig *Resoluere* aff arsaag, at Ieg ingen *designation* derpa Siiet haffuer. Naar uy samlis Nu y Ottense²⁾, da kan derom talis.

Naar uy sammestedtzt kommer, da uyl der talis *inter alia*, Huor pengen skal tagis tiil gesandterne y Ossnabriig, ty pengene aff kammerit kan inted strecke tiil den udgiiftt, som Nu tyd ephther anden *spenderis* pa *Ambassader*³⁾.

I myn herrefaders tyd bleff En Skaat pabøden for den *Legation* skiild, som den gammel Hendrich Rahmel forrettede huos Dronning Elyssabedtzt tyd y England⁴⁾.

¹⁾ Se Brevet af 24. Sept. og V, 387 og 389.

²⁾ Nømlig til Raadmøde, ved hvilket Korfits Ulfeldt dog ikke synes at have været til Stede (Erslev II, 633).

³⁾ Kongen fremsatte i Skrivelse af 22. Okt. (V, 408 f) sine Krav til Raadet. Dette svarede med en Betænkning af 25. Okt. (Erslev II, 635 f., jvf. Egenh. Breve V, 409), i hvilken det erklærede ikke at kunne rejse rede Penge og anmodede Kongen om foreløbig at betale Ambassaden til Osnabrück saavel som den af Christianspris resterende Kontribution til Landekisten (se nedenfor), idet det samtidigt forpligtede sig til at ville holde ham skadesløs baade for disse og tidligere Udlæg.

⁴⁾ Henrik Ramel kom 6. Maj 1586 til England for som Frederik II.s Afsending at mægle Fred mellem Dronning Elisabeth og Spanien (T. Kanc. U. A. England, Akter vedr. det politiske Forhold til Danm. 1585—91). Maaske tænker Kongen med Bemærkningen om Skatten paa den ved Brev af 31. Maj s. A. udskrevne Skat, som imidlertid i Brevet begrundes med den ved Syvaarskrigen opstaaede Gæld (Sjæll. Tegn., F. 50 f.).

Der Er allerede sendt 8389 Riix daler henad Ossnabriig. Derforuden kreffuis Ieg dageligen for dy Penge, den *Homunculus*¹⁾ pa Christianpriis Er skiildig y landkysten, som mig gans Indted kommer wed. *Vale*. Glyckxborg den 12 *Octo: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

222.

23. Oktbr. 1643.

Til Korffits Ulfeldt.

Han skal lade Mogens Kaas vide, om Kornet fra Nyborg Len skal sendes til København. Flaaden skal være vel forsynet og rede. Kongen har forlangt en Fortegnelse over Søfolkene af Rigsadmiralen. Der skal sørges for Forraad af Tømmer til Vagthuse paa Voldene. — *R. A.*

Siiden Ieg kam hiid, da haffuer H: Mogens kaas begerit at uyde aff mig, Om hand skulle sende kornit aff Nyborre lehn offuer tiil køben: Eller och selge ded tyl købmend, Huorpa Ieg suarede, at hand sliigdt skulle Erfahre huos diig, Tii ieg kunde inted uyde, huoruydt huad(!) alle[re]de fra dy neste lehne uar hendtiit.

Fladen uyl forsørgiis saledis med alting, at man kan lade den gaa, huordthen man den wiil haffue. Der uyl Øll, Maad och penge tiil sadan En flade, som, gud uerre loffuitt, der fyndis y køben: Ded Er høii tyd pa, At man haffuer siin sag uel y acht.

Ieg haffuer befahliit Riigens *Admirall*²⁾, at hand skal sende mig En *designation* pa ded Søfolck, der Er y tiienisten, Och huor megiiit der skal werbiis, Naar Søfolcken inted andit End Redskabit skall Skiitte, Och Soldaterne forretter ded øffuerlige. Der skal ymod forariit gørris Sa mange

¹⁾ Axel Urup. Om Restancerne af Christianspris se V, 397 og 411.

²⁾ Jørgen Vind.

Santinell husse och *cordegarder*¹⁾ ferdig, som der kan behøffuis bade pa den Ny och gammel wol om kø:²⁾, *item* om Christians haffuen tyl ded danske Regimentt tyl fodtz, som skal *campere* udenfor køben:, Huortil skall haffuis y forrad deler³⁾ och smadt tømmer tyl hytter och *cordegarder*. Ded uyl uel koste nogiit, Mens derymod haffuer mand folcken y bedre tuang. *Vale*. Ottensegard den 23 *Octo*: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

223.

23. Oktbr. 1643.

Til Korflts Ulfeldt.

Efterskrift om Udbetaling af Penge til Holmens Folk og om det konfiskerede engelske Gods. — *R. A.*

Ret som Ieg haffde afferdigit Hans Boysen, da kam Posten med dyn skriiffuelse, huorudi du begerer 30 000 dl. till Holmens folck, huylcke du skaldt bekomme aff tolkysten. Och habiis, at du holder Ord med betalingen tyl Iull, ty dii uyl gørris fornøden til Omslag, Aldenstund mig til dette Omslag⁴⁾ Erre 200 000 daler for ded optog, uy haffde med Ham:⁵⁾, opskreffuen⁶⁾. Den zeddell fyndis herhuos pa dy

¹⁾ Corps de garde o: Vagthus.

²⁾ De gamle Volde fra Nørre- til Østerport stod endnu efter Paabegyndelsen af den ny Befæstningslinie fra Nørreport uden om Rosenborg op til Kastelet (O. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. IV, 444—47).

³⁾ o: Brædder.

⁴⁾ Omslagsregnskabet blev efter Kongens Befaling aflagt allerede i Sept. og Okt. 1643 i Stedet for Januar 1644. Renter og Afdrag af Gæld blev, saavidt man kan se af Regnskaberne, ikke betalt ved dette eller de følgende Omslag, men først ved Omslaget 1646, da Renterne af Gælden for Aarene 1643, 1644 og 1645 blev betalt under eet. Ved Omslaget 1647 betaltes desuden Afdrag af Kapitalen (RA., Omslagsregnskaber).

⁵⁾ Ekspeditionen mod Hamborg i Foraaret 1643 (Fridericia II, 323 f. og Brevene Nr. 193 og 200).

⁶⁾ o: opsagt.

Engelskis godtz, som *confis[cher]erit* Er¹⁾, Huilckit aldsammen kan selgis, same²⁾ som med Ett Kors tegnit er, Same³⁾ som ded Ene, som Ieg haffuer skreffuit pa. *Vale*. Otthensegard den 23 *Octo*: Anno 1643.

Christian.

Postscriptum.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

224.

2. Novbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Meddelelse om den polske Gesandt, som er undervejs, og om den engelske Afsending Poley, der ikke har kunnet give Besked om Aarsagen til Krigen mellem Kongen og Parlamentet. — *R. A.*

Alting Star, gud uerre loffuit, heer wel, Den allerhøieste giiffue framdeliis syn Nade. Konningen aff Pohlens gesandter³⁾ Er tyl Lybek ankommen Och skreffuen hiid at Erfahre, huor hand skal komme tiil mig.

Huorpa hannem Er suarid, At kommer hand hiid Inden 20 *Huius*, da finder hand mig her, Mens Ellers skall hand søge køben:

Den Engelske herremand Poleii⁴⁾, som dig uel bekendt Er, drager herfra henad køben: ymorgen. Ieg er bleffuen lyge sa wiis aff hannem dennegang som tylforn, Tii hand kan Inted siige mig Arsagen, huorfor konningen och *parla-*

¹⁾ Se Brevene af 24. Sept. og 12. Okt. og V, 387 og 389.

²⁾ Same o: somme.

³⁾ Se V, 419.

⁴⁾ John Poley, som allerede i April 1643 havde været i København som den engelske Konges Afsending, kom hertil paa en ny Sendefærd i September. Han opsøgte Kongen i Haderslev, hvor han 31. Oktbr. forelagde Christian IV sin Konges Forslag (V, 386; T. Kanc. U. A. England, Akter vedr. det politiske Forhold til Danm. 1641—48).

mendtit fører krig med hiinanden. Vale. Aff Hadersleffhus den 2 Nouem: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

225.

6. Novbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Brevbæreren, som staar i Begreb med at sejle til England, skal hjælpes med Udrustning til sine Skibe. En paa Københavns Slot arresteret Englænder kan efter hans Begæring overlades ham, hvis det kan ske uden Skade. Oberst Mackay skal have 500 Dlr. — *R. A.*

Epthersom denne breffuiss¹⁾ drager Nu siin kaas henad Engeland och begeerer Nogle kobberstycker pa konningens skiib, hand segler pa, saoch nogle Iern Støcker til Ett kopfardi skiib, som uyl ga med hannem.

Huorfor du skaldt uerre hannem behielpelig dermed, saat hand dermed inted opholdis. Hand haffuer ochsa begerit En aff dem, som Er anholdt pa køben: Slodt, huis Naffn fyndis herhuos. Menss Eptherdi mig om samme persons leilighed inted bewiist Er, Da skaldtu gørrer derudi, huad skee kan wden myn skade. Hand uylle wel haffue Snackit mig ded *confischerede* godtz²⁾ aff, Mens ded uylle inted ga hannem an. Saframdt den, som hand taler for, Inted er aff ded Selskab, som halder med *Parlamentit*, da kan man liidit uerre tiientd med hans person.

¹⁾ Antagelig John Poley, om hvem se det foregaaende Brev. I et Brev fra Haderslev af 3. Nov. (T. Kanc. U. A. England, Akter vedr. det politiske Forhold til Danm. 1641—48) skriver han, at Kongen vil paalægge Rigshofmesteren at udruste de to Skibe, som ligger rede til ham i København.

²⁾ Se V, 387 og 389 og Brevene Nr. 216, 221 og 223.

Offuerste *Machay*¹⁾ Er antagen y myn tyeniste Och skall hand forstreckis med 500 daler. *Vale.*

Hadersleffhus den 6 *Nouem: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

226.

6. Novbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Den af ham sendte Fortegnelse over Pengene i Toldkisten stemmer ikke med det Beløb, som skulde være der ifølge Toldsedlerne, efterat de til forskellige Udgifter anvendte Beløb er fra-draget. Kongen sender ham derfor Toldsedlerne til Gennemsyn. — *R. A.*

Aff denne breffuissier haffuer ieg Emphangen Nøggelen til dy andre Nøggeler saoch dyn skriiffuelsse, huorudi fandtis *designation* pa dy penge, som fandtis y tolkysten, som fandtis ganske inted offuerens med tolrullerne, som mig fra Hans wldrig Erre tilskyckit, huorudi findis den 22 *Octobris* att haffue uerrit y tolkysten Rose: 5435, goldtgiilden 431²⁾ Och Riixdaler 166385. Nar nu dii 30000 daler, som nu siist bleff forstreckit Rentekammerit, dragis derfra, da skall uerre y beholding 136383 daler. Der dog alle dy penge, som pa greff woldemar aff tollen *s[p]enderit* Er³⁾, med alle dy andre wdgiiffter, som Epther Ordre wdgiiffuen Er, derfra dragen Er, da bør dii 136383 daler fyndis y forrad, som tolsedde-lerne vduysser, Som dig herhuos tilskickis tiil den Ende, at du skalldt lade dem See ygenom aff wiisse Och troe folck, Och thuiffler Ieg ganske Indted, at den benente Suma Io

¹⁾ Skotten Donald Mackay fik 1. Novbr. 1643 Bestalling som Oberst (Sjæll. Reg.). Han havde allerede under Kejsærkrigen været i Christian IV.s Tjeneste (Kancelliets Brevbøger 1627—29, S. 211 og 714). Han havde to Sønner paa Sorø Akademi (smst. S. 513, jvf. Sorø I, 441).

²⁾ 1 Rosenobel gjaldt 4¼ Rdl. og 1 Guldgylde 1¼ Rdl. (Arent Berntsen, Danmarckis oc Norgis Fructbar Herlighed S. 561 f.).

³⁾ Jvf. V, 392.

fyndis derudi. Dyn fortegnelse sendis dig herhuos ygen, paded du distebedre kandt liigne Summerne sammen¹⁾. Pengene faar at werre der, gud giiffue, huor dy Erre. *Vale.*

Hadersleffhus den 6 *Nouem.* Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

227.

12. Novbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil selv sørge for Indkøb af Vin. Ulfeldt skal gøre Rede for Uoverensstemmelsen mellem Toldindtægten og det paa Hvælvingen i Kronborg indsatte Pengebeløb. Dette vil ikke kunne dække de mange forestaaende Udgifter. Kongen sender en Fortegnelse over den svenske Krigsmagt. Den kætterske Præst skal tiltales paa Livet. — *R. A.*

Ieg glemde siist y en hast at lade dig forsta, At ieg er tylfriidtz, at *Baldtzer condeuin*²⁾ brugis til den wiin at yndkøbe. Den uyn, du skriiffuer om, den kommer mig intet wed, Tii den, som haffuer den, haffuer uel faat myn Paas aff Nade til at hendte nogen uyn, mens at ieg derfor skulle beholde den, ded følger inted. Densamme haffde ded samme for y glyckstad, mens ded slog hannem feil.

Arsagen, huorfor [ieg] *more Antiquo* achter, om gud uyl, sleffuer(!) at lade købe uyn ind y Aar, Er, At en amme uyn koster her nogle och 40 daler, Och ieg formener at faa ammen, om gud uyl, der ude for 18 eller 20 daler³⁾.

¹⁾ Jvf. V Nr. 354, hvoraf fremgaar, at Ulfeldt ikke har kunnet opdage den af Kongen paapegede Uoverensstemmelse. Dette Brev er af 18. (ikke 15.) Novbr. (se Listen over Varianter S. x), og med sin „sidste“ Skrivelse (V, 416 Note 2) henviser Kongen ikke til Brevet af 7. Novbr., men rimeligvis (idet han har glemt Brevet af 14. Novbr.) til Nr. 227 i dette Bind.

²⁾ Købmand Baltser Condevin, jvf. IV, 17 f.

³⁾ I Køkkenskriverregnskabet 1643/44 for Novbr. opføres Rhinskvin til en Pris af 42 Rdlr. og fransk Vin til 20 Rdlr. pr. Ame

Ieg sende dig stackit siiden tolseddelerne, huorepter tollerne bør at leffuere pengen fra sig. Mens epherdi Summen y disamme inted kommer offuerens med den zeddel pa dy penge, som du haffuer ladt sette y huelffuingen pa *Croneborg*, Da uyl ieg uyde, huor pengen er bleffuen, som der fattis bade y guld och daler¹⁾.

Ded uil bliiffue mig Et besuerligdt Omslag y Aar²⁾, Tii mig er opskreffuen³⁾ 200000 dl., och ma giiffue til Rendte aff dy penge, som bliiffuer bestaende, 50000 daler.

Gesandternis fortering y Ossnabriig⁴⁾ uyl y ded ringiste behøffue 52000 daler. Derforuden haffuer Ieg loffuit at Erlegge for ded Christianpriissis godtz 10000 daler y landkysten⁵⁾, *item* først kommende Paske skal⁶⁾ haffue Et haldt ars *gaisi*, foruden huis dageligen medgaar pa myn Staadt och En haab fremme[de] herrer och gesandter, som man dageliigen med trybuleriit⁷⁾ Er. Saat dii penge, som findis pa *Croneborg*, ingen *Myrachel* skal gøre, Imens dii lucker dørren⁸⁾, y ded at man Ingestedtz fra haffuer dem foruden En daler at foruendte vden ded, som kan uerre kommen y kysten, siiden dii tolseddeler er *daterit*.

Herhuos framskiickis Suenskens ganske *Militia* til hest och fodtz, Som *meriterer*, at man foruarer den tiil wiider Eptherretning.

(= omtr. 4 Ankere); jvf. hermed de af Kongen i Glückstadt givne adskilligt lavere Priser, anførte i Brevet af 21. Juni, V Nr. 295.

¹⁾ Jvf. det foregaaende Brev.

²⁾ Om Omslaget 1644 se Nr. 223.

³⁾ ∅: opsagt.

⁴⁾ Jvf. Nr. 221.

⁵⁾ Jvf. V Nr. 334, S. 396—97.

⁶⁾ Her mangler et Ord.

⁷⁾ tribuleret ∅: plaget.

⁸⁾ „Imens dii lucker dørren“ skal rimeligvis ses i Sammenhæng med den foregaaende Vending om „Myrachel“ — jvf. den almindelige Betegnelse for et Mirakel at gaa „gennem lukte Døre“ —, og Meningen med den hele Passus skulde altsaa være at fremhæve Pengenes Utilstrækkelighed.

Och Eptherdi ieg er kommen sa langdt med den kompan¹⁾, som lerde folck, ymens hand uar Prest, At naar et Menniske uaar døbdt, da haffde hand inted behoff at gørrø pænitenz, Er nu dømdt fra kaal och Embede och sendt henad københaffuen, Da skaldtu framdeliis lade tale hannem tiil Pa lyffuet, At Eptherdi hand haffuer Icke allene Med syn tunge bespottit gud y himmelen och forargiit menigheden, Mens ochsa giiffuen mange tussing(!) mennisker Anleiiding tiil at spiilde derrig(!) Euyge welfardt, wansiit hand Nogle gange derom Er aduarit, Da formener Ieg, at Bøddelen bør at skeere hannem tungen aff hans halss, *ut tollatur malum ex Israell*, At den wskiildige icke skal nyde den skeelm undt ad²⁾. Naar du Nu kandt faa dom offuer hannem, da skal *Executionen* skee uden nogen Ophold. *Vale*. Hadersleffhus den 12 *Nouem*: *Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

228.

14. Novbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal sendes Kongen Fløjil til en Vinterklødning. Den polske Gesandt er kommet til Haderslev. — *R. A.*

Der findis huos knud Christensen³⁾ vden thuiffuel graadt fløiuel, som Er giordt y Børnehussit, huoraff mig med ded første skal tiilskiickis som tiil En wiindterklenning.

Den Polske gesandther⁴⁾ Er Nu tiil Hadersleff ankom-

¹⁾ o: Præsten Jørgen Lauritsen Friis, se V, 400 f. og ovenstaaende Brev, Nr. 218.

²⁾ „Ut tollatur osv.“ Citat af 5. Mose Bog 17, 12 „Morietur homo ille, et auferes malum de Israël“ (om Straffen over den ugdelige). — Nyde ondt ad er brugt her i modsat Mening af den mere almindelige Vending: nyde godt ad o: have at takke for, have Gavn af, altsaa = have Skade af.

³⁾ Klædekammerskriver, se V, 25.

⁴⁾ Se V, 419 og dette Bind Nr. 224.

men, gud giifue, naar man bliiffuer hans kuydt Igen. *Vale.*
Wordgard¹⁾ den 14 *Nouem: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

229.

4. Decbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Den for Utugt anklagede Præst i Aarhus, som Lensmanden Erik Grubbe har sendt til København, skal sendes tilbage. Hans Beskyldning mod Erik Grubbe for, at denne ikke har villet tillade ham at stille Borgen, er blevet afvist af Lensmanden. — *R. A.*

Epthersom diig bekendt Er, At presten²⁾, som aff Eriick grubbe hiidsendt Er, haffuer ladit sig formercke, at samme grubbe indted uylle tage Borgen aff hannem, der hand dog hannem Nøyachtig borgen *præsenterede*, med mehre sliig snack, som hand forregaff³⁾.

Nu ygar kam der breff fra samme grubbe, huorudi hand skriiffuer, At presten ingen Nøyachtig Borgen kunde stelle, huorfor hand Epthers myn befahling hannem haffuer hiid-skyckit. Da eptherti samme Prest Endeligen ma sendis tiil-bage Igen Och der staa ded⁴⁾ ud, som hand fortiient haffuer, da skaldu gørrer den anordning, at hand wel foruariit kommer tilbage igen. Befahningen tyl lensmanden⁵⁾ bliiffuer

¹⁾ Kan være baade Stenderup Vargaard og Hejels Vargaard, som begge tilhørte Kronen. Rimeligvis er det den sidste, som ligger nærmest ved Kongens faste Opholdssted Haderslevhus.

²⁾ ∴ Christen Nielsen Bonde, Præst i Aarhus, om hvem se V, 405 ff.

³⁾ Jvf. Missive af 2. Dec. (Jydske Tegn., F. 94), hvorved det befaledes Erik Grubbe at indsende Erklæring om, hvorfor han ikke har taget mod Borgen af Præsten.

⁴⁾ Foran ded staaer: siit, men overstreget.

⁵⁾ Nemlig Missive af 4. Dec. (smst., F. 95), hvorved det befaledes Erik Grubbe at tage mod Borgen af Præsten og at lade ham tiltale.

ferdig at wnderskriiffue, Naar ded bliiffuer lyst. *Vale.* Københaffuen Slot den 4 *Decem: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

230.

8. Decbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kaspar Herbach skal gøre de Instrumenter, der skal staa paa Rundetaarn, færdige, saavel som Vandtrykket paa Frederiksborg. Til at arbejde paa Vandværket her skal der sendes Kongen en sagkyndig Mand. — *R. A.*

Dette herhuos føiiede breff skal sendis fordt med Posten. Du skaldt fortinge dii *Astronomica Instrumenta*¹⁾, Som skal brugis pa tarnit y køben:, at ferdig görre med den Meiister fra Lychtenberg²⁾, Isønderlighed, at hand gør det tryckuerck ferdig, Som skal brugis heer tiil wandiit at thuinge pa Myn Stue³⁾.

Du talede Om En, som kunde Omgaas med wanuerck, som man heer uel haffde fornøden, om hand duer nogiit, Huorfor du skaldt sende ham hiid, at Ieg kan tale med hannem Och Erfahre, huoruyt hand forstar werckit. *Vale.* Frederigsborg den 8 *Dec: Anno* 1643.

Christian.

231.

9. Decbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal forsøge at faa Vinhandlerne til at sætte Prisen ned ved at tilbyde dem Fribreve. Prinsens Læge har forsømt sin Pligt. — *R. A.*

¹⁾ Jvf. V, 235.

²⁾ o: Kaspar Herbach, om hvem se V, 364.

³⁾ Jvf. Brevet af 4. Juni Nr. 204.

Epthersom du Nu siist Pa køben: Slot Lodtz mig forsta, At wiinhandelerne der y Staden Inted uylle Selge En Amme wiin ringer End for 27 daler¹⁾, Och ieg y en hast inted kam yhue, at dy frybreffue, som ieg haffuer att meddele, huem Ieg uyl, Bade som En konnig Och som En hertug aff holsten, Ingen Endnu Er forundt, Huorfor du dem, som haffuer wynen, diisamme skaldt *præsenterere* Och forsøge, huad for forandring pa købiit [du] derfor kandt Erlange, Aldenstund dy kan gøre siig En stor *profiit* dermed, At dii strax kan faa wiinen Soldt for Rede penge, som dy strax Igen kan anlegge pa anden wiin.

Saframdt du Nu kandt Erlange nogen Ringere Priis pa wiinen, da skall der bliiffue 100 Ammer pa køben: Slot, och Resten sendis hiid.

Wogenmeisterens hustru, som war hen til Skanderborrig med Iomfru Elisabeth Sophiia²⁾, kam hiid yafftis Och berettede, at *D: dyderich*³⁾ waar dragen fra Prindtzen wansiet, at Princessinden baad hannem sa megit, at hand uylle bliiffue der, Och strax Epther ad hand war bordte, da haffde Prindtzen faat sa vndt y benit ygen som før, huoraff man kan See, huorledis hand driiller⁴⁾ Prindtzen. *Vale.* Frederigsborre den 9 Decem: Anno 1643.

Christián.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

232.

9. Decbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

De to Lensmænd, Hans Ulrik Gyldenløve og Niels Vind, bør komme overens om, hvor Vejen mellem Frederiksborg Slot og Roskilde skal gaa. 30 Mand med Hakker og Spader skal sendes til Frederiksborg, hvorhen ogsaa Hans Ohnemøller og Philip Bornemann skal begive sig. — *R. A.*

¹⁾ Om Vinpriserne jvf. S. 280 f.

²⁾ Elisabeth Sophie Gyldenløve, Christian IV.s Datter med Vibeke Kruse.

³⁾ Helvig Dieterich, se V, 503.

⁴⁾ Drille ☉ narre.

Der ieg uar siist y køben:, da fornam Ieg, At Hans wldrich och Niels wiind *disputerede* Om weien Imellom frede: och Roskyld¹⁾, huor den kunde leggis best och Neermist. Da Eptherdi ieg tilforn haffuer uerrit pa samme steder Och inted andiit haffuer kund See End, at weien la best, som den sammetyd befahliit bleff at henlegge, Mens Eptherdi ded er En temmelig lang tyd siiden, at ieg saa den leiilighed, Da er ded best, at dii forbenenthe thuende dannemend setter hiinanden Steffne pa dii steeder, som der *disputeris* Om, Och sa kriiber op paa vggeløsse kyrcketarn, huor dii kan²⁾ bade frede: och Roskild, Huoraff dii snart kan slutte, Huor weien skal gaa. Meningen Er denne, at der Er En bunde, som liigger vnder køben: Slodt, huiis wang weien wyl komme Igennem, Och mener at bruge wenner, som skulle *imaginere* folck nogit, som Inted Er. M: Hans Ohnemøller skal begiffue sig hiid. Der skal hiidsendis 30 Mand med En *Offiserer*, som skal haffue med sig Hacker Och Spader *Item* fetalliie pa 3 vgger Och Sleebe tagett³⁾. *Vale*. Frederigsborg den 9 *Decem: Anno* 1643.

Christian.

Du skaldt befahle Phiilip Borne[mann]⁴⁾ at drage hiid och 'tage ded lossomente, som Alexander⁵⁾, som vnderwiissede frøckerne, waar udi.

Dii tydinger Om den weiimerske *Armej*⁶⁾ skall suardt sette tucht pa dy Suenske, saat dy inted herepther bliiffuer Modiiig.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹⁾ Anlæg af en ny Kongevej mellem Frederiksborg Slot og Roskilde var allerede forordnet ved Missive af 19. Nov. 1639 (Kanc.s Brevbøger).

²⁾ Her mangler Ordet: se eller lign.

³⁾ o: Slæbetov.

⁴⁾ Kancellisekretær.

⁵⁾ Alexander v. Kückelsom, se III, 267.

⁶⁾ Den fransk-weimarske Hær havde 24. Novbr. (n. St.) lidt et tilintetgørende Nederlag ved Tuttlingen ved Donau.

233.

11. Decbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

En Søn af Snedkeren paa Kronborg skal have Ansættelse som Dreng hos Proviantskriferen. — *R. A.*

Den Snecker¹⁾, som waarer Hussiit heer, haffuer beedit mig, att ieg uylle hie[1]ppe hans Søn y En aff Skriiffuerstuerne, Huorfor du skaldt sette hannem tyl Prouyandt skriiffueren for En dreng. Wiil hand bliiffue sa fliitig och trou Som faderen, da war hand wmagen werdt at holde tiil Nogiit.

Vale. Croneborg den 11 Decem: Anno 1643.

Christian.

234.

13. Decbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om en Projektmager Conrad Ham Philus, hvem han skal paa-lægge at indsende sit Forslag skriftligt til Kongen, idet denne lover at holde det hemmeligt og at brænde det straks efter Læsningen. — *R. A.*

Der findis En Ewentyrer y køben: *Conrat Ham Philus*, som haffuer skreffuyt mig Och *offererit* mig allehande, som hand wiil lehre mig, Som uaar idel gaadt, om derhuos uaar nogen wyshed. Da Eptherdi der berettis, at firbøderen y ded danske Chanselie skall uyde, huor samme Person syg Opholder, Da skaldtu uerre derom sliigdt at Erfahre. Och Naar du kommer hannem tiil Ordtz, Da skaldtu lade hannem forsta diig at haffue *Order* at tale med hannem, At om hand uyl lade mig ded skriiffellig wiide, huad ded Er, da wiil Ieg forseckere hannem, at Sa snardt Ieg haffuer leest ded, da uyl ieg kaste ded paa Illen Och aldrig tale

¹⁾ Hans Barchmann, se III, 183. Morten Mikkelsen var Proviantskriver (Lind S. 114).

derom y myne dage tiil Nogen, y huad stand eller *condition* hand och aff werre kan. Densamme person giiffuer sig vd for En Apoteker. *Vale*. Frederigs: den 13 *Decem*: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

235.

14. Decbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Penge til Peder Vibe og om Køkkenskriveren, som bør aflægge nøjagtigt Regnskab, da det er vanskeligt at kontrollere hans Ærlighed. — R. A.

Herhuos haffuer du 110 Roso: at Emphange, som Peder uybe skal haffue tyl hans gode wen, hand haffuer¹⁾). Køcken-skriiffueren Er befahliid at begiffue siig tiil køben: Och gøre Regenskab, huortiil Pengen Er anuendt, som hand tyd epher anden haffuer faat aff kammerit. Saframdt hand giiffuer Nogen vdgiift an aff *importans*, Da bør hand at uyse Order derpa.

Isønderlighed da Er ded at haffue y acht, Om hand haffuer faat nogit huos nogen skriffuer pa lehen her y danmarck. Dii Øxen, som bleff forspiist pa myn Søns By-lager y glyckstadt, bliiffuer Chanseleren Reuendtlau betaliit tiil Omslag²⁾). Ieg motte gerne uyde, huor den *Credit* kommer fra, hand haffuer, At hand kan faa penge mig waffuy-dendis³⁾).

¹⁾ Jvf. V, 424.

²⁾ 60 Øksne blev ifølge Køkkenskriverregnskabet 1643/44 (R. A.) købt af Ditlev Reventlow for Penge, der skulde betales af Kongens eget Kammer. Af Omslagsregnskaberne 1644 og 1645 fremgaar dog ikke, at disse Penge er blevet betalt Reventlow.

³⁾ Køkkenskriveren var Fester Walter. I hans ovenfor anførte Regnskab er opgivet som Indtægt dels Naturalier fra Lenene, Provianthuset i Glückstadt m. m., dels rede Penge fra Rentekammeret og Kongens eget Kammer. De sidstnævnte Beløb

Naar Ieg spør hannem ad, huorfor hand Indted lod mig uyde y glyckstad, at hand uar penge skiildig, Och kommer Nu och kreffuer penge først heer, Da giiffuer hand tiil suar, at hand uyste, at der waar ingen penge y kammerid. Huilckit Ieg gerne motte uyde, huem der kunde siige hannem ded, Tii Ieg lod staa y myt kammer nogle Penge (Endog dii uar inted mange) y myt kammer(!).

Der Er ingen aff alle dy skriffuer, som tyener mig, som kan beder fexere mig End ded slags, Tii vden at¹⁾ dy, som skal haffue opsiicht med dem, icke ued Indkøbiit²⁾ pa altiing, huor man ligger, da kan dii gørrer, huad dy wiil icke lade³⁾, Tii der Er stor vndersked pa høns och andiit sliigdt heer, End som ded Er y køben:. *Vale. Frederigs: den 14 Decem: Anno 1643.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

236.

17. Decbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Fordeling af de fra Kronborg sendte Penge og om Transporten af de Penge, der skal bruges ved Omslaget. Tolderne i Øresund forsømmer at tage Opgæld af underlødige fremmed Mønt. Der skal forfærdiges nogle Egetræsborde. — *R. A.*

har han faaet i maanedlige Udbetalinger Maj—September, men derefter intet førend den sidste Udbetaling i Aaret 1643, som fandt Sted d. 26. Decbr. Muligvis er det dette Mellemrum, som har vakt Kongens Mistanke om, at Fester Walter har stiftet Laan bag Kongens Ryg. Noget saadant fremgaar, som rimeligt er, ikke af Køkkenskriverregnskaberne. I Antegnelserne til disse (som først blev givet 1647) paatales det, at det ikke kan godtgøres, hvor store Beløb Køkkenskriveren har modtaget af Kongens Kammer, men Fester Walters Forsvar blev dog godkendt ved Decisionen (R. A. D. Kanc., Diverse Akter og Dokum. vedk. Afregning og Kvittance III).

¹⁾ Vden at o: hvis.

²⁾ o: Indkøbsprisen.

³⁾ Lade o: unlade. Meningen er, at Køkkenskriverne kan gøre, hvad de har Lyst til.

Hans Boysen skal til sig annamme 114000 daler aff dii penge, som Nu kam fra *Crone*:¹⁾, som hand skal bruge tiil omslag førstkommende. Derforuden skal hand annamme dy penge, som Hoffolckit skal haffue, som Er vngeferlig 10800 daler²⁾. Resten skall tellis kammerskriiffueren³⁾ tiil, som siiden skal settis ind y myt sengekammer. Du skaldt fortroe tollerne y Sundit, At dy Epther denne dag skal giiffue mitg(!) tho daler for huer daler, dy leffuerer y kammerit, som inted Er gangbar tiil Omslag. Ieg seer ingen Opgeldt, der gørris Regenskab for, der tagiis pa dy Hollandtske daler⁴⁾, der dii dog Er megiiit Ringer Paa Skrodt och korn, End Riix daler Er.

Dy Offuen benendte penge, som skal hennat Omslag, skall, sa snart ske kan, sendis fra køben: henad Roskiild med Rustuogen, Huor dii skal leggis pa bynderuogne, Och siiden agiis fraa Ett Lehn til ded andiit, saat dy kan komme offuer beldt, førend den friis tyl y haffnerne. Dy skal tage derris wey henad Melfard och kolling, huor dy haffuer steckist⁵⁾ offuer.

Ieg glemde Nu siist, du warst huos mig pa Rossenborg, at bestille tyllige med dy wiindues karme och dørre Ochsaa Boer, Huorfor der skall bestillis thuende Boer, som kan uddragis pa begge Ender, Och Otte gemen Boer, dog alle aff Egiitømmer. *Vale*. Aff frederigsborg den 17 *Decem*: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹⁾ o: Indtægten af Sundtolden, se Brevet af 12. Nov. og V Nr. 354.

²⁾ Ifølge Omslagsregnskabet 1644 betales der 11000 Rdl. til Hoffolkene.

³⁾ Johan Thomesen var Kammerskriver (V, 498).

⁴⁾ Den hollandske Daler havde ringere Værdi end den danske, dog kun en Ubetydelighed, se Wilcke, *Møntvæsenet under Christian IV og Frederik III*, S. 89.

⁵⁾ o: stakkest, kortest.

237.

19. Decbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Leonhard Blasius skal bese Nørreport, som trænger til Reparation. — R. A.

Nu Ieg drog herud, da bleff Ieg waar, At saframdt Stenhuggeriit pa Nørre Por dt Icke med ded første bliiffuer hyolppen, Da skeer der Skade pa samme Por dt, Huorfor M: Lennerdt skall besee samme Por dt Och siiden Siige siin mening derom. *Vale.* Rossenborg den 19 *Decem: Anno* 1643.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

238.

27. Decbr. 1643.

Ordre angaaende Brevbæreren, som er gammel nok til at gøres værgagtig. Kongen vil forlade Frederiksborg samme Dag. — *Neuhaus Bymuseum.*

Eptherdi Ieg kommer y Erfaring, at denne breffuissier Er liige game^[1] ued dy andre, som du fyst Order pa at gørrer werachtig, da skaldtu lade den samme folge dii forrige y altiing. Naar predicken Er wde, da begiiffuer Ieg mig med gudtz hielp herfra¹⁾. Den Allerhøieste giffue dertill syn Nade wed Iesum Christum *Amen.*

Vale. Aff frede: den 27 *Decem: Anno* 1643.

Christian.

239.

31. Decbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om en Brevbærer, hvis Rejse bliver forsinket, fordi han skal hverve Ryttere undervejs. Anders Billes Brev til Torstenson bør trykkes paa flere Sprog. — R. A.

¹⁾ Kongen kom den 29. Decbr. til Assens (V, 426).

Epther som Ieg *Recommanderede* dig denne breffuysser y myn siiste skriiffuelse¹⁾, Och hannem samme breff inted kam tiil hande, Mens Henning walckendorps²⁾ tiierer, Aldenstund denne breffuissar Inted kunde reiisse sa gesuynde som den anden, Eptherdi hand pa Reiissen skall forsøge, Om hand y købstederne kan faa Ritter vnder Hoffcompaniit³⁾.

Och Eptherdi Ieg biilder mig [ind], at Ieg haffuer befahliid dig at sende thuende lempelige Orloff skiib pa Elffuen, Och ieg inted Er forseckerit pa, at ded Er skeed, Da skaldtu haffue sliigdt y acht, at ded skeer.

Riigens Marss haffuer skreffuen *generall* tosteson tiil⁴⁾, som du aff *Copien* haffuer at Erfahre, huiilckit biilligen bør at tryckis paa adskiillige tungemal, paded werden kan See, huor Erliig dy gaar Om med folck. Naar Ieg faar suarrid pa samme breff att See, som wdenthuiiffuel *quadrerer*⁵⁾ sig paa ded, som man haffuer at foruendte fra Peder wiibe, Da uyl Ieg sende dig breff tiil greffue *woldemar* Christian, at du dermed kandt senge⁶⁾ *M: kock* fordt. *Vale*.

Assens den siiste y ded Aar 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

240.

31. Decbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal til Bülk Havn ved Christianspris sendes to Skibe, som skal krydse i Farvandet der og spærre Udsejlingen fra Kiel for Torstenson. — *R. A.*

¹⁾ Næmlig Brevet af 30. Dec., V Nr. 366.

²⁾ Henning Valkendorf til Glorup, Krigskommissær i Hertugdømmerne.

³⁾ Se det ovenfor anførte Brev.

⁴⁾ Anders Billes Brev (af 26. Decbr.) om det svenske Overfald paa Danmark findes i forskellige samtidige Tryk paa Dansk, Tysk, Fransk og Latin. Torstensons Svar er dateret 14. Januar. Begge Breve er trykt i *Nya Svenska Bibl. II* (1763), 419—23.

⁵⁾ kvadrere ∴ passe.

⁶⁾ Fejlskrift for: sende

Denne Breffuissar kam denne tyme til mig Igen fra gottorp, Som kan berette dig tylstanden sammestedt. Och skall der, sa Snardt mueligdt Er, sendis thuende Piinasser¹⁾ henad den haffuen strax wed Christianpriis, som kallis Bylcke haffuen, Och krydtze Søen, At ingen siig vd fraa kyl kan *Retirere* tyl wandtz, som der formenis, at tostesøn haffuer y synde, som huos mig deraff *confermeris*, att hand haffuer søgdt kyl och laad sig *occupationen* aff Christianpriis ladiit (!) saa høieligen werre angelegen Och siiden sluppen wrup y kyl frii och freck²⁾.

Denne breffuissar skal kleedis *more solito* igen. *Vale*. Aff Assens den siiste dag y ded Aar 1643.

Christian.

Den haffuen, ieg skriiffuer om, kaldis Bylcke haffuen, fordi att gammel dyderrich von Anefeldtz gaard, som kaldis Bylcke, ligger strax derhuos.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

241.

1. Januar 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal skaffe Ulrik Christian Gyldenløve en foret Hue og seks Par Handsker. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskabsakademiens bibliotek, Stockholm.*

Ephtherdi Ieg kam sa hastig fraa frede:, att Ieg inted kunde faa En foderid hue giordt tiil Wldrich Christian,

¹⁾ Pinasse ∅: et mindre Skib.

²⁾ Torstenson angreb 23. Decbr. Christianspris, som hurtigt blev erobret, da Fæstningen kun havde en Besætning paa 50 Mand. Axel Urup blev taget til Fange og blev i Fangenskab under hele Krigen. Torstensons Plan om fra Kiel at sætte over til Fyn maatte, efter hvad han skriver i et Brev af 2. Jan. 1644, opgives paa Grund af Modforanstaltninger, og 5. Jan. havde han allerede begyndt Marchen fra Kiel mod Nord (Militært Tidsskr. XL (1911), 231 f.).

da skaldtu lade gørere hannem En Och skaffe hannem derhuos Sex paar aff dy gemene Engelske handsker. *Vale.* Assens den 1 *Ianuarij Anno* 1644.

242.

2. Januar 1644.

Til Ditlev Reventlow.

Anvisning paa 4000 Dlr., som skal udbetales Jørgen Kaas.
— *R. A.*

Vnser deudtsker Chanseler vndt Amtman auff dem hausse Hadersleben sol Iørgen kaas¹⁾ von vnseren gelderen, so Er in handen hat, fihre daussendt daler zehlen lassen. Assens den 2 *Ianu: Anno* 1644.

Christian.

243.

4. Januar 1644.

Til Korflts Ulfeldt.

Kongens Svar paa Malte Juels og Ebbe Ulfeldts Andragende er vedlagt. Der skal sørges for Logi til den fra Norge ventede Møntmester. Fribytterne skal gøre sig rede snarest muligt og skal svare Kongen en Tiendedel af deres Udbytte. Den polske Gesandts Afrejse er forestaaende. Kongen undrer sig over, at Dr. Fabricius venter paa Ordre til at indfinde sig. — *R. A.*

Ded wand Och andit, som *D: Peter Pai*²⁾ skulle sende mig, ded haffuer Ieg aff kammerskriiffueren Emphangen. Pa ded, som paa Maldte Iul Och dyn broders uegne vnderdanigst begerit Er, fyndis Erklerung pa(!) y herhusføiiede *conuolut*³⁾.

¹⁾ o: Jørgen Hansen Kaas til Hastrup, Ritmester ved det fynske Rytteri. Brevet er paategnet hans Kvittering, dateret Assens d. 3. Jan.

²⁾ Hofchemicus Peter Paynck, se III, 94. Johan Thomesen var Kammerskriver (V, 498 Note 2).

³⁾ Malte Juel fik 3. Jan. (Skaanske Tegn., F. 38) Befaling til at begive sig til Christiansstad og overtage Lenet efter Ebbe

Ded breff tiil Stadtholderen y Norrie skaldtu hannem tilskiicke. Huad y samme breff hannem befahlis, ded kandtu Erfahre aff *copien*, som derhuos fiindis, paded du y tyde kandt uerre om Et lossoment tyl hannem¹⁾, Tii som ded ladder siig anse, daa uyl En hab Sølfkander springe tiil at myndte penge aff tyl folckit, man skal haffue.

Du mat nu uerre med al fliid daran, At man kan fa worre frybiiter²⁾ pa beenen, sa snardt mueligdt Er. Och ma dy ret well giiffue mig den tyende pardt aff, huiis³⁾ dy kan fynde, Aldenstund man altiid ma hiielppe pa dem med aldt ded, til ded uerck Neffnis kan, Naar dy ded huos andre inted kan bekomme.

Ded skiib, som skal føre den Polnske gesandter⁴⁾ offuer tiil dandtzig, wiil nu snardt uerre ferdig, Aldenstund samme gesandter Offuermorgen kommer hiid at tage syn affskeen huos mig.

Her siigis, at *D: fabritius*⁵⁾ skal lade sig formercke, At hand uyl haffue Order, førend hand uyl stille siig Ind. Sa motte Ieg gerne uyde, aff huem hand wendter Order pa ded, hand Er bestiildt tyl. *Vale*. Assens den 4 *Ianu*: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Christoffersen Ulfeldt (g. m. Leonora Christinas Søster Hedevig). Denne fik 11. Jan. Befaling til at begive sig til Øsel. Det er derfor rimeligvis ham, Talen er om (og ikke Ebbe Jacobsen Ulfeldt), saa at „Broder“ her er brugt i Betydningen „Svoger“.

- 1) Hermed sigtes sikkert til Hans Hempel fra Kongsberg, der ifølge Kongens Ordre til Hannibal Sehested skulde sendes til København for at overtage Bestillingen som Møntmester, se V, 431 med Note 1.
- 2) Om Fribytterskibe se V, 431 f.
- 3) = hvad.
- 4) Om den polske Gesandt Henrik Dönhoff se V, 426, 433 og 439 med Note 2.
- 5) Der var to Læger af Navnet Fabricius, se V, 134 Note 1. Her sigtes rimeligvis til Kongens Livlæge Jacob Fabricius.

Til Korfits Ulfeldt.

Skibet, som skal føre den polske Gesandt over, skal gøres færdigt. Der skal skaffes Penge og Kanoner til at sende Baudissin, som skal hverve Folk til et Indfald i Lifland, hvorom Kongen gennem Gesandten har gjort den polske Konge Tilbud. — R. A.

Eptherdi den Polske gesandter¹⁾ ydag tager syn affskeen fra mig, Da wiil Skybit, som skal føre hannem Offuer tiil dandtziig, werre ferdigdt Och saledis Stafferit, at hand kan gaa frii for En Suensk eller thu Igennem Søen. Och Eptherdi samme gesandter haffuer tagiit myne *offerta*²⁾ ymod hans herre *Ad Refer[endu]m* an, Nemblig, at Om dii³⁾ Polacker sig tiil inted fyndtligs ymod Suensken *durantibus indutiis*⁴⁾, Da uylle ieg tylskiiicke Baudessen 30000⁵⁾ daler Och nogle feldtstiicker med derris tilbehør, At hand paa myt *patent* skulle tiilueiie bringe Ett antal folck Och der med gørrer En Indfall y lyffland. Och huad hand der kunde *Obtinere*, ded skulle Ingen uden kon: y Pohlen komme tyl beste, Dog skal hand Selffuer staa Omkostningen, som dertil fornøden Er, Myne 30000⁵⁾ daler skulle mig med tyden Erleggis. Huorfor du skaldt tencke pa myddel, huorued man kan faa dii samme Penge Med 16 eller 18⁶⁾ Regiimentd stycker med derris *apparat* offuer tiil Baudessen, Naar behoff gørris. *Vale. Assens den 8 Janu: Anno 1644.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹⁾ Henrik Dönhoff, se Brevet af 4. Januar.

²⁾ Se V, 433 Note 5.

³⁾ Ordet er skrevet to Gange.

⁴⁾ Her mangler Ordene „vil beslutte sig“ eller lignende.

⁵⁾ Med andet Blæk er tilføjet endnu et Nul, saa at Summen bliver 300000.

⁶⁾ 16 og 18 er Rettelser fra 6 og 8.

245.

11. Januar 1644.

Til Korfits Ulfeldt.¹⁾

Albert Baltser Bernts har faaet tilfredsstillende Svar paa sin Fordring og desuden Ordre paa Levering til Glückstadt. Fribytterskibene bør løbe ud snarest muligt. To Orlogsskibe skal sejle til Marstrand. Ordre angaaende Afsendelse af Penge til Baudissin, Markus Whittes Hvervning af Baadsmænd og Erik Qvitzows og Steffen Thimmes Sendelse til Skaane. — R. A.

Dyn skriffuelse ued Hans Boysen framskiickit Er mig tilhande kommen, Huorpa Ieg dig inted forholder, At ded som Albret Baldtzer Bern²⁾ med rette kan tilkomme, derpa haffuer hand Erlangit beskeen, saat hand haffuer at tacke. Hand haffuer ochsa fat *order*, at huad der kan behøffuis y glyckstad, ded skall hand skaffe, sauvt ded aff H: key von Anefeldt Och greff Pens³⁾ vnderskriiffuis och begeris. Dii Badtmend, hand *presenterer* at skaffe, Erre uell at bruge, Om man uar uyss derpa. Kunde hand skaffe nogle gode Styremend pa Suerrig, daa kam ded hell wel tilpas. Dy *patenter* pa dem, som achter at Søge *Capo de griip*⁴⁾, findis herhuos. Io snarer dy nu beginder at segle den bou an, Io bedre Er ded for dem selfuer Och landit. Dy skiibe, som ferdig och y Søen Er, dy Er med gudtz hiielp *Bastant* nock tiil ded, som Endomstund aff dy Erløse Suenske kan *tenteris*. Dy thuende, som skulle haffue uerrit pa Elffuen, dy skall Nu ga henad Marstrand och giffue acht pa gottenborg Induaner. Ded Stollen godtz føris aldt henad wysmar. Pa ded skiib, som skall Offuer med denne gesandter tiil dandtziig, skall settis tredue tussind daler⁵⁾ aff dy Penning,

¹⁾ Brevet har ingen Udskrift, men findes mellem Brevene til Ulfeldt.

²⁾ Om Albert Baltser Bernts's Fordring og Tilbud jvf. Brevene af 3. og 5. Jan., V, 429—32.

³⁾ Kaj Ahlefeldt var Generalkrigskommissær for de kgl. Tropper i Hertugdømmerne, Chr. Pentz var Guvernør i Glückstadt.

⁴⁾ Hermed menes Fribyttere. Om Patenterne jvf. V, 432 Note 2.

⁵⁾ Om Pengene til Baudissin se Brevet af 8. Jan.

som hans Boysen skulle haffue hafft med tiil kiil. Samme Penge skall *deponeris* y danziig huos En uys mand indtil uyder *order*. *Generall* Baudessen skall haffue samme penge tiil at rette En *Armei* Och gaa dermed ind y lyffland Och der gørrer En *diuersion*. Marckus wiit¹⁾ haffuer faat befahling Och penge til at werbe 200 badtmend. *Capitein* Steffen och den kuydtzou²⁾ skal s[en]dis³⁾ Op tyl *Com*:⁴⁾ y skane, at dy legger dem der, som dy best tyeniste kan gørrer. *Offuerskencken*⁵⁾ skall giiffue tyl anriitgeldt⁶⁾ 25 daler, dog for dem, som man kan bruge. *Vale*. Aff Ottensegard den 11 *Ianu: Anno* 1644.

Christian.

Dy gadt folck her y landit kunde inted bylde sig ind, at tosstesøn uar fiendt, førend hand greb leiierit an y fyen.

246.

14. Januar 1644.

Til Korffts Ulfeldt.⁷⁾

Sejermageren i København skal gøre et lille Ur til Kongen. En Befaling angaaende Udrustningen af Trefoldigheden og en Seddel til Dr. Peter Paynck er vedlagt. Forskellige af Adelen har tilbudt at sælge Kongen Korn paa antagelige Vilkaar. I Børnehuset skal forfærdiges Tøj til Brug for Kongen selv. — *R. A.*

Myn segermager⁸⁾ y køben: skal gørrer mig En Liiden wiiser, som Ieg kan berre huos mig. Huad pa ded skiib

¹⁾ Om Skibskaptajn Markus Whitte se IV, 336 og V, 253.

²⁾ Erik Qvitzow til Sandager og Kaptajn Steffen Thimme havde 25. Decbr. 1643 faaet Bestalling til at hverve hver et Kompagni paa 300 Fodknægte (Sjæll. Reg. XXI, 271).

³⁾ Hul i Papiret.

⁴⁾ D. e. Commissarierne.

⁵⁾ D. e. Henrik Blome, se V, 441.

⁶⁾ D. e. Haandpenge.

⁷⁾ Brevet har ingen Udskrift, men findes mellem Brevene til Ulfeldt.

⁸⁾ Josias Schytte, se V, 213. En Viser er et Ur, som ikke slaar, men kun viser Tiden.

Trefoldighed skal fliees, ded Erfarer du aff herhuosføiede *Ordinandtze*¹⁾. *D*: Peter Pay skall denne herhuosføiede zeddel tiilstyllis, huorepther hand siig haffuer at rette, Mens han kan lydet vdrette, førend hand kan faa frans brendeuy²⁾.

Der haffuer uerrit vnderskedtlighe herremend huos mig Och *præsenterit* mig derris korn at selge, Huorfor om samme leilighed Er denne myn mening, Att Om dii uylle gørrer nogen forstreking aff korn, Och dii uyl giiffue *Respiit* paa betalningen, Da haffuer ieg wlyge beder at handle med Adelen med korn End med købmenden³⁾.

I børnehussiit skal gørris Et støcke eller thu fyolen Brun⁴⁾ blommit *caffa*⁵⁾ ymod forarid at bruge til mig selffuer, NB ded skal uerre *carmesiin*. Vale. Ottensegard den 14 *Ianu*: Anno 1644.

Christian.

247.

17. Januar 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal indenfor Københavns ny Befæstningsværk afstikkes en Lejr, hvortil der kan overflyttes 10000 Mand af de hvervede Tropper, saasart de kan undværes paa Fyn. Der skal sendes en dygtig Officer til Kronborg. — *R. A.*

Epthersom ded uyl werre fornøden, Saa Snardt Man wden fahre kan tage ded geborden⁶⁾ folck heer aff landiit, at man da *Camperer* dermed wdenfor københaffuen, paded man dermed kan forsickere Siieland Och gaa tiil skiibs med dem, Naar tyd Er, Daa skaldtu befahle Hans Iacob, att

¹⁾ Er rimeligvis det udaterede Brev V, 433 ff.

²⁾ Se Brevet af 5. Jan. V, 430.

³⁾ Om Adelen's Kornlevering se ogsaa V, 438.

⁴⁾ Fiolbrun er maaske blaaviolet (Kalkars Ordbog).

⁵⁾ Kaffa er et Slags Tøj, glat paa den ene og laaddent paa den anden Side (Moths Ordbog).

⁶⁾ o: geborenden (gebührenden), passende, tjenlige(?)

hand Stycker Et Leyer aff Indenfor ded Ny werck¹⁾, huor ded siig best pa ty tussind mand kan skycke. Kunde man y samme leiier faa En Brøen thu eller thre graffuen, Som man kunde sette Nogle wynfad y, da war ded heel gaadt. Der uyl leggis En dychtig *officerer* Ind huos Hans wldrich pa *Croneborg. Vale*. Otthensegard den 17 *Ianu: Anno* 1644.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

248.

18. Jan. 1644.

Til Korflts Ulfeldt.

Kongen giver Besked om de Kompagnier, der skal sendes til Skaane. Paa Fyn hersker der stor Ængstelse blandt Befolkningen. Torstenson bliver rimeligvis ikke længe i Jylland. Rytteriet er tilintetgjort. Skaane vil ved Hjælp af Flaaden kunne sikres mod Indfald. Der er endnu ikke kommet Svar fra den svenske Regering. Om Smeltning af Sølvsager paa Frederiksborg, om Ansættelse af en Møntmester og om Kontrol med Smeltning og Udmøntning. Den svenske Regerings Haab om Hjælp fra Nederlandene vil forhaabentlig blive gjort til Skamme. Niels Arenfeldt og Peder Bille er med Fjenden i Jylland. — R. A.

Dyn skriffuelse *daterit* den 16 *Huius* Er mig ygar tilhande kommen och deraff med stor *contento* forstanden, At alting der hi[e]mme huos dig Star uel. Dy festninger y Skane habis ieg at uerre uel besatt, Resten faar man at befahle vorherre och tyden. Ieg ued ingen folck der Er, som man Endomstund dydhen kan sende, wden *capitein* Steffens, *capi:* kuiidtjou och *capi:* Hans Iacobsøns *com-*

¹⁾ Hermed maa forstaas Voldene, hvorved Rosenborg indlømmedes i Byen, se Lassen, Doc. og Aktstykker til Kjøbenhavns Befæstnings Historie S. 56. Hans Jacob er Ingeniøren Hans Jacobsen Schørt, som i April 1643 sendte Regning paa sit Arbejde med „det nye Værk uden Østerport . . . , som strækker sig fra det anlagte Castel ved St. Anne Bro indtil det Bulværk ved Kongl. Maj. Have“ (smst. S. 138). Se ogsaa Brevet af 2. Juli 1642.

*panier*¹⁾, Om huilcke att sende offuer tiil *commissarierne* y Skane du lenge siiden haffuer faat *order*. Nar gud uil giiffue nogen lufft her, da skal ded med gudtz hiielp ingen Nød haffue. Dy Erre her y landit igennem bencken²⁾ sa bange, At om ieg uylle drage herfra henad Nyborre³⁾, da bleff der icke Ett menneske tilstede. Riigens Mars lod Chanseleren ygar forsta, at tostesøn drog *trupperne* sammen igen och Ickun sendt 300 heste indad Iutland, Som med gudtz hiielp betyder, at hand inted bliiffuer gammel y Iudtland. Worris Riiteri er ganske *Ruinerit*⁴⁾, saat man inted uyder haffuer at tencke pa ded. Der taliis megiit om derris vnde *comportament*, Huad sandt Er, giiffuer tiiden. Dog habis Ieg, at ded ingen Nød skal haffue, kan kun fladen komme nogiid tylig ud, Saat man kan sette siig Enstedtz der y landit, Sa uyl ieg Nock forseckere Skane for Indfald. At dy Endnu holder myn lakey op y Suerrig⁵⁾, ded er ingen vnder, ty dy kan inted sa snardt betencke sig pa Suar, som nogenlunde kan *collerere* ded skelmstykke, dy haffuer giior dt. Lakeyen haffuer dog inted uerrit uden fa dage offuer tre wgger bordte. Ded sølff, som til frederigsborrig skal Nedertagis och forsmeldtis, Er ded, som fyndis pa Skorstenen och Piiber Stolen paa den Største Saal *item* pa den Seng, som fyndis der pa hussiit⁶⁾.

¹⁾ Om Erik Qvitzow og Steffen Thimme se Brevet af 11. Jan. Kaptajn Hans Jacobsens Kompagni blev opløst ved Missive af 16. Sept. 1645 (Sjæll. Tegn., F. 431).

²⁾ o: gennemgaaende.

³⁾ Rettet med andet Blæk til Nyborg.

⁴⁾ Rytteriet blev slaæet i Fægtningen ved Snoghøj 9. Jan. (Rockstroh I, 123).

⁵⁾ Det svenske Svar af 10. Jan. paa Christian IV.s Skrivelse af 24. Decbr. ankom til Odense 27. Jan. Om den svenske Regeerings Tøven se Fridericia II, 377 f.

⁶⁾ Om Smeltning af Sølvsaager paa Frederiksborg se Brevet af 7. Jan. V, 433. Skorstenen og Piberstolen er Kaminen og Trompeterstolen i den store Sal over Kirken (Beckett, Frederiksborg Slots Hist., S. 164). Sengen er formodentlig den med Sølvplader beklædte Ibentræsseng, som stod i Enkedronning Sophies Lejlighed i Slottets tredje Stokværk (smst. S. 137).

Myndtemeisteren ¹⁾ angaendis da skaldtu forsøge ded med den, du skriiffuer Om. Nar den kommer fra Norrie, da kan man bruge den tyl *Vardiin*, huorpa ligger mehre macht End pa Myndtemeisteren.

Der giick for nogen tyd siiden En trappe neder aff wechtergangen y ded ene kammer, som *Apoteckeren* siist inde haffde, saat ieg y dy dage, Raadstuen uar der, kunde komme fra myt kammer bag Neder, som du skaldt lade gorre igen, at man kan komme dy Myndter pa hudden ²⁾, førend dy tager sig uare derfor. Nar Myndtemeisteren kommer sa uydte, at hand beginder at Smeldte, da uyl der uerre En bysse ued handen med thuende lasse for, til huilcke du beholder den Ene och myndtemeisteren den anden. Naar hand uyl giide ³⁾, da skal altiid En aff Rendteriit uerre derhuos och tage et korn aff dygelen sa stordt som et knappenals houyd, som skal Suobis y et støcke papiir, huorpa dagen Er tegnit, och kaastis y byssen. Hand bør ochsa siige tiil, Naar hand uyl gorre Iild til at Smeldte, ty hand ma inted gorre Iild, naar hand uyl. Naar hand da haffuer myndtit en party Penge, da tager man dy korn aff Bissen och sender dem ud tiil stederne, som hand inted affued, och lader dem der *probere*, huad dy holder. Ded du skriffuer om den Hollanske *Residentis discus* om dy Suenskis skelmstycke, dy haffuer beuyst mig, ded mener ieg at werre hans Ramme Aluor. Tii al werden kan dømme heraff, huad dy skulle holde for tro och loffue med andre. Du kandt fortroe samme *Resident*, At Peder uybe skriiffuer, At Chanseleren y Suerig haffuer allene siin tilforsicht tiil Staterne, at dy skal vndsette dem med

---

Disse Sager blev rimeligvis først smeltede i Sommeren 1645 (smst. S. 266 og Danske Saml. II, 129 Note 1, jvf. Brevet af omtr. 20. Juli 1645, VI, 49).

¹⁾ Om Møntmesteren se V, 431 med Note 1. Georg (Jørgen) Preuss fik 28. Marts s. A. Bestalling som Møntguardein (J. Wilcke, Møntvæsenet under Chr. IV og Frederik III, S. 84). Om Genoptagelsen af Møntens Virksomhed jvf. Wilcke smst. S. 82 ff.

²⁾ Komme paa Huden ∴ komme til Livs.

³⁾ = gyde, støbe.

Skyb och folck, som Ieg dog inted habis¹⁾. Faar dy ingen Skiib eller Badtzmend fra dy steder, da skal dy med gudtz hiielp faa Skam. *Vale.* Aff Otthensegard den 18 *Ianu.* Anno 1644.

Christian.

Niils Arenfeldt och Peder Bylle²⁾ gør kuarter y Iudtland for fiinden. Ieg habis med gudtz hiielp at bestille kuarter for dem engang Igen.

Axel Arenfeldt haffuer dy fangen huos Borgemeisteren y Horssens.

249.

25. Januar 1644.

Til Korfits Ulfeldt³⁾.

Sejermageren i København skal gøre et lille Ur til Kongen. En Befaling ang. Udrustningen af Trefoldighed og en Seddel til Dr. Peter Paynck er vedlagt. Hans Nummesen skal være Materialskriver. I Børnehuset skal forfærdiges Tøj til Brug for Kongen selv. — *R. A.*

Myn segermager y køben: skal gøre mig En Liiden wiisse, som Ieg kan berre huos mig. Huad pa ded skiib Trefoldyhed skul fiies, ded Erfarer du aff herhuosføiede *Ordinandtze.* *D:* Peter Pay skall denne herhuosføiede zeddel tiilstyllis, huorepther hand siig haffuer at rette. Aff alle

¹⁾ Om Nederlandenes Holdning se Fridericia II, 409 f. Den hollandske Resident v. Cracau var i Krigens Begyndelse venligsindet mod Danmark (smst. S. 410 Note 1).

²⁾ Peter Ovesen Bille var paa Grund af Mened i den mod Niils Arenfeldt rejste Anklage for Forsøg paa Giftmord (se V, 431 f.) blevet landsforvist, men blev efter Torstensons Indmarch genoptaget i den danske Hær (Møllerup og Meidell, Billeættens Hist. II, 1, S. 468). At Niils Arenfeldt ved samme Lejlighed var kommet tilbage til Danmark, findes ellers ikke omtalt.

³⁾ Brevet mangler Udskrift, men findes mellem Brevene til Ulfeldt. Det er, naar undtages den midterste Del, ordret enslydende med Brevet af 14. Januar, hvortil der henvises. — Jvf. iøvrigt Bemærkningerne til Brevet af 16. Febr. 1643.

dii, mig Er bleffuen forslagen før(!) at were *Materiall* Skriffuer pa holmen y Gotfrit Mikkellson[s]¹ sted, Da staar mig yngen bedre an End som diin gammell Tiiener Numson, Huorfor du hannem skallt *installere*.

I børnehussiit skal gøriis Et støcke eller thu fyolen Brun blommit *caffa* at bruge til mig selffuer, NB ded skal uerre *carmisiin*. Vale. Køben: Slott den 25 *Ianu*: Anno 1644.

Christian.

250.

26. Januar 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal sørges for at have tilstrækkelig mange skriftlige Løsen rede, hvorfor Samlingen paa Rosenborg skal kompletteres. Fynboerne er fulde af Frygt for Fjenden. Kongen vil ikke give Rente af det Sølv, hvormed Undersaatterne skal forstrække ham til deres eget og Rigets Bedste. — R. A.

Eptherdi denne tiidtz tilstand vdkreffuer, at ieg y tyde tencker paa Ordiit, som pa vnderskedtlige steeder skriiftlig udgiiffuis skal tiil dem, Som dertyl betroit bliiffuer, Da skaldtu lede dem herfor, som findis tryckte pa Rossenborg, Och lade dem *complere*, der som derudi Nogiit kan fattis. Mengden aff dem, som findis pa Rossenborg, Er Nock y Et gaadt stund, Naar ded Er *complet*.

Denne wiindters forandring Er dii Bange fiinboer En stor træest y derris Banghed, ty dy mendte, at fiinden skulle haffue agiit Och Redn heroffuer. Ieg saa aldrig Maagen til dette folck.

Dy kommer sammen y morgen Om ded sølff och korn, dy skulle forstrecke mig med tiil derris Eegen och Riigens *defension*. Och som Ieg mercker, daa haffuer dy for at begere Rendte aff Sølliit och mueligdt aff kornit med, Wansiit at ded skall anuendis til derris Eiigne kuynder

¹) Efter Gotfred Mikkelsen fulgte som Materialskriver Hans Nummesen, se Lind S. 349—50.

och barn. Skall ded saa gaa tiil, da bør ieg for alting haffue Rendte aff myt, som Ieg saa tydt haffuer vdsat Riigit med¹⁾). Huad der Nu bliiffuer aff ded, giiffuer tyden. Mens skall dy haffue Rendte aff ded, som Ellers ingen Rendte giiffuer, Naar ded staar y skabiit, Daa Er ded [icke] mer End bylligdt, A[t] Ieg faar Rendte aff myt Sølf, som fandtis pa frede: bade hiid och dig[!], och for ded sølf, Ieg skulle bade Eede och drycke aff. *Vale.* Aff Ottensegard den 26 *Ianu: Anno 1644.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

251.

28. Januar 1644.

Til Korfits Ulfeldt og Jørgen Vind.

Kongen begærer en skriftlig Betænkning af Korfits Ulfeldt og Jørgen Vind m. fl. Rigsraader om Tilstedeligheden af at holde et Grænsemøde med Svenskerne og samtidig føre Krig med dem. — *R. A.*

Eptherdi her fyndis dii, som formener, at man uel kunde holde mode med dii Suenske pa grendtzen, Eptherdi dy udi derris Suar pa breff, som med lakeiien bleff sendt tiil Peder wiibe, Nogenlunde Rørdt om Et mode pa grendtzen, Och dog griibe hinanden an som fiinder, Om Sliigdt Nu *cum bona consientia et Reputacione* kan stillis y werck, Ded haffuer ieg saat hen tiil Riigens Radtz betenkende. Huorfor du Och *Admiralen* sauel som dii andre, dy ma Och uerre, huor dy kan werre, Skal lade mig Skriffblig derris Beten-

---

¹⁾ Den 19. Febr. udstedtes kgl. Missive om Modtagelsen af det Sølv og Guld, som Undersaatterne paa Fyn af Adel, gejstlige og Borgere havde lovet at forstrække uden Rente (Fynske Tegn., F. 274). Jvf. Erslev III, 3, Note 5. Om Forstrækning med Korn jvf. Brevet af 14. Jan.

ckend deroffuer lade(!) uyd¹⁾. *Valete*. Ottensegard den 28
Ianu: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister Och Riigens *Admirall*
tiill hande.

252.

31. Januar 1644.

Til Korfits Ulfeldt.²⁾

Kongen sender Manifestet i Anledning af det svenske Overfald. Der gaar Rygter om Spioner og Forrædere, der sidder som Fanger paa Blaataarn. Niels Trolle kan ikke undslaa sig ved at blive Generalproviantskommissarius. Om at slaa Mønt. Der skal bestilles Lærred m. m. til Kongen. Om den polske Gesandts og Overskænkens Sendelse til Baudissin. Efterretningen om Tab ved Itzeho og i Vendsyssel skal have virket nedstemmende paa Svenskerne. Kongen ønsker at faa farvet et Parti Klæde. — *R. A.*

Herhuos haffuer du ded *Manifest*³⁾ at Emphange, som skal tryckis pa adskillige Sprog. Ded pa danske skal strax forferdigis, At dedsamme kan komme dy folck tiill hande, som boer Inden grendtzen y Suerrig, Isønderlighed Presterne pa begge siider. Med ded tydske skal ochsa hastis, sauyt ske kan, Paded man aff Søstederne kan fa dyste fleere Badtz-

¹⁾ Christian IV havde gennem Peder Vibe affordret den svenske Regering en Erklæring i Anledning af Torstensons Overfald. Den svenske Skrivelse af 10. Jan. indløb den 27. s. M. til Odense, hvor Kongen var forsamlet med en Del af Rigsraadet, og hvor man drøftede Affattelsen af et Svar til Svenskerne. Den 28. besluttedes det at afbryde den diplomatiske Forbindelse med Sverige, men 9. Febr. afsendtes en Skrivelse fra Rigsraadet til det svenske Raad, i hvilken man foreslog Afholdelse af et Grænsemøde i April (Fridericia II, 377 f. Slange, Christian den Fjerdes Hist. IV, 1218).

²⁾ Brevet mangler Udskrift, men fandtes mellem Brevene til Ulfeldt.

³⁾ Om Kongens Manifest af 30. Jan. i Anledning af det svenske Overfald se Fridericia II, 376 og Egenh. Breve V Nr. 383 og 384.

mend, Naar dy Erfahrer, huem der [er] Arsag, at handel och wandel y sønderlighed y Østersøen gørris [dennem usec]ker¹⁾. At heer Io haffuer uerit [allehan]de¹⁾ *discurs* om vnder-skedtlige Speiider och forredere²⁾, som skulle uerre fangen pa ded Blaa tarn, ded Er uyst nock, Och sa aldeliis wden nogen Skye, at dy haffuer wiist *copier* for aff breff, som Borgemeisteren y Christianstad uar tylskreffuen fra Suerrig, huormed hand ochsa war sendt fencklig henad køben. Huilckit Ieg dog ingentyd haffuer kundt troe, Aldenstund Ieg om Ingen kunde høre, som war bleffuen *Iustificerit*³⁾.

Den Prouyandtmeister, som antagen Er, skal bliiffue den, som hand Er antagen for. Och skaldt du och *Admiralen* tage Niils trolle⁴⁾ for Eder Och lade hannem forsta, at Endog hand slap her fra Riigens⁵⁾ fra ded *officium* at uerre *generall prouiant commissarius* Och ded, fordi at hand begerede sa stor *gaisi* aff landiit, Som hannem inted kunde worde, Da tør hand Indted te[n]cke, Att ded gaar hannem An huos myg, Huiis Lehn hand haffuer hafft Ett godt stund. Mens hand skal *Rotunde* Erklere siig, huad hand uyl gøre. Ieg uyl aldtiid fa sa Smuck mand tiil En lensmand Igen, som hand Er. Hand skal uyst Sette trøien tyl Sael som uy andre.

Naar den Sma myndt Slaagis Epther den walør, som dy danske Marcke er aff, da ma der Slagis deraff Sa mange, som dy kan, Naar deryblandt Marckstøckerne inted glemmis⁶⁾. Myt Naffn kan flyckis derudi C4, huor dy best kan. Der skal tyl myn fornødenhed forskriiffuis En kurre med uestfehlings⁷⁾

¹⁾ Det indklamrede er afrevet.

²⁾ Om Spioner jvf. V Nr. 379.

³⁾ Det er: henrettet.

⁴⁾ Niels Trolle udnævntes 9. Marts 1644 til Generalproviantskommissarius med 180 Rdl. i maanedlig Gage. (Sjæll. Reg., F. 283). Han var Lensmand paa Roskildegaaard 1641—56.

⁵⁾ Her mangler rimeligvis Ordet: raad.

⁶⁾ Om Mønten jvf. V Nr. 375 og Wilcke, Møntvæsenet 1625—1670, S. 82 ff.

⁷⁾ Det er: westfalsk.

kloster lerrit, ty ded selgiis y kurre. Der skal ochsa forskriiffuis 20 Stycker *cammerdug*. Och saframdt der Er dammask dreel at bekomme y køben: til at bruge tyl Byløgge¹⁾ eller handklede, Da skal deraff sendis Ett Støcke hiid med ded første. *Vale*. Ottensegard den 31 *Ianu: Anno 164[4]²⁾*.

Christian.

Den Polske abgesandter anlangende da habis Ieg, At du Numer haffuer Emphangen myn mening Om Offuerskencken at uyde, som med Baudessen skal *Negotiere* y den beuyste Sag³⁾. Kandtu och *Admiralen* faa breffuit til Baudessen Nogit tylig fraa hannem, saat Ieg kan fa ded Omskreffuen, førend hand Segler bordt, da skal dedsamme sendis hiid.

Igar kam myn trummeter først fra finden Igen, Som giiffuer for, at dy suen[ske] nu pa En otte dages tyd Suardt haffuer sachtid sig y derris *discurs*, ysønderlighed dentyd dy spurde, at dy haffde myst En hab folck y Itzehou, som bleff Offuerfalden aff den glyckstedste *garnison*⁴⁾, Saoch fordi at Bønderne y wensyssell skall haffue⁵⁾ slagen nogit aff derris folck⁶⁾.

Aff myn herudi liggende skriiffuelse Erfahrer du Nocksom myn mening, Mens Eptherdi mig nogit Indfaldt, siiden at dette uaar forsegliid, Da haffuer ieg herudi uylt dig ded lade uyde, Som bestar derudi, At ieg uyl uyde, Om

¹⁾ Det er: Servietter.

²⁾ Det indklamrede er afrevet.

³⁾ Om den polske Gesandts og Overskænk Henrik Blomes Sendelse til Baudissin se V, 441 Note 1 og dette Bind Nr. 244.

⁴⁾ Ved et Udfald fra Garnisonen i Glückstadt, ledet af Generalmajor Bauer og Claus Ahlefeldt, overrumpledtes en svensk Styrke i Itzeho d. 18. Jan. (Slange, Christian den Fjerdes Hist. IV, 1229).

⁵⁾ Ordet er skrevet to Gange.

⁶⁾ Bønderne i Vendsyssel søgte ganske vist i Januar at standse Svenskernes Fremtrængen ved Aalborg eller Nørresundby, men blev slaaede (K. C. Rockstroh, Den nationale Hær i Danmark I, 125). — Det følgende Afsnit er skrevet paa en vedlagt Seddel.

man kan y køben: faa En party aff kleede faruyt¹⁾ och bered, Och om sliigdt skee kan, daa uyl hiidsendis skiib, som ded heer kan Indtage. *Vale. Datum ut in litteris.*

253.

1. Febr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.²⁾

Hannibal Sehested bør ikke forlade Norge. Kongen har tilskrevet Rigsadmiralen om at foretage et Angreb paa Skibene ved Stettin. Der bør ikke gives Rente af det laante Sølv. — *R. A.*

Dyn skriiffuelse med Stadtholderens y Norgis Breff³⁾ Er mig y denne mor[gen] aff breffuissier tilhande kommen, Och aff begge Skriiffuelser forstanden tuende wliige Meninger, Huoraff ieg *Approberer* dyn mening, at der skeer med ded første aff Norrie, huad skee kan, ysteden at Hanibal begerer at Maa pa Post komme heer Neder och tage Order pa allehande, Om huilcken leilighed Ieg haffuer ladt hannem myn mening⁴⁾ forsta. Huorledis denne Breffuissier kan komme med myn skriiffuelse secker ygennem, ded wed ieg Indted. Karlen, som fører breffuit fram⁵⁾, ma informeris, huorledis hand kan bliiffue aff med breffuit, naar hand inted kan faa ded med siig. Ieg haffuer skreffuen *Admiralen* tyl om Et anslag at gorre paa dy skiib, som fyndis ued Steetiin, At man dem kunde *Ruinere* med første Aben wand. Huoruydt mig Om samme Reuiir⁶⁾ och leilighed bekendt Er, ded haffuer ieg laadt hannem forsta Och hannem befahlit derom at tale med den, som antagen Er for *prouiant commissarie*⁷⁾, som formenis at uerre der bekendt.

¹⁾ Med en senere Haand rettet til: färgyt.

²⁾ Brevet har ingen Udskrift, men fandtes mellem Brevene til Ulfeldt.

³⁾ Om Hannibal Sehesteds Ønske om at rejse til Danmark se V Nr. 374.

⁴⁾ Der har oprindeligt staaet „hannem ladt myn mening“, men Rækkefølgen er ved Hjælp af tilføjede Tal rettet af Kongen.

⁵⁾ Om Befordringen af Brevet til Hannibal Sehested se V Nr. 379.

⁶⁾ Kyststrækning.

⁷⁾ Rimeligvis Niels Trolle, se Brevet af 31. Jan.

Ded sølff¹⁾ du mener, at man skulle giiffue Rendte aff, ded mener ieg indted at burde skøe, ty da bør Ieg liige sa uel haffue Rendte aff Pengen som aff Sølfuit, som Ieg dog aldrig kan Erlange. At giiffue Rendte aff Penge ded bør at werre, wansiiet Ieg ingen rendte begerer aff myne. Mens att giiffue Rendte aff Sølfuit, Som ellers haffue(!) bleffuen paa Skorstenen eller andenstedtz, Och aff ded sølff, som ellers haffde bleffuen staendis y skaben eller der udenfor, Ded befinder Ieg indted at uere uel giordt y denne tiid at Begere aff syt feederne land. *Vale. Ottensgard den 1 febru: Anno 1644.*

Christian.

Dette herhuosføiiede breff til hanibal Sested Er uel sa Smadt lagdt sammen, at hand kan bringe ded fordt y ded tree, som siidder vnder heelen bag y støfflene.

254.

2. Febr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Hofmønsterskriver Hans Bøjesen skal levere 50000 Dlr., som skal sendes til Hamborg for at bruges til Hvervninger. Ulfeldt vil faa Ordre af Kancelliet til at hæve en Sum Penge af Landekisten. — R. A.

Epthersom denne tydtz tiilstand wdcreffuer, at der wiil sendis 50000 daler Offuer tyl Lybeck, Som derfra siiden kan gaa pa Hamborg tiil at *Ampløere* til werbynger, Da skal samme Summa affoddis aff Hans Boysen Paa denne herhuos føiiede kuytandt Och med Ett aff Skyben sendis tyl Lybeck Och leffueris den, som H: key van Anefeldt²⁾ dertyl betroer.

Du bekommer aff Chanseliit befahling at foddere dii penge af, som fyndis y landkysten³⁾, Och derhuos En be-

¹⁾ Om Laanet af Sølv jvf. Brevet af 26. Jan.

²⁾ Kaj Ahlefeldt var Generalkrigskommissær i Hertugdømmerne.

³⁾ Samme Dag fik Niels Trolle og Christen Skeel Ordre til at udlevere Korfits Ulfeldt 20000 Rdlr. af Landekisten til Hvervning af et Regiment til Hest (Sjæll. Tegn., F. 148).

fahling tyl dem, som haffuer Nøggelen til samme kyste, att dy skal lade følge, huissom derudi fyndis. *Vale.* Ottensegard den 2 *fæbru: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

255.

8. Febr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.¹⁾

Om Afsendelsen af Overskænken til General Baudissin. Kongen har begivet sig til Føns for at sætte Mod i Befolkningen, som venter snarlig Invasion af Torstenson. Han sender en Kopi af Rigsraadets Svar til den svenske Regering. — *R. A.*

Herhuos haffuer du ded breff Igen til *generall* Baudessen, Huormed Offuerskencken²⁾ haffuer syn afferding. Gud giiffue, at hand Och gesandtøren saad sammen pa torriid y dandtziig. Ieg haffuer begiiffuen mig hiid, paded Ieg Nogenlunde kunde Betage folcken heer y landiit den Store friicht, der stycker y dem, Isønderlighed Mens ordene gar heer, att Tostensøn haffuer sagdt, At hand y tilkommende vgge wiil gaa her-offuer, Om Endskøndt fanden med hans Selskab skulle føre hannem heroffuer. Huad Nu skeer, ded giiffuer tyden. Ieg habis med gudz hielp, at densamme danneman, som fører høm tyl wandtz, han fører ham uel tylbage ygen med gaadt lyff ful med huug. Huad dy danske Raad den Suenske Regering pa derris siiste Erklering, wed Peder wiibe fram-skiickit, Suariid haffuer³⁾, deraff haffuer du *copiam* herhuos

¹⁾ Brevet mangler Udskrift, men fandtes mellem Brevene til Ulfeldt.

²⁾ Om Overskænken Henrik Blome, der sammen med den polske Gesandt skulde føre Penge over til General Baudissin, se V, 441. Jvf. Brevet af 31. Jan.

³⁾ Om Rigsraadets Svar til det svenske Raad med Forslag om et Grænsemøde se Fridericia, II, 379; det findes i samtidigt Tryk. Jvf. Brevet af 28. Jan.

at Emphange, Som skall tryckis och yblandt dii Suenske *distribueris*, førend ded *Manifest* kommer for En dag. *Vale*.
Aff fins¹⁾) Prestegard den 8 febru: Anno 1644.

Christian.

256.

12. Febr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Det norske Jærnværk kan skaffe det fornødne Jærn, naar det maa leveres i Norge. Fjenden er ikke stærk i Jylland, efter hvad der berettes af svenske Fanger. — *R. A.*

Aff denne Breffuiss er Erfarer du, at Iernuerckit y Norrie²⁾) gar, gud uerre loffuit, uel for siig, Saat hand formener at leffuere Arliigen Epther den Skabelun, hannem giiffuis, Sa megit Iern tyl myn fornødenhed, Som behoff gørris, Nar ded der y Riigit ma leffueris och betalis, Huilckit ieg formener at kunde skee uden Skaade, Aldenstund Iernit dog med rede penning skal betaliis, Endten ded Er vndt eller gaadt.

At lade hendte ded derfra ded kan lettelig skee, Naar dennom Sliggen Ordt neffnis, som ded bekuemmeligen Om sommeren kan affhendtis.

Tiilstanden heer Er, gud werre loffuit, Endnu temmelig. Naar dii Skeerbade³⁾) ankommer, da skal fynden med gudtz hiilp inted bliiffue glemdt pa den Iudtske siide. Siiden at wandiit Er bleffuen Aabiid, daa haffuer ieg heel fliitig ladiit *visitere* dem. Dii Erre inted Num[e]re Stercke y Iudtland. Dii, som forgangen Nat bleff fangen, dii haffde 20 myl til derris kuarter Och skulle forseer wachten y tre ugger. Dii bekende, at dy fleeste *companier* uar 24 och Ringer Rytter Stercke, och att *cornetten* la pa Rustuognen. *Vale*. Aff fyns Prestegard den 12 febru: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

¹⁾ Føns ved Lillebælt.

²⁾ Ejds vold Jærnværk.

³⁾ Om Skærbaadene jvf. V Nr. 385.

257.

1. Marts 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Da der kommer mange Fanger, som skal forhøres, er det nødvendigt at have en Auditor, hvortil Borgmester Reinhold Hansen midlertidigt kan bruges. — R. A.

Du uest dig Nocksom At Errindre, huad du talede med mig Om Borgemeister Reiiinholdt Hansøn. Da Eptherdi *Hoc Rerum statu* Inted Nøduendiger skee kan, End at man haffde En Auditor, indtil den Rette ankommer, Som inted Endnu y fem eller 6 ugger siig kan Indstelle, Tii heer kommer fanger aff adskillige Pladtzer, som billig skulle forhøris och derris bekendelse *Protucolleris*. Nu ued man inted ydag, huad der Er sked ygar, Huilcket samme Borgemeister kunde haffue y acht, ymens at fangerne Endom stund¹⁾ alle føris hiid, Huorfor du om samme leilighed kandt tale med hannem²⁾. Vale. Køben: Slodt den 1 Martij Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

258.

19. Marts 1644.

Til Korfits Ulfeldt.³⁾

Kongen har været i Proviandtgaarden og i Bryggerset, hvortil der skal bestilles Fade. Huderne af det ballandske Kvæg, som bruges paa Holmen til Maanedkost ved Mikkelsmesse, skal herefter ikke leveres til Bernehuset. — R. A.

Ieg haffuer Epther Middag werreit y Prouyandt garden Och y Briggersit Och fornommen y Briggersiit at uerre mangel pa faade, Som skall befalis Bøckerne heer y Byen at forferdige Och tage tømmerit och Banden huos Skriffueren pa Briggersit.

¹⁾ Endom stund ∴ endnu en Tid (en for Christian IV særlig Vending, se Kalkars Ordbog III, 318).

²⁾ Reinhold Hansen blev 1644 beskikket til indtil videre at være Auditor i Hæren (O. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. II, 66).

³⁾ Brevet mangler Udskrift, men fandtes mellem Brevene til Ulfeldt.

I Prouiandt garden haffuer Ieg befaliit Ingen Oxehuder at maa andenstedtz anuendis vden y Børnehussit At leffue[re]. Dy hudder, som dy faar aff ded hallandske feh, som giiffuis Om Mickelmis tyl Manidtz kost¹⁾, dem leffuerer dy y børnehussit Och forundrer siig sa deroffuer, at ded inted kan forsla tyl Børnens Skou. Huilcke hudder dy herepther indted skal leffuere y Børnehussit. Haffde man gemdt alle dy hudder aff ded feh, som heer Slachtit Er, da haffde man hafft y thu eller tre Aar nock til at Bereide y Børnehussit. Naar hudderne Erre bered, och Ieg haffuer sa mange deraff, som Ieg haffuer behoff, daa kan Resten giiffuis dem y betaling, som man skildig Er. *Vale. Køben: Slot den 19 Martij Anno 1644.*

Christian.

259.

29. Marts 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Ordrer angaaende Tømmer, der skal føres med paa Skibene (til Elfsborg), og om de Huse, der efter Leonhard Blasius's Tegning bygges bag den kongelige Stald, beregnede paa Transport ad Søvejen til Bestemmelsesstedet. — R. A.

Memoriall.

Der uyl forordnis tømmermend med til skiibs²⁾, Som annammer Slagbommen Och dii friissiske Rytter³⁾ Heer Och sette dem Sammen hiissid ygen, Huis Naffn med hans Suenne mig skal tilskiickis.

Dy husse, som forferdigis bag Stallen⁴⁾, skal y myn frauerrelse Epther myn forrige anordning gørris ferdig Och

¹⁾ Maanedskost er den maanedlige Udlevering af Proviant til Skippere, Styrmand og Haandværkere paa Holmen (Lind S. 98).

²⁾ Talen er rimeligvis om den af Kongen forberedte Ekspedition til Elfsborg, se V, 467 f. og 470 ff. Tidsskr. for Søværnen 81, 488—91.

³⁾ o: Bjælker med hinanden krydsende Tværstykker.

⁴⁾ Jvf. V Nr. 377 og 384.

indskiibis y dy skiib, som dem kan *transportere* derhen, som befaliit Bliiffuer, Huos huilcke Ochsa uysse folck skal forordnis, som den(!) Heer Nedertager Och dem med wiinduer Och dørre igen kan Opsette Och forferdige. Och wiil Bree-derne tyl lofften Heer Striigis, saat man med Riinge umag dem Siiden kan forbruge. Glaasuynduerne skall her forferdigis med al derris tylbehør saoch laasse och hengseler Epther *M*: linhardtz affriidtz pa lossomendterne, som y samme husse anordnit Er, Som aldtammen skal Leffueris tyl dem, som kan leffuere ded fra sig Igen pa dy Steeder, Som Befaliis.

Forbenendte Bigmeiister skal gorre Offuerslag pa Steen Och kaalck, som dertil behøffuis, Saat man kan faa ded Epther, som man y En haast indted kan fa med siig herfra. *Vale. Aff køben: Slott den 29 Martij Anno 1644.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

260.

11. April 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Der arbejdes paa at befæste „Gothenbrille“. Et af Louis de Geers Skibe har vist sig i Havnen, men sejlede straks bort igen. Der skal sendes Proviant til den norske Armé og til „Gothenbrille“. Kongen har forgæves ventet paa Undsætning af den norske Flaade. Den danske Flaade skal gøres rede til Kongens Hjemkomst. — *R. A.*

Wy Erre nu flitig til wercks med *fortificationen* pa Gottenbrille¹⁾, vansiет man Endnu inted tømmer²⁾ haffuer kundt bekomme. Ieg haffde icke kundt ynske mig aff gud y himmelen Større lycke til at ga hiid, End ieg, gud uerre loffuit, hafft haffuer. Tii dy haffuer her Endnu ingen vnd-

¹⁾ Se V Nr. 406.

²⁾ Om Mangelen paa Tømmer jvf. V Nr. 406 og S. 472 Note 3. Lensmanden paa Baahus fik 5. og 12. April Befaling til at sende Tømmer og Tømmermænd til Hisingen (Norske Rigsregistr. VIII, 315 og 318).

setning fat aff *Luiis de gerre*¹⁾, Mens her uar stackit siiden Et aff hans skiib Ret y munden aff haffnen, Saat ingen her uyste andit, End at ded haffde uerit den forlaren Søn²⁾. Mens den tiid dy pa samme skiib bleff fladen war her Inde, da lagde dy strax by och giick ad Søen Igen.

Tiil Hanibal Seested³⁾ fornemmer man Inted. Dy, som kender landit, dy mener, at hand for megiit wand skiild, som Er Endnu y fosserne, Endnu y En Maniid indted kan komme. Der uil tenckis pa y tyde, at der kommer korn op til samme *Armei*, ty Ellers Er den *Ruinerit*. Lademanden y Bahus lehn mendte, nu hand uar heer, at dy kunde bringe En Manidtz prouiantt tilueie och inted mehre.

Der uyl ochsa y tyde tenckis pa, at denne Ordt blyffuer forsørgit med prouiantt⁴⁾. Aff skiiben kan mystis En Manidtz fetallie Och inted mere.

Tiil den Norske flade fornemmer man Inted, huor den Er, Och herfra kan man inted gaa, førend den ankommer at *secundere* gottenbrille. Skal ded saledis uerre mendt med samme flade, Som En pardt ladder siig mercke, At Ieg skulle fetalliere den ud Och skaffe S[t]ycker dertil, Da skal der uerre liiden profiidt huos samme flade at hendte. Ieg habis, at y haster med fladen der hiemme, sauit mueligt Er, At ieg kan fiinde den ferdig, Naar gud uyl, Ieg kommer tyl Steede. *Vale*. Aff ded skiib Trefoldighed den 11 *Aprilis Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹⁾ Om Louis de Geer se V, 472 Note 1.

²⁾ „Den forlorne Søn“ var et af de danske Krigsskibe.

³⁾ Hannibal Sehested havde 6. April faaet Befaling til at understøtte Christian IV.s Togt mod Göteborg ved Indfald fra Norge (Norske Rigsregistr. VIII, 316).

⁴⁾ Lensmanden paa Baahus fik 12. April Befaling til at sende Proviandt til Hisingen (Norske Rigsregistr. VIII, 318).

261.

23. April 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil gaa til Angreb, naar Skibet „Stumpede Dorethe“ er kommet, og derpaa efter Ove Gjeddes Ankomst søge til Østersøen. Der skal samles saa mange hvervede Tropper som muligt til at bemande Flaaden. Hisingen kan forsvares med norske Tropper. Ordrer til at sende Penge til Kaj Ahlefeldt snarest mulig, angaaende Udrustning af Skibet „Trefoldighed“ og angaaende at skaffe Kongen medicinsk Vand. — R. A.

Aff dyn skriiffuelse daterit den 18 *Huius* haffuer Ieg fornommen, at Skeerene y Suerrig Endnu liigger fuld med Iiss, Och at dy suenske uyl med ded første ga y søen med 24 Orloff skiib, *item* at gemene snack gaar om Hollendernis mange skiib, som dy uyl gaa Igenom Sundiit med, Huorpa ieg dig inted forholder, At safram[t]¹⁾ Ieg kan fa Stumpiit dorrethe mundterit hiid til mig, Da achter Ieg indted at affuardte Offue geddis ankomst²⁾. Ty ieg habis nest gudtz hiielp y dag at komme Elffborg sa neer, At man kan secker skyde Skyldtuachten derpa pa hudden. Naar Offue gedde siiden ankommer, Da skal ded nest gudtz nadis hiielp Icke uaare en tyme, førend Ieg skal gaa Liige henad danmarck Igen och søge Østersøen³⁾.

Aldt ded geworben folck, man kan Skraabe sammen, ded skal samliis, Tii dem foruden kan ieg inted vdrette med fladen, Dii andre kan man bruge tiil fiildekalk. Naar dette hull bliiffuer Stappit for *Luiis de gerre* och hans selskab, da gørris ingen skiib fornøden at lade y søen passe paa ded selskab. Tii man kan belegge hyssingen⁴⁾ sa sterck med Norsk folck tiil hest och fodtz, at fiinder derpa indted kan gørrer skade. Jo snarer Stuppiit(!) dorrethe Och Offue gedde kan komme hiid, Io snarer kan Ieg komme herfra,

---

¹⁾ Papiret er beskadiget.

²⁾ Jvf. Brevet af s. D. til Christen Thomesen Sehested V Nr. 410.

³⁾ Om Kongens Opgivelse af denne Plan se V, 475 Note 3.

⁴⁾ Hisingen, Ø ved Elfsborg.

Och forhabis med den Allerhøiestis hielp och bystand at gørrø Suensken saa Bragiit En Sommer, som dy skelmer giiorde mig wyndteren.

Dy penge, som Ieg befohl stackiit siiden at skulle sendis H. key von Alefeldt¹⁾, dii ma Endeligen fordt med ded første, ty du uest uel, huad macht mig ligger pa ded Steed. *M:* Hans²⁾ pa den Store smyddie skall gørrø thuende tarne y forrad tyl dette skiib, Som dii thuende Er, som man kan gaa udi aff den Store kaiitte. Der er allerede thuende smaa taaren pa, dersom³⁾ dy andre skall komme, mens dy Erre saa Sma, at ingen kan komme derind.

Du skaldt uerre derom, at ieg kan faa mere aff ded uand, som den *Docter*⁴⁾, som boer y Elssuingen⁵⁾, pleiier at skaffe greffuen aff Oldenborg. *Vale.* Aff myt skiib Trefordighed(!) triidie Paske dag *Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

262.

25. April 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen haaber at tvinge Göteborg til Overgivelse eller i alle Tilfælde at kunne spærre Vejen for Louis de Geers Flaade. Sidste Nat gjorde Svenskerne et Udfald fra Göteborg, men led blodige Tab. — *R. A.*

¹⁾ Kaj Ahlefeldt, der var virksom som Krigskommissær i Hertugdømmerne 1643—45, havde i Breve fra Glückstadt af 7. og 16. Marts og 6. April (T. Kanc. I. A., Indkomne Breve) anmodet om Tilsendelse af Proviant samt 20000 Rdl. til at betale Albert Baltser Bernts, der forsynede Glückstadt Fæstning med Ammunition.

²⁾ Mester i den store Smedie var Hans Ulriksen Svitser (Lind S. 360).

³⁾ o: der, hvor.

⁴⁾ o: Dr. Kneffuel, se Brevet af 8. Okt. 1643.

⁵⁾ Elsunggen i Hessen?

Endog heer Er Inted falden for, siiden Ieg skreff syst, Sa haffuer ieg dog uyllit skriffue med denne Breffuissar, paded y der hiiemme kan Erfahre, At ded staaar, gud uerre loffuit, her uel tiil. Ieg Staaar uel y dy tancker, at gottenborg skulle *Accommodere* sig, Naar dii mercker, at man fahrer fordt med at sencke Indlobbit for Elssborrig. Huad nu skeer, ded giiffuer tyden. Saframd dy inted uyl Skycke siig y sagen, Da skall Ieg saledis med gudtz hiielp lucke for dem, at *Luiis de gerre* Endten lydit eller Indted skall kunde gorre, som landiit kan haffue godt aff. Denne Skottis skiib Er den triidie, som Er syunckit¹⁾. Saa snardt Owe gedde Och Stumpit dorrete kommer hiid, da uyl Ieg med gudtz hiielp begiiffue mig herfra. I Nat faldt [d]y ud aff gottenborg pa Hyssingen med 1000 Mand²⁾, mens bleff skarp tracterit, saat dy tackede uorherre, at dy kam tilbage Igen. Der bleff, gud uerre loffuit, icke En mand aff uorris, mens med derris Blod haffde dy smurdt Iorden och kliippen offuer med dy dode, som dy sleppede med sig, liige som der haffde Standen Et Slachterii. *Vale*. Aff mig(!) skiib Trefoldighed den 25 *Aprilis Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

263.

30. April 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil, for at holde Øje med de Geers Flaade, begive sig til Flækkerøen, hvortil skal sendes en Del af Flaaden. Der skal sendes Penge til Dr. Langermann og 30000 Daler til Hertug Frederik til Hærens Underhold. — *R. A.*

¹⁾ Det skotske Skib, som tilligemed flere andre blev sænket for at spærre Indløbet til Göteborg, var taget som Pris (Tidsskr. f. Søvæsen 81, S. 490).

²⁾ Slange, Christian den Fjerdes Hist. IV, 1237 fortæller om Udfaldet fra Göteborg (der blev tilbageslaaet af en norsk Kaptajn ved Navn Christian), men henlægger det til d. 20. Apr. ved Midnat.

Ieg haffuer aff dyn skriiffuelse forstanden, At *Luiis de gerris* flade Er Steeck y søen¹⁾, Huylckit man Indted kan Endere, mens gørrer dertil, huad mueligdt kan werre. Och paded i[eg]²⁾ kan dyste bedre passe pa samme flaade, at den Indted wforuarende kommer y s[un]dit³⁾, daa begiiffuer Ieg mig, sa snardt skee kan, herfra henad fleckerøen⁵⁾, Huordthen disse herundertegnede skiib, sa snardt mueligdt Er, skall komme tiil mig. [Du kan]⁴⁾ beholde Resten huos dig til att passe pa y Sundiit, at dy kan confoiiere d . . .⁴⁾ ygenom Strømmen.

Ephtherdi ded Er befahliit, at *D*: la[nger]man⁴⁾ skall begiiffue sig fra Osnabriig henad Hamborg Igen, da skal s[amm]e⁴⁾ *D*: skaffes penge, saat hand med Ehren kan komme derfra Igen⁵⁾.

Myn Søn H: frederich⁶⁾ skal vndsettis med 30 tussind daler tyl myn *Armej*, hand huos siig haffuer, som myg y disse tyder ligger Macht paa. *Vale*. Aff myt skiib Trefoldighed den 30 *Apri*: Anno 1644.

Christian.

1. <i>S: Sophia</i>	5. Oldenborg
2. <i>Pasientia</i>	6. Gaackmed
3. Treekroner	7. Stormaren ⁷⁾
4. den Huyde Byørn	8. den Suordte Byørn

Och saa mange aff dy sma skiib som dysse: Snarensuend och ded selskab, som Seiiler nogiit.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

¹⁾ Steeck er rimeligvis en af Nedertysk paavirket Form for stukket. Ulfeldt havde i Skrivelse af 9. Apr. (D. Kanc. Indlæg til Reg. og Tegn.) meddelt, at de af Louis de Geer udrustede Skibe var løbet ud fra Vlie, antagelig med Kurs mod Göteborg.

²⁾ Hul i Papiret.

³⁾ Kongen sejlede den følgende Nat til Flækkerøen (ved Indløbet til Christianssand), se V, 478 Note 2.

⁴⁾ Hul i Papiret.

⁵⁾ Om Dr. Langermann i Osnabrück se V, 477 Note 1.

⁶⁾ Hertug Frederik var i Marts udnævnt til Generalissimus over Tropperne i Hertugdømmerne (C.O. Munthe, Hannibalsfejden, S. 18).

⁷⁾ Kongen har først skrevet „Delmenhorst“, men streget det over.

264.

3. Maj 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Skibet „Stumpede Dorethe“ er nu ankommet. Korfits Ulfeldt og Ditlev Reventlow skal paa Kongens Vegne svare den kejserlige Gesandt, at han helst vil have Kejserens Hjælp i Mæklenborg. Der skal sendes Penge til Dr. Langermann og Hans Leonhard Klein. Ove Gjedde skal have Ordre til at begive sig til Flækkerø. — R. A.

Ieg haffuer Stackit siiden ued den *galliotte* skreffuen dig tiil om uorris tylstand Och, huad Ieg haffuer y siinde, Om gud y himmelen sliigdt behager. Stumpiit dorrete¹⁾ kam hiid ygar Och skall strax hiem Igen. Den keysserlige gesandt²⁾ Skal aff dig och Chanseleren *meo Nomine saluteris* och lade forsta, At Ieg for mangel aff dem, som kunde gørere Suar pa keysserrens skriiffuelse, Da haffuer Ieg befahlit Eder med Chanseler Reuendtlou at lade hannem Mundtlig myn mening forsta, Att Hans herris *Assistens* kommer mig best til pas y landte Meckelenborg. D: Lange-man Och M: kleiin³⁾ skall *secunderis* med Penge, at den Ene kommer henad Osnabriig Och den ander derfra Igen. Oue gedde⁴⁾ formercken (!) man Endnu indted heer. Hand skall befahliis, om hand Endnu der hiemme Er, att hand begiiffuer sig henad fleckerøen. *Vale*. Aff Trefoldighed u[n]der Huynge⁵⁾ den 3 Maj Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

¹⁾ Se V Nr. 410 og dette Bind Nr. 261 og 262.

²⁾ Gesandten Georg v. Plettenberg opholdt sig siden Marts i København for at overbringe Kejserens Forslag om Forbund (Fridericia II, 396 f.). I en Skrivelse af 2. Marts (fremlagt i Kancelliet 27. Marts, T. Kanc. U. A. Kejseren, Breve fra Ferdinand III m. fl. 1634—83) tilbød Kejseren at bringe Christian IV Hjælp ved at sende Tropper ind i Bremen Stift.

³⁾ Se V, 477 Note 1.

⁴⁾ Se V Nr. 410 og dette Bind Nr. 261 og 262.

⁵⁾ o: Vinge (Ø ved Indløbet til Göteborg), hvortil den danske Flaade, ifølge Boeclerus, Hist. belli Sveco-Danici, S. 117 f., sejlede Natten til 1. Maj, efter at Stillingen for Elfsborg var

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil ikke have sendt nogen Orlogsskibe til Undsætning, da disse skal blive hos Admiralen, som skal sørge for Flaaden i København, medens Kongen selv vil sejle i Retning af Helgoland for at spejde efter Louis de Geers Flaade. Den første svenske Flaade, der bliver færdig, skal sikkert sejle efter Ammunition til Danzig. Der skal sørges for Proviant til Kongens Flaade ved dens Hjemkomst. — R. A.

Epthersom du stackit siiden haffuer fat Order¹⁾ at hiid-sende Nogle aff Orloff skiiben med nogle *prouiant* skiib, Da Eptherti Ieg habis med gudtz hiiehp at forrette Miit forre-haffuende med dy skiib, Ieg huos mig haffuer, Da skal samme skyb bliiffue der hiemme och følge *Admiralen*, Nar och huor behoff gørris.

Ieg gar nu med gudtz hiiehp liige herfra henad Hyllige-land At fornemme, huor *Luis de gerris* flade Stiicker, Huil-cken Ieg formener yndted at uerre sa *formidable*, som der gaar Ord aff. Ded ma siidde wnderlig sammen med samme flade, at den haffuer søgdt Elffuen, huor den Indted kan Naa ded, som derris *Intention* tyenligdt kan werre. Ieg habis med gudtz hiiehp, at myn mening skal gerade wel y ded, at Ieg formener, At dy mange danske och Norske Søefolk, som y En hast Er løbben sammen, Indted haffuer wiildt fordt, dentyd dy haffuer merckit, at ded skulle brugis Imod derris Eygen herre och feøderne land. Ded Er *Admiralen* befahlit at forrette ded der hiemme, som hans stand anstar²⁾.

---

opgivet; paa Grund af Modvind maatte den blive her i 4 Dage. — Det fremgaar af dette Brev, at samme Forf.s Efterretning om, at Kongen forlod Flaaden og straks sejlede hjem i en Baad, er fejlagtig.

¹⁾ Se Brevet af 30. Apr.

²⁾ Kongen var samme Dag kommet til Flækkerøen med 10 Skibe. Da han af en Skipper fra Glückstadt erfarede, at den svensk-hollandske Flaade var sejlet ud af Elben, gik han samme Dags Aften til Søs og kom 11. Maj under Før; Rigsadmiralen Jørgen Vind sendte han til København for at paaskynde Hovedflaadens Udredning (Danske Saml. VI, 265).

Den første Suenske flaade, som bliiffuer ferdig, haffuer man y danmarck inted at skytte, Tii den gaar pa dantzic, huordt-
hen uorris flade bør at *confoiiere* dem bade hen och tiilbage igen. Tii derfra skal dy haffue *Munition* och skiibs Rødsckab. Dy, som y dy forrige tiider giick pa dandtzic y samme mening, som sagdt Er, dy lod siig indted mercke, førend dy gyck for En wiind fordt och liige sa tiilbage Igen, Saat man besuerlig kunde Erfahre. att dy haffde uerriit der. For alting skaldt du uerre derom, Att Ieg find[e]r Heer for mig *prouiant* pa En Maniid for denne flade, Naar gud uil, Ieg kommer hiid Igen. *Vale*. Aff myt Skiib Trefoldighed y fleckerøen den 8 *Maj Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

266.

26. Maj 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil blive liggende ved Flækkerø for at holde Øje med Louis de Geers Flaade, som er medtaget efter den sidste Træfning, og vil derefter, naar de Geers Flaade har vist sig intet at kunne udrette, sejle ad Sverige til. Rigsraadet skal foreslaa en Mand til at kommandere Flaaden i Kongens Fraværelse. Kongen anser ikke Ove Gjedde for egnet hertil. Ebbe Ulfeldt og ikke den af Ulfeldt foreslaaede Hertug af Sønderborg bør sættes over Tropperne i Skaane. — *R. A.*

Aff dyn skriiffuelse haffuer ieg forstanden, At dy gadt folck der hiiemme gerne Sa, at ieg uar der tilstede. Saa thuiffler ieg inted, at dy, som mig wel wiil och kender myn alder, Io mehner mig bedre at uerre *Accommoderit* y denne lystige tyd pa frede: eller pa Rossenborg End heer Iblandt disse klypper, Mens aldenstund ded saledis behager gud y himmelen, da bør ded behage mig ochsa. At fladen, som først bleff befahliit at ga hiid, Er allerede y Søen, Ded kommer mig mechtig tiil paas, Ty Ieg haffde ellers mat biie Epthter dem heer, huorfor ieg beføl dig at sende En manidtz

prouiant hiid til denne flade¹⁾. Ded tør ingen tencke, at ieg kuyte[d]e²⁾ denne pladtz, førend ieg ued, huorledis *Luiis de gerris* flade *Lyer*³⁾, Tii den siiste tønning, Ieg holdt med dennom, da uar En pardt aff dem heel *Malad*⁴⁾. Samme flade kam y lyster diib y den mening der at tage Soldater ind och ga med dem Offuer tiil fyn, Mens der uylle ingen aff dy tydske tiil skiibs. Dertilmed fiindis der faa folck pa dy steder y Iudtland, Der ligger tre Regiimendter y Riibe, som neppeligen Er 300 mand stercke. Wiil Riigens *Admirall* gørre ded, hand bør at gørre, Som hand uel gør, da haffuer ded ingen Nød⁵⁾. Dy gadt folck uylle aldtiid gerne uerre tre gange sa Stercke som fynden, pa ded dy ingen Ewentyr skulle staa. Wyl wor herre vnde mig den lycke at ma *confiire* *Luiis d: gerris* flade herfra ygenom Sundiit Ind y Østersøen, Da haffde Ieg høieligen at tacken[!] hannem derfor.

Huorfor ieg uyl ware dig ad, at du haffuer prouyandt ued handen tiil fladen. Tii sa tylig ieg mercker, at *Luiis de gerris* flade inted kan *præstere* ded, som man sig indbylder, Da gar ieg med fladen liige henad Suerrig, huorfor der uyl uerre prouiantd ued handen, paded at man derfor Indted bliiffuer Opholdt.

Ieg forlengis at Erfahre, huem Riigens Rad tencker at uerre dychtig til att *commandere* fladen y myn *Absens*. Ieg kender Ingen, som haffuer Siiett tu fysker bade fechte med hinanden End at siige thuende flader. At den Skeffue gedde ded skulle forsta, fordi hand haffuer uerrit y Indien, ded kommer mig fremmid for. Hand Er En god karl til ded, hand Er bestiildt for, Nemblig tiil *Admirall* offuer den Norske flaaede, Mens uyder Indted⁶⁾.

¹⁾ Se Brevet af 8. Maj.

²⁾ Hul i Papiret.

³⁾ Huorledis . . . *Lyer* (= lider) ∴ hvorledes det er fat med.

⁴⁾ Hermed sigtes til Træfningen ved List den 16. Maj, ved hvilken den af Louis de Geer sendte Flaade under Martin Thijsen blev slaaet af Kongen (Danske Saml. VI, 264 ff.). Jvf. Brevet af 3. Juni.

⁵⁾ Jørgen Vind var af Kongen fra Flækkerø sendt til København for at paaskynde Hovedflaadens Udrustning, jvf. Brevet af 8. Maj.

⁶⁾ Ove Gjedde var 17. Januar udnævnt til Admiral over de nor-

Den Hertug aff Synderborg¹⁾, du skriiffuer Om, haffuer Ieg lenge siiden *præsenterit Et compani* til hest at werbe. Mens at giiffue hannem *commando* offuer ded²⁾ danske Ri[i]tteri³⁾ y skane, ded skeer Indted, ty hand Er En *Ingnorant* aff krieggen Och ued bedre at sette hans haar y order end²⁾ En *schadron* Riitter. Naar Nogen skal settis offuer dy *trupper* y Skane, da Er Ebbe wifeldt Nest dertil, ty hannem Er allerede wndt tyttelen aff En Offuerste. Hertugen ma uel ga *per grados*, som andre haffuer giordt for hannem, Och beginde pa Riitmeister *scharsi*⁴⁾, Huortill y der hiemme skall uerre hannem behiilppelig, Sauydt skee kan. *Vale*. Aff myt skyb Trefoldighed y fleckerø den 26 *Maj Anno* 1644.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

267.

3. Juni 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen udtaler sin Glæde over Overfaldet paa Svenskerne ved Kolding. Den vigtigste Opgave er at holde Øje med den svensk-hollandske Flaade, hvorfor han endnu ikke kan vende tilbage til København. Ved Træfningen i Listerdyb tilføjede han den fjendtlige Flaade stor Skade. Der kommer gode Efterretninger om Kampe i Jylland. Der skal sørges for Proviant til Flaaden og for Eddike til at køle Skytset. — *R. A.*

ske Defensionsskibe (Norske Rigsregistr. VIII, 307). Kongen synes altsaa endnu ikke at have faaet Efterretning om den Fægtning, som han sammen med Pros Mund den 24. Maj havde leveret Thijssens Flaade (Danske Saml. VI, 272 ff.).

¹⁾ Rimeligvis Ernst Günther, Stifter af den augustenburgske Linie og Søn af Alexander af Sønderborg. Han gik i dansk Tjeneste og hvervede et Rytterkorps til Brug for Kongen (Saml. til jydsk Hist. X, 327; F. v. Krogh, Gesch. des Hauses Holstein-Sonderburg, S. 57).

²⁾ Ordet er skrevet to Gange.

³⁾ Hul i Papiret.

⁴⁾ o: Charge.

Dyn skriffuelse ued Offue gedde framskiickit saoch ded breff, som fuldtis med prindtzens Och Riigens Marsiis skriffuelse, Erre mig til hande kommen. Den Almechtigste uerre loffuit y al Euighed for dy deilige hug, fiinden fick y kolding¹⁾, wor herre vnde dem flere med ded første. At du formener, at folcken der hiemme skulle uerre friimodiger til alding, Om ieg uaar selffuer tilstede, Sa ued gud, at ieg helder uar hiemme End heer, Mens ded tiener inted, Tii pa denne Hollandske Suenske flaade forlader fiinden siig mere end pa gud y himmelen; fick dii heer luftt, da uar ded giordt med fiin och smalanden. Mens sa lenge gud y himmelen uil giiffue syn Nade tiil, at man kan holde dem y nogen affue, Da haffuer man med gudtz hielp ingen skiib at frych[t]e aff westersøen, som dy heer och der kunde ryste ud²⁾. Mens huad ued Nystad skeer, ded formener Ieg nock-som aff Riigens *Admirall* at kunde hiindris. Densamme flaade wylle Nu for faa dage siiden Indted Staa³⁾ Pros Mund och Offue gedde, der dy dog uar tre gange sa mange, som dy uar, Mens gyck dør⁴⁾.

¹⁾ Hermed sigtes til Anders Billes Ekspedition fra Middelfart til Kolding Natten til d. 1. Maj, hvorved han overrumplede og splittede de svenske Tropper, der var samlede her for at gøre Landgangsforseg paa Fyn (Rockstroh, Den nationale Hær i Danmark I, 131).

²⁾ ∅: udruste.

³⁾ Staa ∅: holde Stand overfor.

⁴⁾ Gaa dør (durch) om et Skib ∅: sejle videre, forcere Sejladsen. Kongens Udtalelse bekræfter Formodningen om, at Pros Mund og Ove Gjedde ved Træfningen i Listerdyb d. 24. (eller 25.) Maj slog den svensk-hollandske Flaade under Martin Thijssen paa Flugt (Chr. Bruun i Danske Saml. VI, 272—76; Tidsskr. f. Søvæsen 81, 519). Om Thijssen efter Slaget blev i Listerdyb med sin Flaade eller sejlede tilbage til Holland, anses for uvist (Danske Saml. smst. S. 282). Ifølge ovenstaaende synes han først at have begivet sig til Neustadt. Et dansk Skib blev ifølge en Indberetning af 6. Juni til den svenske Dronning taget ved Neustadt (Chr. Bruun, Slaget paa Kolberger Heide, S. 20).

Dy, som boer pa lyst och der omkring, Snacker om Nogle hundrit mand, som blef¹⁾ den dag, Ieg slogiis med dem, wiisheden derom haffuer man med ded første.

At dii fyck hug, derpa er indted at thuiffle. *Commandanten* offuer soldaterne lohausen bleff skuudt hoffuedit aff y kaiiten, der hand sad med handen under kynden. Samme skiib, hand uar pa, myste Roriid, Meysansprædiit och fuck Raen. Dii wiille slet inted troe, at ded uar myne skiib, som fechte med dem, mens at ded uar dynkercker²⁾. Dy skall med gudtz hiielp snardt faa dii samme diinkercker tiil Ordtz igen, Nar uy haffuer deeldt den prouiantd under oss, som siist ankom, huilckit med Iesu hiielp skeer y affthen.

Saframdt Nu dette tog pa lyster gerader uel, som ieg habis med gudtz hiielp, at ded gør, daa gar Ieg liige henad københaffuen. Kunde ieg da finde for mig, huormed fladen kunde prouiantteris, Da habis Ieg med gudtz hiielp at gørrer Chanseler Oxenstern sa wroelig en Sommer, som hand giiorde mig wiindteren. Om general tostensøn siigis heer, att hand Er dragen fra Hadersleben henad Rander(!) derfra at ga offuer til Suerrig, Mens *offiserene* tager sa fliittig [uare]³⁾ pa hannem, at hand Ingen stædtz kan uare siig for dem⁴⁾. *Vale*. Aff myt skiib Trefoldighed y fleckerøes haffuen den 3 *Iunij* Anno 1644.

Christian.

Tiil sligge Banketter at holde uyl Endeligen uerre Eddicke y forrad til at køle støckerne med, ty kobberit

¹⁾ blive o: falde i Kamp.

²⁾ Oberst Lohausen kommanderede under Træfningen i Listerdyb d. 16. Maj Flaadens svenske Mandskab; han blev ifølge en samtidig Beretning „mitten voneinander geschossen“. Den svensk-hollandske Flaades Tab angives meget forskelligt i samtidige Beretninger (Danske Saml. VI, 269, 265 ff.). Dünkercken var Hovedsædet for de spanske Pirater.

³⁾ Hul i Papiret.

⁴⁾ Der foretoges fra dansk Side mange heldige Angreb paa de svenske Styrker i Jylland i Maj og første Halvdæl af Juni (Rockstroh, Den nationale Hær I, 130 f.).

tager Indted uandit An som Eddycken, ysønderlighed, nar der brugis wyn Eddycke. Ieg stod y dy made En stor Euentiir ud y siiste fechten, Tii dii lod mig fechte allene y tu klokke tymer Och aldt om Bagbordtz siide¹⁾, saat ieg med stor nød kunde fa støckerne lad, fordi at dy uar sa varme, at ingen kunde legge siin hand paa dem; der bleff skudt aff dette skiib 160 och 13²⁾ Skod paa den Ene siide.

Offue gedde gaar Nu diid hen, som hans *patens*³⁾ fører y munden.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

268.

2. Juli 1644.

Til Korffits Ulfeldt.

Efter Gaarsdagens Kamp med Svenskerne er Kongen sejlet med Flaaden til Lollands Albue, hvortil der skal sendes et Skib med Tømmer til Reparation af de beskadigede Skibe. — R. A.

Epthersom Ieg y gaar fechtede med Suensken, Saat der bleff⁴⁾ [En]⁵⁾ hab folck pa denne siide, Och En deel gik meedt skiib⁶⁾, Huoraff Nu En del gaar offuer med Riigens *Admirall* pa *Pasientia*⁷⁾, aldenstund samme skiib uyl haffue hiiehp, førend den kan bru[ges] tiil fechten, Och Endog bade dette skiib och dy andre haffuer ochsa faat derris deel, Da

¹⁾ Jvf. den trykte Relation af 1. Juni, ifølge hvilken Kongen kæmpede alene de to første Timer fra Kl. 10 til 12 og kun med den ene Side af Skibet (Dansk Saml. VI, 264 ff.).

²⁾ „och 13“ er tilføjet under Linien.

³⁾ Ove Gjedde fik 3. Juni Befaling til at vogte Passagen mellem Norge og Jylland og hindre fremmede Skibe i at løbe ind til Göteborg (Norske Rigsregistr. VIII, 329).

⁴⁾ blev o: faldt.

⁵⁾ Hul i Papiret.

⁶⁾ De tre sidste Ord er skrevet i eet Ord.

⁷⁾ Admiral Jørgen Vind sejlede samme Dag paa Patientia, der førtes af Erik Ottesen Orning, til København, hvor han døde d. 17. Juli (Lind S. 49; Chr. Bruun, Slaget paa Kolberger Heide, S. 118).

habis ieg dog med den Allerhøiestes hielp och Biistandt at stiicke sa uydtt pa dem, at uy Endnu kan holde En tøring ud, huorfor Ieg Er gangen med flaadten henad lalandtz albue¹⁾, huor Suensken inted kan komme oss forby, Huorfor du skaldt sende mig med ded første Ett lempeligdt skiib diid hen med Spiirer til stenger, Raaer och wanger²⁾, item Egii Plancker och Bergholdter³⁾, Huorom Eriick Ottessen kan best gorre dig *Relation* om alding. *Vale*. Aff myt skiib Trefoldighed ymellem laaland Och femmeren den 2 *Julij Anno 1644*⁴⁾.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

269.

16. Juli 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal sørges for Flaadens Proviantering for det Tilfælde, at den svenske Flaade løber ud, idet Kongen da vil følge den forbi Bornholm. Der skal ogsaa skaffes Proviant til de Landgangstroppe, som Kongen vil tage ombord. — *R. A.*

Med denne breffuissier haffuer Ieg uyltt lade dig forsta, At, Epthersom dig bekendt Er, at ieg ligger her med fladen, och ieg inted kan [komme] herfra, førend En aff os spiiller meiiister, Och om end skøndt denne flade Endnu pa nogen tiid Er forsørgit med *Viueres*, Da uil der dog tenckis pa, At nar den Suenske flaade Endeligen faar ud aff ded hul, dy ligger y, tyl oss, Da skal den Endten slaa siig Igenom oss Eller och vndløbe oss⁵⁾. Huilckit nu skeer eller Indted skeer,

¹⁾ Albue ∅: den Revle, som begrænser Nakskov Fjord mod Vest. — Med dette Brev har man faaet en Angivelse af den danske Flaades Stationering efter Slaget d. 1. Juli, jvf. Bruun, anf. Skr., S. 113 ff.

²⁾ Spir ∅: Tømmerstykker. Vange ∅: Træ, som lægges om Masten for at styrke den (Molbech, Dansk Ordbog).

³⁾ Bergholt eller Barkholt er udvendige langskibs Planker paa Skibssiden til Forstærkning.

⁴⁾ Underskriften er bortrevet.

⁵⁾ Om Flaadernes indbyrdes Beliggenhed se V, 482 Note 1.

Daa følgiiis uy uyst ad, indtil uy er Borringholm forby, Huorfor der uyl tencckis pa middel, huorledis uy kan bekomme fetallien tiil oss under Borringholm. Ieg haffuer y sinde, Om gud uyl, At tage med mig pa skuder och skiib ded geworben folck, som findis pa laland, och ded, som ligger y Suynborg, med nogiit aff landfolckit, wngferlig 2000 mand¹⁾, paa (!) huilcke uyl uerre sa uel prouiantd ued handen som tiil flaaden, Om huilcken leiilighed du mig dyn mening med ded første skaldt lade forsta. *Vale.* Aff myt skiib Trefoldighed den 16 *Iulij Anno* 1644.

Christian.

Dii skelmske Suenske Er fuld och fast y den mening, at *Pasientia* Er bleffuen med alle²⁾, Huilckit dy forredere med gudtz hielp med liiden profit anderledis skal Erfahre. Huad uy haffuer heer om findens tiilstand, ded findis herhuos.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

270.

3. August 1644.

Til Korffts Ulfeldt.

Kongen udtrykker sin Harmø over Peder Galt, som ikke har efterkommet den ham givne Ordre, hvorfor Ulfeldt skal lade ham sætte paa Blaataarn. Efter Erik Ottesens Udnævnelse til Admiral krydsede den svenske Flaade frem og tilbage, hvorpaa den om Natten satte Sejl til og slap bort. Kongen har delt Flaaden i tre Eskadrer, af hvilke de to skal krydse i Østersøen og den tredie, under hans egen Befaling, holde Øje med de Geers Flaade. — *R. A.*

Ded syste, Ieg skreff dig til³⁾, da uar ieg tiiluercks med Suensken Och haffde nock kund giiffuen ham En god

¹⁾ Christian IV indtog 2000 Mand Landgangstroppe fra Fyn og Lolland for at opføre en Skanse ved Kieler Fjord, overfor Christianspris (Rockstroh, Den nationale Hær i Danmark I, 143). Jvf. Brevet af 25. Juli V Nr. 420.

²⁾ ∅: er fuldstændig gaaet under.

³⁾ Vel sagtens Brevet af 30. Juli, V Nr. 423.

husk tiil gode nat, haffde den lumpen hund Peder galdt giordt ded, hannem skriiffelig befahliit war. Ieg haffde bud huos hannem y Søen och lod spørre hannem ad, huorfor han inted Eptherkam hans Order, mens hand suarede inted, Huorudoffuer Natten kam oss paa, Saat den *occatio* skendeligen bleff forsømdt¹⁾. Haffde *Pasientia* kommen En dag før, da haffde ded uerrit megit werdt²⁾. Den dag *Admiralen* Salig bleff skudt, da lod samme bernhiitter³⁾ *Admiralen* fechte allene. Ieg haffuer nu Iagiit hannem y land⁴⁾. Naar du nu fornemmer hannem der y Nøgden, da skaldtu lade kalde hannem til dig och lade hannem sette pa ded Blaa tarn indtil wiider beskeen. Siiden at *Pasientia* bleff *Admirall* igen, da giiorde dii Suenske Inted andiit End loffuerede Op och neder tiil att tage loffuen⁵⁾ fraa os. Mens der dii saa, at ded uylle indted ga dem an, da giick dy liige tilbage igen, ligsom dy uylle haffue søgdt derris gammel hul Igen, mens der dy kam ymod andiit, lagde di sig for ancker, Och uy

¹⁾ Ifølge Bruun (Slaget paa Kolberger Heide, S. 135 f. og 151 f.) havde Peder Galt faaet to skriftlige Ordre, en af 13. og en af 29. Juli. Her menes sikkert den sidste, som gav Befaling til at beskyde den svenske Flaade, og det var, fordi han ikke d. 30. Juli efterkom denne Ordre, at han blev anklaget og dømt fra Livet (smst. S. 174 ff.). At Kongen havde paamindet ham ved Bud, synes ikke tidligere at have været bekendt.

²⁾ Skibet *Pasientia*, som førtes af Erik Ottesen, var efter Slaget paa Kolberger Heide sendt til København for at repareres, se Brevet af 2. Juli. Ovenstaaende Ytring gør det sandsynligt, at det naaede den danske Flaade, ikke, som Bruun antager i anf. Skr., S. 156, i Dagene før den 31. Juli, men først den 31. Juli. Herved forklæres den Omstændighed, at Kongen kun drog Peder Galt til Ansvar, men ikke Erik Ottesen, der ved kongelig Ordre af 31. Juli forfremmedes til Admiral (jvf. anf. Skr., S. 178).

³⁾ D. e. Dagdriver. Admiral Jørgen Vind blev dødelig saaret i Slaget paa Kolberger Heide d. 1. Juli.

⁴⁾ Peder Galt fik ved kongelig Ordre af 2. August Ordre til at forlade Flaaden og begive sig til København (Bruun, anf. Skr., S. 174).

⁵⁾ Lov o: Luv, Vindside. Lovere o: krydse.

satte¹⁾ ochsa saa ner huos hinanden, som skee kunde. Mens om Natten, der ded uaar saa mørckt, at man kunde ick see En hand for siig, daa giiorde dy seegell Och giick dør²⁾. Nu haffuer Ieg inted uylt Iage Epther dem, mens deldt fladen y tree *schadron*³⁾, saat dy thuende skall kriistze Østersøen paa dii steeder, som aldtiid y dii forrige tyder haffuer uerrit holdt y acht, Och Ieg med myn *schadron* bliiffuer ued lalans albue der at passe paa *Luiis de gerris* flade, Huorfor du ydeligen skaldt lade mig uyde, pa huiilcken siide Ieg skall tage hannem ware. *Vale*. Aff Myt skiib Trefoldighed den 3 *Au*: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

271.

Efter 7. August 1644.

Den kejslerlige General Gallas's Skrivelse skal henlægges til Efterretning. — *R. A. Danske Kanc. Indlæg til Reg. og Tegn., 7. August 1644.*

Disse breffue Er kammen fra H: Corfiidtzwillefeldt Och skall henleggis tiill Eptherretning⁴⁾.

¹⁾ Sætte o: kaste Anker.

²⁾ Gaa dør (durch) o: sejle igennem, forcere Sejladsen. Ovenstaaende Skildring bekræfter Bruuns Opfattelse (anf. Skr., S. 160 ff.), at Christian IV selv var til Stede, da den svenske Flaade d. 1. Aug. slap ud af Kieler Fjord, og altsaa var medansvarlig.

³⁾ Kongen havde ved Ordre af 2. August delt Flaaden i tre Eskadrer, se Bruun, anf. Skr., S. 164 f.

⁴⁾ Dette er skrevet paa en Seddel, vedlagt en Skrivelse, dateret Oldeslo 7. Aug. 1644, fra Gallas, i hvilken denne tilkendegiver, at han, i Efterfølgelse af den fra Kongen modtagne skriftlige Ordre, har sat sig i Bevægelse med sin Hærstyrke. Formaalet (som ikke naaedes) var at afskære Torstenson, der fra den 7. August var paa March fra Rendsborg Syd paa, Tilbage-toget til Tyskland (Militært Tidsskr. XL, 280).

272.

23. August 1644.

Til Korfits Ulfeldt¹⁾.

I Anledning af, at de adelige Skibskaptajner ikke har villet dømme Peder Galt, fordi han er af Adel, skal det tilkendegives alle adelige, som søger Kongens Tjeneste, at de vil blive afvist, hvis de ikke vil underkaste sig den Rét, under hvilken de hører, enten ved Hoffet eller i Flaaden eller Hæren. — R. A.

Epthardi Skiibs *Capiteinerne*, Som aff Adel Erre, Igaar, dentyd der holdtis Reet offuer Peder galdt, Indted uylle dømme pa hans Ehre eller liiff, fordi hand uar En herremand, da achter Ieg at tale hannem tiil for Retten²⁾. Mens padded sliigdt indted skall skee mig tyer, Da skaldu paa myne uegne lade Adelen, som begerer at tiiene mig, [vide], Att ieg ingen aff dem begerer y myn tieniste, Som siig tiil hoffue med Marskalcken och *offisernis sentens*³⁾ y adskyllige tilfald [inted] uyl lade *contentere*, Och⁴⁾ dii, som tiil Skiibs siig Epthar Artycklerne⁵⁾ inted uyl Rette, *item* dy, som tyener tiil hest eller fodtz Och siig *imaginerer* siig Indted liige ued⁶⁾ at uerre krie[g]sretter vndergiiffuen. Vale. Aff køben: Slott den 23 Au: Anno 1644.

Christian.

¹⁾ Brevet mangler Udskrift, men fandtes mellem Brevene til Ulfeldt.

²⁾ Dette Brev bekræfter de i Chr. Bruun, Slaget paa Kolberger Heide, S. 175 f. meddelte samtidige Efterretninger, ifølge hvilke de adelige Medlemmer af Admiralitetsretten vægrede sig ved at dømme Peder Galt, fordi en Adelsmand kun kunde dømmes af Kongen og Rigsraadet. Hans Sag blev derefter henvist til Rigsraadet.

³⁾ Hermed menes vel Gaardsretten, der paa Københavns Slot sættes af Hofmarskallen.

⁴⁾ Meningen kræver i Stedet for: Och (og item i næste Linie): ej heller.

⁵⁾ o: Christian IV.s Skibsartikler af 8. Maj 1625, jvf. Bruun, anf. Skr., S. 177.

⁶⁾ ued er rimeligvis Fejlskrift for uel.

273.

28. August 1644.

Til Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested.

De skal, hvis Prins Christian agter at begive sig til Hæren i Skaane, paalægge ham at meddele Kongen, hvorledes hans Økonomi i saa Tilfælde skal ordnes, da Kongen ikke kan underholde hans Folk baade i Skaane og København. — *R. A.*

Hoffmeisteren Och Chanseleren H: Christian tommissøn skal tale med Prindtzen, At om hand Er tiilsyndtz at følge med offuer til skane Och sig der En tydlang huos *Armeien* opholde, Da uyl ieg uyde, hurledes ded skall ga tiil med hans vnderholding, Aldenstund hannem allerede Er giirdt En uys *deputat* paa hans hoffstatt¹). Ty at holde En dell aff hans folck y Skaane och En del y køben:, ded kan inted skeep, Huorfor ieg uil haffue En uys *designation* Paa hans *commitat*, som saledis staar y order, att Ieg ded y lengden kan wdsta, Tii uy haffuer siiett begindelsen pa wercket, mens Indted Enden. *Valete.* Aff køben: Slott den 28 *Au:* Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Hoffmeisteren Och Chanselern H: Christian tommissøn till hande.

274.

29. August 1644.

Til Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested.

De skal forespørge hos Marsken, om Soldaterne har Skærf med de rigtige Farver. — *R. A.*

Hoffmeisteren Och Chanseleren skal Erfahre huos Riigens Maars, Om woriis Soldater Er saledis forsiiet med feldttegen Eller *scharpper*, at man kan kende dem fraa dy Suenske, Ellers wiil ded galdt tiil.

¹) Se Brevet af 1638 Nr. 104; .jvf. Brevet af 12. Nov. 1644.

Dy fleeste haffuer Røde *scharpper* foruden guldt, Som dog bylligen burde at uerre¹⁾. *Valete*. Køben: Slott den 29 Au: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Hoffmeisteren Och Chanseleren till hande.

275.

4. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil tage Ulfeldts Anmodning om at tildele de to Brockenhuuser Len under Overvejelse. — R. A.

Dyn skriiffuelse Er mig y gar tilhande kommen, Huorudi du *Intersederede* for dy thuende Brockenhusser, At den Ene, som haffuer Lehn, matte fa et andiit, Och den, som Indted lehn haffuer, motte faa Ett²⁾, Huorpa Ieg dig inted forholder, At der Er Endnu langdt tiil walburgi³⁾, pa huilcken tyd lehn vddelis. Imidlertyd wiil Ieg giiffue acht paa, huem de[r] *Meriterer* kronens lehn, som leddige Erre, Saoch huem der *Meriterer* at beholde dem, som dii haffuer, Och derhuos haffuis y acht, at Ieg selfuer kan haffue nogiit aff dem, Huilckit inted kan skee, wden att ded skeer *generaliter*, Saat Ingen persons anseelse Er derhuoss, Mens allene haffuis y acht ded, som kan Staa y lengden. *Vale*. Aff køben: Slott den 4 Sep: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

¹⁾ Christian IV havde 1641 anordnet Skærf eller Bind af rød og gul Farve (de oldenborgske Farver) for det danske og slesvigske og af rød og hvid Farve for det holstenske Rytter i (Rockstroh, Den nationale Hær i Danmark I, 93 Note 1).

²⁾ Med den første menes sikkert Oluf Brockenhuus, der fra 1641 havde Lyse Kloster i Forlening og 1646 fik Københavns Len; han var gift med Ulfeldts Søster Karen. Hvem der menes med den anden Brockenhuus, er tvivlsomt — maaske Sivert B. til Sebberkloster, som fik Romsdal Len 1646.

³⁾ ∴ Valborg Dag, 1. Maj.

276.

7. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har ved natlig Rekognoscering undersøgt Stillingen ved Malmø, hvis Besætning snarest mulig bør forstærkes. — R. A.

Eptherad Ieg ygar, Gud uerre loffuit, weel och lyckeligen uar hiid ankommen, Da begaff ieg mig y Nat herfra ud y Marcken at besee leiligheden her omkring Och befunden, at man best kan faa luft pa den Siide henad Lund End pa den anden siide. Naar Nu sliigdt settis y werck, Da uyl Byen stercker besettis med folck Epther H: tage [t]ottis¹⁾ meni[n]g. Tii hand mener, att Borgeskabit Er indted at lyde [paa.]¹⁾ Ded ma nu uerre Om Den besetning, huorledis ded uyl, daa faar dog ded fynske folck, som befahliit Er at komme hiid, Errindris, at ded skeer med ded første, som befahliit Er²⁾. *Vale. Aff Malmøhuss den 7 Sep: Anno 1644.*
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister zu handen.

277.

8. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Malmøhus skal forstærkes med Tropper fra København. — R. A.

Eptherdi heer formenis, at der Er Ett antal Soldater, som hører under falck lycke Och Hundermarck, y køben-

¹⁾ Hul i Papiret.

²⁾ Den svenske Hær laa i Lejr udenfor Malmø, medens Hovedmassen af den danske Hær, som bestod af næsten alle Tropper fra Fyn og Sjælland, samledes under Kongens Overkommando i Malmø, hvorfra den d. 10. Septbr. (se Brevet af denne Dato) rykkede ud og lagde sig i en befæstet Lejr overfor den svenske (Rockstroh, Den nationale Hær i Danmark I, 146 ff.).

haffuen, Daa skall diisamme hiidsendis¹⁾, aldenstund ieg indted ued, huortil dy kan brugis deer, Och heer Raaber dy paa dem, som ded uden dem Indted kunde bliiffue be-
stiildt. *Vale.* Aff Malmøhus den 8 *Septem: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

278.

10. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Da Kongen vil lade de danske Tropper, som er rykket ud af Malmø, slaa Løjr overfor Svenskerne, skal der sendes Tømmer hertil. — *R. A.*

Eptherdi uy Erre Nu Ryckt y marcken Och achter Nest gutz hielp att *camppere* strax optiil fiinden, dog sa, at man haffuer Byen tiil syn fordel, Huortyl uyl behøffuis smadt firre tømmer och deeler, Huorfor du skaldt y En hast skaffe sliigdt hiid, Som skee kan. *Vale.* Aff Malmøhus den 10 *Sep: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

279.

12. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Brødet skal, paa Grund af Utilfredshed med dets Størrelse, for Fremtiden fordeles efter Vægt. — *R. A.*

Eptherdi der klagis Offuer Brødiit, at ded indted Er numer aff den Størrelse, som ded uar først, och ded begeris, at dii matte annamme och wdgiiffue Brøddiit Epther wechten,

---

¹⁾ Falk Lykkes og Johan Hundermarks Tropper blev overført til Malmø (Rockstroh, Den nationale Hær i Danmark I, 147).

Da Eptherdi ded indted¹⁾ myn skade, att sliigdt skeer, daa skall befahliis, at Brødiit weiies dem tiil, som ded annamer. *Vale. Aff Malmøhus den 12 Sep: Anno 1644.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

280.

15. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen tvivler om, at den af Ulfeldt til Generalgevaldiger foreslaaede Person er egnet hertil. Ordre til at oversende Krudt og Bly. Der skal skaffes Dr. Peter Paynck Vand fra St. Helene Kilde. Rytteriets mislykkede Foretagende skal forelægges en Krigsret. — *R. A.*

Dyn skriiffuelse Er mig tilhande kommen, Huorudi du slager *capitein* Steen for tiil at bruge for En *generall* *gewaldiger*²⁾, Huorpa Ieg dig inted forholder, at Ieg formener, at samme person uel Er at faa løss huos Prindtzen, mens om hand den *scharsi* uyl antage, och Om hand dertil tiienlig Er, ded ued Ieg Indted. Tii hand Er En *Lysintiatus Iuris* och siiger siig att haffue betiiendt *generall Auditor*s pladtz, Mens y Marcken haffuer hand ingen *scharsi* betiiendt. Dii

¹⁾ Her mangler Ordet: er.

²⁾ Om Udnævnelse af en Rigens Profos se V, 493 f., 510 ff. og 515 f. Som Rigens Profos eller Generalgevaldiger nævnes foruden de her anførte Jeremias Rode, der tiltraadte 26. Juni 1644, og med hvem der blev afregnet 18. Marts 1645 (T. Kanc. I. A. Optegn. og Bestemmelser om Sold m. m. 1625—58). Kaptajn Steen er rimeligvis den Georg Justus von Stein, „dero Prinzl. durchl: . . . Bestalter Capitain“, der paa Prinsens Vegne har udstedt en Kvittering for modtagne Penge 8. Apr. 1644 (R. A., Prins Christian (V)'s egenh. Breve, Bilag til Brev af 13. Apr. 1645). Ifølge et Brev af 21. Decbr. 1644 (smst.) fra Prinsen til Ulfeldt havde Kongen befalet Kaptajnens Afskedigelse, hvorfor Prinsen anmodede Ulfeldt om at hjælpe ham til en Bestilling.

Støcker Erre hiid ankommen, mens Indted krud, som flux¹⁾ dageligen medgaar. Der uyl yblandt andit sendis noget Piirspulffuer med, som man kunde vndsette bønderne med, sa och Blii²⁾. Ded Er befahliit *D*: Peter Pay att gørrer nogiit for mig och dertil bruge ded wand aff *S*: *Lenis* kylde, huorfor du skaldt uerre hannem behielpelig til at bekomme saa meegiit deraff, som hand deraff begherer. Och saframdt der fyndis aff samme wand, som lenge siiden Er lagdt ind y foruaring, daa skall dedsamme brugis, ty ded forgaar Indted, huor lenge ded Och ligger.

Huorledis uorris Riitter En dell siig Imod fynden haffuer forholdt³⁾, ded Erfharer du aff *H*: Iost Høg. Huem dy nu weriit haffuer, som den Største skiild derudi haffuer, ded wiil sig wduysse, Naar kriegsrett holdis. *Vale*. Malmøhus den 15 *Sep*: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

281.

21. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.⁴⁾

Der skal sendes Skibe til Middelfart for at forhindre, at de tilbagevendte Fjender sætter over til Fyn. Der skal sendes Krudt til Malmø. — *R. A.*

¹⁾ næsten.

²⁾ Kongen havde i Brev af 12. Sept., V, 496, anmodet om at faa tilsendt Krudt. Piirspulffuer er rimeligvis Pürschpulver o: Jagtkrudt.

³⁾ Hermed sigtes rimeligvis til Fægtningen d. 14. Septbr. ved Broen ved Onsvale, hvor det danske Rytteri under [Henrik] Ahlefeldt blev slaaget af en svensk Styrke under Johs. Wachtmeister (Boeclerus, *Historia belli Sveco-Danici* (1679), S. 184).

⁴⁾ Brevet mangler Udskrift, men fandtes mellem Brevene til Ulfeldt.

Epther som her bliiffuer sagdt, at ded folck, som Er kommen tilbage igen¹, haffuer y siinde at uylle gaa pa Sønderborrig Och saa offuer ad fyn, daa uyl ded uerre fornøden, att der sendis nogle aff dy sma skiib henad Myddelfardt och deromkring sliigdt att forhiindre. Heer Er mangel bade for krud och lundter²), huorfor der uyl sendis En hab aff begge slags hiid med ded første. *Vale.* Malmøhus den 21 *Septem: Anno* 1644.

Christian.

282.

29. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal skaffes Vaaben til Bønderne. — *R. A.*

Eptherdi uorris fodfolck fast Igenom bencken³) Er ilde forsørgit med sydgeuer, da uyl der tenckis pa, at man skaffer En hab bønder Øxer och striidtzhammer, som dy kan stycke paa Beldtiit. Ded skiib, som kam offuer til Malmø, Er befahliit at gaa hiiem Igen. *Vale.* Aff Allerup den 29 *Sep: Anno* 1644.

Christian.

Huad der skall sendis till Leiierit, ded skall sendis til løddekar ued Borreby⁴).

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

¹) Efterat Torstenson i August havde forladt Holsten, sendte han kort efter en Troppestyrke Nord paa under Helmut Wrangel, der 2. Septbr. rykkede ind i Hertugdømmerne (Boeclerus, Hist. belli Sveco-Danici, S. 162).

²) Jvf. Brevet af 15. Sept.

³) o: i det hele taget, gennemgaaende.

⁴) Brevet er skrevet under Kongens March Nord paa fra Lejren ved Malmø. Allerup ligger en Mil Nordøst for Malmø, Borreby og Løddekøping (= „Løddekar“) et Par Mil længere mod Nord.

283.

Septbr. 1644.¹⁾

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal holdes Øje med Befolkningen i Barsebæk, navnlig med Præsten, som har Samkvem med Svenskerne. Om Ansættelse af Arkelimester Chrf. Schwenckes Søn. — *B. Bergius's Afskr., Vetenskabsakademiens bibliotek, Stockholm.*

Eptherdi heer talis Om, att der gaar *continue* bud offuer fraa Barssebeck hiidoffuer tiil Biiien, da uyl der giiffuis acht pa, om ded siig saledis forholder. Der taliis om Presten Sammestedtzt, at hand holder god *correspondens* med Suensken Och skaffer dem heer aff byen aldt ded, hand kan komme aff Sted.

Med den, som Er antagen tiil *Artholoriit* att *commandere*, skaldtu tale, att hand skall bruge Christoffer Suenckis Søn tiil En aff dem, Som skall *commandere* dy gemene *connestabler*.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

284.

10. Oktbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil i Løbet af tre Dage gaa mod Fjenden. Ulfeldt skal sørge for Forsendelsen af et Brev til Hannibal Sehested. Der er antaget en Rigens Profos. En af Fjenden bygget Bro er i Nat ødelagt af de danske. — *R. A.*

Epthersom Ieg habis Nest gudtz hiielp Inden tre dage att gaa fynden Nermer, Och mig liigger Macht pa, att dette

¹⁾ Dette Brev er formodentlig skrevet fra Malmø, hvortil Kongen var kommet 6. Septbr. 1644, se Brevet af 7. Sept. Da den unge Christoffer Schwencke ikke betegnes som Arkelimester, hvortil han udnævntes 30. Septbr. (se Brevet af 31. Dec.), er Brevet rimeligvis skrevet før denne Dato.

breff kommer Hanibal Sested¹⁾ till hande, Huorfor du skaldt Sende dette breff med En Eiigen Iacht henad warberg, att lensmanden sammestedt skaffer ded hen tyl Bahus. *Vale.* Aff kwarterid den 10 *Octo: Anno* 1644. Christian.

Ieg haffuer Nu, gud uerre loffuit, faat En generall gewaldiger, som [er] En herremand, En Hynicke aff Slechtt, som haffuer tyendt tiilforn for Oberster Lythenandt²⁾. I Nactt Ruynerede myt folck fyndens Broe, som hand uille gaa offuer med hans stycker, Paa huilken hand Nu fast y Offuer otte dage haffuer biigd Paa(!).

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande³⁾.

285.

13. Oktbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Det skal befales Hofprædikanten at begive sig over til Kongen. — *R. A.*

Epttherdi Ieg habiis Nest gudtz hielp med ded første at fa leilighed til at komme herfra⁴⁾, Och Ieg indted gerne hører fremmede Presters Predicker, da skaldtu befahle Hoffpredikandten⁵⁾, att hand Sig heroffuer forfœiier, Och skaldtu uerre hanem behiuelig tyl thu heste, som hannem syden skall giiffuis penge pa. *Vale.* Aff kwarterit den 13 *Octo: Anno* 1644. Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

¹⁾ Hannibal Sehested, som i Løbet af Sommeren havde gjort forskellige Udfald fra Baahus, forberedte paa denne Tid et Indfald i Värmland for at støtte Kongens Felttog i Skaane; paa Grund af dettes hastige Afslutning blev Planen dog ikke udført (O. Munthe, Hannibalsfejden S. 59).

²⁾ Om Rigens Profos Christoffer v. Hünecke se V, 546 Note 1.

³⁾ Dette Brev modtoges ifølge en Paategning den 11. Oktbr.

⁴⁾ Jvf. Brevet af 16. Oktbr. (V Nr. 447), ifølge hvilket Kongen vilde bryde op med Hæren næste Dag.

⁵⁾ Dr. Jacob Madsen.

286.

23. Oktbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil have at vide, om han har givet Otte Thott Tilladelse til saa lang Tid at være borte fra sit Len og opholde sig paa Malmøhus. — R. A.

Du uest dig vden thuiffuel Nock som at Errindre, At der bleff Engang taliit Om Otte tott pa køben: Slott, huad hand saa lenge pa Malmøhus haffde att bestille, Och at der uar dy, som mendte, hannem sliigdt aff mig at uerre befahliit. Der mig Nu sliigdt hell vnderligdt forrekam, da sende Ieg bud y Chanseliit att Erfahre om samme leilighed Och fick till suar, at der uar Ingen, som uyste nogit derom att siige. Der nu samme sag heer bleff bracht pa Banne Igen, Och Ieg uille uyde, huem der haffde giiffuen hannem loff dertill, at hand sa lenge motte werre fra hans lehn, da Suarede hand, at hand dertil haffde forloff aff dig. Huorfor du skaldt lade mig uide [om]¹⁾ du hannem sliigdt Est gestendig Eller Eii²⁾. Vale. Aff kuarterit den 23 Octo: Anno 1644.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

287.

1. Novbr. 1644.

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Brevbæreren skal foruden Brevet overbringe Hertug Frederik en vigtig mundtlig Meddelelse fra Kongen. — R. A., *Regeringskans i Glückstadt, Militaria, [Nr. 20]*.

Freundtlicher Herdtzliiber Sohn, weil ich dissen Briiffzeiger Etwas diir fohrzubringen, worahn miir gelegen, Als

¹⁾ Hul i Papiret.

²⁾ Se V, S. 520—22 (hvor en Optegnelse til dette Brev er trykt), S. 521 Note 1 og S. 527.

sollestu solches von im vernehmen vndt, im gleich ich selber bei diir wehre, glauben beiiessen¹⁾). Befehle dich hiimit dem Skudtz des Allerhögsten vndt verb[1]eiibe biis an mein Ende

dein getreuer vather

Christian.

Auff dem hausse kopenhagen den 1 *Novem.*: Anno 1644.

Udskrift: Meinem Herdtzliiben Sohn dem Erdtzbyskop zu Brehmen zu handen.

288.

2. Novbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Paa Grund af Udspredelse af alle Slags Meddelelser ved visse Folk i København skal Posten undersøges i Køge for at opdage Ophavsmændene hertil. — R. A.

Eptherdi Man formercker, att der fyndis dy heer y byen, som *communicerer* allehande Paa andre steeder, Da skaldtu befahle, att man y køge²⁾) Leder Postens breffue Igenom, at man kan komme vnder veriit med dem. *Vale.* Køben: Slott den 2 *No.*: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

¹⁾ Dette Brev er vedlagt en af Kongen underskrevet Skrivelse af 31. Oktbr. til Hertug Frederik, i hvilken det meddeles, at det nu ved Mægling af de franske og nederlandske Gesandter er kommet saa vidt, at fire danske Rigsraader den ²⁵/₁₅ Decbr. vil komme sammen med de svenske i Brømsebro for at forhandle om Fred. Den mundtlige Meddelelse har rimeligvis omhandlet Kongens Betæneligheder ved at begynde Fredsunderhandlingerne og hans Ønske om at forhale disse, se Fridericia II, 440—47.

²⁾ Den ved Forordning af 24. Decbr. 1624 oprettede Postrute til Lolland-Falster gik over Køge (Hjorth-Nielsen, Det danske Post- og Telegrafvæsen I, 39).

289.

8. Novbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Da han fraraader at udnævne Christoffer Hansen til Borgmester, vil Byskriver Søren Christensen, som har faaet de fleste Stemmer, være at foretrække. Til at bruges som Raadmand har Laurids Hammer faaet de fleste Stemmer. Lensmanden paa Københavns Slot skal faa Befaling til at levere Hør. Ved kan ikke skaffes fra Københavns Len, derimod fra Abrahamstrup. *B. A.*

Aff dyn skriiffuelse Mig y afftis tylhande kommen haffuer Ieg forstand[e]n diit *Juditium* om Christoffer hansøn¹⁾ at uer:(!), at hand Inted Er *Laboriosus*, som Endeligen ma werre, Huorfor man kan ga hannem forby Och bruge Søren Christensøn, som Er Byskriiffuer, som dii fleeste *Vota*²⁾ gar pa, Och Rossiis for at uerre En oprichtig och arbeiidtsom mand. Miig Er hand Indted bekendt uyder, End Ieg haffuer hørdt tale om hannem. Tiil at bruge y Radiit Er Ingen, som haffuer fleere *Vota* som lauers hammer³⁾, som mig sauuydt Er bekendt, at hand Ingen striid skal gørere y Religionen. Om ded hør att skaffe, sa uuydt skee kan, skal lensmanden fa befahling pa at skaffe. Naar man trenger tiil weed, da uyl dette lehn forskanis, ty ded taler inted megit at hugge y. Der Er Ingen Pladtz, der kan huggis pa med mynder skade som pa Abrahamstrups skoffue, Naar uedden huggis y tyde, och broen, som wedden skybis, bliiffuer Nogit forlengiit. *Vale.* Aff køben: Slott den 8 *Nouem: Anno* 1644.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

¹⁾ Christoffer Hansen blev d. 29. Jan. 1645 Borgmester (O. Nielsen, *Kjøbenhavns Hist.* III, 217), men mod Ulfeldts Ønske, jvf. *Birket-Smith, Leonora Christina I*, 347.

²⁾ Nemlig i Byraadet. Søren Christensen Kolding blev Byskriver 1635 og Raadstueskriver 1645 (O. Nielsen, *anf. Skr.* III, 263, 265).

³⁾ Om Laurids Hammer se *Kjøbenhavns Diplomat. efter Registret.* 1646 nævnes han som Borgmester i København (smst. V, 295).

290.

8. Novbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal, da han ikke anser Byskriver Søren Christensen for egnet til Borgmester, anbefale en anden hertil. At en Mand driver stor Handel, skal ikke kunne fritage ham for at tage imod Borgmesterstillingen. — *R. A.*

Ieg haffuer aff dyn skriiffuelse forstanden, At Byskriffue-
ren snarer skulle føre folck sammen End skylle dem ad med
hans wiidtløfftighed, Huorfor ded Er best, at hand kommer
indted høier, End hand¹⁾. Saframdt dig nogen bekendt Er,
som man med tiendt Er, da kandtu lade mig ded wiide.
Att ded Nogen skulle vndskylde, att hand Indted kunde
werre Borgeme[ste]r, fordy hand driffuer stor handell, ded
haffuer Indtill diiss indted kunde gelde. Tii Ieg uyl Ickun
Neffne En, som mig falder Ind, som Er Christen Albredt-
s[e]n²⁾, som boede pa hyørnit aff den gade³⁾, som løbber
Op tyll Amagger torre. Hand dreff sa stor En handell,
som y dy dage Nogen giiorde, som waar Borgemeister y
Mange Aar. *Vale. Køben: Slott den 8 No: Anno 1644.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

291.

12. Novbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Da Kongen har meddelt Prins Christian, at han ikke kan
fortsætte med at give ham samme Understøttelse som hidtil, skal
Ulfeldt lade Prinsen vide, at ogsaa de saakaldte Haandpenge er
indbefattede heri. — *R. A.*

¹⁾ Her mangler Ordet: er. — Jvf. det foregaaende Brev af s. D.
som maa antages at gaa forud for dette i Tid.

²⁾ Chr. Albretsen var Borgmester 1598—1616, se O. Nielsen, Kjø-
benhavns Hist. III, 199.

³⁾ Højbrostræde.

Epthersom Ieg y disse dage haffuer mig ymod Prindtzen ladiit formerke, myddelen inted at uerre huos mig at giiffue hannem den genandt aff penning Och andit, som hiidindtil skeed Er, Huorfor hand, sauel som Ieg gør, skulle skycke siig y tyden Och anstille syn husholding derepther, at Indkomsten aff falster och laland ded kan tale. Huorpa hand suarede sig gerne at uylle sig derudi *accommodere*, Mens hand habtis Indted, at dy handpenge, hand faar aff mig Om Ariit, derunder uar mendt. Huorfor du skaldt tale med hannem och hannem *demonstrere*, At om hand skønd sig y sagen inted uyl skycke, Da Er ded dog inted mueligdt at skaffe hannem penge, hand ma och kalde dem handpenge Eller anderledis¹⁾. Nar gud y himmelen uyl forandre tyden, da kan ded ga tiil som før. *Vale*. Aff køben: Slott den 12 *Nouem: Anno 1644*.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

292.

25. Novbr. 1644.

Til Korffits Ulfeldt.

Han skal forhøre sig om en Hollænder til at forpagte Kongens Ladegaard. — *R. A.*

Epthardi der taliis megit Om Nogle Hollender²⁾, som forpachter Adde[le]ns garde her y landit for En wiis Summa

¹⁾ Om Prinsens Deputat jvf. Brevet af 1638 Nr. 104. „Haandpenge“ var den af Sundtolden afgivne Sum, 3500 Rdl. aarlig. Denne bortfaldt, saaledes som det fremgaar af Sundtoldregnskaberne, fra Aar 1645; den til Paasken 1645 forfaldne Halvdel af Beløbet var dog allerede udbetalt 24. Sept. 1644. Derimod var Ydelsen fra Vordingborg Len ifølge Lensregnskaberne stadig den samme til Foraaret 1647. Om senere Tilskud til Prinsen se Erslev III, 297 og 332.

²⁾ Hollænderne var især Mejeriforpagtere hos Adelen i Hertugdømmerne.

penge, Da wylle Ieg, att du skulle høre dig, Om En aff dedsamme slagss folck, Som uylle paa sadan wylkor pachte mig ladgarden aff, som ligger heer for Byen¹). *Vale.* Aff køben: Slott den 25 *No: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

293.

25. Novbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Ved Fordelingen af Udskrivning af Baadsmænd i Norge maa Nordlandene, som har mistet mange Søfolk, fritages. — *R. A.*

Epthersom du for Nogen dage siiden sende mig En Zeddell pa dy steder y Norrie, som du formener at kunde Badtzmen[d] forskriiffuis fra, Och deryblandt fandtis Norlanden, som Nu En tydlang haffuer myst mange folck tiil Søes, saat derfra inted folck kan komme, Huorfor Ieg haffuer ladiit legge saa mange fleere pa dy ander lehn, som du aff huosföiiede *designation* kandt Erfhare. Breffuene uyl med ded første sendis tyll wandtz²). *Vale.* Aff køben: Slott den 25 *Nouem: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹) Kongens Ladegaard (ved St. Jørgens Sø) blev 1645 bortforpagtet til Jyden Peder Kristensen Svenske (Kjøbenhavns Diplomatarium III, 255—56, 308—09, 353—54, I, 660, V, 323, 361. O. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. IV, 399 f. E. Nystrom, Frederiksbergs Hist. I, 38—66).

²) Der udgik Kongebreve af 24. og 27. Nov. 1644 og 16. Febr. 1645 angaaende Udskrivning af Baadsmænd til Lensmændene paa Akershus, Bratsberg, Bergenhus, Tunsberg, Lister m. m., Trondhjem, Jemteland og Baahus, se Norske Rigsregistr. VIII, 334 og 338 f.

294.

30. Novbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Flaaden ved Wismar og om Skibe. — R. A.

Wdi myn siiste Skriffuelse Er inted taliid om fladen y Suerrig, menss om den wed wyssmar¹⁾.

Dy skiu betreffende, Naar Ieg seer Nogen wyshed pa sk . . . uu²⁾, da wyll Ieg mig om forsterckingen Erklere. Vale. Den 30 No: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens hoffmeister till hande.

295.

3. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Da Rigsraadet har besvaret Kongens Forslag om en anden Ordning af Lensvæsenet med en Høvisning til, at noget saadant tidligere har været drøftet uden Resultat, meddeler Kongen ham, at dette ganske vist er Tilfældet, men at Rigsraadet ved samme Lejlighed havde givet ham forskellige Løfter om økonomisk Støtte, og at disse ikke er blevet opfyldt. — R. A.

Eptherdi ded stackit siden ved Prindtzen bleff Riigens Raad sagd, mig at haffue ysynde At sette lehnens Indkomst pa En anden fod End den, som den nu staar pa, Paded at Riigens Indtecht kunde strecke tiil wdgiifften, Och Ieg aff Prindtzen haffuer forstanden, at Radiit haffuer mendt, at sliigdt haffde uerrit for tilforne och ingen genge kunde haffue, Da haffuer ieg uyllet derom dig myn mening forsta, som du kandt lade dem forsta, som med dig om samme leiilighed kommer y *discurs*. At ded Io haffuer uerrit for

¹⁾ Den svensk-hollandske Flaade var før November Maanedes Udgang sejlet til Wismar for at søge Vinterhavn.

²⁾ Hul i Papiret.

at sette lennen paa Een anden fod, ded Nechter Ieg Intød, Mens huem der uyl tale om samme leilighed, den(!), hand bør at uyde, hurledis ded giick tiil, at sammetiid att ded inted bleff saat y werck.

Riigens Rad loffuede mig Sammetyd at hiielpe mig aff myn geld, *Item* dy wylle mage ded sa med allehande paleg, att Indkomsten kunde Naa tiil at holde kronens Nøduendige folck med kost, løn och kleeder, saoch att fladen Och *Artholoriet* kunde Erholdis¹⁾, Riigerne tiil tiieniste, Som y Ingen Made Er bleffuen Eptherkommen²⁾. Och skal der ingen Stadtholder, Hoffmeister Eller Rendtemeister kunde med bestand legge nogen kuytandtz herfor paa tussind Riix eller slette daler, som Ieg y all den tyd, Ieg Regerit haffuer, mig til profiit annammet haffuer. *Vale.* Køben: Slott den 3 Decem: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

¹⁾ o: opretholdes.

²⁾ Christian IV havde allerede for flere Aar siden udtalt sin Misfornøjelse med Kronens Indtægter af Lenene (se IV, Brevene af 11. Dec. og 26. Dec. 1636, 1636?, 16., 17. og 19. Maj 1637, 8. og 16. Febr. 1639, V, 195 Note 2 til Brevet af 16. April 1642 og Breve til Korfits Ulfeldt af 13. Jan. og 3. Febr. 1642 i dette Bind) og havde forhandlet med Rigsraadet om en Ændring heraf (se Erslev II, 435 f., 513 og 597), men bestandig mødt Modstand. Ved Rigsraadsmødet Decbr. 1644—Jan. 1645 (Erslev III, 30—37) synes Sagen ikke at have været fremme, men der er, som det fremgaar af ovenstaaende, ført Forhandlinger gennem Prinsen. Kongens Paastand, at Rigsraadet tidligere, for at opnaa Opgivelse af Lensreformen, havde lovet at bringe Balance mellem Indtægter og Udgifter ved Hjælp af Skatter, synes ikke at kunne henføres til et bestemt Tidspunkt, da man ikke kender alle Forhandlingernes Forløb, men stemmer med Raadets almindelige Standpunkt. I 1646 opnaaede Kongen en Ændring af Lensbetingelserne, medens han det følgende Aar maatte opgive en Afskaffelse af Rostjenesten (Erslev III, 87, 190, 211 med Note 2, 220, 296, 329, 412 f.).

296.

4. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har ladet Prins Christian vide, at han ikke længer kan holde Hus ogsaa for ham, hvorfor der skal sørges for Vogne til hans Tøj. — *R. A.*

Eptherdi den dagelige husholding falder mig sa tung, att ieg den huercken kan eller wiil lenger taale, Da haffuer Ieg ygar befahliit myn Marskalck¹⁾ at syge Prindtzens Marskalck, at ded inted uar myn leilighed saledis att holde huss, som Nu En Rom tiid holden Er, Huilckit Ieg ochsa haffuer skreffuen Prindtzen tyl y dag.

Huorfor du skaldt tale med Prindtzen Om wogne tiil hans tøj, ty Ieg haffuer bestillit uogne tyl mit folck ymorgen fra Amager, som skall føre dem henad frederigsborg, ty Ieg ued ellers ingen wogne at bekomme heer Endten til den Ene Eller til den anden. *Vale.* Aff køben: Slott den 4 Decem: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

297.

4. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Et Rygte om, at fire svenske Skibe er sejlede gennem Sundet og ligger ved Landskrone, skal nærmere undersøges. — *R. A.*

Der Er kommen En tyl byen, som giiffuer for, att der Er gangen 4 Suenske skiib her Ig[e]nnom och ligger for landtzkrone, *quod ego non credo.* Om huilcken leilighed man

¹⁾ Kongens Hofmarskalk var Knud Christoffersen Ulfeldt og Prinsens Johan Christoffer Körbitz (Nykøbing Lensregnskab 1642/43).

²⁾ Om Prinsens Gæsteri paa kgl. Slotte jvf. V, 287, 323 og 499 f.

faar dog att Erkundige sig, paded man kan tencke sagen
uyder Epther. *Vale.* Køben: Slott den 4 *Decem: Anno 1644,*
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

298.

10. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.¹⁾

Kongen sender ham en Skrivelse fra Oberst Henderson til
Ditlev Reventlow. — *R. A.*

Hvad den Oberste Hendersen²⁾ fra Helsingør haffuer
skreffuen Chanseler Reuendtlou til Om kon: y Engelandtz
ty[1]stand, ded haffuer du aff dette herhuosfœiiede skriiffuelse
at Erfahre, Som Indted Riimer siig med den Snack, som
hand haffuer skreffuet dig til Om. *Vale.* Køben: Slott den
10 *De: Anno 1644.*

Christian.

299.

21. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal undersøge, om en af Kongen afskediget skotsk
Oberst stadig opholder sig i København, skønt han har angivet at
ville sejle til Danzig. — *R. A.*

¹⁾ Brevet har ingen Udskrift, men fandtes mellem Brevene til Ulfeldt.

²⁾ Oberst Henderson sendtes af Christian IV til den engelske Konge, for, hvis Situationen tillod det, at anmode om Hjælp mod Svenskerne (Instruks af 28. Nov. 1644, T. Kanc. U. A. Eng-land, Akter og Dokum. vedr. det politiske Forhold til Danm. 1641—48). Sendelsen blev imidlertid mislykket. Ved sit Komme til England blev Henderson (som mistænkt for tidligere at have taget Del i en Sammensværgelse) anholdt paa Foranstaltning af Parlamentet, og hans paa Chr. IV.s Vegne fremsatte Tilbud om at mægle mellem Kong Karl og Parlamentet afvistes af dette (Latina 1645 5. Juni og 10. Sept., 1646 3. Juni).

Der war En gammel Skodtske Oberster¹⁾ huos mig y Malmø, som nu y forarit uar *Recommanderit* hiid fra Bau-
dessen Och siiden forskiickit tiil Stadtholderen y Norrie,
huor hand indted kunde bliiffue *Accommoderit*, som hand
wiille, Mens kam hiid Igen och søgte anden *condition* her.
Der man nu lod hannem forsta, at heer uaar Nu ingen²⁾
for hannem, mens lod hann[e]m bekomme hans Rest, som
hand haffde att foddere, saat hand fyck hans fuldkommen
affskeen fra mig, Daa sagde hand, at hand med første wiind
uylle gaa henad dandtzig. Der Ieg Nu Ett gaadt stund
derepther kam til køben:, daa saa Ieg hannem deer. Siiden
uar Ieg Engang agiit ud y haffuen och tog myn³⁾ weii til-
bage Igen Igenom byen Och saa ham der pa gaden Och
glemde att siige dig ded, huorfor du skaldt Erfahre, om
samme Oberster Er siin kaass, Eller om hand Endnu Er
forhanden. Saframdt hand Er Endnu y køben:, daa Er ded
Inted for gudtz skiild, att hand Er deer. *Vale. Frederigs-
borg den 21 Decem: Anno 1644.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

300.

25. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Om noget medicinsk Vand, som skal sendes Kongen, og om
Reparation af en Bro ved Slottet. Peder Vinstrup skal begive sig
til Frederiksborg til Nytaar. Ulfeldt skal sende Kongen et Skip-
pund Voks. — *R. A.*

¹⁾ Muligvis Thomas Lyon, som ifølge kgl. Befaling af 1. Okt.
1644 til Hannibal Sehested skulde have et Kompagni i Norge
(Norske Rigsregistr. VIII, 333)?

²⁾ Her mangler Ordet: Lejlighed eller lign.

³⁾ De to sidste Ord er skrevet to Gange.

Aff dyn skriffuelse, som kammerskriiffueren¹⁾ haffde med sig, haffuer Ieg forstanden, at du haffuer faat nogit aff *D:* kneffuels wand²⁾, huorfor du dedsamme skaldt hiid sende, Mens wiider indted deraff at bestille, ty ded kand nocksom gørris heer, Naar man uyl gørrer sig nogen wmag derfor. Her ued Slottit Er En broe, som skall *Repareris*, aldenstund Ieg Ellers indted kan komme bag ud y dyrehaffuen, Huorfor Hans Ohnemøller skall sendis hiid, at hand kan se³⁾, huad och huormegit tømmer der gørris fornøden tyl samme broe, saoch fortinge den med dennom, som heer boer. Och paded hand kan vnge[fe]rlig uyde mengden och størrelsen aff tømmerit, da sender Ieg dig herhuos En *designation* derpa, som tømmermanden her haffuer giordt. Byskoppen y Skane *D:* Peder wynstrup skall befahlis at begiiffue siig hiid ymod Nyvars dag. Och Epthersom Ieg behøffuer Ett skyppund wox, da skaldtu sende mig Ett Skyp-pund Och derhuos lade mig uyde, huad ded koster. *Vale*. Frederigsborg Iule dag *Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

301.

30. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Brevbæreren, med hvem Kongen har akkorderet om et nyt Arbejde, skal udlevere det Kontrafej af Kongen, som er betalt. Endvidere skal han have Betaling for Kongens Rytterbillede. Der skal gives Besked om Bredden af det Lærred, som kan væves i Børnehuset, og som bruges til Skilderi. — *R. A.*

¹⁾ Johan Thomesen (Grundtvig, Meddel. fra Rentekammerarch. 1872, S. 203).

²⁾ Jvf. Brevene af 8. Okt. 1643 og 23. Apr. 1644.

³⁾ Ordet er skrevet to Gange.

Denne breffuissær haffuer Nu *Acorderit* med mig Om ded stycke at male¹⁾. Sammen[!] *Munsør* haffuer myt konterfey huos sig, som hannem betaliit er, dentyd hand først kam at boe, dersom²⁾ hand nu boer³⁾, Och ded dog inted uylle myste, paded hand Epther handen kunde gøre andre der-epther, Huorfór ded nu skal affodderis och settes pa Slottiit. Och pa ded hand ded inted skal kunde *disputere*, da skal ded haffuis y acht, Att hand ingen haffuer giordt, som Ansiichtet wender hen pa den høiier hand, vden dedsamme och ded, som Er giordt, som ieg sidder tiil hest. Huilckit til hest hannem Inted Er betalit aff arsag, att Ieg haffuer glemdt, huad hannem derfar loffuit Er, huorfor du mig ded skaldt lade uyde.

Och Eptherdi der fyndis Ett getou⁴⁾ y Børnehussit til at gøre ded Store lerrid paa, som brugis tyl skylderi, Daa skaldtu lade mig uyde, huor Breedt lerrit derpa kan görris, *item*, om der Er gaarn tiil 12 allen aff dedsamme att gøre. *Vale*. Aff frederigsborg den 30 *Decem.*: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

302.

31. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen ønsker Besked om, hvor mange Skibe der kan skaffes til Flaaden. Han udtaler sig om Uddannelse af Søfolkene, især til Fyrværkere, om Brugen af medicinsk Vand og om den Kur, der skal foreskrives ham af de københavnske Læger. Kronborg er ikke truet, da et fjendtligt Indfald snarest vil ske fra Landskrone og Hveen mod Egnen ved Rungsted. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm.*

¹⁾ Rimeligvis Karl van Mander, som foruden det store Rytterbillede malede forskellige andre Billeder af Christian IV (Biogr. Leksik., red. af P. Engelstoft. Kunstmuseets Aarsskrift 1936, S. 112 f.). Jvf. Brevet af 1. Sept. 1642.

²⁾ o: der, hvor.

³⁾ K. v. Mander boede 1645 i Læderstræde (F. R. Friis, Bidrag t. dansk Kunsthist., S. 77).

⁴⁾ o: Væv.

Epthersom ded bekendt Er, huad macht mig ligger derpa, om gud y himmelen uylle giiffue syn nade dertil, at man Kunde Komme nogit sterck y Søen Nu pa forarit, Da skaldt du lade mig uyde: først, huor mange skiib ieg selfuer Kan Komme aff sted. 2. Huor mange Borgeriit y danmarck och Norrie Kan bringe til weiie. 3. Huor mange man formener at faa fra holland och 4. huor mange fra Engeland, Om Konningens sag staar saledis, som man mener¹⁾.

Ded søefolck, som Er tagen aff holmen och saat pa tøyhussit, ded skal delis yblandt Arckeliimeisterne, paded at om nogen befindis, Som inted haffuer leardt, at man da ued, huem derudi skiild haffuer. Der uyl ysønderlighed tagis En 20 eller 30 mand ud til fyrwercker, som den wnge herremand fra myn Søn H: frederich och den vnge Suencke²⁾ Kan vnderuyse. Och uyl der inted Krud sparis, om dy skall leere nogit til gaffuens. *Granater* uyl skaffis aff Metal och Iern, Om dii Endskøndt Koster megit, ty ellers leerer dy inted at omgaas dem.

Ded wand³⁾ haffuer ieg bekommen och achter dedsamme, om gud uyl, med det første at bruge. At der fyndis dy y Køben:, huiis tender Erre bleffuen løsse aff D: dyderigs⁴⁾ wand, ded er ingen wnder, ty dedsamme skulle ded wand gørrer, som du haffuer sendt mig, om ded indted uar misserit⁵⁾ med andit, Som deraff Kan Erfahris, at nar man uyl bruge dedsamme, da skal ded først skulppis op och Neder, saat ded Kommer yblandt hinanden.

Ieg haffuer stor arsaag til at Ønske, at gud y himmelen uyl yndskiide *doctorene* y Køben:⁶⁾ dii *consilia*, som Erre

¹⁾ Om Flaaden jvf. Brevet af 15. Jan. 1645 og VI, 29 f.

²⁾ Christoffer Schwencke, Søn af Arkelimesteren af samme Navn, var Fyrværker, førend han 30. Sept. 1644 blev Arkelimester (Blom, Kristian IV.s Artilleri, S. 23 f.).

³⁾ Jvf. Brevet af 25. Dec.

⁴⁾ Rimeligvis Prins Christians Læge, Helwig Dietrich, om hvem se Ingerslev, Danmarks Læger I, 311.

⁵⁾ ∴ miscerit, blandet.

⁶⁾ Ni københavnske Læger havde 28. Decbr. 1644 afgivet en Betænkning om Kongens Helbredstilstand (R. A. Kongehuset, Christian IV, Breve og Betænkninger af Læger . . . . 1626, 1643—45). Jvf. V Nr. 479.

mig tienlige til myn Sundhed Igen at Erlange, ty ded pleiier selden at skee, at dii stemmer offuer Ens om En Kuur, Endten den Er aff stor Eller Ringe *importans*.

Dii breffue om *garnisonen* at forstercke pa *Croneborg* uyl gørris y Køben:, ty her Er ingen aff ded danske Chanseliie. Wed *Croneborg* haffuer ded ingen Nød, ymens Riitteriit ligger der, Tii huad fynden skall gørere, ded Skall skee fraa lanskronen pa Eller ued Huen och offuer ad Ronstii¹⁾ och den Kaas; ued *Crone*: ligger Issen selden offuer En dag eller thu. *Vale*. Aff frederigsborg den Siiste y ded Aar, som haffuer werit mig Ett skarpt Aar²⁾.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

303.

8. Januar 1645.

Til Korfits Ulfeldt.³⁾

Kongen har modtaget hans Skrivelse angaaende Forhandlingerne med de nederlandske Gesandter, som aabenbart begynder at blive kloge paa Svenskerne. Ditlev Reventlow har sikkert sendt Chr. Thomesen Sehested nogle Breve, blandt hvilke et fra Marselis. — *R. A.*

Aff dyn skriiffuelse haffuer Ieg forstanden, huad for *discurs* dii hollandtske gesandter⁴⁾ haffuer haft med dig om Spiiring⁵⁾ anbringen huos dii *generall* Stathen, Huoraff Er at Erfahre, at dii Eptherhanden lærer at kende dy suenske. Wor herre y himmelen skaffe Raad tiil penning, Sa bliiffen(!) alting ga[dt]. Disse frydtz *tractater*⁶⁾ Erre inted at bigge

¹⁾ 3: Rungsted.

²⁾ Brevet maa paa Grund af Omtalen af de københavnske Læger m. fl. Omstændigheder henføres til Aar 1644.

³⁾ Brevet mangler Udskrift, men findes mellem Brevene til Ulfeldt.

⁴⁾ De nederlandske Gesandter var i Juli 1644 kommet fra Sverige til Danmark for at tilbyde Nederlændenes Mægling i Krigen (Fridericia II, 426 ff.).

⁵⁾ Spieringerne, svenske Toldopkrævere, om hvem se III og IV passim.

⁶⁾ Forhandlinger om Fredspræliminærer var i Gang siden Efteraaret 1644 (Fridericia II, 441 ff.). — Resten af Brevet er, som det vil ses af Lakunerne, stærkt beskadiget.

paa. Ieg thuiff[er] int[ed], [at] den tydtske Chanseler Io
haffuer sendt H: Ch[ri]sti[an] [Tomm]issen dii breffue, som
Ieg befohll att sende hann[em] [blan]dt huilcke der findis
Ett breff fra Marsse[lio]¹⁾ . . . . . [h]and haffuer
befahling att skaffe . . . . . du sk . . . . de aff odden,
paaded hand kan wiider faa Order, huad skee(?) skall.
Vale. Frederigsborg den 8 Ianuarii Anno 1645.

Christian.

304.

15. Jan. 1645.

Til Korfits Ulfeldt.

Som Svar paa Ulfeldts Spørgsmaal meddeler Kongen, at der
til Foraaret skal udrustes en Flaade paa 36 Skibe, at han, saa-
snart han kan komme til København, vil ordne Forholdene i Børne-
huset, og at Pengene til Underhold af Rigsraadets Fredsforhandlere
ved Grænsen er sendt Tolderen ved Øresund. — R. A.

Dyn skriiffuelse haffuer Ieg Emphanngen och deraff for-
standen, huor mange skiib man med gudtz hiielp pa forariit
kan udriiste, *item* at Ieg En *Ordinandtz* uylle vnderskriiffue
Børnehussit angaendis, Saa och at du begerer 4000 daler
tiil Riigens Radtz fornødenhed henad grendtzen pa friidtz-
tractationen²⁾.

Huorpa ieg dig inted forholder, Att om den Aller-
høieste uyll giiffue syn Nade dertiil, att dii 36 skiib med
derris tiilbehør kan tilkommende forar kan(!) komme y
Søen, Da habis ieg med gudtz hiielp, att ded skall Ingen
Nød haffue. Dog ma man inted forkaste dy hollandtske
skiib³⁾, førend man seer, huordt hen werckiit wiil gaa, Som
inden faa vgger uyl briide⁴⁾ ud, Eptherad y Erre kommen

¹⁾ Talen er muligvis om Leonhard Marselis's Levering af Skibe, se VI, 29 f.

²⁾ Kommissarierne til Fredsunderhandlingerne i Brømsebro var Korfits Ulfeldt, Christian Thomesen Sehested og Rigsraaderne Christoffer Urne og Jørgen Sefeldt (Fridericia II, 451).

³⁾ I Septbr. 1644 havde man fra dansk Side ansøgt om Tilladelse til at udruste Skibe i Nederlandene (smst. 443).

⁴⁾ Er med en senere Haand rettet til: bryde.

sammen. At der skulle uerre giordt nogiit wiist Om Børnehussit, huorlædis derudi skulle holdis, ded ued Ieg mig Inted att Errindre, Mens ded første ieg bliiffuer saledis tilpas, at Ieg kan uerre En dag Eller thu y køben:, daa wiil Ieg *Ordinere* aldting derudi, som ded skall werre. Dii penge till Riigens Raadtz fortering Erre sendt till tolleren y Sundiit, huor du dem kandt lade affodere, Mens ieg uyl haffue dem Igen, gud giiffue huem der ochsa skall myste dem.

Vale. Frederigsborg den 15 *Ianu.*: Anno 1645.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

305.

28. Maj 1645.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal overveje Midler til at skaffe Balance mellem Rigets Indtægt og Udgift. — *R. A.*

Eptherdi man y mange made Erfahrer, Att Riigens Indkomst indted kan tiilstrecke tiil vdgiiffen, daa skaldt du sauel som dy andre y tyde tencke pa myddel, huoruud werckit kan Erholdis *in statu*¹.

Vale. Aff kastrup²) den 28 *May* Anno 1645.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

306.

28. August 1645.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Processen mod Byfogeden og Indsættelse af en ny Borgmester efter Reinhold Hansens Afsættelse. Leonora Christina har ingen Del i, hvad denne har gjort sig skyldig i. — *R. A.*

¹) Jvf. VI, 31, Nr. 41; Erslev III, 87.

²) Se VI, 25, Note 4.

Ieg haffuer aff dyn skriiffuelse forstanden, at *processen* ymod Byfogden¹⁾ Er En anden befahlit at vdføre, dog Neffnis hand Indted, huorfor Ieg uyl uyde, huem densamme Er.

Myn datter Eleonora haffuer Ieg indted at beskyilde for ded, som Reynholdt hansøn²⁾ och Broderen haffuer ladiit siig bruge y, Tii ieg kan indted Indbylde mig, at sliigdt skulle uerre sked med hinderss wyllie. Och Eptherdi den fierde Borgemeister aff mig Er Neffnid, da skal densamme ochsa Indsettis. Tii ded uylle uerre hannem al for stor Staadt, Om hand Eeden y myn *presens* Endtten her pa Slottit Eller y haffuen skulle afflegge.

Vale. Aff køben: slodt den 28 *Augustj* Anno 1645.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil Hande.

307.

1. Septbr. 1645.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal paalægge Borgmestrene at fuldføre Værket udenfor Nørreport, for at Porten, efter Befolkningens Ønske, kan blive lukket op igen. — R. A.

Epthersom Ieg stackit siiden uar y Nørreportd och uysede *ingeniøren* myn mening, huorledis ded werck her vdenfor skal dragis y ded gammel werck ued samme portd, Da uar der En haab folck huos mig, som Baad, at Nørre portd motte Abnis.

Der ieg nu lod dem forsta, at ded uar indted myn, mens Borgemeisternis skiild, som indted uylle skaffe den yderste Portd ferdig, da Rabte dii aldsammen, at Borge-meisterne aldrig haffde begerit hiielp aff dem dertil, Ellers

¹⁾ Om Sagen mod Byfogeden se VI Nr. 76 og 77.

²⁾ Om Afsættelse af Reinhold Hansen og Indsættelse af en anden Borgmester se VI Nr. 74 og 77. Mellem Reinhold Hansens Hustru og Leonora Christina bestod en nær Forbindelse, se III, 88. Broderen er maaske Raadmand Niels Hansen, se VI Nr. 74.

haffde dii gerne ladiit sig fynde dertiil at *contribuere*. Huorfor du sliigdt skaldt Borgemeisterne forreholde och om *Remedierung* y samme sag dennom befahle¹⁾. *Vale*.

Rossenborg den 1 *Sep*: Anno 1645.

Christian.

Generall com: wllfeldt²⁾ syger, att Naar ded kommer tilstede, som loffuit Er, da kan ded nocksom Naa til bade tyl Pordten och tiil werckit.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande

308.

18. Septbr. 1645.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil give ham midlertidig Orlov fra hans Embede, saa at han kan søge Rekreation i Frankrig eller andensteds. — *R. A.*

Ieg haffuer aff dyn skriiffuelse forstanden dyn Begering, Huorpa Ieg dig inted forholder, At Ieg Endnu Er y den samme mening, som Chanseleren dig pa myne uegne lod forsta, Nemblig, at ieg dig pa En tydlang uyl forløffue fra den Bestilling, dig Er betroyd³⁾, Indtil du kandt bliiffue tilpas Igen, Endten du Nu wiiltdt søge *Remedia* y franckerige Eller andenstedtz. Dertyl Ønsker Ieg dyg løcke och fremgang aff gud y himmelen.

Vale. Rossenborg den 18 *Sep*: Anno 1645.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹⁾ Herom se VI, 152.

²⁾ Generalkrigskommissær Knud Ulfeldt.

³⁾ Herom se VI, 77.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har flere Gange talt med Rigsraadet om den af de la Thuillerie foreslaaede Alliance med Frankrig og vil nu afkræve det en skriftlig Betænkning. Den kejserlige Resident og den franske Gesandt er interesserede i Rytteriets snarlige Aftakelse; Afregningen kan dog kun foregaa lidt efter lidt. — R. A.

Dyn skriiffuelse haffuer [jeg] Empfangen Och deraff forstanden, Huiis som den fransøssiske gesandter haffuer ladit dig forsta Om Nermer *Allianse* at gøre ymellom Riigerne, Huorpa Ieg dig indted forholder, At derom Er pa vnder-skædtlige tyder taliit med Riigens Raad, dog er aff mig Endnu indted *urgerit* at uyde derris betenckende derom, Huilckit dy best, som du skriiffuer, kan skriiffelig gøre, som ochsa med ded første skee skall¹⁾. Dette Riitteriis aftackelse Er den keysserlige *Resident* och den fransøssisken abgesandten Sa uel som mig bekendt, Mens dy uylle gerne haffue, at man dennom tiil gefallen skulle sette En uys dag, Naar dii skulle aftackis, som indted kan skee, ty Oberster fiirrix Er alt aftackit, Och der taliis indted om hannem eller Riitterne. H: Ernst gynther och hendryck von Anefeldt faar derris afskeen, Sa snart man kan fa myddel dertiil²⁾.

¹⁾ Den franske Gesandt de la Thuillerie havde siden 9. Septbr. forhandlet om forskellige af sin Regering fremsatte Forslag, deriblandt at de Tropper, som Danmark nu vilde afskedige, maatte blive overladt til den franske Konge, desuden om Indgaaelse af en Alliance mellem de to Lande. Blandt de til Forhandlingerne beskikkede Kommissærer var først Korfits Ulfeldt, der paa Grund af Svagelighed senere blev afløst af Jørgen Brahe. Christian IV afgav 27. Septbr. en Resolution i Sagen; angaaende Afslutningen af en Alliance nærede han, af Frygt for at støde Kejseren, Betænkeligheder og forelagde derfor den 29. Septbr. (se VI, 81) Sagen for Rigsraadet. Efter endnu nogen Tids Underhandlinger blev Alliancen sluttet den 5. Novbr. (Traktater IV, 502).

²⁾ Der holdtes Afregning med Oberstlieutenanterne Johan Firck og Henrik Ahlefeldt i Oktbr. og med Hertug Ernst Günther af Sønderborg i Novbr. 1645 (T. Kanc. I. A. Optegnelser og Bestemmelser om Sold m. m. 1625—58). Samtidigt aftakkedes talrige andre Rytteranførere (anf. Pakke).

*Generall Maios (!)*¹⁾ truppe allene gaar henad holsten, huor derris affregning falder.

Vale. Aff køben: Slott den 28 Sep: Anno 1645.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

310.

1. Oktbr. 1645.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Vanskeligheden ved at faa en Oversigt over Kronens Indtægter og Udgifter af Rentemestrene. Kongen kan paa Grund af Pengemangel intet foretage sig med Wandsbeck. Der kan endnu en Tid lang skaffes Mønt. — R. A.

At der gørris en uyss *designation* pa Cronens Indtecht och vdgiift²⁾, ded er høynødigdt. Dog haffuer ieg den endnu aldrig kund bekomme, ty nar ded haffuer uerrit Rendtemeisterne befahlit at gørrer, da haffuer der aldtid uerrit dennom nogit y weien, som du nu skaldt Erfahre, ty nu støder³⁾ dii dem derpa, at dy indted haffuer lehnens Jardebøgger, huorpa uyl uerre En uyshed, ty hiidindtil haffuer lenssmenden hafft allen⁴⁾ frii før (!) Rosstienisten skyld, som nu Er affskaffit, och lehnem uyl settis pa affgiift⁵⁾.

Albrett Baltzer Bern angaendis, da seer ieg indted, huorledis Ieg skulle kunde tage mig nogit for med wandisbeck⁶⁾, Eptherdi der uyl penge tyl, som fyndis indted huos mig.

Myndten angaendis, da kan den Endnu En tydlang gaa, saframdt der Er sølff til købs, som man kan uden skade

¹⁾ Med Generalmajor Claus Ahlefeldt holdtes Afregning i Oktbr. s. A. (anf. Pakke). Jvf. om hans Deltagelse i Krigen 1643—45 L. Bobé, Slægten Ahlefeldt IV, 21 ff.

²⁾ Jvf. VI, 75 og 82 f.

³⁾ o: støtter.

⁴⁾ Formodentlig = alle len. Ordet er fremkommet ved en Retelse med en anden Haand. Den oprindelige Læsemaade kan ikke tydes.

⁵⁾ Rostjeningen var ikke afskaffet, men Kongen havde Planer herom i Sammenhæng med den paatænkte Lensreform (Erslev III, 329, 413; jvf. 211 Note 2).

⁶⁾ Om Wandsbeck se VI, 78 og 84.

myndte aff. Och ma man indted lade myndte alfor mange, om man icke uyl haffue mengden deraff fra holland.

Vale. Køben: Slott den 1 Octo: Anno 1645.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

311.

7. Oktbr. 1645.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil overlade det til Rigsraadet at skaffe en Foræring af passende Værdi til den franske Gesandt og Midlerne hertil. — *R. A.*

Wdaff dyn skriiffuelse haffuer Ieg forstanden dig at uerre y den mening, At den forehring¹⁾, som skall giiffuis den fransiiske(!) abgesandter, indted kan werre Riinger End 9 eller 10 tussend daler werdt, Huorpa Ieg dig indted forholder, Att Ieg thuiffler Indted paa, at Riigens Raad Nock-som bekommer Ett Smycke Eller nogiit andiit aff samme Priiss, Naar dii loffuer dem, som sliigdt haffuer, att faa derris penge derfor tyl En wiiss tyd, Huorfor Ieg lader staa ded derhen, Naar ded, som bordtforehris, Er ickun tilstede, Naar man ded skall haffue. *Vale. Køben: Slott*

den 7. Octo: Anno 1645.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

312.

8. Oktbr. 1645.

Til Korfits Ulfeldt.

Naar Valdemar Christians Gods er belagt med Indkvartering af Rytteri, er Skylden Kommissærernes, som har faaet Befaling til at raade Bod herpaa. Om Køb af et Smykke. — *R. A.*

¹⁾ Jvf. Brev af s. D. til Korfits Ulfeldt VI, 85 f. med Note 1 og Brev af 31. Okt. i dette Bind. Ifølge Omslagsregnskabet 1647 betaltes der Simson de Lima 7500 Rdl. for det af ham til den franske Gesandt købte Klenodie.

Aff dyn skriiffuelse greff woldemar Christians godtz angaendis, som Er med Riitterie belagdt, Haffuer ieg forstanden, huiis du dig pa greffuens wegne [haver] at besuerge¹⁾, Huorpa Ieg dig inted forholder, At ded er huermand bekendt Sliigdt indted at uerre Myn, mens *Commissariernis* skiild, som derom uyl belangis Om *Remedia* at skaffe, Huilckit dennem ochsaa skriiffdig befahlit Er.

Om ded Smycke²⁾, kammertyeneren haffuer, derom kandt du och dii andre gode herrer best handle med hannem Om(!), Eptherdi dysamme godt folck samdtlig skal hiielppe hannem tiil hans betaling, Inden legen Endis. *Vale. Køben: Slott den 8 Octobris Anno 1645.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

313.

Omtr. 12. Oktbr. 1645.

Paategning paa en Skrivelse³⁾ fra Georg Reiche, dateret Glückstadt 12. Oktbr. 1645. — *R. A., T, Kanc. I. A., Indkomne Brev.*

Hiirauff ist nit zu andt wordthen, Ehe ich Naher glyckstad kommen werde.

314.

24. Oktbr. 1645.

Til Korfits Ulfeldt.⁴⁾

Spørgsmaalet om, hvor Valdemar Christian skal tage Tjeneste, bør nu afgøres. — *R. A.*

Huad greff woldemar Christians Marskalck⁵⁾ y dag mig pa greffuens wegne tilstyllit haffuer, ded fyndis herhuoss.

¹⁾ Besuerge o: besvære.

²⁾ Smykket er rimeligvis den i det foregaaende Brev omtalte Forøring til de la Thuillierie, se VI, 86.

³⁾ I Skrivelsen gøres Rede for Udbetaling til Oberstlieutenant Buchwald (rimeligvis Heinrich v. Buchwald) af 150 Rdl. i Gagetillæg.

⁴⁾ Brevet har ingen Udskrift, men findes mellem Brevene til Ulfeldt.

⁵⁾ Adam Henrik Pentz (IV, 343).

Huad nu udi samme werck skal forretagis¹⁾, Eller om man Epther dyn forrige mening pa greffuens wegne skal tale med den fransøssiske gesandter, Dermed uyl Numehr yliis, Eptherdi den keysserlige Er bordte, och mueligdt den fransøssiske abgesandter snardt drager syn kaas²⁾. *Vale.*

Køben: Slott den 24 *Octo: Anno* 1645.

Christian.

315.

27. Oktbr. 1645.

Til Korfits Ulfeldt.

Det vil være at foretrække for Valdemar Christian at gaa i kejserlig Tjeneste. — *R. A.*

Ieg haffuer forstanden dyn begehring, At ieg uylle lade dig forsta myn mening, huord³⁾ ded syndtis mig best, att greff woldemar Christian kunde begiiffue sig hen⁴⁾. Sa, Endog hand Er kommen til den alder, at han burde att uyde, huiis partii hand uylle tage, Saa Er dog mig ingen Pladtz bekendt, Som hand med En bedre Samuyttighed Och med Større *Auansiment* y lengden kan brynge Syn [tid]⁵⁾ tyl Ende End huoss keysseren. *Vale.*

Rossenborg den 27 *Octo: Anno* 1645.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

316.

28. Oktbr. 1645.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Lønningen af den franske Badskær i Kongens Tjeneste. Brevbæreren skal tale med ham om Valdemar Christian. — *R. A.*

¹⁾ Se VI, 91, 93 og 96.

²⁾ Pas var udstedt d. 19. Oktbr. for den kejserlige Gesandt Georg v. Plettenberg; dog opholdt han sig endnu d. 13. Novbr. i Glückstadt (VI, 91 og 100). Den franske Gesandt de la Thuillerie rejste samtidigt fra Danmark til Sverige (VI, 100 f.).

³⁾ o: hvort, hvorhen.

⁴⁾ Se det foregaaende Brev.

⁵⁾ Dette Ord er tilføjet med en anden Haand.

Huad du haffuer *tracterit* med den fransøssiske Badtsker, ded haffuer Ieg forstanden Och forholder dig derpa Indted, at dii 700 daler, hand begerer, dem skall hand bekomme, Naar hand siig Indstiiller¹⁾.

Denne Breffuissier haffuer Ieg befahliit at tale med dig om greffuens dondt²⁾. *Vale.*

Rossenborg den 28 *Octo: Anno* 1645.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

317.

30. Oktbr. 1645.

Til Korffts Ulfeldt.

Om Vanskeligheden ved at antage Johan v. Galen i kgl. Tjeneste paa Grund af manglende Midler til hans Lønning. Rigets Finansnød bør afhjælpes, men en Del af Rigsraadet mangler Forstaaelse heraf. — *R. A.*

Huad du haffuer taliit med Iohan von galen, At hand uylle begiiffue sig y myn tieniste, Och huad hand sig derpa Erklerit haffuer, Och huad hand Nu begerer tiil besolding, om hand siig y myn tiieniste begiiffue skulle, ded haffuer ieg aff dyn skriiffuelse forstanden. Huor paa Ieg dig indted forholder, Att besoldingen, der talis Om, Er Ringe nock for En fornem mand, som man kan bruge, Naar behoff gørris, Mens at skaffe derfor nogle luttendter aff, ded Riimer siig Indted, ty man skal dog haffue dem, ded ma ga, hurledis ded kan.

Naar alding kommer y den skyck y begge Riiger, som ded kan och bør at uerre, da bliiffuer der uel Raad tiil folck, som kan brugis tiil landtz och wandtz, Mens Endomstund mercker Ieg indted, at man haffuer stor lyst dertiil.

Ieg formercker, at En pardt aff Riigens Raad Er y den Mening, att Riigernis Indkomst kan strecke tiil vdgiiffen

¹⁾ Se VI, 110, Note 1.

²⁾ Jvf. det foregaaende Brev.

pa 30 eller 40 tussind daler Neer, huilckit Ieg indtød kan befinde, Huorfor Ieg gerne uylle uyde, aff huem Ieg kunde faa den rette vnderretning om Sliigdt¹⁾. *Vale.*

Rossenborg den 30 *Octo: Anno* 1645.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

318.

31. Oktbr. 1645.

Til Korfits Ulfeldt.

Om det Smykke og de Heste, som skal foræres den franske Gesandt. — *R. A.*

Eptherdi den fransøssiske gesandter kommer hiid och *Valedicere* mig, Och Ieg Endnu indtød haffuer bekommen ded Smycke, som hannem Skall forehris, Huorfor du skaldt med ded første sende mig ded hiid, Och Eptherdi der fyndis huos fogeden pa køben: thuende heste, Och der Er bud henad Anderskou Epther den triidie, som Er En ganger, Och fobenente Slosfogit haffuer tree tecker tyl samme heste, daa wiil Ieg wiisse gesandten, Naar Ieg hannem hesten lader *presentere*, tiil dig, att du kandt befahle Samme Husfogit, att hand hannem hestene lader tylstille²⁾. *Vale.*

Frederigsborg den 31 *Octo: Anno* 1645.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

319.

27. Novbr. 1645.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen udtaler i ironisk Form sin Misbilligelse af, at Leonora Christina, trods hans gennem Ellen Marsvin meddelte Forbud herimod, har besøgt sin Moder, og erklærer, at han fastholder sin mod Fru Kirstine rettede Anklage. — *Prokurist I. Troensegaards Brevsamling.*

¹⁾ Jvf. Brevene af 30. Sept. og 1. Okt. VI, 82 f.

²⁾ Se VI, 56, 86 og 96 og Brevene af 7. og 8. Okt. i dette Bind.

Eptherdi Ieg haffuer aff dyn syste skriiffuelse forstanden, at fru Ellen hafuer ladt dig forsta, at ded indted behagede mig, at myne datter besøgte derris moder¹⁾, Och at du haffuer forløffuit myn datter Eleenoram att drage tyl Moderen, fordi at hun uylle forsørge hynder med allehande, som hiinder manglede, Da forholder Ieg dig inted hermed, At ded Er mig ganske keardt at Erfahre, at du och forbenendte myn datter lader sig fru kyrstens dondt sa troeligen uerre angelegen, y sønderlighed siiden fru Ellen haffuer ladit dig uyde myn mening Om fru kyrsten, som ieg hinder Skriiffelig ued thuende herremend haffuer ladit tilstille, y sønderlighed Eptherdi ieg Numer med ingen uden med dig och forbenendte myn datter om samme sag haffuer at *Agere*²⁾. Huorfor Ieg Nu hermed haffuer uyllit lade dig forsta, At ieg fuld och fast forbliiffuer ued den Sychtelse, ieg haffuer tilskyckit fru Ellen, som sagdt Er, Och formener dig at uerre forpliicht at suare mig til samme Sychtelse, At al werden kan Erfahre, Endten Ieg eller fru kyrsten hafuer Brudt ded Lyffte, uy for gud y himmelen och werden giordt haffuer.

Aff flensborre huss den 27 *Nouem: Anno* 1645.

Christian.³⁾

320.

21. Januar 1646.

Kongen udtaler sin Misbilligelse af sin Datter Sophie Elisabeths og hendes Søstres Opsætsighed overfor hans Forbud mod, at de maa have Samkvem med deres Moder. — *Neuhaus Bymuseum*.

¹⁾ Om Kongens Vrede over, at Kirstine Munk fik Besøg af sine Børn, se Birket-Smith, Leonora Christina I, S. 133 ff. og S. CXVIII. Biskop Hans Mikkelsens sidstnævnte Sted anførte Beretning, at Leonora Christina var en af de Døtre, som paa dette Tidspunkt besøgte Moderen, bekræftes af nærværende Brev. Jvf. det følgende Brev af 21. Jan. 1646.

²⁾ Hermed hentydes rimeligvis til, at Grev Pentz i Skrivelse af 26. Nov. (omtalt i det over ham i samme Anledning afholdte Forhør, se det følgende Brev) havde erklæret, at hans Gemalinde ikke ved denne Lejlighed havde besøgt sin Moder.

³⁾ Brevet har ingen Udskrift.

Pa frøcken Sophiis skriiffuelse Er dette miit suar, at Naar hun først haffuer forklarit dy spraag aff skriiffen, som hun haffuer *Alligeret*¹⁾, da Er ded tylig Nock, att ieg lader hinder forsta, aff huem Ieg haffuer ded, som Ieg siist lod hinder forsta, fordi att Inden uy kommer tyl Ende med den Punct, da kommer Ieg med gudtz hielp hen tiil sladderpladtzen, Huor Ieg Erfhor, att thuende aff hinders søster Epthter hinders(!) som den Elste uar hen huoss derris Moder²⁾. Att hun sa fliitig haffuer haftt y acht, huad hun skulle gørrø hynders moder och glemdt hinders fader, som wor herre haffuer saat først, ded haffuer ueredt³⁾ gott att see deraff, att Naar nogen Er død pa Moderns siide, daa haffuer man kundt see god forrad aff lerrid, Mens dentyd myn søster Churfurstinden aff Saxen uaar død⁴⁾, daa giick hun Bragiid klead.

1) o: anvendt.

2) Dette Brev findes ogsaa i en ikke-egenhændig Udfærdigelse med Kongens Underskrift og Dateringen: Flensborg 21. Januar 1646 (R. A., Kirstine Munk, Nr. 17 e). Anledningen var Kongens Krænkelse over, at nogle af Kirstine Munks Døtre trods hans Forbud havde besøgt deres Moder (se det foregaaende Brev). Han lod i den Anledning 20. Decbr. 1645 afholde et Forhør over Grev Pentz og hans Gemalinde Sophie Elisabeth. Et af Sekretær Jac. Stollius opsat Vidnesbyrd om Forhøret (R. A., Kirstine Munk, Nr. 17 c) er forsynet med Christian IV.s egenhændige Paategning: „Greff Pentziis gemahl angaendis. Stollius.“ Af dette Akt-stykke fremgaar, at Sophie Elisabeth vel denne Gang var blevet standset af sin Mand, da hun var undervejs til Moderen, men at hun havde besøgt hende ved tidligere Lejligheder, ligesom hun under Forhøret hævdede sin Ret til at vise Moderen Ære og Omsorg. Samme Opfattelse begrundede hun med Citater af Bibelen i sit af Kongen ovenfor anførte, samtidige Brev, som var rettet til Grev Pentz og af ham blev forelagt Kongen (se Birket-Smith, Leonora Christina II, S. LXXV f., jvf. VI Nr. 166). Kongen afæskede i denne Anledning Sjællands Biskop Jesper Brochmand tilligemed Professorerne Hans Hansen Resen og Laurids Mortensen Scavenius en Erklæring (R. A., Kirstine Munk Nr. 17 d), i hvilken de tre Teologer gav ham Ret i hans Anklage mod Døtrene. Se iøvrigt Birket-Smith, anf. Skr. I, 133 f. og det foregaaende Brev.

3) Kongen har rettet det oprindelige: uaar til: haffuer ueredt.

4) Kurfyrstinde Hedevig døde 26. Novbr. 1641.

321.

27. April 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Til Forbedring af Kronens Indtægter bør Planen om en Af-
løsning af Bøndernes Ægt med Penge genoptages, dog saaledes at
Rigsraader og Landkommisssarier ikke faar noget at beklage sig
over med Hensyn til Kørsler. — R. A.

Epthersom der bleff ygar talit om geldens affleggelse
och *Cronens* Indkomstis forbedring, Da haffuer ieg syden
tenckt pa dy forrige forslag, som uar pa bahnen aldt y dyn
faders¹⁾ tyd, Nemblig, at alle kronens bønder skulle giiffue
Eckepenge och uerre frii for agen, Naar dy gjorde ded, dy
skyldig uar tyl ladegardene²⁾. Riigens Radtz *tractament* kan
saledis andordnis, at dy sig offuer wogenleiiin indted kan
haffue at besuerge³⁾, Isonderlighed mens⁴⁾ dii selffuer haffuer
heest och uogen och kan tage siig stackede och lange dage-
reiisser for Epther derris Eiigen gode leilighed. Om *commis-
sarierne* legger Nogit ud, som Ingen lehn haffuer, ded kan
denom aff Rendtteriit igen giiffuis. Mens dy, som haffuer
lehn, dy haffuer Indted at tale om sliigdt. Naar dette nu
saledis settis y werck, Da kan man *alligere*⁵⁾ dette y Norrie,
naar man taler om skudtzfehr att affskaffe⁶⁾. *Vale*.

Køben: Slott den 27 *Apri*: Anno 1646.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

1) Jacob Ulfeldt var Rigskansler 1609—30.

2) I 1623—24 havde Kongen paabudt Afhøsning af Ægt og Hoveri
med en Pengeafgift, som dog viste sig at være for trykkende
og maatte afskaffes. Han genoptog i den følgende Tid Planen
med nogle Aars Mellemrum — 1633, 1635, 1636, 1643, 1645
og 1648 — men uden at faa den gennemført (se I, 371 Note
1 og de der anf. Skrifter samt dette Bind Nr. 368). Heller
ikke denne Gang naaedes et Resultat, idet Kongens Fore-
havende ligesom alle de tidligere Forsøg stødte paa Modstand
fra Rigsraadets Side (jvf. VI, 159 og Erslev III, 398), saa at
det sikkert ikke er naaet til Virkeliggørelse. I Københavns
Amt havde Kongen dog ved Missiver af 25. Nov. og 12. Dec.
1645 (Sjæll. Tegñ.) faaet gennemført en Fornylse af Afhøs-
ningen af de lange Ægter.

3) = besvære.

4) mens her i Betydning eftersom.

5) tilpasse, anvende.

6) 1646 17. Juli udstedtes Forordning om Afhøsning af Skydsfærd
med Penge i Norge (Norske Rigsreg. VIII, 432).

322.

28. April 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender Udkast til en Proposition til Rigsraadet. Forhandlingerne med Hollænderne har intet hermed at gøre. — *R. A.*

Herhuoss haffuer du vdkastiid pa ded, som pa Rossenborg skal *proponeris* Riigens Raad, Huylcket du skaldt lesse och mig dyn mening derom lade forstaa.

Ded som med hollenderne om tollen skall *tracteris*, ded haffuer hermed indted att skaffe¹⁾. *Vale*. Køben: Slott den 28 *Aprilis Anno* 1646.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

323.

Maj (?) 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Overbringeren af Brevet skal drage Salen paa Københavns Slot og derefter sørge for Forsendelsen af Tapeterne til Flensborg. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm.*

Denne breffuissier Er befahliit at begiiffue sig hen tyl Køben: sammestedtzt at drage Sallen, sauyt den Endnu Indted ferdig Er, huortil hannem skal skaffis Notturfftige folck tyl at forrette dedsamme. Och Eptherdi samme tapetzerii tylkommende tysdag ganske skal Nedertagis, Indpackis Och syden bringis tyl skybs²⁾, huortil hannem skall skaffis folck Och gammel Seiiel att Suebe dem y, med sa mange Rynge,

¹⁾ Jvf. Brevet af 29. April VI, 159; Traktater IV, 521—24.

²⁾ Jvf. Brev Nr. 326 af 4. Maj, i hvilket der tales om Forsendelse af Tapeter med Skib til Flensborg i Anledning af Prins Christians Barselhøjtid, som blev fejret her d. 14. Juni. Ovenstaaende Brev stammer altsaa antagelig fra samme Tid. Naar Tapeterne først skulde bruges paa Københavns Slot, har det sikkert været til Knud Ulfeldts Bryllup, se det ovenfor anførte Brev.

taull¹⁾ Och Lyner, som dertill behøffuis, Och skall hand selffuer følge dem henad flensborg Och der bade henge dem Op och tage dem Neder ygen.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tyl hande.

324.

2. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen kan ikke give Besked om et Smykke, da han ikke kender dets Pris. *B. Bergius's Afskrift, Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm.*

Dette haffuer Ieg besiet och funden vnderskedtlige steene derudi²⁾, Och fordi at der Er ingen *designation* pa Priissen derhuos, da Kan Ieg mig indted Erklere, om Ieg dem uyl beholde Eller Icke. *Vale.* Rossenborg den 2 *Maj Anno* 1646.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

325.

4. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil have Besked om, hvorvidt Borgmestrene i København i Henhold til hans Tilbud vil opføre Volden mellem Rosenborg og Nørre Runddel i Stedet for Værket udenfor Nørreport. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm.*

Ieg befahlede for nogen tyd syden Chanseleren at tale med Borgemeisterne her y byen, at dy y steden for ded buttenuerck udenfor Nørre poridt uylle lucke byen ymellom myn haffue och Nørre Rundel³⁾, saatt dy indted samme-stedtZ Kunde Komme ygennem, huorpa hand indted lod mig

¹⁾ o: Tov (Kalkars Ordb.).

²⁾ Jvf. Brevet af 4. Maj Nr. 326.

³⁾ Jvf. Brevet af s. D. Nr. 326 og VI, 152.

forsta derris Erklering, Och sommeren gaar bordt, Huorfor du skaldt *Reassummere* samme *discurs*, ty byen uyl uerre luckt, sa tydt skee kan. *Vale*. Rossenborg den 4 *May Anno* 1646.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

326.

4. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Opførelsen af det ny Værk ved Rosenborg. Kongen er ikke tilfreds med et af Gabriel Marselis leveret Hattebaand. Der skal sendes Tapeter og Sølvtoj m. m. til Flensborg og sørges for Skueretter. — *R. A.*

Aff dyn skriffuelsse mig ygar tylskiickit haffuer Ieg forstanden, hurledis Borgemeisterne sig om wolden at gøre sig (!) haffuer Erklert. Hurledis Nu samme Ny wold skal anleggis, Er denne: Naar nogen treder op pa ded Ny Rundel ued myt *Laboratorio* y haffuen Och seer saa langs *Cortinen* Nørre Por dt, da kan hand indted tage feiil deraff, att hand Io kan se, pa huad sted *Cortinen* skal ga offuer den gammel graff ued ded Boluerck, som Nørre por dt fiindis y. Naar ded Er kommen sa lang, som sagdt Er, da skall Erfahre[s], hurledis ded skal ga uydre tyl¹).

Ded hatteband Er aff gu[l]dsmydde y køben: warderit for 14000 daler, mens hur høi dt *Marselius* holder ded, ued Ieg Indted, Och Er mig med samme hatteband Indted tiient, wden at ieg kan faa Ett smykke derhuos paa 6000 daler. Dy største Steene y samme hatteband Er indted *perfect*, Och er der En gul demandt deryblandt, huys mage ieg saa aldrig, Och fyndis der dy Iblandt dy største, som

¹) Om det ny Værk ved Rosenborg og den gamle Vold ved Nørreport se VI, 152. Ved Laboratoriet maa her forstaas det gamle Laboratorium, som laa i det nordvestlige Hjørne af den nuværende Eksercerplads ved Rosenborg (Bering Liisberg, Rosenborg, S. 22). Kurtine ∅: den Voldstrækning, som forener to Nabobastioners Flankeanlæg (Ordb. over d. danske Sprog).

Ieg icke uylle haffue, om hand skøndt uylle forehre mig dem¹⁾.

Ded horn aff den Enhörning med den Bedtzwar steen haffuer du aff Breffuissier at Emphange²⁾. Om dy ganger uyl ieg mig Erkundige. Der skal gørris thuende aff dy sma skiib ferdig at gaa henad flensborg³⁾. Ded Ene skalt strax Epther dyn Broders Bryllup⁴⁾ tage tapedtzeriit och Sølfuierkammer tøiiet Ind, Den anden skal strax ga ad Sundiit Epther frans wyn, som ochsa skall dydhen. Du skaldt Erfahre huos *apoteckeren*⁵⁾, som til hoffue Er, om hand kan skaffe Nodtturfft tyl flensborg, Naar hand faar Nu strax 2000 daler pa handen.

Der skal ochsa Erfahris Om En, som kan gørrer skouessen⁶⁾, saatt hand kan lawe tyl, huad hand dertiil behøffuer. *Vale. Friderigs: den 4 Maj Anno 1646.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

327.

5. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal tilkendegive Borgmestrene i København, at deres Skarpretter ikke maa gaa den af Kongen antagne Skarpretter i Næringen i Christianshavn og Kongens inden- og udeubys Boder. Christianshavns Borgmestre skal skaffe ham en Bolig. — *R. A.*

Epthersom Ieg for Nogen tyd siiden haffuer antagen En Skaprychter, som tyendte y *Armeiiën* y syste feyde, Och

¹⁾ Jvf. VI, 163. I Afregninger IX, 8 (R. A.) omtales Gabriel Marselis's Levering af et Hattøbaand.

²⁾ Om Enhjørningshornet og Bezoarstenen, som var en Foræring til den franske Dronning, se VI, 307 Note 4.

³⁾ Prins Christian (V.)s Barselhøjtid fejredes d. 14. Juni i Flensborg, og de følgende Ordre angaar Forberedelser hertil.

⁴⁾ Sikkert Knud Ulfeldt til Hverringe, der 1646 havde Bryllup med Kirstine Lützwow. Han døde s. A. d. 3. Juni.

⁵⁾ Samuel Meier, se V, 352.

⁶⁾ ∅: Skueretter.

Ieg ued Chanseleren Lod Borgemeisterne y køben: forsta, At dy skulle holde derris Meyster derhen, at hand ingen ympas¹⁾ gjorde myn y dy kvarter, som derris ganske Indted haffde at skaffe, Nemblig Christianshaffuen och Myne boer Ind- och wdenbys²⁾, Huorepther dy sig dog Endomstund³⁾ indted haffuer Rettit, Huorfor du skaldt lade Borgemeisterne y københaffn forsta, att liige saa lyden *commando* offuer Christianshaffuen och dem, som y myne Boder boer, Dennom giiffuen Er, sa lydit haffuer [de] at skaffe med den dannemand.

Ieg haffuer befahliit Borgemeisterne y Christianshaffuen, at dy skal forhielppe samme Meister tyl Ett lydet hus ud med wollen sammestedtz, huorom du faar at Errindre dem. Ded Er gaffnligdt, att ded selskab deelis fra hinanden, ty ded Er wtroeligdt, huorledis den køben: Meiister Offuersetter⁴⁾ folck, som Nødis tyl at bruge hannem. Naar denne Nu kommer med y lauuyd, daa faar denanden att *Accommodere* sig bedre. *Vale*.

Frede: den 5 *Maj* Anno 1646.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

328.

6. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen afslaar hans Andragende om at lade en Person slippe for at staa offentlig Skrifte. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskaps-akademiens bibliotek, Stockholm.*

Dyn *intecessional* skriiffuelse paa den forrige Bysskop aff skanis⁵⁾ uegne, at hun matte forskanis med⁶⁾ Aabenbare

¹⁾ Indpas ∅: Indgreb, Indblanding.

²⁾ ∅: Skipperboderne paa Bremerholm og Nyboder.

³⁾ ∅: endnu.

⁴⁾ Oversætte ∅: skrue Prisen op for, trække op.

⁵⁾ Den tidligere Biskop i Lund var Mad^s Jensen Medelfar; han var død 1637. Der synes at være udfaldet et Ord, maaske Betegnelse for en Datter eller anden kvindelig Slægtning. Om hans Børn se Kirkehist. Saml. 4 R. V, 35 og Hofman, Danske Adelsmænd III, 265.

⁶⁾ ∅: for.

skriffte, Er mig tiil hande Kommen, Huorpa Ieg dig indted forholder, at Ieg tyer End En gang pa vnderskedtlige tyder derom Er tyltaliit, Och Ieg mig derudi indted wiiltdt forsta, Huorfor Ieg indted seer, huorfor Ieg ded nu [skulde] beuylge, Aldenstund Ieg Er Endnu y den samme mening, som Ieg aldtid y werrit haffuer, att ded som befahlis, ded bør wriggeligen holdis, Isønderlighed aff geystlig folckis børn, som giiffuer større forargelse med sliigdt tyl menigheden End andre. *Vale. Croneborg den 6 May Anno 1646.*

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

329.

6. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Hofapotekeren skal levere den finere Konfekt til Barselhøjtiden og Apotekeren i Glückstadt den tarveligere. Kongen vil efter et Besøg paa Kronborg blive paa Frederiksborg til Lørdag for ikke ved sin Nærværelse at blive til Hinder for, at Forhandlingerne fører til et gunstigt Resultat. — R. A.

Aff dyn skriffuelse, som denne Breffuysser brachte hiid y afttis, haffuer Ieg Iblandt andiit forstanden, at Hoffapoteckeren¹⁾ Erbyder siig, at hand uyl skaffe *confectit* tyl myn Søns Barsel, Om hand kan faa Penge. Sa Eptherdi der Er stor vnderskede paa *confectit*, som brugis pa dy tyder, Och hand uel ued, at Ieg haffuer En boendis y glyckstadt²⁾, som aldyd haffuer giordt for mig ded gemene konfecht, saoch ded *Chandiserede* werck, Huilecken Ieg indted achter at støde for hoffuedit for ded lau³⁾ skiild. Denne bør at leffuere

¹⁾ Samuel Meier, se om ham V, 352. Ifølge hans Regnskab (i R. A.) leverede han til Barselhøjtiden (som fejredes i Flensborg 14. Juni 1646) bl. a. 1692 $\mathcal{R}$ Sukker, 200 $\mathcal{R}$ kandiseret Frugt, 393 $\mathcal{R}$ engelske Frugter, 191 $\mathcal{R}$ Conditas og 194 $\mathcal{R}$ hvide Konfekter.

²⁾ Som Apoteker i Glückstadt nævnes i Omslagsregnskabet 1644 (R. A.) Jacob Martini.

³⁾ $\mathcal{a}$: Gilde.

Condita och ded, som Raar¹⁾ Er, Huorfor hand strax skal faa penge, Naar gud uyl, Ieg kommer tylstede Och Erfahrer, huad hand begehret for huer Pund. Ieg begiffuer mig med gudtz hielp ydag henad *Croneborg* Och kommer, om gud uyl, ymorgen hiid ygen tyl at høre pa gøgen Och *Nachtegalen* Indtil løffuerdag²⁾, Paded Ieg ingen gode *consilia* skal *turbere*³⁾, som Inden den tyd med gudtz hielp kommer til En Ønskelige *pærfectiōn*. *Vale*. Aff frederigsborg den 6 *May Anno* 1646.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

330.

7. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

De aftakkede Soldater paa Kronborg bør have den Løn, der skyldes dem, for at de kan blive bortsendt, og Garnisonen kan blive bragt ned paa sit tidligere Antal. — *R. A.*

Dy Soldater, heer pa Hussit En tydlang werrit haffuer Och afftackit Erre, haffuer ladiit anholde huos mig Om derris Rest, dennom for Ett ganske Aar skyldig Er for Ett ganske Aar(!), Huorfor ded uyl haffuis y acht, at dy kan Naa⁴⁾ ded, som man dem skyldig Er, paded dy kan⁵⁾ først bordt, Och att man siiden ochsa kan bliiffue dy andre kuydt, som heer fyndis offuer ded gammel tal, som aldtid heer pa hussit werrit haffuer, huilckiit antal mueligdt herepther Indted som hiidindtil bliiffuer saa Sterck, som dy werrit haffuer. Dysse,

¹⁾ o: sjælden.

²⁾ Lørdag var d. 9. Maj.

³⁾ Hermed menes rimeligvis Forhandlinger med Rigsraadet om Midler til at bringe Rigets Pengevæsen paa Fode, se Erslev III, 210 ff.

⁴⁾ Her i Betydning: opnaa.

⁵⁾ Her mangler Ordet: komme.

som aftackede Erre, kan bliiffue afskattit¹⁾ Numehr med 3000 dl²⁾. *Vale. Croneborg den 7 May Anno 1646.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tyl hande.

331.

9. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Han maa tænke paa Udvej til at skaffe Penge, da Kongen straks maa have Midler til at dække Udgifterne ved Prins Christians forestaaende Barselhøjtid. — *R. A.*

Du ued dig uden thuiffuel uel at Errindre, at Ieg stacckit siiden begerede at uyde aff dig, Om du Icke uyste Nogenstedtz penge at faa pa *Credit*, Och ded dentyd indted kom lenger med den Snack, Da Eptherdi mig sadandt at *Reassumere* macht paligger aff arsag, at pengene Erre heell tunde saad³⁾ huoss mig, Och Ieg Endeligen maa haffue penge, safrand (!) Ieg uyl haffue t[r]ummeter, Musikanter, drauandter, kock och keldersuend med mig henad flensborg, Huorfor du skaldt Endnu tencke pa myddel aff Penge, som Igen kunde Erleggis aff dy første Penge, som kommer y sundit⁴⁾.

¹⁾ Afskatte rimeligvis = afregne med.

²⁾ Ved Missive af 2. Apr. (Sjæll. Tegn., F. 14) var det befalet at aftakke en Del af Soldaterne paa Kronborg, saa at Antallet blev som før Krigen. Ved Missive af 27. Maj (smst. F. 52) anvistes der Major Steffen Thim 3000 Dlr. til Garnisonens Aftakkelse, og ved Missive af 28. Maj til Arent v. d. Kuhla (smst. F. 53) befaledes det at aftakke hele Garnisonen paa nær en Arkelimester og tre Bøsseskytter. Aflønningen af Soldaterne trak dog ud, thi ved Missive af 10. Nov. (smst. F. 94) tilstodes der de aftakkede Soldater fra Kronborg, som endnu ikke havde faaet deres resterende Løn og derfor opholdt sig i Helsingør, Frihed for borgerlig Tyngde, indtil de havde faaet, hvad der tilkom dem.

³⁾ Tynd-saaede = sjældne.

⁴⁾ Kongen fik hertil et Laan paa 70000 Rdl. af Rigsraadet, se Brevet af 15. Maj VI Nr. 184 med Note 4. Jvf. ogsaa Brevene Nr. 198 og 199.

Huad fremmid Øll, *item* ferst mad och andit sliigdt man skall haffue tyl Barnliid¹⁾, ded uyl strax betalís for Rede penge. Der Er y dag aldt floiien Nogle tussind daler hen med Marskalek Pens. *Vale*.

Rossenborg den 9 *May Anno* 1646. Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

332.

9. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Pengelaan og om 30000 Dlr. til de aftakkede Soldater paa Kronborg. — *R. A.*

Naar Ieg bekommer dy fem tussind daler, du skriiffuer Om, da uyl Ieg syge dig myn mening Om dy andre penge, du skriiffuer Om. Huad dy, som dem vdlaaner, begerer for termyn att werre betaliid Pa, daa skall ded skee.

Der uyl tenckis paa dy 30000 dl., man Er foleken skyldis(!) paa *Crone*., som Erre aftackiit och kan Ingenstedtz komme for mangel aff Penge²⁾. Ieg habís Icke, att dy uyl trencke(!) mig den geldt pa halssen, som Ieg Er kommen y, fordi garnisonen y disse tyder haffuer uerrit stercker, En[d] den *ordinarie* uaar for kriigen. Ieg habís, att ded maa regnis med³⁾ att uerre sked till Landtzens *defension*. *Vale*.
Rossenborg den 9 *May Anno* 1646. Christian.

Udskrift: Rigens Hoffmister till hande.

333.

10. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

For Fremtiden maa ingen andre end Baadsmænd faa Bolig i Baadsmændenes Boder, da Kongen plages med Anmodninger af sine egne Folk om at faa Adgang hertil. — *R. A.*

¹⁾ Fejlskrift for Barseliid.

²⁾ Se det foregaaende Brev af 7. Maj med Note 1. Heraf fremgaar, at Beløbet var ikke 30000, men 3000 Dlr.

³⁾ Dette Ord er overstreget.

Ieg haffuer Nu En tydlang mechtig werrit Offuerløben aff mytt folck, som haffuer begerit att boe y dy Badtzmens Boder¹⁾, Och der Ieg dennom haffuer affuyst dermed, att dy samme tyl Ingen vden tiil Badtzmend uar bygde, Da haffuer dy sagdt, huorfor dy uar icke saa gode som [dii], du forundte aff dii samme boder der. Ieg spurde, huem dy uarre, daa suarede dy, att ded uar En kock och En drauandter. Om ded nu saa Er Eller Icke, ded ued Ieg Indted, Mens huilckit dett Er Eller Icke, da uyl ded Indstillis, ty Ieg faar Ellers Ingen Roe for myt Eiigit dagelige folck, aldenstund der haffuer werrit vnderskedlige aff dem huos mig Och begehrit, att dii motte haffue derris tøy staendis pa lofftiid huos dem, som derudi boer. *Vale.* Rossenborg den 10 *Maj Anno* 1646.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

334.

12. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Guldholdigheden af det norske Erts. — *R. A.*

Christoffer gøies Erdtz Er mig tilhande kommen, Och habis ynden ymorgen afften at uyde, huad ded holder²⁾). Dy thuende Støcker Er aff ded samme Erdtz, som *proberit* Er, och holder Indted, Mens ded suorde Er tungdt Och holder uden thuyffuel Blye. Ded gra Erdtz, som kam fra trundheim, den holder Rett gediien guld, som man wden Iyld kan faa skiildt fraa Steenen. Saframdt man kan faa mengden aff den steen, Da kan den betale wmagen, som man tager

¹⁾ Sikkert Nyboder.

²⁾ Om det norske Erts se VI. S. 5, Note 2 og S. 177 f. Jvf. Brock, Rosenborg I, 56 f. og Wilcke, Møntvæsenet i Danmark 1625—70, S. 91 f.

siig offuer att faa den fordt. *Vale. Aff Rossenborg den 12 Maj Anno 1646.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

335.

14. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Mikkel Skov, der har gjort god Tjeneste som Løjtnant ombord paa Kongens Skib, er med Urette blevet afskediget efter Krigen med Svenskerne og bør antages igen. Det samme gælder en anden af dem, som tjente paa Kongens Skib under Krigen. — *R. A.*

Dentyd dette siiste huddleley¹⁾, uy haffde med Suensken. Sachtediss nogit, da bleff Riigens *admiral* befahliid att affskaffe dy *capiteiner*, som man best kunde myste²⁾. Dentyd ded stod sa megiit hen, Saa kan(!) En Epther anden tyl mig, som Ieg kende, som ochsa Eptherhanden bleff tagen y tiienisten ygen. Nu ydag siiden Ieg kam aff kyrcken, da [kom] der En tyl mig ued Naffn Myckell Skou³⁾, som uar Lyttenandt inde huos mig den ganske sommer bade y wester och Øster søen och holdte siig uel, sauidt mig bekendt er. och klagede siig att werre afftackiit, Huorfor du kandt Erfahre huoss *Admiralen*, Om hand ued nogiit med hannem. som mig wbekendt Er. Ellers formener Ieg, att der Er uell sa slette bleffuen y tyenisten, som denne Er.

Den kuynde, som Er y Børnehussid och *dirigerer* Sylcky wyncke⁴⁾, haffuer En søn, som Ochsa Er afscaffit, som ochsa uar huos mig pa skybit, dog uden *commando*. Densamme

¹⁾ Hudelei (tysk) betyder Besvær, Plageri.

²⁾ Om Afskedigelse af overflødige Søofficerer jvf. Lind S. 53.

³⁾ Om Mikkel Skov se Lind S. 289 og Dansk Biografisk Leksikon.

⁴⁾ Vinkel ∞: Værksted for Silkevævning.

skulle snarer bliiffue tyl nogiit End En dell aff dy andre, om hand bleff y tienisten. *Vale.*

Rossenborg den 14 *Maj Anno* 1646.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

336.

20. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Raaderne skal holdes til at møde flittigere til Rigsraads-møderne paa Raadstuen. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm.*

Eptherdi Ieg Erfahrer, att En dell aff Radiit Indted sa flytig søger Radstuen¹⁾, som uell burde, da skall dy ansiigis, att dii moder y Radstuen som y forgangen herredag, Naar dy haffuer faat mad, saat dy Kan bliiffue sammen dagen Igenom. *Vale.* Rossenborg den 20 *Maj Anno* 1646.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

337.

20. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Rigsraadet skal erklære sig angaaende en stor Sum Penge, som er blevet opsagt gennem en Omslagsforvalter fra Kiel. Kongen vil endvidere blandt andre Sager henstille til Raudets Overvejelse, hvorvidt man i Tilfælde af en Alliance med Frankrig og Nederlandene skal tolerere saavel den katolske som den kalvinske Religion. — *R. A.*

Eptherdi Riigens Rad kommer y Eptermiddag sammen, da uyl dennom *notificeris*, at der Er kommen En Omslags

¹⁾ Rigsraadet var samlet siden Marts (Erslev III, 209). Om dets Mødested, Raadstuen, se smst. S. 582).

forualdter fraa kyl och leffuerit hans Boysen vnderskedtlige opskriiffuelser¹⁾ pa En stor summa penge, huorfor dy Sig skal Erklere, huad derpa Skall Suaris. Paa ded som Rygens Raad ygar begerede *respit* indtil y morgen, skal suaris, at Ieg icke allene uyl giiffue dem Respiidt y morgen, mens tyl løffurdg(!) Er gangen. Tii dii skal fa flere Puncter at suare pa, Naar dysse, som dy allerede haffuer, Erre *depresserit*²⁾, Huoryblandt den tungiiste uyl werre, Eptherdi dy alle haffuer uerriit y den mening, at man skulle *Alliere* oss med franckerige och holland³⁾, Om man da skulle lade Passere bade den *Catholische* som den *Caluinske* Religion⁴⁾, ty *Acceptorer* man dy *Caluinsche*, da kan man Indted støde dy *Catholische* for hoffuediit, Om der skall Nogen triig *Allianse* bliiffue styffted. Ded som du Errindrer Om, som y dyn *Instruction*⁵⁾ yndföris, ded skal indted bliiffue glemdt med gultz hiielp. *Vale*. Rossenborg den 20 *Maj Anno* 1646.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

338.

21. Maj 1646.

[Til Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested.]⁶⁾

De skal ved første Raadmøde iværksætte Forhøjelsen af Rigskanslerens og Norges Statholders Sæde i Raadet, da dette har erklæret sig enigt med Kongen i hans Forslag herom. Kongen ønsker endvidere Raadets Betænkning om, hvorvidt hans Gesandt skal love Frankrig og Nederlandene fri Religionsøvelse for deres Undersaatter paa visse Steder. — *R. A.*

¹⁾ o: Opsigelser.

²⁾ depecheret o: ekspederede.

³⁾ Se VI, 167 f.

⁴⁾ Jvf. det følgende Brev.

⁵⁾ Talen er om Ulfeldts Instruks som Gesandt til Nederlandene og Frankrig, jvf. det følgende Brev.

⁶⁾ Brevet har ingen Udskrift, men er antagelig rettet til Righofmesteren og den kongelige Kansler, maaske ogsaa til Rigsmarsken og Rigsadmiralen (Anders Bilde og Ove Gjedde).

Epthersom uy ygar ued Riigens Hoffmeister lod menige Rigens Rad forsta, At os Nadigst syndis Indted at uerre aff weien, Om Riigens Chanseler och Stadtholderen y Norrie haffde derris seede Nest ued Riigens *Admirall*, Och uy siiden aff Riigens Hoffmeister haffuer forstanden, Riigens Rad samdtligen derudi at uerre med oss Eenss, Da skal y gode herrer pa worre wegne Stelle sliigdt y werck y første forsaml[n]g, y mødes y Radstuen¹⁾, Och derhuos lade Menige Riigens Rad forsta uorris Nadige wyllie at werre, Att dy gode herrer, som med ingen skrøbelighed beladne Erre, fiindis tilstede y Radstuen pa dy tyder at møde, som dertiil aff ded ganske *collegio* berammit bliiffuer²⁾, Och hielppe ded at sette pa En uys fod, Som oss och disse Riiger[s] och lande[s] Høieste welstandt angaar.

Och Epthardi ded Eniste, som oss Nu kan Indfalde, star tilbage, Nemblig at fornemme dy gode herrers vnderdanige betenckende herudi, Att Epthardi oss aff dy gode herrer samdtlig Er Raad, At uy skulle trede y Nermere *Allianse* med *Crone* franckerige och dii *Vnierte* *provintier* y *Nedderland*³⁾, Da uylle uy Nadigst uye dy gode herrers betenckendi (!), Om man skal ued uorris *Ambassador* loffue dem *Lyberum Exersitium Religionis*⁴⁾ pa uysse steder at ma Niide,

¹⁾ Sagen angaaende Forhøjelsen af Norges Statholders og Rigskanslerens Sæde i Raadet (jvf. VI, 165 Note 2) forløb ikke saa glat, som Indholdet af dette Brev lader formode. At der har været Modstand i Raadet, fremgaar allerede af Brevet af s. D. (VI Nr. 187) til Chr. Thomesen Sehested og Anders Bilde og ligeledes af Brevet Nr. 344 i dette Bind til Korfits Ulfeldt. I sidstnævnte Brev erklærer Kongen sig villig til at stille Sagen i Bero indtil sin norske Rejse. Forandringen var fuldbyrdet senest i Novbr. (Erslev III, 210 Note 3).

²⁾ Jvf. Brevet Nr. 336.

³⁾ Herom se VI, 168 Note 3.

⁴⁾ Dette Punkt blev ikke optaget i Ulfeldts Instruks af 1. Juni (D. Kanc. Instruksbog) eller i Traktaten med Nederlandene af 2. Febr. 1647 (Traktater IV, 534 ff.), ligesom det heller ikke synes at være blevet berørt under Forhandlingerne (Ulfeldts Relation 1647 i T. Kanc. U. A. Nederlandene, Gesandtskabsrelationer 1642—60).

Ty uy Ellers indted seer, huorledis Handel och wandel her y Riiget kan Triiuis, os och disse Riiger och lande til nogen Nytte, gaffn eller gode, wden ad dy *Allierte* med derris tyener och folck ma sycker leffue y derris Religions Exersitio. *Valet[e]*.

Rossenborg den 21 *Maj Anno* 1646.

Christian.

339.

21. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har tilskrevet Kansleren og Rigmarsken om Sagen med Hannibal Sehested. Han vil næste Dag tale med Valdemar Christian. — *R. A.*

Ded, som du skreffuest om Hanibal Sested angaendis, ded Er befahliit Chansleren Och Riigens Maars, Huorfor man kan see, huorledis ded y dag uyl affløbe¹⁾. Y Morgen, om gud uyl, Epther Predicken, da uyl Ieg lade mig fynde y Radstuen pa slottit, Naar greffuen kommer, daa uyl Ieg taale med hannem. *Vale.*

Rossenborg den 21 *Maj Anno* 1646.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

340.

21. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender ham Kopi af hans Instruks som Gesandt til Nederlandene. Ifølge Martin Tanckes Rapport er Stemningen der ikke længer svenskvenlig, hvorimod man forbereder et Gesandskab til Danmark og vil give efter i Toldspørgsmaalet. — *R. A.*

---

¹⁾ Se Brevet af samme Dato til Christen Thomesen Sehested og Anders Bilde VI Nr. 187.

Herhuoss haffuer du *Copien aff Instructionen*¹⁾ tyl dy herren Stathen att Emphange, Som du kandt lesse och beholde huoss dig Indtil ymorgen. *Tanche* skreff med syste Post, at dy fleste aff dy Herren Stathen waar Nuhmer heelt wund Suensk²⁾ Och uyl med ded første sende En *Legation* hiid, som skall görre aldting klaardt³⁾. Hand formener, att dy skal nocksom lade tollen y den stand, Som den uaar *Anno 28*⁴⁾. Hand skriiffuer, att dii skammer siig for ded, som sked Er, Naar man taler derom. *Vale*.

Rossenborg Den 21 *Maj Anno 1646*.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tyl hande.

341.

21. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Ordre til at lade den Murmester, som har opført et Hus til Afholdelse af Gudstjeneste paa Christianshavn, tiltale paa Grund af daarlig Udførelse af dette Arbejde. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm*.

Den Muremeister, som Nu *Agerer En Capitein* Och haffuer y Christianshaffuen opsat ded huus, som Nu y *Predickis*⁵⁾,

¹⁾ Jvf. VI Nr. 194 og dette Bind Nr. 345.

²⁾ Wund (= ond) Suensk o: lidet svenskvenlige.

³⁾ I Tiden under og efter Fredsforhandlingerne i Brømsebro var der i Nederlandene opstaaet Misstemning overfor Sverige og samtidig et Ønske om Tilnærmelse til Danmark. Afsendelse af et Gesandtskab til Danmark var besluttet, men blev opgivet ved Efterretningen om Korfits Ulfeldts forestaaende Sendelse til Nederlandene (Traktater IV 520—23).

⁴⁾ Ifølge den med Nederlandene d. 13. August 1645 i Kristianopol afsluttede Toldtraktat skulde Tolden i Norge være som i 1628. En Toldrulle herover blev derfor i Decbr. 1645 overgivet den nederlandske Resident i Helsingør, men dennes Rigtighed vilde man ikke anerkende. Dog foregik Udvekslingen af de ratificerede Traktater, men under Protest fra nederlandsk Side mod den nævnte Toldrulles Rigtighed (smst. S. 522 f.).

⁵⁾ Om denne foreløbige Kirkebygning paa Christianshavn se Kjøbenhavns Diplomatarium V, 219 f.

skal taliis til y tyde for hans falske Arbeiid, hand samme-
sted giordt haffuer, Och ded ymens hand Endnu haffuer
nogiit tyl beste, Paded at man syden icke skall hafue bade
spodt och skade deraff. *Vale.* Køben: Slott den 21 *Maj*
Anno 1646.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tyl hande.

342.

23. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen udtaler sin Billigelse af, at han og Valdemar Christian
lader noget Sølv udmønte i Daler. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskaps-
akademiens bibliotek, Stockholm.*

Epthersom Ieg haffuer fornommen, at greff Woldemar
Christian Och du haffuer Nogiit sølff, som y uylle haffue
formyndtit y daler, Daa Er Ieg dermed uell tylfriidtz, Naar
dermed begyndis att sette y werck. *Vale.* Rossenborg den
23 *Mai Anno* 1646.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

343.

26. Maj 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har i Lyngby undersøgt de Grøfter, hvorfra Køben-
havns Vandforsyning udgaar, og fundet, at de bør renses. Kansleren
fraraader at anmode Rigsraadet om skriftlig Votering angaaende
Alliancen med Nederlandene og mener endvidere, at Sagen med
Militsen bør udsættes. Der bør skaffes Midler ved Hjælp af Kon-
sumptionspenge eller paa anden Maade. Rigets Segl skal tilstilles
Christoffer Urne. — *R. A.*

Epthersom der bleff nu siist heer wde talid om wandit,
som Er førdt ind y byen, at uerre mangelhafftig, Sa gaff
ieg acht pa dy steeder, som mig bekendt Er, der Ieg nu
uar y Lyngby, Och befandt, att thuende grøfter, som dertil
med stor bekostning giordte Erre, Er hell ygenwoxen, aff

huilcke den Største kommer Borgemeister og Raad her y staden tyl Och den anden lenssmanden her, Som begge nu y sommer uyl Rønsiis¹⁾).

Der ieg uar ygar y Radstuen, da mendte Chanseleren, at ded uar dem indted at anmode, at dy skulle giifue derris *Votum* skriifftlig y den Punct den *Allianse* angaendis. Nu skreff ieg Chanseleren tyl²⁾, at hand uylle lade mig uyde, huorfor ded kan Indted skee y den Punct, der dy dog stackiit si[den]³⁾ [g]aff³⁾ derris *Vota* skriifftlig fraa sig y den Borringholmske sag⁴⁾. Den Punct om *Militien* mendte Chanseleren indted at kunde skee, førend du lodtzst dem uyde, huor mange Self Eiiger garde der fandtis⁵⁾. Om dii *consumtien* penge merkede Ieg Chanseleren ingen øren att haffue, gud giiffue, huad dy andre mener⁶⁾. Ieg kan troe, kan dii fynde paa andre myddel, da Erre dy sa gode, som dii Erre, Naar ded ickun skeer, som man Indted forby kan.

Naar dette nu haffuer En Ende, da uyl dy dragis⁷⁾, Naar dy skal syge, huorfra ded skal komme, som tyl myn hoffstad at holde, *item* dy andre *poster*, som indted kan forbygaiss, skal tagis.

Chanseleren Er befahlit⁸⁾ at affoddere Riigens Segell aff H: Iost høgss Eptherlatte Encke, Som syden H: Chri-

¹⁾ Københavns Forsyning med Vand fra Lyngby Sø var projekteret 1611, men blev ifølge O. Nielsen, *Kjøbenhavns Hist. IV*, 130 ikke ført ud i Virkeligheden. En fra Emdrup Sø udgaaende Vandforsyning organiseredes i Aarene 1626—42 (smst. S. 131 ff.). Jvf. *Hist. Meddelelser om København 2. R. III*, 249—80, 306—74 *passim*.

²⁾ Brev af s. D. VI Nr. 190.

³⁾ Hul i Papiret.

⁴⁾ Om den bornholmske Sag se VI, 160.

⁵⁾ I Kongens Resolution, givet Landkommissarierne 31. Maj, hedder det, at der ikke kan træffes nogen Afgørelse med Hensyn til en Milit, før der er skaffet Underretning om Størrelsen af de jordegne Bønders Landgilde, idet denne halvt eller helt skulde afløses med Rytterhold (Erslev III, 263).

⁶⁾ Angaaende Kongens Forslag om Konsumtionspenge se Brevene af 3. og 18. April VI Nr. 162 og 176. Jvf. Erslev III, 211 f.

⁷⁾ ∴ strides.

⁸⁾ Brev af s. D. VI Nr. 190.

stoffer wrne skall tylstillis, Huormed den krieg haffuer En Ende ymellom hannem Och Stadtholderen. *Vale.*

Aff Rossenborg den 26 *Maj Anno* 1646.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

344.

Maj [efter den 25.] 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har talt med Kansleren om Forhøjelsen af Hannibal Sehesteds Sæde i Raadet. Meddelelse om en af Rigsadmiralen paa-tænkt Byttehandel med Jern. — *R. A.*

Du uest dig nochsom at Errindre, at der bleff ygar talid om Hanibal Seestedtz seede y Radit¹⁾. Da Eptherdi Chansleren kam stackit for predicken ynd til mig y stuen pa Slottit, och Hanibals naffn *per Accidens* bleff nefndt, da faldt mig ded ind, som sagdt Er, Huorfor ieg gaff mig y snack med hannem om dedsamme. Daa suarede han siig indted att kunde troe, at Hanibal sliigdt skulle *acceptere*, om ded hannem skøndt bleff *præsenterit*. Der Ieg Nu uylle uyde arsaagen, da mendte hand, at ded skulle fortryde dy andre, Huorfor ieg suarede, Att uar der Icke større fahre derhuos End den, da uaar der ingen fahre tyl lyffuit. Huad der Nu kan uyder falde for *discurs* for yblandt Brøderen, ded giiffuer tyden. Naar Christoffer wrne Ickun *disponeris* dertil, da kand dermed haffue En anstand, Indtill uy kommer pa Reiissen henad Norrie²⁾.

¹⁾ Om Forhøjelsen af det af Statholderen i Norge og Rigs-kansleren indtagne Sæde i Rigsraadet se Brevet Nr. 338. Christoffer Urne fulgte som Rigskansler efter Just Høg, der døde 25. Maj (VI, 167), og Brevet maa derfor antagelig være skrevet efter denne Dato, muligvis den 31., som var den første Søndag efter d. 25.

²⁾ Kongen rejste til Norge den 30. Juni og var den 14. August atter i København.

Och Eptherdi mig Er aff Christoffer Suencke¹⁾ berettit, att Riigens Admiral skal haffue ladiit siig mercke at uylle tiil sig annamme dii wbrugelige Iern stycker Och derfor leffuere Stang Iern, Da skaldt du om samme leilighed tale med hannem. Safrandt(!) hand nu derhen Er at *disponere*, da skaldt du aff hannen(!) erfahre, hurledis samme Bytten skal anstillis, paded uy forstar hinanden Ret, Och naar du om samme leilighed haffuer fornommen hans mening, daa skaldt du tage hannem med herud ymod aftens maldtid. *Vale.*

Rossenborg den *Maj Anno 1646.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

345.

Maj—Juni 1646. Juli—Oktbr. 1647.

Kongens Paategninger (stammende fra forskellige Tidspunkter) paa Koncepten til Korfits Ulfeldts Instruks for hans Gesandtskabsrejse til Nederlandene og Frankrig²⁾ — *R. A., D. Kanc. U. A. Konc. og Indlæg til Instruksbogen.*

Hoc est at lesse mig den for Och deroffuer fornemme myn Mening, ty derudi Erre mange Ord, som Ieg indted kan lesse. Om ded nu sked Er, derom kan Chansleren Errindre mig, hur och Naar ded skeed Er³⁾.

¹⁾ Chrf. Suencke (Schwencke) var Overfelttøjmaster eller Arkelimester (R. A., Afregninger V, 47 a; O. Blom, Kristian IV.s Artilleri S. 23).

²⁾ Om Instruksen se VI, 171, Note 1. Om Gesandtskabet i Almindelighed se Traktater IV, 523 ff.

³⁾ Denne Bemærkning, som er skrevet paa Konceptens sidste Side, er sikkert rettet til Kansleren, til hvem Kongen smst. har skrevet en egenhændig Udskrift „Chansleren H: Christian tommissen til hande“. Den maa være fra Dagen før Konceptens endelige Udfærdigelse d. 1. Juni. Jvf. Kongens Bemærkning i Brevet til Kansleren af 28. Okt. 1647 (VI, 347), at Koncepten var saa fuld af Streger og Antegnelser, som om den var skrevet af en af Drengene, saa at han ikke læste den. I Virkeligheden var den skrevet af Kansleren egenhændigt.

Io før dette kan forferdigis, Io bedre ded Er, paded ded kan bliffue vnderskreffuen, ymens Ieg Er heer¹⁾.

At ded haffuer uerrit myn mening, att Hoffmeisterens Reiisse først skulle ga pa franckerige, ded kan deraf Erfahris, At dentyd Ieg ingen tancker gjorde mig pa Nogen menniske, som Epther fordragit skulle Reiisse til franckerige och Stat-terne, Da kam Hoffmeistern selfuer til mig Och beklaged siig, at hand for mangel aff Erfahren Badtsker hery Riigit Nøddis tiil at begere forloff til at drage henad franckerige och der lade *Curere* siit Ben. Der hannem Nu sliigdt bleff tilladt, Da lod hand siig fornemme, At, om ded mig sa behagede, da uylle hand, ymidlertyd hand abuardtede siin Cur, gorre gode *preparatoria* til hoffue, at alting Imellom franckerige och disse Riiger och lande kunde komme y den Stand, som den gesandter, som Senisten uar her y Riigit aff franckerig[e], loffuede at skulle ske pa derris Siide.

Tyl sliigdt Nu at sette y uerck Begerede hand Ett Enhorn och En Bedtzouar steen, som hannem kam til hande²⁾.

346.

4. Juni 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil, som Middel mod sin Pengenød, rejse et rentefrit Laan paa 6000 Dr. hos enhver Lensmand. — R. A.

¹⁾ Denne Paategning, der staar som Randbemærkning paa Konzeptens næstsidste Side, er skrevet, da Rejsen til Norge (som Kongen tiltraadte d. 30. Juni) var bestemt (se Brevet af 28. Okt., VI, 347), og rimeligvis samtidigt med, at Kongen sendte Instruksen videre til Korfits Ulfeldt (VI, 170).

²⁾ Denne Paategning (fra: At ded haffuer . . .) er skrevet paa Konzeptens sidste Side og forsynet med Kongens Signet. Den stammer sikkert først fra et senere Tidspunkt, Sommeren eller Efteraaret 1647, da Kongen gentagne Gange lagde en stærk Misfornøjelse med Ulfeldts kostbare og langvarige Gesandtskabsrejse for Dagen og søgte at fralægge sig Ansvaret for, at den var gaaet til Nederlandene og ikke til Frankrig alene, se VI, 219, 306, 308 f., 311, 316, 346 f.; Traktater IV, 525 Note 3. Om Enhjørningshornet og Bezoarstenen, Foræringer til Dronningen af Frankrig, se VI, 307, Note 4.

Epthersom bekendt Er, y huad besuerlig tylstand ieg Er geraden y(!) bade for den wformodlige offuerfald och sa for myn foriige geld skiild, Da haffuer Ieg tenckt pa adskillige myddel, huormed Ieg kunde Redde mig, och dog y En hast indted kund fynde vden ded, at Enhuer lensmand Laner mig Sex tussind daler uden Rendte, som hannem aff den skal Igen giiffuis, som lehnit Epther hannem bekommer, Huilckit at sette y werck du skalddt lade dig uerre anlegen. *Vale.*

Aff Frede: den 4 *Junij Anno* 1646.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

347.

4. Juni 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Brevbæreren beklager sig over at være blevet forurettet ved den med ham gjorte Afregning. Kongen vil have Underretning om Antallet af Kronens og Gejstlighedens Bønder paa Sjælland og Lolland-Falster. Han vil næste Søndag drage til København. — *R. A.*

Ieg uar y den mening ygar, at denne Breffuysser war dragen herfra med dig, mens hand haffuer uerrit huos mig ydag for predicken och høiueligen sig besuergit¹⁾ offuer dem, som haffuer giirdt affregning med hannem, huortil Ieg indted haffuer kund suarid, Eptherdi mig om hans werffuing indted beuyst Er, Mens Raad hannem, at hand søger ded herfor, Som Prindtzen Och du hannem haffuer ladit forsta, som hand beraber siig pa at haffue anstillit syn werbing Epther. Førend Ieg begaff mig fra køben:, da befohl Ieg Rendtemeisterne, at dy skulle lade mig uyde, huor mange Bønder der Er y Siieland, falster och laland, Møn och langedland aff kronens och geystligheden [s]²⁾, mens Ieg bekam den

¹⁾ = besværet.

²⁾ Aarsagen til Udstedelsen af denne Ordre var rimeligvis Kongens samtidige Tilbud til Bønderne paa Sjælland m. m. om at frikøbe sig for Vornedskabet, se Brevet af 5. Juni.

Indted, Huorfor du mig den skaldt lade bekomme. *Vale.*
Aff frede: den 4 *Junij Anno* 1646.

Christian.

Pa søndag førstkommende Epther predycken drager Ieg, om gud uyl, herfra, huilckit myt folck, y køben: fyndis, skal *Notifeceris.*

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

348.

5. Juni 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Bøndernes Løskøbelse fra Vornedskabet og Indbetaling af Pengene i Kongens Kammer. — *R. A.*

Epthersom dig bekendt Er, at Ieg haffuer god forhabning tyl at Erlange en *Summa* penge for Bøndernis friihed¹⁾, Och du drager Nu aff Landiit²⁾, Da skaldtu befahle En aff dyne tiener, som du uel troer, At hand samme wel och fliitig *Negotierer* huos geiistlighedens som kronens Bønder Och sa Eptherhanden, naar pengene Indkommer, dem strax Ind y kammerit³⁾ leffuere, Huilckit du ochsa skaldt pa myne uegne befahle Otte Brockenhus at gørre y københaffuens Lehen, Och at hand Indted troer Riidefogederne alfor uel. Dy andre alle skall dedsamme bliiffue Errindrit aff Chanseliit. *Vale.* Aff frederigs: den 5 *Junij Anno* 1646.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

¹⁾ Jvf. Brevet af 29. April VI Nr. 178 og Hist. Tidsskr. 5. R. IV, 522—27.

²⁾ Nømlig paa Gesandtskabsrejse til Nederlandene og Frankrig.

³⁾ Om Pengenes Indlevering i Kongens eget Kammer eller i Rentekammeret jvf. anf. Skr. S. 524.

349.

8. Juni 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender ham „det hellige Hoved“. Om Kongens Hensigt at rejse til Norge saa tidligt, at han kan bese Bjærgværket før Herredagen. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm.*

Herhuos haffuer du ded hellige hoffuit¹⁾ att Emphange. Ded skiib, som Kallis trefoldighed, skal uerre ferdigdt til Iohanni dag, ty Ieg achter att gaa til Norrie med gudtz hiielp, førend Raditt gar, som skal til herredagen²⁾, paded Ieg Kan bese mig nogit ued Berriguerckit³⁾, før herredagen angar. *Vale.* Harrestad den 8 *Junij Anno* 1646.

350.

29. August 1646.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen er tilfreds med, at Nederlandene ifølge Ulfeldts Skrivelse begynder at faa det rette Syn paa Svenskerne. Rejsen til Norge er forløbet godt. Christoffer Gjøes Guld viste sig at være blandet med Jernmalm, men Kongen har taget noget andet norsk Erts med sig for at prøve det. Han vil nu begive sig til Hertugdømmerne. Afsendelsen af Skibe til Spanien har maattet udsættes paa Grund af Pengemangel. — *R. A.*

---

¹⁾ Herved skal rimeligvis forstaas en kunstnerisk (skaaret, hugget eller malet) Fremstilling af et Kristushoved. I en Fortegnelse over Kostbarheder, tilhørende Korfits Ulfeldt og Leonora Christina (R. A. Haandskriftsaml., Afskrifter vedr. Corfits Ulfeldt), nævnes to Kristushoveder „paa Svede Dugen“, et af Granat og et af Jaspis, og et „Christi Billede med Tornekronen“ af Ametyst. Umuligt er det vel ikke (omend ikke bevisligt), at det her omtalte „hellige Hoved“ kan være identisk med et af disse.

²⁾ Kongen rejste fra Kbh. til Norge d. 30. Juni (VI, 175 Note 2). En norsk Herredag var indkaldt til at møde i Christiania d. 6. Juli (VI, 176 Note 1).

³⁾ Om det i Norge fundne Guld se Nr. 350 og VI, 174 og 176. Kongen synes dog først at have beset Bjærgværket *efter* Herredagen, se smst.

Dyn skriffuelse *daterit* Haag den 5 *Huius* Er mig ygar tilhande kommen Och deraff *Contenta* forstanden, Huorpa ieg dig inted forholder, At ded er mig heel kerdt at fornemme, at dy herren Stathen Lehrer Eptherhanden at kende Suen-sken¹⁾. Den languarige *trewis* ymellom Spannien och Statterne²⁾ uyl *causere* allehande pa dy steder, som man Nu indted te[n]cker pa. Myn Reiiisse op tyl Norrie gyck, gud uerre loffuit, uel aff, saat sagerne, som der forrekam, bleff forrettit³⁾, Och Christoffer goiies guld⁴⁾ kam for En dag, dog hel wanardtig, fordi att ded Er med Iern malm formyskiit⁵⁾.

Imidlertyd Ieg uar der y Riigit, da fandtis der guld pa vnderskedtlige steeder, som offuergar uydte Christoffer goiis Erdtz, huoraff ieg ochsa haffuer tagiit En haab med mig Och Er nu dermed y werck at Erfahre Nogen wiished om samme Erdtz. Haffde man *partisipanter*, som haffde Nogen formue, da uar der y Riigit megit at gørrer. Nu pa mandag først kommende begiiffuer Ieg mig henad fiirstendommen⁶⁾ tyl at forrette ded, som der kan forrefalde. Imod tyden, at Riigens Raad kommer hiid, da habis Ieg at uerre heer Igen. Wor herre giffue dy gode herrer gode Rad och forstandige anslag, som kunde bringe En haab penge paa Rendthekamerit, Ellers ded syste bliiffuer werre End ded første. Dy skybe, som skulle haffue uerrit henad Spannien⁷⁾, fyndis

¹⁾ Om den mellem Sverige og Nederlandene opstaaede Misstemning efter Brømsebrotraktaten se Traktater IV, 520 f.

²⁾ Der var i Münster sluttet Vaabenstilstand (trevis) mellem Nederlandene og Spanien, se VI, 192 Note 1.

³⁾ Jvf. VI, 176 Note 1 og Erslev III, 293.

⁴⁾ Se Brevet Nr. 334 og VI, 5 og 176—78. Om Guldfundene i Norge se ogsaa I. Wilcke, Møntvæsenet 1625—70, S. 92.

⁵⁾ o: blandet.

⁶⁾ Kongen opholdt sig i Holsten i September og Oktober, se Brevenes Dateringssted VI, 183—200. Raadet, som var sammenkaldt ved Brev af 28. Juni, mødte i København 20. Oktbr. (Erslev III, 294).

⁷⁾ Skibene skulde formodentlig sejle til Spanien i Medfør af Traktaten af 20. Marts 1641, som endelig var blevet ratificeret 3. Febr. 1645 og overbragt af en spansk Gesandt i August (VI, 181).

Endnu heer for mangel aff penge, Huorfor man haffuer maadt sette derris Reiisse op Indtil Martini, tyl huylcken tyd Pengene bliiffuer mueligdt sa besuerlige at bringe tiil ueiie som Nu. *Vale*.

Rossenborg den 29 *Augustj Anno* 1646.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

351.

Omtr. 11. Febr. 1647.

Paategning paa en Opgørelse, dateret København 11. Febr. 1647, af Mester-Tømmermand Hans Ahnemøller over Omkostningerne ved en Genopførelse af det paa Tryggevalde nedbrændte Hus. — *R. A., D. Kanc., Indlæg til Reg. og Tegn.*

Dette skal Otte kraag¹⁾ tilstillis.

352.

2. Maj 1647.

Til Byfogeden i København.

Biskop Morten Madsens Enke skal indtil videre holdes i Arrest. — *R. A.*

Byfogeden y københaffuen²⁾ skall bemechtige sig *D:* Morten, som war Bysskop y Aars, hans kuynde³⁾ Och holde hynder y Arrest indtil wyder Beskeen.

Rossenborg den 2 *Maj Anno* 1647.

Christian.

Udskrift: Byfogeden y køben: till hande.

¹⁾ Otte Krag var øverste Sekretær i D. Kanc.

²⁾ Claus Iversen Ravn (O. Nielsen, *Kjøbenhavns Hist.* III, 256).

³⁾ Næmlig Enke efter Biskop Morten Madsen Kirsten Johansdatter. Om den mod hende siden 1643 verserende Sag se V, 405 ff.

353.

Oktbr.—Novbr. (?) 1647.

Til Korfits Ulfeldt.

Efterskrift om den russiske Gesandts og hans Følges Rejse.
— *B. Bergius's Afskrift, Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm.*

Wdi myn forrige Offuerskiickede forreheseddel¹⁾ Er den Muskouyterske gesandter²⁾ och hans Opuardter, som Erre 20, glemdt, huorfor ded uyll haffuis y acht, Och Er ded best, at hand faar Et skiib *a part* for siig och hans *commitat. Vale. Datum ut in prioribus.*

Udskrift: Riigens Hoffmeiister tiil hande.

354.

23. Novbr. 1647.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal samme Dag indfinde sig hos Kongen tilligemed Rigmarsken, Rigsadmiralen og Statholderen i Norge. — *R. A.*

Eptherdi Ieg med dyn Person, Riigens Maars, Riigens Admirall Och Stadtholderen y Norrie haffuer at tale, Som mig Macht pa ligger, Da skaldt du med dennom komme herud, Naar dag E[r], och fornemme myn wyllie. *Vale.*

Rossenborg den 23 *Nouem: Anno* 1647.

Christian.³⁾

355.

24. Novbr. 1647.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil slutte Kontrakt med en Mand, der gennem Ulfeldt har gjort Tilbud om at udvinde Guld af Erts. Han skal derfor give Besked om Størrelsen af den Kedel, der skal bruges hertil. — *R. A.*

¹⁾ ∅: Fourerseddel.

²⁾ De russiske Gesandter tiltraadte 8. Novbr. 1647 Hjemrejsen med Skib til Danzig (VI, 345).

³⁾ Brevet har ingen Udskrift.

Epthersom du lodtz mig forsta Nu siist, du warst herude, at der haffde uerrit En huos dig der wde, fom(!) uylle Lehre mig Eller En anden, som uylle forseckere hannem pa 30000 dl., huorledis man kunde faa guld af ded Erdtz, som der fiindis y, Pa En fremmid manehr, som wbekendt Er, da Er Ieg *Resoluerit* y den Allerhøiestis Naffn at forpliichte mig til samme Mand, sa høydtt ske kan, At saframdt Ieg Erfahrer samme hans angiiffuen at uerre saledis, At Ieg da uyl forseckere hannem pa samme Summa som Sagdt Er.

Huorfor du skaldt lade mig uyde, huorledis keedelen til samme werck skall werre *formerit* y Høiide, brede och lengde Med mehre, som til samme werckis fordtsettelse fornøden gørris¹⁾. *Vale.*

Rossenborg den 24 *Nouem: Anno* 1647.

Christian.

356.

29. Novbr. 1647.

Til Korfits Ulfeldt.²⁾

Der er ikke tilstrækkelig Kontrol med Møntmesteren, da Møntskriveren er afskediget, og der ikke er nogen Wardein. — R. A.

Epthersom Ieg fornemmer Skriiffueren udi Myndthen at uerre affskafft, uden thuiffuel, fordi at der Myndtis indted mehre aff ded, som mig tilkommer, Mens aff ded, som Selgis aff Nød, Huoraf Myndtmeisteren haffuer Stor Profidtt Och dog Indted glemmer at Slaa Myndten Epther siit Eiiigit tycke, Som y lengden kan *Causere* allehande, Som man Nu indted varer siig for, Tii der Er Ingen Myndteskriiffuer³⁾,

¹⁾ Brevet har ingen Udskrift. Jvf. Brevet af 29. Nov. VI Nr. 390 (som sikkert er skrevet til Korfits Ulfeldt) og flere af de i dette Bind følgende Breve.

²⁾ Brevet har ingen Udskrift, men findes mellem Brevene til Ulfeldt.

³⁾ Henrik Køhler (se V, 431 Note 1) var Møntmester og Jørgen Hansen Møntskriver. Hvis den sidste var afskediget paa dette Tidspunkt, maa han være bleven antaget igen. Møntregnskaerne (R. A.) førtes nemlig vedblivende af ham, da de, efter

och der Er Ingen wardyn¹⁾, som giiffuer acht pa myndtens *Valør*, om den Er saledis, som den Bør at werre, Saat ded uyl haffuis y acht y tyde.

Andenstedtz, huor der Myndtis, som nu skeer y københaffuen, Da betalís sligge persohner af Myndtemeisteren for derris wmage Och dog Erre ingen forobligerit uden Herren. *Vale*.

Aff frederigsborre den 29 No: Anno 1647.

Christian.

357.

8. Decbr. 1647.

Til Korfits Ulfeldt.²⁾

Om Behandlingen af det guldhoidige Erts. Ulfeldts Medhjælper herved skal have Vibeke Kruses Kammer overladt. — *R. A.*

Siiden Ieg kam hiid y afftis, da talede ieg med Iørgen Priis³⁾, Som berettede dig⁴⁾ at haffue begehrit Nogle pund hel smadt stødt Erdtz, huorfor Ieg spurde hannem, Om dedsamme skulle werre Røstiid⁵⁾ Eller Icke. Da suarede⁶⁾ hand, att ded skulle uerre aff ded, som uar kommen aff Puchuerckit⁷⁾, Huilekit kam mig heel fremmid for, Alden

en Standsning fra 11. Marts 1646 (paa hvilket Tidspunkt Mønten foreløbig blev nedlagt, se Wilcke, Møntvæsenet 1625—70, S. 84 og 101), genoptoges i Januar 1648.

¹⁾ En Møntwardein fandtes dog, nemlig Jørgen Prytz (eller Preuss), der 27. Marts 1644 fik Bestalling som saadan (Sjæll. Reg., F. 288) og endnu havde denne Bestilling, da han 6. Febr. 1648 tillige blev Tilsynsmand ved Smeltehuset (Kjøbenhavns Dipl. III Nr. 433).

²⁾ Brevet har ingen Udskrift, men findes mellem Brevene til Ulfeldt.

³⁾ Se det foregaaende Brev.

⁴⁾ Herover staar Tallet 15, over haffue 17 og over Nogle 14.

⁵⁾ At røste er at udsætte Ertsen for den Grad af Hede, som er stærk nok til at bringe den til at dampe, men for svag til at smelte den.

⁶⁾ Herover staar Tallet 10.

⁷⁾ Pukke (pochen) bruges om at stampe eller støde Ertsen for at gøre den mere skikket til Smeltning.

Stund Ieg forstod aff dig nu siist, du uarst huos mig, At Erdtzen skulle Røstis, førend den skulle Puckis. Skal Erdtzen Nu brugis, som Iørgen Priis den nu leffuerer, Da uyl ded *principaliter* y wasken Och torre, huortil uyl tiid, som du for dyn person indted kandt abwardte, Huorfor mig synists best at verre, at den person, som du huos sliigdt at forrette uyltdt bruge, At hand tager siit Lossomendte y wybekkis kammer, som Er Neer huos mig Och Er Neer køckenid, huor der Er wand at bekomme. *Vale.*

Rossenborg den 8 *Decem: Anno* 1647.

Christian.

358.

10. Decbr. 1647.

Til Korfits Ulfeldt.¹⁾

Følgeskrivelse ved en Redegørelse for Oppebørslen af Sundtolden før Krigen og nu. — *R. A.*

Herhuos haffuer du den Rette beskaffenhed om tollen y Sundit at Emphange, huorledis den for kriigen Er oppebaaren, Och huorledis den Nu Oppeberis, Huilcken du skaldt Igenom See och lesse Och mig Igen lade tilkomme. *Vale.*
Rossenborg den 10 *Decem: Anno* 1647.

359.

19. Decbr. 1647.

Til Korfits Ulfeldt.²⁾

Kongen vil have opsat en Pukmølle for Enden af Løngangen ved Tøjhuset. Den skal drives af Vand fra Havnen. — *R. A.*

¹⁾ Brevet har ingen Udskrift, men findes mellem Brevene til Ulfeldt.

²⁾ Dette Brev og alle de følgende har ingen Udskrift, men findes mellem Brevene til Ulfeldt, til hvem de ogsaa i Kraft af Indholdet maa anses for at være skrevne.

Eptherad Ieg haffuer fornommen Miig lydit gaffn at haffue mig at foruendte aff den Puchmølle¹⁾, som star pa taggit aff Smeldthussit ued Stranden, Da haffuer Ieg ladiit *M*: Hans Ohnemøller forsta myg at uyl haffue En mølle aff samme Slagss staendis ued Enden aff Løngangen Imod tøyhussit, Som den Mølle²⁾ for Nogen tyd siiden Laa, som skaar ded smadt Iern, som bleff brugdt tiil dii Smaa søm. Huorfor du skaldt tale med *M*: hans Ohnemøller, At man kan faa En Mand dertil, som Opsetter Møllen med syn tylbehøring for En uyss Summa penge.

Och Eptherdi der haffuer aldtiid uerrit En griift fra samme Møllested Ind y Haffnen ued tøyhussit, Da skall samme grøfft fortyngis med En, som den samme for En uyss Summa penning Rønser. Huorledis wandit skal Indledis y løngangen, saat samme mølle derued kan gaa, ded haffuer Ieg uyst *M*: hans Ohnemøller.

Hussit tyl samme Mølle skall y wyndter tylhuggis der ued steden. *Vale*. Frederigsborg den 19 *Decem*: Anno 1647.
Christian.

360.

21. Decbr. 1647.

Til Korfits Ulfeldt.

Om den Mølle, som Hans Ahnemøller skal opføre ved Løngangen, og om Betalingen herfor. — *R. A.*

Epthersom Ieg dig myn mening Om den Mølle, Ieg uyl haffue biigd ued den lange gang til køben:³⁾, Da sender Ieg dig Nu herhuos Ordynandtzen, huorepther den skal byggis, tyl den Ende, At du aff *M*: hans Ahnemøller skaldt for-

¹⁾ Om Pukmølle jvf. Pukværk i Brevet af 8. Dec.

²⁾ Der er her rimeligvis Tale om en Løngang fra Slottet til Tøjhuset (fornyet ved Opførelsen af Biblioteket, se Chr. Bruun, Det kongelige Biblioteks Stiftelse, S. 41). Møllen er formodentlig den Smedemølle, som blev nedrevet ved kgl. Ordre af 7. Novbr. 1635 (Kjøbenhavns Diplom. V, 177).

³⁾ Her mangler Ordene: har tilskrevet eller lign. Se det foregaaende Brev.

nemme, Huad tømmer, Stordt och Smadt, hand tiil samme Møllis Bygning med hans arbeidtzløn, Indted vndertagen, Begehrer. Huad uy Nu y dy mader kan bliiffue Ens Om, ded skal hannem aff kammerit bliiffue Erlagdt y tre termynen. Den første skal hand faa forud, Den anden, Naar werckit Er haald ferdig, Och den siiste, Naar werckit Er ferdigdt¹⁾. *Vale. Frederigs: den 21 Decem: Anno 1647.*

Christian.

361.

21. Decbr. 1647.

Til Korfits Ulfeldt.

Da den sidste Smelteovn ikke har kunnet holde, skal der mures en ny. Prins Christians Tøj skal sendes til Frederiksborg. Opgørelsen over hans Efterladenskab burde fremskyndes, for at den sachsiske Gesandt kan blive hjemsendt. — *R. A.*

Vaff(!) dyn skriffuelse haffuer Ieg forstanden Muremeisteren Ingen skiild at haffue, at den siiste Offuen indted haffuer kundt holde. Wor herre giiffue, at man kunde Ramme pa dy slags steene, som kunde holde Et smeldten Eller thu vd, at man kunde Erlange wiissheden Om samme Erdtz. Muremeisteren skal pa Nii gørere En anden, som Epther disse Hellige dage, Om gud uyl, y ded Ny Aar kan bliiffue proberit. Ded som Iørgen Seefeldt Och H: frederich Redtz haffuer sendt aff Printtzens Salige Ihuekommelsiis tøy til køben:, ded skal sendis hiid²⁾.

¹⁾ 15. Marts 1648 fik Tømmermand Anders Kock 183 Rigsort som Arbejdsløn for „det Møllehuus bag Kiøbenhaffn Slott wed Enden af løngangen“, han ifølge Kontrakt af 18. Jan. havde opført (Rentemesterregnskab 1647/48, F. 186).

²⁾ Jørgen Sefeldt og Frederik Reedtz havde 15. Novbr. faaet Befaling til at modtage og overlevere til Kongen det Løserø, der tilkom ham efter Prinsen, og Dagen efter til at undersøge, hvilke Restancer, der fandtes ved hans Len, idet disse nu tilkom Kongen (Erslev III, 356).

Ieg forundrer mig storligen, At dii sender Icke derris forretting pa aldting Ind, at den gesandter aff dressden¹⁾ kan faa siin affskeen, Naar hand kommer hiid. *Vale.*

Frederigs: den 21 *Decem: Anno* 1647.

Christian.

362.

23. Decbr. 1647.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen ønsker den hurtigst mulige Tilendbringelse af Skifteforretningen efter Prins Christian. Om Opførelse af en ny Mølle og en ny Smelteovn og om Guld- og Sølvholdigheden af den norske Erts. — *R. A.*

Huiss som dig fra Nykøbing Er tilhande kommen, ded haffuer Ieg²⁾ Emphantit. Wor herre gyffue, at dy danne-
mend³⁾ som Erre der pa myne uegne, wylle gorre En Ende derpa, Ded ma siiden ga, som ded kan. Naar *M:* hanss Ohnemøller følger den Order, som hannem Paa den Mølle at gorre⁴⁾, da habis Ieg med gudtz hieelp, at der bliiffuer uel Raad tyl tømmer.

Paa den Offuen⁵⁾, som Er Nedertagen, formener Ieg Skylden at uerre Større huoss Steenen, som Er Ilde brend, End huoss Leeheit, huorfor Ieg uyl bruge aff dii steene dertiil, som heer Brendis, Naar denne Indted lenger uyl holde.

At ded Erdtz, som⁶⁾ haffuer haftt at forsøge, Indted guld haffuer holdt, ded giiffuer mig vnder, Tii Ieg haffuer aldtiid⁷⁾ funden guld derudi⁷⁾, saa tiidt Ieg haffuer proberit ded. Mens ded haffuer uerrit Riigdt aff Sølf, som Blyt

¹⁾ Se VI, 360 Note 2.

²⁾ Over Huiss staar Tallet 13 og over Ieg Tallet 14.

³⁾ Nemlig Jørgen Sefeldt og Frederik Reedtz, se det foregaaende Brev.

⁴⁾ Se Brevet af 19. Dec. Der mangler Ordene: er givet eller lign.

⁵⁾ Se det foregaaende Brev.

⁶⁾ Her mangler Ordet: du eller et andet Ord.

⁷⁾ Over aldtiid staar Tallet 12 og over derudi Tallet 38.

haffuer forarsagit, Huoraff der haffuer uerrit brugdt for megit aff(!), Som herepther med gudz¹⁾ Indted skal Skee.

Vale. Frederigs: den 23 Decem: Anno 1647.

Christian.

363.

Decbr. 1647.²⁾

Til Korfits Ulfeldt.

Optegnelser angaaende Tøjhusbygningen. — R. A.

Herhuos skulle uerre bredden aff Muren for sig selffuer saoch høgden aff muren fraa loffitit tiil gullit, dersom³⁾ gewehrit henger.

Och uyl der gørris En wiis *distantie* ymellom Speeren, saat man Er uyss paa, huor mange Speer der kommer paa hussit⁴⁾.

364.

4. Januar 1648.

Til Korfits Ulfeldt.

Det gejstlige Gods, som nu er bortforlenet til en Hob lumpne Kompaner, bør lægges under Kronen, hvorved dens Pungenød vil kunne afhjælpes. — R. A.

Epthersom du dig uden thuiffuel uel Errindrer, Huad Ieg Senisten wiitløfftigen talede med dig Om myn Eiigen

¹⁾ Her mangler Ordet: hielp.

²⁾ Denne Datering er paategnet Brevets Bagside af Korfits Ulfeldt.

³⁾ der som ∞: der hvor.

⁴⁾ Kongens Bemærkninger er Tilføjelser til en Notits med anden Haand: Thyghusset Er udi Længdenn — 246 Alle, vdi bredenn Med Muuren — 38 $\frac{1}{2}$ alle. — Tøjhuset var blevet hærget af en Brand den 12. Febr. 1647 (Hist. Tidsskr. 6 R. I, 608 ff.), og Christian IV traf allerede samme Aar forskellige Forholdsregler til dets Istandsættelse (smst. S. 620), som dog først fuldbyrdedes under Frederik III.

och disse Riigers welstand¹⁾, Som du uden al thuiffel ochsa haffuer hafft(!). Ieg for myn person, som ded Meiist angar, haffuer Indted forsømdt at tencke derpa Och befunden kronens myddel wtroeligen at kunde forbedris, Naar ded geistlige godtz, Som nu forlehnis børdt(!) til En hab Lumppen kompaner, Bleff anuend til kronens udgiift²⁾.

Nar du kun med fiid tager dig for at ga *Capitlerne* vformerckt³⁾ ygenom och Erfahre, huad ded Er for En hab kompaner, som besidder samme geistlig godtz, Da skaldt du forundre dig, at man sa lenge haffuer *tollererit* sliigdt.

Hermed Er indted ded godtz mendt, som Er lagdt til Chanselerens bestilling Eller nogen geistlig persons vnderholding, pa huad uis och manehr ded och siigis kan.

Och berrer ieg ganske ingen thuiffel, at om dette bliiffuer bracht Riigens Rad ret for, at der da skal findis ganske faa yblandt dem, Paa Chanseleren och nogle fa Neer, som skall *cum Ratione* kunde siige Neii, at samme godtz io bør at ligge vnder kronen. *Vale.*

Frederigsborrig den 4 *Ianu: Anno* 1648.

Christian.

365.

4. Januar 1648.

Til Korfits Ulfeldt.

En i København bygget Baad skal føres til Frederiksborg. Ulfeldt skal forsøge at afhænde Børsen til en af Kreditorerne. Kancellisekretær Philip Bornemann skal begive sig til Frederiksborg. — *R. A.*

¹⁾ Disse Linier er omtrent enslydende med Begyndelsen af Brevet af 10. Jan. nedenfor.

²⁾ Landkommissærerne havde 16. April 1646 foreslaaet, at det gejstlige Gods skulde bruges til Underhold af Officererne (Erslev III, 234; jvf. et udateret Andragende fra Adelen smst. S. 470). Saavidt ses (af D. Kanc., Indlæg til Reg. og Tegn.), var Kanonikaterne for det meste bortgivne til Præster, Skolefolk, Professorer og andre lærde, nogle ogsaa til Skrivere, Borgmestre o. l., kun et Mindretal til adelige.

³⁾ Uformærket o: uden at det mærkes, i Stilhed.

Wogenmeiisteren skal befahliis at skaffe den Baad henaff frede:, som *M: Suend*¹⁾ haffuer giordt och staar huos dii Baade, som biggis y dy huelffuinger ued Prouiandthussit.

Du skaldt Erfahre, om nogen aff *Creditorene* wil *Accordere* med dig om Børsen y betalling for billigt at antage²⁾.

Phiilip Borneman skal begiiffue siig henad frede: och der forrette, huiiss hannem befahlis. *Vale*.

Frederigsborg den 4 *Ianu: Ano* 1648.

Christian.

366.

5. Januar 1648.

Til Korfits Ulfeldt.

Søren Hellekande skal gøre Regnskab for Anvendelsen af det til Prins Christians Baderejse rejste Pengelaan. Pukmøllen skal lægges paa det af Kongen befalede Sted og ikke, som foreslaaet af Hans Ahnemøller, i Valkemøllen paa Vandkunsten. — *R. A.*

Epthersom Søren Heldekande³⁾, som haffuer uerit Printzens Saligis kammerskriiffuer, Er befahlit at gørere

¹⁾ Rimeligvis Skibsbygmester Svend Andersen (Lind S. 373).

²⁾ Børsen blev for 50 000 Rdl. i Pant overdraget en af Kreditorerne, Borgmester i Christianshavn Jakob Madsen, der allerede havde den til Leje (O. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. IV, 234 f.).

³⁾ Borger i Christianshavn Søren Jensen Hellekande blev 1640 Prinsens Kammerskriver, i hvilken Egenskab han efterfulgte Peter Helt, der var blevet afskediget s. A. efter Kongens Forlangende (R. A., Christian (V).s Arkiv, Egenhændige Breve 1627—47, Breve af 14. Marts og 30. Marts 1640). D. 26. Maj 1643 (smst. Koncepter til aabne og lukkede Breve) fik han Instruks af Prinsen til at bringe Orden i dennes Kammerregnskaber. Fra samme Aar havde han i en Aarrække Leverancer af Tømmer og Ammunition til Kongen (R. A., Afregninger VIII, 78). Han var død inden Februar 1653 (smst.). Det af ham aflagte Regnskab (R. A., Kgl. Personers Rejse- og Fortæringsregnskaber III) for Prinsens Baderejse til Tyskland og Hjemførelsen af hans Lig fra Dresden er ikke dateret, men rimeligvis først aflagt senere paa Aaret 1648, da Antegnelserne er dateret 13. Novbr. Som Indtægt i rede Penge beregnes her 31995 Rdl., af hvilke de 30 000 var rejst (af

Riichtighed for dii Penge, Som Riigit *contribuerede* til hans Reiisse tiil ded varme Baad, Och samme Hellekande vden al thuiffuel nocksom beuyt Er, huortiil dii mange landte penge anuendt Erre, Da skaldt du, med Største fiid ske kan, werre derom at Erfahre aff samme Hellekande, huortil samme penge Erre anuendt.

Och Eptherdi *M:* hans Ohnemøller Er kommen y den mening, At Puchuerckit best kunde anleggis y walckmøllen¹⁾, Da Er derymod at haffue y Acht, At man Indted skal kunde holde Ageueien offuer Løngangen ued macht Med mange hundrede daler, At den skulle kunde vdsta den Laast, som den uyl wdsta aff dy uogne, som uden ophør skall føre Erdtzen tiil och fraa Møllen. Ieg for myn person kunde Ickehelder uerre uys pa, at Ieg kunde komme deroffuer, Naar Ieg uylle. Huorfor Puchmøllen skal komme der at Staa, som Ieg den anordnit haffuer, Dentiid den samme med *M:* hans Ohnemøller bleff fortyngit²⁾. *Vale.* Frederigss: den 5 *Ianu: Anno* 1648.

Christian.

367.

8. Januar 1648.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen ser gerne, at Antallet af Baadsmænd indskrænkes, saaledes som han gentagne Gange forgæves har befalet. Tøjhusets Reparation bør fremskyndes. Kongen vil selv gøre et Afrids af Spærværket. — *R. A.*

At man Io haffuer mehre folck, End man Burde, derpa Er ingen thuiffuel, Och kan huercken *Admiralen, Vice Admirall*

Kongen) ved Laan af Albert Baltser Bernts og Leonhard Marselis og Resten udbetalt af Generalkrigskommissær Knud Ulfeldt. Se iøvrigt VI, 254 Note 3. Jvf. Erslev III, 297, 332 og 445.

¹⁾ Valkemøllen laa paa Vandkunsten (se V, 41), hvortil der gik en Løngang fra Slotsholmen.

²⁾ Se Brevet af 19. Dec. 1647.

Eller *Admiralen* paa Holmen Nechte, at ded dennom Io tyer End Engang befahliit Er at sette y werck, mens ded haffuer uerrit forgeffuis, Huorfor Io før ded kan Settis y werck, Io keerer ded skal uerre mig. Tøihussens *Reparation*¹⁾ Er høy nødig. Naar Ieg faar Bredden deraff, da uyl Ieg gørrer Ett affriidtz aff Speruerckit, Huorepther man siiden kan gørrer Offuerslag paa alding. Befalingen tiil dig Om pengene tiil *Arsenalens Reparation* Och folckens aftackelse haffuer Ieg ladiit gørrer y Chanseliit Och findis herhuoss²⁾. *Vale*.

Frederigsborg den 8 *Ianu: Anno* 1648.

Christian.

368.

10. Januar 1648.

Til Korfits Ulfeldt³⁾.

Kongen opregner en Del Punkter, som han gerne vil have sat igennem hos Rigsraadet, og som han forinden ønsker nærmere overvejede af Ulfeldt. — *R. A.*

Epthersom du dig uden thuiffuel uel vest at Errindre, huad senisten med dig wyløfftigen talit Er om myn Eiigen Och disse Riigers velstand at fordtsette, Da uyl derpa med aluor driiffuis, Huortil Ieg haffuer forfattit Epthersfølgende puncta.

¹⁾ Se Brevet af Decbr. 1647.

²⁾ S. D. udstedtes gennem Kancelliet Befaling til Ulfeldt til at gøre et Overslag over Omkostningerne ved Tøjhusets Genopbygning, hvortil Midler skulde anvises af Kommissarietolden, og til at aftakke af Baadsfolk og andre Skibsbetjente saa mange, som kunde undværes (Sjæll. Tegn., F. 300).

³⁾ Brevet mangler ligesom de foregaaende og efterfølgende Udskrift, men er sikkert til Korfits Ulfeldt, da det findes blandt hans Breve. Det er tidligere trykt under Dato 1647—48 VI, 358—60, men med en Del Afbigselser, hvorfor man har anset det for rigtigt at optrykke det in extenso. Dette Brev foreligger altsaa i to originale Udfærdigelser, af hvilke den tidligere trykte, som mangler Afslutning og Underskrift, formentlig er det første Udkast, som Kongen derefter har skrevet af, omformet paa visse Steder og forsynet med enkelte Tilføjelser og med Dato. Ang. Kommentaren henvises til VI, anf. Sted.

1. Myn Søn H: fredrigs *ælection* och hylding y begge Riiger ded snariste mueligdt at fordtsette, med huis dertil fornøden gørris at bestille.

2. Greff woldemar Christians *Auansement* med arlig *Pension* huos *Mylitien* her y Riigit uden *præiuditz* til Riigens *Marsiis scharsi*.

3. Nermer *Alliansi* med Staterne tiil forseckering Imod Suerrig Epther den fuldmacht, dig senisten her pa hussit bleff tiilstillit.

4. Ded uyl uel haffuis y acht, At man far En uys Stappel y københaf: til dy fremmede, som der kan uerre frii y derris husse och lossomendter til at *exersere* derris *Religion*, Eptherdi *Commersierne* ued uorris *Eigne Inted* star at driiffue til disse Riigers forbedring.

5. Eptherdi Storstedelen aff Radit Stemmer derhen, At, Naar den termin om forskaning y den Ordinarie skadt, købstederne giiffuen Er, war *passerit*, at man da kunde paledge Nogen *consumtion* Penge Imod affslag pa skatterne y købstederne och pa landit, Huorfor y tyde uyl tenckis pa Manehr, huorledis den skal oppeberis Och aff huem.

6. Kronens tiener uyl settis Eckepenge pa Endten y penge Eller korn, Epther som huer stedtz leilighed kan tale, saat lensmenden indted uyder y dy mader aff kronens tiener have¹⁾ at foddere End at driiffue Aulen²⁾).

7. Ded geistlige godtz, som Indtildiis Er forlendt vnderskedtlige persohner, Adel och wadel, som Ingen tiieniste gør mig Eller Riigit, Bør at leggis under dii lehne, som ded ligger Nest huos, At dii persohner, som betiener fornemme *Scharsi* y Chanseliierne och y Rendthriit, deraff *honorabiliter* kan vnderholdis. Huoryblandt ded geistlig godtz indted Er mendt, som Er lagdt tiil vnderskedtlige geistlige Persohners vnderholding³⁾).

---

¹⁾ Ordet have er tilføjet med en anden Haand.

²⁾ Jvf. Brevet af 27. Apr. 1646.

³⁾ Jvf. Brevet af 4. Jan.

8. Om Nogen aff Lehnen til uysse folck af Adel her y Riigit for nogle Aars forlag¹⁾ kunde forpachtis vnder loulig och tilbørlig *Administration*, som derris arffuinger uyl suare til, da skaldt du mig ded lade ude.

9. Med lehnens heste Skal ded holdis Epther myn syste Erklering, Ieg giiorde Riigens Marss²⁾.

10. Dersom Nogit godtz uden wleilighed af En Eller anden³⁾ *Consideration* pa høyhed uden kronens skade kunde Selgis, da madt du derom gørrer forslag.

11. Huorledis ieg epther Riigens Radtz fortrøstning 1. kan Erlange ded igen, som ieg haffuer forstrackt Rendteriit, 2. huorledis myn hoffstadt sauel som andre konningers tilbørligen kan holdis, 3. fladen med ded, som dertil hører, 4. *Arsenalens Reparation*, 5. *proviandthussit* at forsørge, 6. *garnisonerne* samdt ded, som dertil hører, at vnderholde, ded haffuer ieg at foruendte, nar gud uyl, uy findis til førstkommende mode y københaffuen.

12. Imidlertiid Erfahrer du y ded ene och y ded andit, huis dig siinis Epther tiid och leilighed radeligdt at uerre, Huorom du mig dyn mening Eptherhanden skaldt lade forsta, Paded alding ma gerade til myt Egiit och disse Riiger och landis tiieniste Och welstand. *Vale*.

Frederigsborg den 10 *Ianu*: *Anno* 1648.

Christian.

369.

14. Januar 1648.

Til Korffits Ulfeldt.

Regler for Ordningen af Husholdningen paa Rosenborg, hvor der skal være en særlig Kok, og for Forsyningen med Proviand og Drikkevarer ved Proviantskriver Morten Mikkelsen, Fiskemesteren paa Kronborg m. fl. Der maa kun udskænkes Øl til Slottets egne Folk, og kun de maa faa Adgang dertil. — *R. A.*

¹⁾ o: Udlæg.

²⁾ Jvf. Nr. 295.

³⁾ Ordet er skrevet to Gange.

Epthardi ieg haffuer mig forretagen at uyde nogen wiisshed Om ded Norske guld Erdtz¹⁾, Och ded indted see kan, vden Ieg haffuer Et Øie derhuoss, Da paded sliigdt indted skal kunde *causere* Nogen wnodig stor bekostning, da skaldt du med Mordten Myckelsøn *disponere* alting derhen, At der *ordineris* En uyss kock, som wahrer pa Paa Rossenborg, nar Ieg kommer dyd, som til huer Middagsmaltdid haffuer sex Retter mad ferdig och om afftenen En suppe. Nar nogit uyder skal Anrettis, da skal hand derom y tyde derom(!) bliiffue aduarid. Nar Mordten Miickelsøn skaffer kocken ded, som hand kan affsted komme, Da skal fyskmeisteren af *Cronborg* skaffe hannem fersk fiisk Och Iegermeisteren med skouriderne wildbradt.

Fogden y haffuen haffuer Nogle damme²⁾ y siin gewaldt tiil fersk fiisk, huoraf hand kan haffue Nøduendig fysk, Nar behoff gørris. Strandfiisk, med huad Naffn man den Neffne uyl, kan aff Mordten Mycke[l]søn skaffis. Øl och wiin til myn Eiigen fornødenhed skall Indleggis y myn kelder pa Rossenborg, huortil Nøggelen herhuos findis. Huormed dog indted Er at haste, Epthe[r]di der kan Indted bliiffue aff, førend den Offuen aff dii frederigsborger Steen Er ferdig³⁾.

Aff Spiisøl⁴⁾ til folcken skal indted uyder bliiffue fogden godt giordt, End hand selffuer, Naar Ieg der Er, med lyffkarlen, fyrbøderen, kocken med thuende opuardter y køckenit kan driicke.

Fogden skal aluorligen derhen holdis, at hand holder køckenit Luckt Och frii for Stør⁵⁾, som ded Indtildis afften och morgen haffuer verrit fuldt aff. Ieg uyl huercken⁶⁾

¹⁾ Jvf. Brevet af 23. Dec. 1647.

²⁾ 1622 var der blevet gravet en Fiskepark ved Rosenborg Have (F. R. Friis, Saml. til Bygnings- og Kunsthist. S. 47). Fogeden var Slotsforvalter Hans Hansen, se P. Brock, Rosenborg I, 63.

³⁾ Om Smelteovnen jvf. Brevet Nr. 361.

⁴⁾ o: Øl til Maden.

⁵⁾ o: Spektakel.

⁶⁾ Her mangler Ordet: have eller lign.

fogdens kuyndfolck Eller Porthenerens y køckenit Eller andenstedtz pa hussit, som dii indted haffuer at skaffe.

Fogden skal ingen stede lade komme op pa hussit uden myt folck, som benendt Erre. Dii vdi Smeldthussit¹⁾ skal hand tiil uysse tyder lade op pa hussit Och Igen lade gaa deraff. Dy folck, som hand haffuer at bruge tiil at²⁾ weden wdenfor Eller y myt kammer sauel som y køckenit, dem skall hand til En uys tiid lade forrette sliigdt, som Sagdt Er, Och saa lade dem ga derris weii Igen Och Icke beholde dem pa hussit bade dag och Natt, som hiidindtil sked Er.

Fremmede skal indted steedis Inden den Nederste Pordt. Huem der haffuer *supplicationer*, dem skal pordteneren berre op til Rossenborg.

Fersk³⁾ Brød skal inted uyder hendtis End tiil mig selffuer och dem, som her ofuenfor om taliit Er. Och skal Mordten Myckelson aldtiid holde Riichtighed med Bagerne. Naar dette Nu bliiffuer Saat y Syn Orden, som forskreffuit staar, Da kan Ieg Epther myn Eiigen *Contento* forrette aldtiing y københaffuen. *Vale*.

Friderigsborg den 14 *Ianu: Anno* 1648.

Christian.

370.

17. Januar 1648.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Toldsatserne paa Jern og Trælast i den norske Toldrulle og om Arbejdet paa Tøjhusets Genopførelse. Kongen er utilfreds med den sachsiske Gesandts Adfærd under Forhandlingerne. — *R. A.*

Epther diin Errindring haffuer Ieg ladit skriffue Chanseleren til Om den toll, der Bør at settis pa ded Suenske

¹⁾ Om Smeltehuset paa Rosenborg se Brock I, 56 f.

²⁾ Her mangler et Ord, maaske: bære.

³⁾ o: Frisk.

Iern och Ossmund¹⁾, Huorudi Ieg aff hannem Ingen *Contraritet* formoder. Mens tiil den tol, som dii gemene Skuder, som haabuis kommer fraa Norrie med tømmer och ued²⁾, briinger Ingen hannem til(!) at beuilge. Skal den settis y werck, som uel biilligdt uar, at ded skedde, Da uyl ded skee aff diig och dii andre Raad, som helder seer kronens Opnemmen³⁾ End Chanseleren.

Skabelunen til Tøihussit⁴⁾ kan best gørris aff *M.* Hans Ohnemøller och den Meiister, som satte taggit pa Regenskiircken⁵⁾, som dog uyl brugis til samme arbeibe(!), Om der skal bliiffue Nogit aff. Skabelunen y siig selffuer Bor at uerre pa triidie Pardten aff tøyhussens lenge⁶⁾ giirdt aff Holmens Snecker⁷⁾, som Ieg selffuer haffuer lerdt at gørrer skabeluner.

Wor herre haffuer sønderligen lagdt mig denne gesandter fra Dressden⁸⁾ pa halssen, Som Indted achter, huad hand siiger. Hiin anden dag uar⁹⁾, hand mig anmoden, At Ieg skulle giiffue hannem Med dig och Chanseleren fuldmacht at *Retractere* ded, som hannem heer aff mig uaar giiffuen tiil Erklering.

Nu haffuer Ieg bud huos hannem med Iørgen Seefeldt Och Hoffmarskalcken¹⁰⁾, At saframdt hand kommer tyer for

¹⁾ Ved Missive af samme Dato (Sjæll. Tegn., F. 305) befaledes det Christen Thomesen Sehested at lade indføje i den norske Toldrulle en Bestemmelse om, at der skulde gives halvtredie Rigsdaler i Told af hvert Skippund Jern og Osmund, som indførtes i Norge. Denne Artikel findes ogsaa i Toldrullen af 30. Jan. 1648 (Norske Rigsregistr. VIII, 618), der ligeledes indeholder detaillerede Bestemmelser om Tolden af Trælast (smst. S. 620 ff.).

²⁾ Her mangler Ordene: skal betale eller lign.

³⁾ ∴ Oppebørsel af Afgifter.

⁴⁾ Jvf. Brevet af Decbr. 1647.

⁵⁾ Vistnok Tømmermester Povl Goltz, med hvem Kongen 20. Decbr. 1643 havde sluttet Kontrakt om Arbejde paa Trinitatis Kirkes Tag m. m. (F. R. Friis, Bidrag til dansk Kunsthist., S. 401 f.). Jvf. VI, 225.

⁶⁾ ∴ Længde.

⁷⁾ Holmens Snedker var Søren Ibsen (Lind S. 381).

⁸⁾ Se Brevet Nr. 361.

⁹⁾ Her mangler rimeligvis Ordet har.

¹⁰⁾ ∴ Adam Heinrich Pentz.

med sliig Snack, da skall kockedrengene giiffue hannem geleiidit udaff pordten. *Vale.* Frederigs: den 17 *Ianu: Anno* 1648.

Christian.

371.

21. Januar 1648.

Til Korfits Ulfeldt.

Forhandlingen med den sachsiske Gesandt, som opholder sig paa Kronborg, er forhaabentlig snart afsluttet. De svære Kanoner paa Kronborg bør, for at formindske Omkostningerne ved Salutering af forbisejlende svenske Skibe, afløses af lettere Kanoner. — *R. A.*

Wdy gar drog Ieg hiid til at begiinde at gøre En forandring pa lufften, y morgen, om gud uyl, begiiffuer Ieg mig til frederigs: Igen. Gesandteren aff dressden Er her och beseer Pladtzen Och glemmer indted at driicke ud. Hans *companion* møder hannem y frederigs: y morgen, som Er henad Nykøpping, Sa habis Ieg, at uy haffuer Ende pa Snacken, Sauydt Nu skee kan¹⁾.

Herhuoss findis En zeddel pa dy tunge støcker, som fyndis heer pa hussit, Som Numehr liigger mig heer tiil bekostning aff arsag, at dii skall fihris, Naar Et lumppen Suensk skiib giiffuer fiir, naar hand løbber hussit forby, Huilckit aff 12 pund kan gøre dedsamme, som dii andre kan gøre. Huorfor sliigdt skal haffuis y acht aff dem, som ued²⁾ Arckeliit Er, Naar Omuexeligen bekuemmeligen skee kan. Der Er 12 pundige stycker Nock y Laaland, som derfra kan hendtiss, Naar man derom gørr anordning. *Vale.* *Croneborg* den 21 *Ianu:* 1648.

Christian.

372.

25. Januar 1648.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal gennemføre den af Kongen befalede Ordning, hvorefter Arbejderne i Pukmøllen skal staa under Tilsynsmanden paa

¹⁾ Om den sachsiske Gesandts Ærende se VI, 360 Note 2.

²⁾ Ordet er skrevet to Gange.

Smeltehuset og intet have med Holmen at gøre. Jørgen Prytz's Lønning skal fastsættes, og der skal sørges for Boliger til Folkene paa Smeltehuset. — R. A.

Epthersom Ieg for mange vgger siiden befahlede *Admiralen* pa holmen¹⁾, at hand skulle udtage aff holmmeens folck Otte personer, som med Mølleren y Puchmøllen²⁾ kunde forrette, huis der kunde uerre at forrette, Dog at dy uar under Ingens *commando* vden vnder hans, som Smeldthussit befahlit Er³⁾, Och tage derris betaling aff kammerit.

Da haffuer Ieg Endnu indted kundt fa ded y hans hoffuit, at ded kan ske, at dysamme *totaliter* indted haffuer med Holmen at skaffe, Huorfor du skald bringe samme werck y den skiick, Epthersom du mercker myn mening derom at verre.

Med Iørgen Priis uyl gørris En wiisshed Om hans Besolding, Tii hand tør Indted tencke, at ded uyl aldtiid gaa sa lett til, som ded nu En tydlang gangen Er. Naar dy fihre Offuen, som y Smeldthussit Er anlagde, kommer y derris fulde gang, da uyl der andit tiil.

Der skal sees en pladtz ud til En hab waninger til ded folck, som skal ware pa Smeldthussit vngeferlig der, som tolleren Nu haffuer syn werrelse, Saat lengden aff samme husse wender sig hen ymod *cordegarden* ued Smeldthussit. Vale. Frederigs: den 25 *Ianu: Anno* 1648.

Christian.

Du skaldt lade mig uyde, huor uydt ded Er kommen m[e]d den Nii Smeldtoffuen pa Rossenborg⁴⁾.

¹⁾ Holmens Admiral var Christoffer Lindenov.

²⁾ Hermed menes vel den gamle Pukmølle, der stod paa Taget af Smeltehuset ved Stranden, og ikke den af Kongen projekterede nye, se Brevet af 19. Dec.

³⁾ Næmlig Jørgen Prytz, se Brevene af 29. Nov. 1647 og 26. Jan. 1648.

⁴⁾ 1646 var der indrettet et nyt Laboratorium med Smelteovn paa Rosenborg, se Brock, Rosenborg I, 56 ff. Jvf. Brev Nr. 369.

373.

26. Januar 1648.

Til Korfits Ulfeldt.

Jørgen Prytz skal, saavel som de andre, der ansættes ved Smeltehuset, betales af Kammeret, der ogsaa afholder Udgifterne ved det norske Guldværk. Der skal sørges for Skibe til at transportere Ertsen. — R. A.

Aff dyn skriiffuelse Och af keeld kragiis *Relation* Om Jørgen Priissis besolding Haffuer Jeg forstanden meningen, Huormed Jeg ochsa Er uel tiilfriidtz, Naar udi hans bestilling som y alle dii andris, som pa Smeldthussit bestillis, settis, at dy aff kammerit skall betalis¹⁾, Huilckit ued²⁾ at Indkøbe Skiiben och folcken at vnderholde, som Erdtzen skal hendte, *Continuerlig* skal holdis.

Hac hora bliiffuer den, som haffuer guldwerckit y Norrie³⁾ y befahling, med alle hans folck betaliit af kammerit.

Ded Er leet at tencke, Om gud y himmelen uyl giiffue syn Nade tiil werckit, huad otte karle aff holmen⁴⁾ kunde vdrette ued fihre Offuen at gaa *Continuerlig* dag och Naat.

Der uyl y tyde forordnis thuende gode Stercke skiib til Erdtzen at Nederføre, Som med gadt folck och diichtige *officerer* besatte Erre, Saledis at derpa uden myn wyllie Ingen forandring skee kan.

Nar werckit saledis bliiffuer med Aluor sat y werck och dreffuen, Da formoder Jeg Nest gudtz Nadis hielp, at der bliiffuer uel Nogit aff. *Vale*.

Friderigs: den 26. *Janu: Anno* 1648.

Christian.

¹⁾ I Jørgen Prytz's Bestalling af 6. Febr. 1648 som Opsynsmand ved Smeltehuset (Kjøbenhavns Diplomat. III, 294) hedder det, at han aarlig skal have 300 Rdl., som skal betales af Kongens eget Kammer (altsaa ikke af Rentekammeret). Jvf. Brevet af 29. Nov. 1647.

²⁾ Ordet er skrevet to Gange.

³⁾ Rimeligvis Værket i Arendal, der blev drevet af Kai Kruse, se Norsk Rigsregistr. VIII, 455 og 590; jvf. Egh. Breve VI, 176, Note 2.

⁴⁾ Jvf. Brevet af 25. Jan.

374.

8. Febr. 1648.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal indsættes en ny Kammerjunker til Afløsning af Kaj Lykke, da denne ikke har sat igennem hos sine Forældre, hvad han har lovet Kongen. Kongens Kammer paa Rosenborg skal opvarmes før hans Komme dertil. — *R. A.*

Epthersom dig bekendt Er, huorledis Jeg Er fahren med den kammeriunker, Ieg haffuer, Da skaldt du lade hannem forsta, at Eptherdi hand nu En Rom tiid haffuer holdt tiil bage med ded, som hand loffuede at sette y werck huos hans foreldre¹⁾, Da ued Ieg hannem Indted lenger for kammeriunker.

Och Eptherdi her er Ingen, som kan tage Eden aff den Nii, Da skald du, sa snart du haffuer *Notificerit* key lycke dette, begiiffue dig hiid, at den anden kan bliiffue *Installerit*.

Ieg haffuer befahlit at gorre Iild y myt kammer pa Rossenborre, paded at kullen kan komme nogit derud, førend Ieg kommer diid. *Vale.*

Frederigs: den 8. *Febru: Anno* 1648.

Christian.

375.

13. Febr. 1648.

Til Korfits Ulfeldt.

I Anledning af Axel Urups, gennem Ulfeldt indgivne Begæring svarer Kongen, at der allerede er skrevet derom til Rigsmarsken og Krigskommissærerne, men at Kansleren og de andre Raader har krævet Udsættelse hermed til efter Mødet i København. — *R. A.*

---

¹⁾ Hermed skal rimeligvis forstaas det af Kongen ønskede Parti mellem Kaj Lykkes Søster Christence og Ulrik Christian Gyldenløve, se VI, 356 f. Jvf. Brevet af 9. Febr. VI Nr. 397, hvor der angives en anden Grund til Kaj Lykkes Afskedigelse.

Aff dyn skriffuelse haffuer ieg forstanden, huad du pa Axel wrups wegne *solliciterer*¹⁾, Huorpa Ieg dig indted forholder, At aldt ded, som ued skriffuelse til Riigens Marss Och *Commissarierne* haffuer kund ske, ded Er sked, som hand uel selffuer ued, Der Ieg mig deroffuer ymod Chanseleren Och dy andre Raad haffuer pa wrups wegne *grauerit*, Mens aldtid Erfahrit derris mening at werre, At dertil uar ingen *Remedia* at formode, førend Ded mode y københaffuen²⁾ uar Offuerstanden. *Vale*.

Frederigs: den 13 febru: Anno 1648.

Christian.

376.

25. Febr. 1648.

Til Korfits Ulfeldt.

Residenten i Nederlandene, Martin Tanckes Efterfølger skal komme og lade sig forestille for Kongen. Der maa gøres en Ende paa Sagen med Kaj Lykke. — *R. A.*

Epthersom dig bekendt Er, at *Residenten Tanche* Er aftackit, och En anden y hans sted antagen, Da siinis ded best at uerre, at den Ny med ded første bliffuer *Amploerit* Och kommer hiid, at hans Person kan bliiffue mig bekend³⁾.

Kej lyckis dondt⁴⁾ uyl gørris Ende pa, ty ded gemene gesyndecken kommer mig heer ganske y *Confussion*. *Vale*.

Frederigs: den 25 febru: Anno 1648.

Christian.

¹⁾ Muligvis er Talen om Tilfredsstillelse af Axel Urups Pengefordringer, idet denne som Kommandant paa Christianspris paa forskellig Maade havde ydet Kongen Hjælp og Forskud. I Løbet af Aaret Maj 1647 til Maj 1648 fik han til Dækning heraf bl. a. udbetalt 3980 Rdl. ved Krigskommissær Knud Ulfeldt og 1500 Rdl. ved Kommissærerne i Jylland (Afregninger II, 110).

²⁾ Jvf. Erslev III, 452.

³⁾ Martin Tancke blev kaldt tilbage d. 6. Febr. 1648 (*R. A., Ausländische Reg., S. 612*), men blev forøvrigt i Haag til Slutningen af 1649. Hans Efterfølger som nederlandsk Resident var Peter Christian Koch.

⁴⁾ Jvf. Brevet af 8. Febr.

BREVE OG OPTEGNELSER FRA UVIS TID¹⁾.

377.

1626—32.

Optegnelse om Kongens Syn paa Rothenburg d. 8. Decbr. 1625.
— R. A.

Durante humilima Devotione in Castello Rodenburch hora quinta matutina ita mihi apparvit Passio salvatoris nostri Jesu Christi. 8. Decembris Anno D. N. I. 1625.

Christianns IIII D. G. Rex Da: et Nor: etc. Ma: p:²⁾

---

¹⁾ Hvor andre Indicier mangler, er Aaret 1632 ligesom i Bd. VII (se S. V) brugt som Tidsgrænse, idet Kongen omtrent fra dette Aar anbringer Kommaer mellem hvert Ord.

²⁾ Et samtidigt Maleri paa Rosenborg fremstiller Christian IV.s Syn paa Rotenburg af den lidende Frelser med Purpurkaabe og Tornekrone. Indføjet i Rammen findes følgende Indskrift, skrevet egenhændigt af Kongen: Dijser gestaldt ist miir den 8 Decem: auff dem hausse Rodenburg Morgens friie gezeiliget der hon vnd Spott, So vnser Erlösser vnd Seelichmacher *Christus Jesus* vnserendthalben gelitten, bei wierendem gebet zu Godt fihr dii nodt der gansen Euangeliske kirchen Anno 1625. *Christianus IIII D. G. Rex Danie et Norvegie etc. Ma: pro: Sc.* — De ovenfor trykte latinske Linier, der ligeledes er skrevne af Kongen egenhændigt paa en Pergamentstrimmel, har rimeligvis været anbragte paa en Kopi af Maleriet; af saadanne fandtes og findes der (ifølge Meddelelse af Museumsinspektør G. Boesen) flere i Danmark og Norge. Jvf. Pontoppidans Marmora I, 122; Schlegels Udgave af Slanges Christian den Fjerdes Hist. III, 272—73.

378.

ca. 1630—31¹⁾.

Udkast til Ordre til at udbedre Digerne og anlægge en Sluse ved Bokhorst. Tømmeret hertil skal tages fra Haale Skov. — R. A.

H: detloff Randtzow²⁾ Sol dii diitmarsken, So beii Hannerow wonen, darhin halthen, dass sii Strax ihm friilink den theiich beii Bockelhorst³⁾ antasten vndt verfertigen, worzu Er einen dichtigen Meiister ausfragen Soll, der Sodane arbeiidt machen kan.

Hendrich Randtzou⁴⁾ sol souil von den verzohrethen beuhmen⁵⁾ ihn haaler⁶⁾ woldt hawen lassen, alss zu Solcher Sleusse Nötich sein kan. Selbige Sleusse Soll der Meiister, so fiihr Iahren dii zu Breiidtsted gemacht⁷⁾, auch bawen.

Der Oberster Randtzou⁸⁾ Soll dii hannerowesken vntherthane an demselbigen theiiche auch erbeiithen lassen, Soweidt alls ihr theiil ihnen zufeldt, (!)

¹⁾ Kan med nogen Sandsynlighed henlægges til ca. 1630—31, da der i kgl. Patent af 17. Maj 1631 henvises til den udstedte Ordre om Slusens Anlæggelse.

²⁾ Ditlev Rantzau til Panker, fra 1614 Amtmand over Steinburg Amt og S. Ditmarsken, d. 1639.

³⁾ Gaarden Bokhorst, som hørte under det kgl. Gods Hanerau, beliggende ved den ditmarsiske Grænse.

⁴⁾ Henrik Rantzau til Schmool, Amtmand i Rendsborg 1627—34, d. 1644.

⁵⁾ verzohrethen ∅: visne. Beuhmen ∅: Bäumen.

⁶⁾ Om Haale Gods se I, 307.

⁷⁾ Digearbejderne i Bredsted foregik fra 1616 (se I, 112) til 1625. Ledelsen var hos Ingeniør Joh. Sems eller Semb (Nordfriesische Jahrb. 1925, S. 91; jvf. D. Kanc. Indlæg til Reg. og Tegn. 26. Marts 1618).

⁸⁾ Markvard Rantzau, 1626 forlenet med Hanerau, deltog som Oberstlieutenant i Trediveaarskrigen, d. 1640.

379.

Før 1632.

Koncept til en Stævning til Herredag. — R. A.

Wy Chri: etc. helsse dig oss Elske: etc. Wyder, att for¹⁾ haffuer berettit oss Elske: (dy *contenta*), huorfor wy Byde och befhale²⁾ dig, attu retter Dyn leylighed derepther, attu møder for oss och worriss Elskelige Riigens Raad vdi retthe till første almyndelig herredag, som Er berammit att skulle holliss vdi worriss købsten(!) køben(!) Mandagen Epther trynitatis Søndag førstkommendiss³⁾, tagendiss medt tig(!) huess breffue och *Documenter*, du achter [y samme sag]⁴⁾ dig med att⁵⁾ forsuaare.

380.

1632—48.

Kongens Randbemærkning til en Liste over Toldsatser⁶⁾ ved Ind- og Udførsel til og fra Hertugdømmerne. — R. A., *T. Kanc. I. A.*, *Orig. Akter og Afskrifter ang. Forhandlinger med Hertuginierne, navnlig den gottorpske 1490, 1537—1669.*

	Was einkumbt		Was ausgehet		Wass genommen wiirdt, dass muss Ein- mahll Oder zuohmall dess Jahrs in zuehe ⁷⁾ theiill getheillett wer- den.
	Rth.	ß	Rth.	ß	
Von Einem Mageren Ochsen Oder Kuehe, halb zu Gottorff vnd halb zu Rendessburg, vber vorig zollen...		12		12	

¹⁾ Her mangler Ordet: os.

²⁾ Rettet fra: befahle.

³⁾ Trinitatissøndag var den sædvanemæssige Mødetid for Herredagen (Erslev III, 578 f.).

⁴⁾ De indklamrede Ord er overstregede.

⁵⁾ Att er rettet fra: wildt.

⁶⁾ Ifølge en Paategning var denne Liste indsendt fra Gottorp, men blev ikke gennemført.

⁷⁾ = zwei. — Tolden ved Toldstederne Rendsborg og Gottorp var fælles Eje for Kongen og den gottorpske Hertug og blev delt

381.

1632—48.

Optegnelse, i hvilken Kongen udtaler sin Utilfredshed med den gottorpske Hertugs Holdning. Kongens Indtægt af Tolden kan gaa lige op imod hans i Anledning af Femern lidte Tab. — R. A.

Das der herdtzog sich nit *Accommodiren* wiil in dem, was godt zur Ehren vndt den armen leuthen zu Ihr Seligkeit diinen kan, so lasse ich Es dahiin steen lassen. Das ich aber darum alle dii aldte sachen, so beii Meiines herren vatters zeittten passiirett vndt beii meinen zeittten in guthe Ruhe standen, sachen der *Vnion Committiren*¹⁾ soldte, das kommet miir flemdt²⁾ fohr.

Dii gelder, so miir aus den Zolkysten Endgangen, können best mit den fehmersken geldern gleich auffgehen. Der herdtzog wolte miir dan das(!) den Skaden Erstatte, den dii fehmmersken miir in viil wege verursachet haben.

382.

1632—48.

Til Korfits Ulfeldt.³⁾

Seddel med Ordre angaaende Malerier paa Frederiksborg. — R. A.

1. Der skal gørris Rammer til dii konterfeier, der staar y wynterstuen, *item* til dy stycker y wybeckis kammer.

2. Dii Hercules stycker skal alle paa den Store Saal.⁴⁾

---

imellem dem, naar Tolderne havde aflagt det aarlige Regnskab (jvf. Traktater II, 564 og 568; Ludw. Andresen und W. Stephan, Gottorfer Hof- u. Staatsverwaltung I, 390 f.).

¹⁾ Fejlskrift for Compromittiren?

²⁾ Fejlskrift for fremdt.

³⁾ Seddelen har ingen Udskrift, men er opbevaret mellem Brevene til Korfits Ulfeldt.

⁴⁾ Kongen havde 1608—10 faaet malet ti Billeder, forestillende Herkules's Bedrifter, af Jacob Rapost. Ifølge Inventaret over Frederiksborg Slot af 1650 fandtes de otte af dem da paa første Sal, fordelte paa to Værelser (Fr. Beckett, Frederiksborg II, 88).

383.

1637—43.

Til Korfits Ulfeldt.

Efterskrift angaaende Tilsendelse af Klæde. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm.*

Der skall, saa Snardt skee Kan, Sendis Ett ganske Stycke guldt Kleede hiid. *Datum ut in literis*¹⁾.

Postscriptum Stadtholderen till hande.

384.

1637—43.

Til Korfits Ulfeldt.

Det skal undersøges, om Isen endnu kan bære ved Dragør. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm.*

*Postscriptum*²⁾.

Epthardi dig bekendt Er, huad som tiilforn Om dragør befahliid, daa skaldtu strax haffue bud ud paa Amag att Erfahre, Om Issend Endnu ligger faast ued landiid ued dragør Bye, att man Kan gaa paa den.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz Wilefeldt till hande.

385.

1637—43.

Til Korfits Ulfeldt.

Efterskrift angaaende noget Smedearbejde. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm.*

¹⁾ Da dette Brev og de to følgende er adresserede til Korfits Ulfeldt som Statholder, maa de stamme fra Tiden April 1637—Marts 1643.

²⁾ Brevet tilhører muligvis Vinteren 1639—40, da Kongen var optaget af at befæste Dragør (IV, 273 og 283).

Smidden y den Store Smiddie¹⁾ skal sendes hiid, at hand heer Kan bese nogiit arbeiid, som dy inted Kan forliigis om. *Vale. Datum ut in literis.*

Postscriptum Stadtholderen H: Corfidtz (!) tiil hande.

386.

1643—48²⁾.

Til Korfits Ulfeldt.

Efterskrift angaaende Farvning af et Parti Klæde i København. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm.*

Aff myn herudi liggende skriiffuelse Erfahrer du Nocksom myn mening, Mens Ephtherdi mig nogit Indfalddt, siiden at dette uaar forsegliid, da haffuer ieg herudi uyltdt dig ded lade uyde, Som bestar derudi, At ieg uyl uyde, Om man Kan y Køben: faa En party aff Kleede faruyt och bered, Och om sliigdt skee Kan, daa uyl hiidsendis skiib, som ded heer Kan Indtage. *Vale. Datum ut in literis.*

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

387.

1643—48.

Til Korfits Ulfeldt.

Raadet vil ikke afgive nogen Erklæring førend efter afholdt Møde. — *B. Bergius's Afskrift, Vetenskapsakademiens bibliotek, Stockholm.*

Ieg haffde Radiit huoss mig Och uylde Erfahre aff dennom derris mening, mens dy vndskyldte sig, att dy indted siig Kunde derom Erk[1]ere, førend dy Kam sammen, huorfor Ieg lod dem gaa bordt Igen.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

¹⁾ Sikkert Smedien paa Bremerholm. Fra 1638 var Hans Ulriksen Svitzer Mestersmed her (Lind S. 360).

²⁾ Dette og det følgende Brev er adresserede til Ulfeldt som Righshofmester og maa derfor henføres til Aarene fra og med 1643, April.

EFTERSLET.

388.

22. Juli 1627.

Om Drikkepenge til Tjenestefolkene paa Wandsbeck. — *R. A., D. Kanc., Rentekammerafd.*, Pakken: Diverse Efterretninger vedk. Rigets og Kongens Indtægter og Udgifter VII. Diverse til Rentemesterregnskabet Nr. 7.

20 dlr. sollen gegeben werden, so vnther sii sollen gethelet werden¹⁾.

389.

15. Juli 1631.

Til Christian Friis.

Da Kongen af Raaderne har modtaget afvisende Svar paa sit Forslag om, at disse fremtidigt skulde indgive deres Betænkninger skriftligt hver for sig, erklærer han at ville bøje sig for Raadets flørstemmige Afgørelse. Raadets Andragende vedrørende et Mageskifte, hvorved der skulde erhverves Grund til et nyt Fæstningsanlæg, kan ikke imødekømmes. — *Langebeks Afskr.* (efter Orig. i det rosenholmske Arkiv) *Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml.* 4° 980.

Ieg thuiffler ynted, at du io dragis til mynde, huissom²⁾ Riigens Raad ued Her Iørgen Skeell och dyn persohn pa frederichsborg lod anbringe, Nemlich, at om dy derris betenckende paa myn *Proposition* skriiftlig mig skulle lade tilkomme, at sliigdt uille *causere* stor wydtløfftighed och

---

¹⁾ Paategnet med Blyant en Seddel, paa hvilken er opført en Liste over Tjenestefolk paa Wandsbeck, som skal have Drikkepenge. 22. Juli 1627.

²⁾ = hvad.

perplexitet, Sa at man fast ingens betenckende rett kunde fornemme. *Item*, at Riigens Raad begerede, at man Hannerow ymod Key v. Aanefeldtz Godtz, dersom¹⁾ den fort Riigid til beste leggis, skulle uille forbytte.

Saa epherdi ieg samme tyd mig paa Eders anbringen inted kunde erklere, epherdi Riigens Maarss for syn Skrøbelighed skyld inted lenger kunde bliiffue tilsteede, Och ieg anden dagen tiilig begaff mig paa weiien herud, Saa haffuer Ieg nu myn *Resolution* derpaa dig uillid laade wyde, At naar Riigens Raad mig derris betenckende Skriifftlig En huer *a part* laader tilkomme, och dy fleeste *vota* derhen gaar Sliigdt inted at uerre raadeligdt²⁾, da er ieg fornøied, Och paa ded ingen skall kunde syge *Maiora* anderledis at uerre fallen, end som dy udi sig selfuer fallen er, daa skaldtu *in mea præsencia* aabne Ratzens ynleg och deraff *colligere Maiora* och dem siiden ued den Eed, du mig och Riigid med *obligerit* er, *in Sænatu* vden nogens formelding forrebringe.

Den *Permutation* anlangende, daa er ded gaadt att see, at om³⁾ samdtlige Riigens Raad ded vnderskreffuid haffuer, som Riigens Maarss mig *præsenterede*, at ded aff nogle er bracht til ueiie. Ty ieg er uiss paa, att den største deell aff dennom uel ued, att sliggen *permutation* yngen genge haffue kunde, ty dennom wytterligdt er, At *permutere* en Pladtz, som ligger vnder Keysseren, med en, som man achter at bruge till Riigens *defension* ymod Keysseren, at uerre *extra Rationem*. At der haffuer uerrid taliid om samme

---

¹⁾ Dersom = der, hvor.

²⁾ Kongens Forlangende (fremsat under Raadsmødet i København. i Juni—Juli, se Erslev II, 277 ff.), at Raaderne herefter hver for sig skulde indgive skriftlig Betænking om de af ham stillede Forslag, er trykt II Nr. 308. Raadet gav et afvisende Svar ved Memorial af 22. Juni, overrakt Kongen af Marsken og Rigens Kansler; desuden afgav Raaderne efter Kongens Ønske særlige Betænkninger (daterede 1.—7. Juli) herom (Erslev II 278—92).

³⁾ om = selv om.

permutation andenstedtz end udi Raadstuen, ded byller Ieg mig ynd deraff, at der Ieg kam hiid, da skreff Offuerste Randtzou¹⁾ mig tiil, at hand haaffde fornommid, at Ieg uille bytte Hannerow bordt, huorfor hand baad mig, at Ieg uille for hans lange tieniste Skiild vnde hannem en anden Plaadtz at werre paa²⁾.

Vale. Aff Glyckstad den 15 Iulii Anno 1631.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Chanseler tiil hande.

390.

5. Oktbr. 1637.

Hofprædikant Peder Winstrup.

Kongen sender Peder Winstrup Stephan Klotz's Betænking angaaende Holger Rosenkrantz's Bog med Befaling til at forelægge den for de teologiske Professorer. Han er enig med Klotz i dennes Gendrivelse af Rosenkrantz's Lære om Menneskets Retfærdiggørelse. — *Afskrift i det Deichmanske Bibliotek (Nr. 49 4°), Oslo 8).*

Salutem in Chro Jesu, Kiere D. Docter, Ieg sender eder her hvos Doctoris Glodtzii Iuditium offver Holger Rossen-

¹⁾ o: Marqvard Rantzau.

²⁾ Raadets Erklæring af 26. Juni angaaende Kongens Forslag (se V Nr. 309) om et Fæstningsanlæg ved Grænsen tilraadede at skaffe Grund hertil ved Kieler Fjord ved et Mageskifte med Kaj Ahlefeldt (Erslev II, 292 ff.). At det holstenske Gods Hanerau skulde være Bytteobjektet, er ellers ikke omtalt. Mageskiftet blev afvist af Ahlefeldt, hvis Godser derefter blev købt af Kongen til Anlæg af det senere Christianspris (Erslev II, 298 ff.; Egenh. Breve II, 348 f.).

³⁾ Brevet, som dr. Bj. Kornerup har henledt Opmærksomheden paa, er tidligere trykt i Kirkehists. Saml. 4. R. III, 619 f. efter samme Afskrift; om dennes Historie henvises til de af Udgiiveren H. F. Rørdam smst. S. 618 f. givne Oplysninger. Det fremgaar af Afskriverens, Sognepræst i Helsingør Peder Langes Efterskrift (trykt. smst. S. 620), at det originale Brev var egenhændigt.

krantzis baag¹⁾, hvilckid y *D. Brochmanno*²⁾ och dy andre *theologis* skal lade sehe och dennom pa myne [Vegne] lade forsta, at y Er befallid ad erfahre deris mehning derom Oc mig derom giøre *Relation*, naar gud viill, Ieg kommer tiil eder igien. Man haffver lenge siiden taalid om en baag, som samme Rossenkrandtz haffde for, hvorepther Ieg med andre haffver y lang tiid lengtis ephter (!) att faa att Sehe, som nu er kommen for en dag. Hvad nu voris *Theologij* derom viil *iudicere*, det giffver tyden. Ieg for myn person Er i den Mehning, att *D. Glodzius ex fundamento* haffer *Refutherit* den Punct, oc att samme *præfation*, saavydt et mennsker (!) *Iustificatio* angar, bør att *Refutheris*, Saatt folck den kand Sehe oc Erfahre, ad der findis dy y verden, Som tør lade hannem forstaa, ad hand løbber gaal myt y all hans store viisdom. *Vale*. Aff flensborger hus d. 5 *Octobris Auno* 1637.

Christian.

Udskrift: Hoffprædikanther tiil hande.

391.

Efter 4. Marts 1641.

Paategning paa en Skrivelse af 4. Marts 1641 fra Hertugerne Johan Christian, Ernst Günther, Georg Frederik og August af Sønderborg angaaende deres Successionsret til Grevskabet Pinneberg. Kongen henviser til den herom afsluttede Delingstraktat. — *R. A., Regeringskanc. i Glückstadt, Gesammthaus Holstein, Akter vedr. Overtagelsen af Grevskabet Pinneberg I.*

¹⁾ Talen er om den af Holger Rosenkrantz i 1636 udgivne Bog „Fürstenspiegel“, i hvis Fortale han havde fremsat sine Anskuelser om Retfærdiggørelsen ved Guds Naade og de heraf virkede Gerninger. Skriftet gav Anledning til en teologisk Strid, i hvilken den slesvigske Generalsuperintendent Stephan Klotz deltog. Efter Kongens Befaling forelagde Peter Winstrup Klotz's Erklæring for de teologiske Professorer, af hvilke Jesper Brochmand afgav en i Kirkehist. Saml. 3. R. VI, 611 trykt Betænkning. Om Sagens videre Forløb se I. Oskar Andersen, Holger Rosenkrantz, S. 317—48.

²⁾ Sandsynligvis Jesper Brochmand.

Wass sii vndt dii anderen in dem Pachtie(!) zu fodderen haben, das werden Sii auss dem verlauff der theilung zu Ersehen haben, woruon dii *Copia* zueiffuels ohn bei dem hausse Sunderburch sein wiirdt. Was aus demselben vndt sonst Niit kan gezuergen¹⁾ werden, darhie(!) hab ich zu andtworthen²⁾.

---

¹⁾ o: geschworen (af nedertysk zweren).

²⁾ I den anførte Skrivelse anmodede Hertugerne om, at der ved Ordningen af den pinnebergske Sag maatte blive taget Hensyn til deres Successionsret, ligesaavel som til det af deres Farbrødre, Hertugerne Frederik af Nordborg, Philip af Glyksborg og Joachim Ernst af Pløn rejste Krav. Dette havde de tre nævnte Hertuger anmeldt allerede ved Skrivelse til Kongen af 14. Jan., og i den følgende Tid korresponderedes der herom, dels mellem Hertugerne indbyrdes, da de fire Hertuger af det yngre Slægtled beklagede sig over ikke at være blevet medtaget af Farbrødrene i den af disse rejste Aktion, dels mellem Kongen og Hertugerne. Sagen var dog allerede paa Forhaand afgjort, idet Kongen og den gottorpske Hertug efter ved Traktat af 7. Dec. 1640 at have delt Pinneberg mellem sig, sluttede en Overenskomst (5. Jan., men først endelig udfærdiget 16. Maj), i Kraft af hvilken den længstlevende af de to regerende Linier skulde arve den andens Del af de pinnebergske Lande, saaledes at de yngre Linier udelukkedes. Sønderborgerne forfægtede endnu de følgende Aar deres Krav hos Kejseren, men uden Resultat. Fra Kongens og Gottorps Side brugte man nu som Modargument, at Pinneberg ikke var tilfaldet dem i Kraft af den Successionsret, i hvilken de yngre Linier hævdede at have Del, men som Allodialbesiddelse (Anførte Pakke i R. A. Traktater IV, 228 f., 235 f. A. v. Warnstødt, Die Oldenburg. und Brandenburg. Erbansprüche auf die Herzogth. Schl.-Holstein S. 73—88). Jvf. dette Bind S. 177, Note 1.

FORTEGNELSE

over

de Personer, til hvem Brevene er skrevne.

- Adolf Frederik, Hertug af Meklenborg, Nr. 54.
Ahlefeldt, Jørgen, Nr. 87.
Anna, Kurfyrstinde af Brandenburg, Nr. 11, 13, 14, 16—25.
Antvorskovs Skriver og Foged, Nr. 41.
Christian Vilhelm, Markgreve af Brandenburg, Administrator
i Magdeborg, Nr. 46, 65, 66.
Elisabeth, Hertuginde af Brunsvig, Nr. 29, 50, 53.
Elisabeth, Hertuginde af Meklenborg, Nr. 1.
Feltmarskalken, Nr. 73.
Ferdinand II, tysk Kejser, Nr. 83 (Udkast).
Frederik (III), Ærkebiskop af Bremen, Nr. 287.
Frederik III, Hertug af Gottorp, Nr. 80 (Udkast).
Frederik Ulrik, Hertug af Brunsvig, Nr. 42 (Udkast), 49.
Friis, Christian til Kragerup, Nr. 389.
Fuchs, Johan Philip, Nr. 63.
Georg, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, Nr. 30, 57.
Georg Vilhelm, Kurfyrste af Brandenburg, Nr. 43—45, 52,
59—61, 96.
Günther, Frederik, Nr. 80 (Udkast).
Hedevig, Enkekurfyrstinde af Sachsen, Nr. 67, 72, 81.
Jochim Frederik, Markgreve, senere Kurfyrste af Branden-
borg, Nr. 3—6.
Johan Adolf, Hertug af Gottorp, Nr. 26.
Johan Albrecht, Hertug af Meklenborg, Nr. 47, 64.
Johan Ernst, Hertug af Sachsen-Weimar, Nr. 48.

- Johan Georg, Kurfyrste af Sachsen, Nr. 55—56, 58, 69, 71, 86.
- Johan Sigismund, Kurfyrste af Brandenburg, Nr. 8, 9, 15, 34.
- Lange, Gunde, Nr. 74.
- Læger i København, Nr. 40 (Paategning).
- Marsvin, Ellen, Nr. 33, 35, 78.
- v. Mitzlaf, Joachim, Nr. 51.
- Munk, Kirstine, Nr. 27, 28, 31.
- Pentz, Christian, Nr. 85, 88.
- Pogwisch, Sivert, Nr. 51.
- Rantzau, Christian (?), Nr. 108.
- Ravn, Claus, Nr. 352.
- Rentemestrene, Nr. 84 (Paategning), 93 (Paategning).
- Schulte, Otto, Nr. 38 (Udkast).
- Sehested, Christen Thomesen, Nr. 273, 274, 338.
- Sophie, Hertuginde af Meklenborg, Nr. 7.
- Thurn, Heinrich Matthias (?), Nr. 73.
- Ulfeldt, Korfits, Nr. 91, 92, 94, 95, 97—103, 105, 109, 112—28, 130—57, 159—69, 171—207, 209—14, 216—37, 239—70, 272—86, 288—312, 314—19, 321—44, 346—50, 353—76, 382—87.
- Ulrik, Hertug af Meklenborg, Nr. 2.
- v. Wildenstein, Georg Wulff, Nr. 70 (Udkast).
- Vilhelm, Hertug af Sachsen-Weimar, Nr. 77.
- Vind, Iver, Nr. 106.
- Vind, Jørgen, Nr. 251.
- Winstrup, Peder, Hofprædikant, Nr. 390.

FORTEGNELSE

over

Uoverensstemmelser mellem Breve, trykt efter Afskrifter, og de tilsvarende Originaler.

Om de ved Udarbejdelsen af denne Fortegnelse fulgte Principper
se S. II.

Bd. I.

- S. 429. Ved Begyndelsen af Punkt 1—6 er i Marginen tilføjet Bogstaverne *I. V.* (sikkert = Lensmanden paa Frederiksborg Jørgen Urne), ved Nr. 1 og 5 desuden *M. K.* (sikkert = Lensmanden paa Københavns Slot, Mogens Kaas).
- L. 5 f. o.: Laagarden, læs Laagarde.
  - L. 13 f. o. er tilføjet *I. V. N. B.* i Marginen, L. 15 f. o. *I. V.* og L. 19 f. o. *N. B.*
- S. 430 L. 5 f. o. er tilføjet *N. B.* i Marginen, L. 1 og 8 f. o. ligeledes *I. V.* og L. 14 f. o. *R. I. V.*
- S. 431 L. 5 f. o.: koerøchter, læs koeuochter.
- L. 8 f. o. er tilføjet *N. B.* i Marginen.
  - L. 17 og 18 f. o. er tilføjet *M. K.* i Marginen.
- S. 432 L. 1 og 7 f. o. er tilføjet *R. B.* i Marginen, L. 8 f. o. ligeledes *M. K.*
- L. 10—20 f. o. Ved Begyndelsen af Punkt 7—11 er i Marginen tilføjet *I. V.*, ved Punkt 8 og 10 desuden *M. K.* og ved Punkt 9 *R.*
  - L. 12 f. n. er tilføjet *N. B.* i Marginen, L. 6 f. n. ligeledes *M. K. N. B.*

- S. 433. Ved Punkt 15 er tilføjet *M. K.* i Marginen, ved Punkt 16 og 17 ligeledes *I. V. R.* Efter Punkt 17 er (med en Kancellihaand) tilføjet: „Kong. May. Egen Nadigste mundtlig befaling“ (angaaende Arbejde ved Ibstrup og paa Jonstrup Mark).

Bd. III.

- S. 95 L. 2 f. o. Originalen mangler Udskrift.
98 L. 13 f. o.: Ess, læs Esse.

Bd. IV.

- S. 99 L. 1—5 f. n. Originalen har de samme Læsemaader som Teksten.
- S. 100 L. 2 f. o.: opstaffere, læs staffere.
— L. 11 f. o.: finder du, læs finder [du].
— L. 9, 8, 5 og 3 f. n. Originalen har de samme Læsemaader som Teksten.
- S. 101 L. 12 f. o.: 1636, læs *Anno* 1636.
— L. 7, 6, 5 og 4 f. n. Originalen har de samme Læsemaader som Teksten.
- S. 254 L. 4 f. o.: faruand, læs foruand.
- S. 280 L. 14 f. n.: forhudle, læs forheidle (o: bortødsle).
- S. 281 L. 9 f. n.: skall, læs daa skall.
- S. 282 L. 2 f. o.: [laade], læs laade.
— L. 9 f. o.: [som man], læs som man.
— L. 5 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 287 L. 5 f. n. Originalen har Læsemaaden: weer.
- S. 289 L. 12 f. n.: da, læs da uy[ll] . . . fattis tiil skiib . . .
- S. 293 L. 20 f. o.: [uid], læs ued.
- S. 294 L. 1 f. o.: Biidne, læs Bijørn.
- S. 295 L. 1 f. o.: [kan], læs kan.
— L. 3 f. o.: [griibe], læs griibe.
Nr. 344 er ifølge Paategning modtaget 4. Febr.
- S. 299 L. 11 f. o.: [om], læs om.
- S. 301 L. 5 f. o.: med, læs dog med.
L. 6 f. o.: henad, læs Imod.

- S. 302 L. 2. f. o.: bliffuer, læs bliiffuer well.
 — L. 6 f. o.: 100 000, læs 10 000.
- S. 305 L. 16 f. o.: [uyde], læs uyde.
- S. 308 L. 11 f. o.: ieg, læs uy.
- S. 310 L. 7 f. n.: [er], læs er.
- S. 314 L. 14 f. n.: bohrtt, læs bohrii[s] (Hul i Papiret).
- S. 315 L. 14 f. o.: [torre], læs torre.
 — L. 16 f. o.: bringe, læs bruge.
 — L. 17 f. o.: Sabøig, læs Sabiig.
- S. 325 L. 15. f. n.: ordin[er]jiss, læs ordniss.
 — L. 12 f. n. Oprindeligh har der staaet 6 Apri:, men det er rettet af Kongen selv til 10 April.
- S. 327 L. 17 f. o.: [skaldt sende fordt], læs skaldt sende fordt.
 — L. 18 f. o.: [huor], læs huor.
- S. 345 L. 11 f. n.: frockerne(!), læs frøckerne.
 — L. 3 f. n. Brevet er paategnet 1. Juni af Korfits Ulfeldt.
- S. 346 L. 4 f. o.: Heimemarck, læs Hennemarck.
- S. 349 L. 11 f. o.: [tiil], læs tiil.
- S. 350 L. 2 f. o.: secker, læs Seckerer.
 Nr. 399 er ifølge Paategning modtaget 17. Juni.
- S. 353 L. 18 f. n.: band, læs borede.
- S. 355 L. 5 f. o.: din, læs den.
 Nr. 404 er ifølge Paategning modtaget 17. Juli.
- S. 357 Nr. 406 er ifølge Paategning modtaget 19. Juni (!).
- S. 359 L. 16 f. n.: thiid, læs Ehrid.
- S. 360 L. 1 f. o.: ded, læs der.
 Nr. 408 er ifølge Paategning modtaget 28. Juni.
- S. 361 Nr. 409 er ifølge Paategning modtaget 30. Juni.
- S. 362 L. 14 f. o.: me[ning], læs mening.
- S. 363 Nr. 410 er ifølge Paategning modtaget 30. Juni.
 L. 13 f. n.: wnckeligdt, læs werckeligdt (o: sælsomt).
- S. 364 L. 12 f. o.: Biiens, læs Biiers.
 — L. 15 f. o.: uyl, læs uyl først.
 Nr. 411 er ifølge Paategning modtaget 7. Juli.
- S. 365 L. 5 f. o.: a[r]meband, læs armband.

- S. 365 L. 11 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 366 L. 7 f. o.: En, læs paa En.
Nr. 412 er ifølge Paategning modtaget 11. Juli.
- S. 369 Nr. 415 er ifølge Paategning modtaget 18. Juli.
- S. 370 L. 13 f. o.: høiere, læs høier an.
— L. 12 f. n.: komme, læs kommer.
- S. 394 Nr. 449 er ifølge Paategning modtaget 3. Septbr.
Brevets Bagside er paategnet: Nr. 12.
- S. 395 Nr. 450 er ifølge Paategning modtaget 3. Septbr.
Brevets Bagside er paategnet: Nr. 11.
- S. 397 Nr. 453. Brevets Bagside er paategnet: No. 17.
- S. 399 Nr. 457. Brevets Bagside er paategnet: No. 14.
- S. 413. Originalen har til Punkt 2 Randbemærkningen (med en anden Haand): Med Gottfred bestiltdt, til Punkt 3 og 4: Er bestiltdt.
- S. 420 Nr. 477. Originalens Bagside er af Jørgen Vind paategnet: Lauritz pedersen, Arckelimester.
- S. 421 L. 3 f. n. Originalen har Syne, (hvilket dog ogsaa kan læses som Syrre). Muligvis bør der læses Suyne.
- S. 422 L. 2 f. o.: leggiis, læs biggis.
— L. 10 f. o.: tractaterne, læs tractationen.
- S. 423 L 1 f. o.: [kan], læs kan.
Nr. 478. Der er af Modtageren skrevet et Kryds ved alle Artiklerne i denne Memorial undtagen ved den første og de, der begynder med „Saframdt...“, „H: Claus...“, „Nøglerne...“ og „Tolrullerne...“.
- S. 426 L. 8 f. o.: Imod, læs hen Imod.
— L. 15 f. n. Note 1. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 429 L. 12 f. o.: *trac[ta]tionen*, læs *tractationen*.
— L. 2 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 430 L. 5 f. o.: spør, læs spar (!).
— L. 14 f. o.: ued, læs uel (!).
- S. 431 L. 16—17 f. o.: berette, læs beretter.

- S 433 L. 16 f. o.: aff, læs aff dy.
 S 435 L. 19 ff. f. o. Kun de sidste Linier fra „Dette skall...“
 er egenhændigt skrevne.

Bd. V.

- S. 2 L. 9 f. o. Originalen har Datum 2. Decbr.
 S. 12 L. 4 f. o.: Expers, læs Expres.
 S. 16 L. 17 f. o.: 8(?) Febr., læs 8. Febr.
 S. 23 L. 3 f. o.: uild, læs uell.
     L. 1 f. n. Note 3. Originalen har samme Læsemaade
     som Teksten.
 S. 31 L. 16 f. n.: ansendtlig, læs anseendtlig.
 S. 42 L. 15 f. n. Originalen har samme Læsemaade som
 Teksten.
 S. 121 Note 2, 4 og 5. Originalen har samme Læsemaade
 som Teksten.
 S. 122 L. 19 f. n.: [som], læs som.
 S. 123 L. 10 f. o.: haffuer, læs haffte.
     — L. 17 f. o.: Churdit, læs Churiit.
     Nr. 83 er ifølge Paategning modtaget 7. Septbr.
 S. 150 L. 6 f. n. Originalen har samme Læsemaade som
 Teksten.
     — L. 5 f. n. Ordet er delvis afrevet. De første Bog-
     staver kan læses som „Gen“.
 S. 291 Note 2 og 3. Originalen har de samme Læsemaader
 som Teksten.
 S. 292 L. 17 f. o.: huer, læs herre.
     — L. 1 f. n. Note 2. Originalen har samme Læsemaade
     som Teksten.
 S. 293 L. 3 f. o.: breidt, læs briidt.
 S. 320 L. 14 f. o.: Bramss, læs Branss.
 S. 331 L. 19 f. o.: den, læs dem.
     — L. 2 f. n. Originalen har samme Læsemaade som
     Teksten, dog dem for den. Ordene: lade dem er en
     Tilføjelse, at indsætte efter ded (betegnet ved et
     Kryds). Det rigtige havde sandsynligvis været at
     indsætte de to Ord efter nemblig.

- S. 332 L. 15 f. n.: Runderne, læs Randuin (maaske forskrevet for Randonnée, Runde).
 — L. 17 f. n.: uy, læs ieg.
 — L. 13—11 f. n. Originalen har de samme Læsemaader som Teksten.
 — L. 10 ff. f. n. Ordet „muse“ betyder ifølge Ordb. o. d. danske Sprog at stjæle eller rapse.
- S. 333 L. 2 f. o.: [inted er], læs inted Er.
- S. 337 L. 18 f. o.: Chanseler, læs Chan.
- S. 338 L. 4—9 f. o. Brevet er beskadiget i Kanten, saa at Liniernes yderste Ord er bortfaldne.
- S. 340 L. 16 f. n.: [ded], læs ded.
- S. 346 L. 11 f. n.: [Postscriptum], læs Postscriptum.
 — L. 7 f. n. Originalen har Korfits Ulfeldts Paategning: 30. Maj 1643.
- S. 364 L. 4 f. o. Efter Stycker har staaet 1½ Linie, som er overstreget af Kongen, vistnok følgende: „Huad der endnu kan uerre bestild (?) aff deeler Lechter och Sparrer, som uar bestiildt henad H...“. De fire sidste Ord har man ikke kunnet læse.
 — L. 17 f. o.: den, læs dem.
- S. 366 L. 2 f. o. Originalen synes at have Læsemaaden lecker (lækker o: Junker ifølge Kalkars Ordbog).
 — L. 6 f. n. Den sidste Post er overstreget i Originalen.
- S. 372 L. 15 f. o.: den, læs ded.
 — L. 6 f. n. Originalen har Datoen 21 Junj.
- S. 374 L. 1 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 388 L. 10 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 392 L. 1 f. o.: 12. eller 17. Septbr., læs 17. Septbr.
 — L. 17 f. o.: 12, læs 17.
- S. 394 L. 1 f. o.: Gudtz hielp, læs Gudtz [hielp].
- S. 410 L. 16 f. o.: bethragdt, læs behengdt.
 — L. 19 f. o: betrecge, læs behenge.
 — L. 4 f. n. Originalen mangler det sidste Tal i Aars-tallet.

- S. 415 L. 6 f. n.: 15, læs 18.
- S. 416 L. 16 f. n.: 15, læs 18.
- S. 418 L. 7 f. n.: [i], læs y.
- S. 429 L. 14 f. n.: Balsser, læs Balsser Bern.
 — L. 13 f. n.: Anefeldt, læs Alefeldt.
 — L. 4 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 431 L. 17 f. o.: den. Samme, læs den samme. Den samme.
- S. 433 L. 18 f. o. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
 — L. 13 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten. Teene er = Barre.
 — L. 6 f. n. Originalen har de 5 sidste Ord ligesom Teksten.
- S. 434 L. 13 f. o.: Afeiter, læs Afeuter (ɔ. Affut, Underlag for Kanoner).
- S. 435 L. 13 f. o.: som, læs som der.
 — L. 4 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 436 L. 16 f. o.: københaffns, læs køben:
- S. 437 L. 7 f. o.: naar, læs naar hand.
 — L. 14 f. o.: stercke, læs stercke behaff[t] (ɔ: fasthæftede).
 — L. 17 f. o.: frederichsborg, læs frede.
 — L. 10—11 f. n.: Myndteren, læs Myndtemeistern.
- S. 439 L. 12 f. n.: kan, læs kan hell.
- S. 440 L. 1 f. o.: Frederichsborg, læs frede:
 — L. 11 f. o.: frederichsborg, læs frede:
- S. 441 L. 12 f. o. Under Udskriften har Kongen paategnet: Afgangen den 28. *Janu*:
- S. 443 L. 13 f. n.: breff, læs bleff (!).
 — L. 6 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 444 L. 11 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
 — L. 4 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.

- S. 454 L. 9 f. o.: ueli[?], læs uell.
- S. 455 Nr. 390. Orig. har Udskrift: Rigens Hoffmeister tiil hande.
- S. 468 L. 3 f. o.: Landsmend, læs landmend.
— L. 4 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 481 L. 14 f. o.: [huad], læs huad.
- S. 482 L. 14 f. n.: denne, læs den.
- S. 483 L. 4 f. o.: Jed (!), læs Jeg.
- S. 485 L. 15 f. n.: sto, læs sta.
— L. 2 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 486 L. 9 f. o.: denne breffuissær, læs breffuissær.
— L. 10 f. o.: her huos, læs derhuos.
- S. 487 L. 3 f. n. I Orig. læses feenger.
- S. 488 L. 8 f. o.: fornemmis, læs formenis.
- S. 492 L. 8 f. o.: gerris, læs gerris flaade.
- S. 493 L. 13 f. n.: skaffue, læs skaffe.
- S. 494 L. 5 f. o.: Aarriit, læs lawiit (o: Gildet).
- S. 496 L. 1 f. o. Efter „at“ har der staaet et Ord, som er dækket af en [samtidig] Blækklæt.
- S. 497 L. 1 f. o.: bruges tiil weriie, læs bringis tiil weiie.
— L. 17 f. o.: festningen, læs festingerne.
- S. 498 L. 17 f. o.: toe, læs tre (!)
- S. 506 L. 2 f. o.: [hvorfor], læs huorfor.
— L. 10 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 515 L. 1 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 516 L. 9 f. o. For accepterit skal vistnok læses Ampleirit (o: employeret). Papiret er beskadiget.
— L. 10 f. o. Ordene for Dag er delvis ulæselige paa Grund af Hul i Papiret.
— L. 17—18 f. o.: heerfram, læs heroffuer.
- S. 544 L. 8 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
— L. 2 f. n. I Originalen læses: werrit.

- S. 549 L. 6 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 549 L. 2 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 551 L. 2 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 552 L. 15 f. n.: prolongation, læs prolongationen.

Bd. VI.

- S. 2 L. 9 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 61 L. 15 f. n.: uy, læs ieg.
- S. 63 L. 1 f. o.: 25 (?), læs 28.
— L. 9 f. n. I Originalen læses 28 Au:
- S. 69 L. 16 f. o. Efter „begerer“ læses: „Naar Ieg Erfahrer først, huad hand begerer“, men Ordene er udstregede. Ordet „Vale“ er ligeledes udstreget.
- S. 86 L. 13 f. o.: Octob:, læs Ochto:; O er fremkommet ved Rettelse af et oprindeligt S.
- S. 91 L. 10—11 f. o.: derfor, læs derhen.
- S. 94 L. 2 f. n. Originalen har samme Læsemaade som Teksten.
- S. 127 L. 11 f. n.: fra, læs for.
- S. 129 L. 3 f. o.: keysseren, læs keysseren etc. [?].
- S. 131 L. 13 f. o.: Christian, læs Christen.
- S. 133 L. 3 f. o.: tyl, læs tyl N. B.
- S. 134 L. 10 f. o. Efter Ordet „at“ har staaet „fru kyrsten motte komme och“, men disse Ord er overstregede.
- S. 136 L. 6 f. o.: uist, læs uiss.
— L. 7 f. o.: gudtz, læs dugdtz (!).
- S. 137 L. 12 f. o.: oss., læs oss,
Originalen til Nr. 57, som erhvervedes af Rigsarkivet i Maj 1943, bestaar af et Hefte paa 8 Sider, mærkede med Lit. A—D.

FORTEGNELSE

over

de af Grev Alexander Kálnoky købte Breve.

Brevene opbevares i R. A. i en særlig Række. Dog er et Faatal, som ikke er rettede til Korfits Ulfeldt, anbragt i Rigsarkivets almindelige Række af Christian IV.s egenhændige Breve; disse Breves Dato er nedenfor betegnet med en Stjerne. Datoen for alle tidligere (efter en Afskrift) trykte Breve er trykt med Kursiv.

1619 *1/4**, 1628 *9/12**, 1632 *22/11**, 1633 *27/10**, *15/11**,
1635 *26/4**, 1636 *15/11**, 1637 *Jan.**, 1639 *25/6*, *17/9*, *20/12*,
1640 *4/1*, *17/1*, *31/1*, *2/2*, *5/2*, *10/2*, *11/2*, *12/2*, *14/2*, *15/2*, *16/2*, *17/2*,
22/2, *25/2*, *19/3*, *19/3*, *21/3*, *29/3*, *31/3*, *10/4*, *15/4*, *16/4*, *24/5*, Juni, *6/6*,
13/6, *17/6*, *19/6*, *21/6*, *24/6*, *26/6*, *1/7*, *2/7*, *6/7*, *11/7*, *13/7*, *16/7*, *17/7*,
27/7, *28/7*, *2/8*, *22/11*, *29/11*, *9/12*, *11/12*, *11/12*, *14/12*, *15/12*, *19/12*, *22/12*,
23/12, *24/12*, 1641 *11/1*, *23/1*, *30/1*, *2/2*, *8/2*, *12/2*, *21/2*, *22/2*¹⁾, *27/2*,
11/3, *13/3*, *24/3*, *26/3*, *29/3*, *20/4*, *2/5*, *4/5*, *5/8*, *27/8*, *17/9*, *2/12*, *6/12*,
20/12, *30/12*, 1642 *2/1*, *18/1*, *3/2*, *17/2*, *25/2*, *7/3*, *7/3*, *10/3*, *27/3*,
29/3, *30/3*, *31/3*, *4/4*, *8/4*, *16/4*, *19/4*, *27/4*, *17/5*, *17/5*¹⁾, *19/5*, *19/5*,
20/5, *21/5*, *22/5*, *25/5*, *29/5*, *5/6*, *7/6*, *8/6*, *8/6*, *13/6*, *13/6*, *13/6*,
17/6, *20/6*, *23/6*, *23/6*, *24/6*, *27/6*, *2/7*, *6/7*, *10/7*, *13/7*, *18/7*, *27/7*,
21/8, *1/9*, *10/9*, *12/9*, *13/9*, *18/9*, *18/9*, *5/10*, *8/10*, *8/10*, *9/10*, *10/10*, *17/10*,
18/10, *19/10*, *20/10*, *21/10*, *22/10*, *24/10*, *26/10*, *28/10*, *28/10*, 1643 *25/1*,
28/1, *6/2*, *12/1*, *16/2*, *18/2*, *20/2*, *20/2*, *26/2*, *3/3*, *12/3*, *25/3*, *2/4*, *3/4*,
6/4, *7/4*, *8/4*, *9/4*, *9/4*, *10/4*, *11/4*, *15/4*, *23/4*, *29/4*, *7/5*, *10/5*, *14/5*,
21/5, *26/5*, *30/5*, *31/5*, *4/6*, *4/6*, *14/6*, *19/6*, *21/6*, *21/6*, *21/6* [D: *21/7*],

¹⁾ Fotografi i R. A. Originalen findes paa Frederiksborg-Museet.

22/6, 25/6, 28/7, 2/8, 8/8, 12/8, 15/8, 20/8, 26/8, 29/8, 4/9, 10/9, 11/9,
 15/9, 17/9, 18/9, 18/9, 24/9, 28/9, *Septbr.*, 3/10, 8/10, 8/10, 12/10, 29/10,
 23/10, 2/11, 6/11, 6/11/ 7/11, 12/11, 14/11, 18/11, 21/11, 4/12, 8/12, 9/12,
 9/12, 11/12, 13/12, 14/12, 17/12, 19/12, 30/12, 31/12, 31/12, **1644** 3/1,
 4/1, 5/1, 7/1, 8/1, 8/1, 11/1, 14/1, 17/1, 18/1, 20/1, 25/1, 26/1, 28/1,
 28/1, 31/1, 1/2, 2/2, 2/2, 3/2, 8/2, 11/2, 12/2, 20/2, 26/2, 26/2, 1/3, 19/3,
 26/3, 27/3, 29/3, 11/4, 23/4, 25/4, 30/4, 3/5, 8/5, 26/5, 3/6, 14/6, 2/7,
 5/7, 7/7, 12/7, 14/7, 16/7, 23/7, 25/7, 26/7, 30/7, 3/8, 17/8, 23/8, 28/8,
 29/8, 4/9, 5/9, 6/9, 7/9, 8/9, 8/9, 10/9, 10/9, 12/9, 12/9, 14/9, 15/9,
 17/9, 21/9, 21/9, 28/9, 29/9, 1/10, 3/10, 6/10, 10/10, 12/10, 13/10, 16/10,
 23/10, 31/10, 2/11, 3/11, 8/11, 8/11, 12/11, 23/11, 25/11, 25/11, 30/11,
 3/12, 3/12, 4/12, 4/12, 9/12, 10/12, 10/12, 16/12, 21/12, 23/12,
 24/12, 25/12, 26/12, 30/12, **1645** 1/1, 5/1, 8/1, 10/1, 15/1, 16/1,
 9/3, 25/4, 5/5, 28/5, 24/8, 25/8, 26/8, 28/8, 1/9, 1/9, 3/9, 15/9, 18/9,
 28/9, 1/10, 7/10, 7/10, 8/10, 16/10, 24/10, 26/10, 27/10, 27/10, 28/10,
 29/10, 30/10, 31/10, 2/11, **1646** 27/4, 28/4, *Maj*, 4/5, 5/5, 6/5, 7/5,
 9/5, 9/5, 10/5, 12/5, 14/5, 20/5, 21/5, 21/5, 21/5, 26/5, 4/6, 4/6, 5/6,
 29/8, 30/8*. **1647** 23/11, 24/11, 29/11, 8/12, 10/12, 19/12, 21/12, 21/12,
 23/12, *Decbr.* **1648** 4/1, 4/1, 5/1, 8/1, 10/1, 14/1, 17/1, 21/1, 25/1,
 26/1, 8/2, 13/2. 25/2.

Udaterede. Dette Bind Nr. 105 og 382. Tidligere
 trykt efter Afskrifter: IV Nr. 340, V Nr. 289, 301, 346,
 372 og 379, VII S. 125, Nr. 53.

FORTEGNELSE

over

de i Bind I—VII efter Afskrift trykte Breve, hvis Originaler (eller Fotografier af saadanne) nu kendes (bortset fra Kálnoky-Samlingen, om hvilken se ovenfor).

Bd. I Nr. 39, 184 (Neuhaus), 302. Bd. II Nr. 180 (Neuhaus). Bd. III Nr. 110. Bd. IV Nr. 127 (Neuhaus), 449, 450, 453, 457, 469, 474, 477. Bd. V Nr. 23, 272 (Neuhaus), 277 (Neuhaus), 481 (Neuhaus). Bd. VII Nr. 54, S. 125 (Neuhaus), Nr. 57, S. 127.

REGISTER.

En Stjerne ved et Sidetal angiver, at der paa denne Side findes Oplysninger i Noterne om vedkommende Person. Dat. ved Stednavne betyder, at Stedet paa den eller de paaagældende Sider forekommer som Dateringssted.

- A**alborg 308.
Aarhus 397.
Abrahamstrup Gaard og Len 227, 230, 232, 345.
Admiralitetetsretten 333.
Adolf, Hertug af Gottorp, d. 1586, 6.
Adolf, Hertug af Gottorp, d. 1631, 36, 52.
Adolf, Kongens Sadelmager, s. Christian Adolf.
Adolf Frederik, Hertug af Meklenborg, 6, 72, 83, 86.
Adrianssøn, Kapt., 118.
Ageon, Jean, se Dajon, Jean.
Ahlefeldt, Claus, 308, 363. — Didrik 293. — Henrik 339, 362. — Jørgen 107. — Kaj 120, 297, 310, 318, 427 f.
Ahnemøller (Ohnemøller), Hans, Mester-Tømmermand, 114, 135, 173, 203, 232, 253 f., 286, 354, 397, 402, 404, 408, 414.
Akeleje, Sivert Gabrielsen, 131.
Akershus Len 348.
Albrecht Friedrich, Hertug af Preussen, 8.
Alexander, Hertug af Sønderborg, 325.
Allerup ved Malmø 340. Dat. 340.
Als 119.
Althenau s. Altona.
Altmark 72.
Altona 241.
Amager 198, 351, 424.
Amsterdam 123.
Anders, Badskær i København, 144.
Angel 151.
Anholt, bajersk General, 64.
Anna, Kurfyrstinde af Brandenborg, 8, 10 f., 14, 16 f., 19, 21, 23—27, 29—33.
Anna, Dronning af Frankrig, 247, 375, 392.
Anna Kathrine, Dronning, 2 ff.
Anna Kathrine, Christian IV.s Datter, 49, 97 f., 147.
Anna Sophie, Hertuginde af Brunsvig-Wolfenbüttel, 16, 27, 31, 34, 197.
Anne 37.
Anne Mortensdatter, g. m. Jakob Mikkelsen, 129, 147.
Anton Günther, Greve af Oldenborg, 57, 273, 318.
Antvorskov 41, 49 f., 55, 107.

- 149, 155, 180, 252, 368. Dat. 187. — Beriderhuset 49 f., — Stalden 50. — Ridefogeden 50. — Skrивereren 55.
- Arendal Guldværk 417.
- Arenfeldt, Niels, 303.
- Arensburg, Slot paa Øsel, 196.
- Arkangelsk 166.
- Arken, Skib, 227, 270.
- Arminianerne 123.
- v. Arnim, Hans Georg, Felt-herre, 133*.
- Assens 43, 291, 294. Dat. 292 —96.
- Auersperg, Johan Weichard, Greve af, kejserlig Gesandt, 160, 191, 195, 197, 199, 204.
- Augsburgske Koffession 92.
- August, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 39 f.
- August, Hertug af Lauenborg, 63.
- August, Hertug af Sønderborg, 429.
- Augusta, Hertuginde af Gottorp, 21, 29, 51, 94.
- Augustenborgske Linie 325.
- d'Avaux, Claude Mesme, fransk Gesandt, 182, 187, 190 f, 193, 204 f.
- Avery, Joseph, engelsk Agent i Hamborg, 58, 125.
- B**aahus 316, 341. — Lensmanden 315 f., 348. Dat. 14.
- Ballum 208, 213, 221.
- Banér, Johan, svensk Hærfører, 115, 121 f., 125 ff., 129, 132.
- Barchmann, Hans, Snedker paa Kronborg, 114, 287.
- Barsebæk i Skaane 341.
- Bartholomæus Haagensen, Borger i København, 172.
- v. Baudissin, Wolf. Heinr, Ge-nerallieut., 107, 197, 252, 296 ff., 308, 311, 353.
- Bauer, Frederik, Generalmajor, 308.
- Bajern 16, 93, 114.
- Beck, Sivert, 50.
- Behr, Didrik, brunsvig-lyneborgsk Gesandt, 63.
- Bentzwinger, Anders, Smed paa Bremerholm, 114.
- Bergen 216.
- Bergendal, Søren Lauridsen, Præst ved Børnehuset, senere Kapellan ved Frue Kirke, 205.
- Bergenhus, Lensmanden, 348.
- Berlin 21.
- Bernhard, Hertug af Weimar, 114.
- Bernts, Albert Baltser, 152 f.*, 183, 185, 203, 246, 297, 318, 363, 408.
- Bertram, Hans, Fodermarskalk paa Nykøbing Slot, 134.
- Beutzenburg, s. Boitzenburg.
- Bielke, Jens, norsk Kansler, 255.
- Bille, Anders, Lensmand paa Øsel, senere Rigsmarsk, 162 f., 178, 196, 257, 292, 301, 326, 334, 384 ff., 398, 410 f., 419, 427. — Mogens, Lensmand paa Koldinghus, 250. — Peter Ovesen 303.
- Birgitte, g. m. Borgmester Reinhold Hansen, 360.
- Bjørn, Mag., s. Drachard.
- Den hvide Bjørn, Skib, 320.
- Den sorte Bjørn, Skib, 320.
- Blasius, Leonhard, Bygmester, 232, 238, 256, 291, 315.
- Bleking 176.
- v. Blixen, Sophie Hedeveg, 181, 226.
- Blome, Henrik, 168, 298, 308, 311.

- Blouvstrød 135 f.
- Blücher, Johan, Forstander paa Børnehuset, Køgemester, 109, 123.
- Boitzenburg, Amt og By i Meklenburg, 86, 121 f., 128, 133.
- Bokhorst, Gaard i Holsten, 421.
- Bonde, Christian Nielsen, Præst i Aarhus, 283.
- Boris Godunow, russisk Zar, 6.
- Bornemann, Philip, Kancellisekretær, 286, 407.
- Bornholm 330, 389.
- Borreby i Skaane 340.
- Botslot Kog 206, 210.
- Brabantsk Alen 193.
- Braem, Johan, Borger i København, 110, 122* f., 163 f., 173 f., 177, 187, 193, 209.
- Brahe, Jørgen, 362.
- Brandenburg 6, 8—11, 16 f., 20 f., 23, 26, 34, 48, 65, 68, 77 ff., 117, 203, 206. Jvfr. Anna; Ernst; Frederik Vilhelm; Georg Vilhelm; Joachim Frederik; Johan Sigismund.
- Bratsberg Len 348.
- v. Bredow, Joachim, Jægermester, 155.
- Bredsted 421.
- Bremen By 51, 64, 106, 188. — Gesandter 128, 188.
- Bremen Stift 51, 82, 120, 229, 321. — Kapitlet 51. — Ærkebiskoppen 51 f., 81 f., 106, 125, 216, 344. Jvfr. Frederik (III); Johan Frederik.
- Bremervörde 83.
- N. Broby Sogn paa Fyn 42.
- Brochmand, Jesper, Sjæll.s Biskop, 171, 370, 429.
- Brockenhuus, Johan, 237. — Oluf 335, 389, 469. — Otto (for Oluf), 469. — Sivert 335.
- Brunsvig By 37, 39 f., 43, 62, 68, 70 f., 73 f., 76, 82, 92.
- Brunsvig-Lyneborg 38 f., 62 f., 125 f. Jvfr. August; Christian; Frederik; Georg; Johan.
- Brunsvig-Wolfenbüttel 37—39, 63 f., 67, 90 f. Jvf. Anna Sophie; Christian; Elisabeth; Frederik Ulrik.
- Bruus, Diderik, Sølvpop, 162.
- Brätte, By i Sverige, 13.
- Brømsebro 344, 358, 387, 396.
- v. Buchwald, Heinrich, Oberstlieutenant, 365.
- Burlev i Skaane, Dat. (»kvarterid« jvf. V, 510), 342.
- Bylcke, Gaard ved Christianspris, 293.
- Bülow, Bartold, meklenborgsk Gesandt, 71. — Christen 109, 233, 270. — Hartwig, meklenborgsk Adelsmand, 7. — Joachim 12. — Julius, brunsvig-lyneborgsk Gesandt, 63.
- Bützow, 25, 62.
- Bøgvad, Johan, Foged paa Frederiksborg, Fiskemester, 179.
- Böhmen 76.
- C**arisius, Jonas, Dr. jur., 51 f.
- Catharina, Datter af Kurfyrst Johan Sigismund af Brandenburg (g. m. Bethlen Gabor af Siebenbürgen), 16.
- Celle, brunsvig-lyneborgsk Fyrstelinie, 39. Jvf. Christian.
- Celle, By, Dat. 39.
- von Chalong, kaldet Gehlen, Curt Plato, Feltherre, 39.
- Christen Albretsen, Borgmester i Kbh., 346. — Jensen, Dr., Hofprædikant, 98, 128, 146.
- Chr. IV.s Børn 36, 96—99, 107,

- 140, 147, 149 f., 163, 166 f., 179, 188, 226, 242 f., 286, 369 f.
- Chr. IV.s Søskende 1.
- Christian, Prins, 100, 132—35, 145, 147, 168, 184, 193 ff., 198, 200, 210, 237 f., 242, 273, 285, 326, 334, 338, 347, 349 ff., 356, 393, 403, 407.
- Christian V 372, 375, 377, 379.
- Christian, Hertug af Brunsvig-Wolfenbüttel 56 ff., 71 f., 96.
- Christian, Markgreve af Kulmbach (Baireuth), 61.
- Christian, Greve af Oldenborg og Delmenhorst, 188.
- Christian, norsk Kaptajn, 319.
- Christian Adolf, Kongens Sadelmager, 95.
- Christian Albrecht, Hertug af Gottorp, 270.
- Christian Vilhelm, Markgreve, Administrator i Magdeborg, 60 f., 84 ff.
- Christiane, Chr. IV.s Datter, 166 f., 179, 188, 242, 286.
- Christiania 218, 395.
- Christianopol 174, 195, 387.
- Christianspris 136, 161, 174, 211, 250, 274 f., 281, 293, 330, 419, 428. Dat. 117, 156.
- Christianssand 320.
- Christiansstad 174, 257, 294, 307.
- Christiansø ved Flækkerøen 112.
- Christina, Dronning af Sverige, 106, 197, 203, 326.
- Christoffer Hansen, Borgmester i Kbh., 345.
- Cochran, John, Oberst, 219 ff., 222.
- Condevin, Baltser (Balthasar), Købmand i Kbh., 233, 280.
- v. Cracau, Karl, nederlandsk Resident, 122, 303.
- Crappé, Roland, Præsident for det danske Kompagni i Ostindien, 126.
- Craven, William, Lord, 121.
- v. Czernichow, Chr. Didrik, Felttøjmester, Kommandant over Artilleriet, 230.
- D**ajon, Jean (Jean Ageon, Jens Boldmester), 161 f.*, 232; jvf. Jens Andersen (Boldmester).
- Dalum Kloster 96, 140 ff., 150. Dat. 95.
- Dannenberg, brunsvig-lyneborgsk Fyrstelinie, 39.
- Danzig 18, 65, 111, 118, 264, 295—98, 311, 323, 353, 398.
- Delmenhorst, Grevskabet, 188. — Grevnen 188. Jfr. Christian.
- Delmenhorst, Skib, 320.
- Dieskau, Hieronimus, brandenborgsk Gesandt, 48.
- Dietrich, Helvig, Dr., 285, 356.
- Ditmarsken 421.
- v. Donop, Gabriel, kgl. Afsending, 59.
- Donau 286.
- Stumpede Dorethe, Skib, 227, 317, 319, 321.
- Dorothea, Christian III.s Dronning, 98.
- Dorothea Elisabeth, Karen Andersdatters Datter, 98, 140.
- Dorothea Elisabeth, Kirstine Munks Datter, 98, 140, 143.
- Dortmund 10, 16.
- Douglas, Robert, Lieutenant, Skotte, 12.
- Drachard, Bjørn, Professor i Sorø, 197.
- Drage (i Holsten), Dat. 26.
- Dragør 424.
- Drammen 218.

- Dresden 9 f., 23, 74, 103, 106, 404, 407, 414 f.
- Dünkerken 118, 124, 245, 327.
- Dönhoff, Henrik, polsk Gesandt, 277, 282, 295 f., 308, 311.
- Døring (eller Dyring), Anders, Sadelmager, 103.
- Ejdsvold Jernværk** 312.
- Elben 84, 92, 110, 113, 123 f., 126, 136, 158, 187, 209, 238, 241 f., 247, 260, 269, 292, 297, 322. — Pælebro ved Altona 241.
- Elbtold 110 f., 113, 117, 122, 154, 177, 242, 269.
- Elfsborg 13, 17, 314, 317 ff., 321.
- Elisabeth, Dronning af England, 274.
- Elisabeth, Hertuginde af Brunsvig-Wolfenbüttel, 38 ff., 67, 70 f.
- Elisabeth, Hertuginde af Meklenborg, 1, 98.
- Elisabeth, Kurfyrstinde af Pfalz, 102.
- Elisabeth, Enkegrevinde af Pinneberg, 177, 198.
- Ellensborg, nu Holckenhavn, 47, 151.
- Elsungen i Hessen 318.
- Eltz, Johan, Eberhards Søn, Kongens Kansler, 90*.
- Emden 50, 204.
- Emdrup Sluse 109 f. — Sø 389.
- Emmerich (i Hertugdømmet Kleve) 64.
- Engelholm, Skaane, Dat. 9.
- England 12, 31, 58, 69, 79, 82, 99, 101 f., 111, 113 f., 121, 128, 132, 183, 209, 218—23, 227, 242, 246, 253, 259 f., 262, 269 f., 274, 276 ff., 294, 352, 356. Jvfr. Jakob; Karl. — Parlamentet 260, 277 f., 352.
- Ernst, Markgreve af Brandenburg, 6, 19.
- Ernst, Greve af Mansfeld, 64*, 78—82.
- Ernst, Greve af Schaumburg, 29, 177.
- Ernst Günther, Hertug af Sønderborg, 325, 362, 429.
- Ernst Skrædder s. Møller.
- Eutin 83.
- Fabricius, Christian, Dr. med.**, 295.
- Fabricius, Jacob, Dr. med., Kongens Livlæge, 295.
- Fakse 177.
- Falster 347, 393, 415.
- Fartoft Sogn (Tønder Amt) 206.
- Femern 119, 423. Dat. 329.
- Ferdinand II, Kejser, 56 ff., 64, 69 ff., 72, 75, 82 f., 86 f., 92 f., 96, 101—04, 106, 427.
- Ferdinand III, Kejser, 110, 121 f., 124 f., 127, 129, 132 f., 142, 151, 158—61, 182, 185, 191, 195, 199 f., 204, 206, 212, 229, 273, 321, 362, 366, 430.
- Ferentz, pfalzisk Feltmarskal, 121.
- Filster, Jesuiterpater, 206.
- Finland 266.
- Firck, Johan, Oberstlieutenant, 362.
- Flaaden 18, 110, 119, 123, 130, 136, 157, 173 f., 204, 208, 226 f., 233, 241, 244, 247 f., 275, 297, 301, 314, 316 f., 320—24, 326—31, 349 f., 356, 411.
- Fladlusen, Skib, 227.
- Fladstrand 118.
- Fleischer, Esaias, Apoteker i i København, 110.
- Flekkerø s. Flækkerøen.

- Flensborg 37, 372 f., 375, 377, 379. — Flensborghus, Dat. 369, 429.
- v. Flodorf, Adrian, jülichsk Adelsmand, 24.
- Flækkerøen 112, 227, 320—24. Dat. 323, 325, 327.
- de Francour, François, Danse- og Boldmester ved Sorø Akademi, 163.
- Frands Albert af Sachsen-Lauenborg 132, 180, 182.
- Frands Carl, Hertug af Sachsen-Lauenborg, 63.
- Frands Philip, Hertug af Glyksborg, 154 f., 157, 163, 168, 197, 212.
- Frankrig 24, 79, 114, 159, 187, 190 f., 193, 204, 209, 220, 247, 264, 272, 286, 344, 361 f., 364, 366 f., 375, 384 f., 392, 394 f. — Jvfr. Ludvig; Anna.
- Frederik II 1, 274.
- Frederik (III), Ærkebiskop af Bremen, 58, 106, 125, 216, 242 f., 249, 253, 269, 288, 320, 343 f., 356, 405, 410.
- Frederik, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 39 f.
- Frederik V, Konge af Bøhmen, Kurfyrste af Pfalz, 96, 102.
- Frederik III, Hertug af Gottorp, 36, 38, 39 f., 51, 87 ff., 100, 177, 189, 198 f., 206 f., 210, 212, 422 f.
- Frederik, Hertug af Nordborg, 430.
- Frederik, Hertug af Sachsen-Altenburg, 81.
- Frederik Ulrik, Hertug af Brunsvig-Wolfenbüttel, 16, 29, 31, 33 f., 37, 39, 56, 63 f., 67.
- Frederik Vilhelm, Kurfyrste af Brandenburg, 203, 273.
- Frederik Frederiksen, Slots-skriver, 256 f.
- Frederiksborg 4, 11, 41, 97, 103, 143, 146 f., 178, 180 f., 202, 207, 211, 233, 237, 248, 253, 286, 291, 293, 301, 304 f., 323, 351, 407, 412, 415, 423, 426. Dat. 32, 46, 53, 99, 103, 107, 164, 166 ff., 172, 174, 176, 178, 221, 238 ff., 271, 284 ff., 288—91, 351, 353 ff., 357 ff., 368, 375 f., 378, 393 f., 400, 402—9, 411 ff., 415—19. (Audienshuset (Mønten) 190. Ibentræsseng 301. Inventar 423. Kamin 301, 310. Det røde Kammer 190, 192, 248 f. Riddersalen 99. Den store Sal 301, 423. Sangværket 136, 237. Sommergemaket 248, 384. Sølvbrønden 248, 284. Trompeterstolen 301. Vandværk 253, 284. Vibekes Kammer 423. Vinterstuen 423). — Badstuen 248. Dat. 167. — Bro ved Slottet 354. — Dyrehave 136, 174, 237, 253 f., 354. — Ladegaard 136, 148, 131, 190. — Sparepenge 190. Teglladen 136. — Vognhuset 143. — Fiskemester 179 f. — Mejerske 181. — Murmester 254. — Sadelmager 103. — Sejermager 136, 237. — Tømmermand 253 f. — Vognmester 285.
- Frederiksborg Len 171, 179, 211, 230.
- Frederiksstad, Sluse 100.
- Friis, Christian, 2, 18, 88, 427 f. — Johan 15. — Jørgen Lauritsen, Præst, 271, 282 f.
- Fuchs, Felix, Metalstøber, 109. — Johan Philip, General, 65, 78, 81, 84.

- Funcke, Johan, Opsynsmand paa Rosenborg, 191.
- Fyn 42, 119, 151, 272, 293 f., 298, 304 f., 324, 326, 330.
- Føckler, Isak, Superintendent i Durlach, 182, 195.
- Føns Præstegaard, Dat. 312.
- G**aardsret 333.
- Gabor, Bethlen, 80.
- Gabriel, Skib, 119.
- Gak med, Skib, 320.
- Galde, Gude, 47.
- v. Galen, Johan, 367.
- Gallas, kejserlig General, 120 ff., 129, 332.
- Gallentin, meklenborgsk Herregaard, 166.
- Galt, Peder, 331*, 333.
- de Geer, Louis, 316 f., 319 f., 322, 324, 332.
- Gehlen, Curt Plato von Chalong, s. v. Chalong.
- v. d. Geist, Bernt Hagen, Oberstlieutenant, 78 f.
- Generalstaterne 69, 357, 387, 392, 396, 410.
- Georg, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 39 f., 75, 125 f.
- Georg Christian, Landgreve af Hessen, 197.
- Georg Frederik, Hertug af Sønderborg, 429.
- Georg Vilhelm, Kurprins af Brandenburg, senere Kurfyrste, 11, 34, 59 ff., 70, 77--79, 117.
- Gjedde, Ove, 317, 319, 321, 324 ff., 328, 382, 384 f., 391, 398, 408.
- Gjøe, Christoffer, 381, 396.
- Glorup, Herregaard, 292.
- Glyksborg, Hertug, s. Philip.
- Glückstadt 101, 115, 118, 122, 124 f., 127 f., 132, 136 f., 139, 152, 159, 161, 177, 190 ff., 209, 211, 235 f., 243, 245, 253, 259, 269, 279 ff., 288 f., 297, 318, 322, 365 f., 377. Dat. 53, 101, 107, 127, 129, 133, 428. — Glücksborg 154 f., 211, 260, 269, 430. Dat. 111 f., 115 f., 120, 122, 124, 127, 129, 133, 154, 158, 181, 196, 198 ff., 205, 208, 241, 243 f., 246, 248—51, 258, 260 ff., 272 f., 275. — Fæstning 180, 183, 318. — Garnison 308. — Krudttaarn 152 f. — Provianthus 288. — Reberbane 136, 161. — Stykkestøberi 152. — Tøjhus 152 f. — Apoteker 377. — Bager 139. — Hofprædikant 182. — Kommandant 115.
- Goldstein, Joachim, kursachsisk Gesandt, 73. — Karl, kursachsisk Gesandt, 73.
- Goltz, Povl, Tømmermester i København, 414.
- Gotfred Mikkelsen, Materialskriver, 224, 304.
- Gothenbrille, Ø ved Elfsborg, 315 f.
- Gottorp 36, 151, 206, 293. — Tolden 422. — Hertugen 422 f. Jvfr. Adolf; Augusta; Frederik III; Johan Adolf.
- Gravenhage s. Haag.
- Grubbe, Erik, 283. — Regitze 231.
- Grubenhagen, tysk Fyrstendømme, 39.
- Grüner, Peter, Møntmester, 229.
- v. d. Gröben, Christoffer, Hofjunker, 13.
- Grønland 122. — Grønlandske Kompagni 122.
- Gulland 253.
- Gullberg (ved Göteborg) 13.
- Gullbergs Enge 17. Dat. 17.

- Gustav II Adolf af Sverige 14 f., 61, 65, 96.
- Güstrow 62.
- Gyldenløve, Chr. Ulrik, 117, 231.
— Elisabet Sophie 107, 210, 285. — Hans Ulrik 171, 181, 203, 230 f., 257, 279, 286, 300.
— Ulrik Christian 107, 154 f., 157, 163, 166, 197, 293, 418.
- Gyldenstjerne, Pernille, g. m. Jacob Rosenkrantz, 37, 47.
- Günther, Fr., Sekretær i Tyske Kanc., 91, 100, 111, 238.
- Götaelven 13.
- Göteborg 13, 297, 316, 318 f., 321, 328.
- v. Götze, brandenborgsk Gesandt, 65.
- Gøye, se Gjøe.
- H**aag 60, 69, 82, 173, 396, 419.
- Haale, Gods i Holsten, 421.
- Haderslev 3 f., 29 f., 31, 43 f., 107, 128, 227, 250, 273, 277 f., 282, 327. Dat. (jvf. Haderslevhus) 5, 27, 29 f., 37, 108, 119, 211. — Haderslevhus 3, 162, 283, 294. Dat. (jvf. Haderslev) 137, 162, 210, 212, 214, 257, 278 ff., 282. — Len 211.
- v. Hagen, Gottlieb, diplomatisk Agent, 103, 188.
- Hagenskov 37.
- Halberstadt Stift 57 f.
- Halland 270, 313 f.
- Halle 2, 60.
- Halmstadgaard Len 109.
- Hamborg 19, 22, 26 f., 35, 37, 54, 58, 64, 110 f., 113 ff., 125, 131, 133, 154, 160, 162, 164, 175, 182, 185, 191, 193, 198, 204 f., 210, 212, 226, 230, 238, 241—45, 260, 269, 276, 310, 320.
— Borgmester 113. — Raad 113, 115, 154, 241. — Borgere 241. — Told 110 f., 113, 115. Det engelske Købmandssocietet 111, 113 f., 269.
- Hammer, Laurids, Borgmester i København, 345.
- Hammermøllen ved Helsingør 178.
- Hanerau, kgl. Gods i Holsten, 421, 427 f.
- Hans den Yngre, Hertug af Sønderborg, 6.
- Hans Bøjesen, Mønsterskriver, 199, 255, 276, 290, 297 f., 310, 384. — Clausen, Forvalter paa Zibühl i Meklenborg, 188. — Hansen, Slotsforvalter ved Rosenborg, 412 f. — Jacobsen, Kaptajn, 301. — Lavritsen, Skriver paa Antvorskov, 55. — Mikkelsen, Biskop i Odense, 369. — Nummesen, Materialskriver, 304.
- Hans Albrecht, Hertug af Meklenborg, s. Johan Albrecht.
- Hans Bertram s. Bertram.
- Hans Bugislav, Hertug af Nordborg, 154 f., 157, 163, 168, 197, 212.
- Hansestæderne 34 f., 39 f., 172.
- Haraldsted, Dat. 395.
- Harburg, brunsvig-lyneborgsk Fyrstelinie, 39.
- Hardenberg, Herremand, 142.
- v. Harstall, Hofjunker paa Nykøbing Slot, 134.
- Hasebard, Wichman, Biskop i Viborg, 155.
- Hastrup, Gods, 294.
- Hedevig, Kurfyrstinde af Sachsen, 87 f., 93, 100 f., 188, 229, 370.
- Hedevig, Chr. IV.s Datter, g. m.

- Ebbe Christoffersen Ulfeldt, 166 f., 179, 188, 242, 286, 295.
 Heiligenhafen 216.
 Heiligenstedt 19, 22. Dat. 20 ff.
 Hejels Vargaard, Dat. 283.
 Hela (ved Danzig) 18. Dat. 19.
 Helene Kilde 339.
 Helgoland 322.
 Hellekande, Søren Jensen, Borger i Christianshavn, 407 f.
 Helsingborg Len 178. — Lensmand s. Christoffer Ulfeldt.
 Helsingør 352, 379, 387, 428. — Dammen 175. — Hammermøllen 178. — Dansk Præst 171. — Tysk Præst 171.
 Helt, Peter, Prins Christians Kammerskriver, 407.
 Hempel, Hans, fra Kongsberg, Møntmester, 295.
 Henderson, Oberst, 352.*
 Hennin, Frants, sachsen-lauenborgsk Gesandt, 132.
 Herbach, Kaspar, Hofsnedker, 243, 284.
 Hessen-Homburg, jvf. Georg Christian; Vilhelm Christof.
 Hessen-Kassel, jvf. Philip.
 Heussler, Sebastian, Generalgevaldiger, 240, 271, 282.
 Hindsgavl Len 210.
 Hissingen, Ø ved Elfsborg, 315 ff., 319.
 Hitzacker (ved Elben) 158.
 Hogendorf, Frands, Livskrædder paa Nykøbing Slot, 134.
 Holckenhavn s. Ellensborg.
 Holland s. Nederlandene.
 Holsten 21, 25, 27 f., 40, 51, 86, 89, 94, 118, 120, 172, 177, 182, 191, 197, 212, 229, 264, 335, 340, 363, 396, 428. — Hertug 285. — Lensregnskaber 177. — Tolden 100. Jvf. Slesvig.
 Holsten-Stormarn 177.
 Horn, Clas Kristersson, svensk Staldmester, 14 f.
 Horsens, Borgmesteren, 303.
 Hoya, Grevskab, 66. — Slot og By 86 f.
 Hull 114.
 Hundermark, Johan, 336 f.
 Husan, Heinrich, fd. meklenborgsk Raad, 86.
 Hveding, Nørre, Præstegaard, Dat. (kuarterid, jvf. V, 524), 343.
 Hveen 231, 357.
 Hverringe, Gods, 375.
 Det hvide Hav 165.
 Hvitfeldt, Beate, Hofmesterinde, 4.
 Hvitfeldt, Henrik, Lensmand i Landskrona Len, 170.
 Hübner, Joachim, Sekretær i Tyske Kancelli, 8 f., 20, 25, 29.
 v. Hünecke, Christoffer, Rigens Profos, 342.
 Høg, Just, 154, 339. — Enke s. Anne Lunge.
 Højer i Tønder Amt 212.
 Hørsholm 136.
 Ibstrup 217. Dat. 217.
 Indien 324.
 Irene, russisk Prinsesse, 165, 252, 261.
 Isak Rasmussen, Murmester, 139.
 Ishavet 165.
 Italien 259.
 Itzeho 22, 119, 308.
 Jakob I af England 12, 58.
 Jacob Madsen, Borgmester paa Christianshavn, 112, 407. — Madsen, Hofprædikant, 128,

342. — Mikkelsen, Borgmester i København, 129.
 Jaroslav, russisk By, 261.
 Jemteland, Lensmanden, 348.
 Jens Andersen (Boldmester), Sølvpop, 141 f., 161 f.*; jvf. Jean Dajon.
 Joachim Ernst, Hertug af Plön, 430.
 Joachim Frederik, Markgreve, senere Kurfyrste af Brandenburg, 2, 6, 8.
 Johan, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 39 f.
 Johan IV, Hertug af Meklenborg, 6.
 Johan, Hertug af Östergötland, 12.
 Johan Thomsen, Kammer-skriver, 290, 294, 354.
 Johan Adolf, Hertug af Gottorp, 28, 36, 51.
 Johan Albrecht (= Hans Albrecht), Hertug af Meklenborg, 7, 62, 72, 83, 86.
 Johan Christian, Hertug af Sønderborg, 429.
 Johan Ernst, Hertug af Sachsen-Weimar, 66, 80 f.
 Johan Frederik, Ærkebiskop af Bremen, 51 f., 82 f.
 Johan Georg I, Kurfyrste af Sachsen, 10, 23, 73 f., 76, 87, 91 ff., 101, 104—07, 210, 229, 240. — Sønner 210.
 Johan Sigismund, Kurfyrste af Brandenburg, 8, 10 f., 16, 19, 20—23, 26, 30, 32, 34 f., 48, 65 f.
 ›Johannes von Holstein«, Hertug, s. Hans den Yngre.
 Juel, Malte, 294.
 Jülich (og Kleve) 8, 10, 16, 20 f., 23 f., 34.
 Jylland 118, 209, 213, 301, 303, 312, 324, 327 f., 419.
 Jönköping 18.
 Jørgen Carstensen, Renteskriver, 108. — Hansen, Møntskriver, 399.*
Kaabbe, s. Kalbe.
 Kaaïn, M., 95.
 Kaas, Jørgen Hansen, 294. — Mogens 181, 272, 275.
 Kalbe, tysk By, 469. Dat. 79.
 v. Kalheim, kaldet Lohausen, Wilhelm, 129.
 Kalmar 12, 18, 51.
 Kalvinister 123.
 v. Karberg, Carl Joachim, Fiskemester i Frederiksborg og Københavns Len, 179 f.*, 211.
 Karen Andersdatter, Chr. IV.s Mætresse, 98, 231*, 235.
 Karl I af England 102, 219 f., 222 f., 277, 352.
 Karl, Hertug, Biskop af Ratzeburg, 7.
 Karl Ludvig, Pfalzgreve, 121, 128.
 ›Kassuben« ɔ: Nord-Tyskland, 65.
 Kastrup paa Amager, Dat. 359.
 Kastrup Hovedgaard, Flakkebjærg Hrd., 181.
 Kempen i Rhinlandene 159.
 Kiel 11, 28, 203, 259, 269, 293, 298, 384. — Landekisten 274 f., 281, 310 f. — Kielerfjord 330, 332, 428.
 Kippinge Kirke 145.
 Kirsten Johansdatter, Enke efter Biskop Morten Madsen, 397.
 Klein, Hans Leonhard, Sekretær i Tyske Kanc., 107, 204, 321.
 Kleve, Hertugdømme, 10, 64.

- Klotz, Stephan, slesvigsk Generalsuperintendent, 428 f.
- Kneffuel, Dr., 273, 318, 354.
- Knud Christensen, Klædekammerskriver, 250, 282.
- Knærød 15, 225.
- Koch, Peter Christian, nederlandsk Resident, 419.
- Kock, Anders, Tømmermand, 403. — Nikkel Helmer, Skibskaptajn, Toldvisitor, 130, 161 f., 199, 228, 239, 242, 292.
- Kola, Halvø ved det hvide Hav, 165.
- Kolberger Heide 331, 333.
- Kolding 119 f., 126—29, 132, 238, 250, 290, 326. Dat. 24 ff. — Koldinghus 94.
- Kolding, Søren Christensen, Byskriver og Raadstueskriver i København, 345 f.
- Kongens Krudtmølle i Københavns Len ved Lyngby 237.
- Kongsberg 295.
- Kongsmark paa Rømø 209.
- Korsør 50, 95.
- Krabbe, Gregers, 154, 192. — Iver 342. — Kjeld 9 f. — Niels 109.
- Kradsbørste, Hans, 95.
- Krag, Kjeld, 417. — Otte, øverste Sekretær i D. Kanc., 397.
- Krapperrup i Helsingborg Len 178.
- Krempe, Dat. 94.
- Kretz, Bendix, Major, 241.
- Kringen (Kringelen, Norge) 12.
- Kronborg 97 f. (Branden), 114, 143, 146, 171, 175 f., 177, 198 f., 202, 216 f., 281, 286, 290, 300, 357, 378 ff., 415. Dat. 48, 175 f., 226, 287, 377, 379, 415. — Hvælvingen 281. — Kanoner 415. — Klokke 114. — Klokkestol 114. — Salen 174, 176, 245. — Det store Taarns Fløjstang 245. — Vandværk 175 f., 253. — Arkelimester 379. — Bøsseskytter 379. — Fiskemester 412. — Garnisonen 217, 357, 379 f. — Snedker 114.
- Kronborg Len 171, 179, 230, 257. — Lensmand s. Hans Ulrik Gyldenløve.
- Kruse, Kaj, 417. — Vibeke 107, 140, 150 ff., 210, 285, 401, 423.
- v. d. Kuhla, Arent, Staldmester, 373, 379.
- Kulmbach (Baireuth), s. Christian.
- v. Kückelsom, Alexander, Dansemester, 286.
- Kærstrup 151.
- København 5, 11, 16 ff., 53 f., 94 f., 110, 113, 118, 121, 128, 130, 132, 143, 161 f., 164, 167, 174, 176, 183 f., 187 f., 192, 194 ff., 198, 200, 202, 205, 208, 221, 235 ff., 240, 243, 245, 247 f., 260 f., 273—78, 282, 286, 288 ff., 295, 299, 307 ff., 321 f., 324, 326 ff., 331, 334, 344, 348, 353, 356 f., 359, 372 ff., 376, 389 f., 393 f., 396., 402 f., 410 f., 413, 419, 422, 425, 427. Dat. 3, 35 f., 41, 49, 55, 97, 201, 203, 219. — St. Anne Bro 158, 300. (Toldkiste 158, 276, 423). — Blegghus 203. — Boldhus 232. — Bremerholm 113 f., 130, 133, 135 ff., 156, 158, 169, 175, 180 f., 184, 211, 215, 230, 234, 243, 251, 253, 276, 304, 314, 356, 376, 409, 414, 416 f., 425. (Kranen 219. Skipperboderne 376. Den store Smedie 158, 180, 251, 318, 425. Materialskrivere 133, 304. Mestersmeden

s. Hans Ulriksen Svitser. Snedker, s. Søren Ibsen.) — Store Bryggers 129. — Børnehuset 108 f., 123, 205, 207, 212, 250, 257, 282, 299, 304, 314, 355, 358 f., 382. — Børsen 121, 131, 232, 407. — Christianshavn 387 (midlertidig Kirkebygning), 376 (Skarpretter). — Farveri ved Vandkunsten 254. — Gader og Torve: Amagertorv 346. St. Anne Plads 158. Boldhusgade 232. Højbro 144. Højbrostræde 346. Kongens Nytorv 251. Læderstræde 355. Løngangen 170, 255, 402 f., 408. Løngangsstræde 254. Nørre Runddel 373. Strandvejen 168. Vandkunsten 170, 254 f., 408. Østergade 251. — Havnen 170. — Helligaandshuset 168. — Jarmers Taarn 254. — St. Jørgens Sø 348. — Kastelet 276, 300. — St. Anne Kirke 170. — Frue Kirke 205. — Holmens Kirke 126, 251. — St. Petri Kirke 226. — Slotskirken 145. — Trinitatis Kirke 414. — Ladegaard 53, 203, 348. — Lersøen 168. — Mølle 402 ff. — Nyboder (Baadsmansboder) 251, 376, 381. — Porte: Nørreport 254, 276, 291, 360 f., 373 f. Vesterport 254. Østerport 251, 254, 276, 300. — Prinsens Bro 170. — Proviantgaarden 139, 150, 173, 224, 234, 246, 313 f., 407, 411. (Bagers og Bryggers (hørende til Proviantgaarden eller Københavns Slot?) 158, 193, 196, 234, 256 f., 313. Hvælvingen 173, 245 f., 407. Hønsehus 257. Proviant-

mesteren 307. Proviantskriveren 139, 256, 287). — Pukmølle 402, 408, 416. — Reberbane 176. — Rundetaarn 284. — Københavns Slot 96, 109 f., 126, 144, 150, 161 f., 170, 249, 256, 278, 285 f., 333, 343, 355, 360, 372. Dat. 152, 164, 169, 172, 180, 214 f., 216, 218, 220, 222 ff., 227—35, 240, 251, 284, 304, 313 ff., 333 ff., 344—48, 350 ff., 360, 363 ff., 366, 371 f, 388. (Apotekerens Kammer 302. Bagers, Bryggers, Hønsehus jvf. Proviantgaarden. Det ny Bryggers 51. Blaa Taarn 116, 191, 193, 197, 224, 271, 307, 331. Boderne bag Slottet 255 f. Børnenes Kammer 96. Det røde Kammer 469. Kirke 145. Klædekammeret 133. Kongens Sengekammer 290. Kongens Stald 95, 170, 255, 257, 314. Mønt 302. Raadstuen 302, 383, 385 f., 389 f., 428. Rhingrevens Kammer 96. Runddelen 146, 229. Salen 372. Slotsbroen 146. Slotsporten 150. Køkkenskriveren 256. Lensmanden 345. Slotsfogeden 96, 161, 170, 368. Slotsskriveren 256). — Rosenborg 162, 194, 215, 251, 256 f., 276, 290, 300, 304, 323, 353, 360, 373 f., 412 f. 418, 420. Dat. 139, 162 f., 169, 171, 179, 202, 216, 241, 255, 291, 361, 366 ff., 373 f., 380 ff., 383 f., 386 ff., 390, 397 ff., 401. (Fiske-damme 412. Haven 254, 300. Kongens Skrivekammer 259. Køkken 401, 412 f. Laboratorium 374, 416. Port 413. Runddel 259. Smeltehus 413. Smel-

- teovn 403f., 412. Vibekes Kammer 401. Vinkælder 412. Fyrbøder 412. Kok 412f., Livkarl 412. Opsynsmand 191. Portner 191, 413. Slotsfoged 412f.). — Slotsholmen 170, 255, 408. — Smeltehuset 400, 402ff., 416f. — Toldboden 158. — Tøjhuset (Arsenalet) 144, 174, 230, 247, 255, 356, 402, 405 (Brand), 409, 411, 414. (Arkeliet 158, 247, 415. Arkelmestre 356. Havn 402.) — Universitetet (det teologiske Fakultet) 171. — Valkemøllen 408. — Vartov (Gl. Vartov) 168f. — Volde og Grave, Befæstning 194, 251, 254, 276, 300, 360f., 373f., 376; jvf. Kastellet; Jarmers Taarn. — Apotekere 54. — Borgmestre 360f., 373f., 376. — Borgmester og Raad 389. — Byfoged 397. — Fattige 54, 126. — Læger 54, 356f. — Skarpretter 376.
- Københavns Len 202, 335, 345, 389, 394. (Kongens Krudtmølle ved Lyngby 237). — Lensmanden s. Oluf Brockenhuus; Niels Vind. Fiskemester s. Carl Joachim Karberg.
- Københavnstolden 173.
- København-Bay paa Spitzbergen 122.
- Køge 344.
- Köhler, Henrik, Møntmester, 399f.
- Königsberg 8.
- Körbitz, Johan Christoffer, Prins Christians Hofmarskal, 351.
- Körsener, Hans, Drabant, 146.
- Landskrona 170, 351, 357. — Lensmanden s. Henrik Hvitfeldt.
- Laholm Len 109, 270. — Slot 232, 270.
- Lamboy, Feltherre, 159f.
- Lammet, Skib, 119.
- Lampe, Volrath, Staldmester paa Nykøbing Slot, 134.
- von der Lancken, Ægidius, 87, 89, 91f.
- Lange, Gunde, 94. — Henrik 36*. — Peder, Sognepræst i Helsingør, 428. — Thomas (fejlagtigt for Henrik) 36.
- Langeland 393.
- Langermann, Lorens, Dr. jur., 320f.
- Langvadsdam (∴ Damhussøen) 110.
- Lapland 165, 167.
- Lauenborg, By, 58f., 62f., 82. Dat. 59.
- Lauterbach, Tobias, Sekretær i Tyske Kancelli, 12f.
- Leicester, Robert Sidney, Greve af, 101.
- Lellinge 47.
- Lenzen, By i Brandenburg, 11, 32f., 60.
- Leonora Christina 234, 295, 360, 369f.
- Lesley, Alexander, svensk Feltmarskal, 115.
- v. Levetzow, Hinrich, til Mistorf, 85.
- Lichtenberg i Sachsen 101, 243, 284.
- Lifland 296, 298.
- Lillebælt 312.
- de Lima, Simson, 364.
- Lindenov, Christoffer, 409, 416. — Hans 210, 221. — Henrik 270.

- Lindormen, Skib, 114, 119.
 v. d. Lippe, Greve, 198.
 List, Listerdyb 188, 206, 208,
 212 f., 324, 326 f. — Havn 208 f.
 Lister Len 348.
 Lohausen, Kommandant i Ro-
 stock, s. v. Kalcheim.
 Lohausen, Oberst, 327.
 Lolland 95, 211, 247, 329 f., 347,
 393, 415. Dat. 329.
 Lolland-Falster 133, 344.
 Lollands Albue 329, 332.
 London 114.
 v. Loo (Lohe), Johan, Oberst-
 lieutenant, 90 f.
 Ludvig XIII af Frankrig 247.
 Lund (i Skaane) 336, 376.
 Lund, Georg, 11.
 Lundegaard paa Fyn 42, 44.
 Lunge, Anne, Just Høgs Enke,
 389.
 Lunge, Jørgen, 14 f.
 Lutter am Barenberge 85 f.
 Lybæk 12, 63 f., 94, 96, 151, 261,
 264, 277, 310.
 Lykke, Christence, 418. — Falk
 336 f. — Kaj 418 f.
 Lykkepotten, Skib, 137.
 Lyneborg, Hertugdømme, s.
 Brunsvig-Lyneborg.
 Lyneborg, By, 129.
 Lyngby (Kongens Lyngby) 388 f.
 — Kongens Krudtmølle 237.
 — Lyngby Sø 389.
 Lyon, Thomas, skotsk Oberst,
 353.
 Lyse Kloster (i Norge) 335.
 von Lüttichau, Hans Siegfried,
 Hofmarskalk hos Kurfyrst-
 inde Hedevig, 229, 240.
 Lützwow, Curt, kejserlig Gesandt,
 204, 206.
 Lützwow, Kirstine, g. m. Knud
 Ulfeldt til Hverringe, 375.
- Lødde Aa (i Skaane) 340.
 Løddekar ved Borreby i Skaane
 340.
 De to Løver, Skib, 119.
- M**ackay, Donald, Skotte, Oberst,
 279.
 Magdalena Sibylla, Prinsesse,
 101, 133 ff., 210, 285.
 Magdeburg Stift 60 f., 78, 84. Jvf.
 Christian Vilhelm. — Dom-
 kapitel 61. — By 84.
 Malmø 170, 336 f., 340 f. 353. —
 Lensmanden s. Tage Thott.
 — Malmøhus 343. Dat. 336—
 41.
 Malmø, Samuel Kristensen,
 Løjtnant, 173.
 von Mandelsloh, Clamor, Mek-
 lenborg, 86.
 van Mander, Karl, Maler, 207,
 242, 355*.
 Mansfeld s. Ernst.
 Marekatten, Skib, 173, 218, 222 f.
 Maren Jensdatter, g. m. Slots-
 præst Nelaus Povlsen, 235*.
 Maria, Kirsten Munks Jomfru,
 144 f.
 Maria Eleonora, Dronning af
 Sverige, 16, 115, 157, 167, 195,
 197, 203, 206, 217, 240.
 Marie Elisabeth, Hertuginde af
 Gottorp, 210.
 Mariestad i Sverige 14.
 Markus Skrædder 95.
 Marschalck, Levin, tysk Kans-
 ler, 88.
 Marselis, Gabriel, den Ældre,
 Købmand i Hamborg og
 dansk Resident, 260. — Ga-
 briel, den Yngre, Købmand i
 Hamborg og dansk Resident,
 246, 374 f. — Leonhard 183,

- 185 f., 358, 408. — Peter, Resident i Moskva, 197, 205, 233, 239, 260 f.
- Marstrand, By i Sverige, 297.
- Marsvin, Ellen, 37, 42—49, 97 ff., 139—44, 148—52, 369. — Otte 42 f.
- Martini, Jacob, Apoteker i Glückstadt, 377.
- Marwitz, Moritz, meklenborgsk Gesandt, 71.
- Matthias, tysk Kejser, 10, 23, 39.
- Maximilian I, Kurfyrste af Bajern, 93.
- Medelfar, Mads Jensen, Biskop i Lund, 376.
- v. d. Meden, Martin, 51.
- Meier, Samuel, Hofapoteker, 191, 302, 375, 377.
- Meinersen, By i Brunsvig, 39.
- Meklenborg 7, 71, 86, 121, 129, 158, 161, 166, 188, 264, 321. — Ridderskabet 85. Jvfr. Adolf Frederik; Elisabeth; Johan IV; Johan Albrecht; Sophie; Ulrik.
- Memel, Flod og By i Østpreussen, 273.
- Menzschell, Christoff, brandenborgsk Hofapoteker og Konditor, 27.
- Merckel, Hans, s. v. Schmalkalden.
- Meyer s. Meier.
- Michael Feodorowitsch, russisk Zar, 165, 192, 233, 252, 260 f., 272.
- Middelfart 290, 326, 340.
- Mistorf, Gods i Meklenborg, 85.
- v. Mitzlaf, Joachim, Gesandt, 68 f.
- Momme, Johan Markussen og Sønner, 162.
- Monnichow s. Mønnichhofen.
- Moritz, Prins af Oranien, 34.
- Morten Madsen, Dr., Biskop i Aarhus, 397. — Mikkelsen, Proviantskriver, 139, 196, 256, 287, 412 f.
- Moskva 6, 192, 197, 250, 261.
- Mund, Pros, Admiral, 325 f.
- Munk, Kirstine, 38, 41 f., 44—49, 94 ff., 97 f., 140—44, 146 ff., 150, 369 f.
- Müller, Henrik, Tolder i København, 232, 255.
- Münster, tysk By, 204, 272, 396.
- Møller, Ernst, ogsaa kaldet Jørgensen, Hofskrædder, 95, 189, 192.
- Møller, Henrik, s. Müller.
- Møn 393.
- Mønnichhofen, Johan, Lejetropfører, 12, 18.
- N**akskov Fjord 329.
- Nederlandene (Holland) 18, 34 f., 39, 65, 82, 99, 109, 112, 122 f., 173, 175 f., 191, 193, 200, 209, 212, 221, 227 f., 245, 254, 262, 290, 302 f., 311, 317, 322, 326 f., 344, 347, 349, 356 ff., 364, 372, 384—87, 392, 394, 396, 419. Jvf. Moritz af Oranien. — Nordiske nederlandske Kompagni 122.
- Nedersachsiske Kreds 61, 63, 69, 71, 73, 78, 82 f., 86, 92, 107, 125 f., 128 f., 275.
- Nelaus Povlsen, Slotspræst, 235.
- Neustadt 119, 183 f., 203, 326.
- Newcastle 222.
- Niels Hansen, Raadmand i København, 360. — Knudsen, Foged paa Antvorskov, 55. — Nelausen 231, 235.

- Nienburg, Fæstning i Bruns-
vig, 66 ff. Dat. 67 f.
- Nordborg, Hertug af, jvf. Fre-
derik; Hans Bugislav.
- Nordiske nederlandske Kom-
pagni s. Nederlandene.
- Nordlandene (Norge) 348.
- Nordsøen 164.
- Norge 2, 12, 18, 47, 110, 118 f.,
165, 213, 218, 225, 227, 257 f.,
262 f., 272, 302, 309, 312, 316 f.,
319, 322, 324 f., 328, 353, 356,
371, 381, 385, 387, 390, 392,
395 f., 398, 410, 412, 414, 417.
— Statholder s. Hannibal
Sehested. — Tolder 218, 225,
387, 414.
- Normand, Ernst, Lensmand
paa Koldinghus, 6, 55.
- Nyborg 300. Dat. 55.
- Nyborg Len 275.
- Nykøbing paa Falster 210 f.,
238, 404, 415. — Slot (Hof-
staten) 134 f.
- Nørlund, Gaard i Aars Herred,
47.
- Nørresundby 308.
- O**dense 273 f., 301, 306. — St.
Knuds Kirke 155. — Odense-
gaard, Dat. 276 f., 298 ff., 303,
305 f., 308, 310 f.
- Ohnemøller s. Ahnemøller.
- Oldager, Gaard i Bølling Her-
red, 36.
- Oldeland, Melchior, 177.
- Oldenburg 55 ff., 335. Jvfr. An-
ton Günther.
- Oldenburg, Skib, 204, 320.
- Oldeslo 332.
- Olmütz 256.
- Onsvala (Skaane) 339.
- Oranien s. Moritz.
- Orning, Erik Ottesen, 175, 328 f.,
331 *.
- Ortved i Vigerslev Sogn 181.
- Osnabrück 204, 250, 259, 271,
274 f., 281, 320 f.
- Ostindien 126. — Det danske
Kompagni 126.
- Otto, Rhingreve, 141.
- Otto Ludvig af Salm, Rhin-
greve, 95 f., 141—44, 148.
- Oversberg, Greven af, s. Auers-
berg.
- Oxenstjerna, Axel, 106, 115, 302,
327.
- Oyen, Løbe, 55.
- P**aderborn Stift 64.
- Padua 36.
- Panker, Gods i Holsten, 421.
- Paris 36.
- Parsberg, Frederik, 181.
- de Pas, Simon, Kobberstikker,
174, 176 f. *, 199, 245.
- Patientia, Skib, 130, 320, 328, 330 f.
- Paulli, Broderus, hamburgsk
Syndikus, 241.
- Paynck, Peter Diderik, Hof-
chemikus, 146, 207, 243, 294,
299, 303, 339.
- v. Pentz, Adam Henrik, 365, 380,
414. — Christian 103 f., 106 f.,
111, 114, 182, 191, 195, 199,
297, 369 f.
- Perleberg i Brandenburg 60.
- Petschinga, russisk Kloster
paa Kola, 165.
- Pfalz 121. — Øvre Pfalz 72.
Jvfr. Elisabeth; Frederik;
Karl Ludvig; Ruprecht.
- Pfalz-Neuburg 10, 16, 34. Jvfr.
Wolfgang Wilhelm.
- Pfuel, Adam, tysk, Officer, 186.
- Philip, Hertug af Glyksborg,
430.

- Philip, Landgreve af Hessen-Kassel, 80f.
- Philus, Conrad Ham, Projektmager, 287f.
- Pinneberg Grevskab 177, 198, 429f.
- Pithan, Edvard, Oberstlieutenant, 91.
- v. Platen, Hofjunker paa Nykøbing Slot, 134.
- v. Plettenberg, Georg, kejserlig Gesandt, 321, 366.
- Pogwisch, Sivert, 68f., 73, 77.
- Polen 8, 65, 118. Jvfr. Vladislav IV; Henrik Dønhoff.
- Poley, John, engelsk Afsending, 277f.*.
- Pommern 115, 117, 121, 125, 127, 158, 264.
- Portugal 121.
- v. Posern, Konrad, Kaptajn, 80f.*.
- Prag 10, 104, 406.
- Preuss (Prytz), Georg (Jørgen), Møntgardein, Opsynsmand ved Smeltehuset, 302, 399ff.*, 416f.*.
- Preussen 8, 48, 65.
- Priis, Generalmajor, 143.
- Pros Knudsen, Sekretær i Danske Kanc., 95.
- Prytz s. Preuss.
- v. Pudewels, Dionysius, Hofmarskalk paa Nykøbing Slot, 134.
- v. Putlitz, Adam Gans Edler, brandenborgsk Gehejmerraad, 21*.
- Pöplitz, Georg, 79.
- Qvitzow, Erik, 298, 300.
- Raabelev (nu Råbelef) 270.
- Rammel, Henrik, 6, 8., 155, 163, 274.
- Ramsay, Alexander, Skotte, 12*.
- Ramsay, Andrew (Andreas Ramse), Skotte, 12*.
- Ramse s. Ramsay.
- Randers 327. Dat. 11.
- Rantzau, Brejde, 18. — Christian 138, 239. — Ditlev 51, 421. — Frands 88. — Frederik 178. — Gert 15, 47. — Henrik 57, 421. — Marquard 81, 115, 120, 421, 428.
- Rapost, Jacob, Maler, 423.
- Rasch, Martin, dansk Resident i den nedersachs. Kreds, 175.
- Ratzeburg 7, 122. Jvfr. Karl.
- Ravn, Claus Iversen, Byfoged i København, 397.
- Recompens, Skib, 131.
- Reedtz, Frederik, 403f.
- Rees (i Westfalen) 64.
- de Rees, Daniel, Toldbetjent, 239.
- Regensberger s. Rensberg.
- Regensburg 105, 107, 117.
- Reiche, Georg, 365.
- Reinbeck (Holsten), Dat. 40.
- Reinfeldske Godser (Holsten) 7.
- Reinhold Hansen, Borgmester i København, 313, 360. — Hustru s. Birgitte.
- Reinking, Dietrich, Kansler hos Hertug Frederik, 188.
- Rendsborg 37, 180, 189, 241, 332, 421f. Dat. 89, 105, 160, 182. — Rensborghus 102, 138. Dat. 184—87, 189ff., 193f.
- v. Rensberg (eller Regensberger), Gabriel, Hofjunker paa Nykøbing Slot, 134, 469.
- Rentemestrene 103, 108, 112, 131, 174f., 177f., 224, 234, 255, 363, 393.
- Renteskriver 268.

- Resen, Hans Hansen, Professor, 370.
- Rethöwel, Ø ved Glückstadt, 101, 137, 152.
- Reventlow, Ditlev, Kansler, 154, 252, 288, 294, 321, 352, 358.
- Rhinen 64, 114.
- Rhingreven s. Otto; Otto Ludvig.
- Rhinlandene 34.
- Ribe 324. — Len 213. — Lensmænd 209.
- Richelieu, Kardinal, 182.
- Riese, Officer, 81.
- Rigsraadet 120, 126—29, 131 ff., 138, 154 f., 172, 221, 255, 273, 305 f., 311, 324, 333, 344, 349 f., 358 f., 362, 364, 367, 371 f., 378 f., 383 ff., 390, 395 f., 406, 410 f., 419, 422, 425—28.
- Rode, Jeremias, Rigens Profos, 338.
- Rode, Steffen, Borger i København, 53.
- Romsdal Len 335.
- Rosbæk (Vandløb) 168. — Mølle 168.
- Rosenkrands, Slægten, 99. — Erik 134. — Holger 428 f. — Jacob 9 f., 37. — Jørgen 108, 177. — Palle 112.
- Roskilde 97, 110, 286, 290. — Roskildegaard Len 307.
- Rosslau (i Anhalt) 82.
- Rostock 10, 127, 129, 250.
- Rotenburg (i Verden) 70 f., 82, 420. Dat. 65, 69—72.
- Rotkirch, Wenzel 155, 180.
- Rotlöben, Johan, Hofprædikant i Glückstadt, 182.
- Rubbens, James, Englænder, Skibsbygmester paa Holmen, 183 f., 186, 192, 201.
- Rud, Borchard, 50. — Korfits, 47.
- Rudbjerggaard (Lolland) 47.
- Rungsted 357.
- Ruprecht, Prins af Pfalz, 121.
- Rusland 31, 165, 178, 192, 195, 198, 200, 205, 233, 260 f., 264, 268, 272, 398. Jvfr. Boris; Michael Feodorowitsch; Xenia.
- Rytteren, Skib, 118.
- Rømø 209.
- S**sachsen 9, 20, 23, 60, 68, 73, 77, 81, 88, 101, 104, 106 f., 133, 188, 404, 414 f. Jvfr. Hedevig; Johan Georg.
- Sachsen-Altenburg jvf. Frederik.
- Sachsen-Lauenborg, Hertugdømme, 62, 132. Jvfr. August; Frands Albrecht; Frands Carl.
- Sachsen-Weimar, Hertug, jvf. Wilhelm.
- Saint-Chaumont, fransk Gesandt, 106.
- de Saint Romain, Melchior, fransk Gesandt, 182, 247.
- van Salinghen, Simon, 165.
- Sallern, Landsby i Øvre-Pfalz, 72.
- Salvius, Johan Adler, svensk Statsmand, 128 f., 204 f., 244.
- Samsing, Rasmus Tygesen, Overskipper, 175.
- Samsons Galej, Skib, 118.
- Sandager (Gaard paa Fyn) 298.
- Scavenius, Laurids Mortensen, 370.
- Schier, Christian, Livskrædder paa Nykøbing Slot, 134.
- Schlesien 80, 256.
- v. Schmalkalden, Hans Merckel, Slotsfoged paa Københavns Slot, 96.
- Schmool, Gods i Holsten, 421.

- Schulte, Caspar, 82. — Jørgen, Domherre i Bremen, 51 f. — Otto, Domdekan i Hamborg, 51 f.
- Schwencke, Christoffer (senior), Arkelimester, 341, 391. — Christoffer (junior), Arkelimester, 356.
- Schwerin 6 f., 25, 72. Dat. 7. — Stift 51.
- Schwett (∴ Schwetig?) i Brandenburg 33.
- Schwitt, Gisbert, af Delft, 112.
- Schytte, Josias, Sejermager, 136, 298.
- Schönbach, Johan, Dr. juris, 63.
- Schönberg, By i Meklenborg, 86.
- v. Schönburg, Johan Carl, spansk Gesandt, 66.
- Schørt, Hans Jacobsen, Ingeniør, 194 f., 215, 300.
- Sebberkloster 237, 335.
- Seefeld, Jørgen, 81, 358, 395, 403 f., 414.
- Segeberg 4. Dat. 60.
- Sehested, Chr. Thomesen, 65, 70, 102, 129, 155, 162 f., 169, 172, 178, 189, 197, 206, 229, 237 f., 260, 301, 317, 334 f., 358, 361, 373, 376, 384 ff., 389 ff., 406, 413 f., 419, 427. — Claus 210. — Hannibal 46, 131, 164, 213, 218, 221, 257 f., 272, 295, 309 f., 316, 342, 348, 353, 385 ff., 390, 398.
- Semb se Sems.
- Sems, Joh., Ingeniør, 421.
- Sidney, Robert, s. Leicester.
- Sild, Øen, 124.
- Simon Jonassen, Visitør i Øresund, 239.
- Sinklar (Sinclair), Anders, 46.
- Sjælland 141, 193, 299, 336, 393, 395.
- Skaane 178, 270, 298, 300 f., 325, 334, 342, 354, 376.
- Skanderborg 285. Dat. 1.
- Skeel, Christen, 310. — Jørgen 426.
- Skinnerup 253 f.
- Skotland 11 f., 115, 319, 353.
- Skov, Mikkel, Løjtnant, 382.
- Skrem, Christen Nielsen, Præst ved Børnehuset, 205.
- Slesvigsk Rytteri 335.
- Slesvig og Holsten, Stænder, 177.
- Slien 151.
- Smaalandene 326.
- Snarensvend, Skib, 320.
- Snoghøj 209, 301.
- Solms, Philip Reinhard, Greve af, 88*, 91.
- Sophie, Dronning, 1, 17 f., 28, 33, 145, 179 f., 301.
- Sophie, Hertuginde af Meklenborg, 6 f.
- St. Sophie, Skib, 320.
- Sophie Amalie, Dronning, 243, 249, 253.
- Sophie Elisabeth, Chr. IV.s Datter, g.m. Chr. v. Pentz, 369 f.
- Sorø 154 f., 157, 163, 168, 197, 212. — Akademi 163. — Kloster 155.
- Spanien 34, 66, 121, 174, 245 f., 249, 272, 274, 327, 396.
- Sperling, Jacob, Præst ved St. Knuds Kirke i Odense, 155.
- Spes, Orlogsskib, 146.
- Spitzbergen 122.
- Stade 87, 122. Dat. 88, 92 f.
- Steen, se von Stein.
- Steenbuch, Hans, Sejermager i København, 237, 303.
- Steenwinkel, Hans, Bygmester, 112, 114, 121.

- Steenwinkel, Morten, Maler, 207.
- von Stein, Georg Justus, Kap-
tajn, 338*.
- Steinburg, Amt i Holsten, 421.
- Steinhorst, Amt i Holsten, 159.
- Stenderup Vargaard, Dat. 283.
- Stettin 159, 309.
- Stockholm 12, 18, 115, 133, 174.
- Stokfisken, Skib, 119.
- Stollius, Jac., Sekretær, 370.
- Stolzenau, Fæstning i Grev-
skabet Hoya, 66.
- Storbritannien 58.
- Storebælt 119, 290, 340.
- Stormarn s. Holsten-Stormarn.
- Stormarn, Skib, 320.
- Stuart, skotsk Slægt, 12f.
- Stuart, Robert(?), 12f.
- Suencke, Christoffer, s.
Schwencke.
- Sundtold 122, 128, 131, 133, 218,
225, 245, 249, 259, 279, 281,
290, 347, 372, 379, 401, 413f.
— Toldere 111, 217, 245, 259f,
263, 268, 281, 290, 359. — Told-
kisten 158, 217, 276, 279, 281,
423. — Toldruller 262, 270f.,
279. — Toldskrivere 217. —
Toldvisitører 249.
- Susdal, russisk By, 261.
- Svabsted Amt 51, 100.
- Svend Andersen, Skibsbygme-
ster, 407.
- Svendborg 151, 330.
- Svenske, Peder Kristensen, 348.
- Sverige 11—15, 17f., 51, 58, 61,
65, 99, 104—07, 114—17, 121,
124—29, 131, 133, 146, 158f.,
161, 166, 175, 180, 182, 186,
195, 197, 199, 203, 206, 212,
220, 225, 244f., 249, 256, 266,
281, 286, 292, 296f., 301f.,
305—08, 311f., 317f., 322ff.,
326f., 328—32, 334, 336, 339,
341, 344, 349, 351f., 357, 366,
382, 387, 396, 410, 413, 415.
Jvfr. Gustav II Adolf; Chri-
stina; Maria Eleonora.
- Svitser, Hans Ulriksen, Mester-
smed paa Holmen, 136, 180,
243, 318, 425.
- Syvaarskrigen 274.
- Sæbygaard p. Sjælland 180f.
- Sølvitsborg Len 254.
- Den forlorne Søn, Skib, 227,
316.
- Sønderborg Slot 340. — Her-
tugdømme, jvf. Alexander;
August; Ernst Günther; Ge-
org Frederik; Hans den Yngre;
Johan Christian.
- Sønderjylland 119, 208.
- Søren Christensen, Byskriver
i København, 345. — Ibsen,
Snedker paa Holmen, 414.
- Tancke, Martin, dansk Resident
i Haag, 173, 175, 387, 419.
- Tangermünde (Brandenburg)
78.
- Taube, Henrik, Hofmester paa
Nykøbing Slot, 134.
- Texel (i Holland) 123.
- Thijssen, Martin, nederlandsk
Admiral, 324f.
- Timme, Steffen, Major, 298,
300, 379.
- Thott, Otte, 343. — Tage, Lens-
mand paa Malmøhus, 170,
336.
- de la Thuillierie, fransk Ge-
sandt, 362, 364ff., 368.
- v. Thurn, Heinrich Matthias,
tysk Greve, 88, 93f., 147.
- Tilly, Johan, tysk Feltherre,
64, 66ff., 74, 85f., 87, 92.
- Torgau (i Sachsen) 115.

- Torstenson, Lennart, svensk Feltherre, 256, 292 f., 298, 301, 303, 306, 311, 327, 332, 340.
- Trefoldighed, Skib, 183, 186, 201, 299, 303, 318, 382, 395.
Dat. 316, 318—20, 321, 323, 325, 327, 329, 330, 332.
- Trekroner, Skib, 320.
- Trittau, Amt i Holsten, 159.
- Trolle, Niels, Lensmand paa Roskildeggaard, Generalproviantskommissær, Viceadmiral, 110, 307, 309 f., 408.
- Trondhjem 381. — Lensmanden 348.
- Trost, Skib, 173.
- Tryggevælde 397.
- Trægaard, Alexander, 109.
- Tunsberg (Tønsberg), Lensmanden, 348.
- Tuttlingen ved Donau 286.
- Tyre, i Tjeneste paa Københavns Slot, 147.
- Tyrkiet 87, 142.
- Tyskland 69, 73, 88, 104, 106, 115, 121, 124 f., 144, 147, 171, 186, 195, 247, 258, 306, 324, 332, 358, 407. — Det tyske romerske Rige 102.
- Tønsberg s. Tunsberg.
- Uggerløse 286.**
- Ulfeldt, Bjørn, 270. — Christoffer, Lensmand paa Helsingborg, 170. — Ebbe Christoffersen, Oberst, Lensmand paa Øsel, 164, 257, 294 f., 325. — Ebbe Jacobsen 295. — Jacob 371. — Karen, g. m, Oluf Brockenhuus, 335. — Knud Christoffersen, Generalkrigskommissær, 95, 158 f., 243, 361, 408, 419, 469. — Knud Jacobsen til Hverringe, Hofmarskal, 206, 231, 237, 333, 351, 372, 375, 408, 469. — Korfits 111 f., 115 f., 119 f., 122, 124 f., 127, 130, 132 f., 135, 139, 154, 156, 158, 160, 162 f., 166—69, 171 f., 175 f., 178—72, 184—87, 189 f., 193 f., 196, 198—202, 205, 208, 210 f., 214—26, 228 f., 232, 234 f., 238—41, 243 f., 246, 248—52, 255, 258—62, 269—80, 282—93, 295—98, 300, 303, 305 f., 309, 311 f., 315 f., 318—21, 323, 325, 328 f., 332—52, 353 f., 357—68, 371—88, 390, 392—95, 397—409, 411, 413—19, 423—25. — Laurits 262. — Mogens 20.
- Ulfeldtsholm s. Ellensborg.
- Ulfsbæk (i Smaaland) 116.
- Ulrik (d. æ.), Hertug, 25.
- Ulrik (d. y.), Hertug, 147.
- Ulrik, Hertug af Meklenborg, 1 f.
- Ulrik, Hertug af Württemberg, 259.
- Den graa Ulv, Skib, 222.
- Urban VIII, Pave, 272.
- Urne, Christoffer, 145, 358, 380 f. — Jørgen 154, 169, 427. — Sivert 262.
- Urup, Axel, 275, 293, 419.
- W**achtmeister, Johannes, svensk Feltherre, 339.
- Wagner, Daniel, svensk Ritmester, 15.
- Vahlgraben, Flod i Delmenhorst, 188.
- Waldburger, Joachim, Slotsfoged paa Københavns Slot, 161, 170, 368.
- Valdemar Christian, Greve, 131, 164 f., 167, 178 f., 187, 192, 195 f., 199, 205, 237, 250, 252, 259—

- 62, 269, 273 f., 279, 292, 365 ff., 386, 388, 410.
- Valkendorf, Henning, 292.
- v. Wallenfels, Christoffer, brandenborgsk Gesandt, 6.
- Wallenstein, tysk Feltherre, 72, 84, 92, 96.
- Vallø s. Øster-Vallø.
- Walter, Fester, Køkkenskriver, 256, 288 f.*.
- Wandal, Hans, Biskop i Viborg, 155.
- Wandsbæk 363, 426.
- Varberg 342. — Lensmanden s. Iver Krabbe.
- Warnemünde 9, 131, 161. — Skanse 127. — Tolden 131.
- Warschau 8.
- Weber, Henrik, Hofapoteker, 27.
- Wedendorf, Bülowernes meklenborgske Linie, 7.
- Weimar 286. Jvf. Bernhard; Johan Ernst.
- Vendsyssel 308.
- Verden, By, 65. Dat. 66.
- v. Werth, Johan, bajersk Feltherre, 114.
- v. Werthern, Georg, kursachsisk Gesandt, 73.
- Wesel (ved Rhinen) 64.
- Weser, Flod, 64, 67, 121, 123, 209.
- Vesterhavet 326, 382.
- Westfalen 121, 307.
- v. d. Weuse, Georg, brunsviglyneborgsk Gesandt, 63.
- White (Whitte), Markus, Skibskapt., 216, 212, 298.
- Vibe, Peder, Resident i Stockholm, 159 f., 174 f., 186, 195, 197, 203, 206, 212, 244, 249, 288, 292, 302, 305 f., 311.
- Viborg Bispeembede 155.
- Victor, Skib, Dat. 19.
- Wien 103, 106, 111, 174.
- v. Vietinghoff, Otto (Øsel), 163.
- Vigerslev Sogn 181.
- v. Wildenstein, Georg Wulff, Oberstlieutenant, 89*, 91.
- Wildfang, Hans, Postbud til Glückstadt, 192.
- Vildkatten, Skib, 262.
- Vilhelm, Hertug af Sachsen-Weimar, 96.
- Vilhelm Christof, Landgreve af Hessen, 197.
- Villads Christensen, Skibsbygger, 185.
- Vind, Iver, 137, 235. — Jørgen 110, 157, 221, 237 f., 241, 247, 275, 305—09, 322, 324, 326, 328, 331. — Niels, Lensmand i Københavns Len, 202, 237, 285, 345.
- Vinge, Ø ved Göteborg, 321.
- Vinstrup, Peder, Biskop i Skaane, Hofprædikant, 354, 428 f.
- Wismar 159, 297, 349.
- Wittstock (i Brandenburg) 5, 25.
- Vladislav IV, Konge af Polen, 111, 118, 252, 277.
- Vlotho ved Weser 121.
- Wolfenbüttel s. Brunsvig-Wolfenbüttel.
- Wolfenbüttel, By, 38, 43, 72 f., 76 f., 81, 85, 89. Dat. 38, 73, 75 ff., 80, 83 f.
- Vognserup 181.
- Wolfgang Wilhelm af Pfalz-Neuburg 16, 23, 34.
- Wolmerstedt i Brandenburg 2 f.
- Vordingborg Len 133, 347.
- Wrangel, Helmut, svensk Feltherre, 340.
- Wrangel, Herman, svensk Officer, 14 f.
- Wulf, Hans, Smed, 243.

- Württemberg, Hertug, s. Ulrik.
 Väneren 14. — Vänersborg 13.
 Värmland 342.
Xanten (i Rhinlandene) 34.
 Xenia, russisk Storfyrstinde, 6.
Zechlin (i Brandenburg) 60 ff.
   Dat. 62.
 Zibühl, meklenborgsk Herregaard, 166, 188.
Ø, Gods i Angel, 151.
 Øresund 111, 116, 123 f., 128, 131, 168, 174 f., 218, 222, 225, 239, 245, 249, 259 f., 262, 268, 290, 317, 320, 324, 351, 359, 375, 379, 401. — Tolderne 128. 259, 268, 359. Jvfr. Sundtold.
 Øsel 162 f., 178, 187, 257, 295.
 Østersøen 18, 106, 118, 123, 130 f., 296, 307, 317, 324, 332, 382.
 Øster-Vallø 47.
 Øveds Kloster i Skaane 270.
 Øvresachsiske Kreds 71, 78.
-

RETTELSER OG TILFØJELSER.

Bind I (1589—1625).

- S. 92 L. 9 f. o.: privat Eje, læs Nationalmuseet.
S. 504 Spalte 1, L. 14 f. o.: 124, 213, læs 124, 142 f., 213.
L. 16 f. o.: 142 f. udgaar.

Bind II (1626—31).

- S. 181 L. 9 f. n.: i Febr. 1629, læs vistnok i Febr. 1628.

Bind V (1641—44).

- S. 493 L. 8 f. n.: tøpel betyder stor, stærk Person (H. F. Feilberg, Ordbog over Jyske Almuesmål).

Bind VI (1645—48).

- S. 18 L. 16 f. o.: Esaias Fleischer, læs Samuel Meier.
S. 365 L. 9 f. o.: Ordene: Fleischer, Esaias, Nr. 26 udgaar.
Efter L. 9 f. n. indføjes: Meier, Samuel, Nr. 26.
S. 369 Spalte 2, L. 1 og 2 f. n. udgaar.
S. 375 Spalte 1, L. 9 f. o.: 119, læs 18, 119.

Bind VII (Tillæg).

- S. 72. Brevet Nr. 62 bør ifølge Svensk Historisk Tidsskrift 1902 S. 225 og 226 med Anm. 1 snarere end til Novbr. 1640 henlægges til Foraaret 1641, da Brevets Punkt 4 omtaler den svenske Rege- rings Svar af 4. Marts 1641 til den gottorpske Hertug paa dennes Henvendelse til Gunst for den svenske Enkedronning gennem Gesandten Mandelslohe.

Bind VIII (Supplementbind).

- S. 2 L. 1 f. o.: gefan-, læs ge-
S. 11 L. 10 f. o.: Die (!) dass zugesagde geldt Sollen abholen mus- sen, læs: Die, dass zugesagde geldt Sollen abholen, müssen.

- S. 12 L. 3 f. n.: Krigen, læs Kringen.
- S. 15 L. 8 f. n.: 1611, læs 1611—.
- S. 20 L. 10 f. o.: werk, læs weck (?: weg).
- S. 29 L. 7 f. n.: gegen, læs gegen-
- S. 79 L. 10 f. o.: kaabbe, læs kaalbe.
- S. 86 L. 3 f. n.: Beutzenburg, læs Boitzenburg.
- S. 93 L. 14 f. n.: Feldmarskalken, læs Feltmarskalken.
- S. 94 L. 1 f. o.: Efter Lybeck skal staa Punktum.
- S. 105 L. 5 f. o.: eontinuirung, læs continuirung.
- S. 134 L. 4 f. n.: Efter Regensberger tilføjes: se IV, 70, Note 2.
- S. 176 L. 5 f. n: se, læs Se.
- S. 216 L. 3 f. n.: Tostavelserord, læs Ord.
- S. 237 L. 5 f. n.: Christoffersen, læs Jacobsen.
- S. 246 L. 3 f. n.: Rimeligvis Fejlskrift for „Faa“, læs: Naa her i Betydningen opnaa.
- S. 248 L. 14 f. o.: Ordene „paa Københavns Slot“ udgaar, da det røde Kammer sandsynligvis snarere har været paa Frederiksborg Slot, jvf. S. 190 og 192.
- S. 271 Nr. 218. Brevet bør snarere dateres: Efter 24. Oktbr. 1643, Datoen for den kongelige Befaling til Jørgen Friis's Hensættelse i Blaataarn.
- S. 280 L. 7 f. n: S. X, læs S. 439.
- S. 287 L. 8 f. n: Er fahre, læs Erfahre,
- S. 302 L. 5 f. n.: 28, læs 27. — I Slottets Raadstuefløj fandtes i Stueetagen Apoteket og Sølvkammeret, indtil Mønten med Bolig for Møntmesteren indrettedes her 1644. Raadstuen var i 1. Etage (C. Chr. Andersen, Kjøbenhavns Slot, S. 25).
- S. 331 L. 17 f. o.: andiit, læs landiit.
- S. 351 L. 4 f. n.: Christoffersen, læs Jacobsen.
- S. 358 L. 5 f. o.: sk... de aff odden, læs sk[al] [la]de affodere.
- S. 367 Note 1. Henvisningen til VI, 110 Note 1 beror paa en Fejltagelse og udgaar.
- S. 383 L. 1 f. n.: 582), læs 582.
- S. 386 L. 1 f. n.: Bilde, læs Bille.
- S. 394 L. 11 f. n.: Ikke Otte, men Oluf Brockenhuus var Lensmand paa Københavns Slot.
- S. 433 L. 6 f. o.: II, læs VIII.